BOOKS ON SCIENCE.

I.

OUTLINES of ASTRONOMY. By Sir JOHN F. W. HERSCHEL, Bart. *New Edition*; with Plates and Wood Engravings. 8vo. price 18s.

II.

A TREATISE on ASTRONOMY. By Sir JOHN F. W. HERSCHEL, Bart. *New Edition*; with Vignette Title. Fcp. 8vo. price 3s. 6d.

III.

A PRELIMINARY DISCOURSE on the STUDY of NATURAL PHILOSOPHY. By Sir JOHN F. W. HERSCHEL, Bart. *New Edition*; with Vignette Title. Fcp. 8vo. price 3s. 6d.

IV.

HUMBOLDT'S ASPECTS of NATURE in DIFFERENT LANDS and DIFFERENT CLIMATES. Translated, with the Author's sanction, by Mrs. SABINE. 16mo. price 6s.; and in 2 vols. 3s. 6d. each, cloth, or 2s. 6d. each, sewn.

V.

HUMBOLDT'S COSMOS. Translated with the Author's ... th: or in ... , 3s. 6d.

... dition

... URE, ... ENT, and

... and ... ith many

... TRI- ... 2 vols.

... slated ... fcp. 8vo.

... CHE- ... al Insti- ... c. Scof- ... FERN. Fcp. 8vo. ... ready.

XII.

SUBSTANCE of Professor FARADAY'S LECTURES on the NON-METALLIC ELEMENTS, delivered before the Members of the Royal Institution in 1852. Edited, by permission, from the Lecturer's Notes, by Dr. SCOFFERN. Fcp. 8vo. price 5s. 6d.

XIII.

ILLUSTRATIONS of PRACTICAL MECHANICS. By the Rev. H. MOSELEY, M.A. Professor of Natural Philosophy in King's College, London. *New Edition*, with Woodcuts. Fcp. 8vo. price 8s.

XIV.

MAUNDER'S SCIENTIFIC and LITERARY TREASURY: A portable Popular Encyclopædia of Science and the Belles-Lettres. *New and thoroughly revised Edition*. Fcp. 8vo. price 10s.

London: LONGMAN, BROWN, GREEN, and LONGMANS.

3. 11. 08.

Library of the Theological Seminary,
PRINCETON, N. J.

Presented by Rev. Jas. S. Dennis, D.D.

BR 160 .B9 1854 v.6
Bunsen, Christian Karl
Josias, 1791-1860.
Christianity and mankind

CHRISTIANITY

AND

MANKIND,

THEIR BEGINNINGS AND PROSPECTS.

BY

CHRISTIAN CHARLES JOSIAS BUNSEN,

D.D., D.C.L., D.PH.

IN SEVEN VOLUMES.

SIXTH VOLUME.

PHILOLOGICAL SECTION.

ANALECTA ANTE-NICÆNA.

COLLEGIT RECENSUIT ILLUSTRAVIT C. C. J. BUNSEN.

VOL. II.

RELIQUIÆ CANONICÆ.

LONDON:

LONGMAN, BROWN, GREEN, AND LONGMANS.

1854.

LONDON:
A. and G. A. SPOTTISWOODE,
New-street-Square.

ANALECTA ANTE-NICÆNA.

COLLEGIT RECENSUIT ILLUSTRAVIT

CHRISTIANUS CAROLUS JOSIAS BUNSEN,

SS. THEOLOGIÆ JURIS CIVILIS ET PHILOS. DOCTOR.

VOL. II.

RELIQUIÆ CANONICÆ.

LONDINI:

LONGMAN, BROWN, GREEN, ET LONGMANS.

1854.

Londini:
Excuderunt A. et G. A. Spottiswoode,
New-street-Square.

INDEX CAPITUM.

	Pag.
Canones Ecclesiastici qui dicuntur Apostolorum -	- 3
Constitutiones qui dicuntur Apostolorum	- 33
A. Didascalia Apostolorum s. Constitt. l. I.—VI. -	- 45
B. Ejusdem Forma purior - - - -	- 225
C. Constitutionum Apostolicarum Liber Septimus qui dicitur	- 339
D. Constitutionum Apostolicarum Liber Octavus qui dicitur	- 367
Constitutiones Ecclesiæ Ægyptiacæ.	
Constitutionum Ecclesiæ Ægyptiacæ Liber Primus -	- 451
Constitutionum Ecclesiæ Ægyptiacæ Liber Secundus -	- 461
I. Index Historicus - - - -	- 419
II. Index Rerum Ecclesiasticarum - -	- 483

CANONES ECCLESIASTICI QUI DICUNTUR APOSTOLORUM,

SECUNDUM TEXTUM GRÆCUM ET COPTICUM,

ADDITA DIONYSII EXIGUI VERSIONE LATINA.

RECENSUIT ET CRITICA ADNOTATIONE INSTRUXIT

CHRISTIANUS CAROLUS JOSIAS BUNSEN,

S. THEOLOGIÆ JURIS CIVILIS ET PHILOSOPHIÆ DOCTOR.

CANONES ECCLESIASTICI QUI DICUNTUR APOSTOLORUM,

SECUNDUM TEXTUM GRÆCUM ET COPTICUM.

Κάνονες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

α'. (1.)

Ἐπίσκοπος ὑπὸ ἐπισκόπων χειροτονείσθω δύο ἢ τριῶν· πρεσβύτερος ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου, καὶ διάκονος, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

β'. (2.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, παρὰ τὴν ὑπὸ Κυρίου διάταξιν τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ θυσιαστήριον, ἢ

(Ex Versione Dionysii Exigui.)

De ordinatione Episcopi.

I. Episcopus a duobus aut tribus Episcopis ordinetur.

De ordinatione Presbyteri et Diaconi et ceterorum.

II. Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, et Diaconi et reliqui Clerici.

Nihil aliud in sacrificio, præter quod Dominus statuit, offerendum.

III. Si quis Episcopus aut Presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in sacrificio offerat super altare: id est, aut

μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα, ἐπιτηδευτὰ, ἢ ὄρνεις, ἢ ζωά τινα, ἢ ὄσπρια, παρὰ τὴν διάταξιν, καθαιρείσθω· τῷ καιρῷ τῷ δεόντι, πλὴν νέων χίδρων ἢ στάχυας σίτου, ἢ σταφυλῆς, μὴ ἐξὸν ἔστω προσάγεσθαί τι πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔλαιον εἰς τὴν ἁγίαν λυχνίαν, καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς θείας ἀναφορᾶς. ἡ δὲ ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. Δῆλον δὲ, ὡς ὁ ἐπίσκοπος και οἱ πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι καὶ τοῖς διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς.

mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, deponatur.

Quæ species ad altare, non ad sacrificium, sed ad benedictionem simplicem, debeant.

IV. Congruo tempore offerri* non liceat aliquid ad altare præter novas spicas et uvas; et oleum ad luminaria et thymiama, id est, incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.

(* In editis male: congruo tempore deponatur. IV. Offerri, etc.)

Quod ea quæ in Ecclesiis offerri non possunt, ad domus sacerdotum a fidelibus deferantur.

V. Reliqua poma omnia ad domum, primitiæ Episcopo et Presbyteris, dirigantur, nec offerantur in altari. Certum est autem, quod Episcopus et Presbyteri dividant et Diaconis et reliquis Clericis.

γʹ. (3.)

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω, προφάσει εὐλαβείας, ἐὰν δὲ ἐκβαλῇ, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δε, καθαιρείσθω.

δʹ. (4.)

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέσθω· εἰ δὲ μή γε, καθαιρείσθω.

εʹ. (5.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω.

ϛʹ. (6.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ,

Ut Episcopus aut Presbyter uxorem suam, quam debet caste regere, non relinquat.

VI. Episcopus aut Presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abjiciat: si vero rejicerit, excommunicetur; et si perseveraverit, dejiciatur.

(Cf. Dist. 28. c. 14.; Dist. 31. in c. 9.)

Ut Sacerdotes et Ministri altaris sæcularibus curis abstineant.

VII. Episcopus aut Presbyter aut Diaconus nequaquam sæculares curas adsumat: sin aliter, dejiciatur.

Quo tempore Pascha celebretur.

VIII. Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, sanctam Paschæ diem ante vernale æquinoctium, cum Judæis, celebraverit, abjiciatur.

Quod Ministri altaris, oblatione celebrata, debeant communicare.

IX. Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet ex sacer-

προσφορᾶς γενομένης, μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω· καὶ ἐὰν εὔλογος ᾖ, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγῃ, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενηθεὶς τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος ὡς μὴ ὑγιῶς ἀνενέγκόντος.

dotali catalogo, facta oblatione, non communicaverit; aut caussam dicat, ut si rationabilis fuerit, veniam consequatur; aut si non dixerit, communione privetur, tamquam qui populo caussa læsionis extiterit, dans suspicionem de eo qui sacrificavit, quod recte non obtulerit.

ζ'. (7.)

Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς εἰς τὴν ἁγίαν Θεοῦ ἐκκλησίαν, καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἂν ἀταξίαν ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρή.

Quod fideles Laici, ingredientes Ecclesiam, communicare debeant.

X. Omnes fideles, qui ingrediuntur Ecclesiam et Scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commoventes, convenit communione privari.

(Cf. De Consecrat. Dist. 15. c. 62.)

η'. (8.)

Εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ, συνεύξηται, καὶ αὐτὸς ἀφοριζέσθω.

Quod cum excommunicatis non sit orandum.

XI. Si quis cum excommunicato, saltem in domo, simul oraverit, iste communione privetur.

θ'. (9.)

Εἴ τις καθῃρημένῳ κληρικὸς ὢν ὡς κληρικῷ συνεύξηται, καθαιρείσθω καὶ αὐτός.

Quod cum damnatis Clericis non sit orandum.

XII. Si quis cum damnato Clerico, veluti cum Clerico, simul oraverit, iste damnetur.

ι'. (10.)

Εἴ τις κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς, ἀφωρισμένος, ἤτοι δικτὸς*, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρᾳ πόλει, δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφοριζέσθωσαν οἱ δεξάμενοι καὶ ὁ δεχθείς. εἰ δὲ ἀφωρισμένος ᾖ, ἐπιτεινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμὸς, ὡς ψευσαμένῳ καὶ ἀπατήσαντι ἐκκλησίαν Θεοῦ.

(* Editur male: ἄδεκτος.)

Ut nullus fidelium, præter commendaticias suscipiatur Epistolas.

XIII. Si quis Clericus, aut Laicus, a communione suspensus, seu communicans, ad aliam properet civitatem, et suscipiatur præter commendaticias litteras, et qui susceperunt, et qui susceptus est, communione priventur. Excommunicato vero protelletur ipsa correptio, tamquam qui mentitus sit, et Ecclesiam Dei seduxerit.

ια'. (11.)

Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, ἑτέρᾳ ἐπιπεδᾶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται· εἰ μή τις εὔλογος αἰτία ᾖ, ἡ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιῆσαι, ὡς πλεῖόν τι κέρδος δυναμένου

Ut ab Episcopis aliena Parochia minime pervadatur.

XIV. Episcopo non licere alienam Parochiam, propria relicta, pervadere, licet cogatur a plurimis: nisi forte quis eum rationabilis caussa compellat, tamquam qui possit ibidem

αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων, καὶ παρακλήσει μεγίστῃ.

constitutis plus lucri conferre, et in caussa religionis aliquid profecto proficere: et hoc non a semetipso pertentet, sed multorum Episcoporum judicio, et maxima supplicatione perficiat.

ιβ'. (12.)

Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβῃ ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα προσκαλουμένου αὐτὸν ἐπανελθεῖν ἐπισκόπου, οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς λαϊκὸς μέντοι ἐκεῖσε κοινωνείτω. εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικοὺς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάκαλος ἀταξίας.

Ut Clerici proprias Ecclesias non relinquant.

XV. Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum, relinquens propriam Parochiam, pergat ad alienam, et omnino demigrans, præter Episcopi sui conscientiam, in aliena Parochia commoretur: hunc ulterius ministrare non patimur; præcipue si vocatus ab Episcopo redire contempserit, in sua inquietudine perseverans; verumtamen tamquam Laicus ibi communicet.

Ut Episcopus, qui Clericos alterius susceperit, communione privetur.

XVI. Episcopus vero, apud quem moratos esse

constiterit, si contra eos decretam cessationem pro nihilo reputans, tamquam Clericos forte susceperit; velut magister inquietudinis, communione privetur.

ιγ'. (13.)

Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Quod bigami non admittantur ad Clerum.

XVII. Si quis post baptisma secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum qui ministerio sacro deserviunt.

(Dist. 33. c. 1.)

ιδ'. (14.)

Ὁ χήραν λαβὼν, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

Quod is qui viduam, vel ejectam, aut meretricem acceperit, non admittatur ad Clerum.

XVIII. Si quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de his quæ publicis spectaculis mancipantur, non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum

ιε΄. (15.)

Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμενος, ἢ ἀδελφιδῆν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός.

ις΄. (16.)

Κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς, καθαιρείσθω.

ιζ΄. (17.)

Εὐνοῦχος, εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφῃρέθη τὰ ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἔφυ, καὶ ἐστὶν ἄξιος ἐπισκοπῆς, γενέσθω. ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, μὴ γενέσθω κληρικός· αὐτοφόντης γάρ ἐστιν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός. εἴ τις κληρικὸς ὢν, ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρείσθω· φονεὺς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ. λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφο-

numero qui ministerio sacro deserviunt.

(Dist. 33. c. 15.)

Qui duas sorores habuerit non admittatur ad Clerum.

XIX. Qui duas in conjugium sorores acceperit, vel filiam fratris, Clericus esse non poterit.

Clericum fidejussorem esse non posse.

XX. Clericus fidejussionibus inserviens, abjiciatur.

Quod ii, qui non sponte eunuchizati sunt, suscipiantur ad Clerum.

XXI. Eunuchus, si per insidias hominum factus est, vel si in persecutione ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est, et est dignus, efficiatur Episcopus.

(Dist. 55. c. 8.)

Ut is qui se eunuchizavit, Clericus non fiat.

XXII. Si quis abscidit semetipsum, id est, si quis

ριζέσθω ἔτη τρία· ἐπίβουλος γάρ ἐστιν τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.

ιη'. (18.)

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ὁ πορνείᾳ, ἢ ἐπιορκίᾳ, ἢ κλοπῇ ἁλοὺς καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω· λέγει γὰρ ἡ γραφή· οὐκ ἐκδι-

amputavit sibi virilia, non fiat Clericus, quia sui ipsius homicida est, et Dei conditionis inimicus.

(Dist. 55. c. 4.)

Ut Clericus qui se eunuchizavit, abjiciatur a Clero.

XXIII. Si quis, cum Clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnetur, quia suus est homicida.

Ut Laicus qui se eunuchizavit, tribus annis communione privetur.

XXIV. Laicus semetipsum abscindens annis tribus communione privetur, quia suæ vitæ insidiator exstitit.

Quod Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, si pro criminibus damnati fuerint, minime communione priventur.

XXV. Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui in fornicatione aut perjurio aut furto captus est, deponatur; non tamen com-

κήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐνθλίψει· ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

munione privetur: dicit enim Scriptura: Non vindicabit Dominus bis in id ipsum.

Similiter et reliqui Ministri Ecclesiæ.

XXVI. Similiter et reliqui Clerici huic conditioni subjaceant.

ιθ'. (19.)

Τῶν εἰς κλῆρον παρελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους.

Qui Clerici debeant conjugibus copulari.

XXVII. Innuptis autem qui ad Clerum provecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, uxores accipiant; sed Lectores Cantoresque tantummodo.

κ'. (20.)

Ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, τύπτοντα πίστους ἁμαρτάνοντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καὶ διὰ τῶν τοιούτων φοβεῖν ἐθέλοντα, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. οὐδαμοῦ γὰρ ἡμᾶς ὁ Κύριος ταῦτα ἐδίδαξε· τοὐναντίον δὲ,

Quod Episcopus, Presbyter, et Diaconus fideles peccantes verberare non debeant.

XXVIII. Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, et per hujusmodi volentem timeri, dejici ab officio suo præcipimus: quia nusquam

αὐτὸς τυπτόμενος, οὐκ ἀντέτυπτε· λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδόρει· πάσχων, οὐκ ἠπείλει.

nos Dominus docuit: e contrario vero ipse cum percuteretur, non repercutiebat; cum malediceretur, non remaledicebat; cum pateretur, non comminabatur.

κα΄. (21.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας· οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

Quod officium pristinum, damnati pro criminibus usurpare non debeant.

XXIX. Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, depositus juste super certis criminibus, ausus fuerit attrectare ministerium dudum sibi commissum, hic ab Ecclesia penitus abscindatur.

κβ΄. (22.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρείσθω, καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου.

Quod non debeant officia Ecclesiastica pecuniis obtinere.

XXX. Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, dejiciatur et ipse, et ordinator ejus, et a communione modis omnibus abscindatur; sicut Simon Magus a Petro.

κγ'. (23.).

Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.

Ut Ecclesia sæculari potentia minime pervadatur.

XXXI. Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, et segregentur omnes qui illi communicant.

(Dist. 63. c. 7.)

κδ'. (24.)

Εἴ τις πρεσβύτερος, καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, χωρὶς συναγάγῃ, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πήξῃ, μηδὲν κατεγνωκὼς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος· τύραννος γάρ ἐστιν· καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ἢ καὶ τρίτην τοῦ ἐπισκόπου παράκλησιν γινέσθω.

De Presbytero qui contempto Episcopo seorsum conventus congregare tentaverit.

XXXII. Si quis Presbyter, contemnens Episcopum suum, seorsum collegerit, et altare aliud erexerit, nihil habens quo reprehendat Episcopum in caussa pietatis et justitiæ, deponatur, quasi principatus amator existens: est enim tyrannus: et cæteri Clerici, quicumque tali consentiunt, deponantur, Laici vero segregentur. Hæc autem post unam et secundam et tertiam Episcopi obtestationem fieri conveniat.

κε'. (25.)

Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἐν ἀφορισμῷ, τοῦτον μὴ ἐξεῖναι παρ' ἑτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτὸν εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν ἐπίσκοπος.

Quod Clerici damnati non debeant ab aliis recipi.

XXXIII. Si quis Presbyter, aut Diaconus, ab Episcopo suo segregetur, hunc non licere ab alio recipi, sed ab ipso qui eum sequestraverit, nisi forsitan obierit Episcopus ipse, qui eum segregasse cognoscitur.

κϛ'. (26.)

Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων προσδέχεσθε. καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν· καὶ ἐὰν μὲν ὦσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν· εἰ δὲ μή γε, τὰ πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε· πολλὰ γὰρ καὶ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.

Ut nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, sine commendaticiis suscipiatur Epistolis.

XXXIV. Nullus Episcoporum peregrinorum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum, sine commendaticiis suscipiatur Epistolis: et cum scripta detulerint, discutiantur attentius, et ita suscipiantur, si prædicatores pietatis existerint; sin minus, et quæ sunt necessaria subministrentur eis, et ad communionem nullatenus admittantur; quia per subreptionem multa proveniunt.

κζʹ. (27.)

Τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνα ἕκαστον, ὅσα τῇ ἑαυτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ᾽ αὐτὴν χώραις. ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς διὰ Χριστοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι.

De primatu Episcoporum.

XXXV. Episcopos gentium singularum scire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput existiment, et nihil amplius præter ejus conscientiam gerant, quam illa sola singuli, quæ Parochiæ propriæ, et villis quæ sub ea sunt, competunt. Sed nec ille, præter omnium conscientiam, faciat aliquid. Sic enim unanimitas erit, et glorificabitur Deus per Christum in Spiritu sancto.

κηʹ. (28.)

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾷν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις ἢ χώρας. εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς, παρὰ τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.

Quod non liceat Episcopum in aliena provincia Clericos ordinare.

XXXVI. Episcopum non audere extra terminos proprios ordinationes facere in civitatibus et villis, quæ illi nullo jure subjectæ sunt. Si vero convictus fuerit hoc fecisse, præter eorum conscientiam qui civitates ipsas et villas detinent, et ipse deponatur,

et qui ab illo sunt ordinati.

κθʹ. (29.)

Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ, τοῦτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται· ὡσαύτως καὶ πρεσβύτερος, καὶ διάκονος· εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ δεχθείη, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μὲν ἔστω ἐπίσκοπος· ὁ δὲ κλῆρος τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιούτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδευταὶ οὐκ ἐγένοντο.

De ordinatis Episcopis, nec receptis.

XXXVII. Si quis Episcopus non susceperit officium, et curam populi sibi commissam, hic communione privetur, quoadusque consentiat, obedientiam commodans. Similiter autem et Presbyter, et Diaconus. Si vero perrexerit, nec receptus fuerit, non pro sua sententia, sed pro malitia populi: ipse quidem maneat Episcopus; Clerici vero civitatis communione priventur, eo quod eruditores inobedientis populi non fuerunt.

λʹ. (30.)

Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν· ἅπαξ μὲν, τῇ τε-

Ut bis in anno Concilia celebrentur.

XXXVIII. Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur; ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, et emergentes Ecclesiasticas contentiones amoveant; semel quidem

τάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς· δεύτερον δὲ, Ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ.

quarta septimana Pentecostes, secundo vero duodecima die mensis Hyperberetæi, id est juxta Romanos quarto Idus Octobris.

λα΄. (31.)

Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς Θεοῦ ἐφορῶντος· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ, σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν· ἢ συγγενέσιν ἰδίοις τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίζεσθαι· εἰ δὲ πένητες ὦσιν, ὡς πένησιν ἐπιχορηγείτω· ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτου, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολείτω.

Ut tantum curam rerum Ecclesiasticarum Episcopus habeat.

XXXIX. Omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, et ea velut Deo contemplante dispenset; nec ei liceat ex his aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis quæ Dei sunt condonare. Quod si pauperes sunt, tamquam pauperibus subministret, nec eorum occasione Ecclesiæ negotia deprædetur.

λβ΄. (32.)

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου,

De dignitate Pontificis, et quod rerum suarum habeat potestatem.

XL. Presbyteri et Diaconi, præter Episcopum, nihil agere pertentent: nam Domini populus ipsi commissus est, et pro

καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθησόμενος.

λγ΄. (33.)

Ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα, εἴγε καὶ ἴδια ἔχει, καὶ φανερὰ τὰ κυριακά· ἵν' ἐξουσίαν ἔχῃ τῶν ἰδίων τελευτῶν ὁ ἐπίσκοπος, ὡς βούληται καὶ οἷς βούλεται καταλεῖψαι, καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἔσθ' ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκέτας. δίκαιον γὰρ τοῦτο παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων [μήτε τὸν ἐπίσκοπον] ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι· ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας· καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίᾳ περιβάλλεσθαι.

animabus eorum hic redditurus est rationem. Sint autem manifestæ res propriæ (si tamen habet proprias) et manifestæ Dominicæ, ut potestatem habeat de propriis moriens Episcopus, sicut voluerit et quibus voluerit derelinquere, nec sub occasione Ecclesiasticarum rerum, quæ Episcopi esse probantur intercidant, fortassis enim aut uxorem habet, aut filios aut propinquos, aut servos. Et justum est hos apud Deum et homines, ut nec Ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum pontificis, nec Episcopus vel ejus propinqui sub obtentu Ecclesiæ proscribantur, et in caussas incidant qui ad eum pertinent, morsque ejus injuriis malæ famæ subjaceat.

λδʹ. (34.)

Προστάσσομεν τὸν ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων· εἰ γὰρ τὰς τιμίας τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευτέον, πολλῷ ἂν δέοι περὶ τῶν χρημάτων ἐντέλλεσθαι, ὥστε κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι τοῖς δεομένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου Θεοῦ, καὶ πάσης εὐλαβείας· μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων (εἴγε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτοὺς ὑστερεῖσθαι· ὁ γὰρ νόμος τοῦ Θεοῦ διετάξατο, τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ παραμένοντας ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τρέφεσθαι· ἐπείπερ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδίοις ὀψωνίοις ὅπλα κατὰ πολεμίων ἐπιφέρεται.

Quod Episcopus Ecclesiasticarum rerum pro dispensatione pauperum habeat potestatem.

XLI. Præcipimus, ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus indigentibus omnia dispensentur per Presbyteros et Diaconos, et cum timore omnique sollicitudine ministrentur: ex his autem quæ indiget (si tamen indiget) ad suas necessitates et ad peregrinorum fratrum usus et ipse percipiat, ut nihil eis possit omnino deesse. Lex enim Dei præcipi ut qui altari deserviunt, de altari pascantur: quia nec miles stipendiis propriis contra hostes arma sustulit.

λε'. (35.)

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω· ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

Quod Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleator et ebriosus esse non debeat.

XLII. Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ atque ebrietati deserviens, aut desinat aut certe damnetur.

(Dist. 35. c. 1.)

Similiter Clerici et Laici, si permanserint in alea, communione priventur.

XLIII. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor, similia faciens, aut desinat aut communione privetur. Similiter etiam Laicus.

(Dist. 35. c. 1.)

λϛ'. (36.)

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τόκους ἀπαιτῶν τοὺς δανειζομένους, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

Quod Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, non debeat usuras accipere.

XLIV. Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, usuras a debitoribus exigens, aut desinat aut certe damnetur.

(Dist. 47. c. 1.)

λζ'. (37.)

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος αἱρετικοῖς συνευξά-

Quod non debeat Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, cum Hæreticis orare.

XLV. Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus,

μενος μόνον ἀφοριζέσθω· εἰ δὲ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι, καθαιρείσθω.

qui cùm Hæreticis oraverit tantummodo, communione privetur: si vero tamquam Clericos hortatus eos fuerit agere vel orare, damnetur.

λη΄. (38.)

Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον αἱρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;

Quod non debeant Hæreticorum Baptismata comprobari.

XLVI. Episcopum aut Presbyterum Hæreticorum suscipientem Baptisma damnari præcipimus. *Quæ enim conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?*

λθ΄. (39.)

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρείσθω, ὡς γελῶν τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, καὶ μὴ διακρίνων ἱερέας ψευδιερέων.

Quod Ecclesiæ Baptismate baptizatus, denuo baptizari non debeat; et non ita baptizatus, debeat baptizari.

XLVII. Episcopus aut Presbyter, si eum qui secundum veritatem habuerit Baptisma denuo baptizaverit, aut si pollutum ab impiis non baptizaverit, deponatur, tamquam deridens crucem et mortem Domini, nec sacerdotes a falsis sacerdotibus jure discernens.

(Dist. 32. in c. 6.)

μ'. (40.)

Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβαλὼν, ἑτέραν λάβοι, ἢ παρὰ ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφοριζέσθω.

μα'. (41.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ, εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱοὺς, ἢ εἰς τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

μβ'. (42.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλὰ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,

Laicum pellentem suam conjugem communione privandum.

XLVIII. Si quis Laicus, uxorem propriam pellens, alteram vel ab alio dimissam duxerit, communione privetur.

Quod in nomine Trinitatis debeat baptizari.

XLIX. Si quis Episcopus, aut Presbyter, juxta præceptum Domini non baptizaverit in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, sed in tribus sine initio Principiis, aut in tribus Filiis, aut in tribus Paracletis, abjiciatur.

Quod non debeat una mersio in Baptismate, quæ in morte Domini, provenire.

L. Si quis Episcopus, aut Presbyter non trinam mersionem unius mysterii celebret, sed semel mergat in Baptismate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus: In morte mea baptizate; sed:

βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμεῖς οὖν, ὦ ἐπίσκοποι, εἰς ἕνα πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, τρίτον βαπτίσατε, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου γνώμην, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐν πνεύματι διάταξιν.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

(De Consecrat. Dist. 4. c. 79.)

μγ. (43.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου, οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλανθανόμενος ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄῤῥεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθούσθω, ἢ καθαιρείσθω, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

Aliis LI.

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino ex numero Clericorum, a nuptiis, et carne, et vino, non propter exercitationem, verum propter detestationem abstinuerit, oblitus quod omnia sunt valde bona, et quod masculum et feminam Deus fecit hominem, sed blasphemans accusaverit creationem, vel corrigat se, vel deponatur, atque ex Ecclesia ejiciatur. Itidem et Laicus.

μδ'. (44.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλ' ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω· ὅτι λυπεῖ τὸν Χριστὸν, εἰπόντα· χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

LII.

Si quis Episcopus aut Presbyter eum qui se convertit a peccato non receperit, sed ejecerit, deponatur, quia contristat Christum, dicentem: Gaudium oritur in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente.

μέ. (45.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορ-

LIII.

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, in diebus festis non

τῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν ἢ οἴνου, καθαιρείσθω, ὡς κεκαυστηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

μϛʹ. (46.)

Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθῇ ἐσθίων, ἀφοριζέσθω· παρὲξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύειν.

μζʹ. (47.)

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει τὸν ἐπίσκοπον ἀδίκως, καθαιρείσθω. ἄρχοντα γὰρ, φησὶ, τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.

μηʹ. (48.)

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω.

μθʹ. (49.)

Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν ἢ τυφλὸν, ἢ τὸν τὰς βάσεις πεπληγμένον, χλευάσῃ, ἀφοριζέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

νʹ. (50.)

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω.

ναʹ. (51.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγῇ τὰ δέοντα, ἀφοριζέ-

sumit carnem aut vinum, [abominans, et non propter exercitationem,] deponatur, ut qui cauteriatam habeat suam conscientiam, multisque sit caussa scandali.

LIV.

Si quis Clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur; præterquam cum ex necessitate de via divertat ad hospitium.

LV.

Si quis Clericus Episcopum contumelia affecerit injuste, deponatur. Ait enim Scriptura: *Principi populi tui non maledices.*

LVI.

Si quis Clericus contumelia affecerit Presbyterum vel Diaconum, segregetur.

LVII.

Si quis Clericus mutilum, aut surdum seu mutum, aut cœcum, aut debilitatum pedibus, irriserit, segregetur. Item et Laicus.

LVIII.

Episcopus aut Presbyter Clerum vel populum negligens, et non docens eos pietatem, segregetur, si autem in socordia perseverit, deponatur.

LIX.

Si quis Episcopus aut Presbyter, cum aliquis Clericorum inopia laborat, ei non suppeditet necessaria,

σθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

νϐ′. (52.)

Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεϐῶν βιϐλία, ὡς ἁγία, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.

μγ′. (53.)

Εἴ τις κατηγορία γένηται κατὰ πιστοῦ, πορνείας ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορουμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθῇ, εἰς κλῆρον μὴ προαγέσθω.

νδ′. (54.)

Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόϐον ἀνθρώπινον, Ἰουδαίου, ἢ Ἕλληνος, ἢ αἱρετικοῦ ἀρνήσηται, εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀφοριζέσθω, εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.

νε′. (55.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσϐύτερος ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγῃ κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

μϛ′. (56.)

Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν ἢ τὸ σάϐϐατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, νηστεύων, καθαιρείσθω· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

segregetur, quod si perseverit, deponatur, ut qui occiderit fratrem suum.

LX.

Si quis falso inscriptos impiorum libros, tamquam sanctos, in Ecclesia publicaverit, ad perniciem populi et Cleri, deponatur.

LXI.

Si contra fidelem aliqua fiat accusatio, fornicationis vel adulterii, vel alterius cujuspiam vetitæ actionis, et convictus fuerit, non provehatur ad Clerum.

LXII.

Si quis Clericus propter metum humanum Judæi, vel Gentilis, vel Hæretici, negaverit, si quidem nomen Christi, segregetur, si vero nomen Clerici, deponatur; si autem pœnitentiam egerit, ut Laicus recipiatur.

LXIII.

Si quis Episcopus aut Presbyter aut Diaconus, aut omnino ex catalogo Clericorum, manducaverit carnem in sanguine animæ ejus, vel captum a bestia, vel morticinum, deponatur; id enim Lex quoque interdixit. Quod si Laicus sit, segregetur.

LXIV. vel LXVI.

Si quis Clericus inventus fuerit, die Dominica jejunans, vel Sabbato, præter unum solum, deponatur; si vero Laicus sit, segregetur.

νζʹ. (57.)

Εἴ τις κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς, εἰσέλθοι εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν προσεύξασθαι, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω.

νηʹ. (58.)

Εἴ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρούσας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κρούσματος ἀποκτείνῃ, καθαιρείσθω, διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ. ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

νθʹ. (59.)

Εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος σχῇ, ἀφοριζέσθω· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν, ἣν καὶ ᾑρετίσατο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.

ξʹ. (60.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος δευτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μὴ δείξοι παρὰ αἱρετικῶν αὐτὸν ἔχειν τὴν χειροτονίαν· τοὺς γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας, ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστοὺς, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.

ξαʹ. (61.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

LXV. vel LXIV.

Si quis Clericus aut Laicus ingressus fuerit in Synagogam Judæorum vel Hæreticorum, ad orandum, deponatur et segregetur.

LXVI. vel LXV.

Si quis Clericus aliquem in altercatione pulsaverit, et vel uno ictu occiderit, deponatur propter suam præcipitationem. Si vero Laicus fuerit, segregetur.

LXVII.

Si quis virginem non desponsatam vi illata habeat, segregetur; non liceat autem ei aliam accipere, sed illam retineat, quam et elegit, quamvis sit paupercula.

LXVIII.

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, secundam ordinationem acciperit ab aliquo, deponatur et ipse, et qui ordinavit; nisi ostendat se ordinationem habere ab Hæreticis: qui enim a talibus baptizati, vel ordinati fuerunt, neque fideles neque Clerici esse possunt.

LXIX.

Si quis Epicopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector aut Cantor, sanctam Quadragesimam non jejunat, vel feriam quartam, vel Parasceven, deponatur, præterquam si per imbecillatem corporalem impediatur: sin vero Laicus sit, segregetur.

ξϐʹ. (62.)

Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ ἄλλος κληρικὸς νηστεύει μετὰ Ἰουδαίων, ἢ ἑορτάζει μετ' αὐτῶν, ἢ δέχεται αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, οἷον ἄζυμα ἤ τι τοιοῦτον, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω.

ξγʹ. (63.)

Εἴ τις Χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκοι εἰς ἱερὸν ἐθνῶν, ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἢ ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν λύχνους ἅψῃ, ἀφοριζέσθω.

ξδʹ. (64.)

Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω, καὶ τὸ ἐπίπεμπτον προστιθέτω μεθ' οὗ ἔλαϐεν.

ξεʹ. (65.)

Σκεῦος ἀργυροῦ ἢ χρυσοῦ ἢ ὀθόνης ἁγιασθὲν μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζέσθω· παράνομον γάρ· εἰ δέ τις φωραθείῃ, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

ξϛʹ. (66.)

Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπί τινι ὑπὸ ἀξιοπίστων καὶ πιστῶν προσώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, κἂν μὲν ἀπαντήσοι καὶ ἀπολογήσοιτο ἐλεγχθέντος αὐτοῦ, ὁριζέσθω τὸ ἐπιτίμιον· ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσοι, καλείσθω καὶ δεύτερον, δύο ἐπισκόπων ἀποσταλέντων πρὸς αὐ-

LXX.

Si quis Episcopus aut Clericus jejunat cum Judæis, vel cum eis festos dies agit, vel accipit eorum festi xenia, exempli gratia Azyma vel quid hujusmodi, deponatur: quod si Laicus sit, segretur.

LXXI.

Si quis Christianus oleum detulerit ad templum Gentilium, vel ad synagogam Judæorum, aut in festis eorum lucernas accenderit, segregetur.

LXXII.

Si quis Clericus aut Laicus abstulerit ex sancta Ecclesia ceram aut oleum, segregetur, et quintam partem addat una cum eo quod accepit.

LXXIII.

Vas ac instrumentum ex auro vel argento vel linteo, Deo consecratum, nemo amplius in usum suum convertat; iniquum enim est. Si quis autem deprehensus fuerit, segregatione multetur.

LXXIV.

Episcopum de aliquo ab hominibus fide dignis ac fidelibus accusatum, oportet vocari ab Episcopis. Et si quidem occurrerit ac responderit, cum fuerit convictus, pœna definiatur: sin vero vocatus non paruerit, vocetur iterum, missis ad eum duobus Episcopis; si autem vel sic non paruerit, vocetur etiam tertio, duobus rursum

τόν· ἐὰν δὲ καὶ οὕτω μὴ ὑπακούσοι, καλείσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποσταλέντων πρὸς αὐτόν· ἐὰν δὲ καὶ οὕτω καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

Episcopis ad eum missis, quod si etiam sic aspernatus non advenerit, Synodus adversus eum pronunciet quæ videbuntur, ne judicium detrectans videatur lucrum facere.

ξζ'. (67.)

Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ ἐπισκόπου αἱρετικὸν μὴ προσδέχεσθε, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἕνα μόνον· φησὶ γὰρ ὁ νόμος· ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

LXXV.

Ad testimonium dicendum adversus Episcopum ne recipiatis Hæreticum, sed nec fidelem unum solum: ait enim Lex: *In ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.*

ξη'. (68.)

Ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον, τῷ ἀδελφῷ ἢ τῷ υἱῷ ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαριζόμενον τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονεῖν οὓς αὐτὸς βούλεται, κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ Θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ· οὐ γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονομίαν ὀφείλει τιθέναι· εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσαι ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία, αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

LXXV.

Non oportet Episcopum, fratri vel filio vel alteri propinquo dignitatem Episcopatus largiendo, ordinare quos ipse vult: non enim æquum est, ut Episcopatus sui hæredes faciat, humano affectu largiens quæ Dei sunt, nam Christi Ecclesiam non debet hæreditati subjicere. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem sit ejus ordinatio, ipse vero puniatur segregatione.

ξθ'. (69.)

Ἐάν τις ἀνάπηρος ᾖ τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ τὸ σκέλος πεπληγμένος, ἄξιος δέ ἐστιν ἐπισκοπῆς, γενέσθω· οὐ γὰρ λώβη σώματος αὐτὸν μιαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός· κωφὸς δὲ ὢν καὶ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπίσκοπος· οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζηται.

LXXVI.

Si quis fuerit oculo læsus vel crure debilitatus, est autem dignus Episcopatu, Episcopus fiat: non enim vitium corporis eum polluit, sed animæ inquinatio. Qui vero surdus est, mutus, aut cæcus, ne fiat Episcopus: non quasi pollutus, sed ne impediantur Ecclesiastica.

ο'. (70.)

Ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ, κληρικὸς μὴ γινέσθω, ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω· καθαρισθεὶς δὲ, προσδεχέσθω, καὶ ἐὰν ᾖ ἄξιος, γινέσθω.

LXXIX.

Si quis Dæmonem habeat, ne fiat Clericus, sed nec una cum fidelibus oret; cum autem purgatus fuerit, recipiatur; et si dignus extiterit, Clericus fiat.

οα'. (71.)

Τὸν ἐξ ἐθνῶν προσελθόντα, καὶ βαπτισθέντα, ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι παραυτὰ προχειρίζεσθαι εἰς ἐπισκοπήν· ἄδικον γὰρ τὸν μηδέπω πεῖραν ἐπιδειξάμενον, ἑτέρων εἶναι διδάσκαλον· εἰ μή που κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γένοιτο.

LXXX.

Eum qui ex Gentibus accessit et baptizatus fuit, aut ex prava vivendi ratione, non est æquum statim ad Episcopatum promovere; iniquum enim est, eum qui nondum specimen exhibuerit, aliorum esse doctorem, nisi forte divina gratia hoc fiat.

οϐ'. (72.)

Εἴπομεν ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον καθεῖναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις. ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω. οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν κυριακὴν παρακέλευσιν.

LXXXI.

Diximus, quod non oportet ut Episcopus se in publicas administrationes demittat, sed Ecclesiasticis usibus vacet. Aut igitur persuadeatur hoc non facere, aut deponatur. Nemo enim potest duobus dominis servire, juxta Dominicam admonitionem.

ογ'. (73.)

Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν δεσποτῶν γνώμης, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἐπὶ λύπῃ τῶν κεκτημένων· οἴκων γὰρ ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτον κατεργάζεται. εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανείη οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷος Ὀνήσιμος ὁ ἡμέτερος ἀνεφάνη, καὶ συγχωροῦσιν οἱ δεσπόται, καὶ ἐλευθεροῦσι, καὶ τοῦ οἴκου ἑαυτῶν ἐξαποστέλλουσι, γινέσθω.

LXXXII.

Servos ad Clerum promoveri sine dominorum voluntate non permittimus, cum molestia eorum qui possident: hoc namque domorum eversionem efficit. Si quando autem Servus visus fuerit dignus, qui in gradu Ecclesiastico constituatur, qualis Onesimus noster apparuit, et permittunt domini ac libertate donant, eque domo sua emittunt, fiat.

οδʹ. (74.)

Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος στρατείᾳ σχολάζων καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω· τὰ γὰρ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.

οεʹ. (75.)

Ὅς τις ὑβρίσει βασιλέα ἢ ἄρχοντα, παρὰ τὸ δίκαιον, τιμωρίαν τιννύτω· καὶ εἰ μὲν κληρικὸς, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

οϛʹ. (76.)

*Ἔστω δὲ ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια· τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης, Μωϋσέως πέντε, γένεσις, ἔξοδος, λευϊτικὸν, ἀριθμοὶ, καὶ δευτερονόμιον· Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ, ἕν· τῶν κριτῶν, ἕν· τῆς Ῥοὺθ, ἕν· βασιλειῶν, τέσσαρα· παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν, δύο· Ἔσδρα, δύο· Ἐσθὴρ, ἕν· Ἰουδεὶθ, ἕν· Μακκαβαίων, τρία· Ἰὼβ, ἕν· ψαλμοὶ, ἑκατὸν πεντήκοντα· Σολομῶνος βιβλία τρία, παροιμίαι, ἐκκλησιαστὴς, ᾆσμα ᾀσμάτων· προφῆται δεκαέξ· ἔξωθεν δὲ ὑμῖν προσιστορείσθω μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους τὴν σοφίαν τοῦ πολυμαθοῦς Σιράχ· ἡμέτερα δὲ, τουτέστι τῆς καινῆς διαθήκης, εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρκου, Λουκᾶ, Ἰωάννου· Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες· Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο· Ἰωάννου

LXXXIII.

Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, militiæ vacans, et utrumque retinere volens, Romanum magistratum et sacram administrationem, deponatur. *Quæ enim sunt Cæsaris, Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo.*

LXXXIV.

Quicunque contumelia affecerit Regem vel Magistratum, præter jus, pœnas luat, et si quidem Clericus est, deponatur; si vero Laicus, segregetur.

LXXXV.

*Sint autem vobis omnibus Clericis et Laicis libri venerabiles et sancti: Veteris quidem Testamenti: Moysis quinque, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, et Deuteronomium; Jesu filii Navæ unus, judicum unus, Ruthæ unus, Regnorum quatuor, Paralipomenon libri dierum duo; Esdræ duo, Estheræ unus, Judithæ unus, Maccabæorum tres, Jobi unus, Psalmi centum quinquaginta, Salomonis libri tres, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Prophetæ sexdecim: (extra hos vobis insuper commemoratum sit, ut juvenes vestri discant sapientiam admodum eruditi Sirachi:) libri vero nostri, hoc est novi Testamenti: Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Johannis, Pauli Epistolæ quatuordecim, Petri Epistolæ duæ,

-ρεῖς· Ἰακώβου μία· Ἰούδα μία· Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο· καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῶν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι, ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά· καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων.

Ταῦτα δὲ περὶ κανόνων διατετάχθω ὑμῖν παρ' ἡμῶν, ὦ ἐπίσκοποι. ὑμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς, σωθήσεσθε, καὶ εἰρήνην ἕξετε· ἀπειθοῦντες δὲ, κολασθήσεσθε, καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀΐδιον ἕξετε, δίκην τῆς ἀνηκοΐας τὴν προσήκουσαν τιννῦντες. ὁ Θεὸς δὲ, ὁ μόνος, ἀγέννητος, καὶ τῶν ὅλων ποιητὴς ἅπαντας ὑμᾶς διὰ τῆς εἰρήνης ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἑνώσει· καταρτίσει εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους· καταξιώσει τε τῆς αἰωνίου ζωῆς, σὺν ἡμῖν, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ ἠγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν· μεθ' οὗ ἡ δόξα αὐτῷ, τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ καὶ πατρὶ, ἐν ἁγίῳ πνεύματι τῷ παρακλήτῳ νῦν τε καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Τέλος διαταγῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος, ἢ καθολικῆς διδασκαλίας.

Johannis tres, Jacobi una, Judæ una, Clementis Epistolæ duo: et Constitutiones, vobis Episcopis per me Clementem in octo libris nuncupatæ, quas non oportet coram omnibus divulgare, ob mystica quæ in eis sunt, et Acta nostra Apostolorum.

Hæc vero de Canonibus vobis constituta sint a nobis, o Episcopi. Vos autem, si in eis permanetis, salvi eritis, et habebitis pacem: at si non obtemperatis, puniemini et inter vos habebitis bellum perpetuum, pœnam contumaciæ debitam pendentes. Deus autem, solus ingenitus, ac universorum creator, vos omnes per pacem in Spiritu Sancto adunabit, consummabit in omne opus bonum, immutabiles, inculpatos, irreprehensos; atque nobiscum dignabitur vita æterna, per intercessionem dilecti Filii sui Jesu Christi, Dei et Salvatoris nostri; cum quo gloria ipsi super omnia Deo, ac Patri, in sancto Spiritu, Paracleto; nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Finis Constitutionum sanctorum Apostolorum per Clementem, seu Catholicæ Doctrinæ.

CONSTITUTIONES APOSTOLICÆ

GRÆCE,

AD FIDEM VERSIONIS SYRIACÆ

RECENSUIT

PAULUS BOETTICHER, A.M., PH. DR., TH. B.

ACCEDUNT

CONSTITUTIONES ECCLESIÆ ÆGYPTIACÆ

NUNC PRIMUM GRÆCE REDDITÆ.

Constitutiones apostolicæ quæ vocantur octo libris leges moresque ecclesiæ veteris complexæ in codicibus manucriptis quatuor servatæ sunt, petropolitano uno (Muralt catal. bibl imper. græc. et latin. xv.), vindobonensibus duobus (cod. hist. græc. 46 et 47), parisino uno (reg. 931): qui quidem plerique omnes mutili sunt, parisinus quem ipse vidi recentissimus, qui vero inter codices coislinianos ducentesimus duodecimus a Montefalconio (bibl. coislin. p. 271) recensetur, nunc perditus est in ejusque locum menologii græci tomus substitutus; certe quum Parisiis morarer et librum utpote antiquissimum, scriptum anno MCXI, conferre cum editis vellem, summa humanitate qui bibliothecæ illi ditissimæ præsunt, omnia scrinia perscrutati frustra quæsiverunt: tu vide num idem sit qui nunc petropolitanus quintus decimus est, quum libri sangermanenses multi ante hos sexaginta annos furto ablati nunc apud Sarmatas frigeant. liber octavus constitutionum serius operi additus non raro seorsim exstat atque in codice barocciano xxvi Oxoniæ adservato et vindobonensi hist. græc. xlv iis caret quæ serius inserta sunt v. Hippolyti editionem fabricianam, I. pag. 245—259. de codicibus florentino et monacensi adi Bandinium catal. bibl. medic. laurent. p. 396, et Aretinium beitraege zur geschichte und literatur, viii. 151—203.

Editiones constitutionum apostolicarum typis expressæ exstant non paucæ; quum primus publici juris fecisset F. Turrianus, Venetiis a. 1563, insecuti sunt J. B. Cotelerius, a. 1678, et bis J. Clericus, a. 1698 et 1724, unde sua hausit G. Whiston

in Primitive Christianity revived, Londini 1711, volumine secundo, præterea in collectionibus conciliorum et bibliotheca patrum gallandiana.

Constitutiones apostolicæ e collectionibus compositæ sunt tribus quod nuper C. Bunsenius exposuit: —

A. libris i—vi vel *διδασκαλίᾳ τῶν ἀποστόλων.*

B. libro septimo.

C. libro octavo.

A.

Libros sex priores *διδασκαλίαν τῶν ἀποστόλων* vocatos habent Syri, Arabes, Æthiopes.

Versio syriaca codice superstes uno, quem ex renaudotiano sangermanensem (orient. 38.) nunc Lutetiæ adservatum totum descripsi et plus semel cum apographo meo contuli. decimo mihi vel nono exeunte sæculo scriptus videtur, sed duabus constans partibus a bibliopega aliquo syriaco compactis, quarum prior nihil fere continet nisi didascaliam, posterior priori aliquantum antiquior initio mutila est, quum litera ꝑêt primo fasciculo inscripta octo fasciculos primos intercidisse demonstret. cæterum vide quæ S. Munckius retulit in G. Curetonis corpore ignatiano p. 342. versio hæc didascaliæ bene syriaca, codex satis correctus, et qui, vocabulis tribus quatuorve exceptis, optime legi queat, nullo loco mutilus. legenti mox apparet *ἔκδοσιν* a Syro versam ea quam nunc græce servatam habemus antiquiorem esse et probiorem, multa omittens, quæ in nostra editione manifesto ab interpolatore profecta sunt, multa addens; quam in anecdotis nostris syriacis una cum aliis multis publici juris facere meditamur.

Versionis arabicæ mihi innotuerunt codices septem: —

parisini tres: cod. supplem. arab. 83, anni 1069 martyrum, fol. 42 A—90 A.

cod. arab. christ. 126, anni 1257 martyrum p. 97 A—203 A.

cod. supplem. arab. 78 Mich. Vanslebii jussu Qâhiræ a. 1664 p. Chr. n. descriptus, p. 97 —200.

londinenses duo : musei britann. richianus 7207, fol. 62—119, litteris syriacis exaratus a. 1730 p. Chr. n. et mus. brit. richianus 7211 fol. 45 B seqq.

oxonienses duo : huntingdon. 458, fol. 88—172 cujus sæculo quinto decimo scripti lacunæ a. 1667 suppletæ sunt.

huntingdon. 31, 32, anni 1680 p. Chr. n.

equidem parisinum quem primo loco posui, integrum descripsi; et cum parisino secundo contuli. didascaliam hanc arabicam, ubi maculas styli abstersero, editurus sum et ipsam, quæ e satis bono codice recensionis græcæ fluxit ejusdem quam hucusque legere consueveramus.

Versionis æthiopicæ partem satis magnam edidit Thomas Pell Platt, the æthiopic didascalia, Londini 1834; librum manu exaratum in bibliothecam regiam berolinensem nuper illatum esse relatum habeo; sed quum nesciam quis illum examinarit, tutius reor nil affirmasse; factam hanc ex arabica versionem prima jam editionis suæ pagina videre debebat Thomas Platt, sed nec ipse nec alius quispiam vidit. Ibi enim vox nipilobanos occurrit explicari nescia, quæ explicabitur si Æthiopem e codice arabico punctis diacriticis non satis instructo vertisse sumas: in didascalia arabica (v. Platt p. xiii. lin. 14) est taqlûnîs, cujus vocabuli ductibus si puncta alia addideris, orietur illud nipilobanos. cæterum vide num pro taqlûnîs rescribendum sit aqolûtîs=ἀκόλουθος. argumenta alia pro opinione nostra de didascalia æthiopica ex arabico versa adducere hujus loci non est, præsertim quum viris doctis ultro se præbitura sint: id unum addere placet hac versione æthiopica ostendi ordinem in plerisque omnibus didascaliæ arabicæ codicibus mire perturbatum quondam sanum et græco congruum fuisse.

B.

Libri septimi in oriente vestigium nullum, nisi quod Coptæ habeant in constitutionum suarum libro primo (vide H. Tattam, the Apostolical Constitutions in Coptic, Londini 1848, pp. 1—30) quem postea etiam arabicum fecerunt et ex arabico Æthio-

pes æthiopicum, quædam quæ epistolæ sub Barnabæ nomine circumlatæ et huic septimo constitutionum græcarum libro simillima sunt, ita tamen ut si non mater, soror certe natu major videatur editio ab Ægyptiis recepta nuper in Germania e codice vindobonensi edita et a nobis recusa.

C.

Libri octavi jam supra monuimus duas apud Græcos editiones ferri: in oriente vulgatissimi sunt canones Hippolyti qui dicuntur, syriace, arabice, æthiopice et coptice inveniendi, maximam libri octavi partem comprehendentes, ut infra in editione nostra monstrabimus. item omnibus manibus teritur in oriente liturgia clementina quæ dicitur ex octavo libro *διατάξεων* desumpta, sed nullum ibi vestigium exstat eam inde ab initio cum canonibus hippolyteis conjunctam fuisse.

Codex sangermanensis 38, de quo supra verba fecimus, parte altera, pag. 183 seqq. exhibet fragmenta octateuchi cujusdam clementini, quæ miror viro docto nulli adhuc quum codicem perlustraret gravissima visa esse. in anecdotis meis syriacis omnia typis exprimere in animo habeo, interim totius operis recensum hoc loco daturus.

Liber primus vocatur *διαθηκῶν κυριακῶν*· rubrica evanida in voce *διαθηκῶν* ut nihil legi queat, nisi ΔΙΑ . . . . ΚΩΝ, cæteræ literæ quarum etiam vestigia quædam supersunt, ex indice codici seriori manu præfixo facili negotio supplentur. Christus post resurrectionem discipulis quæ futuræ sint miseriæ enarrasse fingitur, et qua ratione ecclesia optime gubernetur exposuisse; ex iis quæ supersunt certissime id concludi potest, librum post Getæ et Caracallæ tempora scriptum esse, ut qui adeo distincte describantur ut pæne nominibus appellati esse dici queant. post eos imperator alius depingitur, de quo nolim nunc aliquid certi affirmare, ne alios in errorem inducam; id unum ausim pro certo vendere, hunc librum apocalypticum in canones ecclesiasticos desinentem non ita longe post medium sæculum tertium scriptum esse; libri primi capita quatuordecim prima integra exstant et sunt apocalyptica, deinde canones 35, 36, 37. 42, 43. 52.

Sequuntur libri secundi fragmenta, pp. 194—198, nullo alio loco invenienda.

Librum tertium (pp. 198—203) e fragmentis servatis nihil aliud videmus fuisse quam primum collectionis copticæ librum quem infra græce inventum iri modo promisimus.

Libri quarti et quinti fragmentum nullum exscriptum.

Liber sextus integer pæne legitur, qui constat canonibus hippolyteis, sed titulus Hippolyti nomen omittit.

Liber septimus omnino abest.

Liber octavus constat canonibus quos ἐκκλησιαστικοὺς appellare solemus.

Ex quibus omnibus id elucebit, Hippolyti nomen a canonibus sub eo circumlatis abesse et debere et re vera non nunquam abesse, quum hos canones partem amplioris collectionis esse intelligamus Clementi romano adscriptæ. Canonum horum pseudo-hippolyteorum codices syriacos habui præter parisinum londinenses musei britannici addend. 14526, p. 9 B—13 C: addend. 14527, p. 15 B—23 A: addend. 12155, p. 196. qui codices quum antiquissimi essent neque versionem arabicam crebro obviam neque æthiopicam ex arabica factam multum curavi, sed copticam ab H. Tattamo editam in usus meos quantum licebat converti, quæ libro quarto, quinto, sexto constitutionum copticarum legitur, e dialecto thebana in memphiticam a Georgio Cosmæ presbytero anno 1520 martyrum translata. scriptus Tattami codex per aliquem Ibrâhîm ibn Abû Þabl, qui nomen patris Abû Þabl (πατὴρ τυμπάνου) coptice reddidit yôt afhos (pater musicus: ægypt. hos, indicum has ridere, unde lat. his-trio.)

Quæ libro octavo præfixa leguntur capita 1—3 in collectione coptica librum tertium formant, at syriace nunquam inveni, arabice tantum in margine codicis tattamiani memphitici.

Canones ecclesiasticos apostolorum supra octavum Κλημεντίων librum fuisse vidimus: iidem coptice habentur in libro septimo collectionis copticæ, syriace præter codicem parisinum cod. musei britannici, add. 14526, p. 4 C—9 B: 14527, 7 A—15 A: 12155, fol. 194 C.

Præter primum etiam secundum librum copticæ collectionis græce versum ad calcem editionis hujus typis exprimendum curavi, in quo judicando meminerint viri docti et difficillimam esse orationem copticam periodis formandis non adsuetam et græcis sententiis reddendis minime omnium aptam, et sciant versionem illam ægyptiacam satis pingui Minerva factam esse ut ex iis quæ male intellecta pessime sæpe expressit interpres, non paucis locis ea extricanda essent et conjectura quasi expugnanda, quæ græce legisset. ut unum tantum exemplum addam: quis intelliget verba: spiritus sanctus solvitur in ecclesia? sed omnia clara erunt si græce καταλύειν fuisse sumas, quod quum et solvi et deverti significet, male Copta solvi interpretatus est. nolebam gloriolæ meæ consulturus talia tædii et laboris plena suis quibusvis locis indicare, satis est semel monuisse ne inscitiæ arguar et minus accuratus fuisse judicer ab iis qui versionem meam a tattamiana non uno loco differre invenerint. cæterum H. Tattam codicem thebanum ex quo Memphitæ sua hauserunt benigne mecum communicavit, unde haud raro veram lectionem expiscatus sum.

De ipsis constitutionibus et ubi terrarum, quo tempore, quo consilio scriptæ sint disputare neque annorum neque doctrinæ meæ reor esse; facere enim id nemo poterit, nisi qui quoscumque libros christianos ad nos primorum sæculorum transmisit sedulitas penitus norit et perfectam morum et consuetudinum quotquot illo ævo obtinuerint cognitionem inde sibi paraverit. accedit quod hæc quam nunc publici juris facimus editio codicum græcorum quoque collatione carere debeat, citra quam quid græca oratio tulerit incerte tantum augurari poteris, ut maximum ad definiendam librorum patriam adjumentum nobis desit; nam post C. Lachmanni curas in novum testamentum felicissimas nullo negotio dicitur utrum liber aliquis, si locos novi testamenti laudat (quod faciunt patres omnes), in occidente, utrum in oriente scriptus sit, quum non raro lectio in oriente recepta ab occidentali differat. sed quum nesciamus quo modo Turrianus et Cotelerius in edendis constitutionibus versati fuerint (mos enim talium editorum receptam sequi), nolui in haec nunc inquirere, priusquam codicibus græcis inspectis quid

librorum testimonio firmetur perspexissem. pauca igitur sunt quæ monenda habebo.

Primo loco nolim aliquem constitutionum librum ab Eusebio et Athanasio laudatum credere, quam sententiam jam Usserius et Dallaeus feliciter impugnaverunt argumentis quibus nunc opus non amplius est. Eusebius enim si hist. eccl. 3, 25 præscribit: *ἐν τοῖς νόθοις κατατετάχθω καὶ τῶν Παύλου πράξεων ἡ γραφὴ ὅ τε λεγόμενος ποιμὴν καὶ ἡ ἀποκάλυψις Πέτρου καὶ πρὸς τούτοις ἡ φερομένη Βαρνάβου ἐπιστολὴ καὶ τῶν ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι διδαχαί*—hæc, inquam, si præscribit, *αἱ τῶν ἀποστόλων διδαχαὶ* minime pro *διατάξεσι* vel *διαταγαῖς ἀποστόλων* habendæ erunt, neque unus tantum liber sunt, sed plures. Codices duo syriaci antiquissimi nitrienses in museo britannico adservati ipsas *τὰς τῶν ἀποστόλων διδαχὰς* exhibent: item cod. parisinus sangerman. 38 ubi tamen titulus male Addaei doctrinam dicit quæ apostolorum omnium est: præterea exstat doctrina Thomæ, aliæ, quas mox editum iri spes est. Athanasius, si *διδαχῆς ἀποστόλων* mentionem injicit, is idem liber erit, de quo modo egimus: contra quæ *Κλημέντια* vocat in synopsi sacræ scripturæ, animus fert pro illo opere habere, cujus supra primi e codice parisino notitiam aliquam dedimus.

Primus qui nostrum librum nec tamen eum plane eundem quem nunc habemus, laudat Epiphanius est episcopus constantiensis hæresibus 45. 70. 75. 80, sed ita ut nunquam fere ipsa verba quæ nunc exstant exscribat.

Epiph. adv. hæreses, *κατὰ Σευηριανῶν* (25 vel 45) p. 170 ed. basiliensis 1544: *καὶ οἱ ἀπόστολοί φασιν ἐν τῇ διατάξει τῇ καλουμένῃ, ὅτι φυτεία θεοῦ καὶ ἀμπελὼν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία.* respicit ad initium libri primi.

Idem: *κατὰ Αὐδιανῶν* (50 vel 70), p. 350 basil.: *οἱ αὐτοὶ Αὐδιανοὶ παραφέρουσι τὴν τῶν ἀποστόλων διάταξιν, οὖσαν μὲν τοῖς πολλοῖς ἐν ἀμφιλέκτῳ, ἀλλ' οὐκ ἀδόκιμον. πᾶσα γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικὴ τάξις ἐκφέρεται καὶ οὐδὲν παρακεχαραγμένον τῆς πίστεως οὐδὲ τῆς ὁμολογίας οὐδὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ κανόνος καὶ πίστεως. τὸ δὲ ῥητὸν ἀφ' οὗ λαμβάνοντες περὶ τοῦ πάσχα κακῶς παρερμηνεύουσιν οἱ προειρημένοι καὶ ἀγνοοῦντες ἑτέρως ὑπολαμβάνουσιν. ὁρίζουσι γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ διατάξει οἱ ἀπόστολοι ὅτι ὑμεῖς μὴ ψηφίζητε, ἀλλὰ ποιεῖτε ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν οἱ ἐκ*

τῆς περιτομῆς, μετ' αὐτῶν ἅμα ποιεῖτε· καὶ οὐκ εἶπεν· ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν οἱ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ οἱ ἐκ περιτομῆς, ἵνα δείξωσι τοὺς ἀπὸ τῆς περιτομῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετελθόντας ἀρχηγοὺς εἶναι μετ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον . . . . παρὰ τοῖς ἀποστόλοις τὸ ῥητὸν δι' ὁμόνοιαν ἐμφέρεται, ὡς ἐπιμαρτυροῦσι λέγοντες ὅτι κἄν τε πλανηθῶσι μηδὲ ὑμῖν μελέτω . . . . φάσκουσι τὴν ἀγρυπνίαν φέρειν μεσαζόντων τῶν ἀζύμων· quæ non amplius leguntur ubi legi debebant constitt. v. 17. 19.

Ibidem, p. 351 : *λέγουσιν οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι ὅτι ὅταν ἐκεῖνοι εὐωχοῦνται ὑμεῖς νηστεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν πενθεῖτε, ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς τὸν χριστὸν ἐσταύρωσαν· καὶ ὅταν αὐτοὶ πενθῶσι τὰ ἄζυμα ἐσθίοντες ἐν πικρίσιν, ὑμεῖς εὐωχεῖσθε.* vide constitutt. v. 15.

Et mox: *αὐτῶν ἀκούοντες ἐν διατάξει, ὅτι ὁ κακῶν ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐν κυριακῇ, ἐπικατάρατός ἐστι τῷ θεῷ.* confer constitutt. v. 20 sub finem.

Ibidem: *παρατηρεῖται ἡ ἐκκλησία ἄγειν τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα, τουτέστι τὴν ἑβδομάδα τὴν ὡρισμένην καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων ἐν τῇ διατάξει ἀπὸ δευτέρας σαββάτων, ὅπερ ἐστὶν ἀγορασμὸς τοῦ προβάτου.* Cotelerius conferre jubet const. v. 13. 15. 18. 19.

Epiph. *κατὰ Ἀερίου*, p. 387 basil. *εἰ καὶ χρὴ τὸ τῆς διατάξεως τῶν ἀποστόλων λέγειν πῶς ἐκεῖ ὡρίζοντο τετράδα καὶ προσάββατον νηστεύειν διὰ παντὸς χωρὶς πεντηκοστῆς. καὶ περὶ τῶν ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα πῶς παραγγέλλουσι μηδὲν ὅλως λαμβάνειν ἢ ἄρτου καὶ ἁλὸς καὶ ὕδατος, ποίαν τε ἡμέραν ἄγειν, πῶς τε ἀπολύειν εἰς ἐπιφώσκουσαν κυριακὴν, φανερόν ἐστιν . . . . εἶτα δὲ εἰ μὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τετράδων καὶ προσαββάτων οἱ αὐτοὶ ἀπόστολοι ἐν τῇ διατάξει ἔλεγον, καὶ ἄλλως πανταχόθεν εἴχομεν ἀποδεῖξαι, ὅμως περὶ τούτου ἀκριβῶς γράφουσιν.* Cotelerius adire jubet constitutt. v. 13. 15. 18—20; vii. 23.

Epiph. 68 vel 80, *κατὰ Μασσαλιανῶν*, p. 452 basil. *περὶ τοῦ γενείου ἐν ταῖς διατάξεσι τῶν ἀποστόλων φάσκει ὁ θεῖος λόγος καὶ ἡ διδασκαλία μὴ φθείρειν, τουτέστι μὴ τέμνειν τρίχας γενείου μηδὲ ἑταιρισμῷ κατακομεῖσθαι μήτε ὑπερηφανίας ὑπόδειγμα δικαιοσύνης τὴν προσέλευσιν ἔχειν.* exstat locus similis constitutt. 1. 3.

Editionem meam ita adornavi ut quæcunque editio græca

cum syriaca haberet communia in sex libris didascaliæ typis grandioribus exprimere curarem, Arabe non aliter in usus meos adhibito nisi ut quæ illi deessent, si Syri testimonio non forent comprobata, in marginem rejicerem. didascaliæ formam probiorem ad calcem libri ita exhibui, ut iis quæ ab interpolatore profecta sunt omissis omnibus ea tantum darem quæ communia Græco et Syro sunt, lacunas orationis si quæ exstant e Syro supplens. liber septimus ut qui Græce tantum inveniatur literis minoribus scriptus, in octavo quæ Syro, Coptæ, et Græco communia, quæ Coptæ et Græco, quæ Græco soli accepta sunt, item typorum magnitudine distincta. ego veritus inde ab initio ne opus suscepissem viribus meis majus, quum neminem viderem qui syriace et arabice doctus simul græce et coptice ita calleret ut aliquo modo editioni διατάξεων perficiendæ par esset, malui aliquid jamnunc præstare quam procrastinatus eorum quæ invenissem editionem librum edere absolutiorem quidem sed quem theologis si qui valere audebunt etiam talem qualis nunc publici juris fit gratum fore confido. meminerint qui usuri sunt quatuor linguarum requisitam fuisse notitiam satis reconditam ad adornanda hæc et meminerint juvenem me ægrum trahentem corpus et aliis negotiis distentum intra quatuor mensium spatium absolvere debuisse quæ vir post annorum quorundam quietas lucrubationes edere in animo habueram, et jam ut venia mihi concedatur in futurum quoque in hoc campo desudare viros doctos velim rogatos, nam dies docebit diem.

Dabam Londini, die Pentecostes, MDCCCLIII.

ΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

Α. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

I.

1a. Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι πᾶσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσασιν εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ.

Θεοῦ φυτεία ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ ἀμπελὼν αὐτοῦ ἐκλεκτὸς[1] οἱ πεπιστευκότες εἰς τὴν ἀπλανῆ θεοσέβειαν αὐτοῦ, οἱ τὴν αἰώνιον καρπούμενοι διὰ πίστεως βασιλείαν αὐτοῦ, οἱ δύναμιν αὐτοῦ εἰληφότες καὶ μετουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος[2], ὡπλισμένοι διὰ Ἰησοῦ[3] καὶ ἐνστερνισμένοι τὸν φόβον[4] αὐτοῦ ῥαντίσματος μέτοχοι τοῦ τιμίου καὶ ἀθώου αἵματος τοῦ Χριστοῦ, οἱ παῤῥησίαν εἰληφότες τὸν παντοκράτορα θεὸν πατέρα καλεῖν, συγκληρονόμοι καὶ συμμέτοχοι τοῦ ἠγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ. ἀκούσατε διδασκαλίαν ἱερὰν[5], οἱ ἀντεχόμενοι τῆς ἐπαγγελίας[6] αὐτοῦ ἐκ προστάγματος τοῦ σωτῆρος[7], ὁμόστοιχον ταῖς ἐνδόξοις φθογγαῖς αὐτοῦ. φυ-

[1] θεοῦ φυτεία καὶ ἀμπελὼν ἅγιος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ οἱ ἐκλεκτοὶ οἱ πεπιστ. S.

[2] αὐτοῦ add. S.

[3] ἐν αὐτῷ. S.

[4] ἐστηριγμένοι ἐν τῷ φόβῳ. S. A.

[5] θεοῦ. S.

[6] τῶν ἐπαγγελιῶν. S.

[7] τῶν ἐκ προστ. τ. σ. γεγραμμένων. S.

λάσσεσθε, οἱ θεοῦ υἱοὶ, ἅπαντα εἰς ὑπακοὴν θεοῦ πράσσειν καὶ γίνεσθε ἀρεστοὶ ἐν πασι κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν[1]. ἐὰν γάρ τις ἀνομίαν μεταδιώκῃ καὶ τὰ ἐναντία τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ποιῇ, ὡς παράνομον ἔθνος[2] τῷ θεῷ οὗτος λογισθήσεται.

D. Ἀπέχεσθε οὖν πάσης πλεονεξίας καὶ ἀδικίας, καὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται[a]· οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου οὐδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ οὐδὲ τὸν παῖδα αὐτοῦ οὐδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ οὐδὲ τὸν βοῦν αὐτοῦ οὐδὲ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ οὐδὲ ὅσα τοῦ πλησίον σού ἐστιν· ὅτι ἡ πᾶσα τούτων ἐπιθυμία ἐκ τοῦ πονηροῦ ὑπάρχει· ὁ γὰρ ἐπιθυμήσας τὴν γυναῖκα ἢ τὸν παῖδα ἢ τὴν παιδίσκην τοῦ πλησίον, ἤδη[3] μοιχὸς καὶ κλέπτης ἐστί καὶ ἐὰν μὴ μεταγνῷ, κέκριται ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. λέγει γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[b] ἀνακεφαλαιούμενος καὶ στηρίζων καὶ πληρῶν τὴν δεκάλογον τοῦ νόμου· ὅτι ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· οὐ μοιχεύσεις, τοῦτ' ἐστιν[4]· ἐν τῷ νόμῳ διὰ Μωσέως ἐγὼ ἐλάλησα, νῦν δὲ ὁ αὐτὸς ὑμῖν λέγω, ὅτι πᾶς ὅστις ἐμβλέψει εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὕτως[5] ἐκρίθη μοιχὸς[6] ὁ ἐπιθυμήσας. ὁ δὲ τὸν βοῦν ἢ τὸν ὄνον ἐπιθυμήσας, οὐκ ἐπὶ τῷ κλέψαι[7] καὶ ἀπαγαγεῖν διανοεῖται; ἢ ὁ τὸν ἀγρὸν τοῦ πλησίον[8] ἐπιθυμήσας[9] οὐ πονηρεύεται, ὅπως ὀρογλυφήσας ἀναγκάσῃ τὸν ἔχοντα τοῦ μηδενὸς ἀποδόσθαι αὐτῷ; φησὶ γάρ που ὁ προφήτης[c]· οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες,

[a] Ex. 20, 17. [b] Mth. 5, 27. [c] Is. 5, 8.

[1] *κυρίῳ* om. A. et *τ. θ. ὑμῶν* idem. [2] *ἐθνικὸς καὶ ἄνομος*. S.
[3] *κατὰ διάνοιαν*. add. A. G. [4] *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν τοῦτο*. S.
[5] *οὗτος*. G., de Ar. non liquet. [6] *κατ' ἔννοιαν*. add. G. A.
[7] *καὶ ἰδιοποιήσασθαι*. add. G. A. [8] *πάλιν* G. pro *τοῦ πλησίον*.
[9] *καὶ ἐπιμείνας τῇ τοιᾷδε διαθέσει* add. A. G.

ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνταί τι. διὰ τοῦτο λέγει· μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; ἠκούσθη γὰρ εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ ταῦτα. καὶ ἀλλαχοῦ[a]· ἐπικατάρατος ὁ μετατιθεὶς ὅρια τοῦ πλησίον αὐτοῦ· καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός· γένοιτο. διό φησιν ὁ Μωσῆς[b]· οὐ μετακινήσεις ὅρια τοῦ πλησίον σου. διὰ τοῦτο οὖν φόβοι[1] θάνατοι[2] καταδίκαι παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς τοιούτοις ἐπακολουθοῦσι, τοῖς δὲ ὑπηκόοις θεῷ ἀνθρώποις εἷς νόμος ἁπλοῦς ἀληθὴς ζῶν[3] οὗτος ἐνυπάρχει· ὃ σὺ μισεῖς ὑφ' ἑτέρου σοὶ γενέσθαι σὺ ἄλλῳ οὐ ποιήσεις. οὐ βούλει τῇ γυναικί σού τινα ἐμβλέψαι κακῶς εἰς διαφθορὰν αὐτῆς· μηδὲ σὺ τῇ τοῦ πλησίον σου γυναικὶ κακοήθως ἀτενίσῃς· οὐ βούλει σου τὸ ἱμάτιον ἀρθῆναι· μηδὲ σὺ τὸ τοῦ ἑτέρου ἄρῃς.[4] οὐ θέλεις λοιδορηθῆναι, ὑβρισθῆναι, πληγῆναι[5]· μηδὲ σὺ ἄλλῳ ταῦτα διαθῇς. 2. ἀλλὰ καταρᾶταί σέ τις; σὺ εὐλόγησον αὐτὸν, ὅτι γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν[c]· ὁ εὐλογῶν σε εὐλόγηται καὶ ὁ καταρώμενός σε κεκατήραται· ὁμοίως καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γέγραπται[d]· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. ἀδικούμενοι μὴ ἀνταδικήσητε ἀλλ' ὑπομείνατε, ὅτι λέγει ἡ γραφή[e]· μὴ εἴπῃς, τίσομαι τὸν ἐχθρὸν ἅ με ἠδίκησεν, ἀλλ' ὑπόμεινον, ἵνα σοι βοηθήσῃ ὁ κύριος καὶ ἐκδικίαν ἐπαγάγῃ τῷ ἀδικοῦντί σε· καὶ πάλιν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[f] λέγει· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. προσέχωμεν οὖν, ἀγαπητοὶ, ταῖς ἐντολαῖς ταύταις, ἵνα τέκνα φωτὸς εὑρεθῶμεν πράσσοντες αὐτάς. βαστάζετε οὖν, οἱ δοῦλοι καὶ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλήλους· ὁ μὲν ἀνὴρ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔστω μὴ

[a] Dt. 27, 17. [b] Dt. 19, 14. [c] Num. 24, 9.
[d] Luc. 6, 28. [e] Prov. 20, 22. [f] Mth. 5, 44.

[1] *φόνοι.* S. [2] *δικαστήρια* add. G. [3] *χρηστός.* S.?
[4] hanc periodum om. A. [5] *πληγῆναι* ante *λοιδορηθῆναι.* G. A.

ὑπερήφανος μηδ' ἀλαζὼν ἀλλ' εὔσπλαγχνος, εὐμετάδοτος, τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ μόνον βουλόμενος ἀρέσκειν καὶ ταύτην κολακεύειν ἐντίμως, σπουδάζων καταθύμιος εἶναι αὐτῇ, 3. μὴ καλλωπιζόμενος εἰς τὸ ἀγρευθῆναί τινα ἑτέραν ἐπί σοι· εἴτε γὰρ ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτῆς ἁμαρτήσῃς εἰς αὐτὴν, θάνατος παρὰ θεοῦ ἐπελεύσεταί σοι αἰώνιος ἐν αἰσθήσει πικρῶς κολαζομένῳ. εἴτε μὴ ποιήσῃς τὸ μῦσος ἀλλ' ἀποσεισάμενος αὐτὴν[1] ἀρνήσῃ αὐτὴν[2], τοῦτο ἥμαρτες[3] μόνον τὸ διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ σου παγιδεῦσαι γυναῖκα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαί σου. ἐποίησας γὰρ τὴν τοῦτο παθοῦσαν διὰ τῆς ὀρέξεως μοιχευθῆναι ἐπί σοι· ἀλλ' οὐχ οὕτως αἴτιος ὑπάρχεις διὰ τὸ μὴ προσαποστεῖλαί σε τῇ ἐπί σε πεπαγιδευμένῃ, οὐ γὰρ σὺ ἐπεθύμησας αὐτῆς· μὴ συνεπιδιδοὺς δὲ αὐτῇ ἑαυτὸν, ἐλεηθήσῃ ὑπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ τοῦ εἰπόντος· οὐ μοιχεύσεις καὶ οὐκ ἐπιθυμήσεις. εἰ γὰρ ἐκείνη θεασαμένη σε ἢ ἀκαίρως[4] συναντήσασα καὶ ἐπλήγη τὴν διάνοιαν καὶ προσέπεμψέ σοι, σὺ δὲ ὡς θεοσεβὴς ἠρνήσω αὐτὴν ἀπέσχου τε καὶ οὐχ ἥμαρτες εἰς αὐτὴν· ἐκείνη μέντοι τὴν καρδίαν ἐτραυματίσθη νεωτέρου καὶ εὐμόρφου[5] ὑπάρχοντός σου, ὥστε ἐρασθῆναί σου, ἔνοχος εὑρίσκῃ τοῦ ἐκείνης παραπτώματος ὡς αἴτιος αὐτῇ σκανδάλου γενόμενος καὶ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος. διὸ δεήθητι κυρίου τοῦ θεοῦ, ὅπως μηδέν σοι διὰ τούτου κακὸν στηριχθῇ. οὐ γὰρ[6] ἀνθρώποις σε χρὴ[7] ἀρέσκειν[8] ἀλλὰ θεῷ[9], ζωῆς τε καὶ ἀναπαύσεως τῆς αἰωνίου ἀντέχεσθαι.[10] τὸ ὑπὸ τῆς φύσεώς σοι δεδομένον ἐκ θεοῦ

[1] A. et g. *αὐτὸ*, non liquet quid S. habuerit.

[2] *καὶ* add. G.

[3] *εἰ καὶ μὴ ποιήσῃς* add. G. ubi quidam *ἐπίσεις* pro *ποιήσῃς*. ex Arabe constat hos *ἐπ' ἴσης* scil. *τῷ πρώτῳ* voluisse, nam hic "mutasâviat": etsi peccatum tuum priori æquiparari nequeat.

[4] *καὶ μὴ πεπεισμένος ὅτε προσαπέστειλεν ἐπὶ σε καὶ διότι μηδὲ τῇ διανοίᾳ ἐστράφης πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ σου κεκρατευμένην ἀλλὰ ἐκείνη ἐξάπινα.* S.

[5] *εὐμόρφου νεωτέρου.* G.

[6] *καὶ εἰ οὐκ.* S.

[7] *θέλεις.* S.

[8] *εἰς ἁμαρτίαν.* add. G.

[9] *εἰς ὁσιότητα.* add. G.

[10] *ἀντείχου.* S.

κάλλος μὴ προσεπικαλλώπιζε, ἀλλὰ ταπεινοφρόνως μετρίασον αὐτὸ πρὸς ἀνθρώπους, οὕτω καὶ[1] τὴν τρίχα σου της κόμης μὴ παρατρέφων, μᾶλλον δὲ συγκόπτων καὶ καθαιρῶν αὐτὴν, μὴ κατακτενιζομένου σου καὶ ἄσκυλτον τηροῦντος τὴν κεφαλὴν ἢ καταμεμυρισμένου σου ἐπαγάγῃς σεαυτῷ τὰς οὕτως ἀγρευομένας ἢ ἀγρευούσας γυναῖκας, μηδὲ ἐπιτετηδευμένῃ σὺ τῇ ἐσθῆτι χρήσῃ εἰς ἀπάτην, μηδὲ[2] κρηπῖδας σου τοῖς ποσὶ κακοτέχνως ὑποῤῥάψῃς, ἀλλὰ τὸ τῆς σεμνότητος καὶ τῆς χρείας μόνον, μηδὲ χρυσήλατον σφενδόνην τοῖς δακτυλίοις σου περιθῇς, ὅτι ταῦτα πάντα ἑταιρισμοῦ τεκμήρια[3] ὑπάρχει, ἅπερ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπιτηδεύων οὐ ποιήσεις δικαίως. πιστῷ γάρ σοι ὄντι καὶ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔξεστί σοι τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ ποιεῖν εἰς ἓν[4] ὅ ἐστι σπατάλιον ἢ ἀπόχυμα ἢ μεμερισμένην τηρεῖν οὐδὲ μὲν ὀγκοποιεῖν ἢ διαξαίνοντά τε καὶ πλάσσοντα οὔλην[5] διατιθεῖν ἢ ξανθοποιεῖν αὐτὴν, ἐπείπερ καὶ ὁ νόμος[a] ἀπαγορεύει φάσκων ἐν τῷ δευτερονομίῳ[6]· οὐ ποιήσετε ὑμῖν σεισόην οὐδὲ ἀναξυρίδας· χρὴ δὲ οὐδὲ γενείου τρίχα διαφθείρειν καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου[7] παρὰ φύσιν ἐξαλλάσσειν, οὐκ ἀπομαδαρώσεις γὰρ, φησὶν ὁ νόμος, τοὺς πώγωνας ὑμῶν· τοῦτο γὰρ γυναιξὶν εὐπρεπὲς ὁ κτίσας ἐποίησε θεὸς, ἀνδράσι δὲ ἀνάρμοστον ἐδικαίωσε. σὺ δὲ ταῦτα ποιῶν διὰ ἀρέσκειαν ἐναντιούμενος τῷ νόμῳ, βδελυκτὸς γενήσῃ παρὰ θεῷ τῷ κτίσαντί σε κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ. ἐὰν οὖν θέλῃς θεῷ ἀρέσκειν, ἀπόσχου πάντων ὧν μισεῖ αὐτὸς καὶ μηδὲν πρᾶσσε τῶν αὐτῷ ἀπαρεσκόντων. **4.** οὐκ ἔσῃ ὡς πετόμενος[8] καὶ ἐμπεριπατῶν

[a] Lev. 19, 27. 21, 5.

[1] καὶ add. ex Syro. [2] ἀναξυρίδας ἢ add. G. [3] τέχναι. S.
[4] σισόην pro εἰς ἕν g. καὶ κατακτενίζειν καὶ ἐκμάσσειν (pesch. Luc. 7, 44. Joh. 11, 2. 12, 3.) αὐτὸς, ὅτι τοῦτό ἐστι τρυφὴ ἐπιθυμίας. S.
[5] καλήν. S.
[6] ἐν τῷ δ. om. A. qui auctorem de quinto libro pentateuchi sermonem facere rebatur ubi hæc non exstant. [7] προσώπου σου. S.
[8] Arabs: potans vinum! πωτώμενος vindobon. Gr.

καὶ ἀλώμενος ἐν ταῖς ῥύμαις, ἀκαιροεπόπτης τῶν κακῶς ζώντων, ἀλλὰ τῇ τέχνῃ σου καὶ τῷ ἔργῳ σου προσέχων τὰ τῷ θεῷ φίλα ἀναζήτει ποιεῖν καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ λόγια ἀναμιμνησκόμενος διηνεκῶς μελέτα. λέγει γὰρ ἡ γραφή[a] σοι ὅτι ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσεις ἡμέρας καὶ νυκτὸς, περιπατῶν ἐν ἀγρῷ καὶ ἐν οἴκῳ καθήμενος, κοιταζόμενος καὶ διανιστάμενος, ἵνα συνιῇς ἐν πᾶσιν. ἀλλ' εἰ καὶ πλούσιος ὑπάρχεις, χρείαν τέχνης πρὸς τὸ τρέφεσθαι οὐκ ἔχων, μὴ ῥεμβὸς γίνου μηδὲ ἀκαιροπάτος, ἀλλ' εἴτε προσέρχῃ τοῖς πιστοῖς τε καὶ ὁμοδόξοις, συμβάλλων τὰ ζωοποιὰ προσομίλει ῥήματα, 5. εἰ δὲ μὴ, καθεζόμενος ἔνδον ἀναγίνωσκε τὸν νόμον, τὰς βασιλείους, τοὺς προφήτας, ψάλλε[1], διέρχου ἐπιμελῶς τὸ εὐαγγέλιον τὸ τούτων συμπλήρωμα. 6. τῶν ἐθνικῶν βιβλίων πάντων ἀπέχου· τί γάρ σοι καὶ ἀλλοτρίοις λόγοις ἢ νόμοις ἢ ψευδοπροφήταις; ἃ δὴ καὶ παρατρέπει τῆς πίστεως τοὺς ἐλαφρούς. τί γάρ σοι καὶ λείπει ἐν τῷ νόμῳ[2] τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐπ' ἐκεῖνα τὰ ἐθνόμυθα ὁρμήσῃς; εἴτε γὰρ ἱστορικὰ θέλεις διέρχεσθαι, ἔχεις τὰς βασιλείους· εἴτε σοφιστικὰ καὶ ποιητικὰ, ἔχεις τοὺς προφήτας, τὸν Ἰὼβ, τὸν παροιμιαστὴν, ἐν οἷς πάσης ποιήσεως καὶ σοφιστείας πλείονα ἀγχίνοιαν εὑρήσεις, ὅτι κυρίου τοῦ μόνου σοφοῦ θεοῦ φθογγαί εἰσιν· εἴτε ᾀσματικῶν ὀρέγῃ, ἔχεις τοὺς ψαλμούς· εἴτε ἀρχαιογονίας[3], ἔχεις τὴν γένεσιν· εἴτε νομίμων καὶ παραγγελιῶν, τὸν ἔνδοξον[4] κυρίου τοῦ θεοῦ νόμον. πάντων οὖν τῶν ἀλλοτρίων καὶ διαβολικῶν ἰσχυρῶς ἀπόσχου. πλὴν καὶ τὸν νόμον ἀναγινώσκων, τῶν ἐν αὐτῷ ἐπεισάκτων ἀπόσχου, εἰ δὲ μὴ πάντων, ἀλλὰ τινῶν, τῶν τῆς δευτερώσεως· μόνον δὲ πρὸς ἱστορίαν ἀναγίνωσκε[5] εἰς τὸ γινώ-

[a] Jos. 1, 8. Dt. 6, 7.

[1] τοὺς ὕμνους add. A. G., post hæc Δαβὶδ add. G. [2] λόγῳ. S.
[3] ἀρχεγονίας. S.? [4] ἔξοδον. S.
[5] τοῦτο μόνον κατανόει substit. S.

σκειν σε καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, ὅτι ἀπὸ τοιούτων καὶ τοσούτων[1] ἐρρύσατό σε[2] δεσμῶν. ἔστω δέ σοι πρὸ ὀφθαλμῶν γινώσκειν, τί νόμος φυσικὸς καὶ τί τὰ[3] τῆς δευτερώσεως τά τε[4] ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῖς μοσχοποιήσασι δοθέντα ἐπείσακτα, νόμος γάρ ἐστι τίνα ἐλάλησε κύριος ὁ θεὸς πρὸ τοῦ τὸν λαὸν εἰδωλολατρῆσαι καὶ μοσχοποιῆσαι[5] τοῦτ' ἔστιν ἡ δεκάλογος. ἃ δὲ ἁμαρτήσασιν αὐτοῖς ἐπετέθη δεσμὰ, σὺ σεαυτῷ μὴ ἐπισπάσῃ. ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῶν οὐ δι' ἕτερόν τι ἦλθεν, ἢ ἵνα[6] πληρώσῃ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, καὶ τὰ δεσμὰ τῆς δευτερώσεως τῶν ἐπεισάκτων ἢ παύσῃ ἢ μεταθῇ.[7] διὰ γὰρ τοῦτο προσκαλούμενος ἡμᾶς[8] ἔλεγε[a]· δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. σὺ οὖν ἀναγνοὺς τὸν νόμον σύμφωνον ὄντα τῷ εὐαγγελίῳ καὶ τοῖς προφήταις, ἀναγίνωσκε καὶ τὰς βασιλείους, ὅπως εἰδέναι ἔχοις ὁπόσοι δίκαιοι ἐγένοντο βασιλεῖς καὶ ηὐξήθησαν[9] ὑπὸ θεοῦ καὶ ἡ ἐπαγγελία τῆς αἰωνίου ζωῆς αὐτοῖς διέμεινε παρ' αὐτῷ, ὅσοι δὲ βασιλεῖς ἐξεπόρνευσαν ἀπὸ θεοῦ ἐν ἀποστασίᾳ αὐτῶν συντόμως[10] ἀπώλοντο τῇ τοῦ θεοῦ δικαιοκρισίᾳ[11] καὶ τῆς αὐτοῦ ζωῆς[12] ἐστερήθησαν, ἀντὶ ἀναπαύσεως αἰωνίαν κόλασιν κληρωσάμενοι. ταῦτα οὖν ἀναγινώσκων πολὺ τῇ πίστει αὐξηθεὶς[13] προσοικοδομηθήσῃ Χριστῷ, οὗ σῶμα καὶ μέλος τυγχάνεις. περιπατῶν δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ λούσασθαι βουλόμενος χρήσῃ βαλανείῳ ἀνδρείῳ, ἵνα μὴ διὰ τὸ ἐπιδεικνύναι σε

[a] Mth. 11, 28.

[1] τούτων πάντων. S. [2] ἡμᾶς. S. [3] δεσμὰ add. S.

[4] τοῖς ἐν τῷ νόμῳ καὶ τῇ δευτερώσει ἡμαρτηκόσι τὰ ἁμαρτήματα πάντα τά. S.

[5] μοσχ. κ. εἰδ. S. g.; A. om. κ. μοσχ.; g. post. μοσχ. add. τὸν παρ' Αἰγυπτίοις Ἄπιν.

[6] ῥύσηται τοὺς ὑποδίκους τῆς ἀποκειμένης ὀργῆς καὶ add. G.

[7] λύσῃ. S. [8] τοὺς πιστούς. S. [9] ἐγνώσθησαν. S.

[10] δικαίως. S. [11] κρίσει συντόμῳ. S.

[12] τοῦ θεοῦ βασιλείας. S. [13] αὐξηθήσῃ καὶ περισσεύσεις. S.

σῶμα ἐν ἀσχήμῳ ἀποκαλύψει ἢ θεάσασθαι θέαν οὐχ ἁρμόζουσαν ἀνδράσιν ἢ σὺ παγιδευθῇς ἢ παγιδεύσῃς ἐπὶ σαυτῷ.[1] φυλάσσου οὖν τὰ τοιαῦτα, ἵνα μὴ λάβῃς βρόχους τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ.[2] **7.** μάθωμεν γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ[a] τὶ λέγει ὁ ἅγιος λόγος· υἱέ μου[3] φύλασσε ἐμοὺς λόγους, τὰς δὲ ἐμὰς ἐντολὰς κρύψον παρὰ σεαυτῷ. εἶπον τὴν σοφίαν σὴν ἀδελφὴν εἶναι, τὴν δὲ φρόνησιν γνώριμον περιποίησαι σεαυτῷ, ἵνα σε τηρήσῃ ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίου καὶ πονηρᾶς[4], ἐάν σε λόγοις τοῖς πρὸς χάριν ἐμβάληται· ἀπὸ γὰρ θυρίδος οἴκου αὐτῆς εἰς τὰς πλατείας παρακύπτουσα, ὃν ἂν ἴδῃ τῶν ἀφρόνων τέκνων νεανίαν ἐνδεῆ φρενῶν παραπορευόμενον ἐν ἀγορᾷ[5] ἐν διόδοις οἴκων αὐτῆς καὶ λαλοῦντα ἐν σκότει ἑσπερινῷ, ἡνίκα ἂν ᾖ ἡσυχία νυκτερινὴ καὶ γνοφώδης. ἡ δὲ γυνὴ συναντᾷ αὐτῷ εἶδος ἔχουσα πορνικόν, ἣ ποιεῖ νέων ἐξίπτασθαι καρδίαν· ἀναπτερουμένη[6] δέ ἐστι καὶ ἄσωτος, ἐν οἴκῳ δὲ οὐχ ἡσυχάζουσιν οἱ πόδες αὐτῆς· χρόνον γάρ τινα ἔξω ῥέμβεται, χρόνον δὲ ἐν πλατείαις παρὰ πᾶσαν γωνίαν ἐνεδρεύει. εἶτα ἐπιλαβομένη ἐφίλησεν αὐτὸν ἀναιδεῖ τε προσώπῳ προσεῖπεν αὐτόν· θυσία εἰρηνική μοί 'στι, σήμερον ἀποδίδωμι τὰς εὐχάς μου· ἕνεκα τούτου ἐξῆλθον εἰς συνάντησίν σου, ποθοῦσα τὸ σὸν πρόσωπον εὕρηκά σε· κειρίαις τέτακα τὴν κλίνην μου, ἀμφιτάπησι δὲ ἔστρωσα τοῖς ἀπ' Αἰγύπτου, διέῤῥαγκα τὴν κοίτην μου κρόκῳ, τὴν δὲ οἶκόν μου κινναμώμῳ. ἐλθὲ καὶ ἀπολαύσωμεν φιλίας ἕως ὄρθρου, δεῦρο, καὶ ἐγκυλισθῶμεν ἔρωτι· καὶ τὰ ἑξῆς, οἷς ἐπιφέρει· ἀπεπλάνησε δὲ αὐτὸν πολλῇ ὁμιλίᾳ, βρόχοις τε τοῖς ἀπὸ χειλέων ἐξώκειλεν αὐτόν. ὁ δὲ ἐπηκολούθησεν αὐτῇ κεπφω-

[a] Prov. 7, 1.

[1] τὰς οὕτως εὐαλώτους γυναίκας add. A. g.
[2] καὶ ζῆθι τῷ θεῷ. S.
[3] μου om. G.
[4] πόρνης. S.
[5] ἐν ἀγ. om. A.
[6] ἀποστασιάζουσα κοὶ τολμηρά. S.

θείς. καὶ πάλιν λέγει[a]. μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικὶ, μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἣ πρὸς καιρὸν[1] λιπαίνει τὴν φαρυγγά σου[2], ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις καὶ ἠκονημένον μᾶλλον μαχαίρας διστόμου. καὶ πάλιν[3]· ἀλλὰ ἀποπήδησον μὴ ἐγχρονίσῃς μηδὲ ἐπιστήσῃς σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν. πολλοὺς γὰρ τρώσασα καταβέβληκε καὶ ἀναρίθμητοι εἰσιν οὓς πεφόνευκεν.[b] εἰ δὲ μὴ, φησὶ[c], μεταμεληθήσῃ ἐπ' ἐσχάτων σου, ἡνίκα ἂν κατατριβῶσι σάρκες σώματός σου, καὶ 'ρεῖς· πῶς 'μίσησα παιδείαν καὶ ἐλέγχους δικαίων ἐξέκλινεν ἡ καρδία μου καὶ[4] οὐκ ἤκουον φωνῆς παιδεύοντός με καὶ διδάσκοντός με[5], οὐ παρέβαλλον τὸ οὖς μου· παρ' ὀλίγον ἐγενόμην ἐν παντὶ κακῷ. ἵνα δὲ μὴ διὰ πλειόνων παρεκτείνωμεν τὰς μαρτυρίας[6], εἴ τινα παρήκαμεν, οἱ σοφοὶ ἑαυτοῖς τὰ καλὰ ἐπιλέγοντες ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἐπιστρεφεῦσθε, παραιτούμενοι πάντα τὰ φαῦλα εἰς τὸ ὁσίους εὑρεθῆναι ὑμᾶς ἐν ζωῇ αἰωνίῳ παρὰ θεῷ.

8. Ἡ γυνὴ ὑποτασσέσθω τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ, ὅτι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ ὑπάρχει, τοῦ δὲ ἀνδρὸς τοῦ πορευομένου ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης κεφαλή ἐστιν ὁ Χριστὸς, [d]τοῦ Χριστοῦ δὲ κεφαλὴ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ αὐτοῦ[7]· μετὰ οὖν τὸν παντοκράτορα θεὸν ἡμῶν καὶ πατέρα τοῦ τε ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος[8], κύριον πάσης τε πνοῆς καὶ δυνάμεως δημιουργὸν καὶ τὸν ἠγαπημένον αὐτοῦ υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν[9] δι' οὗ[10]

[a] Prov. 5, 3. 9, 13. [b] Prov. 7, 26.
[c] Prov. 5, 11. [d] 1 Cor. 11, 3.

[1] Syr. καὶ κολακείαις pro πρ. κ. [2] σου om. G.
[3] hæc supra suo loco habuit. S. [4] καὶ om. G.
[5] παιδευόντων με καὶ διδάσκουσί με S. qui non interpungit.
[6] καὶ add. G. A. [7] ὁ ἐπὶ πάντων θεός. g.
[8] καὶ add. S. qui postea καὶ πασῶν δυνάμεων et hæc ad filium dei referre videtur.
[9] καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ζῶν add. S.
[10] οἷς pro δι' οὗ. S. ᾧ. g. postea τῷ θεῷ omittens.

ἡ δόξα[1] τῷ θεῷ, φοβήθητί σου τὸν ἄνδρα, ὦ γύναι, καὶ ἐντράπηθι αὐτῷ μόνῳ ἀρέσκουσα, αὐτῷ ὑπάρχουσα εὐάρεστος[2] ἐν ταῖς διακονίαις αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἐπὶ σοὶ μακαρισθῇ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς σοφίας τῆς λεγούσης διὰ Σολομῶντος[a] τάδε[3]· γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη· θαρσεῖ ἐπ᾽ αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. τοιαύτη σκύλων οὐκ απορήσει, ἐνεργεῖ[4] γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθὰ κατὰ πάντα τὸν βίον· μηρυσαμένη ἔριον καὶ λίνον ἐποίησεν εὔχρηστα ταῖς χερσὶν αὐτῆς. ἐγένετο ὡς ναῦς ἐμπορευομένη μακρόθεν συνάγουσα αὐτῷ τὸν βίον. καὶ ἀνίσταται ἐκ νυκτῶν καὶ ἔδωκε βρώματα τῷ οἴκῳ[5] καὶ ἔργα ταῖς θεραπαίναις. θεωρήσασα γεώργιον ἐπρίατο, ἀπὸ δὲ τῶν καρπῶν τῶν χειρῶν αὐτῆς ἐφύτευσε κτῆμα. ἀναζωσαμένη τὸν ὀσφὺν αὐτῆς[6] ἤρεισε τοὺς ἑαυτῆς βραχίονας καὶ ἐγεύσατο ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι καὶ οὐκ ἀποσβέννυται ὁ λύχνος αὐτῆς ὅλην τὴν νύκτα· τοὺς πηχεῖς αὐτῆς ἐκτείνει εἰς τὰ χρήσιμα, τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐρείδει εἰς ἄτρακτον. χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν[7] δὲ ἐξέτεινε πτωχῷ. οὐ φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ παρ᾽ αὐτῇ[8] εἰσιν ἐνδεδυμένοι δισσὰς στολὰς καὶ χλαίνας· ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἐκ βύσσου καὶ πορφύρας ἐνδύματα. περίβλεπτος δὲ γίνεται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἡνίκα ἂν κάθηται ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τῶν κατοικούντων τῆς γῆς. σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο τοῖς

[a] Prov. 31, 10.

[1] *καὶ ἡ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων* add. Syr. qui deinde paragraphum terminat. primitus fuisse videtur: *κεφ. ἑ. ὁ Χρ. μετὰ τὸν* usque ad *δυνάμεως* epithetis omnibus ad deum patrem relatis. reliqua deerant et interpungebatur post *δυνάμεως*.

[2] *ἑτοίμη.* S

[3] *ὡς λέγει ἐν τῇ σοφίᾳ.* S.

[4] *συνεργεῖ.* Syr.

[5] *τοῖς οἰκέταις.* S.

[6] *ἰσχύϊ* add. S.

[7] fructum intelligunt S. A.

[8] *οἰκέται.* S.

Φοίνιξι, περιζώματα δὲ τοῖς Χαναναίοις· ἰσχὺν[1] καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο καὶ εὐφράνθη ἐν ἡμέραις ἐσχάταις· στόμα αὐτῆς διήνοιξε σοφῶς καὶ προσηκόντως καὶ τάξιν ἐστείλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς. στεγναὶ[2] διατριβαὶ οἴκων αὐτῆς, σῖτα δὲ ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγε· τὸ στόμα αὐτῆς ἀνοίξει σοφῶς καὶ ἐννόμως[3]· θεσμοὶ δέ ἐλεημοσύνης ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς· ἀνέστησαν τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ πλουτήσαντα ᾔνεσαν αὐτὴν[4] καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐπῄνεσεν αὐτήν. πολλαὶ θυγατέρες ἐκτήσαντο πλοῦτον, πολλαὶ ἐποίησαν δύναμιν, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι καὶ ὑπερῇρας πάσας· ψευδεῖς ἀρέσκειαι καὶ μάταιον κάλλος γυναικὸς μὴ ἔστω σοι· γυνὴ γὰρ εὐσεβὴς εὐλογεῖται, φόβον δὲ κυρίου αὐτὴ αἰνείτω[5]· δότε αὐτῇ ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτῆς καὶ αἰνείσθω ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ πάλιν[a]· γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· καὶ πάλιν[b]· πολλαὶ γυναῖκες ᾠκοδόμησαν οἶκον. μεμαθήκατε ὁποῖα ἐγκώμια γυνὴ σώφρων καὶ φίλανδρος λαμβάνει ἀπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ. εἰ[6] πιστὴ καὶ ἀρεστὴ κυρίῳ βούλει εἶναι[7], ὦ γύναι, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τῷ ἀρέσκειν σε ἀλλοτρίοις ἀνδράσιν μηδὲ τὰ τῆς ἑταιριζομένης ἐμπλέγματα ἢ ἐνδύματα ἢ ὑποδήσεις μιμοῦ φορεῖν εἰς τὸ ὑπάγεσθαί σε τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα παγιδευομένους. καὶ γὰρ εἰ σὺ οὐκ ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ταῦτα ποιεῖς τὰ μύση, ἐπὶ δὲ τὸ μόνον καλλωπίζεσθαι, οὐδ' οὕτως ἐκφεύξῃ τὴν δίκην εἰς τὰ μετὰ ταῦτα[8], ἀναγκάσασα ἐπενεχθῆναί σοί τινα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαί σου καὶ μὴ ἑαυτὴν φυλάξασα ἐπὶ τὸ μήτε σὲ ὑποπεσεῖν ἁμαρτίᾳ μήτε μὴν ἑτέρους σκανδάλῳ. εἰ δὲ ἁμαρτήσεις ἐνδοῦσα ἑαυτὴν, καὶ σὺ ἐπλημμέλησας κα-

[a] Prov. 12, 4. [b] Prov. 14, 1.

[1] δόξαν. Ag. [2] στυγεραί A. qui "hashiat" habet.
[3] Syr. fortasse σωφρόνως 2 Cor. 5, 13 = taqnoit.
[4] Ar. καὶ ἐπλούτησαν sine ἣν ἀ. = wayastaghnû.
[5] φόβος δὲ κ. αὐτὴν αἰν. Syr. et Antonius Meliss. sermon. 2, 33.
[6] S. punctum delens καὶ εὑρέθη pro εἰ. [7] σὺ οὖν. S.
[8] nihilominus peccas. S.

κείνου ἔνοχος τῆς ψυχῆς ἐγένου· εἶτα ἁμαρτήσασα ἐφ' ἑνὶ ὥσπερ ἀπογνοῦσα εἰσάπαξ ἐφ' ἑτέροις ἐκτραπήσῃ πάλιν ἀπηλγηκυῖα, καθά φησιν ὁ θεῖος λόγος[1]· ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ[a]· ἐπέρχεται δὲ αὐτῷ ἀτιμία καὶ ὄνειδος. ἡ γὰρ τοιαύτη λοιπὸν ἀφειδῶς τετρωμένη παγιδεύει ψυχὰς ἀφρόνων.[b] μάθωμεν οὖν καὶ τὰς τοιαύτας πῶς θριαμβεύει ὁ θεῖος λόγος φάσκων· ἐμίσησα ὑπὲρ τὸν θάνατον σὺν τὴν γυναῖκα, ἥτις ἐστὶ θήρευμα καὶ σαγήνη καρδίας, δεσμοὶ δὲ χεῖρες αὐτῆς[2]· καὶ ἐν ἄλλοις[c]· ὥσπερ ἐνώτιον χρυσοῦν ἐν ῥινὶ ὑὸς, οὕτω γυναικὶ κακόφρονι κάλλος· καὶ πάλιν[d]· ὥσπερ ἐν ξύλῳ σκώληξ, οὕτως ἀπόλλυσιν ἄνδρα γυνὴ κακοποιός. καὶ πάλιν[e]· κρεῖσσον οἰκεῖν ἐπὶ γωνίας ὑπαίθρου, ἢ μετὰ γυναικὸς γλωσσώδους καὶ μαχίμης. μὴ οὖν μιμοῦ[3] τὰς τοιαύτας γυναῖκας σὺ ἡ χριστιανὴ ὑπάρχουσα[4], πιστὴ δὲ θέλουσα εἶναι τῷ σῷ ἀνδρὶ πρόσεχε ἐπὶ τὸ ἀρέσκειν αὐτῷ μόνον, ἐν δὲ ταῖς πλατείαις σκέπουσα τὴν κεφαλήν σου.[5] διὰ γὰρ τῆς ἐπικαλύψεως ἀποκλείσεις τὴν θέαν τοῖς περιεργοτέροις.[6] μὴ καταζωγράφει σου τὸ ὑπὸ θεοῦ πεποιημένον πρόσωπον. οὐδὲν γὰρ ἐν σοὶ ὃ κοσμήσεως δέεται, ἐπείπερ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς καλὰ λίαν. ἀσελγὴς δὲ ἐν καλῷ ἐπικόσμησις τεχνίτου χάριν ἐνυβρίζει. κάτω βλέπουσα τὴν ὁδοιπορίαν σου ποιοῦ περικαλύπτουσα ἑαυτὴν καθὼς πρέπει γυναιξίν. **9.** Περιΐστασο καὶ τὴν ἐν βαλανείῳ μετὰ ἀνδρῶν ἄτακτον γενομένην λοῦσιν· πολλὰ γὰρ τὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ. ἀνδρόγυνον γυνὴ πιστὴ μὴ λουέσθω. εἰ γὰρ περικαλύπτεται τὸ πρόσωπον τὴν ἀπ' ἀλλοτρίων ἀνδρῶν ὄψιν μετὰ αἰδοῦς κρύπτουσα, πῶς γυμνὴ μετὰ ἀνδρῶν ἡ

[a] Prov. 18, 3. [b] Eccl. 7, 27. [c] Prov. 11, 22.
[d] Prov. 12, 4. [e] Prov. 21, 9. 19.

1 *ἐν σοφίᾳ.* S.
2 *καὶ σαγ.* usque ad *αὐτῆς* om. A. qui post *θήρ.* add. *τῶν ἀφρόνων.*
3 *μιμεῖσθε.* G. A.
4 ita singul. A. S. contra G. *ὑμεῖς αἱ χριστιαναὶ ὑπάρχουσαι.*
5 *τῷ ἱματίῳ* add. S. A. 6 *ἀποκλεισθήσεται τὸ πολὺ κάλλος σου.* S.

τοιαύτη εἰς λοῦτρον εἰσελεύσεται[1]; γυναικείου δὲ ὄντος βαλανείου εὐτάκτως μετὰ αἰδοῦς μεμετρημένως λουέσθω.[2] μὴ περισσοτέραν δὲ λοῦσιν ποιείσθω μηδὲ πολλὴν μηδὲ πολλάκις μηδὲ ἐν μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλ' εἰ δυνατὸν μηδὲ καθ' ἡμέραν. ὥρα δέ σοι ἔστω τακτὴ ἡ τῆς καιρολουσίας δεκάτη, δεῖ γάρ σε πιστὴν οὖσαν ἐκ παντὸς καὶ πάντοτε τὴν πολυόφθαλμον περιεργίαν φεύγειν. **10.** Τὸ δὲ μάχιμόν σου πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα σου περίκοψον, πιστὴ ὑπάρχουσα, ἵνα σου ὁ ἀνὴρ, ἐὰν ᾖ ἄπιστος ἢ ἐθνικὸς, μὴ διά σε σκανδαλισθεὶς βλασφημήσῃ Θεὸν καὶ σὺ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος εὑρεθῇς παρὰ Θεῷ. οὐαὶ γὰρ, φησὶ[3], δι' οὗ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ[4] βλασφημεῖται [a]ἐν τοῖς ἔθνεσιν. εἰ δὲ πιστὸς ὑπάρχει σου ὁ ἀνὴρ, ἀναγκασθήσεται ὡς εἰδὼς τὰς γραφὰς εἰπεῖν τὸ ῥῆμα τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ σοφίᾳ· [b]κρεῖσσον οἰκεῖν ἐν ἐρήμῳ[5] ἢ μετὰ γυναικὸς γλωσσώδους καὶ μαχίμης[6]· αἱ οὖν γυναῖκες, διὰ τῆς αἰδοῦς καὶ πρᾳότητος τὴν θεοσέβειαν ἐπιδείκνυσθε εἰς ἐπιστροφὴν καὶ προτροπὴν πίστεως τοῖς ἐκτὸς πᾶσιν εἴτε γυναιξὶν εἴτε ἀνδράσιν. καὶ εἰ δι' ὀλίγων νουθετήσαντες ἐπαιδεύσαμεν ὑμᾶς, ἀδελφαὶ καὶ θυγατέρες καὶ μέλη ἡμῶν, ὡς σοφαὶ καὶ αὗται ἀλοιδόρητοι τοῦ βίου διαμείνατε[7]· ἐκζητεῖτε μαθήματα γινώσκειν, δι' ὧν δυνήσεσθε τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐγγίσαι βασιλείᾳ.[8]

[a] Isa. 52, 5. [b] Prov. 21, 19.

[1] εἰ γὰρ usque εἰσελ. Syr. post periodum sequentem habet, insuper heic tertiam personam in secundam mutans: περικαλύπτῃ, εἰσελεύσῃ.

[2] γυνὴ πιστὴ μετ' ἀνδρῶν μὴ λουέσθω. S.

[3] A. om. hanc periodum οὐαὶ—ἔθν. [4] μου. G.

[5] ἐπὶ γωνίας ὑπαίθρου S. ut suprà.

[6] ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας add. S. ut suprà.

[7] καὶ αὗται — διαμ. om. Ar.

[8] καὶ ἀναπαύσασθαι εὐαρεστοῦσαι αὐτῷ ἔργοις ἀγαθοῖς add. S. εὐαρέστως καὶ ἀναπαύσασθαι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμὴν add. G. utrumque om. A.

II.

1. Περὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν[1], τὸν ποιμένα τὸν καθιστάμενον ἐπίσκοπον[2] εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐν πάσῃ παροικίᾳ δεῖν ὑπάρχειν ἀνέγκλητον, ἀνεπίληπτον, ἀνέπαφον πάσης ἀδικίας, ἄνθρωπον[3] οὐκ ἐλάττονα ἐτῶν πεντήκοντα, ὅτι τρόπῳ τινὶ τὰς νεωτερικὰς ἀταξίας[4] καὶ τὰς ἔξωθεν διαβολὰς ἐκπεφευγὼς ὑπάρχει καὶ τὰς τινῶν ψευδαδέλφων εἰς πολλοὺς ἐπιφερομένας βλασφημίας οὐ γινωσκόντων ῥῆμα θεοῦ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένον· [a]ὃς ἂν λαλήσῃ[5] ῥῆμα ἀργὸν, ἀποδώσει περὶ αὐτοῦ λόγον τῷ κυρίῳ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. καὶ πάλιν· ἐκ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. ἔστω οὖν, εἰ δυνατὸν, πεπαιδευμένος[6]· εἰ δὲ ἀγράμματος, ἀλλ' οὖν ἔμπειρος τοῦ λόγου, καθήκων τῇ ἡλικίᾳ. εἰ δὲ ἐν παροικίᾳ μικρᾷ ὑπαρχούσῃ που προβεβηκὼς τῷ χρόνῳ μὴ εὑρίσκηται μεμαρτυρημένος ὡς σοφὸς καὶ ἄξιος[7] εἰς ἐπισκοπὴν κατασταθῆναι, νέος δὲ ἦν ἐκεῖ μεμαρτυρημένος ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ ὡς ἄξιος ἐπισκοπῆς, διὰ τῆς νεότητος ἐν πρᾳύτητι καὶ εὐταξίᾳ γῆρας ἐπιδεικνύμενος, δοκιμασθεὶς εἰ ὑπὸ πάντων οὕτως μαρτυρεῖται, καθιστάσθω ἐν εἰρήνῃ. καὶ γὰρ Σολομὼν δωδεκαετὴς τοῦ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσε καὶ Ἰωσίας ἐν δικαιοσύνῃ ὀκτὼ ἐτῶν ἐβασίλευσεν, ὁμοίως δὲ καὶ Ἰωᾶς ἑπτὰ ἐτῶν ἦρξε τοῦ λαοῦ. ὥστε, εἰ καὶ νέος, ἀλλὰ πρᾷος ὑπαρχέτω, δειλός τε καὶ ἡσύχιος

[a] Mth. 12, 36.

[1] de episcopatu auditote. S. [2] καὶ πρῶτον ἐν πρεσβυτηρίῳ add. S.
[3] ἀνθρώπων. G. A. ad ἀδικ. relatum. nos Syrum secuti sumus.
[4] ἀναστροφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ ἐχθροῦ. S.
[5] quidam εἴπῃ, ita ut videtur etiam S. [6] καὶ διδάσκαλος add. S.
[7] καὶ ἄξιος om. A.

ὅτι λέγει διὰ τοῦ Ἡσαΐου κύριος ὁ θεός· [a]ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾳὺν[1] καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους διὰ παντός; ὁμοίως καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ οὕτω· [b]μακάριοι οἱ πρᾳεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. ἔστω δὲ καὶ ἐλεήμων, ὅτι πάλιν εἴρηται· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ἔστω δὲ καὶ εἰρηνοποιὸς, ὅτι πάλιν λέγει· μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. γινέσθω δὲ καὶ εὐσυνείδητος πάσης κακίας καὶ πονηρίας καὶ ἀδικίας κεκαθαρισμένος, ὅτι πάλιν εἴρηται· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ θεὸν ὄψονται. **2.** ἔστω οὖν καὶ νηφάλιος, σώφρων, κόσμιος, εὐσταθὴς, ἀτάραχος, μὴ πάροινος, μὴ πλήκτης[2], ἀλλ' ἐπιεικὴς, ἄμαχος, ἀφιλάργυρος, μὴ νεόφυτος, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα[3] ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. [c]ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. τοιοῦτον δὲ δεῖ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, μιᾶς ἄνδρα γεγεννημένον γυναικὸς μονογάμου, καλῶς τοῦ ἰδίου οἴκου προεστῶτα. οὕτω γὰρ δοκιμαζέσθω, ὁπόταν τὴν χειροτονίαν λαμβάνων καθίσταται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς, εἴ ἐστι σεμνὸς, πιστὸς καὶ κόσμιος, εἰ γυναῖκα σεμνὴν καὶ πιστὴν ἔχει[4], εἰ τέκνα θεοσεβῶς ἀνατρέψας καὶ ἐν νουθεσίᾳ κυρίου παιδεύσας προήγαγεν, εἰ οἱ κατ' οἶκον αὐτοῦ εὐλαβούμενοι καὶ ἐντρεπόμενοι αὐτὸν ὑπήκοοι πάντες εἰσὶν αὐτῷ. εἰ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα ἴδιοι αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν στασιάζουσι καὶ ἀπειθοῦσι, πῶς οἱ ἔξω τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἴδιοι γενόμενοι αὐτῷ ὑποταγήσονται; **3.** δοκιμαζέσθω οὖν, εἰ ἄμωμός ἐστι περὶ βιωτικὰς χρείας. γέγραπται

[a] Isa. 66, 2. [b] Mth. 5, 5. 7. 8. [c] Luc. 14, 11.

[1] ταπεινόν. A. g.

[2] Syr. parkon, i. e. tatar. tarkhân, Memoirs of Zehireddin Baber, London 1826, p. 24. not. 3. sed faciliter mutatur in derivatum aliquod radicis p-r-f ἔτυπτεν. Luc. 18, 13. 23, 48.

[3] εἰς κρ. om. Ar. qui postea εἰς παγίδα.

[4] ἢ ἔσχηκεν add. G.

γάρ· [a]μωμοσκοπεῖτε τὸν μέλλοντα εἰς ἱερωσύνην προχειρίζεσθαι. ὑπαρχέτω οὖν καὶ ἀόργητος, ὅτι λέγει ἡ σοφία· [b]ὀργὴ καὶ φρονίμους ἀπόλλυσιν. ἔστω δὲ εὔσπλαγχνος, ἀβάναυσος[1], ἀγαπητικὸς, ὅτι λέγει κύριος[2]· [c]ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἔστω δὲ εὐμετάδοτος, φιλόχηρος, φιλόξενος, ὑπηρετικὸς, εὐδιάκονος, εὔσκυλτος, ἀνεπαίσχυντος, εἰδὼς τὸν μᾶλλον ὄντα ἄξιον ὑπολήψεως. **4.** εἰ γὰρ χήρα τις ὑπάρχουσα ἡ δυναμένη ἐπαρκεῖν ἐν τῷ βίῳ[3] τὰ χρηστήρια, ἑτέρα δὲ οὐ χήρα, ἀλλ' ἐνδεὴς ὑπάρχει ἢ διὰ νόσον ἢ διὰ τεκνοτροφίαν ἢ δι' ἀσθένειαν χειρῶν[4], ἐπὶ ταύτην μᾶλλον ἐκτεινάτω τὴν χεῖρα. εἰ δέ τις ὡς καταφαγὰς ἢ μέθυσος ἢ ἀργὸς ἐν τοῖς βιωτικοῖς θλίβεται, οὐκ ἔστιν ἄξιος ἐπικουρίας οὔτε μὴν ἐκκλησίας θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ περὶ τούτων φάσκουσα ὅτι [d]κρύψας ὀκνηρὸς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν κόλπον οὐ δυνήσεται ἀπενεγκεῖν αὐτὴν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. καὶ πάλιν· [e]ὁ ἀργὸς περιέλαβε τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ ἔφαγε τὰς σάρκας αὐτοῦ. πᾶς γὰρ μέθυσος καὶ πορνοκόπος πτωχεύσει καὶ ἐνδύσεται διεῤῥωγότα, καὶ ῥακώδη πᾶς ὑπνώδης. καὶ ἐν ἄλλοις· [f]ἐὰν δὲ εἰς τὰς φιάλας καὶ τὰ ποτήρια δῷς τοὺς ὀφθαλμούς σου, ὕστερον περιπατήσεις γυμνότερος ὑπέρου. ὡς ἀληθῶς γὰρ μήτηρ ἐστιν ἡ ἀργία τοῦ λιμοῦ.

5. Ἔστω οὖν ὁ ἐπίσκοπος ἀπροσωπόληπτος, μήτε πλούσιον ἐντρεπόμενος ἢ κολακεύων παρὰ τὸ προσῆκον, μήτε πένητα παρορῶν ἢ καταδυναστεύων. [g]οὐ λήψῃ γάρ, φησὶν ὁ θεὸς τῷ Μωσεῖ, πρόσωπον πλουσίου καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει, ὅτι τοῦ

[a] Luc. 21, 17. [b] Prov. 15, 1. [c] Joh. 13, 35.
[d] Prov. 19, 24. [e] Eccl. 4, 5. Prov. 23, 11.
[f] Prov. 23, 31. [g] Lev. 19, 15. Ex. 23, 2. Deut. 1, 17. 16, 20.

[1] Misericors Syr. sed Ar. bilâ huyûlâ.
[2] Syrus subst. 1 Petr. 4, 8. ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν quod magis genuinum videtur, ejectum quia non Christi sed Petri dictum in n. t. perhibetur.
[3] ἐν τῷ γήρᾳ τῆς σαρκός. S. [4] τῆς σαρκός. S.

κυρίου ἡ κρίσις. καὶ πάλιν· δικαίως διώξεις τὸ δίκαιον. τροφῇ καὶ πότῳ λυσιτελὴς καὶ[1] αὐτάρκης ὑπαρχέτω ὁ ἐπίσκοπος, ἵνα δυνηθῇ νήφειν πρὸς τὸ νουθετεῖν τοὺς ἀπαιδεύτους. ἔστω δὲ μὴ δάπανος, μὴ τρυφητὴς, μὴ ἡδύβιος, μὴ χρηστοφάγος· ἔστω δὲ ἀνεξίκακος, μακρόθυμος ἐν ταῖς νουθεσίαις, πολυδιδακτικὸς[2], μελετῶν καὶ σπουδάζων ἐν ταῖς κυριακαῖς βίβλοις, πολὺς ἐν ἀναγνώσμασιν, ἵνα τὰς γραφὰς ἐπιμελῶς ἑρμηνεύσῃ, ὁμοστοίχως τοῖς προφήταις καὶ τῷ νόμῳ τὸ εὐαγγέλιον ἑρμηνεύων.[3] λέγει γὰρ ὁ κύριος Ἰησοῦς· [a] ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι αὗταί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. καὶ πάλιν· περὶ γὰρ ἐμοῦ Μωσῆς ἔγραψεν· πρὸ πάντων δὲ διαστολεὺς ἀγαθὸς γινέσθω, νόμον καὶ δευτέρωσιν διαιρῶν καὶ δεικνύων τί ἐστι νόμος πιστῶν καὶ τί δεσμὰ ἀπίστων, ἵνα μή τις ὑποπέσῃ τοῖς δεσμοῖς. ἐπιμελοῦ οὖν τοῦ λόγου, ἐπίσκοπε, ἵνα, εἰ δυνατόν σοι, πάντα κατὰ λέξιν ἑρμηνεύσῃς καὶ ἐν πολλῇ διδαχῇ πλουσίως τρέφῃς καὶ ποτίσῃς τὸν λαόν σου τὸν φωτισμὸν τοῦ νόμου. [b] φωτίσατε γὰρ, φησὶν[4] ὁ θεὸς, ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως, ὡς ἔτι καιρός.

6. Ἔστω δὲ ὁ ἐπίσκοπος μὴ αἰσχροκερδὴς καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, βλαπτόμενος μᾶλλον ἢ βλάπτων, μὴ πλεονέκτης, μὴ ἅρπαξ, μὴ ἀποστερητὴς, μὴ φιλοπλούσιος, μὴ μισόπτωχος, μὴ κατάλαλος, μὴ ψευδόμαρτυς, μὴ θυμώδης, μὴ φιλόμαχος, μὴ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις συμπεπλεγμένος, μὴ ἐγγυώμενός τινα ἢ συνηγορῶν δίκαις χρηματικαῖς, μὴ φίλαρχος, μὴ δίγνωμος, μὴ δίγλωσσος, μὴ πρὸς διαβολὴν ἢ καταλαλιὰν φιλήκοος, μὴ

[a] Joh. 5, 39. 45. [b] Hos. 10, 12.

[1] λυσ. κ. om. A. quia non intellexit ut videtur. quid habuerit Syr. nescio : b^{e}çir.

[2] πολυδίδακτος. G.

[3] Gr. add. ὁμοίως τῷ εὐαγγελίῳ στοιχείτωσαν αἱ ἐκ νόμου καὶ προφητῶν ἑρμηνεῖαι.

[4] φωτίσῃς sive φωτίζῃς g. A.

ὑποκρίτης, μὴ ταῖς ἑορταῖς τῶν ἐθνῶν ἐπορεγόμενος, ἀπάταις κεναῖς μὴ χρώμενος, μηδὲ ἐπιθυμητικὸς μηδὲ φιλάργυρος, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα ἐχθρὰ τοῦ θεοῦ ὑπάρχει καὶ δαιμόνων φίλα.[1] ταῦτα δὲ πάντα ὁ ἐπίσκοπος καὶ τοῖς λαικοῖς διαβεβαιούμενος παραγγελλέτω, ἐνάγων αὐτοὺς μιμητὰς γενέσθαι τοῦ ἑαυτοῦ τρόπου. [a]εὐλαβεῖς γάρ, φησὶ, ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. ἔστω δὲ σοφὸς, ταπεινόφρων, νουθετικὸς ἐν ταῖς κυριακαῖς παιδείαις, καλογνώμων, ἀποτεταγμένος πᾶσι τοῖς ἐν τῷ βίῳ πονηροῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ πάσαις ἐθνικαῖς ἐπιθυμίαις. ἔστω εὐπρόσοχος[2], ὀξὺς πρὸς τὸ γνῶναι τοὺς φαύλους καὶ φυλάσσεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν, φίλος δὲ ὢν πάντων, δικαιοκριτικὸς καὶ ὅσα καλὰ ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἢ ὑπάρχει, ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος ἐν ἑαυτῷ κεκτήσθω· ὅτι ἀνεπίληπτος ἀδικίας ὢν ποιμὴν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητὰς ἀναγκάσει καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ προτρέψεται[3] τῶν ἰδίων αὐτοῦ ποιημάτων μιμητὰς ἀξίους γενηθῆναι· ὡς λέγει που καὶ ὁ προφήτης[4]· [b]καὶ ἔσται καθὼς ὁ ἱερεὺς οὕτω καὶ ὁ λαός. καὶ γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς Χριστὸς[5] ἤρξατο πρῶτον ποιεῖν καὶ τότε διδάσκειν.[6] διό φησιν[7]· ὅς δ᾽ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. σκοποὺς γὰρ εἶναι δεῖ ὑμᾶς τῷ λαῷ τοὺς ἐπισκόπους, ὅτι καὶ ὑμεῖς σκοπὸν ἔχετε τὸν Χριστόν. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε σκοποὶ ἀγαθοὶ τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ· ὅτι λέγει κύριος διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ [c]πρὸς ἕκαστον ὑμῶν φάσκων· υἱὲ ἀνθρώπου,

[a] Lev. 15, 31. [b] Hos. 4, 9. [c] Ez. 33.

[1] ἔργα. S.
[2] ita g. et A. mutafahhim[an] jayyid[an], g. εὐπρόστακτος.
[3] G. προτρέψασθαι, sed S. wan[e]labeb, A. wayuannisuhum.
[4] ὁ κύριος ἐν δωδεκαπροφήτῳ. S.
[5] ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ add. g. ὁ θεὸς ἡμῶν add. A.
[6] ὡς πού λέγει ὁ Λουκᾶς [γέγραπται A.]· ὡς ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν καὶ διδάσκειν add. A. g.
[7] ἔσται pro κληθήσεται et τῶν οὐρανῶν pro τοῦ θεοῦ. A.

σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ καὶ ἀκούσῃ ἐκ στόματός μου λόγον καὶ διαφυλάξεις καὶ διαγγελεῖς αὐτὸν παρ' ἐμοῦ. ἐν τῷ λέγειν με τῷ ἀνόμῳ· θανάτῳ ἀποθανῇ, καὶ οὐκ ἐλάλησας τοῦ διαστεῖλαι αὐτὸν ἐκ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ, ὁ ἄνομος ἐκεῖνος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω· σὺ δὲ ἐὰν διαστείλῃ τῷ ἀνόμῳ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ ἀποστρέψαι ἀπ' αὐτῆς καὶ μὴ ἀποστρέψῃ, αὐτὸς ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται καὶ σὺ τὴν ψυχήν σου ἐῤῥύσω. ὡσαύτως καὶ μάχαιρα[1] πολέμου ἐὰν ᾖ ἐρχομένη καὶ στήσῃ[2] ὁ λαὸς σκοπὸν εἰς προφυλακὴν καὶ[3] ἰδὼν τὴν μάχαιραν[4] ἐρχομένην [μὴ προμηνύσῃ καὶ λάβῃ ψυχὴν, ἡ μὲν ψυχὴ τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῆς ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα ἐκ χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητηθήσεται][5], ὅτι οὐκ ἐσήμανε τῇ σάλπιγγι, ἐὰν δὲ σημάνῃ τῇ κερατίνῃ καὶ μὴ φυλάξηται ὁ ἀκούσας[6] καὶ ἔλθῃ ἡ μάχαιρα καὶ λάβῃ αὐτὸν, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἔσται, ὅτι οὐκ ἐφυλάξατο ἀκούσας τῆς κερατίνης. ὁ δὲ φυλαξάμενος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐῤῥύσατο καὶ ὁ σκοπὸς ὅτι ἐσήμανε ζωῇ ζήσεται. μάχαιρα μέν ἐστιν ἡ κρίσις, σάλπιγξ δὲ τὸ[7] εὐαγγέλιον, σκοπὸς δὲ ὁ κατασταθεὶς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπίσκοπος, ὃν δεῖ[8] κηρύσσοντα διαμαρτύρασθαι καὶ διαβεβαιοῦσθαι περὶ τῆς κρίσεως. ἐὰν μὴ διαγγείλητε καὶ διαμαρτύρησθε τῷ λαῷ[9], εἰς ὑμᾶς ἡ ἁμαρτία τῶν ἀγνοούντων εὑρεθήσεται[10]· διὸ τοὺς ἀναστρεφομένους ἐν ἀπαιδευσίᾳ νουθετεῖτε καὶ ἐλέγχετε μετὰ παῤῥησίας, τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκετε, τοὺς[11] ἐπισταμένους στηρίζετε, τοὺς πεπλανημένους ἐπιστρέφετε· τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγοντες,

1 μάχαιραν. S. 2 ἐπιφέρω ἐπὶ χώραν, λαμβάνει. S.

3 τῆς χώρας ἐκείνης ἄνδρα τινὰ ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ποιοῦσιν ἑαυτοῖς φύλακα (vel φυλακὴν vel σκοπὸν = dauqo), ἵνα. S.

4 αὐτήν. G.

5 uncis inclusa præmisso καὶ ἐὰν ἰδὼν τὴν μάχαιραν ἐρχομένην post ἐῤῥύσατο habet S.

6 καὶ ἐὰν μὴ φυλάξηται add. S. 7 ἱερὸν add. G.

8 σε οὖν, ὦ ἐπίσκοπε add. S.

9 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς διαγγείλετε καὶ διαμαρτύρεσθε, ὅτι. S.

10 ἔψεται. S. 11 μὴ add. A.

ἀδελφοί, οὐχ ἁμαρτησόμεθα.[1] ἐκ γὰρ τοῦ πολλάκις ἀκούειν εἰκός τινας δυσωπηθέντας κἂν ἅπαξ τι τῶν καλῶν ποιῆσαι καὶ τῶν πονηρῶν παραιτήσασθαι. λέγει γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ θεός· διαμαρτύρου αὐτοῖς ταῦτα,[a] ἴσως ἀκούσονταί σου τῆς φωνῆς. καὶ πάλιν· [b]ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν, ἐὰν ἄρα ἐνδῶσιν.[2] καὶ πάλιν[3]· ἄκουε Ἰσραήλ, [c]κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν.[4] καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πολλάκις μνημονεύεται λέγων· [d]ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω· καὶ ὁ σοφὸς Σολομών φησιν· [e]ἄκουε υἱὲ παιδείαν πατρός σου καὶ μὴ ἀπώσῃ θεσμοὺς μητρός σου. καὶ μέχρι σήμερον οὐκ ἤκουσαν, καὶ[5] οἱ δοκοῦντες γὰρ ἀκηκοέναι παρήκουσαν, καταλείψαντες τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ εἰς τὰς ὀλεθρίους καὶ δεινὰς αἱρέσεις κατασυρέντες, περὶ ὧν αὖθις ἐροῦμεν. **7.** γνωστὸν δὲ ἔστω ὑμῖν, ἀγαπητοί, ὅτι οἱ βαπτισθέντες εἰς τὸν θάνατον[6] τοῦ κυρίου Ἰησοῦ οὐκέτι ὀφείλουσιν ἁμαρτάνειν οἱ τοιοῦτοι. ὡς γὰρ οἱ ἀποθανόντες ἀνενέργητοι πρὸς ἁμαρτίαν ὑπάρχουσιν, οὕτω καὶ οἱ συναποθανόντες τῷ Χριστῷ ἄπρακτοι πρὸς ἁμαρτίαν. οὐ πιστεύομεν οὖν, ἀδελφοί, λουσάμενόν τινα τὸ τῆς ζωῆς λοῦτρον[7], ἔτι πράσσειν τὰ τῶν ἀνόμων ἀσελγήματα. ὁ δὲ ἁμαρτήσας μετὰ τὸ βάπτισμα, οὗτος, ἐὰν μὴ μεταγνῷ καὶ παύσηται τοῦ πλημμελεῖν, εἰς γέενναν κατακριθήσεται.[8] **8.** εἰ δέ τις ὑπὸ ἀπίστων συκοφαντηθῇ[9] διὰ τὸ μηκέτι αὐτοῖς συνασελγαίνειν[10], γινωσκέτω ὅτι μακάριος ὁ τοιοῦτος ὑπάρχει παρὰ θεῷ, καθὼς καὶ ὁ

[a] Jer. 26, 3. [b] Ez. 2, 7, 3, 11. [c] Dt. 6, 4.
[d] Mth. 11, 15. 13, 9. [e] Prov. 1, 8.

1 ἁμαρτήσεσθε. A.
2 καὶ ὁ Μωσῆς φησι τῷ λαῷ· ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσῃς κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ ποιήσῃς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ add. G.
3 ὅτι καὶ ὁ κύριος λέγει ἐν τῷ νόμῳ. S.
4 καὶ μέχρι σήμερον οὐκ ἤκουσαν. S. 5 οὐδέ. S.
6 εἰς τὸ ὄνομα. A. 7 καταβάντα τινα εἰς τὸ ὕδωρ. S.
8 ἤδη κατακέκριται S.
9 ὑπολαμβάνομεν δὲ τοὺς ἀπίστους συκοφαντεῖν. S.
10 συναναμίγνυσθαι καὶ συνευδοκεῖν (Act. 8, 1.) ἡμᾶς. S.

κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[1] λέγει· [a]μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς ἢ διώξωσιν ἢ εἴπωσι καθ' ὑμῶν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα[2] ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ.[3] εἰ οὖν τις βλασφημηθείη ἐπὶ ψεύσματι, μακάριος ὁ τοιοῦτος. λέγει γὰρ ἡ γραφή· ἀνὴρ ἀδόκιμος ἀπείραστος παρὰ θεῷ· εἰ δέ τις ἐλεγχθῇ πράξας τι ἄνομον, ὁ τοιοῦτος[4] οὐ μόνον ἑαυτὸν ἔβλαψεν, ἀλλὰ καὶ βλασφημίαν προσέτριψε τῷ κοινῷ τῆς ἐκκλησίας σώματι καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ὡς μὴ ποιούντων ἐκεῖνα ἃ λέγομεν εἶναι καλὰ, καὶ ὀνειδισθησόμεθα[5] ὑπὸ τοῦ κυρίου, [b]ὅτι λέγουσι καὶ οὐ ποιοῦσιν. ὅθεν τοὺς τοιούτους ἐλεγχθέντας ἀληθῶς, παραιτήσεται μετὰ παῤῥησίας ὁ ἐπίσκοπος, εἰ μὴ μεταβάλωνται τὸν τρόπον. **9.** οὐ γὰρ μόνον ἀπρόσκοπον εἶναι χρὴ τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ ἀπροςωπόληπτον[6], ἐν χρηστότητι σωφρονίζοντα τοὺς ἁμαρτάνοντας. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος οὐκ εὐσυνείδητος ὑπάρχων[7] προςωπολήπτης γενόμενος διά τινα αἰσχροκερδῆ δωροληψίαν φείσεται τοῦ ἀνόμως[8] ἁμαρτόντος, ἐάσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μένειν αὐτὸν, παρακούσας τῆς θείας καὶ κυριακῆς φωνῆς τῆς λεγούσης· [c]δικαίως διώξεις τὸ δίκαιον· οὐ λήψῃ πρόςωπον ἐν κρίσει· οὐ δικαιώσῃς τὸν ἀσεβῆ· οὐ λήψῃ δῶρα ἐπὶ ψυχῇ, τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ λυμαίνεται ῥήματα δικαίων. καὶ ἐν ἄλλοις φησι· [d]ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ Σολομὼν λέγει ἐν παροιμίαις· [e]ἔκβαλε λοιμὸν ἐκ συνεδρίου καὶ συνεξελεύσεται αὐτῷ νεῖκος. **10.** ὁ δὲ μὴ προσέχων τούτοις, ἀκρίτως φείσεται ἐπὶ

[a] Mth. 5, 11. [b] Mth. 22, 3.
[c] Dt. 16, 20. 1, 17. Ex. 23, 7. 8.
[d] Dt. 27, 25. 16, 19. 15, 1. 7. [e] Prov. 22, 10.

[1] γὰρ add. S. [2] ῥῆμα om. A.
[3] Syr. sh^e^mayo sine ribbui: de Dieu gramm. harm. p. 122, 123. Amira, p. 95. A. g. ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
[4] χριστιανὸς οὐκ ἔστιν add. S. [5] καὶ ἡμεῖς add. G.
[6] ὅς ἐστιν ἀπρόςκοπος καὶ ἀπροςωπόληπτος. S. ad finem cap. 8. referens.
[7] οὐκ ἐ. ὑ. om. A. [8] ἐν νόμῳ i. e. contra legem. A.

τῷ ὀφείλοντι τιμωρίαν, ὡς ὁ Σαοὺλ ἐπὶ τῷ Ἀγὰγ καὶ ὁ Ἠλεὶ ἐπὶ τοῖς υἱοῖς τοῖς οὐκ εἰδόσι τὸν κύριον. ὁ τοιοῦτος ἐβεβήλωσε καὶ τὴν οἰκείαν ἀξίαν καὶ τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν κατὰ τὴν παροικίαν αὐτοῦ· ἄδικος οὖν οὗτος καὶ θεῷ καὶ ὁσίοις ἀνθρώποις ὡς αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς νεοφύτοις καὶ κατηχουμένοις γενόμενος ἔτι νέοις καὶ νέαις τῇ ἡλικίᾳ[1], ὃν τὸ οὐαὶ περιμένει καὶ ὀνικὸς μύλος ἐν τῷ τραχήλῳ καὶ ὁ βύθος ἐν ᾧ ὑπόδικος ὑπάρχει. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἀκρισίας ἀνομίαν[2] βλέποντες τὸν τοιοῦτον αὐτῶν ἄρχοντα[3] ἐν ἑαυτοῖς διακριθήσονται καὶ χρησάμενοι τῇ αὐτῇ νόσῳ συναπολέσθαι[4] αὐτῷ ἀναγκασθήσονται, ὡς τῷ Ἱεροβοὰμ ὁ λαὸς καὶ τῷ Κορὲ οἱ συναράμενοι αὐτῷ. εἰ δὲ βλέποι ὁ ἁμαρτὼν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς διακόνους ἀθώους ἐγκλήματος καὶ τὸ ποίμνιον καθαρὸν ὑπάρχον, πρῶτον μὲν οὐ τολμήσει[5] εἰς ἐκκλησίαν θεοῦ εἰσελθεῖν πλησσόμενος τῇ συνειδήσει αὐτοῦ· εἰ δὲ παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος εἰσέλθοι, παραχρῆμα ἐλεγχθήσεται, ὡς Ὀζᾶ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ ἀψάμενος ὥστε ἑδράσαι καὶ ὡς Ἄχαρ ἐπὶ τῇ κλοπῇ τοῦ ἀναθέματος καὶ ὡς Γιεζεῖ ἐπὶ τοῖς τοῦ Νεεμὰν χρήμασι καὶ παραυτίκα τιμωρηθήσεται ἢ νουθετούμενος ὑπὸ τοῦ ποιμένος εἰς μετάνοιαν ὑπαχθήσεται. περιβλεψάμενος γὰρ τοὺς καθένα καὶ ἐν οὐδενὶ μῶμον εὑρίσκων, οὔτε παρὰ ἐπισκόπῳ οὔτε μὴν παρὰ τῷ ὑπ' αὐτὸν τεταγμένῳ λαῷ, αἰσχυνθεὶς μετὰ αἰδοῦς καὶ πολλῶν δακρύων ἐξελεύσεται εἰρηνικῶς κατανενυγμένος καὶ μενεῖ κεκαθαρισμένον τὸ ποίμνιον. προσκλαύσει τε τῷ θεῷ καὶ μετανοήσει ἐφ' οἷς ἥμαρτεν καὶ ἕξει ἐλπίδα καὶ τὸ ποίμνιον ὅλον θεασάμενον ἐκείνου τὰ δάκρυα νουθεσίαν ἕξει[6], ὅτι ἁμαρτὼν διὰ μετάνοιαν οὐκ ἀπόλλυται.

11. διὰ τοῦτο οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, σπούδαζε καθαρὸς εἶναι τοῖς ἔργοις, γνωρίζων τὸν τόπον σου καὶ τὴν ἀξίαν ὡς θεοῦ τύπον

[1] *συνέσει.* S.

[2] *ἀκορίαν* (? sh^e^rîhûto) *τῆς ἀνομίας.* S.: liajli qillati iqtidârihim ʿalay qamʿi ḫaḍiyyatihim. A.

[3] *ἐν μέσῳ αὐτῶν.* S.

[4] *συναπολοῦνται.* S.

[5] A. g. add. *καταφρονήσας.*

[6] *φοβηθήσεται εἰδὸς καὶ συνιόν.* S.

ἔχων ἐν ἀνθρώποις τῷ πάντων ἄρχειν ἀνθρώπων, ἱερέων, βασιλέων, ἀρχόντων, πατέρων, υἱῶν, διδασκάλων, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ὑπηκόων. καὶ οὕτως ἐν ἐκκλησίᾳ καθέζου τὸν λόγον ποιούμενος ὡς ἐξουσίαν ἔχων κρίνειν τοὺς ἡμαρτηκότας· ὅτι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις εἴρηται· [a] ὃ ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὃ ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **12.** κρίνε οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, μετ' ἐξουσίας ὡς ὁ θεὸς, ἀλλὰ τοὺς μετανοοῦντας προςδέχου. ὁ γὰρ θεὸς θεός ἐστιν ἐλέους. ἐπίπλησσε τοῖς ἁμαρτάνουσι, νουθέτει τοὺς μὴ ἐπιστρέφοντας, παρακάλει τοὺς ἑστῶτας ἐμμένειν τοῖς καλοῖς, τοὺς μετανοοῦντας προσδέχου· ὅτι κύριος ὁ θεὸς μετὰ ὅρκου ἐπηγγείλατο ἄφεσιν παρασχεῖν τοῖς μετανοοῦσιν, ἐφ' οἷς ἥμαρτον. λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· [b] εἶπον πρὸς αὐτούς[1]· ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἀδωναῒ κύριος, οὐ θελήσω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀλλ' ἵνα ἀποστρέψῃ ὁ ἀσεβὴς ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῇ. ἐπιστράφητε οὖν ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν τῶν πονηρῶν καὶ ἵνα τί[2] ἀποθνήσκετε, οἶκος Ἰσραήλ; ἐνταῦθα[3] εὐέλπιδας ἐποίησε τοὺς ἡμαρτηκότας, ὅτι, ἐὰν μετανοήσωσιν, ἐλπίδα σωτηρίας ἕξουσι, μήποτε ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς ἐκδῶσι[4] ταῖς παρανομίαις, ἀλλ' ἔχοντες ἐλπίδα σωτηρίας ἐπιστραφέντες προςκλαύσωσι τῷ θεῷ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ μετανοήσωσιν ἐκ καρδίας ἐξευμενισάμενοι αὐτὸν καὶ λήψονται παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμνηστίαν, ὡς παρὰ πατρὸς ἀγαθοῦ. **13.** τοὺς μέντοι ἀναμαρτήτους τοιούτους μένειν χρὴ καὶ μὴ χρείαν ἔχειν τῆς πείρας τῶν ἁμαρτιῶν, ὅπως μὴ δέωνται ὀδύνης, λύπης καὶ κλαυθμῶν καὶ[5] ἀφέσεως· τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε ἁμαρτήσας, εἰ ἡμέρας ζήσεις ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ἵνα μετανοήσῃς; ὅτι ἄδηλος ἡ ἔξοδός σου ἐκ τοῦ βίου ὑπάρχει καὶ ἐν ἁμαρτίᾳ τελευτήσαντι μετάνοια οὐκ ἔσται· ὡς λέγει διὰ τοῦ Δαβίδ[c]·

[a] Mth. 18, 18. [b] Ez. 23, 11. [c] Ps. 6, 6.

[1] εἰ. π. α. om. A. [2] μὴ pro ἵνα τί. S.
[3] ὁ λόγος. add. A. g. [4] μένωσιν ἐν. S. [5] καὶ om. G.

ἐν δὲ τῷ ᾅδῃ τις ἐξομολογήσεταί σοι; δεῖ οὖν ἕτοιμον εἶναι ἐν ἀγαθοῖς, ἵνα ἄνευ λύπης τὴν ὁδὸν ἐκείνην στειχώμεθα. διὸ καὶ παραινεῖ ὁ θεῖος λόγος[1] λέγων· [a]ἑτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου[2], ἵνα μὴ ἐπιλείψῃ ἡμῖν τι τῶν καλῶν· ὥσπερ καὶ ταῖς πέντε ἐν εὐαγγελίῳ παρθένοις διὰ μωρίαν ἐπέλειπε τὸ τῆς εὐποιΐας[3] ἔλαιον[4] καὶ ἀπεβλήθησαν τοῦ νυμφῶνος. διὰ τοῦτο ἀκίνδυνος μένει πᾶς ὁ φειδόμενος τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς καὶ μένων ἀναμάρτητος, ὅπως καὶ τὰς προγεγονυίας ὑπ' αὐτοῦ δικαιοσύνας αὐτῷ συντηρήσῃ. [b]σὺ οὖν οὕτω κρίνε ὡς θεῷ δικάζων· τοῦ γὰρ κυρίου, φησὶν, ἡ κρίσις. πρῶτον οὖν ἀπ' ἐξουσίας τὸν ἔνοχον καταδίκαζε, ἔπειτα μετὰ ἐλέους καὶ οἰκτιρμοῦ καὶ προςλήψεως οἰκειοῦ ὑπισχνούμενος αὐτῷ[5] σωτηρίαν, εἰ μετάθοιτο τοῦ τρόπου καὶ πρὸς μετάνοιαν χωρήσῃ.[6] μεταμελόμενον δὲ στύφων προσδέχου, μεμνημένος τοῦ κυρίου εἰπόντος, [c]ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. **14.** ἐὰν δὲ τὸν μετανοοῦντα μὴ προςδέξῃ ἐπιβούλοις αὐτὸν ἔκδοτον παρέχεις, ἐπιλαθόμενος τοῦ Δαβὶδ λέγοντος· [d]μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις[7] ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι. διὸ παρορμῶν εἰς μετάνοιαν ὁ Ἱερεμίας[8] λέγει· [e]μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; διὰ τί ἀπέστρεψεν ὁ λαός μου ἀποστροφὴν ἀναιδῆ καὶ κατεκρατήθησαν ἐν τῇ προαιρέσει αὐτῶν; ἐπιστράφητε υἱοὶ ἀφεστηκότες καὶ ἐγὼ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. δέξαι οὖν τὸν μετανοοῦντα μὴ διστάζων ὅλως μηδὲ παρεμποδιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀνηλεῶς λεγόντων, μὴ δεῖν τοιούτοις συμμολύνεσθαι[9] μήτε λόγου κοινωνεῖν·

[a] Prov. 24, 27. [b] Dt. 1, 17. [c] Luc. 15, 7.
[d] Ps. 73, 9. [e] Jer. 8, 4. 3, 22.

[1] διὰ Σολομῶντος τοῦ σοφοῦ add. g.
[2] g. add. καὶ παρασκευάζου εἰς τὸν ἀγρόν.
[3] g. εὐσεβείας: A. çilâh cf. Qurân 2, 217. 31, 7.
[4] ἀποσβέβασαι τὰς λαμπάδας τῆς θεογνωσίας add. G.
[5] ὑπισχνουμένου αὐτοῦ μετανοῆσαι. S.
[6] διὰ τὸ εἰρημένον διὰ Δαβίδ. S.
[7] marg. cod. Syr. θραύσει. [8] καὶ ἐν Ἱερεμίᾳ. S.
[9] συναναμίγνυσθαι. g.

αὗται γὰρ αἱ συμβουλίαι ἀγνοούντων εἰσὶ θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, ἀλόγων δὲ κριτῶν καὶ θηρίων ἀμειλίκτων· οὐ γὰρ γινώσκουσιν, ὅτι χρὴ φυλάσσεσθαι οὐ τὴν ἐν λόγῳ κοινωνίαν πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀλλὰ τὴν ἐν ἔργῳ· δικαιοσύνη γὰρ δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται καὶ ἀνομία ἀνόμου ἐπ' αὐτὸν ἔσται.[1] καὶ πάλιν· [a] γῆ ἐὰν ἁμάρτῃ μοι τοῦ ἀδικῆσαι ἀδίκημα, καὶ ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτὴν καὶ συντρίψω [ἐπ' αὐτῆς] στήριγμα ἄρτου καὶ ἐξαποστελῶ εἰς αὐτὴν λιμὸν καὶ ἐξολεθρεύσω ἐξ αὐτῆς ἄνθρωπον καὶ κτῆνος· κἂν ὦσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες ἐν μέσῳ αὐτῆς, Νῶε καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιὴλ, οὗτοι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν σώσουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. σαφέστατα δεδήλωκεν ἡ γραφὴ, ὅτι συνὼν δίκαιος ἀδίκῳ οὐ συναπόλλυται μετ' αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ δίκαιοι καὶ ἄδικοι ἀλλήλοις συναγελάζονται κοινωνίᾳ βίου, οὐ μὲν καὶ ὁσιότητος. καὶ τοῦτο οὐχ ἁμαρτάνουσιν οἱ θεοφιλεῖς· μιμηταὶ γάρ εἰσι τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τοῦ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλοντος ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ βρέχοντος αὐτοῦ τὸν ὑετὸν ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς. καὶ οὐδὲν κινδυνεύσει ὁ δίκαιος ἐκ τούτου· [b] ἐν γὰρ τῷ σταδίῳ καὶ νικηταὶ καὶ νικώμενοί εἰσὶν, ἐν δὲ τῷ στεφάνῳ μόνοι οἱ γενναίως ἀγωνισάμενοι. οὐδεὶς δὲ στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. ἕκαστος γὰρ περὶ ἑαυτοῦ ἀπολογήσεται[2] καὶ οὐ μὴ συναπολέσῃ[3] τὸν δίκαιον μετὰ τοῦ ἀδίκου. οὔτε γὰρ τὸν Νῶε κατέκλυσεν, οὔτε τὸν Λὼτ κατέφλεξεν, οὔτε τὴν Ῥαὰβ συναπώλεσεν· εἰ δὲ βούλεσθε γνῶναι καὶ τὰ ἐφ' ἡμῶν γενόμενα, Ἰούδας σὺν ἡμῖν ὢν ἔλαβε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας, ὃν καὶ ἡμεῖς καὶ Σίμων ὁ μάγος τὴν ἐν κυρίῳ[4] σφραγῖδα· ἀλλ' ἑκάτερος αὐτῶν ἀναδειχθεὶς φαῦλος, ὁ μὲν ἀπήγξατο, ὁ δὲ παρὰ φύσιν ἱπτάμενος πεσὼν συνετρίβη.[5] καὶ ἐν τῇ κιβωτῷ Νῶε καὶ οἱ[6]

[a] Ez. 18, 20. Ez. 14, 3. [b] 2 Tim. 2, 5.

[1] λέγει γὰρ κύριος· πατέρες ὑπὲρ παίδων οὐκ ἀποθνήσκουσιν οὐδὲ υἱοὶ ὑπὲρ πατέρων S. quæ infra habet G.

[2] ἐξομολογήσεται. g. [3] ὁ θεὸς add. g. [4] Χριστῷ. A.

[5] καὶ γὰρ οὐδὲ Ἰούδας ἔβλαψεν ἡμᾶς οὐδὲν συνευξάμενος ἡμῖν ἀλλὰ μόνος ἀπώλετο. S. [6] δύο add. S.

υἱοὶ αὐτοῦ ὑπῆρχον· ἀλλὰ πονηρὸς ὁ Χὰμ εὑρεθεὶς μόνος εἰς τὸν υἱὸν ἐδέξατο τιμωρίαν.[1] εἰ δὲ [πατέρες ὑπὲρ παίδων οὐ τιμωροῦνται, οὔτε υἱοὶ ὑπὲρ πατέρων[2]] δῆλον ὡς οὔτε γυναῖκες ὑπὲρ ἀνδρῶν, οὔτε οἰκέται ὑπὲρ δεσποτῶν οὔτε συγγενεῖς ὑπὲρ συγγενῶν οὔτε φίλοι ὑπὲρ φίλων οὔτε δίκαιοι ὑπὲρ ἀδίκων· ἀλλ᾽ ἕκαστος ὑπὲρ τοῦ οἰκείου ἔργου τὸν λόγον ἀπαιτηθήσεται. οὔτε γὰρ Νῶε ὑπὲρ τοῦ κόσμου δίκην εἰσεπράχθη οὔτε Λὼτ ὑπὲρ Σοδόμων ἐπυρπολήθη οὔτε Ῥαὰβ ὑπὲρ Ἱεριχουντείων ἐσφάγη οὔτε ὁ Ἰσραὴλ ὑπὲρ Αἰγυπτίων. οὐ γὰρ ἡ συνοίκησις κατακρίνει τοὺς δικαίους σὺν τοῖς ἀδίκοις, ἀλλ᾽ ἡ τῆς γνώμης ὁμόνοια· οὐ χρὴ οὖν τοῖς ἑτοιμοθανάτοις καὶ μισανθρώποις καὶ φιλεγκλήμοσι καὶ μετὰ προφάσεως θανατοποιοῖς προσέχειν. ἕτερος γὰρ ὑπὲρ ἑτέρου οὐκ ἀποθανεῖται. [[a]ἀλλὰ σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται][3]. [b]καὶ ἰδού, ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ. δεῖ δὲ ὑμᾶς βοηθεῖν τοῖς νοσοῦσι[4] καὶ κινδυνεύουσι καὶ σφαλλομένοις ἐφ᾽ ὅσον[5] οἷόν τε τῇ παραινέσει τοῦ λόγου ὑγιάζειν αὐτοὺς καὶ ῥύεσθαι ἐκ θανάτου. [c]οὐ γὰρ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες· ἐπειδὴ οὐκ ἔστι τὸ θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρός, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων. οὐ γὰρ τὴν τῶν σκληροκαρδίων ἀνδρῶν βούλησιν ἱστᾶν χρή, ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τῶν ὅλων τὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. οὐ γὰρ δίκαιον κεφαλὴν ὄντα σε, ὦ ἐπίσκοπε, οὐρᾷ προσέχειν, τουτέστι λαικῷ στασιώδει ἀνθρώπῳ εἰς ἑτέρου ἀπώλειαν, ἀλλὰ θεῷ[6] μόνῳ. ἄρχειν γάρ σε χρὴ τῶν ὑπηκόων, οὐ μὴν δὲ ὑπ᾽ αὐτῶν ἄρχεσθαι· οὔτε γὰρ υἱὸς ἄρχει

[a] Prov. 5, 22. [b] Is. 62, 11. [c] Mth. 9, 12.

[1] οἳ ἐσώθησαν, ἐκεῖνοι ηὐλογήθησαν, Χὰμ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ἕτερος οὐκ ηὐλογήθη ἀλλὰ κατηράθη τὸ σπέρμα αὐτοῦ. S.

[2] supra habuit S.

[3] habet hæc S. sed statim post verba συναπόλλ. μετ᾽ αὐτοῦ. omnis turbatur ordo, G. et A. semper concordant.

[4] συνοῦσι. g.

[5] G. καὶ ὅσον, sed A. mâ dâma.

[6] τῷ λόγῳ κυρίου τοῦ θεοῦ. S.

πατρὸς κατὰ τὸν τῆς γενέσεως λόγον οὔτε δοῦλος τοῦ κυρίου αὐτοῦ κατὰ τὸν τῆς ἐξουσίας οὔτε μαθητὴς διδασκάλου οὔτε στρατιώτης βασιλέως οὔτε μὲν λαικὸς ἐπισκόπου. περὶ γὰρ τοῦ μὴ δοκεῖν τοὺς πλησιάζοντας ἀδίκοις τῇ τοῦ λόγου διδαχῇ[1] συμμολύνεσθαι ἢ κοινωνεῖν ταῖς[2] ἁμαρτίαις ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐκκόπτων[3] τὴν τῶν κακοήθων[4] ὑπόνοιαν[5] λέγει· [a]τί ὑμεῖς λέγετε αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην ἐπὶ γῆς Ἰσραήλ· οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακας καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἡμωδίασαν; ζῶ ἐγώ, λέγει Ἀδωναΐ κύριος, εἰ ἔτι ἔσται ἐν ὑμῖν λεγομένη ἡ παραβολὴ αὕτη τῷ[6] Ἰσραήλ· ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαί εἰσιν. ὃν τρόπον ἡ ψυχὴ τοῦ πατρὸς, οὕτως ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ ἐμή ἐστιν· ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται. ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὃς ἔσται δίκαιος, ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην—καὶ ἑξῆς ἐπιλέγων τὰς λοιπὰς ἀρετὰς ἐπισφραγίζεται λέγων—ὁ τοιοῦτος δίκαιος ὑπάρχει· ζωῇ ζήσεται, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. καὶ ἐὰν γεννήσῃ υἱὸν λοιμὸν[7] ἐκχέοντα αἷμα, ὃς ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου οὐκ ἐπορεύθη — καὶ ἐπαγαγὼν τὰ ἑξῆς ἐπάγει τοῖς τελευταίοις — ζωῇ οὐ ζήσεται, διὰ πάσας τὰς ἀνομίας ταύτας ἃς[8] ἐποίησε θανάτῳ ἀποθανεῖται καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἔσται. καὶ ἐρεῖτε· διὰ τί[9] οὐκ ἔλαβεν ὁ υἱὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς ἢ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ[10], δικαιοσύνην καὶ ἔλεος πεποιηκώς[11]; καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται. υἱὸς οὐ λήψεται ἀδικίαν πατρὸς καὶ πατὴρ οὐ λήψεται ἀδικίαν υἱοῦ· δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται.

[a] Ez. 18, 2.

[1] ἀπολλύναι ἤ. S. [2] ἑτέρων add. S. [3] ἐκκόπτει πάλιν. S.

[4] κακοήθη S. Syrus ita : περὶ τοῦ μὴ δοκεῖν ἀπολλύναι ἢ συμμολύνεσθαι ταῖς τῶν ἑτέρων ἁμαρτίαις ἐκκόπτει.

[5] S. add. καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν οὕτως. A.: quod attinet ad dictum dicentis: quicunque appropinquat adversario, is particeps fit peccati ejus, Ezechiel propheta dicit.

[6] οἶκος. S. [7] κακόν. S. (bîsho), Ar. ʿâlî = excelsum!?

[8] διὰ et ἅς om. G. [9] ita S. A., ὅτι vel nihil G.

[10] ὅτι. S. [11] πεποίηκεν ὁ υἱός. S.

καὶ μετ' ὀλίγα φησίν· ἐν τῷ ἀποστρέψαι δίκαιον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ ποιήσει ἀδικίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ κατὰ πάσας τὰς ἀνομίας αὐτοῦ ἃς ἐποίησεν οὐ μὴ μνησθῶσιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ ᾗ ἠδίκησεν καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ᾗ ἥμαρτεν ἐν αὐτῇ ἀποθανεῖται. καὶ μετ' ὀλίγα ἐπάγει· ἐν τῷ ἀποστρέψαι ἄνομον ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ ἧς ἐποίησεν καὶ ποιήσει κρίμα καὶ δικαιοσύνην, οὗτος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐφύλαξε καὶ ἀπέστρεψεν ἀπὸ πασῶν τῶν ἀσεβειῶν αὐτοῦ ὧν ἐποίησε, ζωῇ ζήσεται καὶ οὐκ ἀποθανεῖται· καὶ ἑξῆς· ἕκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς ὑμῶν κρινῶ, οἶκος Ἰσραήλ, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. **15.** ὁρᾶτε, τέκνα ἠγαπημένα, πῶς [a]εὔσπλαγχνος μετὰ δικαιοσύνης κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ ἀθωῶν οὐκ ἀθωώσει τὸν ἔνοχον καὶ τὸν ἐπιστρέφοντα προσιέμενος καὶ ζωοποιῶν, μὴ καταλιπὼν τόπον ὑπονοίας τοῖς ἀπηνῶς βουλομένοις κρίνειν καὶ[1] ἀποστρέφεσθαι τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ μὴ κοινωνεῖν αὐτοῖς, λόγων παρακλητικῶν πρὸς μετάνοιαν ἐναγαγεῖν δυναμένων.[2] οἷς ἐκ τῶν ἐναντίων ὁ θεὸς διὰ Ἡσαΐου λέγει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους· [b]παρακαλεῖτε[3] τὸν λαόν μου, ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ· χρὴ οὖν ὑμᾶς[4] αὐτοῦ ἀκούοντας παρακαλεῖν τοὺς ἡμαρτηκότας καὶ πρὸς μετάνοιαν παρορμᾶν καὶ εὐέλπιδας ποιεῖν καὶ μὴ ὑπονοεῖν ὡς κοινωνοὺς γινομένους τῶν πλημμεληθέντων αὐτοῖς ἕνεκεν τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγάπης. ἀσμένως δὲ τοὺς μετανοοῦντας προσδέχεσθαι, χαίροντας[5] ἐπ' αὐτοῖς μετὰ ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν κρίνοντας[6] τοὺς ἁμαρτάνοντας· ἐὰν γὰρ τὸν παρὰ ποταμὸν βαδίζοντα καὶ μέλλοντα ὀλι-

[a] Nah. 1, 3. [b] Is. 40, 1.

[1] τελεὸν add. G.

[2] G. vertendus: iis qui nolunt cum iis communicare, quum sermones admonitorii ad resipiscentiam adducere illos valeant. A.: ἁμ. τοῦ μὴ κοιν. αὐτοῖς λ. π., πρὸς μετάν. ἐπαναγαγεῖν (Mth. 21, 18. yarji'û) δυναμένοις = qui volunt repudiare peccatores ut ne participes fiant sermonum admonitoriorum, quum (peccatores) ad resipiscentiam redire valeant.

[3] παρακ. bis. G.

[4] ἡμᾶς. A.

[5] προσδέχεσθε χαίροντες. G.

[6] κρίνειν. S., κρίνοντες. G.

σθαίνειν ὤσας[1] εἰς τὸν ποταμὸν ἐμβάλῃς ἀντὶ τοῦ χεῖρα μᾶλλον ὀρέξαι, ἐφόνευσάς σου τὸν ἀδελφόν. δέον μᾶλλον τῷ ὀλισθαίνοντι ἐπιδοῦναι δεξιάν, ἵνα μὴ τελείως ἀπόληται, ὅπως καὶ ὁ λαὸς νουθετῆται καὶ ὁ ἁμαρτήσας μὴ κατὰ πᾶν ἀπόληται. δεῖ δέ σε, ὦ ἐπίσκοπε, μήτε παρορᾶν τὰ ἁμαρτήματα τοῦ λαοῦ μήτε τοὺς μετανοοῦντας ἀποστρέφεσθαι, ὅπως μὴ διαφθείρῃς ὡς ἄπειρος[2] τὸ ποιμνίον κυρίου καὶ φαυλίσῃς αὐτοῦ τὸ ὄνομα τὸ καινὸν τὸ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐπιτεθὲν καὶ ὀνειδισθήσῃ ὥσπερ καὶ οἱ παλαιοὶ[3] ποιμένες περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ θεὸς τῷ Ἱερεμίᾳ· [a] ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν κληρονομίαν μου. καὶ ἐν ἄλλοις· [b] ἐπὶ τοὺς ποιμένας παρωξύνθη ὁ θυμός μου καὶ ἐπὶ τοὺς ἀμνοὺς ὀργισθήσομαι· καὶ ἐν ἑτέροις· [c] ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς οἱ φαυλίζοντες τὸ ὄνομά μου. **16.** ἰδὼν δὲ σὺ τὸν ἡμαρτηκότα πικρανθεὶς κέλευσον αὐτὸν ἔξω βληθῆναι καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐπικρινέσθωσαν[4] οἱ διάκονοι καὶ ἐπιζητοῦντες κατασχήτωσαν αὐτὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰσελθόντες ὑπὲρ αὐτοῦ[5] ἐρωτάτωσαν. καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων ὁ σωτὴρ τὸν πατέρα ἠξίου, ὡς γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· [d] πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν ὅ, τι ποιοῦσιν· τότε σὺ κελεύσεις εἰσελθεῖν αὐτὸν καὶ ἀνακρίνας εἰ μετανοεῖ καὶ ἄξιός ἐστιν εἰς ἐκκλησίαν ὅλως παραδεχθῆναι, στιβώσας αὐτὸν ἡμέρας νηστειῶν κατὰ τὸ ἁμάρτημα, ἑβδομάδας δύο ἢ τρεῖς ἢ πέντε

[a] Jer. 12, 10. [b] Zach. 10, 3.
[c] Mal. 1. 6. [d] Luc. 23, 34.

[1] ante ὤσας g. add. κεραίαις et pro ὤσας g. παντελῶς. S. ἐάσας qui postea ἐνέβαλες καὶ præmisso ut videtur ἐξέκλινας (Heb. 11, 34.) quod non intellexit.

[2] A. min ajli tafrîþika ut ἄπειρος vix imperitum sed infinitum intellexerit: farþ apud Haririum est interdum excedere.

[3] A. almufraþîna modum excedentes vel: deserendi Qurân 16, 64.

[4] πικραινέσθωσαν g., κρινέσθωσαν g., πικραινέσθωσαν καὶ συγκρινέσθωσαν. S. contra A. ut videtur πικραινέσθωσαν et supra πικρανθεὶς præmisso οὐ legit, habet enim fadârîhi et yudârûhu = benigne tractent Arabshâh vit. Timuri II. 102, 9. Manger.

[5] σε add. G.

ἢ ἑπτά, οὕτως αὐτὸν ἀπόλυσον, εἰπὼν αὐτῷ ὅσα ἁρμόζει ἡμαρτηκότι εἰς νουθεσίαν ἐπιπλήσσοντα διδάσκειν καὶ παραινεῖν, ὅπως μείνῃ παρ' ἑαυτῷ ταπεινοφρονῶν καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ τυχεῖν αὐτοῦ εὐμενοῦς καὶ λέγων· [a]ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρά σοι ὁ ἱλασμός ἐστιν. τοιοῦτον γάρ τι ἐμφαίνει καὶ τὸ ἐν γενέσει[1] εἰρημένον τῷ Καΐν· [b]ἥμαρτες; ἡσύχασον, τουτέστι μὴ προσθῇς· ὅτι γὰρ τὸν ἁμαρτήσαντα δεῖ ὑπὲρ τοῦ οἰκείου πλημμελήματος αἰσχύνεσθαι, ἱκανὸν τὸ λόγιον τῷ Μωσεῖ ὑπὲρ Μαρίας εἰρημένον, ἡνίκα ἠξίου ἀφεθῆναι αὐτῇ. φησὶ γὰρ αὐτῷ ὁ θεός[2]· [c]εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς πτύων ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ ἂν ἐνετράπη. ἑπτὰ ἡμέρας ἀφορισθήτω ἔξω τῆς παρεμβολῆς καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται. οὕτως οὖν καὶ ἡμᾶς δέον ἐστι ποιεῖν τοὺς ἐφ' ἁμαρτίαις λέγοντας μετανοεῖν, ἀφορίζειν χρόνον ὡρισμένον κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἁμαρτήματος, ἔπειτα μετανοοῦντας προσλαμβάνεσθαι ὡς πατέρες υἱούς.

17. εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος αὐτὸς ἐν προσκόμματι ὑπάρχει, πῶς ἔτι ἐπεξέλθοι ἐκζητῆσαι ἀδίκημά τινος ἢ ἐπιτιμῆσαί τινι διὰ προσωποληψίαν ἢ διὰ δωροληψίαν ἢ αὐτὸς ἢ οἱ διάκονοι οὐχ ὑπάρχοντες εὐσυνείδητοι; ὅταν γὰρ ὁ ἄρχων αἰτῇ καὶ ὁ κριτὴς λαμβάνῃ, οὐ διεξάγεται εἰς τέλος κρίσις. κοινωνοὶ δὲ κλεπτῶν καὶ κρίσει χηρῶν οὐ προσέχοντες οὐ δυνήσονται οἱ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον συνεπιμαχεῖν τῷ ἐπισκόπῳ· ἐροῦσι γὰρ αὐτοῖς[3] τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γεγραμμένον· [d]τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸν δὲ δοκὸν τὸν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; εὐλαβείσθω οὖν ὁ ἐπίσκοπος σὺν τοῖς διακόνοις αὐτοῦ ἀκοῦσαι ῥῆμά τι τοιοῦτον, τουτέστι μὴ διδότω ἀφορμήν. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, ἐπὰν ἴδῃ τινα ὅμοια αὐτῷ δρῶντα, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ αὐτὰ ποιεῖν·

[a] Ps. 129, 3. [b] Gen. 4, 7. [c] Num. 12, 14. [d] Luc. 6, 41.

[1] S. præm. vel ὡς et postea εἰρ. ἐστι.

[2] καὶ τῇ Μαρίᾳ τῇ τοῦ Μωσέως ἀδελφῇ ἡνίκα ἐλάλησε κατὰ Μωσέως καὶ μετέπειτα μετενόησε καὶ ἠξίου ἀφέσεως, ἐῤῥήθη ὑπὸ μοῦ κυρίου. S.

[3] εὐλαβοῦνται γὰρ ἀκούειν παρ' ἀνδρὸς τολμηροῦ τὸ ῥῆμα. S.

εἶτα ὁ πονηρὸς δι' ἑνὸς ἀφορμὴν λαβὼν εἰς ἑτέρους ἐνεργεῖ, ὃ μὴ γένοιτο[1], καὶ οὕτως διαστραφήσεται τὸ ποίμνιον. πλειόνων γὰρ ὄντων τῶν ἁμαρτανόντων, πλείων ἔσται καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἐπιτελουμένη κακία. ἁμαρτία γὰρ ἀνεξέλεγκτος χείρων ἑαυτῆς γίνεται καὶ εἰς ἄλλους τὴν διανομὴν λαμβάνει. ἐπεὶ καὶ ζύμη μικρὰ πλήρωμα φυράματος δολοῖ καὶ εἷς κλέπτης εἰς ὅλον ἔθνος τὸ μῦσος ἐπήγαγε καὶ μυῖαι θανοῦσαι σαπριοῦσι σκευασίαν ἡδύσματος ἐλαίου καὶ βασιλέως ὑπακούοντος λόγον ἄδικον πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑπηρέται παράνομοι· οὕτω καὶ πρόβατον ψωραλέον μεταδίδωσιν ἑτέροις τῆς νόσου μὴ χωρισθὲν τῶν ὑγιεινῶν προβάτων καὶ ἄνθρωπος λοιμώσσων πολλοῖς φυλακτέος καὶ κύων λύσσῃ συσχεθεὶς ἐπικίνδυνος παντὶ ᾧ ἂν προσάψηται. ἐὰν οὖν καὶ ἄνθρωπον παράνομον μὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ χωρίσωμεν, ποιήσομεν τὸν οἶκον κυρίου σπήλαιον λῃστῶν· δεῖ ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων μὴ παρασιωπᾶν, ἀλλ' ἐλέγχειν, νουθετεῖν, ὑποπιέζειν, στιβοῦν νηστείαις, ὅπως καὶ τοῖς ἑτέροις εὐλάβειαν ἐμποιήσῃ. εὐλαβεῖς γὰρ ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.[a] χρὴ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τῶν ἁμαρτιῶν κωλυτὴν διὰ τῆς νουθεσίας γίνεσθαι καὶ τῆς δικαιοσύνης σκοπὸν καὶ τῶν ἡτοιμασμένων ὑπὸ θεοῦ ἀγαθῶν κήρυκα καὶ τῆς μελλούσης ὀργῆς ἐν τῇ κρίσει διαγγελτῆρα, ὅπως μὴ καταφρονήσας[2] τῆς τοῦ θεοῦ φυτουργίας ἀκούσῃ διὰ ἀμέλειαν τὸ ἐν τῷ Ὠσηὲ εἰρημένον· [b]ἵνα τί παρεσιωπήσατε ἀσέβειαν καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς ἐτρυγήσατε; **18.** πάντων οὖν φροντιζέτω ὁ ἐπίσκοπος καὶ τῶν μὴ ἡμαρτηκότων, ἵνα μείνωσιν ἀναμάρτητοι καὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἵνα μετανοῶσιν.[3] λέγει γὰρ ὁ κύριος πρὸς ὑμᾶς· [c]ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. καὶ τοῖς μετανοοῦσιν ἄφεσιν διδόναι χρή. ἅμα γὰρ τῷ εἰπεῖν τινα τῶν πλημμελησάντων γνησίᾳ διαθέσει· [d]ἡμάρτηκα τῷ κυρίῳ, ἀποκρίνεται τὸ ἅγιον πνεῦμα· καὶ κύριος ἀφῆκέ σοι τὴν ἁμαρτίαν σου, θάρσει, οὐ μὴ

[a] Lev. 15, 31. [b] Hos. 10, 13.
[c] Mth. 18, 10. [d] 2 Rg. 12, 13.

[1] *εἰς ὑμᾶς* add. g. [2] *καταφρονήσῃ μηδενὸς.* S.
[3] habet hæc S. post *μικρῶν τούτων.*

ἀποθάνῃς. γνώριζε οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, τὸ ἀξίωμά σου, ὅτι ὡς τοῦ δεσμεῖν[1] ἐκληρώσω τὴν ἐξουσίαν, οὕτω καὶ τοῦ λύειν. ἐξουσίαν οὖν ἔχων τοῦ λύειν, γνώριζε σεαυτὸν καὶ ἀξίως τοῦ τόπου σου ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀναστρέφου, [a]ὅτι πλείονα αὐτὸς ἀπαιτηθήσῃ τὸν λόγον. ᾧ γάρ, φησί, παρέθεντο πολύ, περισσότερον ἀπαιτήσουσι παρ' αὐτοῦ. ἀναμάρτητος μὲν γὰρ ἀνθρώπων οὐδείς, παρὲξ τοῦ γενομένου δι' ἡμᾶς ἀνθρώπου, ἐπεὶ γέγραπται· [b]οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' ἐὰν μία ἡμέρα ᾖ ἡ ζωὴ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ τῶν προγεγενημένων δικαίων τε καὶ πατριαρχῶν οἱ βίοι καὶ αἱ ἀναστροφαὶ ἀνεγράφησαν, οὐχ ἵνα ἐκείνους ὀνειδίζωμεν ἀναγινώσκοντες, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς μετανοῶμεν καὶ εὐέλπιστοι γενώμεθα ὡς ἀφέσεως τευξόμενοι. τὰ γὰρ ἐκείνων ῥύπη ἡμετέρα ἀσφάλεια καὶ παραίνεσις, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἁμαρτήσαντες ἐὰν μετανοήσωμεν συγγνώμην ἕξομεν· ἐπεὶ γέγραπται· [c]τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχων τὴν καρδίαν; ἢ τίς παῤῥησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; οὐδεὶς οὖν ἀναμάρτητος. σὺ δὲ κατὰ δύναμιν σπούδαζε ἀνεπίληπτος εἶναι καὶ περὶ πάντων μερίμνα, μὴ διὰ σέ τις σκανδαλισθεὶς ἀπόληται. ὁ γὰρ λαϊκὸς περὶ ἑαυτοῦ μόνου μεριμνᾷ, σὺ δὲ περὶ πάντων, ὡς πλεῖον ἔχων βάρος καὶ μεῖζον βαστάζων φορτίον. γέγραπται γάρ· [d]καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν· σὺ καὶ Ἀαρὼν λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῆς ἱερατείας. ὡς περὶ πλειόνων οὖν ἀπολογούμενος, περὶ πάντων φρόντιζε καὶ τοὺς μὲν ὑγιεῖς συντήρει, τοὺς δὲ ἡμαρτηκότας νουθέτει καὶ στιβῶν ἐν τῇ νηστείᾳ ἐν τῇ ἀφέσει ἐλάφρυνον καὶ προςκλαύσοντα εἰςδέχου, πάσης τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένης, καὶ χειροτεθήσας αὐτὸν ἔα λοιπὸν εἶναι ἐν τῷ ποιμνίῳ.[2] τοὺς δὲ ὑπνώδεις καὶ παρειμένους ἐπίστρεφε, ὑποστήριζε, παρακάλει, θεράπευε, ἐπιστάμενος ἡλίκον μισθὸν ἔχεις ταῦτα ποιῶν, ὥσπερ οὖν καὶ κίνδυνον ἐὰν

[a] Luc. 11, 1. 48. [b] Job 14, 4.
[c] Prov. 20, 9. [d] Num. 18, 1.

[1] ἀφιέναι. S. [2] τῇ ἐκκλησίᾳ. S.

ἀμελήσῃς τούτων. λέγει γὰρ πρὸς τοὺς ἀμελοῦντας τοῦ λαοῦ ἐπισκόπους Ἰεζεκιήλ· [a]οὐαὶ τοῖς ποιμέσι τοῦ Ἰσραήλ, οἳ ἐποίμαινον ἑαυτούς. οὐ τὰ πρόβατα ποιμαίνουσιν οἱ ποιμένες, ἀλλ' ἑαυτούς. τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε, τὸ ἰσχυρὸν σφάζετε, τὰ πρόβατα οὐ ποιμαίνετε, [τὸ ἐνοχλούμενον οὐκ ἐνισχύσατε][1] καὶ τὸ ἄῤῥωστον οὐκ ἰάσασθε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεπηδήσατε, τὸ ἐξωσμένον οὐ κατεπεστρέψατε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, ἀλλὰ ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτὰ μετὰ ἐμπαιγμοῦ· καὶ διεσπάρησαν παρὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένα καὶ ἐγένοντο εἰς κατάβρωμα πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ δρυμοῦ.[2] καὶ μετ' ὀλίγον· ἰδοὺ ἐγὼ πρὸς τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω ἐγὼ τὰ πρόβατά μου ἐκ χειρὸς αὐτῶν καὶ καταπαύσω αὐτοὺς τοῦ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου καὶ οὐ ποιμανοῦσιν ἔτι οἱ ποιμένες ἑαυτοὺς καὶ ῥύσομαι τὰ πρόβατά μου ἐκ χειρὸς αὐτῶν καὶ οὐκ ἔσονται αὐτοῖς εἰς κατάβρωμα. καὶ εἶτα ἐπιφέρει πρὸς τὸν λαὸν λέγων· ἰδοὺ ἐγὼ κρινῶ ἀνὰ μέσον προβάτου εἰς πρόβατον καὶ κριὸν πρὸς κριόν. μὴ μικρὸν ἦν ὑμῖν, ὅτι τὴν νομὴν τὴν καλὴν ἐνέμεσθε καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς νομῆς κατεπατεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν καὶ τὰ πρόβατα τὰ πατήματα τῶν ποδῶν ὑμῶν ἤσθιον; καὶ ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα· καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ κύριος καὶ ὑμεῖς πρόβατα τῆς νομῆς μου, ἄνθρωποί μού ἐστε καὶ ἐγὼ θεὸς ὑμῶν, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. **19.** ἀκούσατε, οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἀκούσατε, οἱ λαϊκοί, ὥς φησιν ὁ θεός· κρινῶ κριὸν πρὸς κριὸν καὶ πρόβατον πρὸς πρόβατον. καὶ πρὸς τοὺς ποιμένας λέγει· κριθήσεσθε ἕνεκα τῆς ἀπειρίας αὐτῶν καὶ τῆς εἰς τὰ πρόβατα διαφθορᾶς, τουτέστιν· ἐπίσκοπον πρὸς ἐπίσκοπον κρινῶ καὶ λαϊκὸν πρὸς λαϊκὸν καὶ ἄρχοντα πρὸς ἄρχοντα. λογικὰ γὰρ τὰ πρόβατα καὶ οἱ κριοὶ οὗτοι, ἀλλ' οὐκ ἄλογα, ἵνα μήποτε

[a] Ez. 34, 2.

[1] uncis inclusa S. post ἰάσασθε. [2] ἀγροῦ. g. A.

εἴπῃ ὁ λαϊκὸς, ὅτι ἐγὼ πρόβατόν εἰμι καὶ οὐ ποιμὴν[1] [καὶ οὐδένα λόγον ἐμαυτοῦ πεποίημαι, ἀλλ' ὁ ποιμὴν ὄψεται καὶ αὐτὸς μόνος εἰςπραχθήσεται τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ δίκην]. ὥσπερ γὰρ τῷ καλῷ ποιμένι τὸ μὴ ἀκολουθοῦν πρόβατον λύκοις ἔκκειται εἰς διαφθορὰν, οὕτω τῷ πονηρῷ ποιμένι τὸ ἀκολουθοῦν πρόδηλον ἔχει τὸν θάνατον, ὅτι κατατρώξεται αὐτό. διὸ φευκτέον ἀπὸ τῶν φθορέων ποιμένων. **20.** τὸν μέντοι ποιμένα[2] τὸν ἀγαθὸν ὁ λαϊκὸς τιμάτω, ἀγαπάτω, φοβείσθω ὡς πατέρα, ὡς κύριον, ὡς δεσπότην[3], ὡς ἀρχιερέα θεοῦ, ὡς διδάσκαλον εὐσεβείας. ὁ γὰρ αὐτοῦ ἀκούων, Χριστοῦ ἀκούει καὶ ὁ αὐτὸν ἀθετῶν, Χριστὸν ἀθετεῖ καὶ ὁ τὸν Χριστὸν μὴ δεχόμενος, οὐ δέχεται τὸν αὐτοῦ θεὸν καὶ πατέρα. [a]ὁ ὑμῶν γάρ, φησὶν, ἀκούων, ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν, ἐμὲ ἀθετεῖ καὶ ὁ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. ὁμοίως ὁ ἐπίσκοπος ὡς τέκνα τοὺς λαϊκοὺς ἀγαπάτω θάλπων καὶ θερμαίνων[4] τῇ σπουδῇ τῆς ἀγάπης ὡς ὠὰ εἰς περιποίησιν νοσσίων ἢ ὡς νοσσία ἀγκαλιζόμενος εἰς περιποίησιν ὀρνίθων· πάντας νουθετῶν, πᾶσι τοῖς πληκτισμοῦ ἐπιδεομένοις ἐπιπλήσσων, ὑποπιέζων εἰς ἐντροπὴν ἀλλὰ μὴ εἰς ἀνατροπὴν, νουθετῶν εἰς ἐπιστροφὴν, ἐπιτιμῶν εἰς διόρθωσιν καὶ εὐθύτητα πορείας, τὸ ἰσχυρὸν φυλάσσων, τὸν λαὸν εἰρηνικῶς ποιμαίνων, τὸ ἐνοχλούμενον ἐνισχύων, τουτέστι τὸ πειραζόμενον ἐν τῇ νουθεσίᾳ στεῤῥοποιῶν, τὸ ἀῤῥωστοῦν ἰώμενος, τουτέστι τὸ νοσοῦν ἐκ τῆς πίστεως ἐν διχονοίᾳ διὰ τῆς διδασκαλίας θεραπεύων, τὸ συντετριμμένον καταδεσμῶν, τουτέστι τὸ πεπλανημένον[5] ἢ τὸ τεθραυσμένον ἢ τὸ κατεαγμένον ἐν ἁμαρτίαις εἰς χωλείαν[6] ὁδοῦ καταδεσμῶν διὰ παρακλητικῆς νουθεσίας, ἐλαφρύνων ἀπὸ παραπτωμάτων καὶ εὔελπιν ποιῶν,

[a] Luc. 10, 16.

[1] [ ] om. g.
[2] ἐπίσκοπον. S.
[3] θεὸν μετὰ τὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα S.
[4] στέργων g., αὐξάνων S.
[5] πεπληγμένον. S. quod præferendum videtur.
[6] καὶ χωλόν. S. A.

οὕτω ῥωμαλέον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποκαθίστα, ἐπανάγων ἐν τῇ ποίμνῃ.[1] τὸ ἐξωσμένον ἐπίστρεφε[2], τουτέστι τὸ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις γενόμενον[3] καὶ εἰς ἐπιτίμησιν ἐκβεβλημένον μὴ ἐῶν ἔξω διαμένειν, ἀλλὰ προςλαμβανόμενος καὶ ἐπιστρέφων ἀποκαθίστα ἐν τῇ ποίμνῃ, τουτέστιν ἐν τῷ λαῷ τῆς ἀμώμου ἐκκλησίας. τὸ δὲ ἀπολωλὸς ἐκζήτει, τουτέστι τὸ ὑπὸ πλήθους παραπτωμάτων ἑαυτοῦ ἀπελπίσαν τῆς σωτηρίας μὴ ἐάσῃς τελέως ἀπολέσθαι. τὸ ἀπὸ πολλῆς ψύξεως καὶ νωχελίας κάθυπνον γενόμενον καὶ διὰ βαρέος ὕπνου τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἐπιλαθόμενον καὶ μακρὰν ἀποστατήσαντα τῆς ἰδίας ποίμνης ὡς καὶ λύκοις περιπεσεῖν εἰς βορὰν, σὺ ἀναζήτει καὶ νουθετῶν ἐπίστρεφε καὶ νήφειν παρακάλει καὶ ἐλπίδα ὑπόσπειρε, μὴ συγχωρῶν αὐτῷ λέγειν τὸ ὑπό τινων εἰρημένον, [a]ὅτι τὰ ἀσεβήματα ἡμῶν ἐφ᾽ ἡμῖν καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτοῖς τηκόμεθα καὶ πῶς ζησόμεθα; εἰ οἷόν τε οὖν, ἰδιοποιείσθω ὁ ἐπίσκοπος τὸ πλημμέλημα καὶ λεγέτω τῷ ἡμαρτηκότι, ὅτι σὺ μόνον ἐπίστρεψον κἀγὼ τὸν ὑπέρ σου θάνατον ἀναδέξομαι, ὡς ὁ κύριος τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πάντων. [b]ὁ ποιμὴν γὰρ ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ δὲ μισθωτὸς[4], οὗ οὐκ ἔστι τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, τουτέστι τὸν διάβολον καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά. εἰδέναι οὖν προςήκει, ὅτι ἡμαρτηκόσιν εὔσπλαγχνος ὢν ὁ θεὸς μετὰ ὅρκου μετάνοιαν ἐπηγγείλατο· ὁ δὲ ἁμαρτήσας καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ τὴν περὶ μετάνοιαν ἀγνοῶν καὶ τὸ μακρόθυμον καὶ ἀνεξίκακον αὐτοῦ μὴ ἐπιστάμενος, ἔτι μὲν καὶ τὰς ἁγίας γραφὰς τὰς ταύτας κηρυσσούσας οὐ γινώσκων, ἅτε μὴ μεμαθηκὼς παρά σου, ἀπόλλυται. σὺ δὲ ὡς φιλόστοργος ποιμὴν καὶ ὡς σπουδαῖος νομεὺς ἀναζήτει, καὶ ἀριθμῶν τὴν

[a] Ez. 33, 10. [b] Joh. 10, 11.

[1] ἐκκλησίᾳ. S.

[2] ἐπιλελησμένον (Luc. 12, 6.) παρακάλει. S., id quod deflectit, o episcope, ejice. A.

[3] λειφθέν. S.

[4] καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν add. G.

ποίμνην τὸ λεῖπον ἐκζήτει ὡς κύριος ὁ θεὸς ἀγαθὸς πατὴρ ἡμῶν ἀποστείλας τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ποιμένα καλὸν καὶ σωτῆρα τὸν διδάσκαλον ἡμῶν Ἰησοῦν[1], [a]ἐπιτρέψας αὐτῷ ἐᾶσαι[2] τὰ ἐννενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ πορευθῆναι[3] ἐπὶ τὴν ζήτησιν τοῦ πεπλανημένου καὶ εὑρόντα[4] ἆραι ἐπὶ τοὺς ἑαυτοῦ[5] ὤμους καὶ φέρειν[6] ἐπὶ τὴν ποίμνην, χαίροντα ἐπὶ τῇ εὑρέσει τοῦ ἀπολωλότος. οὕτως οὖν ὑπήκοος γίνου καὶ σύ, ὦ ἐπίσκοπε, ἐκζητῶν τὸ ἀπολωλὸς, κατευθύνων τὸ πεπλανημένον, ἐπιστρέφων τὸ ἀφεστός· [b]ἐξουσίαν γὰρ ἔχεις καὶ ἐπιστρέφειν καὶ ἀποστέλλειν τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει.[7] διὰ σοῦ[8] ὁ σωτὴρ λέγει τῷ παρειμένῳ ἐν ἁμαρτίαις· [c]ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου ἐν εἰρήνῃ. εἰρήνη δὲ[9] γαληνός ἐστιν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, εἰς ἣν λύων τοὺς ἡμαρτηκότας ἀποκαθίστα ὑγιεῖς καὶ ἀμώμους, εὐέλπιδας, σπουδαίους, ἐργοπόνους ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ὡς ἔμπειρος καὶ συμπαθὴς ἰατρὸς πάντας ἰώμενος τοὺς ἐν ἁμαρτίαις πεπλανημένους. [d]οὐ γὰρ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. [e]ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι καὶ ζητῆσαι τὸ πεπλανημένον. ἰατρὸς οὖν ὢν τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου πρόσαγε θεραπείαν κατάλληλον ἑκάστῳ τῶν νοσούντων, παντὶ τρόπῳ θεράπευε, ὑγίαζε, σώους ἀποκαθίστα τῇ ἐκκλησίᾳ. ποίμαινε τὸ ποίμνιον μὴ ἐν κράτει μετὰ ἐμπαιγμοῦ ὡς κατεξουσιάζων, ἀλλ' ὡς ποιμὴν χρηστὸς τῷ κόλπῳ συναγαγὼν τὰ ἀρνία καὶ τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας παρακαλῶν. **21.** ἔστω δὲ χρηστὸς, ἀγαθὸς, ἤπιος, ἄδολος, ἀψευδὴς, μὴ σκληρὸς, μὴ αὐθάδης, μὴ ἀπότομος, μὴ ἀλαζών, μὴ ἀνηλεὴς, μὴ τετυφωμένος, μὴ ἀνθρωπάρεσκος, μὴ δειλὸς, μὴ δίγνωμος,

[a] Luc. 15, 4. [b] Luc. 4, 19. [c] Mth. 9, 2. Mc. 5, 34.
[d] Mth. 9, 12. [e] Luc. 19, 10.

[1] Ἰησοῦς Χριστὸς ἀγαθὸς διδάσκαλος καὶ σωτὴρ ἡμῶν λέγει ὅτι. S.
[2] ἔα. S. [3] πορεύου. S. [4] εὑρών. S.
[5] σεαυτοῦ. S. [6] φέρε. S.
[7] ἀφιέναι ἁμαρτίας τῷ πταίοντι. S. [8] διὰ τοῦτο. S. plane om. A.
[9] ἡ add. S.

μὴ ἐμπαίζων τοῖς ὑπό σε λαοῖς, μὴ ἀποκρύπτων ἀπ' αὐτῶν τὰ τοῦ θεοῦ νόμιμα καὶ τοὺς περὶ μετανοίας λόγους, μὴ πρόχειρος πρὸς τὸ ἐξῶσαι καὶ ἐκβαλεῖν, ἀλλ' ἀσφαλής, μὴ φιλεπιτιμητὴς προπετής, μὴ παραδεχόμενος κατά τινος ἄνευ τριῶν μαρτύρων καὶ τούτων ἐὰν ὁ τρόπος ᾖ μεμαρτυρημένος πάλαι καὶ εἰ μὴ ἀπ' ἔχθρας κινούμενοι ἢ φθόνου.[1] [a]εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἐπιχαιρεσίκακοι, πρόγλωσσοι, τρίτην γλῶσσαν ἔχοντες, μισάδελφοι, ἔργον τιθέμενοι σκορπίζειν τὰ Χριστοῦ πρόβατα. ὧν εἰ παραδέχεσθαι θέλεις τοὺς λόγους ἀκρίτως, διασπερεῖς σου τὸ ποιμνίον καὶ παραδώσεις λύκοις[2] εἰς κατάβρωμα, τουτέστι δαίμοσι καὶ πονηροῖς ἀνθρώποις, μᾶλλον δὲ οὐκ ἀνθρώποις, ἀλλὰ θηρίοις ἀνθρωποειδέσιν, ἐθνικοῖς, καὶ Ἰουδαϊσταῖς καὶ αἱρεσιώταις ἀθέοις. τῷ γὰρ ἐκβληθέντι τῆς ἐκκλησίας εὐθὺς προςπελάζουσιν οἱ[3] λύκοι καὶ ὡς ἄρνα βορὰν ἡγοῦνται[4], κέρδος ἴδιον ἡγούμενοι τὴν ἐκείνου ἀπώλειαν. καὶ γὰρ ὁ τούτων πατὴρ διάβολος ἀνθρωποκτόνος ἐστίν. καὶ ὁ διὰ τῆς σῆς ἀκρισίας[5] ἀδίκως ἀφορισθεὶς καὶ ἀθυμίᾳ συσχεθεὶς καὶ ὀλιγοψυχήσας ἢ εἰς ἔθνη ἀποπλανηθήσεται ἢ εἰς αἱρέσεις συμποδισθήσεται καὶ παντελῶς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς εἰς θεὸν ἐλπίδος ἀπαλλοτριωθήσεται καὶ συμποδισθήσεται ὑπὸ ἀσεβείας καὶ γενήσῃ σὺ τῆς ἐκείνου ἀπωλείας ἔνοχος. οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστιν, ἕτοιμον μὲν εἶναι ἐκβάλλειν τὸν ἡμαρτηκότα, ὀκνηρὸν δὲ ὑπάρχειν εἰς τὸ προςδέχεσθαι τὸν ἐπιστρέφοντα, καὶ πρόχειρον μὲν εἰς τὸ ἀποκόπτειν, ἀνηλεῆ δὲ εἰς τὸ τὸν νοσοῦντα ἰᾶσθαι. περὶ γὰρ τοιούτων λέγει ἡ θεία γραφή[6]· [b]οἱ πόδες αὐτῶν εἰς

[a] Eccl. 28. [b] Prov. 1, 16. Is. 59, 7. Ps. 35. Rom. 3, 15.

[1] ἢ φθόνου om. A.

[2] ἐὰν . . . . οὐ παραδέχῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀλλὰ σκληρῶς καὶ ἀνηλεῶς ἀποκρύπτῃς ἀπ' αὐτῶν τὴν μετάνοιαν, συνεργεῖς τῇ ἀναστροφῇ τῆς πονηρίας καὶ τῇ τοῦ ποιμνίου διασπορᾷ τοῖς θηρίοις τοῦ δρυμοῦ. S.

[3] λυμεῶνες add. G.

[4] τὸν γ. ἐκβληθέντα τ. ἐ. . . . . . . ὡς θηρία πονηρὰ εἰς βορὰν καταπίνουσι. S.

[5] σκληρότητος. S.

[6] et cadis sub condemnationem verbi domini quod dixit. S.

κακίαν τρέχουσι, ταχινοί εἰσι τοῦ ἐκχέειν αἷμα, σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν, οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. ὁδὸς δὲ εἰρήνης ἐστὶν ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὃς καὶ ἐδίδαξεν ἡμᾶς λέγων[1]· [a] ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, δίδοτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, τουτέστι δίδοτε ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν τὰ παραπτώματα· ὡς καὶ διὰ τῆς εὐχῆς ἡμᾶς ἐπαίδευσε λέγων[2] πρὸς τὸν θεόν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. ἐὰν οὖν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἡμαρτηκόσι, πῶς ὑμεῖς λήψεσθε τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν; οὐχὶ τοὐναντίον ἑαυτοὺς δεσμεύετε λέγοντες ἀφιέναι καὶ μὴ ἀφιέντες; οὐ τῷ ἑαυτῶν στόματι ἐναντιωθήσεσθε λέγοντες ἀφιέναι καὶ μὴ ἀφιέντες; γινώσκετε γὰρ, ὅτι ὁ τὸν μὴ ἀδικήσαντα ἐκβάλλων ἢ τὸν ἐπιστρέφοντα μὴ προςδεχόμενος, φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐστι καὶ αἷμα ἐκχέει, ὡς Καῒν Ἄβελ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ βοῶν πρὸς θεὸν ἐκζηθήσεται. δίκαιος γὰρ ἀδίκως φονευθεὶς ὑπό τινος, παρὰ θεῷ ἐν ἀναπαύσει ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ὡσαύτως καὶ ὁ ματαίως ἀφορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. ὁ μὲν ἐκβαλὼν ὡς λοιμὸν τὸν ἀναίτιον, πικρότερος φονέως ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἀφορῶν εἰς τὸ τοῦ θεοῦ ἔλεος οὐδὲ μνημονεύων αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσιν ἀγαθωσύνην οὐδὲ λαμβάνων σκοποὺς τῶν τοιούτων τοὺς ἐκ πλήθους παραπτωμάτων ἐν μετανοίᾳ εἰληφότας ἄφεσιν. διὰ τοῦτο ἰταμώτερος σωματικοῦ φονέως ὁ τὸν ἀναίτιον ἀπορρίπτων. ὡςαύτως καὶ ὁ μὴ προςδεχόμενος τοὺς μετανοοῦντας σκορπίζει τὰ τοῦ Χριστοῦ, κατ' αὐτὸν γενόμενος. ὡς γὰρ δίκαιός ἐστιν ὁ θεὸς ἐν τῷ κρίνειν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, οὕτως ἐλεήμων ἐν τῷ προςδέχεσθαι τοὺς ἐπιστρέφοντας. ἔλεος γὰρ καὶ κρίσιν ᾖδεν αὐτῷ ὁ θεοφιλὴς Δαβίδ.

22. χρὴ δὲ, ὦ ἐπίσκοπε, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν καὶ τὰ προω-

[a] Mc. 11, 25. Lc. 6, 38.

[1] ὡς καὶ εἶπεν. S.

[2] καὶ πάλιν ἐδίδαξεν ἡμᾶς προςμένειν τῇ εὐχῇ (δεήσει) καὶ λέγειν. S.

δευκότα καὶ ἐμπείρως αὐτοῖς κεχρῆσθαι πρὸς νουθεσίαν τῶν στυπτικῶν ἢ παρακλητικῶν δεομένων λόγων. ἔτι καὶ ἐν τῷ κρίνειν σε δεῖ δίκαιον τῷ τοῦ θεοῦ ἐξακολουθεῖν θελήματι καὶ ᾗ θεὸς δικάζει τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ ἐπιστρέφοντας, παραπλησίως καὶ σε κρίνειν. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ τὸν Δαβὶδ ὀλισθήσαντα ὀνειδίσας διὰ τοῦ Ναθὰν καὶ εἰπόντα μετανοεῖν εὐθὺς καὶ τοῦ θανάτου λυτροῦται λέγων· θάρσει, οὐ μὴ ἀποθανεῖς; Ἰωνᾶν μὴ θελήσαντα Νινευΐταις κηρύξαι ὑπὸ θαλάσσης καὶ κήτους καταποθῆναι ποιήσας, εὐξαμένου ἐν κοιλίᾳ ἀνήγαγεν ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ἐζεκίαν πρὸς ὀλίγον τυφωθέντα εὐξάμενον μετὰ δακρύων ἀφῆκε τοῦ ἐγκλήματος· ἀκούσατε δὲ, ὦ ἐπίσκοποι, πρὸς τὰ τοιαῦτα ὠφέλιμον παράδειγμα. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν βασιλειῶν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν παραλειπομένων οὕτως· [a] καὶ[1] ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μανασσῆς ἐτῶν δώδεκα ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν καὶ πεντήκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἑψιβά[2]. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου, οὐχ ἀπέχετο ἀπὸ τῶν βδελυγμάτων τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξωλόθρευσε κύριος ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἀπέστρεψε Μανασσῆς καὶ ᾠκοδόμησε τὰ ὑψηλὰ ἃ κατέσπασεν Ἐζεκίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἔστησε στήλας τῇ Βάαλ καὶ ἀνέστησε θυσιαστήριον τῇ Βάαλ καὶ ἐποίησεν ἄλση καθὼς ἐποίησεν Ἀχὰβ βασιλεὺς Ἰσραήλ. καὶ ἐποίησε θυσιαστήρια πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ᾧ εἶπε κύριος [πρὸς Δαβὶδ καὶ πρὸς Σολομῶνα τὸν υἱὸν αὐτοῦ[3]] λέγων, ὅτι ἐν αὐτῷ θήσω τὸ ὄνομά μου. καὶ ἔστησε Μανασσῆς θυσιαστήρια καὶ ἐν αὐτοῖς ἐδούλευσε τῇ Βάαλ[4] καὶ εἶπεν· ἔσται τὸ ὄνομά

[a] 4 Reg. 20, 21. 2 Par. 32, 33.

[1] ἀπέθανεν Ἐζεκίας καὶ add. G.

[2] Syr. Ἐφιβά. A. corrupte Ansiâ quod corrige: Absibâ mutatis punctis. [3] vide infra not. 3. p. 84.

[4] τοῖς βωμοῖς. S., sed litera Bêt inserta erit ταῖς Βααλίμ.

μου εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια ἐν ταῖς δυσὶν αὐλαῖς οἴκου κυρίου τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ αὐτὸς διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ ἐν γῇ Βενεννόμ.[1] καὶ ἐκληδωνίζετο καὶ ἐφαρμακεύετο καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους καὶ ἐπαοιδοὺς καὶ γνώστας καὶ ἐπλήθυνε τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου τοῦ παροργίσαι αὐτὸν καὶ ἔθηκε τὸ χωνευτὸν καὶ τὸ γλυπτὸν τοῦ ἄλσους τὴν εἰκόνα ἣν ἐποίησεν ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ᾧ ἐξελέξατο[2] κύριος θέσθαι[3] τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ[4] ἐν Ἱερουσαλὴμ τῇ ἁγίᾳ πόλει[5] εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἶπεν· οὐ προςθήσω τὸν πόδα μου σαλεῦσαι ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ Ἰσραήλ, ἣν ἔδωκα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, πλὴν ἐὰν φυλάξωνται κατὰ πάντα ὅσα ἐνετειλάμην αὐτοῖς κατὰ πᾶσαν ἐντολήν, ἣν ἐνετείλατο ὁ δοῦλός μου Μωσῆς. καὶ οὐκ ἤκουσαν καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς Μανασσῆς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου ὑπὲρ τὰ ἔθνη, ἃ ἐξῆρε κύριος ἀπὸ προςώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἐλάλησε κύριος ἐπὶ Μανασσῇ καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ λέγων· ἀνθ' ὧν ὅσα ἐποίησε Μανασσῆς ὁ βασιλεὺς Ἰούδα τὰ βδελύγματα τὰ πονηρὰ ταῦτα ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίησεν ὁ Ἀμοῤῥαῖος ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐξήμαρτε τὸν Ἰούδαν ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ, τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς Ἰσραήλ· ἰδοὺ ἐγὼ φέρω κακὰ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἰούδαν, ὥστε παντὸς ἀκούοντος αὐτὰ ἠχῆσαι ἀμφότερα τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ ἐκτενῶ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ τὸ μέτρον Σαμαρείας καὶ τὸν σταθμὸν οἴκου Ἀχαὰβ καὶ ἀπαλείψω τὴν Ἱερουσαλὴμ καθὼς ἀπαλείφεται τὸ πυξίον ἀπαλειφόμενον καὶ καταστρέψω[6]

[1] g. ἐν Γεβαναὶ ἐν ὀνόματι, g. ἐν Γεβαν ἐν ὀν. recte vidit Cotelerius hoc scribendum esse: ἐν γῇ Βενεννόμ [ὄνομά τι] ut ὄν. τι sit nota marginalis. Arabs: bilhadi'ati = fraudulenter. καὶ Θεραφεῖν add. G.

[2] εἶπε. S.

[3] πρὸς Δαβὶδ καὶ πρὸς Σολομῶνα τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὅτι ἐν τούτῳ τῷ οἴκῳ θήσω. S.

[4] μου καί. S.

[5] ἣν ἐξελεξάμην ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν Ἰσραήλ.

[6] ὅτε καταστρέφεται. S.

ἐπὶ πρόςωπον αὐτοῦ καὶ ἀποδώσομαι τὸ ὑπόλειμμα τῆς κληρονομίας μου καὶ παραδώσω αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῶν καὶ ἔσονται εἰς διαρπαγὴν καὶ προνομὴν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν, ἀνθ' ὧν ὅσα ἐποίησαν πονηρὰ ἐν ὀφθαλμοῖς μου καὶ ἦσαν παροργίζοντές με ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐξήγαγον τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καί γε αἷμα ἀθῷον ἐξέχεε Μανασσῆς πολὺ σφόδρα, ἕως οὗ ἐπλήρωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ στόμα ἐπὶ στόματι, πλὴν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ὧν ἐξήμαρτε τὴν Ἰούδαν ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου. καὶ ἤγαγε κύριος ἐπ' αὐτὸν τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως τοῦ βασιλέως Ἀσούρ καὶ κατελάβοντο τὸν Μανασσῆν ἐν δεσμοῖς καὶ ἔδησαν αὐτὸν ἐν πέδαις χαλκαῖς καὶ ἤγαγον αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἦν δεδεμένος καὶ κατασεσιδηρωμένος ὅλος ἐν οἴκῳ φυλακῆς καὶ ἐδέδοτο αὐτῷ ἐκ πιτύρων ἄρτος ἐν σταθμῷ βραχὺς, καὶ ὕδωρ σὺν ὄξει ὀλίγον ἐν μέτρῳ, ὥστε ζῆν αὐτόν. καὶ ἦν συνεχόμενος καὶ ὀδυνώμενος σφόδρα. καὶ ὡς βιαίως ἐθλίβη, ἐζήτησε τὸ πρόςωπον κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ καὶ ἐταπεινώθη σφόδρα ἀπὸ προςώπου κυρίου τοῦ θεοῦ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ προςηύξατο πρὸς κύριον τὸν θεὸν λέγων· κύριε παντόκρατορ ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῶν τοῦ δικαίου, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σὺν παντὶ τῷ κόσμῳ αὐτῶν, ὁ πεδήσας τὴν θάλασσαν τῷ λόγῳ τοῦ προςτάγματός σου[1], ὁ κλείσας τὴν ἄβυσσον καὶ σφραγισάμενος αὐτὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματί σου, ὃν πάντα φρίσσει καὶ τρέμει ἀπὸ προςώπου τῆς δυνάμεώς σου, ὅτι ἄστεκτος ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς δόξης σου καὶ ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς ἀπειλῆς, ἀμέτρητόν τε καὶ ἀνεξιχνίαστον τὸ ἔλεος τῆς ἐπαγγελίας σου, ὅτι σὺ εἶ κύριος εὔσπλαγχνος, μακρόθυμος, πολυέλεος καὶ

[1] θάλ. καὶ ἐγείρας αὐτὴν τῷ προστάγματι τοῦ λόγου αὐτοῦ. S.

μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις τῶν ἀνθρώπων. ὅτι σὺ, ὁ θεὸς, κατὰ τὴν χρηστότητα τῆς ἀγαθωσύνης σου ἐπηγγείλω[1] ἄφεσιν τοῖς ἡμαρτηκόσιν[2] καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν σου ὥρισας μετάνοιαν ἁμαρτωλοῖς εἰς σωτηρίαν. σὺ οὖν, κύριε ὁ θεὸς τῶν δικαίων, οὐκ ἔθου μετάνοιαν δικαίοις, τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τοῖς οὐχ ἡμαρτηκόσι σοι, ἀλλ' ἔθου μετάνοιαν ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅτι ἥμαρτον, ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου θαλάσσης ἐπλήθυναν αἱ ἀνομίαι μου καὶ οὔκ εἰμι ἄξιος ἀτενίσαι καὶ ἰδεῖν τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ πλήθους τῶν ἀδικιῶν μου κατακαμπτόμενος πολλῷ δεσμῷ σιδήρου, διότι παρώργισα τὸν θυμόν σου καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα στήσας βδελύγματα καὶ πληθύνας προσοχθίσματα. καὶ νῦν κλίνω γόνυ καρδίας μου δεόμενος τῆς παρά σου χρηστότητος. ἡμάρτηκα, κύριε, ἡμάρτηκα, καὶ τὰς ἀνομίας μου ἐγὼ γινώσκω, ἀλλ' αἰτοῦμαι δεόμενός σου· ἄνες μοι, κύριε, ἄνες μοι καὶ μὴ συναπολέσῃς με ταῖς ἀνομίαις μου μηδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μηνίσας τηρήσῃς τὰ κακά μοι μηδὲ καταδικάσῃς με ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς, ὅτι σὺ, θεὸς, θεὸς τῶν μετανοούντων καὶ ἐπ' ἐμοὶ δείξεις τὴν ἀγαθωσύνην σου, ὅτι ἀνάξιον ὄντα σώσεις με κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου καὶ αἰνέσω σε διὰ παντὸς, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς μου. ὅτι σὲ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν καὶ σοῦ ἐστιν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. καὶ ἐπήκουσε τῆς φωνῆς τοῦ Μανασσῆ ὁ κύριος καὶ ᾠκτείρησεν αὐτόν. καὶ ἐγένετο περὶ αὐτὸν φλὸξ πυρὸς καὶ ἐτάκησαν πάντα τὰ περὶ αὐτὸν σιδηρᾶ καὶ ἐῤῥύσατο[3] κύριος τὸν Μανασσῆ ἐκ τῆς θλίψεως αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. καὶ ἔγνω Μανασσῆς[2], ὅτι κύριος αὐτός ἐστι θεὸς μόνος, καὶ ἐλάτρευσε

[1] μετάνοιαν καὶ vel μετανοίας add. G. μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν τοῖς ἡ. A.

[2] μετανοοῦσιν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Syr. [3] ἰάσατο. G.

μόνῳ κυρίῳ τῷ θεῷ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ἐλογίσθη δίκαιος. καὶ περιεῖλε τοὺς θεοὺς τοὺς ἀλλοτρίους καὶ τὸ γλυπτὸν ἐξ οἴκου κυρίου καὶ πάντα τὰ θυσιαστήρια ἃ ᾠκοδόμησεν ἐν ὄρει οἴκου[1] καὶ ἐξέβαλεν ἔξω τῆς πόλεως καὶ κατώρθωσε τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐθυσίασεν ἐπ' αὐτῷ θυσίαν σωτηρίου καὶ αἰνέσεως. καὶ εἶπε Μανασσῆς τῷ Ἰούδᾳ τοῦ δουλεύειν κυρίῳ τῷ θεῷ Ἰσραήλ. καὶ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν πρώτοις καὶ παρώξυνε κύριον τὸν θεὸν αὐτοῦ· ἠκούσατε, τέκνα ποθητὰ ἡμῶν, ὅπως κύριος ὁ θεὸς τὸν[2] εἰδώλοις προσανασχόντα[2] καὶ πολλοὺς ἀθώους φονεύσαντα[2] βραχέως τιμωρησάμενος μεταγνόντα[2] προσελάβετο καὶ ἀφεὶς[3] αὐτῷ τὰ πλημμελήματα ἐπέστρεψεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βασιλείαν. οὐ μόνον γὰρ ἀφίησι τοῖς μετανοοῦσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν αὐτοὺς ἐπανάγει. **23.** μείζων εἰδωλολατρείας οὐκ ἔστιν ἁμαρτια· εἰς θεὸν γάρ ἐστι δυσσέβεια, ἀλλ' ὅμως καὶ αὕτη διὰ γνησίας[4] μετανοίας συγκεχώρηται. ἐὰν δέ τις ἐκ παρατάξεως ἁμαρτάνῃ, πειράζων τὸν θεὸν ὡς μὴ ἐπεξιόντα τοῖς πονηροῖς, ὁ τοιοῦτος ἄφεσιν οὐχ ἕξει, κἂν λέγῃ παρ' ἑαυτῷ[5]· ὅσιά μοι γένοιτο, ὅτι πορεύσομαι ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς καρδίας μου τῆς πονηρᾶς[6]. τοιοῦτος γάρ τις ἐγένετο καὶ Ἀμὼν ὁ τοῦ Μανασσῆς. φησὶ γὰρ ἡ γραφή· [a]καὶ παρελογίσατο Ἀμὼν λογισμὸν παραβάσεως κακὸν καὶ εἶπεν· ὁ πατήρ μου ἐκ νεότητος πολλὰ παρηνόμησε καὶ ἐν γήρᾳ μετέγνω· καὶ νῦν ἐγὼ πορεύσομαι καθὰ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή μου καὶ ὕστερον ἐπιστρέψω πρὸς κύριον. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν

[a] 4 Rg. 23, 19.

[1] καὶ πάντα τὰ θυσιαστήρια τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ add. g.

[2] in dativo. S.

[3] ἀφῆκε. S.

[4] τόπον. S. pro δ. γ.

[5] περὶ δὲ τούτου ὃ λέγει. S.

[6] οὕτως λέγει κύριος, ὅτι ἐκτενῶ τὰς χεῖράς μου ὑπὲρ αὐτὸν καὶ ἔσται εἰς μῦθον καὶ παραβολὴν add. S.

ἐνώπιον κυρίου παρὰ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτὸν κύριος ὁ θεὸς ἐν τάχει ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ. καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη δύο μόνον.

24. προσέχετε οὖν, οἱ λαϊκοί, μήτις ἐξ ὑμῶν τὸν λογισμὸν τοῦ Ἀμὼν ἐπὶ καρδίαν αὐτοῦ στηρίξῃ, καὶ ἔσται συντόμως ἀπολλύμενος. ὁμοίως ὁ ἐπίσκοπος συντηρείτω, καθὸ δύναται, τοὺς μὴ ἡμαρτηκότας ἀναμαρτήτους μεῖναι καὶ τοὺς ἀπὸ ἁμαρτιῶν ἐπιστρέφοντας θεραπεύων δεχέσθω. ἐὰν δὲ τὸν μετεγνωκότα ἀνηλεὴς ὢν μὴ προσδέξηται, ἁμαρτήσει εἰς κύριον τὸν θεὸν αὐτοῦ, δικαιῶν ἑαυτὸν ὑπὲρ τὴν ἐκείνου δικαιοσύνην καὶ μὴ προσλαμβανόμενος ὃν προσεδέξατο διὰ Χριστοῦ, δι' ὃν[1] ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ γῆς τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπον, δι' ὃν ἐκ γυναικὸς ηὐδόκησεν αὐτὸν γεννηθῆναι τὸν ποιητὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, οὗ χάριν μὴ φεισάμενος σταυρῷ καὶ θανάτῳ καὶ ταφῇ συνεχώρησε παθεῖν τὸν τῇ φύσει ἀπαθῆ, τὸν υἱὸν τὸν ἀγαπητὸν, τὸν λόγον, τὸν τῆς μεγάλης αὐτοῦ βουλῆς ἄγγελον, ὅπως τοὺς ὑποκειμένους θανάτῳ ῥύσηται. τοῦτον παροργίζουσιν οἱ μὴ προσδεχόμενοι τοὺς μετανοοῦντας. οὗτος γὰρ Ματθαῖον ἐμὲ τελώνην ὄντα πρότερον οὐκ ἐπῃσχύνθη· καὶ Πέτρον ἀρνησάμενον αὐτὸν διὰ δέος τρίτον καὶ διὰ μετανοίας ἐξιλεωσάμενον καὶ προσκλαύσαντα πικρῶς προσήκατο καὶ ποιμένα τῶν ἰδίων ἀρνῶν κατέστησε. καὶ Παῦλον δὲ τὸν συναπόστολον ἡμῶν πολλὰ τὸ πρότερον εἰς ἡμᾶς ἐπιτριψάμενον κακὰ καὶ βλασφημήσαντα εἰς τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον ἀπόστολον ἀντὶ διώκτου προεχειρίσατο, σκεῦος αὐτὸν ἐκλογῆς ἀναδείξας. καὶ ἄλλῃ τινὶ ἁμαρτωλῷ γυναικὶ λέγει· [a]ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησας πολύ. ἑτέραν[2] δέ τινα ἡμαρτηκυῖαν ἔστησαν οἱ πρεσβύτεροι ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτῷ θέμενοι τὴν κρίσιν ἐξῆλθον· ὁ δὲ καρδιογνώστης κύριος πυθόμενος αὐτῆς, εἰ κατέκριναν αὐτὴν οἱ πρεσβύτεροι καὶ εἰπούσης ὅτι οὒ, ἔφη πρὸς αὐτήν· ὕπαγε οὖν,

[a] Luc. 7, 47.

[1] θεὸς add. G. [2] τὴν δέ. S.

οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. τοῦτον τὸν σωτῆρα, βασιλέα καὶ θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν, ὦ ἐπίσκοποι, σκοπὸν ἔχειν δεῖ ὑμᾶς, τούτου μιμητὰς εἶναι πραεῖς, ἡσυχίους, εὐσπλάγχνους, ἐλεήμονας, εἰρηνικοὺς, ἀοργήτους, διδακτικοὺς, ἐπιστρεπτικοὺς, εἰςδεκτικοὺς, παρακλητικοὺς, μὴ πλήκτας, μὴ ὀργίλους, μὴ ὑβριστὰς, μὴ ἀλαζόνας, μὴ ὑπεροπτικοὺς, μὴ οἰνόφλυγας, μὴ μεθύσους, μὴ εἰκαιοδαπάνους, μὴ τρυφητὰς, μὴ πολυδαπάνους, μὴ ὡς ἀλλοτρίοις ἀλλ' ὡς ἰδίοις τοῖς τοῦ θεοῦ δόμασι χρωμένους, ὡς ἀγαθοὺς οἰκονόμους καθεστῶτας, ὡς μέλλοντας ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν λόγον. αὐτάρκη ἐχέτω τροφὴν καὶ ἀμφιασμὸν ὁ ἐπίσκοπος τὸν τῇ χρείᾳ καὶ τῇ σεμνότητι προσήκοντα, μὴ τοῖς κυριακοῖς[1] ὡς ἀλλοτρίοις κεχρήσθω ἀλλὰ μεμετρημένως (ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ[a]), μὴ σπάταλος, μὴ πέρπερος, ἀλλὰ μόνων τῶν πρὸς σύστασιν ἐφιέμενος. **25.** τὰ διδόμενα κατ' ἐντολὴν θεοῦ τῶν δεκάτων καὶ τῶν ἀπαρχῶν ὡς θεοῦ ἄνθρωπος ἀναλισκέτω, τὰ εἰσφερόμενα ἐπὶ προφάσει πενήτων ἑκούσια οἰκονομείτω[2] ὀρφανοῖς καὶ χήραις καὶ θλιβομένοις καὶ ξένοις ἀπορουμένοις, ὡς ἔχων[3] θεὸν λογιστευτὴν τούτων τὸν ἐγχειρίσαντα αὐτῷ[4] ταύτην τὴν οἰκονομίαν, πᾶσι δὲ τοῖς δεομένοις μετὰ δικαιοσύνης ἐπιμερίζοντες καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ χρώμενοι ἐκ τῶν κυριακῶν, ἀλλὰ μὴ παραχρώμενοι, ἐσθίοντες, ἀλλὰ μὴ κατεσθίοντες αὐτὰ μόνοι, κοινωνοῦντες δὲ τοῖς χρήζουσιν ἀπρόσκοποι θεῷ γίνεσθε. ἐὰν γὰρ μόνοι αὐτὰ ἀναλώσητε, ὀνειδισθήσησθε παρὰ θεοῦ λέγοντος ὡς πρὸς ἀπλήστους καὶ μονοφάγους[5]· [b]τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε. καὶ ἐν ἄλλοις· [c]μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; διὸ καὶ ἐν τῷ νόμῳ [d]προστέτακται ὑμῖν· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· καὶ ταῦτα λέγομεν οὐχ ἵνα μὴ

[a] Luc. 10. 7. [b] Ez. 34, 3.
[c] Is. 5, 8. [d] Lev. 19, 18.

[1] τοῖς εἰςφερομένοις. S. [2] οἰκονομεῖτε. S.
[3] ἔχοντες. S. [4] αὐτοῖς. S. [5] οὕτως λέγει. S.

μεταλαμβάνητε ὑμῶν τῶν πόνων.[1] γέγραπται γάρ· [a]οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα, ἀλλ' ἵνα μεμετρημένως μετὰ δικαιοσύνης. ὃν τρόπον οὖν ὁ βοῦς ἐργαζόμενος ἐν τῇ ἅλῳ ἀκημωτὸς ἐσθίει μὲν, ἀλλ' οὐ τὸ πᾶν κατεσθίει, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐργαζόμενοι εἰς τὴν ἅλω, τουτέστιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐσθίετε, ὃν τρόπον καὶ οἱ Λευῖται οἱ λειτουργοῦντες τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἥτις ἦν τύπος τῆς ἐκκλησίας κατὰ πάντα· δῆλον γὰρ καὶ ἐκ τοῦ καλεῖσθαι αὐτὴν μαρτυρίου σκηνὴν ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἡ σκηνὴ προωρίζετο. ἐνταῦθα γοῦν καὶ Λευῖται τῇ σκηνῇ προσεδρεύοντες ἐκ τῶν εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ θεοῦ διδομένων ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ δώρων καὶ ἀφαιρεμάτων καὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκάτων καὶ θυσιῶν καὶ προσφορῶν μετεῖχον ἀκωλύτως αὐτοὶ καὶ γυναῖκες αὐτῶν καὶ υἱοὶ καὶ θυγατέρες αὐτῶν. ἐπειδὴ τὸ ἔργον αὐτῶν ἦν λειτουργία τῆς σκηνῆς, διὰ τοῦτο κληροδοσίαν γῆς οὐκ ἔλαβον ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· ὅτι αἱ εἰςφοραὶ τοῦ λαοῦ κληροδοσία τοῦ Λευῒ καὶ κληρονομία τῆς φυλῆς αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν σήμερον, ὦ ἐπίσκοποι, ἐστὲ τῷ λαῷ ὑμῶν ἱερεῖς καὶ Λευῖται οἱ λειτουργοῦντες τῇ ἱερᾷ σκηνῇ, τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ παρεστῶτες τῷ θυσιαστηρίῳ κυρίου τοῦ θεοῦ[2] ἡμῶν καὶ προσάγοντες αὐτῷ τὰς λογικὰς καὶ ἀναιμάκτους θυσίας διὰ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, ὑμεῖς τοῖς ἐν ὑμῖν λαϊκοῖς[3] ἐστε προφῆται καὶ ἄρχοντες καὶ ἡγούμενοι καὶ βασιλεῖς καὶ μεσῖται θεοῦ καὶ τῶν πιστῶν αὐτοῦ, οἱ δοχεῖς τοῦ λόγου καὶ ἀγγελτῆρες, οἱ γνῶσται τῶν γραφῶν καὶ φθόγγοι τοῦ θεοῦ καὶ μάρτυρες τοῦ θελήματος αὐτοῦ, οἱ πάντων τὰς ἁμαρτίας βαστάζοντες καὶ περὶ πάντων ἀπολογούμενοι, οἷς, ὡς ἠκούσατε, ἐμβριθῶς ὁ λόγος ἀπειλεῖ, ἐὰν

[a] Dt. 25, 4.

[1] χρὴ οὖν ὑμᾶς, ὦ ἐπίσκοποι, τρέφεσθαι ἀπὸ τῶν εἰςφερομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μὴ κατεσθίειν αὐτά. S.

[2] κυρίῳ τῷ θεῷ. S.

[3] τῷ λαῷ ὑμῶν. S.

κρύψητε ἐξ ἀνθρώπων τὸν τῆς γνώσεως κλεῖδα[1], οἷς κίνδυνος ὀλέθριος, ἐὰν [μὴ διαγγείλητε τὸ θέλημα] αὐτοῦ τῷ ὑφ' ὑμᾶς λαῷ[2] οἷς παρὰ θεοῦ μισθὸς ἀψευδὴς καὶ κλέος ἀνεκδιήγητον εν δόξῃ, καλῶς λειτουργήσασι τῇ σκηνῇ τῇ ἁγίᾳ. ὡς γὰρ τὸ βάρος ὑμέτερον, οὕτω καὶ τὰς διακονίας τῶν τροφῶν καὶ τὰς ἄλλας χρείας ὑμεῖς καρποῦσθε. μιμηταὶ γάρ ἐστε[3] Χριστοῦ τοῦ κυρίου, καὶ ὡς αὐτὸς παντῶν ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας ἀνήνεγκεν ἐπὶ τὸ ξύλον, σταυρωθεὶς ὁ ἄμωμος ὑπὲρ τῶν κολάσεως ἀξίων, οὕτω καὶ ὑμᾶς[4] τοῦ λαοῦ τὰς ἁμαρτίας ἐξιδιοποιεῖσθαι χρή. εἴρηται γὰρ περὶ τοῦ σωτῆρος ἐν Ἡσαίᾳ[a], ὅτι οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται. καὶ πάλιν· αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε καὶ διὰ τὰς ἀνομίας αὐτῶν παρεδόθη. ὥσπερ οὖν ὑμεῖς σκοποί ἐστε, οὕτω καὶ σκοπὸν ἔχετε τὸν Χριστόν· ὡς οὖν αὐτὸς πάντων ὑμῶν, οὕτω καὶ ὑμεῖς τῶν ὑφ' ὑμᾶς λαϊκῶν. μὴ νομίζετε ὅτι εὐχερὲς ἢ ἐλαφρὸν φορτίον ἐστιν ἡ ἐπισκοπή. χρὴ οὖν ὡς τὸ βάρος φέρετε, οὕτω καὶ τῶν καρπῶν πρώτους μεταλαμβάνειν καὶ τοῖς δεομένοις μεταδιδόναι, ὡς λόγον ὑφέξοντες τῷ ἀπαραλογίστως ὑμᾶς μέλλοντι λογιστεύειν. δεῖ γὰρ τοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ προσεδρεύοντας ἐκ τῆς ἐκκλησίας διατρέφεσθαι, ἅτε ἱερεῖς, Λευΐτας, προέδρους, λειτουργοὺς θεοῦ· καθὼς ἐν βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν [b]γέγραπται περὶ τῶν ἱερέων· καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἀαρών· σὺ καὶ οἱ υἱοί σου καὶ ὁ οἶκος τῆς πατριᾶς σου λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῶν ἁγίων[5], τῆς ἱερατείας ὑμῶν. ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν διατήρησιν τῶν ἀπαρχῶν, ἀπὸ πάντων τῶν ἡγιασμένων μοι παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας καὶ τοῖς υἱοῖς σου μετά σε νόμιμον αἰώνιον. καὶ τοῦτο ἔσται ὑμῖν ἀπὸ τῶν

[a] Is. 53, 4. 12. [b] Num. 18, 1. 12.

[1] heic habit S. quæ infra [ ] addito τοῦ θεοῦ.
[2] ἀμελῆτε τοῦ λαοῦ ὑμῶν. S.
[3] μιμητὴς γὰρ εἶ. S. [4] σε. S. [5] τῶν ἁγ. om. A.

ἡγιασμένων ἐκ τῶν καρπωμάτων καὶ ἀπὸ τῶν δώρων καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θυσιῶν καὶ ἀπὸ πάσης πλημμελείας καὶ περὶ[1] ἁμαρτιῶν· καὶ ὅσα ἀποδιδόασί μοι ἀπὸ πάντων τῶν ἁγίων, σοὶ ἔσται καὶ τοῖς υἱοῖς σου· ἐν τῷ ἁγίῳ φάγεσθε αὐτά. καὶ μετ' ὀλίγα· πᾶσα ἀπαρχὴ ἐλαίου καὶ οἴνου καὶ σίτου, ὅσα ἂν δῶσι κυρίῳ, σοὶ δέδωκα αὐτά. καὶ τὰ πρωτογεννήματα πάντα σοὶ δέδωκα. καὶ συνέῤῥει πᾶν ἀνάθεμα, πᾶν πρωτότοκον ἀνθρώπου καὶ κτήνους καθαροῦ καὶ ἀκαθάρτου καὶ θυσίας καὶ στηθηνίου καὶ βραχίονος δεξιοῦ τοῖς ἱερεῦσι προσανήκει καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς παραμένουσιν αὐτῷ Λευΐταις. ἀκούετε ταῦτα καὶ ὑμεῖς, οἱ λαϊκοί, ἐκλεκτὴ ἐκκλησία θεοῦ καὶ γὰρ ὁ λαὸς πρότερον θεοῦ λαὸς καὶ ἔθνος ἅγιον[2] ὠνομάζετο, καὶ ὑμεῖς[3] οὖν ἐστε ἁγία τοῦ θεοῦ ἱερὰ[4] ἐκκλησία ἀπογεγραμμένη ἐν οὐρανῷ, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, νύμφη κεκαλλωπισμένη κυρίῳ τῷ θεῷ, ἐκκλησία μεγάλη[5], ἐκκλησία πιστή. ἃ πρότερον ἐῤῥέθη νῦν ἐνωτίζου. ἀφαιρέματα καὶ ἀπαρχαὶ ἀπαρχαὶ τῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ καὶ τοῖς λειτουργοῦσιν αὐτῷ. δεκάτη σωτηρίου ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ. ἄκουε, ἱερὰ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ τὸν δεκάπληγον ἐκπεφυγυῖα καὶ τὸν δεκάλογον εἰληφυῖα καὶ τὸν νόμον μεμαθηκυῖα καὶ τὴν πίστιν κεκρατηκυῖα καὶ τὴν δεκάδα ἐγνωκυῖα καὶ ἐπὶ τῷ ἰῶτα, ὅπερ ἐστιν ἀρχὴ ὀνόματος Ἰησοῦ, πεπιστευκυῖα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπονομαζομένη καὶ ἐπὶ τῇ τελειώσει τῆς δόξης αὐτοῦ ἐστηριγμένη· αἱ τότε θυσίαι νῦν εὐχαὶ καὶ δεήσεις καὶ εὐχαριστίαι, αἱ τότε ἀπαρχαὶ καὶ δεκάται καὶ ἀφαιρέματα καὶ δῶρα νῦν προσφοραὶ αἱ διὰ τῶν ὁσίων ἐπισκόπων προσφερόμεναι κυρίῳ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντος. οὗτοι γάρ εἰσιν ὑμῶν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ δὲ ἱερεῖς ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ Λευΐται ὑμῶν οἱ νῦν διάκονοι

[1] ἀπὸ πασῶν τῶν. S.
[2] καὶ γὰρ καὶ ὁ λ. ὁ πρότερος ἐκκλησία. S.
[3] δὲ add. S. [4] καθολική. S. [5] ἐκκ. μ. S. ante νύμφη.

καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες ὑμῖν καὶ οἱ πυλωροὶ καὶ αἱ διάκονοι ὑμῶν καὶ αἱ χῆραι καὶ αἱ παρθένοι καὶ οἱ ὀρφανοὶ ὑμῶν· ὁ δὲ τούτων πάντων ἀνώτερος ὁ ἀρχιερεύς ἐστιν.[1] **26.** ὁ ἐπίσκοπος, οὗτος λόγου διάκονος, γνώσεως φύλαξ[2], μεσίτης θεοῦ καὶ ὑμῶν, οὗτος διδάσκαλος[3] εὐσεβείας, οὗτος μετὰ θεὸν πατὴρ ὑμῶν δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννήσας ὑμᾶς εἰς υἱοθεσίαν, οὗτος ἄρχων καὶ ἡγούμενος ὑμῶν, οὗτος ὑμῶν βασιλεὺς[4] καὶ δυνάστης, οὗτος ὑμῶν ἐπίγειος θεὸς μετὰ θεὸν[5], ὅς ὀφείλει τῆς παρ' ὑμῶν τιμῆς ἀπολαύειν[6]· περὶ γὰρ τούτου καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ ὁ θεὸς ἔλεγεν[7]· ἐγὼ εἶπα· θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· καί· θεοὺς οὐ κακολογήσεις. ὁ γὰρ ἐπίσκοπος προκαθεζέσθω ὑμῶν ὡς θεοῦ ἀξίᾳ τετιμημένος[8] ᾗ[9] τοῦ λαοῦ παντὸς ἄρχει, ὁ δὲ διάκονος παριστάσθω αὐτῷ ὡς ὁ Χριστος[10], ὡς ὁ Χριστὸς[11] ἀφ' ἑαυτοῦ ποιῶν οὐδὲν[12], ἡ δὲ διάκονος εἰς τύπον τοῦ ἁγίου πνεύματος[13] τετιμήσθω ὑμῖν, μηδὲν ἄνευ τοῦ διακόνου πράττουσα ἢ φθεγγομένη[14]· ἄνευ τῆς διακόνου μηδεμία προσίτω γυνὴ τῷ διακόνῳ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ. οἵ τε πρεσβύτεροι εἰς τύπον ἡμῶν τῶν ἀποστόλων ὑμῖν νενομίσθωσαν. διδάσκαλοι ἔστωσαν θεογνωσίας[15], ἐπειδὴ καὶ ὁ κύριος ἡμᾶς ἀποστέλλων ἔλεγε· [a]πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. αἵ τε χῆραι καὶ ὀρφανοὶ εἰς τύπον τοῦ

[a] Mth. 28, 19.

[1] non interpungit S.
[2] καὶ add. S.
[3] δὲ καὶ add. S.
[4] δυνατὸς add. S.
[5] οὗτος ἐν τόπῳ τοῦ παντοκράτορος βραβεύει. S.
[6] ὡς θεὸς add. S.
[7] Ps. 81, 6. Exod. 22, 28.
[8] ἐν θεοῦ τόπῳ. S.
[9] κρατεῖ τοῦ κλήρου καὶ add. G.
[10] τῷ πατρὶ καὶ λειτουργείτω αὐτῷ ἐν πάσιν ἀμέμπτως. G.
[11] λειτουργεῖ add. A.
[12] τὰ ἀρεστὰ ποιεῖ τῷ πατρὶ πάντοτε add. G.
[13] εἰς τ. τ. ἁ. π. om. A.
[14] ὡς οὐδὲ ὁ παράκλητος ἀφ' ἑαυτοῦ τι λαλεῖ ἢ ποιεῖ, ἀλλὰ δοξάζων τὸν Χριστὸν περιμένει τὸ ἐκείνου θέλημα, καὶ ὡς οὐκ ἔστι εἰς τὸν Χριστὸν πιστεῦσαι ἄνευ τῆς τοῦ πνεύματος διδασκαλίας, οὕτως add. G.
[15] οἵ τε πρεσβ. ὑμῖν νενομισθ. θεογν. A. reliqua omittens.

θυσιαστηρίου λελογίσθωσαν ὑμῖν. αἵ τε παρθένοι εἰς τύπον[1] τετιμήσθωσαν[2] τοῦ θυμιάματος. **27.** ὡς οὖν οὐκ ἦν ἐξὸν ἀλλογενῆ μὴ ὄντα Λευΐτην προσενέγκαι τι ἢ προσελθεῖν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἄνευ τοῦ ἱερέως, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε. εἰ δέ τις ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου ποιεῖ τι, εἰς μάτην ποιεῖ αὐτό· οὐ γὰρ αὐτῷ εἰς ἔργον λογισθήσεται. ὡς γὰρ ὁ Σαοὺλ ἄνευ τοῦ Σαμουὴλ προσενέγκας ἤκουσεν[a] ὅτι μεματαίωταί σοι, οὕτω καὶ πᾶς λαϊκὸς ἄνευ τοῦ ἱερέως ἐπιτελῶν τι μάταια πονεῖ. καὶ ὡς Ὀζίας ὁ βασιλεὺς οὐκ ὢν ἱερεὺς τὰ τῶν ἱερέων ἐπιτελῶν ἐλεπρώθη διὰ παρανομίαν, οὕτω καὶ πᾶς λαϊκὸς οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται καταφρονήσας θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ καταμανεὶς ἱερέων καὶ τὴν τιμὴν ἁρπάσας ἑαυτῷ, μὴ μιμησάμενος τὸν Χριστὸν[b], ὃς οὐκ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερεὺς ἀλλὰ περιέμεινεν ἀκοῦσαι τοῦ πατρός· ὤμοσε [c]κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. εἰ οὖν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὁ Χριστὸς οὐ δοξάζει ἑαυτὸν, πῶς οἷόν τε ἄνθρωπον ἑαυτὸν εἰς ἱερωσύνην ἐπιῤῥίπτειν μὴ λαβόντα τὸ ἀξίωμα παρὰ κρείττονος καὶ ποιεῖν ἐκεῖνα ἃ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἔξεστιν; ἢ οὐχὶ οἱ Κοραΐται καίτοι τῆς Λευὶ φυλῆς ὄντες πυρίκαυστοι ἐγένοντο, ἐπαναστάντες Μωσεῖ καὶ Ἀαρὼν καὶ περὶ τῶν μὴ καθηκόντων αὐτοῖς ἁμιλλώμενοι; καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼμ ζῶντες κατέβησαν εἰς ᾅδου; καὶ ῥάβδος βλαστήσασα ἔστειλε τῶν πολλῶν τὴν ἄνοιαν καὶ τὸν ὑπὸ θεοῦ χειροτονηθέντα ἀρχιερέα ἀνέδειξεν; προσήκει οὖν καὶ ἡμᾶς, ἀδελφοὶ, τὰς θυσίας ὑμῶν ἤτοι προσφορὰς τῷ ἐπισκόπῳ προσφέρειν ὡς ἀρχιερεῖ ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ διακόνων· οὐ μὲν δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰς δεκάτας καὶ τὰ ἑκούσια αὐτῷ προσάγετε· αὐτὸς γὰρ γινώσκει τοὺς θλιβομένους καὶ ἑκάστῳ δίδωσι πρὸς τὸ ἁρμόζον, ὅπως μὴ δὶς ἢ πλειστάκις τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἢ τῇ αὐτῇ ἑβδόμαδι λαμβάνῃ, ἕτερος δὲ οὐδὲ ὅλως. δίκαιον γάρ ἐστι μᾶλλον τοῖς θλιβομένοις κατ' ἀλήθειαν ἐπαρκεῖν ἢ τοῖς νομιζομένοις θλίβεσθαι.

[a] 1 Rg. 13, 13. [b] Hebr. 5, 5. [c] Ps. 109, 4.

[1] *τοῦ θυμιατηρίου* add. G. [2] *καὶ* add. G.

28. τοῖς εἰς ἀγάπην ἤτοι δοχὴν, ὡς ὁ κύριος ὠνόμασε[a], προαιρουμένοις καλεῖν πρεσβυτέρας[1], πρεσβυτέρᾳ, ἣν ἐπίστανται οἱ διάκονοι θλιβομένην, αὐτῇ πλειστάκις πεμπέτωσαν. ἀφοριζέσθω δὲ ἐν τῇ δοχῇ τὸ τῷ ποιμένι ἐθίμιον, λέγω δὲ τὸ τῆς ἀπαρχῆς ὡς ἱερεῖ; κἂν μὴ παρῇ τῇ δοχῇ[2], εἰς τιμὴν θεοῦ τοῦ τὴν ἱερατείαν αὐτῷ ἐγχειρίσαντος. ὅσον δὲ ἑκάστῃ τῶν πρεςβυτίδων[3] δίδοται, διπλοῦν διδόσθω τοῖς διακόνοις εἰς γέρας Χριστοῦ. τοῖς δὲ πρεςβυτέροις ὡς κάμνουσι[4] περὶ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον διηνεκῶς, διπλῆ αὐτοῖς ἀφοριζέσθω ἡ μοῖρα εἰς χάριν τῶν τοῦ κυρίου ἀποστόλων, ὧν καὶ τὸν τόπον φυλάσσουσιν[5], ὡς σύμβουλοι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς ἐκκλήσιας στέφανος. εἰσὶ γὰρ συνέδριον καὶ βουλὴ τῆς ἐκκλησίας. εἰ δὲ καὶ ἀναγνώστης ἐστί, λαμβανέτω καὶ αὐτὸς[6] μοίραν μίαν εἰς τιμὴν τῶν προφητῶν· ὡςαύτως καὶ ψαλμῳδὸς καὶ πυλωρός. ἑκάστῳ οὖν ἀξιώματι οἱ λαϊκοὶ τὴν προςήκουσαν τιμὴν νεμέτωσαν ἐν τοῖς δόμασι καὶ τῇ κατὰ τὸν βίον ἐντροπῇ.[7] μὴ ῥᾳδίως δὲ ἐνοχλείτωσαν τῷ ἄρχοντι, ἀλλὰ διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἃ βούλονται σημαινέτωσαν, τουτέστι διὰ τῶν διακόνων, πρὸς οὓς πλέον παῤῥησιαζέσθωσαν. οὐδὲ γὰρ τῷ παντοκράτορι θεῷ προςελθεῖν ἔστιν, ἐὰν μὴ διὰ Χριστοῦ. οὕτως καὶ οἱ λαϊκοὶ πάντα ὅσα βούλονται[8], διὰ τοῦ διακόνου φανερὰ τῷ ἐπισκόπῳ ποιείτωσαν καὶ οὕτω κατὰ τὸ δοκοῦν ἐκείνῳ ἐπιτελείτωσαν. οὐδὲ γὰρ πρότερον ἐν τῷ ἱερῷ ἁγίασμά τι προςεφέρετο ἢ ἐγίνετο ἄνευ τοῦ ἱερέως. χείλη γὰρ ἱερέως φυλάξεται γνῶσιν καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, φησί που ὁ

[a] Lc. 14, 13.

[1] χήρας. S. [2] παραδέχηται. S.
[3] χηρῶν. S. [4] ὡς ἂν κάμνωσι. G. ipse correxi.
[5] εἰ δέ τις θέλοι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τιμᾶν, διπλοῦν διδότω αὐτοῖς ὡς καὶ τοῖς διακόνοις. τιμᾶσθαι γὰρ ὀφείλουσιν ὡς ἀπόστολοι καί. S.
[6] ὡς οἱ πρεσβύτεροι add. S.
[7] παῤῥησίαν μεγάλην ἐχέτωσαν πρὸς τοὺς διακόνους add. S.
[8] ποιεῖν add. S.

προφήτης[a], ὅτε ἄγγελος κυρίου παντοκράτορός ἐστιν. εἰ γὰρ καὶ οἱ τῶν δαιμόνων θεραπευταὶ ἐν τοῖς μυσαροῖς καὶ βδελυκτοῖς καὶ ἀκαθάρτοις προσοχθίσμασιν αὐτῶν ἄχρι τοῦ δεῦρο τὰ ἅγια μιμοῦνται[1], καὶ μακρὰν μὲν ἐπὶ συγκρίσεως τὸ βδέλυγμα κεχωρίσθω τῶν ἁγίων, πλὴν ἐν τοῖς ἐμπαίγμασιν αὐτῶν ἄνευ τοῦ μιερέως οὐδὲν προσφέρουσιν οὐδὲ ἐπιτελοῦσιν, ἀλλὰ στόμα νομίζουσι τῶν λίθων τὸν μιερέα, περιμένοντες τί προστάξει ποιεῖν αὐτοῖς καὶ πάντα[2] ἃ ἂν προστάξῃ αὐτοῖς ἐκεῖνα ἐπιτελοῦσι[3] καὶ ἄνευ αὐτοῦ ποιοῦσιν οὐθὲν καὶ τιμῶσιν αὐτὸν τὸν μιερέα καὶ σεπτὸν αὐτοῦ ἡγοῦνται τὸ ὄνομα εἰς τιμὴν τῶν ἀψύχων ξοάνων καὶ εἰς λατρείαν τῶν πονηρῶν πνευμάτων· εἰ οὖν ἐκεῖνοι μάταια[4] καὶ διεψευσμένα δοξάζοντες καὶ ἐπ' οὐδενὶ βεβαίῳ ἔχοντες τὴν ἑαυτῶν ἐλπίδα, ἐπιτηδεύουσι μιμεῖσθαι τὰ ἅγια, πόσῳ μᾶλλον δίκαιον ὑμᾶς τοὺς φανοτάτην πίστιν καὶ ἀψευδῆ ἐλπίδα ἔχοντας καὶ ἔνδοξον καὶ αἰώνιον καὶ ἀδιάπτωτον ἐπαγγελίαν ἀπεκδεχομένους τιμᾶν διὰ τῶν προεστώτων κύριον τὸν θεόν, ἡγουμένους στόμα θεοῦ εἶναι τοὺς ἐπισκόπους; **29.** εἰ γὰρ Ἀαρών, ἐπειδὴ ἤγγειλε τῷ Φαραὼ παρὰ Μωσέως τοὺς λόγους, προφήτης εἴρηται, Μωσῆς δὲ θεὸς τοῦ Φαραὼ ὡς βασιλεὺς ὁμοῦ καὶ ἀρχιερεύς, ὥς φησιν ὁ θεὸς πρὸς αὐτόν· [b]θεόν τέθεικά σε τῷ Φαραὼ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σου προφήτης· διὰ τί μὴ καὶ ὑμεῖς τοὺς μεσίτας ὑμῶν τοῦ λόγου προφήτας εἶναι νομίσητε καὶ ὡς θεοὺς σεβασθήσεσθε; **30.** νῦν γὰρ ὑμῖν μὲν ὁ Ἀαρών ἐστιν ὁ διάκονος, Μωσῆς δὲ ὁ ἐπίσκοπος. εἰ οὖν ἐῤῥέθη Μωσῆς ὑπὸ κυρίου θεός, καὶ ὑμῖν ὁ ἐπίσκοπος εἰς θεὸν τετιμάσθω καὶ ὁ

[a] Mal. 2, 7. [b] Ex. 7, 1.

[1] καὶ πάλιν ἐν μέσῳ τῶν εἰδώλων τῶν μυσαρῶν καὶ βδελυκτῶν καὶ ἀκαθάρτων ἐθνῶν ἄχρι τοῦ σήμερον τὰ ἅγια (Hebr. 9, 12.) μιμοῦνται. S.

[2] περὶ πάντων. S.

[3] μέλλωσι πράττειν μετὰ τοῦ μιερέως συμβουλεύονται. S.

[4] μάταιοι ὄντες. S.

[5] ὑφ' ὑμῶν. S.

διάκονος ὡς προφήτης αὐτοῦ· ὡς γὰρ ὁ Χριστὸς ἄνευ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ποιεῖ, οὕτως οὐδὲ ὁ διάκονος ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ ὥσπερ ὁ υἱὸς ἄνευ τοῦ πατρὸς οὐκ ἔστιν, οὕτως οὐδὲ διάκονος ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ ὥσπερ ὑπόχρεως ἐστιν ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, οὕτω καὶ ὁ διάκονος ἐπισκόπῳ· καὶ ὥσπερ ὁ υἱὸς ἄγγελός ἐστι καὶ προφήτης τοῦ πατρὸς, οὕτως καὶ ὁ διάκονος ἄγγελος καὶ προφήτης τοῦ ἐπισκόπου· διὸ καὶ πάντα τὰ ἐπιτελούμενα ὑπ' αὐτοῦ[1] εἴς τινα, ἐμφανῆ τῷ ἐπισκόπῳ γενέσθω καὶ δι' αὐτοῦ τελειούσθω. **31.** μηδὲν δὲ ποιείτω τὸ σύνολον ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδέ τινι διδότω τι ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης. ἐὰν γὰρ ὡς θλιβομένου τινος λάθρα τοῦ ἐπισκόπου διδῷ τινι, εἰς λοιδορίαν τοῦ ἐπισκόπου δώσει καὶ διαβάλλει αὐτὸν ὡς ἀμελοῦντα τῶν θλιβομένων· ὁ δὲ ἐπίσκοπον ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ κακολογῶν θεῷ προςπταίει, οὐκ ἀκούσας αὐτοῦ εἰπόντος[2]· [a]θεοὺς οὐ κακολογήσεις. οὐ γὰρ περὶ λίθων, ἢ ξύλων προςοχθισμάτων ἐνομοθέτει, βδελυκτῶν ὄντων διὰ τὴν ψευδωνυμίαν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν κριτῶν, οἷς καὶ εἶπεν ὅτι θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου.[3][b] **32.** εἰ οὖν γινώσκεις, ὦ διάκονε, θλιβόμενόν τινα, ὑπομνήσας τὸν ἐπίσκοπον, οὕτω δίδου· ἀλλὰ μὴ λαθραίως εἰς λοιδορίαν αὐτοῦ τι ἐπιτέλει, ἵνα μὴ καταγογγυσμὸν ἐγείρῃς κατ' αὐτοῦ· οὐ γὰρ κατ' αὐτοῦ ὁ γογγυσμὸς γενήσεται, ἀλλὰ κατὰ κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ ἀκούσεται ὁ διάκονος ὡς Ἀαρὼν καὶ Μαρία καταλαλήσαντες Μωσέως ἤκουσαν· [c]πῶς οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ Μωσῆ τοῦ θεράποντός μου; καὶ πάλιν αὐτὸς Μωσῆς φησι τοῖς ἐπισυναχθεῖσιν αὐτῷ· [d]οὐ γὰρ καθ' ἡμῶν ὁ γογγυσμὸς οὗτός ἐστιν, ἀλλὰ κατὰ κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν. εἰ γὰρ ὁ λαϊκὸς εἰρηκὼς ῥακὰ ἢ μωρὸν οὐκ ἀτιμώρητος ὡς ὑβρίσας τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα[4], τί ἄν τις[5] κατ' ἐπισκόπου

[a] Ex. 22, 28. [b] Ps. 81, 6. [c] Num. 12, 8. [d] Ex. 16, 8.

[1] ὑφ' ὑμῶν. S. [2] διὰ τοῦτο καὶ ἐν νόμῳ γέγραπται. S.

[3] μὴ οὖν νομιζέτω τις περὶ εἰδώλων καὶ λίθων λέγειν κύριον, ἀλλὰ θεοὺς καλεῖ τοὺς προεστῶτας ὑμῶν. S.

[4] κατακέκριται παρὰ τῆς ἐκκλησίας ὡς ἀναστὰς ἐπὶ τὸν Χριστόν. S.

[5] κατὰ διακόνου ἢ add. S.

εἴπῃ; δι' οὗ τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁ κύριος ἐν ὑμῖν ἔδωκεν ἐν τῇ χειροθεσίᾳ, δι' οὗ ἅγια δόγματα[1] μεμαθήκατε καὶ θεὸν ἐγνώκατε καὶ εἰς Χριστὸν πεπιστεύκατε, δι' οὗ ἐγνώσθητε ὑπὸ θεοῦ, δι' οὗ ἐσφραγίσθητε ἐλαίῳ ἀγαλλιάσεως καὶ μύρῳ συνέσεως, δι' οὗ υἱοὶ φωτὸς ἀνεδείχθητε, δι' οὗ κύριος ἐν τῷ φωτισμῷ ὑμῶν τῇ τοῦ ἐπισκόπου χειροθεσίᾳ μαρτυρῶν ἐφ' ἕκαστον ὑμῶν τὴν ἱερὰν ἐξέτεινε φωνὴν, λέγων· υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. διὰ τοῦ[2] ἐπισκόπου σου ὁ θεὸς υἱοποιεῖταί σε, ἄνθρωπε· γνώριζε, υἱὲ, τὴν δεξιὰν τὴν μητέρα σου, στέργε δὲ μετὰ θεὸν γενόμενόν σου πατέρα καὶ σέβου τοῦτον. **33.** εἰ γὰρ περὶ τῶν κατὰ σάρκα γονέων φησὶ τὸ θεῖον λόγιον· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται—καί· ὁ[3] κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω—πόσῳ μᾶλλον περὶ τῶν πνευματικῶν γονέων ὑμῖν ὁ λόγος παραινέσει τιμᾶν αὐτοὺς καὶ στέργειν ὡς εὐεργέτας καὶ πρεσβευτὰς πρὸς θεὸν[4], τοὺς δι' ὕδατος ὑμᾶς ἀναγεννήσαντας, τοὺς τῷ ἁγίῳ πνεύματι πληρώσαντας, τοὺς τῷ λόγῳ γαλακτοτροφήσαντας, τοὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀναθρεψαμένους, τοὺς ἐν ταῖς νουθεσίαις στηρίξαντας, τοὺς τοῦ σωτηρίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος ἀξιώσαντας ὑμᾶς, τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν λύσαντας καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς εὐχαριστίας μετόχους ποιήσαντας καὶ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ κοινωνοὺς καὶ συγκληρονόμους θεμένους ὑμᾶς; τούτους εὐλαβούμενοι τιμᾶτε παντοίαις τιμαῖς· οὗτοι γὰρ παρὰ θεῷ ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν εἰλήφασιν ἐν τῷ δικάζειν τοὺς ἡμαρτηκότας καὶ καταδικάζειν εἰς θάνατον πυρὸς αἰωνίου καὶ λύειν ἁμαρτιῶν τοὺς ἐπιστρέφοντας καὶ ζωογενεῖν αὐτούς. **34.** τούτους ἄρχοντας ὑμῶν καὶ βασιλεῖς[5] νομίζετε καὶ δασμοὺς ὡς βασιλεῦσι προσφέρετε· ἐξ ὑμῶν γὰρ αὐτούς

[1] τὸν λόγον. S.
[2] τοῦτο. S.
[3] γὰρ add. S.
[4] ὑμεῖς δὲ τιμᾶτε τοὺς ἐπισκόπους. S.
[5] G. add. ἡγεῖσθαι i. e. ἡγεῖσθε.

τε καὶ τοὺς συνοίκους αὐτῶν τρέφεσθαι χρή· ὡς Σαμουὴλ διετάξατο πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ πρώτῃ τῶν βασιλειῶν[a], καὶ Μωσῆς περὶ τῶν ἱερῶν ἐν τῷ Λευϊτικῷ, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑμῖν περὶ τῶν ἐπισκόπων διατασσόμεθα.[1] εἰ γὰρ ἐκεῖ πλῆθος τηλικοῦτον[2] βασιλέως ἀναλόγως τὰς ὑπηρεσίας ἐδίδου, πόσῳ μᾶλλον οὐχὶ καὶ νῦν ὁ ἐπίσκοπος λαμβάνειν ὀφείλει παρ' ὑμῶν τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ αὐτῷ ὡρισμένα πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ κληρικῶν; εἰ δὲ δεῖ καί τι προσθῆσαι τῷ λόγῳ, πλεῖον οὗτος λαμβανέτω ἢ ἐκεῖνος τὸ παλαιόν. ὁ μὲν γὰρ στρατιωτικὰ μόνα διεῖπε, πόλεμον καὶ εἰρήνην ἀναδεδεγμένος εἰς φυλακὴν σωμάτων[3], ὁ δὲ τὴν εἰς θεὸν ἱερωσύνην, σῶμα καὶ ψυχὴν παραιτούμενος κινδύνων.[4] ὅσῳ τοίνυν ψυχὴ σώματος κρείττων, τοσούτῳ ἱερωσύνη βασιλείας. δεσμεύει γὰρ αὐτὴ καὶ λύει τοὺς τιμωρίας ἢ ἀφέσεως ἀξίους. διὸ τὸν ἐπίσκοπον στέργειν ὀφείλετε ὡς πατέρα, φοβεῖσθαι ὡς βασιλέα, τιμᾶν ὡς κύριον, τοὺς καρποὺς ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν εἰς εὐλογίαν ὑμῶν προσφέροντες αὐτῷ, τὰς ἀπαρχὰς ὑμῶν καὶ τὰς δεκάτας ὑμῶν καὶ τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν καὶ τὰ δῶρα ὑμῶν διδόντες αὐτῷ ὡς ἱερεῖ θεοῦ, ἀπαρχὴν σίτου, οἴνου, ἐλαίου, ὀπώρας, ἐρέας[5] καὶ πάντων ὧν κύριος ὁ θεὸς ἐπιχορηγεῖ ὑμῖν. καὶ ἔσται σοὶ ἡ προσφορά σου δεκτὴ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας κυρίῳ τῷ θεῷ σου καὶ εὐλογήσει κύριος τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου καὶ πληθυνεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς σου· ἐπείπερ εὐλογία εἰς κεφαλὴν τοῦ μεταδιδόν-

a 1 Rg. 8.

1 ὡς Σ.—δίατ. in S. idem sensus sed verba alia.

2 τηλικοῦτον ut videtur S. A., τηλικούτου. G.

3 σώματος μόνον ἐβασίλευσε καὶ τὸ δεσμεύειν καὶ τὸ λύειν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς μόνον. S.

4 ἐπίσκοπος ψυχῆς καὶ σώματος βασιλεύει . . . S.

5 vocabulum corruptum, notante Cotelerio C. Capelli Venetus vertendo sobolis ostendit se legisse γενεᾶς, quocum consentire videtur Arabs: valçunûf vocabulo notissimo usus quod genus significat quod tamen una literula omissa in valçauf lanam commutare queas.

τος.[a] **35.** χρὴ δὲ ὑμᾶς γινώσκειν ὅτι, εἰ καὶ ἐῤῥύσατο ὑμᾶς κύριος τῆς δουλείας τῶν ἐπειςάκτων δεσμῶν καὶ ἐξήγαγειν ὑμᾶς εἰς ἀνάψυξιν, μηκέτι ἐάσας ὑμᾶς θύειν ἄλογα ζῶα περὶ ἁμαρτιῶν καὶ καθαρισμοῦ καὶ ἀποπομπαίων καὶ λουτρῶν συνεχῶν καὶ περιῤῥαντηρίων — οὐ δήπου καὶ τῶν εἰςφορῶν ὑμᾶς ἐλευθέρωσεν ὧν ὀφείλετε τοῖς ἱερεῦσι καὶ τῶν εἰς τοὺς δεομένους εὐποιϊῶν. λέγει γὰρ ὁ κύριος ὑμῖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[1]· [b]ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰςέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οὕτως οὖν πλεονάσει ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν ἐν τῷ πλέον ὑμᾶς πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν ἱερέων καὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν χηρῶν καὶ πάντων δεομένων, ὡς γέγραπται· [c]ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τοὺς αἰῶνας[2] — καὶ πάλιν· [d]ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι — καὶ πάλιν· ψυχὴ εὐλογημένη πᾶσα ἁπλῆ. οὕτως οὖν ποιήσεις σύ, ὡς ὁ κύριος διετάξατο, καὶ δώσεις τῷ ἱερεῖ τὰ ὀφειλόμενα αὐτῷ, ἀπαρχὴν ἅλωνος καὶ ληνοῦ καὶ περὶ ἁμαρτιῶν, ὡς μεσίτῃ θεοῦ καὶ τῶν δεομένων καθάρσεως καὶ παραιτήσεως[3]. σὲ μὲν γὰρ διδόναι προςήκει, οἰκονομεῖν δὲ ἐκεῖνον, ἅτε οἰκονόμον καὶ διοικητὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. οὐ μέντοι λογιστεύσεις σου τὸν ἐπίσκοπον οὐδὲ παρατηρήσεις τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ, πῶς ἐπιτελεῖ ἢ πότε ἢ τίσιν ἢ ποῦ ἢ εἰ καλῶς ἢ φαύλως ἢ δεόντως. ἔχει γὰρ λογιστὴν κύριον τὸν θεὸν τὸν ἐγχειρίσαντα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν οἰκονομίαν ταύτην καὶ καταξιώσαντα αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης τοῦ τηλικούτου τόπου. **36.** πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε[4] τὸν τοῦ θεοῦ φόβον πάντοτε μεμνημένος τῶν δέκα τοῦ θεοῦ

[a] Prov. 11, 26. [b] Mth. 5, 21.
[c] Ps. 111, 9. [d] Prov. 15, 27. 11, 25.

[1] χρὴ ὑμᾶς εἰδέναι τὸν τοῦ κυρίου λόγον. S.

[2] S. adducit Mth. 19, 21. πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς τοῖς πένησιν.

[3] καὶ τηρήσεις τὸ προςτεταγμένον διὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ μεσίτου σου καὶ κυρίου τοῦ θεοῦ. S.

[4] τὸ εἰρημένον διὰ Ἱερεμίου· (sic) μὴ ἐρεῖ Isaj. 45, 9. S.

λογίων[1], *ἀγαπᾶν κύριον τὸν θεὸν* τὸν ἕνα καὶ μόνον *ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος*, μὴ προςανέχειν εἰδώλοις ἤ τισιν ἑτέροις ὡς θεοῖς ἀψύχοις ἢ ἀλόγοις ἢ δαίμοσιν. γίνωσκε δημιουργίαν θεοῦ διάφορον, ἀρχὴν λαβοῦσαν διὰ Χριστοῦ, καὶ σαββατιεῖς διὰ τὸν παυσάμενον μὲν τοῦ ποιεῖν, οὐ παυσάμενον δὲ τοῦ προνοεῖν, σαββατισμὸν μελέτης νόμων, οὐ χειρῶν ἀργίαν. πᾶσαν ἔκνομον ἐπιθυμίαν ἄπωσαι· πᾶσαν λύμην τὴν ἐπὶ διαφθορᾶς ἀνθρώπων, πᾶσαν ὀργήν. γονεῖς τίμα ὡς αἰτίους γενέσεως· ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. κοινώνει βίου τοῖς δεομένοις. ἐπιορκίαν καὶ πολυορκίαν μάταιον φεῦγε, οὐ γὰρ ἀθωωθήσῃ. μὴ ὀφθῇς παρὰ τοῖς ἱερεῦσι κενὸς καὶ τὰ ἑκούσιά σου ἐνδελεχίζων πρόςφερε καὶ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας μὴ ἀπολίπου, ὀρθρίζων εἰς αὐτὴν πρὸ παντὸς ἔργου καὶ πάλιν ἑσπέρας εἰς αὐτὴν ἀπάντα, εὐχαριστῶν θεῷ ὑπὲρ ὧν σοι τὴν ζωὴν κεχάρισται. ἐργοπόνει, ἐνδελέχιζε, κοπία, πρόςφερε κυρίῳ τὰ ἑκούσιά σου. τίμα γάρ, φησι, τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων. εἰς τὸν κορβανᾶν ὃ δύνασαι[2] *βάλλων κοινώνει τοῖς ξένοις* ἐν ἢ δύο ἢ πέντε λεπτά. [a]*θησαύριζε σαυτῷ τὸν οὐράνιον πλοῦτον, ὃν οὔτε σῆς οὔτε κλέπται λυμανοῦνται. καὶ ποιῶν οὕτω μὴ κρίναι τὸν ἐπίσκοπόν σου ἢ τὸν συλλαϊκόν. ἐὰν γὰρ κρίνῃς τὸν ἀδελφὸν*, κριτὴς ἐγένου μηδενός σε προχειρισαμένου[3]. *τοῖς γὰρ* ἱερεῦσιν[4] *ἐπετράπη κρίνειν* μόνοις, *ὅτι εἴρηται αὐτοῖς*. [b]κρίμα δίκαιον κρίνετε— καὶ πάλιν· *γίνεσθε τραπεζῖται δόκιμοι*. ὑμῖν γὰρ οὐκ ἐπιτέτραπται. τοὐναντίον γὰρ εἴρηται τοῖς ἔξω τοῦ ἀξιώματος τοῦ δικαστικοῦ ἢ διδασκαλικοῦ ὑπάρχουσι· [c]μὴ κρίνετε καὶ οὐ μὴ κριθήσεσθε. **37.** τὸν *μέντοι ἐπίσκοπον δεῖ κρίνειν* ὀρθῶς, καθὼς γέγραπται· [d]τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνετε—καὶ ἀλλαχοῦ· τὶ δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ

[a] Mth. 6, 20. [b] Dt 1, 16. 16, 18.
[c] Luc. 6, 37. [d] Joh. 7, 24. 1 Cor. 6, 5.

[1] *τῆς τοῦ σωτῆρος φωνῆς τοῦ καινοῦ νόμου.* S.
[2] *καὶ εὐχαριστίαν λαβὼν τοῦ κορβανᾶ πᾶν τὸ ἐρχόμενον εἰς τὴν χεῖρά σου.* S.
[3] *σεαυτὸν κατέκρινας.* S. [4] *ἐπισκόποις.* S.

δίκαιον; γίνεσθε οὖν ὡς ἀργυρόνομοι[1] ἐπιστήμονες· καθάπερ γὰρ οὗτοι τὰ φαῦλα τῶν νομισμάτων ἀποκρίνουσι, τὰ δὲ δόκιμα οἰκειοῦνται, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τὸν ἐπίσκοπον χρὴ τὰ μὲν ἄμωμα κατέχειν, τὰ δὲ ἐπίμωμα ἢ θεραπεύειν ἢ ἀνιάτως νοσοῦντα ἀποῤῥίπτειν[2], καὶ μὴ ταχέως κόπτειν μηδὲ οἱςδήποτε πιστεύειν· ἐγχωρεῖ γάρ τινας καὶ διὰ ζῆλον ἢ φθόνον κατά τινος ἀδελφοῦ ἐνστήσασθαι ψευδῆ κατηγορίαν, ὡς οἱ δύο πρεσβύτεροι ἐπὶ τῆς Σωσάννης ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἡ Αἰγυπτία ἐπὶ τῷ Ἰωσήφ. σὺ οὖν ὡς θεοῦ ἄνθρωπος τὰ τοιαῦτα μὴ προχείρως παραδέχου, ἵνα μὴ ἀνέλῃς τὸν ἀθῷον καὶ ἀποκτείνῃς τὸν δίκαιον. ὁ γὰρ τοιαῦτα παραδέχεσθαι θέλων ὀργῆς πατὴρ μᾶλλόν ἐστιν[3] ἢ εἰρήνης· ὅπου δὲ ὀργὴ, ἐκεῖ ὁ κύριος οὐκ ἔστιν. ἡ γὰρ ὀργὴ τοῦ Σατανᾶ ὑπάρχουσα φίλη (λέγω δὲ, ἡ παρὰ τὸ δίκαιον κινουμένη διὰ τῶν ψευδαδέλφων) οὐδέποτε ἀφίησι γενέσθαι ὁμόνοιαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ὅθεν ἐπιγινώσκοντες τοὺς τοιούτους ἄφρονας, ἐριστὰς, ζηλωτὰς, ἐπιχαιρεσικάκους μὴ πιστεύετε αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ παρατηρεῖσθε τοὺς τοιούτους, ἀκούοντές τι παρ' αὐτῶν κατὰ ἀδελφοῦ· ὅτι οὐδὲν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φθόνος καὶ οὗ τις οὐκ ὑπονοεῖ καταβάλλουσιν ἄνδρα. σὺ οὖν πρόςεχε τῷ κατηγορηθέντι, ἐν σοφίᾳ παρατηρῶν τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ τίς καὶ ὁποία τυγχάνει, καὶ εἰ εὕροις αὐτὸν ἀληθεύοντα[4], κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διδαχὴν ποίησον καὶ μόνον παραλαβὼν τὸν κατηγορηθέντα ἔλεγξον αὐτὸν, ὅπως μεταγνῷ, μηδενός σοι συμπαρόντος· εἰ δὲ οὐ πεισθείη, γενόμενος δεύτερος ἢ τρίτος οὕτως αὐτῷ ὑπόδειξον τὸ πλημμέλημα[5], νουθετήσας αὐτὸν ἐν πρᾳότητι καὶ παιδείᾳ· ὅτι ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ ἀναπαύσεται σοφία, ἐν δὲ καρδίᾳ ἀφρόνων οὐ διαγινώσκεται. **38.** ἐὰν οὖν πεισθῇ ἐπὶ στόματος τῶν τριῶν ὑμῶν, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δέ τις σκληρύνοιτο, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι

[1] καὶ γίνεσθαι ὡς ἀργυρόνομος. S.

[2] ὃς ἀφορίζει τοὺς πονηροὺς ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, τοὺς δὲ ὅλως πονηροὺς ὄντας ἀποδοκιμάζει καὶ ἀποῤῥίπτει. S.

[3] ἴστωσαν δὲ ὅτι ὁ πτερνιῶν ὀργῆς υἱός ἐστιν. S.

[4] ἔνοχον. S.

[5] δύο ἢ τρεῖς συμπαραλαβὼν ἔλεγξον. S.

ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης καὶ μηκέτι αὐτὸν ὡς χριστιανὸν παραδέχου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὡς ἐθνικὸν παραιτοῦ· εἰ δὲ βούλοιτο μετανοεῖν, προςλαμβάνου. οὐδὲ γὰρ τὸν ἐθνικὸν ἢ τὸν τελώνην εἰς κοινωνίαν παραδέχεται ἡ ἐκκλησία, πρὶν ἢ μεταγνῷ ἕκαστος αὐτῶν ἐκ τῶν προτέρων ἀσεβημάτων[1]. τοῖς γὰρ μεταμελομένοις τόπον μετανοίας ὥρισεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. **39.** καὶ γὰρ ἐγὼ Ματθαῖος, εἷς τῶν δώδεκα τῶν ἐν τῇδε τῇ διδασκαλίᾳ λαλούντων ὑμῖν, εἰμὶ ἀπόστολος καὶ αὐτὸς ὢν τελώνης μὲν πρότερον, νῦν δὲ διὰ τὸ πιστεύειν ἠλεημένος μετεγνωκώς τε τῶν προτέρων πράξεων καὶ ἠξιωμένος ἀπόστολος εἶναι καὶ κήρυξ τοῦ λόγου. [καὶ Ζακχαῖος, ὃν[2] [a] ὁ κύριος προςελάβετο ἐν μετανοίᾳ δεηθέντα αὐτοῦ] ὁμοίως καὶ αὐτὸς τελώνης τὸ πρότερον ὑπῆρχεν. ἤδη δὲ καὶ στρατιῶται καὶ τελωνῶν ὄχλος προςελθόντες τῷ κυριακῷ περὶ μετανοίας λόγῳ ἀκούουσι παρὰ τοῦ προφήτου Ἰωάννου μετὰ τὸ βάπτισμα[3]· μηθὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν ποιεῖτε. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐθνικοῖς οὐκ ἀπέγνωσται ἡ ζωή, ἐὰν μετανοήσαντες τὴν ἀπιστίαν ἀποβάλλωσιν. ὡς τελώνην οὖν ἢ ἐθνικὸν ἔχε τὸν ἐπὶ κακῷ ἔργῳ ἐλεγχθέντα καὶ μὴ μεταγινώσκοντα. ἐὰν δὲ ὕστερον μετανοῇ καὶ ἐπιστρέφῃ ἐκ τῆς πλάνης ὡς καὶ τοὺς ἐθνικούς, ὁπόταν θέλουσι μετανοεῖν, εἰς ἐκκλησίαν ἀποδεχόμεθα, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούωσιν, οὐ μὴν κοινωνοῦμεν αὐτοῖς, μέχρις οὗ τὴν σφραγῖδα λαβόντες τελειωθῶσιν — οὕτω καὶ τοῖς τοιούτοις, μέχρις οὗ μετανοίας καρπὸν ἐπιδείξωσιν, ἐπιτρέπομεν εἰςέρχεσθαι, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούοντες μὴ τελέως

[a] Lc. 3, 13.

[1] πρότερον. S. [2] Ζακχαῖον πάλιν. S.

[3] Hæc de Zacchæo post ea quæ de Johanne Baptista narrantur habet Syrus.

S.: καὶ πάλιν καὶ Ἰωάννης ὁ προφήτης ἐκήρυσσεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῖς τελώναις καὶ οὐκ ἀπώσατο τὴν ἐλπίδα αὐτῶν, ἀλλὰ ἐδίδαξεν αὐτοὺς πῶς δεῖ ἀναστρέφεσθαι καὶ ὅτι λόγον ἀπητοῦντο εἶπεν.

ἄρδην ἀπόλωνται· μὴ κοινωνείτωσαν δὲ ἐν τῇ προσευχῇ, ἀλλ' ἐξερχέσθωσαν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὅπως διὰ τοῦ ἐξιέναι βελτιωθῶσι τὴν ἀναστροφὴν τοῦ βίου, σπουδάζοντες[1] περὶ τὰς συνάξεις ἀπαντᾶν ὁσήμεροι καὶ τῇ δεήσει σχολάζειν, ὅπως καὶ αὐτοὶ δυνηθῶσιν εἰςδεχθῆναι[2] καὶ οἱ θεώμενοι αὐτοὺς κατανυγῶσι καὶ ἀσφαλέστεροι γένωνται, εὐλαβούμενοι τοῖς ὁμοίοις περιπεσεῖν. **40.** οὐ μέντοιγε βδελύξῃ τὸν περιπεσόντα ἑνὶ καὶ δευτέρῳ σφάλματι, ὦ ἐπίσκοπε, οὐδὲ κωλύσεις αὐτὸν[3] τοῦ κυριακοῦ λόγου οὐδὲ κοινῆς διαίτης αὐτὸν ἐξώσεις, ἐπείπερ οὐδὲ ὁ κύριος παρῃτεῖτο μετὰ τῶν τελωνῶν ἐσθίειν καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων ἐγκαλούμενος περὶ τούτου ἔλεγεν. [a] οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. τοῖς οὖν δι' ἁμαρτίας ἀφορισθεῖσι[4] παρ' ὑμῶν καὶ συναναστρέφεσθε καὶ συναυλίζεσθε, ἐπιμελούμενοι, παρακαλοῦντες, ὑποστηρίζοντες, λέγοντες αὐτοῖς· [b] ἰσχύσατε, χεῖρες ἀνειμέναι καὶ γόνατα παραλελυμένα· παρακαλεῖν γὰρ χρὴ τοὺς πενθοῦντας καὶ τοῖς ὀλιγοψυχοῦσι προθυμίαν διδόναι, ὅπως μὴ τῇ ἀμετρίᾳ τῆς λύπης εἰς ἀφροσύνην χωρήσωσιν· [c] ἐπείπερ ὀλιγόψυχος ἰσχυροῖς ἄφρων. **41.** εἰ δέ τις ἐπιστραφεὶς μετανοίας καρπὸν ἐπιδείξηται, τότε καὶ εἰς προσευχὴν εἰςδέξασθε αὐτόν. ὡς τὸν υἱὸν τὸν ἀπολωλότα, τὸν ἄσωτον, τὸν μετὰ πορνῶν μειώσαντα τὴν πατρικὴν οὐσίαν, τοὺς χοίρους βόσκοντα καὶ κερατίων ἐμπλησθῆναι ἐπιθυμοῦντα καὶ μὴ τυγχάνοντα, μεταγνόντα καὶ παλινδρομήσαντα πρὸς τὸν πατέρα καὶ εἰπόντα· ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος καλεῖσθαι υἱός σου — μετὰ μουσικῶν ὁ φιλότεκνος πατὴρ προςελάβετο καὶ τὴν ἀρχαίαν στολὴν καὶ τὸν δακτύλιον καὶ τὰ ὑποδήματα ἀποδοὺς σφάξας τε τὸν σιτευτὸν μόσχον ηὐφραίνετο μετὰ τῶν φίλων. οὕτως οὖν καὶ σὺ ποιοῦ, ὦ ἐπίσκοπε· ἀλλ' ὥςπερ τὸν

[a] Mth. 9, 12. [b] Is. 35, 3. [c] Prov. 14, 29.

[1] σπουδάζωσιν. S. [2] εἰς τὴν ἐκκλησίαν. S.
[3] αὐτούς. Syr. [4] ἐλεγχθεῖσι. S.

ἐθνικὸν λούσας εἰςδέχῃ μετὰ τὴν διδασκαλίαν, οὕτω καὶ τοῦτον χειροτεθήσας, ὡς ἂν μετανοίᾳ κεκαθαρισμένον, πάντων ὑπὲρ αὐτοῦ προςευχομένων, ἀποκαταστήσεις αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ νομὴν [1] καὶ ἔσται αὐτῷ ἀντὶ τοῦ λούματος ἡ χειροθεσία· καὶ γὰρ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἐδίδοτο πνεῦμα ἅγιον τοῖς πιστεύουσι. κἂν τις τῶν μὴ σεσαλευμένων ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐπεγκαλέσῃ σοι, ὅτι δὴ κατηλλάγης αὐτῷ, εἰπὲ πρὸς αὐτόν· [a] σὺ πάντοτε μετ᾽ ἐμοῦ εἶ καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν· εὐφρανθῆναι δὲ ἔδει καὶ χαρῆναι, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη. ὅτι γὰρ οὐ μόνον προςδέχεται ὁ θεὸς τοὺς μετανοοῦντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν ἀποκαθίστησιν, ἱκανὸς μάρτυς ὁ ἅγιος Δαβίδ, ὃς μετὰ τὴν εἰς τὸν Οὐρίαν ἁμαρτίαν ηὔχετο τῷ θεῷ λέγων· [b] ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με· καὶ πάλιν· ἀπόστρεψον τὸ πρόςωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλειψον. καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προςώπου σου καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανείλῃς ἀπ᾽ ἐμοῦ. καὶ σὺ οὖν ὡς συμπαθὴς ἰατρὸς τοὺς ἡμαρτηκότας πάντας θεράπευε, χρώμενος σωτηρίοις πρὸς βοήθειαν ἀγωγαῖς [2], μὴ μόνον τέμνων ἢ καίων ἢ ξηρία προςφέρων, ἀλλὰ καὶ ἐπιδεσμῶν καὶ μοτῶν καὶ ἐνιεὶς γλυκέα φάρμακα ἐπουλωτικὰ καὶ καταβρέχων λόγοις παρακλητικοῖς [3]· ἐὰν δὲ κοῖλον ᾖ τὸ τραῦμα, θρέψον αὐτὸ ἡδεῖ ἐμπλάστρῳ, ἵνα γεμισθὲν ἴσον τῷ ἀρτίῳ ἀποτελεσθῇ· ἐὰν δὲ ῥυπανθῇ, τότε κάθαιρον ξηρίῳ, τουτέστι λόγῳ ἐπιτιμητικῷ· ἐὰν δὲ ὑπέρογκον γένηται δριμεῖ κολλυρίῳ ἐξομάλισον αὐτὸ ἀπειλῇ κρίσεως· κἂν νομὴ γένηται,

[a] Lc. 15, 31. [b] Ps. 50.

[1] ἐκκλησίαν. S. [2] ζωῆς αὐτῶν. S.

[3] S.: καὶ μὴ ἔστω ἕτοιμος ἀποκόπτειν τὰ τῆς ἐκκλησίας μέλη, ἀλλὰ χρήσθω λόγῳ καταδήσεως (°çobo Luc. 10, 34. Eccles. 27, 22.) καὶ παρακλήσεσι μαλάγματος καὶ ἐμπλάστρῳ προσευχῆς. exspectabas καταδήσει λόγου et μαλάγμασι παρακλήσεως.

καυτηρίασον αὐτὸ καὶ τὸν σηπεδόνα ἔκκοψον στιβώσας νηστείαις· ἐὰν δὲ ταῦτα ποιήσῃς καὶ γνῷς, ὅτι ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι οὔτε ἔλαιον οὔτε καταδέσμους, ἀλλ' ἐπεκτείνεται [1] ἡ νομὴ καὶ προλαμβάνει [2] πᾶσαν ἴασιν, ὡς ἡ γάγγραινα πᾶν μέλος σήπουσα, τότε μετὰ πολλῆς σκέψεως καὶ συμβουλίας καὶ ἑτέρων ἰατρῶν ἐμπείρων ἀπόκοψον τὸ διασαπὲν μέλος, ἵνα μὴ τὸ πᾶν φθαρῇ σῶμα τῆς ἐκκλησίας· μὴ ῥᾳδίως οὖν ἴσθι πρόχειρος εἰς τὸ ἀποκόπτειν μηδὲ ταχέως ἐπὶ τὸν μυριόδοντα πρίονα ὅρμα, ἀλλὰ πρῶτα χρῶ σμίλῃ, τὰ ἀποστέματα διαιρῶν, ὅπως τὸ ἐντὸς ἐγκείμενον αἴτιον τῶν πόνων ἐκκριθὲν ἀναλγὲς τὸ σῶμα τηρήσῃ· ἐὰν δέ τινα ἀμετανοήτως ἔχοντα βλέπῃς καὶ ἀπεσκληρωκότα, τότε μετὰ λύπης καὶ πένθους ἀνιάτως ἔχοντα τῆς ἐκκλησίας ἀπόκοπτε. [a] ἐξαρεῖτε γὰρ τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. καὶ εὐλαβεῖς ποιήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ πάλιν· οὐ λήψῃ πρόσωπον πλουσίου ἐν κρίσει καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει, ὅτι τοῦ κυρίου ἡ κρίσις. **42.** ἐὰν δὲ ψευδὴς ᾖ ἡ κατηγορία τῆς διαβολῆς καὶ ὑμεῖς οἱ ποιμένες σὺν τοῖς διακόνοις τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν παραδέξησθε ἢ διὰ προσωποληψίαν ἢ διὰ δώρων [3] ἐξαλλαγὴν, βουλόμενοι τὸ ἀρεστὸν τῷ διαβόλῳ ποιεῖν, τὸν κατηγορούμενον μὲν, ὑπάρχοντα δὲ τοῦ ἐγκλήματος ἀλλότριον ἀπώσησθε τῆς ἐκκλησίας — λόγον ὑφέξετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ κυρίου, ὅτι γέγραπται· [b] ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς, οὐ λήψῃ δῶρα πατάξαι ψυχήν· τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ λυμαίνεται ῥήματα δικαίων. καὶ πάλιν· οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκα δώρων καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες. προσέχετε οὖν, μήπως προσωπολῆπται γενόμενοι ὑποπέσητε τῇ φωνῇ τῇ κυρίου ταύτῃ· φυλάσσεσθε οὖν τὸ

[a] Dt. 17, 7. 1, 17. Lev. 15, 31. Ex. 23, 3.
[b] Ex. 23, 7. Dt. 27, 25. 16, 19.

[1] κατισχύει. S.
[2] καὶ τὰ καυτήρια. S.
[3] δῶρα καὶ ποιῆσθε κρίσεως. S.

κατακρίνειν τινας ἀδίκως καὶ συνηγορεῖν τοῖς πονηροῖς· [a] οὐαὶ γὰρ τῷ λέγοντι τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρὸν, τὸ πικρὸν γλυκὺ ἢ τὸ γλυκὺ πικρὸν, τῷ τιθέντι τὸ φῶς σκότος ἢ τὸ σκότος φῶς· ἐὰν γὰρ ἑτέρους ἀδίκως κατακρίνητε, καθ' ἑαυτῶν ἀποφαίνεσθε, ὅτι λέγει κύριος [b] ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε καὶ ᾧ καταδικάζετε καταδικασθήσεσθε. εἰ οὖν ἀπροςωπολήπτως κρίνετε[1], ἐπιγνώσεσθε τὸν κατηγοροῦντα κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ[2], καὶ ἐπιδείξαντα[3] αὐτὸν συκοφάντην[4], φονέα, ταράσσοντα[5], κακὸν ἀντιλογίαις, ἄστατον ἐν τοῖς λόγοις, ἑαυτῷ ἐναντίον ἐν οἷς φθέγγεται καὶ ἁλισκόμενον ῥήμασιν ἰδίου στόματος· παγὶς γὰρ αὐτῷ ἰσχυρὰ ἐφέστηκε τὰ ἴδια χείλη. ὃν μετὰ τοὺς ἐλέγχους τῆς ψευδολογίας κρινεῖς ἀποτόμως καὶ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πυρὸς[6] παραδώσεις καὶ ποιήσεις αὐτῷ ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον[7]· ἐφόνευσε τὸν ἀδελφὸν, προλαβὼν τὰ ὦτα τοῦ κριτοῦ.[8] γέγραπται δὲ, ὅτι [c] ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται. καὶ· ἐξαρεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναίτιον ἀπό σου τὸ ἐκχυθὲν μάτην. **43.** ποιήσεις οὖν αὐτὸν ἀποσυνάγωγον ὡς φονέα ἀδελφοῦ. ἔπειτα χρόνου διαστάντος, ἐὰν λέγῃ μετανοεῖν, στιβώσατε αὐτὸν νηστείαις[9] καὶ μετὰ ταῦτα χειροθετήσαντες, αὐτὸν προςδέξασθε, ἀσφαλισάμενοι μέντοι αὐτὸν, μή τινα ταράξῃ πάλιν. εἰ δὲ πάλιν εἰςελθὼν ὁμοίως στασιάζει, οὐ παυόμενος τοῦ ταράσσειν καὶ κατακερτομεῖν τὸν ἀδελφὸν, ἐν φιλονεικείαις μώμους ἐπιτηδεύων—ἐκβαλεῖτε αὐτὸν ὡς λοιμὸν,

[a] Is. 5, 20. [b] Mth. 7, 2. Lc. 5, 37. [c] Dt. 19, 19.

[1] ὦ ἐπίσκοποι add. S. [2] G. add. μαρτυρήσαντα μαρτυρίαν ψευδῆ.
[3] ἐπιδείξετε. A. [4] βάσκανον add. G.
[5] ὡς add. G. [6] καὶ τῷ πυρὶ. A.
[7] ὅσον γὰρ ἐλάλησεν ἐπ' αὐτῷ add. G., δόλῳ add. A.
[8] S.: εἴ τις ἀδελφὸς ψεύστης καὶ διὰ φθόνον ἢ ζῆλον καταλαλεῖ ἵνα ταράσσῃ τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ καὶ ἀποκτείνῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ κατηγορηθέντα, ἐκβληθεὶς τῆς ἐκκλησίας τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πυρὸς παραδοθήτω. κρίνε οὖν αὐτὸν ἀποτόμως ὅτι ἐπήνεγκε πονηρὸν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. κατὰ γὰρ τὸ αὐτοῦ φρόνημα εἰ δυνατὸν ἦν προλαβεῖν τὰ ὦτα τοῦ κριτοῦ, πυρὶ ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν. [9] admonete eum . . . . S.

ἵνα μὴ τὴν ἐκκλησίαν λυμαίνηται τοῦ θεοῦ. ὁ τοιοῦτος γὰρ ταραχὰς συνίστησι πόλεσιν. οὗτος γάρ, κἂν ἔσω ᾖ, μὴ πρέπων τῇ ἐκκλησίᾳ περισσὸς καὶ μάταιος τυγχάνει, σπιλῶν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. εἰ γάρ τινες τῶν ἀνθρώπων γεννώμενοι καὶ περισσὰ σωμάτων μέλη προςηρτημένα ἔχοντες, οἷον δακτύλους καὶ ὑπερσαρκώματα, περικόπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν ταῦτα διὰ τὴν ἀπρέπειαν, καὶ οὐδεμία προςγίνεται ἀπρέπεια ἀπολαβόντος τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ τεχνίτου τὴν φυσικὴν εὐκοσμίαν[1]· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς οἱ ποιμένες[2] τῆς ἐκκλησίας ὑπαρχούσης σώματος ἀρτίου καὶ μελῶν ὑγιεινῶν[3] ἐπὶ θεὸν πιστευόντων, ἐν φόβῳ κυρίου καὶ ἀγάπῃ ὅταν εὑρεθῇ ἕν μέλος περισσὸν[4], πονηρὰ φρονοῦν[5] καὶ τῷ λοιπῷ σώματι ἀπρέπειαν ἐμποιοῦν καὶ χειμάζον αὐτὸ στάσει καὶ μάχῃ καταλαλιᾷ[6], παρέχον αὐτῷ φόβους, πράγματα, μώμους, καταλαλίας, ἐγκλήματα, ἀκαστασίας καὶ τὰ τοιαῦτα[7]· τοῦ διαβόλου ἐνεργήματα ἐκτελῶν ὡςὰν κεχειροτονημένος ὑπὸ τοῦ διαβόλου[8] σκυβαλίζειν τὴν ἐκκλησίαν διὰ βλαςφημιῶν καὶ πολλῆς ἀκαταστασίας καὶ ἔριδος καὶ διχοστασίας—οὗτος οὖν δεύτερον τῆς ἐκκλησίας βληθεὶς ἀξίως ἀπετμήθη τῆς τοῦ κυρίου συναγωγῆς καὶ μᾶλλον νῦν κεκόσμηται ἡ τοῦ κυρίου ἐκκλησία ἢ τὸ πρῶτον, ὅτε τὸ περιττὸν ἐκέκτητο καὶ ἑαυτῇ ἀνοίκειον μέλος. διὸ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀβλαςφήμητός ἐστι καὶ ἀσκυβάλιστος πονηρῶν ἀπαλλαγεῖσα, δολίων,

[1] Syrus: ταῦτα δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς ὄντα ἀτιμία καὶ ἐντροπή ἐστι καὶ τῇ σαρκὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ὅτι περισσεύει, ἀφαιρεθέντων δὲ ὑπὸ τεχνίτου αὐτῶν ἀπολαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος τὴν εὐκοσμίαν καὶ τὸ τῆς σαρκὸς κάλλος καὶ μηδὲν αὐτὸν ὑστερεῖ, ὅτι τοῦτο τὸ περισσὸν ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁρᾶται ἐν τῷ κάλλει αὐτοῦ—οὕτω καί. S.

[2] ἀναστρέφετε add. S

[3] ἡμῶν τῶν. S.

[4] διὰ τοῦτο ὁ. S.

[5] φρονῶν. S.

[6] καὶ τὰ μέλη χειμάζων καὶ ἀγαπῶν τὰς μέμψεις (?) καὶ κατηγορίας τοῦ ἐχθροῦ, τουτέστι στάσεις καὶ μάχας καὶ καταλαλιάς—καὶ ψιθυρισμοὺς καὶ ἐριθείας καὶ ζητήματα καὶ κατηγορίας καὶ μάχας καὶ διαπαρατριβάς, ὁ. S.

[7] ἀγαπῶν καί. S.

[8] ὁ διάβολος ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ. S.

λοιδόρων, ἀνημέρων, προδοτῶν, μισοκάλων, φιληδόνων, κενοδόξων, ἀπατηλῶν, δοξοσόφων, ἔργον θεμένων, διασπείρειν, μᾶλλον δὲ διασκορπίζειν τὰ τοῦ κυρίου ἀρνία. σὺ[1] οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, σπούδαζε ἅμα τῷ ὑπό σε κλήρῳ ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας[2], ὅτι λέγει κύριος· [a] ἐὰν πλάγιοι πορεύεσθε πρὸς μὲ, κἀγὼ πρὸς ὑμᾶς πλαγίως πορεύσομαι. καὶ ἀλλαχοῦ· [b] μετὰ ὁσίου ὁσιωθήσῃ καὶ μετὰ ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις; ὁσίως οὖν πορεύεσθε, ἵνα μᾶλλον ἐπαίνου καταξιωθῆτε ὑπὸ τοῦ κυρίου ἢ μέμψεως ἐκ τοῦ ἐναντίου. **44.** ὁμόφρονες οὖν ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ὦ ἐπίσκοποι[3], εἰρηνεύετε μετ' ἀλλήλων, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι γίνεσθε, μετὰ ἀκριβείας ποιμαίνετε τὸν λαὸν, ὁμοφρόνως διδάσκοντες τοὺς ὑφ' ὑμᾶς ὁμογνωμονεῖν[4], ὅπως μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ[5] ἓν σῶμα[6] καὶ ἓν πνεῦμα, κατηρτισμένοι τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ κατὰ τὴν κυριακὴν θέσιν. καὶ πάντα μὲν ὁ διάκονος τῷ ἐπισκόπῳ ἀναφερέτω ὡς ὁ Χριστὸς τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὅσα δύναται εὐθυνέτω δι' ἑαυτοῦ, λαβὼν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἐξουσίαν[7], τὰ δ' ὑπέρογκα[8] ὁ ἐπίσκοπος κρινέτω. πλὴν ἔστω ὁ διάκονος τοῦ ἐπισκόπου ἀκοὴ καὶ ὀφθαλμὸς καὶ στόμα καρδία τε καὶ ψυχὴ[9], ἵνα μὴ ᾖ τὰ πολλὰ μεριμνῶν ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ μόνα τὰ κυριώτερα, ὥσπερ καὶ ὁ Ἰοθὸρ τῷ Μωσεῖ διετάξατο καὶ ἀπεδέχθη αὐτοῦ ἡ συμβουλία. **45.** καλὸν μὲν οὖν ἐστι τῷ χριστιανῷ ἐγκώμιον πρὸς μηδένα ἔχειν πράγματα· εἰ δὲ ἔκ τινος ἐνεργείας[10] ἢ πειρασμοῦ[11] ἐπισυμβῇ τινι[12] πρᾶγμα, σπουδαζέτω διαλύεσθαι αὐτὸ, κἂν δέῃ βλαβῆναί

[a] Lev. 26, 27, 28. [b] Ps. 17, 26. 27.

1 ὑμεῖς. S.
2 ἐπίσκοποι, σπουδάζετε σὺν τοῖς διακόνοις ὀρθοὶ εἶναι πρὸς κύριον. S.
3 καὶ διάκονοι add. S.
4 καὶ τὸ αὐτὸ περὶ τῶν αὐτῶν δοξάζειν add. G.
5 ὅτι ὑμῖν τοῖς δυοῖν. S.
6 εἶναι χρὴ add. S.
7 ὡς ὁ κύριος παρὰ τοῦ πατρὸς [τὸ δημιουργεῖν, τὸ προνοεῖν] add. G.
8 ἄλλα. S., μείζονα. G.
9 μία αὐτοῖς add. A.
10 τοῦ ἐχθροῦ add. S.
11 τοῦ Σατανᾶ add. A.
12 καὶ κρίμα ἔχῃ add. S.

τι καὶ μὴ ἐρχέσθω ἐπὶ κριτήριον ἐθνικόν. ἀλλὰ μὴν μηδὲ ἀνέχεσθε κοσμικοὺς ἄρχοντας[1] κατὰ τῶν ὑμετέρων[2] δικάζειν. διὰ γὰρ αὐτῶν ὁ διάβολος ἐφεδρεύει τοῖς δούλοις τοῦ θεοῦ καὶ ὄνειδος ἐπεγείρει, ὡς μὴ ἐχόντων ἡμῶν ἕνα σοφὸν τὸν δυνάμενον μεταξὺ βραβεῦσαι τὸ δίκαιον ἢ τὰς ἀντιλογίας διαλῦσαι. **46.** μὴ οὖν γινωσκέτωσαν τὰ ἔθνη τὰς πρὸς ἀλλήλους ὑμῶν διαφορὰς μήτε καθ' ἑαυτῶν εἰς μαρτυρίαν παραδέχεσθε τοὺς ἀπίστους, μήτε κρίνεσθε ἐπ' αὐτῶν μήτε ὀφείλετέ τι τούτοις πρὸς συντέλειαν ἢ φόβον, ἀλλὰ ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ, οἷον φόρον ἢ κῆνσον ἢ δίδραχμον, ὡς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν δοὺς τὸν στατῆρα ἀπηλλάγη πραγμάτων. αἱροῦ οὖν μᾶλλον βλάπτεσθαι καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην σπουδάζειν οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀπίστους. βλαβεὶς γὰρ τῶν βιωτικῶν τι τὰ πρὸς θεὸν οὐ ζημιωθήσῃ ἅτε θεοσεβὴς ὑπάρχων καὶ κατ' ἐντολὴν Χριστοῦ[3] ζῶν. εἰ δὲ ἀδελφοὶ εἰς ἀλλήλους ἔχουσιν, ὃ μὴ γένοιτο, αὐτόθεν νοεῖν ὀφείλετε, οἱ προηγούμενοι, ὅτι οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ ἔργον ἐπιτελοῦσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐχθρῶν πολεμίων. καὶ[4] εἷς μὲν αὐτῶν εὑρεθήσεται ἤπιος, ἐπιεικής, φωτὸς[5] τέκνον, ἕτερος[6] δὲ ἀνήμερος, αὐθάδης, πλεονέκτης[7] ὁ οὖν καταγινωσκόμενος ἐπιτιμάσθω[8], ἀφοριζέσθω, δίκην τῆς μισαδελφίας τιννύτω· εἶτα μεταμελόμενος προςλαμβανέσθω. καὶ οὕτω σωφρονιζόμενοι ἐπικουφίσουσιν ὑμῖν τὰ κριτήρια. χρὴ δὲ καὶ συγχωρεῖν τὰ εἰς ἀλλήλους ἀδικήματα οὐ τοὺς κρίνοντας, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας εἰς ἑαυτούς, καθὼς ὁ κύριος ἀπεφήνατο ἐμοῦ Πέτρου ἐρωτήσαντος αὐτόν[9]· [a]ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ

[a] Mth. 18, 21. 22.

[1] καὶ μὴ παραδέχεσθε μαρτυρίαν ἀπὸ ἐθνικῶν. S.
[2] ἡμετέρων. S. [3] αὐτοῦ. S. [4] εἰ add. S.
[5] οὗτος ante φωτὸς add. S. [6] ὁ pro ἕτερος. S.
[7] οὗτος προςωπολήπτης ἐστὶν add. S. [8] οὖν add. S.
[9] εἰ γὰρ παιδεύονται καὶ ἐλέγχονται οἱ τοιοῦτοι, οὐκ εἰσιν ὑμῖν κριτήρια πολλά. ἢ οὐκ οἴδατε τὸ εἰρημένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. S.

ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; [ἕως ἑπτάκις;—καὶ εἰπόντος· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. οὕτως γὰρ θέλει ὁ κύριος ἀληθῶς εἶναι αὐτοῦ μαθητὰς καὶ μηδὲν ἔχειν κατὰ μηδενὸς πώποτε][1] οἷον ὀργὴν ἄμετρον ἢ θυμὸν ἀνήμερον ἢ ἐπιθυμίαν ἄδικον ἢ μῖσος ἄσπονδον· τοὺς οὖν ὀργιζομένους συμβιβάζετε εἰς φιλίαν, τοὺς ἐχθραίνοντας εἰς ὁμόνοιαν[2]· ὅτι λέγει κύριος· [a]μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται.[3] **47.** τὰ δικαστήριά ὑμῶν γινέσθω δευτέρᾳ σαββάτων, ὅπως, ἐὰν ἀντιλογία τῇ ἀποφάσει ὑμῶν γένηται, ἕως σαββάτου ἔχοντες ἀδείαν, δυνηθῆτε εὐθῦναι τὴν ἀντιλογίαν καὶ εἰρηνεῦσαι εἰς τὴν κυριακὴν τοὺς διαφερομένους πρὸς ἀλλήλους. συμπαρέστωσαν δὲ τῷ δικαστηρίῳ καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἀπροσωπολήπτως κρίνοντες ὡς θεοῦ ἄνθρωποι μετὰ δικαιοσύνης. παραγενομένων οὖν ἑκατέρων τῶν προσώπων, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει, [b]στήσονται ἑκάτεροι ἐν μέσῳ τῷ κριτηρίῳ, οἷς ἐστιν ἡ ἀντιλογία· καὶ ἀκούσαντες αὐτῶν ὁσίως ἀνενέγκατε τὰς ψήφους σπουδάζοντες αὐτοὺς φίλους ἀμφοτέρους ποιῆσαι πρὶν ἀποφάσεως τῆς τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως μὴ ἐξέλθοι ἐπὶ γῆς κρίσις μετὰ τοῦ ἁμαρτήσαντος[4], καθότι καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ σύμψηφον ἔχει καὶ συνίστορα τῆς δίκης τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ. εἰ δέ τινες ἐν βλασφημίαις τοῦ μὴ καλῶς ὁδεύειν ἐν κυρίῳ ἐλέγχοιντο ὑπό τινος, ὁμοίως ἀκούσαντες ἑκατέρων τῶν προσώπων, τοῦ τε κατηγοροῦντος καὶ τοῦ κατηγορημένου, ἀλλὰ μὴ προλήψει μηδὲ μονομερῶς, ἀλλὰ μετὰ δικαιοσύνης[5] ὡς

[a] Mth. 5, 9. [b] Dt. 19, 17.

[1] vide infra not.[3] [ ] heic om. S.

[2] Syr. διδάσκετε αὐτοὺς καὶ κατηχεῖτε ποιεῖν εἰρήνην ἀλλήλοις.

[3] post hæc Syrus habet: καὶ ἴσθω ὅτι ὁ σώτηρ ἡμῶν ὅτε ἠρωτήσαμεν αὐτὸν ποσάκις (Mth. 18, 21.) αὐτὸς ἐδίδαξεν ἡμᾶς καὶ εἶπεν· οὐ λέγω (sine σοι) Mth. 18, 22. οὕτως γὰρ θέλει ὁ κύριος τοὺς ἀληθῶς αὐτοῦ ὄντας μηδὲν ἔχειν κατὰ μηδενὸς πώποτε.

[4] τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ὄντος ἀδελφοῦ. S.

[5] ἀκριβείας ἐρευνᾶτε. S.

ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου ἢ θανάτου διδόντες ἀπόφασιν. δικαίως γάρ, φησὶν ὁ θεός, [a]διώξῃ τὸ δίκαιον. ὁ γὰρ δικαίως τιμωρηθεὶς καὶ ἀφορισθεὶς παρ' ὑμῶν αἰωνίου ζωῆς καὶ δόξης ἀπόβλητος γέγονε καὶ παρ' ἀνθρώποις ὁσίοις ἄτιμος καὶ παρὰ θεῷ κατάδικος. **48.**[1] μὴ πάσης δὲ ἁμαρτίας τὴν αὐτὴν ποιεῖσθε ἀπόφασιν, ἀλλ' ἑκάστης ἰδίαν μετὰ πολλῆς φρονήσεως κρίνοντες ἕκαστα τῶν πλημμελημάτων τά τε σμικρὰ καὶ τὰ μεγάλα καὶ ἄλλως ἔργου καὶ λόγου πάλιν ἑτέρως καὶ προθέσεως ἢ λοιδορίας ἢ ὑπολήψεως διαφόρως· καὶ τοὺς μὲν ὑποβαλεῖς μόναις ἀπειλαῖς, τοὺς δὲ πενήτων χωρηγίαις, ἄλλους δὲ νηστείαις στιβώσεις καὶ ἑτέρους ἀφορίσεις πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος αὐτῶν. καὶ γὰρ καὶ ὁ νόμος οὐ παντὸς ἁμαρτήματος τὴν αὐτὴν ἐποιεῖτο τιμωρίαν, ἄλλως μὲν τὰ εἰς θεὸν καὶ εἰς ἱερέα καὶ εἰς ἱερὸν καὶ εἰς ἱερεῖον, ἑτέρως δὲ τὰ εἰς βασιλέα καὶ ἄρχοντα καὶ στρατιώτην καὶ ὑπήκοον ὁμότιμον ἢ οἰκέτην ἢ εἰς κτῆμα ἢ εἰς ἄλογον ἢ πάλιν παρηλλαγμένως τὰ εἰς γονεῖς καὶ συγγενεῖς, ἄλλως τὰ ἐξ ἐφόδου καὶ τὰ ἀκουσίως ἑτέρως. καὶ τοῖς μὲν θάνατον ἢ διὰ σταυροῦ ἢ διὰ λίθων, τοῖς δὲ ζημίαν ἢ μάστιγας ἢ τὸ τὰ ὅμοια παθεῖν οἷς ἔδρασεν. οὔκουν καὶ ὑμεῖς τῶν διαφόρων ἁμαρτημάτων διαφόρους ποιεῖσθε καὶ τὰς τιμωρίας, ἵνα μή τις ἀδικία παρεμπεσοῦσα κινύσῃ τὸν θεὸν πρὸς ἀγανάκτησιν. ἧς γὰρ ἂν ἀδίκου κρίσεως μεσῖται γένησθε, ταύτης καὶ τὸν ἀπὸ θεοῦ λήψεσθε μισθόν. ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε. **49.** καθίσαντες οὖν ἐπὶ τὸ κριτήριον, παρόντων ἑκατέρων τῶν προσώπων (οὐ γὰρ ἐροῦμεν· ἀδελφῶν, μέχρις οὗ

[a] Dt. 16, 20.

[1] caput 48 apud S.: ita igitur judicetis secundum magnitudinem reprehensionis cum misericordia multa et inclinemini paulisper (mites estote Ephraim Syrus II, 402 B.) ita tamen ut vivatis sine acceptione personarum, magis quam ut perdatis culpæ convictos pronunciantes eos qui judicantur. si vero quis, purus quum sit, a judicibus per acceptionem personarum damnatur, hoc nihil ei apud deum damni affert judicium improborum sed vel etiam juvat: quoniam exiguum tempus judicatur inique ab hominibus, postea vero die judicii, quoniam improbe judicatus erat, judex erit judicum improborum.

ἑαυτοὺς ἐν εἰρήνῃ ἀπολάβωσιν) ἐρευνᾶτε ἀκριβῶς περὶ τῶν ἐνεχομένων· καὶ πρῶτον περὶ τοῦ κατηγοροῦντος, εἰ πρῶτον[1] τούτου κατηγορεῖ ἢ καὶ ἑτέροις τισιν ἐγκλήματα κατενήνοχε καὶ εἰ μὴ ἐκ μέμψεως αὐτῶν ἢ φιλονεικίας τὸ ἔγκλημα ὑπόκειται, καὶ ὁποῖά τις ἡ ἀναστροφὴ αὐτοῦ ὑπάρχει. καὶ τοιοῦτος δὲ ὢν εὐσυνείδητος μὴ πιστευέσθω μόνος (παράνομον γὰρ τὸ τοιοῦτον) ἀλλ' ἐχέτω καὶ ἑτέρους μάρτυρας ὁμοίους αὐτῷ τὸν τρόπον, καθὼς ὁ νόμος λέγει· [a] ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. διὰ τί δὲ εἴπομεν τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπιζητεῖσθαι ὁποῖος τυγχάνει; ἐπειδὴ πολλάκις ἐγχωρεῖ καὶ τοὺς δύο καὶ τοὺς πλείονας ἐπὶ κακῷ μαρτυρῆσαι καὶ συμφώνως προστῆναι τοῦ ψεύδους. ὡς τοὺς δύο πρεσβυτέρους κατὰ Σωσάννης ἐν Βαβυλῶνι καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν παρανόμων κατὰ τοῦ Ναβουθαὶ ἐν Σαμαρείᾳ καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ κυρίου ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατὰ Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος αὐτοῦ. ἔστωσαν οὖν οἱ μάρτυρες πρᾳεῖς, ἀόργητοι, ἐπιεικεῖς, ἀγαπητικοὶ, σώφρονες, ἐγκρατεῖς, ἀπόνηροι, πιστοὶ, θεοσεβεῖς· ἡ γὰρ τῶν τοιούτων μαρτυρία καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτῶν βεβαία καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν ἀληθὴς ὑπάρχει. τῶν μὴ τοιούτων μὴ παραδέχεσθε τὴν μαρτυρίαν, κἂν συμφωνεῖν δοκῶσιν ἐπὶ τῇ καταμαρτυρίᾳ· προστέτακται γὰρ ἐν τῷ νόμῳ· [b] οὐκ ἔσῃ μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακίᾳ, οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν, οὐ συγκαταθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι τὸ δίκαιον. ἐν μέρει δὲ καὶ τὸ κρινόμενον εἰδέναι ὀφείλετε ὁποῖός ἐστι τῇ τοῦ βίου συνηθείᾳ καὶ ἀναστροφῇ, εἰ μεμαρτυρημένος τὸν βίον, εἰ ἀνέγκλητος, εἰ ὁσιότητα ἐζηλωκώς, εἰ φιλόχηρος καὶ φιλόξενος καὶ φιλόπτωχος καὶ φιλάδελφος, εἰ μὴ αἰσχροκερδὴς καὶ μὴ βρώτης καὶ χρηματολαῖλαψ, εἰ σώφρων καὶ μὴ ἄσωτος ἢ μέθυσος ἢ ἀργοφάγος[2], εἰ εὔσπλαγχνος καὶ εὐμετάδοτος. **50.** εἰ γὰρ αὐτῷ προϋπόκειται ἔργα φαῦλα, ἤδη ἐκ μέρους ἀληθεῖς ἂν εἶεν καὶ αἱ νῦν ἐπι-

[a] Dt. 19, 15. [b] Ex. 23, 2. 1.

[1] καὶ add. S. i. e. num revera. [2] ἀργός. S.

φερόμεναι αὐτῷ κατηγορίαι[1], εἰ μὴ ἂν τὸ δίκαιον ἔχει συναγωνιζόμενον. ἐγχωρεῖ γὰρ αὐτὸν ἡμαρτηκέναι μὲν ποτὲ, τοῦτον δὲ τοῦ ἐγκλήματος ἀθῷον ὑπάρχειν. διὸ ἀκριβῶς περὶ τὰ τοιαῦτα νήφοντες, ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίας ποιεῖσθε τὰς ἀποφάσεις κατὰ τοῦ ἐλεγχθέντος. καὶ ἐὰν μετὰ τὸν ἀφορισμὸν συγγνώμην αἰτῇ καὶ προςπέσῃ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἡμαρτηκέναι ὁμολογῇ—προςδέξασθε αὐτὸν. μήτε δὲ τὸν συκοφάντην ἀτιμώρητον ἐάσητε[2], ἵνα μὴ καὶ ἕτερόν τινα καλῶς βιοῦντα βλασφημήσῃ ἢ ἕτερόν τινα προτρέψηται τὰ ὅμοια αὐτῷ δρᾶσαι, μήτε μὴν τὸν ἐλεχθέντα ἀνύβριστον, ὅπως μὴ ἕτερος τοῖς αὐτοῖς εὐσχεθῇ. [a] οὔτε γὰρ μάρτυς κακῶν ἀτιμώρητος ἔσται, οὔθ' ὁ πλημμελῶν δίκης ἐκτός. **51.** εἴπομεν γὰρ ὅτι τὰς κρίσεις οὐ δίκαιον μονομερεῖς ποιεῖσθαι. ἐὰν γὰρ[3] τοῦ ἑνός προςώπου ἀκούσητε, μὴ παρόντος τοῦ ἑτέρου μηδὲ ἀπολογισαμένου πρὸς τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα, καὶ προπετῶς ἐξενέγκητε ψῆφον κατακρίσεως, ἔνοχοι τῆς ἀναιρέσεως καὶ συμμετρηταὶ τῷ συκοφάντῃ παρὰ θεῷ εὑρεθήσεσθε, τῷ δικαίῳ κριτῇ. ὡς [b] γὰρ ὁ κρατῶν κέρκου κυνὸς, οὕτως ὁ προεστὼς ἀλλοτρίας κρίσεως. ἐὰν δὲ μιμηταὶ γένησθε τῶν ἐν Βαβυλῶνι πρεσβυτέρων, οἵτινες καταμαρτυρήσαντες τῆς Σωσάννης ἀδίκως κατεδίκασαν αὐτὴν εἰς θάνατον, ἔνοχοι τῆς ἐκείνων κρίσεως καὶ καταδίκης γένησθε. ὅτι τὴν μὲν Σωσάνναν ὁ κύριος διὰ τοῦ Δανιὴλ ἐῤῥύσατο ἐκ χειρὸς παρανόμων, τοὺς δὲ ἐνόχους τοῦ αἵματος αὐτῆς πρεσβυτέρους ἐν πυρὶ κατεδίκασεν, ὑμᾶς δὲ δι' αὐτοῦ ὠνείδισε λέγων· [c] οὕτως μωροὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ; οὐκ ἀνακρίναντες οὐδὲ τὸ σαφὲς ἐπιγνόντες κατεκρίνατε θυγατέρα Ἰσραήλ. ἀναστρέψατε οὖν εἰς τὸ κριτήριον· ψευδῆ γὰρ οὗτοι κατεμαρτύρησαν αὐτοῖς. **52.** θεάσασθε δὲ καὶ τὰ κοσμικὰ

[a] Prov. 19, 5. 9. [b] Prov. 26, 17. [c] Sus. 48.

[1] γνωστὸν, ὅτι μαρτυρίαν ψευδῆ ἐπιφέρει τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν. S.

[2] ἐὰν δὲ εὑρεθῇ καὶ γνωρισθῇ κατάλαλος ὢν, ἐπιτιμᾶτε αὐτῷ καὶ ἐκβάλλετε τῆς ἐκκλησίης εἰς καιρὸν ἕως ὅτι μετανοῇ καὶ ἐπιστρέφῃ καὶ κλαίῃ. S.

[3] δὲ pro γάρ. S.

δικαστήρια, ὧν τῇ ἐξουσίᾳ ὁρῶμεν ἀγομένους φονεῖς[1], μοιχοὺς, φαρμακοὺς, τυμβορύχους, λῃστάς. καὶ τὰς ἀνακρίσεις αὐτῶν λαβόντες οἱ ἡγούμενοι ὑπὸ τῶν προσαγόντων[2] λέγουσι τῷ κακούργῳ, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, κἀκείνου συγκαταθεμένου, οὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν κόλασιν αὐτὸν ἐκπέμπουσιν, ἀλλὰ πλείοσιν ἡμέραις ποιοῦνται αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν μετὰ συμβουλίου πολλοῦ καὶ παραπετάσματας μέσου. τελευταῖον ὅρον καὶ ψῆφον θανάτου ὁ μέλλων ἐκφέρειν κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὸν ἥλιον[3] ἐπάρας τὰς χεῖρας, διαμαρτύρεται ἀθῷος ὑπάρχειν τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπου. καίτοι[4] ὄντες ἐθνικοὶ καὶ οὐ γινώσκοντες θεότητα ἢ τὴν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ θεοῦ ἀμοιβὴν[5] ὑπὲρ τῶν αναιτίως κατακριθέντων, ἀποφεύγουσι. **53.** ὑμεῖς δὲ γινώσκοντες, τίς ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁποῖα τὰ κρίματα αὐτοῦ, πῶς ἂν κατ' ἐπήρειαν δυνήσεσθέ τινι ἀπόφασιν δοῦναι, τῆς κρίσεως ὑμῶν παραχρῆμα γινωσκομένης θεῷ; καὶ εἰ μὲν δικαίως ἐκρίνατε, δικαίων ἀμοιβῶν καταξιωθήσεσθε καὶ νῦν καὶ εἰς αὖθις, εἰ δὲ ἀδίκως, πάλιν τῶν ὁμοίων τεύξεσθε. [ἡμεῖς μὲν οὖν, ἀδελφοὶ, συμβουλεύομεν ὑμῖν][6] μᾶλλον ἐπαίνων ἀξιοῦσθαι παρὰ θεῷ ἢ ψόγων· ὅτι θεοῦ ἔπαινος ζωὴ αἰώνιος ἀνθρώποις, ὥσπερ καὶ ὁ ψόγος θάνατος ἀΐδιος. διὸ γίνεσθε δίκαιοι κριταὶ, εἰρηνοποιοὶ, ἀόργητοι[7]· [a]ὁ ὀργιζόμενος γὰρ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ ἔνοχος

[a] Mth. 5, 22.

[1] ἐπὶ τὴν ἀρχὴν (shulþôno = sulþân, forsan ἡγεμόνα.) add. S.

[2] ὡς ἀκριβῶς ἐρωτῶσι τοὺς προσάγοντας καὶ διδάσκουσιν ὑπ' αὐτῶν τὰ πραχθέντα καὶ εἶτα πάλιν. S.

[3] οὐρανόν. S.

[4] S. præmittit ταῦτα ποιοῦσι.

[5] Syr. fûr'ono, Arabs intiqâm = vindicta ultio. equidem ἀμοιβὴν pro ἄμυναν Græcis hinc reposui.

[6] uncis inclusa S. supra habuit post ἀπόφ. δοῦναι ubi addit: ἐρευνᾶν ἀκριβῶς μετὰ σπουδῆς πολλῆς. heic σπουδάζετε.

[7] Syr. μελέτω οὖν ὑμῖν, ὦ ἐπίσκοποι, μὴ εἶναι προπετεῖς εἰς κριτήριον καθίζεσθαι ταχέως ἵνα μὴ ἀναγκασθῆτε κατακρίνειν τινα, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν καὶ καθέζεσθαι εἰς κριτήριον παρακαλεῖτε αὐτοὺς καὶ εἰρήνην

ἔσται τῇ κρίσει. εἰ δὲ καὶ συμβῇ ἐξ ἐνεργείας τινὸς ὀργισθῆναι ὑμᾶς κατά τινος, [a] ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῇ ὀργῇ ὑμῶν. ὀργίζεσθε γάρ, φησιν [b] ὁ Δαβίδ, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, τουτέστι ταχέως διαλλάσσεσθε, ὅπως μὴ ἡ ἐπίμονος ὀργὴ μνησικακία γένηται καὶ ἁμαρτίαν ἀπεργάσηται· [c] ψυχαὶ γὰρ μνησικάκων εἰς θάνατον, φησὶν ὁ Σολομών. λέγει γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐν εὐαγγελίοις· [d] ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. δῶρον δέ ἐστι θεῷ ἡ ἑκάστου προσευχὴ καὶ εὐχαριστία. ἐὰν οὖν ἔχῃς τι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἢ αὐτὸς ἔχῃ τι κατὰ σοῦ, οὔτε αἱ προσευχαί σου εἰσακουσθήσονται οὔτε αἱ εὐχαριστίαι σου προσδεχθήσονται διὰ τὴν ὑποκειμένην ὀργήν. χρὴ δὲ συνεχῶς προσεύχεσθαι ὑμᾶς, ἀδελφοί· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἐν ὀργαῖς[1] ἀδίκως ἐχθραινόντων ἀδελφοῖς ὁ θεὸς οὐκ ἐπακούει καὶ ἐὰν τρὶς τῆς ὥρας προσεύξωνται, χρὴ διαλύειν πᾶσαν ἔχθραν καὶ μικροψυχίαν, ἵνα δυνώμεθα προσεύχεσθαι καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ καὶ ἀρύπῳ. καίτοιγε καὶ ἐχθροὺς ὁ κύριος ἀγαπᾶν προσέταξεν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς φίλους μισεῖν. καὶ ὁ νομοθέτης φησίν· [e] οὐ μισήσεις πάντα ἄνθρωπον, οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου· ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν ἀδελφόν σου καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν. [f] ου μισήσεις Αἰγύπτιον, ὅτι πάροικος ἦσθα παρ' αὐτῷ· οὐ μισήσεις Ἰδουμαῖον, ὅτι ἀδελφός σού ἐστιν. καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· [g] εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. ὅθεν εἰ χριστιανὸς θέλεις εἶναι, ἐξακολούθει τῷ τοῦ

[a] Eph. 4, 26. [b] Ps. 4, 4. [c] Prov. 12, 28.
[d] Mth. 5, 23. 24. [e] Lev. 19, 17. [f] Dt. 23, 7.
[g] Ps. 7, 5.

ποιεῖτε ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ παρακαλεῖτε τούτους οἷς ἐστι κρίμα καὶ ἔρις καὶ διδάσκετε αὐτοὺς πρῶτον ὅτι οὐ πρέπει ἀνθρώπῳ ἡ ὀργή, ὅτι εἶπεν ὁ κύριος.

[1] ὀργῇ καὶ μνησικακίᾳ. S.

κυρίου νόμῳ, [a]λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας. ἐπὶ σοὶ γὰρ ὁ κύριος [b]ἐξουσίαν ἔθετο ἀφιέναι ἁμαρτίας τῷ ἀδελφῷ τὰς εἰς σὲ γενομένας ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά, τουτέστι τετρακοσίας ἐννενήκοντα. ποσάκις οὖν ἤδη ἀφῆκας τῷ ἀδελφῷ σου, ἵνα μὴ θελήσῃς αὐτῷ ἀφιέναι καὶ νῦν; καίτοι ἀκούσας τοῦ Ἱερεμίου [c]λέγοντος, ὅτι ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ λογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. σὺ δὲ[1] μνησικακεῖς καὶ συντηρεῖς ἔχθραν καὶ ἐπὶ κρίσιν ἔρχῃ καὶ μῆνιν ὑφορᾷ[2] καὶ ἡ προσευχή σου ἐμποδίζεται. ἀλλ' εἰ καὶ τὰ τετρακόσια ἐννενήκοντα ἀφεὶς τῷ ἀδελφῷ σου, πλεόνασον τὴν ἀοργησίαν ἐπὶ πλεῖον εἰς ἀγαθωσύνην δι' ἑαυτόν. κἂν ἐκεῖνος μὴ ποιεῖ ἀλλά γε σὺ διὰ τὸν θεὸν σπούδαζε ἀφιέναι τῷ πλησίον[3], ὅπως γένῃ υἱὸς τοῦ πατρός σου τοῦ ἐν οὐρανοῖς καὶ προσευχόμενος ὑπακούῃ ὡς φίλος θεοῦ. **54.** διὰ τοῦτο, ὦ ἐπίσκοποι, μελλόντων ὑμῶν εἰς προσευχὴν ἀπαντᾶν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ψαλμωδίαν καὶ τὴν ἐπὶ ταῖς γραφαῖς διδασκαλίαν, ὁ διάκονος ἑστὼς πλησίον ὑμῶν μετὰ ὑψηλῆς φωνῆς λεγέτω· μή τις κατά τινος, μή τις ἐν ὑποκρίσει, ἵνα, ἐὰν εὑρεθῇ ἔν τισιν ἀντιλογία, συνειδήσει κρουσθέντες δεηθῶσι τοῦ θεοῦ καὶ διαλλαγῶσι τοῖς ἀδελφοῖς. εἰ γὰρ τοὺς ἐν οἰκίᾳ τινος εἰσερχομένους πρὸ πάντων δεῖ λέγειν[4], εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ, ὡς υἱοὺς εἰρήνης εἰρήνην χαριζομένους τοῖς ἀξίοις, καθὼς γέγραπται· [d]τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακρὰν, οὓς ἔγνω κύριος ὄντας αὐτοῦ—πολὺ μᾶλλον

[a] Is. 58, 6. [b] Mth. 18, 22.
[c] Zach. 8, 17. [d] Is. 57, 19.

[1] ἀλλὰ pro σὺ δέ. S.

[2] hæc in mendo cubant, vix enim, credo apodosin per κ. μ. ὑφ. incipiendam esse ut verbi ὑφορᾷ subjectum sit deus: deus videt te iracundum esse et propterea orationem tuam impedit. Arabs liajli 'l'gaç'bi = propter iram, ad ἔρχῃ relatam.

[3] πάλιν διὰ σεαυτὸν καὶ τῇ ἀγαθωσύνῃ σου ἄνευ ὀργῆς ἄφες τῷ ἀδελφῷ σου. κἂν διὰ τὸν ἀδελφὸν μὴ ποιεῖς, διαλογισάμενος ποιεῖ διὰ σεαυτὸν καὶ ἄφες τῷ πλησίον σου. S.

[4] οἱ εἰς οἰκίαν εἰσερχόμενοι λέγουσιν.

τοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ θεοῦ εἰσερχομένους χρὴ πρὸ πάντων ἐπεύχεσθαι τὴν τοῦ θεοῦ εἰρήνην. εἰ δὲ ἄλλοις ταύτην ἐπεύχεται, πολὺ μᾶλλον αὐτὸς αὐτῆς ἔντος ὑπαρχέτω ὡς τέκνον φωτός. ὁ γὰρ μὴ ἔχων αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος ἄλλοις αὐτὴν χαρίζεσθαι. διὸ πρὸ πάντων χρὴ εἰς ἑαυτὸν εἰρηνεύειν αὐτόν· ὁ γὰρ μὴ πρὸς ἑαυτὸν στασιάζων οὐδ' ἂν πρὸς ἄλλον διαμαχεθήσεται, ἀλλ' ἔσται εἰρηνικὸς, φιλικὸς, συνάγων τὰ τοῦ κυρίου καὶ συνεργὸς αὐτοῦ γιγνόμενος πρὸς τὸ πλεονάσαι αὐτῷ τοὺς σωζομένους ἐν ὁμονοίᾳ[1]. οἱ γὰρ ἐπινοοῦντες ἔχθρας καὶ μάχας, ἀντιλογίας καὶ κρίσεις[2], πονηροὶ καὶ τοῦ θεοῦ ἀλλότριοι τυγχάνουσιν. **55.** ὁ γὰρ θεὸς, θεὸς ὢν ἐλέους, ἀπ' ἀρχῆς ἑκάστην γενεὰν ἐπὶ μετάνοιαν καλεῖ διὰ τῶν δικαίων καὶ τῶν προφητῶν. καὶ τοὺς μὲν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ διὰ τοῦ Ἄβελ[3] καὶ Σὴθ, ἔτι δὲ Ἐνὼς καὶ τοῦ μεταθέντος Ἐνὼχ ἐσωφρόνιζε, τοὺς δὲ ἐν τῷ κατακλυσμῷ διὰ τοῦ Νῶε, τοὺς ἐν Σοδόμοις διὰ τοῦ φιλοξένου Λὼτ, τοὺς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν διὰ Μελχισεδὲκ καὶ τῶν πατριαρχῶν καὶ τοῦ θεοφιλοῦς Ἰὼβ, τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ διὰ Μωσέως, τοὺς Ἰσραηλίτας δι' αὐτοῦ καὶ Ἰησοῦ καὶ Χαλὲβ καὶ Φινεὲς καὶ τῶν λοιπῶν, τοὺς μετὰ νόμον δι' ἀγγέλων καὶ προφητῶν, τοὺς αὐτοὺς διὰ τῆς ἰδίας ἐνανθρωπήσεως τῆς ἐκ παρθένου γενομένης, τοὺς πρὸ μικροῦ τῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ τῆς σωματικῆς διὰ Ἰωάννου τοῦ προδρόμου, τοὺς δὲ αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ λέγοντος· μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τοὺς μετὰ τὸ πάθος αὐτοῦ διὰ ἡμῶν τῶν δώδεκα καὶ τοῦ τῆς ἐκλογῆς σκεύους Παύλου· ἡμεῖς οὖν οἱ καταξιωθέντες εἶναι μάρτυρες τῆς παρουσίας αὐτοῦ σὺν Ἰακώβῳ τῷ τοῦ κυρίου ἀδελφῷ καὶ ἑτέροις ἑβδομήκοντα δύο μαθηταῖς καὶ τοῖς ἑπτὰ διακόνοις

[1] Syr. καὶ εἰρήνην εὐαγγελίζονται καὶ εἰρήνην φέρουσιν. εἰ οὖν ἄλλοις εἰρήνην κηρύσσεις, πολὺ μᾶλλον σοὶ χρὴ εἶναι εἰρήνη μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου. ὡς τέκνον φωτὸς καὶ εἰρήνης πᾶσιν ἔστω φῶς καὶ εἰρήνη μετὰ μηδενὸς διαμαχόμενος, ἀλλὰ ἔστω ἐπιεικὴς πρὸς πάντας καὶ εἰρηνικὸς καὶ συνεργὸς τοῦ θεοῦ ὅπως πλεονάσωσιν οἱ σωζόμενοι. τοῦτο γὰρ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ.

[2] φιλοῦντες add. S.

[3] καὶ Σὴμ inepte add. G.

αὐτοῦ ἐκ στόματας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠκούσαμεν καὶ ἀκριβῶς εἰδότες λέγομεν, τί ἐστι τὸ θέλημα[1] τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλειον τὸ διὰ Ἰησοῦ γνωρισθὲν ἡμῖν, ἵνα μηδεὶς ἀπόληται, ἀλλὰ πάντες ἄνθρωποι συμφώνως πιστεύσαντες αὐτῷ αἶνον σύμφωνον ἀναπέμψαντες αὐτῷ ζήσωσιν αἰωνίως. **56.** τοῦτο γάρ ἐστιν, ὃ ἐδίδαξεν προσευχομένους λέγειν τῷ πατρὶ αὐτοῦ· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως, ὡς αἱ ἐπουράνιοι φύσεις τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων πᾶσαι[2] δοξάζουσι τὸν θεὸν συμφώνως, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ διαθέσει δοξάζωσι τὸν μόνον θεὸν, τὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸν, διὰ τοῦ μονογενοῦς Χριστοῦ. θέλημα οὖν αὐτοῦ ἐστιν αἰνεῖν αὐτὸν ὁμοφρόνως καὶ προςκυνεῖν αὐτὸν συμφώνως.[3] τοῦτο γὰρ αὐτοῦ ἐστι θέλημα ἐν Χριστῷ πολλοὺς εἶναι τοὺς σωζομένους ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ ζημιοῦν αὐτὸν μηδὲ ἐλαττονεῖν ὑμᾶς τὴν ἐκκλησίαν ἢ συστέλλειν τὸν ἀριθμὸν διὰ μιᾶς ψυχῆς ἀνθρώπου ὑφ' ὑμῶν ἀναιρεθείσης, ἥτις ἠδύνατο σωθῆναι διὰ μετανοίας, ἀπώλετο δέ οὐ μόνον ἐξ ἰδίας ὀργῆς, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐξ ὑμετέρας ἐπιβουλῆς· καὶ ἐπληρώσατε τὸ γεγραμμένον[4]· [a] ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. τοιοῦτος δὲ ὢν σκορπιστὴς, προβάτων ἀντίδικος, θεοῦ ἐχθρὸς[5], τῶν ἀρνίων φθορεὺς, ὧν ὁ κύριος ποιμὴν ὑπῆρξε καὶ [6] ἡμεῖς

[a] Mth. 12, 30.

[1] αὐτοῦ καὶ τί τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. S.

[2] οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ καὶ αἱ δυνάμεις καὶ πάντες οἱ λειτουργοί. S.

[3] ζωοποιεῖν πάντα ἄνθρωπον καί. S.

[4] ὁ ἀντιλέγων ἢ ἐχθρὸς ὑπάρχων τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἢ ἐλαττονῶν τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ ἢ τὸν κατηγοροῦντα ἐκβαλὼν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐλαττονῶν αὐτὴν καὶ συστέλλων τῷ θεῷ ψυχὴν σωθεῖσαν ἢ διὰ τῆς ὀργῆς (? ἐριθείας) ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας ἐκβαλὼν, οὗτος κατὰ τὸν θεὸν ἁμαρτάνει· θεὸς γὰρ ὁ σωτὴρ ἡμῶν λέγει. S.

[5] καὶ ἐχθρὸς θεοῦ. S.

[6] μὴ οὖν προσέχῃς καὶ προσμένῃς μάχαις καὶ ἀντιλογίαις ἢ ἀλαζονείᾳ ἢ ἔχθρᾳ ἢ κριτηρίοις, ἵνα μὴ σκορπίσῃς τινὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἧς ἐν δυνάμει κυρίου τοῦ θεοῦ.

συναγωγοὶ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν ἐν πολλῷ μόχθῳ καὶ κινδύνῳ καὶ κόπῳ διηνεγκεῖ, ἀγρυπνίαις, ἀσιτίαις, χαμευνίαις, διωγμοῖς, πληγαῖς, φυλακαῖς, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες πληρώσωμεν τὸν τρίκλινον τῶν ἀνακειμένων τουτέστι τὴν ἱερὰν καθολικὴν ἐκκλησίαν, εὐφραινομένων τῶν κλητῶν καὶ ἀγαλλιωμένων, ὑμνούντων καὶ δοξαζόντων τὸν καλέσαντα αὐτοὺς δι' ἡμῶν εἰς ζωὴν θεοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ, οἱ λαϊκοὶ, εἰρηνεύετε πρὸς ἀλλήλους, σπουδάζοντες ὡς φρόνιμοι τὴν ἐκκλησίαν αὔξειν καὶ τὰ νομιζόμενα ἄγρια ἐπιστρέφειν εἰς αὐτὴν καὶ ἐξημεροῦν καὶ ἀποκαθιστᾶν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ μέγιστος ἐξ ἐπαγγελίας μισθὸς παρὰ θεοῦ. ἐὰν ἐξαγάγῃς ἐξ ἀναξίου ἄξιον καὶ τίμιον, ὡς στόμα μου ἔσῃ[1]. **57.** σὺ δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἔσο ἅγιος, ἄμωμος, μὴ πλήκτης, μὴ ὀργίλος, μὴ ἀπηνὴς, ἀλλ' οἰκοδόμος, ἐπιστροφεὺς, διδακτικὸς, ἀνεξίκακος, ἠπιόθυμος, πρᾷος, μακρόθυμος, παραινετικὸς, παρακλητικὸς ὡς θεοῦ ἄνθρωπος.[2] ὅταν δὲ συναθροίζῃς τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν[3], ὡς ἂν κυβερνήτης νηὸς μεγάλης, μετ' ἐπιστήμης πάσης κέλευε ποιεῖσθαι[4] τὰς συνόδους, παραγγέλλων τοῖς διακόνοις ὡσανεὶ ναύταις τοὺς τόπους ἐκτάσσειν[5] τοῖς ἀδελφοῖς καθάπερ ἐπιβάταις, μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ σεμνότητος. καὶ πρῶτον μὲν ὁ οἶκος ἔστω ἐπιμήκης, κατ' ἀνατολὰς τετραμμένος, ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τὰ παστοφόρια πρὸς ἀνατολὴν, ὅςτις ἔοικε νηΐ.[6] κείσθω

[1] *ἐκ πυρὸς καὶ πλησιάσῃς αὐτὰ τῇ ἐκκλησίᾳ βεβαιωμένα καὶ πιστεύοντα.* S.

[2] *ὑμεῖς δὲ, οἱ ἐπίσκοποι, μὴ γίνεσθε σκληροὶ μηδὲ τύραννοι μηδὲ ὀργίλοι καὶ μὴ ἐμβριμᾶσθε τῷ τοῦ θεοῦ λαῷ τῷ ὑμῖν παραδοθέντι καὶ μὴ λύετε τὸν τοῦ κυρίου οἶκον καὶ μὴ σκορπίζετε τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιστρέφετε πάντα ἄνθρωπον ὅπως συνεργῆτε τῷ θεῷ καὶ συναθροίζητε τοὺς πιστεύοντας ἐν πρᾳότητι πολλῇ καὶ μακροθυμίᾳ καὶ ὑπομονῇ καὶ ἄνευ ὀργῆς καὶ ἐν διδαχῇ καὶ δεήσει ὡς διάκονοι τῆς βασιλείας αἰωνίου.* S.

[3] *συναθροισθῆτε εἰς τὰς τ. θ. ἐκκλησίας.* S.

[4] *ποιεῖσθε.* S. quem pro *μετ' ἐπιστ. π.* legisse censeo *εὐσχημόνως.*

[5] *ἐκτάσσοντες.* S.

[6] *σωφρόνως* (!) *δὲ ἀφοριζέσθω τοῖς πρεςβυτέροις τόπος ἐν μέρει ἀνατολικῷ τοῦ οἴκου.* S.

δὲ μέσος[1] ὁ τοῦ ἐπισκόπου θρόνος, παρ' ἑκάτερα δὲ αὐτοῦ[2] καθεζέσθω τὸ πρεσβυτέριον καὶ οἱ διάκονοι παριστάσθωσαν εὐσταλεῖς τῆς πλείονος ἐσθῆτος· ἐοίκασι γὰρ ναύταις καὶ τοιχάρχοις· προνοίᾳ δὲ τούτων εἰς[3] τὸ ἕτερον μέρος[4] οἱ λαϊκοὶ καθεζέσθωσαν μετὰ πάσης ἡσυχίας καὶ εὐταξίας, καὶ[5] αἱ γυναῖκες κεχωρισμένως καὶ αὗται καθεζέσθωσαν σιώπην ἄγουσαι. μέσος δ' ὁ ἀναγνώστης ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ἑστὼς ἀναγινωσκέτω τὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ, τὰ τῶν κριτῶν καὶ τῶν βασιλειῶν, τὰ τῶν παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς ἐπανόδου, πρὸς τούτοις τὰ τοῦ Ἰὼβ καὶ τοῦ Σολομῶνος καὶ τὰ τῶν ἑκκαίδεκα προφητῶν. ἀνὰ δύο δὲ γενομένων ἀναγνωσμάτων, ἕτερός τις τοὺς τοῦ Δαβὶδ ψαλλέτω ὕμνους καὶ ὁ λαὸς τὰ ἀκροστίχια ὑποψαλλέτω· μετὰ τοῦτο αἱ πράξεις αἱ ἡμέτεραι ἀναγινωσκέσθωσαν καὶ ἐπιστολαὶ Παύλου τοῦ συνεργοῦ ἡμῶν, ἃς ἐπέστειλε ταῖς ἐκκλησίαις καθ' ὑφήγησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ μετὰ ταῦτα διάκονος ἢ πρεσβύτερος ἀναγινωσκέτω τὰ εὐαγγέλια, ἃ ἐγὼ Ματθαῖος καὶ Ἰωάννης παρεδώκαμεν ὑμῖν καὶ ἃ οἱ συνεργοὶ Παύλου παρειληφότες κατέλειψαν ὑμῖν Λουκᾶς καὶ Μάρκος· καὶ ὅταν ἀναγινωσκόμενον ᾖ τὸ εὐαγγέλιον, πάντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ πᾶς ὁ λαὸς στηκέτωσαν μετὰ πολλῆς ἡσυχίας, γέγραπται γάρ· [a]σιώπα καὶ ἄκουε, Ἰσραήλ.— καὶ πάλιν· [b]σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι καὶ ἀκούσῃ. καὶ ἑξῆς παρακαλείτωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαὸν ὁ καθεὶς αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ ἅπαντες. καὶ τελευταῖος πάντων ὁ ἐπίσκοπος, ὃς ἔοικε κυβερνήτῃ. στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πυλωροὶ εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν φυλάσσοντες αὐτὰς, αἱ δὲ διάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν δίκην ναυστολόγων. καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὁ αὐτὸς παρηκολούθει λόγος καὶ τόπος καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ[6]. εἰ δέ τις εὑρεθῇ παρὰ τόπον καθεζόμενος,

[a] Dt. 27, 9. [b] Dt. 5, 31.

[1] αὐτῶν add. S. [2] σὺν αὐτῷ δέ. S. [3] δὲ add. S.
[4] τὸ ἀνατολικὸν add. S. [5] εἶτα add. S.
[6] Syrus ὅταν ἵστατε προσεύξασθαι οἱ ἡγούμενοι στηκέτωσαν πρῶτοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ λαϊκοὶ, εἶτα πάλιν αἱ γυναῖκες. πρὸς ἀνατολὰς γὰρ χρὴ ὑμᾶς προσεύχεσθαι ὡς καὶ οἴδατε ὅτι γέγραπται· (ps. 67, 34.) δότε δόξαν

ἐπιπλησσέσθω ὑπὸ τοῦ διακόνου[1] πρωρέως τόπον ἐπέχοντος καὶ εἰς τὸν καθήκοντα αὐτῷ τόπον μεταγέσθω. οὐ μόνον γὰρ νηῒ ἀλλὰ καὶ μάνδρῃ[2] ὡμοίωται ἡ ἐκκλησία. ὡς γὰρ οἱ ποιμένες ἕκαστον τῶν ἀλόγων, αἰγῶν φημι καὶ προβάτων, κατὰ συγγένειαν καὶ ἡλικίαν ἱστῶσι καὶ ἕκαστον αὐτῶν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ συντρέχει· οὕτω δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ μὲν νεώτεροι ἰδίᾳ καθεζέσθωσαν, ἐὰν ᾖ τόπος, ἐὰν δὲ μή, στηκέτωσαν ὀρθοί· οἱ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκότες καθεζέσθωσαν ἐν τάξει, τὰ δὲ παιδία ἑστῶτα προςλαμβανέσθωσαν αὐτῶν οἱ πατέρες καὶ μητέρες· αἱ δὲ νεώτεραι πάλιν ἰδίᾳ, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μήγε, ὄπισθεν τῶν γυναικῶν ἱστάσθωσαν· αἱ δὲ ἤδη γεγαμηκυῖαι καὶ τέκνα ἔχουσαι ἰδίᾳ ἱστάσθωσαν· αἱ παρθένοι δὲ καὶ αἱ χῆραι καὶ αἱ πρεσβύτιδες πρῶται πασῶν στηκέτωσαν ἢ[3] καθεζέσθωσαν. ἔστω δὲ τῶν τόπων προνοῶν ὁ διάκονος, ἵνα ἕκαστος τῶν εἰςερχομένων εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὁρμᾷ καὶ μὴ παρὰ τὸ προςῆκον καθέζωνται. ὁμοίως ὁ διάκονος ἐπισκοπείτω τὸν λαόν, ὅπως μήτις ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ ἢ γελάσῃ ἢ νεύσῃ. χρὴ γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπιστημόνως[4] καὶ νηφαλέως καὶ ἐγρηγορότως ἑστάναι, ἐκτεταμένην[5] ἔχοντα τὴν ἀκοὴν ἐπὶ τὸν τοῦ κυρίου λόγον. καὶ μετὰ τοῦτο συμφώνως ἅπαντες ἐξαναστάντες καὶ ἐπ᾽ ἀνατολὰς κατανοήσαντες μετὰ τὴν τῶν κατηχουμένων καὶ τὴν τῶν μετανοούντων ἔξοδον, προςευξάσθωσαν τῷ θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς, ὑπομιμνησκόμενοι καὶ τῆς ἀρχαίας νομῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὰς παραδείσου, ὅθεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀθετήσας τὴν ἐντολήν, ὄφεως συμβουλίᾳ πεισθεὶς ἀπεβλήθη. οἱ δὲ διάκονοι μετὰ τὴν προςευχήν, οἱ μὲν

τῷ θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς. τῶν δὲ διακόνων εἷς προςμενέτω ταῖς προςφοραῖς τῆς εὐχαριστίας, ἕτερος δὲ ἔξω στηκέτω πρὸς τὴν πύλην θεώμενος τοὺς εἰςιόντας, ἔπειτα ὅτε πρόςεστε ὑμεῖς, ὁμοῦ διακονείτωσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

[1] τοῦ παρόντος add. S. [2] γὰρ add. S.
[3] ἰδίᾳ. Syr. [4] εὐσχημόνως. S. [5] ἐκπεπταμένην. S.

τῇ προσφορᾷ τῆς εὐχαριστίας σχολαζέτωσαν, ὑπηρετούμενοι τῷ τοῦ κυρίου σώματι μετὰ φόβου, οἱ δὲ τοὺς ὄχλους διασκοπείτωσαν καὶ ἡσυχίαν αὐτοῖς ἐμποιείτωσαν. λεγέτω δὲ ὁ παρεστὼς τῷ ἀρχιερεῖ διάκονος τῷ λαῷ· μή τις κατά τινος; μή τις κατά τινος; μή τις ἐν ὑποκρίσει. εἶτα καὶ ἀσπαζέσθωσαν ἀλλήλους οἱ ἄνδρες καὶ ἀλλήλας αἱ γυναῖκες τὸ ἐν κυρίῳ φίλημα, ἀλλὰ μή τις δολίως, ὡς Ἰούδας τὸν κύριον φιλήματι παρέδωκε. καὶ μετὰ τοῦτο προσευχέσθω ὁ διάκονος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἁπάσης καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν καὶ ἐκφοριῶν, ὑπὲρ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων, ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς καθόλου εἰρήνης· καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευχόμενος τῷ λαῷ εἰρήνην εὐλογείτω τοῦτον· ὡς καὶ Μωσῆς ἐνετείλατο ἱερεῦσιν εὐλογεῖν τὸν λαὸν τούτοις τοῖς ῥήμασιν· [a] εὐλογήσαι σε κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπί σε καὶ δώῃ σοι εἰρήνην. ἐπευχέσθω οὖν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ λεγέτω· [b] σῶσον τὸν λαόν σου, κύριε, καὶ εὐλόγησαν τὴν κληρονομίαν σου, ἣν ἐκτήσω καὶ περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ ἐκάλεσας βασίλειον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον. μετὰ δὲ ταῦτα γινέσθω ἡ θυσία, ἑστῶτος παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ προσευχομένου ἡσύχως· καὶ ὅταν ἀνενεχθῇ, μεταλαμβανέτω ἑκάστη τάξις καθ' ἑαυτὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος ἐν τάξει μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας, ὡς βασιλέως προσερχόμενοι σώματι. καὶ αἱ γυναῖκες κατακεκαλυμμέναι τὴν κεφαλὴν, ὡς ἁρμόζει γυναικῶν τάξει[1], προσερχέσθωσαν. φυλαττέσθωσαν δὲ αἱ θύραι, μή τις ἄπιστος εἰσέλθοι ἢ ἀμύητος.

58. εἰ δέ τις ἀπὸ παροικίας ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἐπέλθῃ, σύστασιν ἐπικομιζόμενοι, διάκονος ἐπικρινέτω τὰ κατ' αὐτοὺς, ἀνακρίνων, εἰ πιστοὶ, εἰ ἐκκλησιαστικοὶ, εἰ μὴ ἀπὸ αἱρέσεως εἰσι μεμολυσμένοι—καὶ πάλιν, εἰ ὕπανδρος ἢ χήρα[2]· καὶ[3] οὕτω γνοὺς τὰ κατ'

[a] Num. 6, 24.
[b] Ps. 27, 9. Act. 20, 28. 1 Ptr. 1, 19. 2, 9. Ex. 19, 6.

[1] vide 1 Cor. 11, 10. coll. Genes. 6, 1—2. et P. Boetticher Arica, p. 17.
[2] ἡ πιστὴ, εἰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐκ μιᾶς τῶν αἱρέσεών ἐστι add. S.
[3] εἶτα add. S.

αὐτοὺς, ὥς εἰσιν ἀληθῶς πιστοὶ καὶ ὁμογνώμονες ἐν τοῖς κυριακοῖς, ἀπαγέτω ἕκαστον εἰς τὸν προςήκοντα αὐτῷ[1] τόπον. εἰ δὲ καὶ πρεσβύτερος ἀπὸ παροικίας ἐπέλθοι, προςδεχέσθω ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κοινωνικῶς· εἰ δὲ διάκονος, ὑπὸ τῶν διακόνων· εἰ δὲ ἐπίσκοπος, σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καθεζέσθω τῆς αὐτῆς ἀξιούμενος ὑπ' αὐτοῦ τιμῆς. καὶ ἐρωτήσεις αὐτὸν, ὦ ἐπίσκοπε, προςλαλῆσαι τῷ λαῷ λόγους διδακτικούς· ἡ γὰρ τῶν ξένων παράκλησις καὶ νουθεσία εὐπαραδέκτος καὶ ὠφελιμωτάτη σφόδρα· [a] οὐδεὶς γὰρ προφήτης, φησὶν, δεκτὸς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι. ἐπιτρέψεις δὲ αὐτῷ καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀνοῖσαι[2]· ἐὰν δὲ δι' εὐλάβειαν ὡς σοφὸς τὴν τιμήν σοι τηρῶν μὴ θελήσῃ ἀνενέγκαι κἂν εἰς τὸν λαὸν[3] εὐλογίαν αὐτὸν ποιήσασθαι καταναγκάσῃς[4]. εἰ δὲ ἐν τῷ καθέζεσθαι ἕτερός τις ἐπέλθοι εὐσχήμων καὶ ἔνδοξος ἐν τῷ βίῳ, ἢ ξένος ἢ ἐγχώριος, σὺ ὁ ἐπίσκοπος ὁ προςλαλῶν τὸν περὶ[5] θεοῦ λόγον ἢ ὁ ἀκούων τοῦ ψάλλοντος ἢ τοῦ ἀναγινώσκοντος[6], μὴ προςωποληπτῶν καταλίπῃς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, ἵνα διατάξῃ αὐτῷ προςεδρίαν, ἀλλὰ μένε ἡσύχιος μὴ διακόπτων σου τὸν λόγον ἢ τὴν ἀκοὴν, οἱ δὲ ἀδελφοὶ διὰ τῶν διακόνων παραδεχέσθωσαν αὐτόν. εἰ δὲ τόπος οὐκ ἔστιν, ὁ διάκονος τὸν μᾶλλον νεώτερον ἐγείρας μετὰ λόγου ἀλλὰ μὴ μετ' ὀργῆς, ἐκεῖνον καθισάτω· δίκαιον δὲ τοῦτο καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν φιλάδελφον ποιῆσαι. ἐὰν δὲ ἀνανεύῃ, ἐγείρας αὐτὸν ἀναγκαστῶς[7] ὀπίσω πάντων στῆσον, ἵνα παιδευθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ἀντιπαραχωρεῖν τοῖς ἐντιμοτέροις. εἰ δὲ πτωχὸς ἢ ἀγενὲς ἢ ξένος[8] ἐπέλθοι[9] πρεσβύτης[10] ἢ νέος τῇ ἡλικίᾳ, καὶ τόπος οὐχ ὑπάρχει, καὶ τούτοις

[a] Luc. 4. 24.

[1] αὐτῇ. S.

[2] καὶ προςφορὰν προςφερόντων ὑμῶν, αὐτὸς λαλήσει (εὐλογήσει?). S.

[3] τὸ ποτήριον. S.

[4] ποιείσθω. S., proprie λαλείτω sine εὐλογίαν.

[5] τοῦ. S.

[6] ὁ ἀναγινώσκων. S.

[7] καὶ τὸν ἐγερθέντα. S.

[8] πτωχή. S.

[9] ἢ ἀπὸ παροικίας, μάλιστα δὲ εἰ add. S.

[10] πρεσβύται.

τόπον ποιήσει ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ ὁ διάκονος, ἵνα μὴ πρὸς ἄνθρωπον αὐτοῦ γένηται ἡ προσωπόληψις, ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἡ διακονία εὐάρεστος· τὸ δ' αὐτὸ ποιείτω καὶ ἡ διάκονος ταῖς ἐπερχομέναις γυναιξὶ πτωχαῖς ἤτοι πλουσίαις.

59. διδάσκων δὲ, ὦ ἐπίσκοπε, κέλευε καὶ παραίνει τῷ λαῷ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνδελεχίζειν ὄρθρου καὶ ἑσπέρας ἑκάστης ἡμέρας καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι τὸ σύνολον, ἀλλὰ συνέρχεσθαι διηνεκῶς καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν κολοβοῦν ἑαυτὸν ὑφαιροῦντα καὶ παρὰ μέλος ποιεῖν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. οὐ γὰρ μόνον περὶ ἱερέων[1] ἐῤῥέθη, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν λαϊκῶν περὶ ἑαυτοῦ ἀκουέτω, λογιζόμενος ὅτι εἴρηται ὑπὸ τοῦ κυρίου· ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. μὴ οὖν ἑαυτοὺς μέλη ὄντας τοῦ Χριστοῦ σκορπίζετε μὴ συναθροιζόμενοι, Χριστὸν κεφαλὴν ἔχοντες κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ συνόντα καὶ κοινωνοῦντα[2] ἡμῖν. μὴ ἀμελεῖτε ἑαυτῶν μηδὲ ἀποστερεῖτε τὸν σωτῆρα τῶν οἰκείων μελῶν μηδὲ διαιρεῖτε τὸ σῶμα αὐτοῦ μηδὲ σκορπίζετε τὰ μέλη αὐτοῦ μηδὲ προκρίνετε τοῦ θείου λόγου τὰς βιωτικὰς χρείας· ἀλλ' ἑκάστης ἡμέρας συναθροίζεσθε ὄρθρου καὶ ἑσπέρας ψάλλοντες καὶ προσευχόμενοι ἐν τοῖς κυριακοῖς· ὄρθρου μὲν λέγοντες ψαλμὸν τὸν ξβ· ἑσπέρας δὲ τὸν ρμ· μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου καὶ ἐν τῇ τοῦ κυρίου ἀναστασίμῳ[3] τῇ κυριακῇ σπουδαιοτέρως ἀπαντᾶτε[4], αἶνον ἀναπέμποντες τῷ θεῷ τῷ ποιήσαντι τὰ ὅλα διὰ Ἰησοῦ καὶ αὐτὸν εἰς ἡμᾶς ἐξαποστείλαντι καὶ συγχωρήσαντι παθεῖν καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσαντι. ἐπεὶ τί ἀπολογήσεται τῷ θεῷ ὁ μὴ συνερχόμενος ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ[5] ἀκούειν τοῦ σωτηρίου περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγου; ἐν ᾗ καὶ τρὶς εὐχὰς ἑστῶτες ἐπιτελοῦμεν μνήμης χάριν τοῦ διὰ τριῶν ἀναστάντος ἡμερῶν· ἐν ᾗ προφητῶν ἀνάγνωσις καὶ εὐαγγελίου κηρυκία καὶ

[1] ἑτέρων. S.

[2] κοινωνοῦντες. S.

[3] ἀλλὰ καταλιπόντες πάντα. S.

[4] εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν, ἥ ἐστι δόξα ὑμῶν add. S.

[5] τοῦ κυρίου add. S.

θυσίας ἀναφορὰ καὶ τροφῆς ἱερᾶς δωρεά. **60.** πῶς δὲ οὐ πολέμιος θεοῦ ὁ περὶ τὰ πρόςκαιρα μὲν νύκτα καὶ ἡμέραν σπουδάζων[1], τῶν δὲ αἰωνίων ἀμελῶν[2]; καὶ λουτρῶν μὲν καὶ προςκαίρου τροφῆς ἑκάστης μεταποιούμενος[3], τῶν δὲ ἀεὶ παραμόνων οὐκ ἐπιστρεφόμενος[4]; πῶς δ' οὐχὶ καὶ νῦν ἐρεῖ τῷ τοιούτῳ ὁ κύριος· [a]ἐδικαιώθη τὰ ἔθνη ὑπὲρ ὑμᾶς; ὥσπερ καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὀνειδίζων ἔλεγεν· ἐδικαιώθη Σόδομα ἐκ σοῦ· εἰ γὰρ τὰ ἔθνη ἐξ ὕπνου αὐτῶν καθ' ἡμέραν ἀναστάντα τρέχει ἐπὶ τὰ εἴδωλα τοῦ λατρεύειν αὐτοῖς καὶ πρὸ παντὸς ἔργου καὶ πάσης πράξεως πρῶτον αὐτοῖς προςεύχονται καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν αὐτῶν οὐκ ἀφυστεροῦσιν, ἀλλὰ σχολάζουσιν οὐχ οἱ τοπικοὶ μόνον ἀλλὰ καὶ οἱ πόῤῥωθεν οἰκοῦντες· καὶ ἐν τοῖς θεάτροις αὐτῶν ὡς ἐν συναγωγῇ πάντες συνέρχονται. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μάτην λεγόμενοι Ἰουδαῖοι καθ' ἓξ ἡμέρας ἀργοῦντες τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ συνίασιν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν, οὐδέποτε παραφιόντες ἢ παραμελοῦντες οὔτε τῆς ἀργίας αὐτῶν οὔτε τῆς συναγωγῆς αὐτῶν· οἱ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου ἐν τῇ ἀπιστίᾳ αὐτῶν κενωθέντες, προςέτι δὴ καὶ οὗ ὀνόματος ἑαυτοὺς καλοῦσιν Ἰούδα. Ἰούδας γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται, οὗτοι δὲ οὐκ εἰσιν ἐξομολογούμενοι θεῷ τὸ πάθημα τοῦ Χριστοῦ, παρανόμως πεποιηκότες[5], ἵνα μὴ μεταγνόντες σωθῶσιν. εἰ οὖν οἱ μὴ σωζόμενοι, ἐν οἷς οὐκ ὠφελοῦνται πυκνάζουσιν, σὺ τί ἂν ἀπολογήσῃ κυρίῳ τῷ θεῷ ὁ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἀπολειπόμενος καὶ μηδὲ τὰ ἔθνη μιμούμενος ἀλλὰ διὰ τοῦ[6] ἀπολείπεσθαι ῥαθυμῶν ἢ ἀποστατῶν ἢ κακοποιῶν; οἷς λέγει ὁ κύριος διὰ τοῦ Ἱερεμίου· [b]τὰ δικαιώματα

[a] Ez. 16, 52. [b] Ez. 5, 7. 16, 47.

1 σπουδάζετε. S.
2 ἀμελεῖτε. S.
3 μεταποιεῖσθε. S.
4 ἐπιστρέφεσθε. S.
5 Syrus τὸ πάθ. ad ἐξομ. refert et deinde ὃ παραν. πεποιήκασιν· hunc sequutus sum.
6 καὶ ὥστε. S. = ita levis ut ecclesiam relinquas.

μου οὐκ ἐφυλάξατε, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν ἐπορεύθητε παρ' ὀλίγον καὶ ὑπερβάλλετε αὐτούς — καὶ πάλιν· [a]ἐδικαίωσε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀσυνθέτου Ἰούδα — καὶ ἑξῆς· [b]εἰ ἀλλάξονται ἔθνη θεοὺς αὐτῶν; καὶ οὗτοι οὐκ εἰσι θεοί· [b]διότι διέλθετε εἰς νήσους Χεττιείμ καὶ ἴδετε καὶ εἰς Κηδὰρ ἀποστείλατε καὶ νοήσατε σφόδρα, εἰ γέγονε τοιαῦτα· ὅτι ἐκεῖνα μὲν οὐκ ἀμείβουσι τὰ ἑαυτῶν νόμιμα, ὁ δὲ λαός μου, φησίν, ἠλλάξατο τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἐξ ἧς οὐκ ὠφεληθήσεται. πῶς οὖν ἀπολογήσεταί τις ὀλιγωρήσας ἢ ἐκστὰς τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ;
61. εἰ δέ τις τὴν τοῦ ἔργου τοῦ ἰδίου πρόφασιν ἐπιφέρων ὀλιγωρεῖ, [c]προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις — γινωσκέτω ὁ τοιοῦτος ὡς αἱ τέχναι τῶν πιστῶν ἐπέργιά εἰσιν, ἔργον δὲ ἡ θεοσέβεια. τὰς οὖν τέχνας ὑμῶν ὡς ἐν περιέργῳ ποιεῖτε εἰς διατροφὴν ὑμῶν, ἔργῳ δὲ τὴν θεοσέβειαν ἀσκεῖτε, ὡς καὶ ὁ κύριος ἔλεγεν· [d]ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον — καὶ πάλιν· [e]τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. σπουδάζετε οὖν μηδέποτε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καταλιπεῖν. εἰ δέ τις ταύτην ὑπερίδοι, εἰς μιερὸν δὲ ἐθνῶν εἰσέλθοι ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν, ὁ τοιοῦτος τί ἀπολογήσεται τῷ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως; λόγια θεοῦ ζῶντος καταλιπὼν ζῶντα καὶ ζωοποιοῦντα καὶ δυνάμενα ῥύσασθαι κολάσεως αἰωνίου καὶ πορευθεὶς εἰς οἶκον δαιμόνων ἢ εἰς συναγωγὴν χριστοκτόνων ἢ ἐκκλησίαν[1] πονηρευομένων, οὐκ ἀκούσας τοῦ εἰπόντος· [f]ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω, οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιότητος καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω — καὶ πάλιν· [g]μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ

[a] Jer. 3, 11. [b] Jer. 2, 11. 10. [c] Ps. 104, 4.
[d] Joh. 6, 27. [e] Joh. 6. 29. [f] Ps. 25, 5. 4. [g] Ps. 1, 1.

[1] τῶν ἐθνῶν add. S.

κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. σὺ δὲ καταλιπὼν τῶν πιστῶν τὸ συνάθροισμα, τοῦ θεοῦ τὴν ἐκκλησίαν, τοὺς ἐκείνου νόμους, ἐπιβλέπεις ἐπὶ τὰ σπήλαια τῶν λῃστῶν, ἅγια ἡγούμενος, ἃ ἐκεῖνος βέβηλα ἀπεκάλεσε καὶ κοινοποιῶν, ἃ ἐκεῖνος ἀπεχώρισε καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ πομπαῖς Ἑλλήνων συντρέχεις καὶ ἐπὶ τὰ θέατρα ἐπείγῃ, ἐπιθυμήσας εἷς τῶν εἰςπορευομένων ἐκεῖ λογισθῆναι καὶ μετασχεῖν ἀκροαμάτων ἀπρεπῶν (ἵνα μὴ λέγωμεν μυσαρῶν), μὴ ἀκούσας τοῦ Ἱερεμίου λέγοντος· κύριε, [a]οὐκ ἐκάθισα ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παιζόντων, ἀλλ' εὐλαβούμην ἀπὸ προςώπου χειρός σου — καὶ τοῦ Ἰὼβ φάσκοντος τὰ ὅμοια· [b]εἰ δὲ καὶ μετὰ γελοιαστῶν ἐπορεύθην ποτὲ, ἱστάμην γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ· τί δὲ βούλῃ μετασχεῖν τῶν ἑλληνικῶν λογίων, ὄντων νεκρῶν ἀνθρώπων ἐξ ἐπιπνοίας διαβόλου ἀποφανθέντων ἅ τινά εἰσι νεκροποιὰ καὶ πίστεως ἀνατρεπτικὰ καὶ πρὸς πολυθεΐαν[1] ἀπάγοντα τοὺς προςανέχοντας αὐτοῖς; ὑμεῖς οὖν σχολάζοντες τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις[2] καὶ τῶν βιωτικῶν χρειῶν τούτους ἡγεῖσθε τιμιωτέρους καὶ πλείονα τιμὴν νέμοντες αὐτοῖς συντρέχετε[3] εἰς τὴν[4] ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου, ἣν περιεποιήσατο τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἠγαπημένου τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως· αὕτη γὰρ θυγάτηρ ἐστι[5] τοῦ ὑψίστου, ἡ ὠδυνήσασα ὑμᾶς διὰ τοῦ λόγου τῆς χάριτος καὶ μορφώσασα ἐν ὑμῖν τὸν Χριστὸν, οὗ μέτοχοι γενόμενοι ἱερὰ μέλη ἐστὲ καὶ ἐκλεκτὰ, μὴ ἔχοντα σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὡς ἅγιοι καὶ ἄμωμοι ἐν πίστει τετελειωμένοι ἐστὲ ἐν αὐτῷ κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ὑμᾶς θεοῦ.[6]

62. φυλάσσεσθε οὖν τοῦ μὴ συσχολάζειν τοῖς ἀπολλυμε-

[a] Jer. 15, 17. [b] Job 31, 5.

[1] πῦρ ἀΐδιον. S. [2] ἀλλὰ σχολάζετε τῷ κόσμῳ καὶ περὶ. S.
[3] σπουδάζετε καὶ καταφρονεῖτε συντρέχειν. S.
[4] καθολικὴν add. S. [5] τὴν θυγατέρα τὴν ἠγαπημένην. S.
[6] θεοῦ εἰς τὸ δέξασθαι τὴν διδαχὴν τοῦ θεοῦ τὴν μένουσαν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ζωοποιεῖν δυναμένην τοὺς τὸν λόγον τῆς ζωῆς δεξαμένους. ἐστὲ οὖν διηνεκῶς συνηθροισμένοι σὺν τοῖς πιστοῖς ζῶσιν ἐν τῇ μητέρι ὑμῶν ἐκκλησίᾳ.

νοις [1], ὅ ἐστι συναγωγὴ ἐθνῶν εἰς ἀπάτην καὶ ἀπώλειαν. οὐδεμία γὰρ κοινωνία θεῷ πρὸς διάβολον. [a] ὁ γὰρ συναθροιζόμενος μετὰ τῶν τὰ διαβόλου φρονούντων [2] εἷς ἐξ αὐτῶν λογισθήσεται καὶ τὸ οὐαὶ κληρονομήσει. φεύγετε δὴ καὶ τὰ ἀπρεπῆ τῶν θεαμάτων, τὰ θέατρά φημι καὶ τὰς ἑλληνικὰς πομπὰς, ἐπαοιδὰς, κληδόνας, μαντείας, καθαρισμοὺς, οἰωνισμοὺς, ὀρνιθοσκοπίας, νεκυομαντείας, ἐπιφωνήσεις, ὅτι γέγραπται· [b] οὐ γάρ ἐστιν οἰωνισμὸς ἐν Ἰακὼβ οὐδὲ μαντεία ἐν Ἰσραὴλ —καὶ πάλιν· [c] οἰώνισμα ἁμαρτία ἐστι—καὶ ἀλλαχοῦ· [d] οὐκ οἰωνιεῖσθε καὶ κληδόσι καὶ μαντείαις καὶ ἐγγαστριμύθοις οὐκ ἐπακολουθήσετε, φαρμακοὺς οὐ περιποιήσετε. διὸ παραινεῖ καὶ ὁ Ἱερεμίας λέγων· [e] κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ πορεύεσθε καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φοβεῖσθε. [3] διόπερ χρὴ τὸν πιστὸν φεύγειν τὰς συνόδους τῶν ἀσεβῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν, ἵνα μὴ τῷ συσχολάζειν αὐτοῖς παγίδας λάβωμεν ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς, ὅπως μὴ συναναστρεφόμενοι ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, αἵτινες ἐπὶ τιμῇ τῶν δαιμόνων ἐπιτελοῦνται κοινωνήσωμεν αὐτοῖς καὶ τῆς ἀσεβείας· φευκταῖαι δὲ αὐτῶν καὶ αἱ πανηγύρεις καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἐπιτελούμενα παίγνια. πιστὸν γὰρ ἐν πανηγύρει οὐ χρὴ παραβάλλειν πλεῖον τοῦ σωμάτιον πρίασθαι καὶ ψυχὴν περιποιήσασθαι καὶ ἕτερά τινα συνωνήσασθαι τῶν πρὸς σύστασιν ἁρμοζόντων. [4] ἀπέχεσθε οὖν πάσης τῆς τῶν εἰδώλων πομπῆς, φαντασίας, πανηγύρεως, συμποσίων, μονομαχίας καὶ πάσης θέας δαιμονικῆς. [5] **63.** οἱ

[a] 2 Cor. 6, 14. [b] Num. 23, 23. [c] 1 Rg. 15, 23.
[d] Lev. 19, 26. Dt. 18, 10. [e] Jer. 10, 2.

[1] *ἐν θεάτρῳ* add. S.

[2] *εἰςελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἐθνῶν.* S.

[3] S. add. *καὶ πάλιν ἐν εὐαγγελίῳ* λέγει (Mth. 10, 5.): *εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, ἐνταῦθα κελεύει καὶ παραινεῖ ἡμᾶς παντελῶς φεύγειν πάσας τὰς αἱρέσεις, αἵ εἰσιν αἱ πόλεις τῶν Σαμαρειτῶν. καὶ πάλιν μακρὰν φεύγειν τὰς συνόδους τῶν ἐθνῶν καὶ μὴ εἰςελθεῖν εἰς συναγωγὰς ξένας καὶ τὸ θέατρον παντελῶς φεύγειν καὶ τὰς ἑορτάς.*

[4] *εἰ μὴ ἵνα τὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς* (sic) *τροφὴν ὠναῖτο.* S. *σωμάτιον* recte servum interpretatur. A.

[5] *καὶ ἑορτῶν τῶν πανηγύρεων αὐτῶν* add. S.

δὲ νεώτεροι τῆς ἐκκλησίας ἐν πάσαις ταῖς χρείαις ἀόκνως λειτουργεῖν σπουδάζετε, μετὰ πάσης σεμνότητος [1] τοῖς ἔργοις ὑμῶν σχολάζετε, ὅπως ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ ὑμῶν ἦτε ἐπαρκοῦντες καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς πενομένοις πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρεῖν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν.[2] καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς σχολάζοντες τῷ λόγῳ τοῦ εὐαγγελίου ὅμως καὶ τῶν ἐπεργιῶν οὐκ ἀμελοῦμεν· οἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐξ ἡμῶν ἁλιεῖς, οἱ δὲ σκηνοποιοὶ, οἱ δὲ γῆς ἐργάται πρὸς τὸ μηδέποτε, ἡμᾶς ἀργοὺς εἶναι. λέγει δέ που καὶ ὁ Σολομών[3]· [a]ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρὲ, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος. ἐκείνῳ γὰρ γεωργίου μὴ ὑπάρχοντος οὐδὲ τὸν ἀναγκάζοντα ἔχων οὐδὲ ὑπὸ δεσπότην ὢν, ἑτοιμάζεται θέρους τὴν τροφὴν πολλήν τε ἐν τῷ ἀμητῷ ποιεῖται τὴν παράθεσιν· ἢ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶ τήν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται [4], ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προςφέρονται· ποθεινὴ δέ ἐστι καὶ ἐπίδοξος καίπερ οὖσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενής· τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη. καὶ ἑξῆς· ἕως πότε, ὀκνηρὲ, κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; ὀλίγον μὲν ὑπνοῖς, ὀλίγον δὲ κάθησαι, μικρὸν δὲ νυστάζεις, ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίζῃ χερσὶ στήθη· εἶτα παραγίνεταί σοι ὥςπερ κακὸς ὁδοιπόρος ἡ πενία καὶ ἡ ἔνδεια ὥςπερ ἀγαθὸς δρομεύς. ἐὰν δὲ ἄοκνος ῇς, ἥξει ὥςπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου καὶ ἡ ἔνδεια ὥςπερ κακὸς ἀνὴρ [5] ἀπαυτομολήσει. καὶ πάλιν· [b]ὁ ἐργαζόμενος

[a] Prov. 6, 6. [b] Prov. 12, 11.

[1] πάντες οὖν οἱ πιστοὶ ἐὰν μὴ ἦτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν παντὶ χρόνῳ add. S.

[2] τῆς ζωῆς ὑμῶν ἢ τῷ συναθροισμῷ (damoruto) προςμένητε ἢ ἐν τῷ ἔργῳ ὑμῶν ἐργάζητε καὶ μηδέποτε ἀργοὶ ἦτε. S.

[3] γὰρ ὁ κύριος. S.

[4] σεμνὴν ὡς ἐμπορεύεται. G. σεμνὴν om. A.

[5] δρομεὺς cod. Vat. LXX. et A., omisso κακός. S. tantum δρομεύς. G. cum cod. Alex. LXX.

τὴν ἑαυτοῦ γῆν πλησθήσεται ἄρτων. καὶ ἐν ἄλλοις φησίν· [a] ὁ ἀργὸς περιέλαβε τὰς χεῖρας ἑαυτοῦ καὶ ἔφαγε τὰς σάρκας αὐτοῦ. καὶ ἑξῆς· [b] κρύψας ὀκνηρὸς τὴν χεῖρα αὐτοῦ οὐ δυνήσεται ἀπενεγκεῖν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. καὶ πάλιν· [c] δι' ἀργίαν χειρῶν ταπεινωθήσεται ἡ δόκωσις. ἐργάζεσθε οὖν ἐνδελεχῶς, ἀθεράπευτος γάρ ἐστιν ἀργοῦ μῶμος· [d] εἰ δέ τις μὴ ἐργάζεται, οὗτος παρ' ὑμῖν μὴ ἐσθιέτω. ἀργοὺς γὰρ μισεῖ καὶ ὁ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν· ἀργὸς γὰρ εἶναι οὐκ ὀφείλει οὐδεὶς τῶν θεῷ προσανεχόντων.

III.

1. Χήρας δὲ καθιστᾶτε μὴ ἔλαττον ἐτῶν τῶν ἑξήκοντα [1], ἵνα τρόπῳ τινὶ τὸ τῆς διγαμίας αὐτῶν ἀνύποπτον βέβαιον ὑμῖν διὰ τῆς ἡλικίας ὑπάρχῃ. εἰ δὲ νεωτέραν καταστήσητε εἰς τὸ χηρικὸν καὶ μὴ φέρουσα τὴν ἐν νεότητι χηρείαν γαμηθῇ, ἀπρέπειαν ἐμποιήσει τῇ δόξῃ τοῦ χηρικοῦ. καὶ λόγον ὑφέξει τῷ θεῷ, οὐχ [2] ὅτι δευτέρῳ γάμῳ συνήφθη, ἀλλ' [3] ὅτι τὴν ἑαυτῆς ἐπαγγελίαν οὐκ ἐφύλαξε, καταστρηνιάσασα τοῦ Χριστοῦ [4]· διὸ χρὴ μὴ προπετῶς ποιεῖσθαι τὴν ἐπαγγελίαν ἀλλὰ μετὰ ἀσφαλείας. κρεῖσσον γὰρ αὐτῇ ἐστι μὴ εὔξασθαι ἢ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. εἰ δέ τις νεωτέρα ὀλίγον χρόνον σὺν τῷ ἀνδρὶ ποιήσασα καὶ ἀποβαλοῦσα αὐτὸν διὰ τελευτῆς ἢ δι' ἀφορμῆς τινος ἑτέρας καὶ μείνῃ [5] ἐφ' ἑαυτῆς, δῶρον [6] ἔχουσα χηρείας, μακαρία εὑρεθήσεται, ὁμοιωθεῖσα τῇ ἐν Σαρεφθοῖς σιδωνίᾳ χήρᾳ, πρὸς ἣν ὁ ἅγιος [7] τοῦ θεοῦ προφήτης Ἠλίας ἐξενώθη· ἡ τοιαύτη ἐξομοιωθήσεται Ἄννῃ τῇ θυγατρὶ Φανουὴλ τῇ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ, ἣ οὐκ

[a] Eccl. 4, 5. [b] Prov. 19, 24.
[c] Eccl. 10, 18. [d] 2 Thess. 3, 10.

[1] πεντήκοντα. S. [2] πρῶτον μέν. S. [3] ἔπειτα δέ. S.
[4] διότι μετὰ πίστεως καὶ φόβου θεοῦ οὐκ ἦλθε φυλάξαι τὴν ἐπαγγελίαν add. G.
[5] μεινέτω. S. [6] δόξαν. S. [7] ἄγγελος ὁ add. S.

ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν προσμένουσα ταῖς δεήσεσι[1] οὖσα μὲν ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ζήσασα δὲ μετὰ ἀνδρὸς ἐκ τῆς παρθενίας αὐτῆς ἔτη ἑπτὰ καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξάσασα[2] παρουσίαν[3] ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ[4] πᾶσι τοῖς προσδοκοῦσι[5] λύτρωσιν ἐν Ἰσραήλ. ἡ τοιαύτη μαρτύριον λαβοῦσα τιμηθήσεται κλέος ἔχουσα καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἐπὶ γῆς καὶ παρὰ θεῷ ἐν οὐρανοῖς τὸν αἰώνιον ἔπαινον. **2.** αἱ δὲ νεώτεραι χῆραι εἰς χηρικὸν μὲν μὴ ἐντασσέσθωσαν, μήποτε προφάσει τοῦ μὴ δύνασθαι κρατεῖν τῆς ἀκμῆς ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι ἐν πράγματι γένωνται.[6] ἐπικουρείσθωσαν δὲ καὶ βοηθείσθωσαν, ἵνα μὴ προφάσει τοῦ λείπεσθαι ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι ἐν πράγματι ἀπρεπεῖ ἐνσχεθῶσι. καὶ τοῦτο γὰρ εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν[7] κατὰ νόμον γινομένη δικαία[8], ὡςὰν κατὰ γνώμην θεοῦ ὑπάρχουσα· διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν παράνομος οὐ διὰ τὴν συνάφειαν ἀλλὰ διὰ τὸ ψεῦδος· τριγαμία δὲ ἀκρασίας σημεῖον· τὸ δ' ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν[9] προφανὴς πορνεία καὶ ἀσέλγεια ἀναμφίβολος. ὁ γὰρ θεὸς μίαν γυναῖκα ἑνὶ ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ· ἔσονται γὰρ οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. νεωτέραις δὲ μετὰ τὴν τοῦ πρώτου τελευτὴν συγκεχωρήσθω καὶ ὁ δεύτερος, ἵνα μὴ εἰς κρίμα τοῦ διαβόλου ἐμπέσωσι καὶ παγίδας πολλὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ ἐπιζημίους ψυχαῖς, αἵτινες κόλασιν προξενοῦσι μᾶλλον ἢ ἄνεσιν. **3.** αἱ δὲ ἀληθιναὶ χῆραί εἰσιν αἱ μόνανδροι ὑπάρξουσαι, μαρτυρούμενοι ὑπὸ πλειόνων ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, χῆραι τῷ ὄντι[10], τεκνοφορήσασαι[11] ἀμέμπτως· ὧν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι χρὴ

[1] καὶ ταῖς προςευχαῖς add. G. contra S. A. [2] δοξασάσῃ. S.
[3] post δεήσεσιν Ar.: ἔτη ὀγδοήκοντα ἑπτὰ ἐκ τῆς παρθενίας αὐτῆς ζήσασα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτά· quæ post ἑπτὰ sequuntur om. A.
[4] καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ add. G.
[5] ἐνώπιον πάντων τῶν προςδοκούντων. A.
[6] et sint irrisioni Satanæ. A. [7] ἡ ἅπαξ γαμήσασα. S.
[8] γίνεται καὶ δευτέρου. S. [9] τοῦτο. S.
[10] σώφρονες ἁγναὶ πισταὶ εὐσεβεῖς add. G.
[11] ante ἀμ. G. add. καλῶς καὶ ξενοδοχήσασαι contra S. A., τεκνοτροφήσασαι ἄνευ πλούτου. A., omnia om. S. qui διὰ τοῦτο.

ὡς[1] Θεῷ ἀνακειμένων. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν πενήτων, ὦ ἐπίσκοπε, μνημόνευε καὶ αὐτοῖς χεῖρα ὀρέγων[2] πρόνοιαν ποιούμενος ὡς Θεοῦ οἰκονόμος[3] χήραις καὶ ὀρφάνοις καὶ ἀπεριστάτοις καὶ τοῖς ἐν Θλίψει ἐξεταζομένοις. **4.** εἴ τινες[4] μή εἰσι χῆραι ἢ χῆροι, βοηθείας δὲ χρήζουσι διὰ πενίαν ἢ διὰ νόσον ἢ διὰ τεκνοτροφίαν πάντας σε δεῖ ἐφορᾶν καὶ πάντων ἐπιμελεῖσθαι. οἱ γὰρ τὰ δόματα διδόντες οὐκ αὐτοσχεδίως αὐτὰ διδόασι ταῖς χήραις, ἀλλὰ[5] συνεισφέρουσιν ἁπλῶς, ἑκούσια αὐτὰ ὀνομάζοντες· ὅπως σὺ ὁ ἐπιστάμενος τοὺς Θλιβομένους ἀκριβῶς ὡς ἀγαθὸς οἰκονόμος μερίζῃς αὐτοῖς ἐκ τοῦ δόματος. ὁ γὰρ Θεὸς γινώσκει τὸν δεδωκότα, κἂν ἀπόντος[6] αὐτοῦ[7] λέγε δὲ αὐτοῖς, καὶ τίς ὁ δεδωκὼς, ἵνα καὶ ἐξ ὀνόματος ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύχωνται.[8] ἐν πάσῃ γὰρ γραφῇ ὁ κύριος περὶ τῶν πενήτων παραινεῖ λέγων διὰ μὲν Ἠσαΐου. [a] διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰςάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐὰν δὲ ἴδῃς

[a] Is. 58, 7.

[1] τῶν νεωτέρων τῶν ἐν σεμνότητι add. S. pro ἀνακειμ. ut videtur προςμειvασῶν. S.

[2] καὶ τρέφων αὐτοὺς add. S. antea καὶ τῶν πενήτων et μνημόνευε καὶ om. A. post ὀρέγων. G. add. ἐπικουρίας καί.

[3] εὐκαίρως ἑκάστῳ διανέμων τὰ πρόςφορα add. G.

[4] ante εἰ G. τί γάρ; Syrus εἰ καί τινες. Arabs εἴ τινες—χῆροι om. et deinde καὶ βοηθ. χρ. tanquam dativ. plur. participii ad finem cap. 3. relatum. post χρηζ. Arabs: πενήτων δὲ μνημόνευε, ὦ ἐπίσκοπε, διὰ τεκνοτροφίαν καὶ διὰ νόσον ἐφορᾶ πάντων. προνοοῦ παντὸς τοῦ ποιμνίου· λέγει Ἠσαΐας ὁ προφήτης Isaj. 58, 7. quæ intercedunt om. A.

[5] σοι add. S.

[6] μὴ παρατυγχάνοντος (lo mestaqbal Act 17, 17.) S.

[7] S. add. καὶ ὅταν μερίζῃς. contra G. addit: ὑπὸ σοῦ τοῖς δεομένοις μερίζηται. καὶ ὃς μὲν ἔχει τὸν τῆς εὐποιΐας μισθὸν, σὺ δὲ τὸν τῆς συνειδήτου οἰκονομίας μακαρισμόν.

[8] G. addit.: χρὴ γὰρ εὐποιεῖν πάντας ἀνθρώπους, μὴ φιλοκρινοῦντας τοῦτον, ὅς τις ᾖ, ἢ ἐκεῖνον· ὁ γὰρ κύριός φησι (Luc. 6, 30.)· παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου—δῆλον δὲ ὡς τῷ χρήζοντι κατ' ἀλήθειαν κἂν φίλος ᾖ κἂν ἐχθρὸς κἂν συγγενὴς κἂν ἀλλότριος κἂν ἄγαμος κἂν γεγαμηκὼς ὑπάρχῃ.

[9] τῷ δυνάστῃ add. g.

γυμνὸν, περίβαλε καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψῃ. καὶ διὰ τοῦ Δανιὴλ λέγει· [a]διὸ, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων. καὶ διὰ Σολομῶνός φησιν [b]ἐλεημοσύναις καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι. καὶ διὰ τοῦ Δαβὶδ πάλιν λέγει· [c]μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα, ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ κύριος. καὶ πάλιν· [d]ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ Σολομῶν φησιν· [e]ὁ ἐλεῶν πτωχὸν κυρίῳ δανείζει, κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ —καὶ ἑξῆς· [f]ὃς φράσσει τὰ ὦτα αὐτοῦ μὴ εἰσακοῦσαι τοῦ δεομένου καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσεται καὶ οὐκ ἔσται εἰσακούων αὐτοῦ. **5.** ὑπαρχέτω δὲ πᾶσα χήρα πραεῖα, ἥσυχος, ἐπιεικὴς, ἄκακος, ἀόργητος, μὴ πολυλάλος, μὴ κραύγασος, μὴ πρόγλωσσος[1], μὴ καταλάλος[2], μὴ φιλοπράγμων[3]· βλέπουσά τι σκολιὸν ἢ ακούουσα γινόμενον ἔστω ὡς μὴ βλέπουσα καὶ ὡς μὴ ἀκούουσα ὑπαρχέτω.[4] καὶ μηδὲν ἕτερον τῇ χήρᾳ μελέτω, εἰ μὴ τὸ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν διδόντων καὶ ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. ἐπερωτωμένη δέ τι ὑπό τινος, μὴ ῥᾳδίως ἀποκρινέσθω πλὴν ὅσα περὶ πίστεως καὶ δικαιοσύνης[5] καὶ τῆς εἰς θεὸν ἐλπίδος, ἀποστέλλουσα τοῖς ἡγουμένοις τοὺς θέλοντας κατηχεῖσθαι[6], μόνα[7] δὲ ἀποκρινέσθω τὰ[8] περὶ ἀνατροπῆς πολυθέου πλάνης[9] ἀποδεικνύουσα τὸν περὶ μοναρχίας θεοῦ λόγον, περὶ δὲ τῶν ἑξῆς

[a] Dan. 4, 24. [b] Prov. 15, 27. [c] Ps. 40, 2.
[d] Ps. 111, 9. [e] Prov. 19, 17. [f] Prov. 21. 13.

[1] μὴ πρόγλ. om. A. [2] μὴ λεξίθηρος, μὴ δισσολόγος add. G.
[3] φιλοπόλεμος. S.= rohêm maçvoto. ΠΡΑΓΜ.=ΠΟΛΕΜ. plane om. A.
[4] A. e verbis βλέπ—ὑπαρχ. nihil retinet quam μὴ ἀκούουσά τι πονηρόν. quæ post ὑπαρχ. sequuntur usque ad χρὴ γὰρ ἐν τοῖς μυστικοῖς om. A.
[5] περὶ δικ. καὶ πίστεως θεοῦ. S.
[6] τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα add. G. [8] Τὰ δέ. S.
[7] μόνον. S. qui post ἀποκρ. interpungit. [9] καὶ add. S.

προπετῶς τι μὴ ἀποκρινέσθω[1], ὅπως μήτι ἀμαθῶς φθεγξαμένη βλασφημίαν προστρίψῃ τῷ λόγῳ. κόκκῳ γὰρ σινάπεως ἐοικέναι τὸν λόγον ὁ κύριος ἐδογμάτισεν[2], ᾧ ἐάν τις ἀπείρως χρήσηται, πικρὸν αὐτὸ εὑρήσει· χρὴ γὰρ ἐν τοῖς μυστικοῖς μὴ προδότην εἶναι, ἀλλ' ἀσφαλῆ· παραινεῖ γὰρ ἡμῖν[3] ὁ κύριος λέγων· [a]μὴ βάλλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. ἀκούσαντες γὰρ οἱ ἄπιστοι τὸν περὶ Χριστοῦ λόγον οὐ δεόντως, ἀλλ' ἐνδεῶς καὶ μάλιστα τὸν περὶ ἐνσωματώσεως, ἢ τοῦ πάθους αὐτοῦ[4], μυκτηρίσαντες χλευάσουσι μᾶλλον ὡς ψευδῆ, ἢ δοξάσουσι, καὶ ἔνοχος ἔσται τῆς[5] προπετείας ἡ πρεσβῦτις καὶ τῆς βλασφημίας καὶ τὸ οὐαὶ κληρονομήσει.[6] οὐαὶ γάρ, φησὶ [b]δι' οὗ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. **6.** οὐκ ἐπιτρέπομεν οὖν γυναῖκας διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ μόνον προσεύχεσθαι καὶ τῶν διδασκάλων ἐπακούειν. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς ἡμᾶς τοὺς δώδεκα πέμψας μαθητεῦσαι τὸν λαὸν καὶ τὰ ἔθνη, γυναῖκας οὐδαμοῦ ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ κήρυγμα καί τοι οὐκ ἀπορῶν· συνῆν γὰρ[7] ἡμῖν ἥ τε μήτηρ τοῦ κυρίου καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, ἔτι δὲ Μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Μάρθα καὶ Μαρία[8] αἱ ἀδελφαὶ Λαζάρου, Σαλώμη καὶ ἕτεραί τινες.[9] εἰ γὰρ ἦν ἀναγκαῖον γυναιξὶ διδάσκειν, αὐτὸς ἂν ἐκέλευσε πρῶτος καὶ ταύταις σὺν ἡμῖν κατηχεῖν τὸν λαόν·

[a] Mth. 7, 6. [b] Is. 52, 5.

[1] καὶ περὶ κολάσεως (tashnîgo) καὶ περὶ ἀναπαύσεως καὶ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς οἰκονομιας αὐτοῦ οὐκ ὀφείλει χήρα λαλῆσαι οὐδὲ λαϊκός. S.

[2] τοῦτο δ' ἐστὶ διάπυρον add. G.

[3] ταῖς χήραις καὶ τοῖς λαϊκοῖς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

[4] ἀλλ' ἐνδεῶς usque αὐτοῦ om. A. [5] ἁμαρτίας add. S.

[6] A. nihil nisi χλ. ὡς ψευδῆ καὶ τὸ οὐαὶ κληρονομήσουσιν.

[7] δέ. S. [8] ἑτέρα add. S.

[9] οὐκ ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ κατηχεῖν σὺν ἡμῖν τὸν λαὸν add. S.

εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, οὐκ ἔστι δίκαιον τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς κεφαλῆς ἐξάρχειν. γνωριζέτω οὖν ἡ χήρα, ὅτι θυσιαστήριόν ἐστι θεοῦ, καὶ καθίσθω ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς, μὴ μετά τινος προφάσεως ἐν ταῖς τῶν πιστῶν οἰκίαις ἐπὶ τῷ λαμβάνειν εἰςπορευομένη· οὐδὲ γάρ ποτε τὸ θυσιαστήριον τοῦ θεοῦ περιτρέχει, ἀλλ' ἐν ἑνὶ τόπῳ ἵδρυται. ὑπαρχέτω οὖν καὶ ἡ παρθένος καὶ ἡ χήρα μὴ περιτρέχουσα ἢ ῥεμβομένη κατὰ τὰς τῶν ἀλλοτρίων οἰκίας, ὅτι ῥεμβοὶ καὶ ἀναιδεῖς καὶ αἱ τοιαῦται οὐχ ἡσυχάζουσι[1] τοὺς πόδας ἐν ἑνὶ τόπῳ διὰ τὸ μὴ χήρας ἀλλὰ πήρας αὐτὰς ὑπάρχειν, ἑτοίμους εἰς τὸ λαμβάνειν[2], φλυάρους, καταλάλους, μαχοσυμβούλους, ἀναιδεῖς, ἀναισχύντους, αἵτινες τοιαῦται ὑπάρχουσαι οὐκ ἄξιαι τοῦ καλέσαντος τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς συναγωγῆς ἀνάπαυμα ἐν τῇ κυριακῇ καταντῶσιν ὡς οἱ ἐγρηγορότες, ἀλλ' ἢ νυστάζουσιν ἢ φλυαροῦσιν[3] ἢ[4] ἑτέρους αἰχμαλωτίζουσι, προςάγοντες τῷ πονηρῷ[5], οὐκ ἐῶντες αὐτοὺς νήφειν ἐν κυρίῳ, ἀλλὰ παρασκευάζοντες τοιούτους αὐτοὺς ἐξιέναι οἷοι καὶ εἰςίασι, διάκενοι, διὰ τὸ μὴ ἀκούειν τῶν διδασκόντων ἢ τῶν ἀναγινωσκόντων τὸν τοῦ κυρίου λόγον. περὶ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ Ἠσαΐας ὁ προφήτης λέγει· [a] ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου. **7.** τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ τῶν τοιούτων χηρῶν ἐκλείσθη τὰ ὦτα τῆς καρδίας εἰς τὸ μὴ καθεζομένας ἔνδον ἐν ταῖς στέγαις αὐτῶν προςλαλεῖν τῷ κυρίῳ, ἀλλὰ περιτρεχούσας ἐν ἐπινοίᾳ πορισμοῦ διὰ τῶν φλυαριῶν τὰ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιθυμή-

[a] Is. 6, 9. 10.

[1] S. lo koishon : cf. Castelli kausho, silentium, taciturnitas. *οὐδὲ ἐν ταῖς οἰκίας.* S.

[2] *καὶ τὸ καταλαλεῖν ἀναισχύντως καὶ ἀκαθάρτως* add. A. qui seqq. om. usque ad *κυρίου λόγον.*

[3] *ἢ μαστροπεύουσιν ἢ αἰτοῦσιν* add. G.

[4] *ὥςτε καί.* S.

[5] *αἰχμαλωτίζεσθαι δι' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ τοῦ ἀντικειμένου.* S.

ματα πράσσειν. αἱ τοιαῦται οὖν χῆραι οὐ προςήρτηνται τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ· εἰσὶ[1] γὰρ ἔνιαι χῆραι ἐργασίαν ἡγούμεναι τὸ πρᾶγμα καὶ ἐξ ὧν ἀναισχύντως αἰτοῦσι καὶ ἀπλήστως λαμβάνουσιν[2], ἤδη καὶ ὀκνηροτέρους τοὺς πολλοὺς πρὸς τὸ διδόναι κατέστησαν[3]· εὐπορίαν χρημάτων ἑαυταῖς ἐπισωρεύουσαι καὶ ἐπὶ πικροῖς τόκοις δανείζουσι καὶ μόνου τοῦ μαμμωνᾶ φροντίζουσιν, ὧν ὁ θεὸς τὸ βαλλάντιον[4]· [ἡ γὰρ ἠσκηκυῖα περὶ τὸ χρηματολογεῖν ἀντὶ τοῦ θεοῦ λατρεύει τῷ μαμμωνᾷ, τουτέστι δουλεύει τῷ κέρδει, τῷ δὲ θεῷ εὐάρεστος εἶναι οὐ δύναται οὐδὲ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ ὑπήκοος, συνεχῶς οὐ δυναμένη ἐντυγχάνειν αὐτῷ, ἐπὶ τὸ ἀργυρολογεῖν τὸν νοῦν καὶ τὴν διάθεσιν ἔχουσα][5]· ἐπείπερ [a]ὅπου ὁ θησαυρὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία αὐτῆς[6]· ἐν νῷ γὰρ διαλαμβάνει, ποῦ πορευθῇ λήμματος χάριν[7] ἢ λόγον τινὰ τῇ αὐτῆς φίλῃ[8] προςενεγκεῖν[9]· ἡ δὲ τοιαῦτα λογιζομένη οὐκέτι τῇ προςευχῇ προςέξῃ, ἀλλὰ τῇ ἐμπιπτούσῃ ἐννοίᾳ· διὸ[10] οὐκ εἰςακουσθήσεται, οὐ γὰρ ἐξ ὅλης καρδίας προςφέρει τὴν δέησιν κυρίῳ, ἀλλὰ μεμερισμένῃ

[a] Mth. 6, 21.

[1] quæ inde ab initio capitis usque ad hoc εἰσὶ leguntur om. A.

[2] λαμβάνουσαι. S.

[3] G. addit: δέον γὰρ αὐτὰς ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς διὰ μετριότητα γνώμης. ἐκ τῶν ἐναντίων ἐμπεριτρέχουσαι τοὺς τῶν πλουσίων (πλησίον) οἴκους διασείουσιν.

[4] καὶ ἡ κοίλια add. S. αἳ τὸ φαγεῖν καὶ τὸ πιεῖν προκρίνουσι πάσης ἀρετῆς λέγουσαι· φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν, αἵ ὡς ἑστῶτα ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ οὐχ ὡς φεύγοντα add. G.

[5] hæc verba inde ab ἡ γὰρ ἠσκ. A. om. et post καρδία αὐτῆς habet S.

[6] ὅταν δὲ στῇ προσευχομένη add. S. γὰρ sequens om.

[7] ὅτι ἡ δεῖνα ἡ φίλη αὐτῆς ἐπιλέλησται καὶ add. G. Arabs omnia quæ usque ad init. cap. 8. leguntur om. ubi ὅτι ἐξ ἁρπαγῆς ἢ ἑτέρας τινος οὐ καλῆς ἀγωγῆς συλλέγει χρήματα præcedentibus omissis legit, huc referens.

[8] τῇ αὐτῆς φίλῃ reposui e Syro, G. ταύτῃ.

[9] ὀφείλει add. G.

[10] κἄν ποτε θελήσῃ προςεύξασθαι ὑπέρ τινος add. G.

διανοίᾳ. ἡ δὲ θεῷ βουλομένη προσανέχειν[1] καθημένη ἔνδον φρονεῖ τὰ τοῦ κυρίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀκαταπαύστῳ στόματι δέησιν προσφέρουσα[2] καὶ εἰσακούσεται αὐτῆς διὰ τὸ τὴν διάνοιαν αὐτῆς πρὸς μόνῳ τούτῳ ἠρτῆσθαι καὶ μήτε πρὸς ἀπληστίαν μήτε πρὸς ἐπιθυμίαν πολυδάπανον ἐκκεῖσθαι.[3] οὕτω σεμνὴ καὶ ἀτάραχος ὑπάρχουσα εὐάρεστος ἔσται τῷ θεῷ καὶ ἅμα τῷ αἰτήσασθαι αὐτήν τι προφθάσει αὐτὴν ἡ δόσις.[4] τοιαύτη δὲ οὖσα ὑπαρχέτω ἀφιλάργυρος[5], μὴ αἰσχροκερδής, μὴ ἄπληστος, μὴ λίχνος, ἀλλὰ[6] πραεῖα, ἀτάραχος, εὐλαβής, αἰδήμων, καθημένη ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς[7], ἔρια ἐκλαμβάνουσα ἑτέροις μᾶλλον ἐπιχωρηγείτω, ἤπερ αὐτή τινος δεέσθω, μιμνησκομένη τῆς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ μεμαρτυρημένης ὑπὸ τοῦ κυρίου χήρας, ἥτις ἐλθοῦσα[8] ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δύο λεπτά, ὅπερ ἐστὶ κοδράντης[9] καὶ θεασάμενος αὐτὴν ὁ καρδιογνώστης[10] ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι αὕτη ἡ χήρα

[1] ἀρέσκειν χήρα. S.

[2] εἰλικρινῆ. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ σοφωτάτη Ἰουδὶθ μεμαρτυρημένη ἐπὶ σωφροσύνῃ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδεῖτο τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ, οὕτως οὖν καὶ ἡ ὁμοία αὐτῇ χήρα ἔντευξιν ἀκατάπαυστον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας προσοίσει θεῷ add. S.

[3] ὅ τε ὀφθαλμὸς αὐτῆς ἁγνὸς καὶ ἡ ἀκοὴ καθαρὰ καὶ αἱ χεῖρες ἀμόλυντοι καὶ οἱ πόδες ἥσυχοι καὶ τὸ στόμα οὔτε πρὸς λαιμαργίαν, οὔτε πρὸς φλυαρίαν ἕτοιμον, ἀλλὰ λαλοῦν μὲν τὰ δέοντα μεταλαμβάνον δὲ ὧν προσῆκε διὰ μόνην τὴν σύστασιν add. G. contra S. ita: ὁ δὲ ὀφθαλμὸς αὐτῆς οὐ περιτρέχων εἰς τὸ ἰδεῖν τι καὶ ὀρέγεσθαι καὶ κατέχεσθαι τὸν νοῦν αὐτῆς, καὶ οὐκ ἀκούει ῥήματα πονηρὰ εἰς τὸ συναπαχθῆναι αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἐξέρχεται καὶ περιτρέχει ἔξω· διὰ τοῦτο οὐκ ἐμποδίζεται ἡ προσευχὴ αὐτῆς ὑπὸ μηδενός.

[4] ἔτι γάρ σου, φησὶ, λαλοῦντος ἐρῶ· ἰδοῦ πάρειμι add. G. ex Isaj. 58, 9.

[5] ἄτυφος add. G.

[6] ἐγκρατὴς add. G.

[7] ψάλλουσα, προσευχομένη, ἀναγινώσκουσα, ἀγρυπνοῦσα, νηστεύουσα, θεῷ πάντοτε προσομιλοῦσα ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις add. G.

[8] ἐν τῷ ἱερῷ add. G.

[9] δηνάριος. S.

[10] Χριστὸς add. G.

πλεῖον πάντων ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, ὅτι οἱ πάντες ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος ὅλον αὐτῆς τὸν βίον ὃν εἶχεν. σεμνὰς οὖν δεῖ εἶναι τὰς χήρας, πειθομένας τοῖς ἐπισκόποις[1] καὶ τοῖς διακόνοις[2], εὐλαβουμένας, ἐντρεπομένας, φοβουμένας, μὴ κατεξουσιαζούσας μήτε παρὰ τὴν διαταγήν τι ποιεῖν θελούσας δίχα γνώμης[3], οἷον τὸ πρός τινα ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ φαγεῖν παρ' αὐτῷ καὶ πιεῖν ἢ λαβεῖν τι παρά τινος· εἰ δὲ μὴ κελευσθεῖσα ποιήσῃ[4] τι[5], ἐπιτιμάσθω[6] ὡς προπετής. **8.** τί γὰρ ἐπίσταται ὁποία τίς ἐστι παρ' ἧς λαμβάνει ἢ ἐκ ποταπῆς διακονίας παραβάλλει τὴν τροφήν, πότερον ἐξ ἁρπαγῆς ἢ ἑτέρας τινὸς οὐ καλῆς ἀγωγῆς; οὐκ ἐπισταμένη ἡ χήρα, ὅτι ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου τούτων δώσει λόγον θεῷ, δεχομένη ἀναξίως θεοῦ.[7] οὔτε γὰρ οἱ ἱερεῖς τοιαύτης ἑκουσιασμὸν δέξονταί ποτε οἷον ἅρπαγος ἢ πόρνης. γέγραπται γάρ· [a] οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον—καί· [b] οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης κυρίῳ τῷ θεῷ.[8] ὁ γὰρ ἀπὸ τοιούτου ἐπιῤῥήτου ἢ ἀποσυναγώγου δεχόμενος καὶ ὑπὲρ τούτου προσευχόμενος ἐμμένειν τοῖς κακοῖς προαιρουμένου[9], λυπεῖ Χριστὸν[10] καὶ συμμολύνεται αὐτοῖς[11], μὴ ἀφίων

[a] Ex. 20, 17. [b] Dt. 23, 18.

[1] *καὶ τοῖς πρεσβυτέροις* add. G.
[2] *ἔτι μὴν καὶ ταῖς διακόναις* add. G.
[3] *τοῦ διακόνου* add. G.
[4] *ἐν* add. G.
[5] *τούτων* add. G.
[6] *νηστείᾳ ἢ ἀφοριζέσθω* add. G.
[7] omnia inde ab *οὐκ ἐπ.* om. A. vide supra ad cap. 7. medium.
[8] add. Ar. crimen magum est accipere a talibus. contra G. addit: *οὐ δεῖ οὖν δέχεσθαι παρὰ τῶν τοιούτων οὔτε μὴν παρὰ ἀφωρισμένων. γινέσθωσαν δὲ αἱ χῆραι ἕτοιμοι πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἐντεταλμένων αὐταῖς ὑπὸ τῶν κρειττόνων καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἐπισκόπου ποιείτωσαν ὡς θεῷ ὑπακούουσαι.*
[9] *καὶ μὴ θέλοντος μεταμεληθῆναί ποτε κοινωνεῖ τούτῳ τῇ προσευχῇ καὶ* add. G.
[10] *τὸν τοὺς ἀδίκους ἀποστρεφόμενον καὶ οἰκοδομεῖ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναξίας δόσεως* add. G.
[11] in omnibus peccatis eorum add. A. qui reliqua ad finem capitis usque omittit.

αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν ἐλθεῖν, ὥστε προσκλαῦσαι δεηθῆναι τοῦ θεοῦ.[1] **9.** περὶ δὲ τοῦ γυναῖκας βαπτίζειν γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι κίνδυνος οὐ μικρὸς[2] ταῖς τοῦτο ἐπιχειρούσαις. διὸ οὐ συμβουλεύομεν· ἐπισφαλὲς γὰρ, μᾶλλον δὲ παράνομον[3] καὶ ἀσεβές.[4] εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, οὗτος δὲ προχειρίζεται εἰς ἱερωσύνην, οὐ δίκαιον[5], λιπόντα τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἐλθεῖν σῶμα.[6] γυνὴ γὰρ σῶμα[7] ἀνδρὸς, ἐκ πλευρᾶς ὂν, καὶ ὑποκείμενον ἐκείνῳ[8], εἰς παίδων γένεσιν. [a] αὐτὸς γάρ σου, φησὶ, κυριεύσει.[9] εἰ[10] δὲ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διδάσκειν[11] αὐτοῖς οὐκ ἐπετρέψαμεν.[12] εἰ[13] ἔδει ὑπὸ γυναικῶν βαπτίζεσθαι, πάντως ἂν καὶ ὁ κύριος ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς ἐβαπτίζετο καὶ οὐκ ὑπὸ Ἰωάννου[14]· νῦν δὲ οὐδαμοῦ[15] προσέταξεν[16]

[a] Gen. 3, 16.

[1] Syrus præcedd. ita: πᾶς γὰρ ὁ σὺν ἀποσυναγώγῳ προσευχόμενος ἢ κοινωνῶν αὐτῷ δικαίως σὺν αὐτῷ λογισθῆναι δεῖ· εἰς λύσιν (?) γὰρ καὶ ὄλεθρον τῶν ψυχῶν οὗτοί εἰσιν. εἰ γάρ τις τοῦ ἀποσυναγώγου κοινωνεῖ τῇ προσευχῇ καὶ οὐκ ἀκούει τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ θεοῦ οὐκ ἀκούει, καὶ συμμολύνεται αὐτῷ. τοῦτον οὐκ ἀφίησιν εἰς μετάνοιαν ἐλθεῖν. εἰ γάρ [δέ ?] τις κοινωνεῖ αὐτῷ, μεταμελέσθω καὶ προσκλαιέτω καὶ δεηθήτω καὶ προσευχέσθω δεχθῆναι καὶ μετανοείτω ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίει καὶ ζήσεται. cap. 9. A. incipit cap. vicesimum.

[2] ἁμαρτία μεγάλη pro. κ. οὐ μ. A.

[3] διὸ οὐ usque μᾶλλον δὲ om. A. et. deinde παράν. γάρ.

[4] Syrus ita: περὶ δὲ τῆς γυναικὸς βαπτίζειν ἢ ὑπὸ γυναικὸς βαπτίζεσθαι οὐ συμβουλεύομεν ὅτι παράνομον καὶ κίνδυνος μέγας τῷ βαπτισθέντι καὶ τῇ βαπτιζούσῃ.

[5] ἀθετῆσαι τὴν δημιουργίαν καὶ add. G.

[6] μέλος τοῦ σώματος pro σῶμα. A. [7] μέλος pro σῶμα. A.

[8] ἐξ οὗπερ καὶ διῃρέθη add. G.

[9] ἀρχὴ γὰρ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ἐπειδὴ καὶ κεφαλὴ add. G.

[10] ὅτι pro εἰ. A. [11] βαπτίζειν. A.

[12] G. addit: πῶς ἱερατεῦσαι ταύταις παρὰ φύσιν τις συγχωρήσει; τοῦτο γὰρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀθεότητος τὸ ἀγνόημα, θηλείαις θεαῖς ἱερείας χειροτονεῖν, ἀλλ' οὐ τῆς Χριστοῦ διατάξεως.

[13] δὲ καὶ add. G., γὰρ add. S.

[14] καὶ οὐχ ὑπὸ I. om. A. ἢ καὶ ἡμᾶς ἀποστέλλων ἐπὶ τὸ βαπτίζειν συναπέστειλεν ἂν ἡμῖν καὶ γυναῖκας ἐπὶ τούτῳ add. G.

[15] οὔτε add. G. [16] οὔτε ἐγγραφῶς παρέδωκεν add. G.

εἰδὼς[1] τὴν ἀπρέπειαν.[2] **10.** ἀλλ' οὔτε λαϊκοῖς ἐπιτρέπομεν ποιεῖν τι τῶν ἱερατικῶν ἔργων, οἷον θυσίαν ἢ βάπτισμα ἢ χειροθεσίαν ἢ εὐλογίαν[3] μικρὰν ἢ μεγάλην[4]· διὰ γὰρ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου δίδοται ἡ τοιαύτη ἀξία· ὁ δὲ μὴ ἐγχειρισθεὶς ταύτην, ἀλλ' ἁρπάσας αὐτὴν ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ὀζία ὑποστήσεται. **11.** ἀλλ' οὔτε τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς ἐπιτρέπομεν βαπτίζειν, οἷον ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις ἢ πυλωροῖς[5]—ἀλλ' ἢ μόνοις ἐπισκόποις ἢ πρεσβύτεροις ἐξυπηρετουμένων αὐτοῖς τῶν διακόνων. οἱ δὲ τολμῶντες τοῦτο τῶν Κοριτῶν ὑποίσουσι τὴν δίκην. οὐκ ἐπιτρέπομεν δὲ πρεσβυτέροις χειροτονεῖν διακόνους ἢ διακονίσσας[6] ἢ ἀναγνώστας[7] ἢ πυλωροὺς, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ἐπισκόποις.[8] **12.** περὶ δὲ φθόνου ἢ ζήλου ἢ καταλαλιᾶς ἢ ἔριδος ἢ φιλονεικίας προείρηται ὑμῖν, ὅτι ταῦτα χριστιανοῖς ἀλλότρια καὶ μάλιστα ἐπὶ χηρῶν.[9] ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐνεργῶν[10] διάβολος, πολύτροπος καὶ ποικίλος ὑπάρχων, εἰς τὰς μὴ χήρας ἐμπομπεύει, ὡς καὶ ποτε εἰς τὸν Καΐν· ἔνιαι γὰρ λέγουσιν εἶναι χῆραι, τὰ δὲ τῆς χηρείας ἄξια παραγγέλματα οὐ ποιοῦσιν, ὡς οὐδ' ὁ Καΐν τὰ ἀδελφικὰ δικαιώματα. ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς οὐ τὸ ὄνομα τῆς χηρείας εἰς βασιλείαν αὐτὰς εἰσάξει, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς πίστις καὶ τὰ ὅσια ἔργα. εἰ[11] δέ τις τὸ μὲν ὄνομα τῆς χηρείας κέκτηται, τὰ δὲ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιτελεῖ[12] ἐπιτηδεύματα, ἡ μὲν

[1] καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς φύσεως καὶ add. G.

[2] τοῦ πράγματος, ὡς καὶ τῆς φύσεως δημιουργὸς καὶ τῆς διατάξεως νομοθέτης add. G.

[3] pro ἢ εὐλ. Arabs: ad distributionem sacerdotii (=liqismati 'lkuhnati).

[4] G. addit: οὐχ ἑαυτῷ γάρ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ.

[5] ἢ ὑπηρέταις add. G.

[6] ὑποδιακόνους. A.

[7] ἢ ὑπηρέτας ἢ ᾠδοὺς add. A.

[8] αὕτη γάρ ἐστι τάξις ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἁρμονία add. G. qui his se opponunt a christianis alieni sunt add. A.

[9] init. cap. usque ad χηρῶν om. A.

[10] κακὰ add. S.

[11] γὰρ ἀγαθὰ ποιεῖς, δοξασθήσῃ καὶ δεκτὸς ἔσῃ, εἰ δὲ κακὰ ποιεῖς καί. S. hæc verba ad Genes. 5, 7. alludunt (non tamen LXX.) hinc interpolator supra Cainum intrudendum sibi putavit.

[12] ἐπιτελεῖς. S.

χηρεία αὐτῆς οὐ λογισθήσεται, ἐξωσθεῖσα[1] δὲ τῆς[2] βασιλείας αἰωνίᾳ κολάσει παραδοθήσεται. ἀκούομεν γάρ τινας χήρας ζηλοτύπους, φθονερὰς, διαβόλους, βασκαινούσας ταῖς ἑτέρων ἀνέσεσιν· αἱ δὲ τοιαῦται οὐκ εἰσὶ τοῦ Χριστοῦ οὐδὲ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας μαθήτριαι. δέον γὰρ αὐτὰς[3], ἐνδυθείσης αὐτῶν συγχήρας ὑπό τινος ἢ λαβούσης[4] ἀργύρια ἢ τροφὴν ἢ πόμα ἢ ὑπόδεσιν, θεασαμένας[5] τὴν ἀδελφὴν ἀναψύξασαν εἰπεῖν· **13.** εὐλογητὸς εἶ, ὁ θεὸς ὁ ἀναψύξας τὴν συγχήραν. εὐλόγησον, κύριε, καὶ δόξασον[6] τὸν διακονήσαντα αὐτῇ καὶ[7] τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀναβῆναι[8] ἐν ἀληθείᾳ πρός σε καὶ μνησθήσῃ αὐτοῦ εἰς ἀγαθὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς αὐτοῦ[9]· καὶ τὸν ἐπισκοπόν μου τὸν καλῶς σοι λειτουργήσαντα καὶ διδάξαντα εὔκαιρον ἐλεημοσύνην γυμνῇ οὔσῃ τῇ συγχήρᾳ μου γενέσθαι, προςθείῃς αὐτῷ δόξαν καὶ δώσῃς αὐτῷ στέφανον καυχήσεως ἐν ἡμέρᾳ ἀποκαλύψεως ἐπισκοπῆς σου. ὁμοίως καὶ ἡ λαβοῦσα χήρα τὸ ἔλεος προςευχέσθω τῷ διδόντι αὐτῇ τὴν διακονίαν. **14.** ἡ μέντοι εὐποιοῦσα, ἀποκρυψάτω[10] τὸ οἰκεῖον ὄνομα ὡς σοφὴ[11], ἵνα γένηται ἡ ἐλεημοσύνη[12] πρὸς τὸν θεὸν ἐν κρυπτῷ· καθώς φησιν ὁ κύριος· [a] ὅτι σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ. καὶ ἡ χήρα προςευχέσθω ὑπὲρ τοῦ δεδωκότος[13], ἅγιον θυσιαστήριον Χριστοῦ ὑπάρχουσα. καὶ ὁ πατὴρ ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει τῷ εὐποιοῦντι ἐν τῷ φανερῷ. ἀλλ' αἱ μὴ[14] κατ' ἐντολὴν θεοῦ ζῆν θέλουσαι χῆραι φροντίζουσι[15]

[a] Mth. 6, 3. 4.

[1] ἐξωσθήσῃ. S. [2] αἰωνίας add. S [3] σε pro αὐτάς. S.
[4] τι add. S. [5] θεασαμένην. S.
[6] καὶ δοξάσαι τὸν θεὸν καὶ ἔπειτα. S. [7] εἰπεῖν. S.
[8] ἀναβαίῃ. S. et μνησθήσῃς. [9] σου. S.
[10] ἀποκρύψασα et egregie ante ὄνομα addit αὐτοῦ, non αὐτῆς. S.
[11] μὴ σαλπίζουσα ἔμπροσθεν αὐτῆς add. G.
[12] αὐτοῦ add. G. [13] ὅςτις ποτ' ἂν ᾖ add. G.
[14] νῦν δὲ ἀκούομεν εἶναι χήρας ἀναστρεφούσας. S.
[15] ἀλλὰ φροντιζούσας. S.

πολυπευστεῖν, τίς ἡ διακονησαμένη καὶ τίνες αἱ λαβοῦσαι, καὶ[1] μαθοῦσα ἐπιμέμφεται τῇ διακονησάμενῃ[2] λέγουσα· οὐκ εἶδες, ὅτι 'γώ σοι μᾶλλον παρ' ἐκείνην θλιβομένη; τί οὖν προετίμησας ἐκείνην ἐμοῦ; ταῦτα δὲ λέγει ἄφρων ὑπάρχουσα, οὐ νοοῦσα ὅτι οὐκ ἀνθρώπου τοῦτο θέλημα γέγονεν, ἀλλὰ θεοῦ πρόσταγμα. εἰ γὰρ μαρτυρεῖ[3] αὕτη, ὅτι ἐγγυτέρω ὑπῆρχε[4] καὶ ἐν πλείονι ἐνδείᾳ ἐξητάζετο καὶ[5] μᾶλλον αὐτὴ γυμνὴ ἢ ἐκείνη, ὀφείλει[6] νοεῖν τὸν διαταξάμενον καὶ ἀποσιγήσασα καὶ μὴ μεμψαμένη τὴν διακονήσασαν[7] εἰςελθοῦσα εἰς οἶκον ἑαυτῆς[8] καὶ ἐπὶ πρόςωπον ἑαυτὴν βαλοῦσα[9] ἱκετεῦσαι τὸν θεὸν ἀφεθῆναι αὐτῇ τὸ πλημμέλημα.[10] ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο τῇ εὐποιούσῃ μὴ τραγῳδεῖν τὴν εὐποιΐαν, ἡ δὲ ἐμέμφετο, ὅτι μὴ ἐκήρυξεν αὐτῆς τὸ ὄνομα, ἵνα καὶ αὐτὴ μαθοῦσα δραμῇ εἰς τὸ λαβεῖν· καὶ[11] οὐ μόνον ἐμέμφετο[11] ἀλλά γε καὶ κατηρᾶτο[11] αὐτῇ ἐπιλαθομένη τοῦ εἰπόντος· [a]ὁ εὐλογῶν σε εὐλόγηται καὶ ὁ καταρώμενός σε κεκατήραται. λέγει δὲ ὁ κύριος· [b]ὅταν εἰςέρχησθε εἰς οἶκον, λέγετε· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτόν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἄξιος, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστρέψει. **15.** εἰ οὖν ἡ εἰρήνη ἐπὶ τοὺς πέμψαντας αὐτὴν ἐπ' ἐκείνους πάλιν ἐπιστρέφει ἐπὶ τοὺς προηκαμένους αὐτὴν διὰ τὸ μὴ εὑρεῖν ἀξίους αὐτῆς, πολὺ μᾶλλον ἡ κατάρα ἐπιστρέψει εἰς κεφαλὴν τοῦ ἀδίκως αὐτὴν ἐκπέμψαντος, ὡς οὐκ ἀξίου ὄντος λαβεῖν αὐτὴν ἐκείνου πρὸς ὅνπερ ἐξαπεστάλη. πᾶς γὰρ ὁ μάτην λοιδορῶν ἑαυτὸν

[a] Gen. 27, 29. [b] Luc. 10, 5. Mth. 10, 13.

[1] καὶ ἡ λαβοῦσα ἐλεημοσύνην ὑπὸ τοῦ κυρίου ἄφρων ὑπάρχουσα τῇ ἐπερωτώσῃ ἀποκαλύπτει καὶ γνωρίζει τὸ ὄνομα τοῦ διδόντος καὶ αὕτη.
[2] τῷ ἐπισκόπῳ τῷ διανέμοντι ἢ τῷ διακόνῳ ἢ τῷ διδόντι. S.
[3] μαρτυρεῖς. S. [4] ὑπῆρχον. S. [5] οἶδας ὅτι ἐγώ.
[6] ὀφείλεις. S. [7] τὸν διακονήσαντα. S. [8] σου. S.
[9] ἐξομολογεῖν τῷ θεῷ ὑπὲρ τῆς συγχήρας καὶ add. S.
[10] ὑπὲρ τοῦ διδόντος καὶ τοῦ διακονήσαντος. S.
[11] σὺ δ' et postea ἐμέμφου κατήρω. S.

ἀρᾶται, καθά φησιν ὁ Σολομών· [a]ὥσπερ ὄρνεα πέτονται καὶ στρουθοί, οὕτως ἀρὰ ματαία οὐκ ἐπελεύσεται ἐπ' οὐδενί. — καὶ πάλιν λέγει· [b]οἱ δὲ ἐκφέροντες λοιδορίας ἀφρονέστατοί εἰσιν· ὥςπερ δὲ ἡ μέλισσα ἐν τῇ δυνάμει αὐτῆς[1] ἀσθενὴς οὖσα, ἐπὰν πλήξῃ τινὰ, καὶ κέντρον ἀποβάλλει καὶ γίνεται στεῖρα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑμεῖς ὃ ἐὰν ποιῆτε ἄδικον εἰς ἑτέρους, τοῦτο εἰς ἑαυτοὺς ἐνεργήσετε. [c]λάκκον γὰρ ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο. καὶ πάλιν· [d]ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον αὐτοῦ ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. οὐκοῦν ὁ φεύγων κατάραν ἕτερον μὴ καταράσθω· ὃ γὰρ μισεῖς σοὶ γενέσθαι, οὐδὲ ἄλλῳ σὺ ποιήσεις. διὸ[2] νουθετεῖτε τὰς ἀπειθεῖς[3], ἐπιπλήσσετε ταῖς[4] ἀναισχύντοις, παρακαλεῖτε τὰς ὀλιγοψύχους, ἰσχυροποιεῖτε τὰς ἀσθενούσας[5], ἐπαινεῖτε τὰς ἐν ὁσιότητι ὁδευούσας. εὐλογείτωσαν μᾶλλον καὶ μὴ λοιδορείτωσαν· εἰρηνοποιείτωσαν καὶ μὴ πόλεμον ἐμποιείτωσαν[6]. μήτε οὖν ἐπίσκοπος μήτε πρεσβύτερος μήτε διάκονος μήτε ἄλλος τις ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ λοιδορίᾳ τὴν γλῶσσαν μολυνέτω, ἵνα μὴ ἀντὶ εὐλογίας κατάραν κληρονομήσῃ. ἔστω δὲ σπουδὴ καὶ ἐπιμέλεια τῷ ἐπισκόπῳ, ὅπως μηδὲ λαϊκὸς κατάραν ἐκφέρῃ· περὶ πάντων γὰρ αὐτῷ μέλλειν ὀφείλει, περὶ κληρικῶν, περὶ λαϊκῶν[7]. διὰ τοῦτο, ὦ ἐπίσκοπε, τοὺς συνεργούς σου τῆς ζωῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐργάτας διακόνους εὐαρέστους θεῷ προχειρίζου, οὓς ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ δοκιμάζεις εἶναι ἀξίους καὶ εἰς τὰς τῆς διακονίας χρείας εὐσκύλτους. προχείρισαι δὲ καὶ διάκονον πιστὴν καὶ ἁγίαν εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὑπηρεσίας. ἔστι γὰρ

[a] Prov. 26, 2. [b] Prov. 10, 18.
[c] Ps. 7, 15. [d] Prov. 26, 17.

[1] ἐν τῇ δ. αὐτ. om. A. [2] πᾶς ὁ εὐλογῶν εὐλογητὰς add. S.
[3] οὖν τὰς ἀπαιδεύτους καί. S. [4] αὐταῖς καὶ πάλιν. S.
[5] καὶ παραμυθεῖσθε καί. S.
[6] μακρὰν οὖν ἔστωσαν αἱ χῆραι ἀπὸ καταρῶν, ὅτι εἰς τὸ εὐλογεῖν ἐτέθημεν. S.
[7] περὶ παρθένων, περὶ χηρῶν add. G.

ὁπόταν ἐν τισὶν οἰκίαις ἄνδρα διάκονον γυναιξὶν οὐ δύνασαι πέμπειν διὰ τοὺς ἀπίστους· ἀποστελεῖς οὖν γυναῖκα διάκονον διὰ τὰς τῶν φαύλων διανοίας. καὶ γὰρ εἰς πολλὰς χρείας γυναικὸς χρήζομεν διακόνου. καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷ φωτίζεσθαι γυναῖκας ὁ διάκονος χρίσει μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ καὶ μετ᾽ αὐτὸν ἡ διάκονος ἀλείψει αὐτάς· οὐ γὰρ ἀνάγκη τὰς γυναῖκας ὑπὸ ἀνδρῶν κατοπτεύεσθαι, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ χειροθεσίᾳ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς χρίσει ὁ ἐπίσκοπος, ὃν τρόπον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς τὸ πρότερον ἐχρίοντο· οὐχ ὅτι οἱ νῦν βαπτιζόμενοι ἱερεῖς χειροτονοῦνται, ἀλλ᾽ ὡς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ χριστιανοὶ, βασίλειον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον, ἐκκλησία θεοῦ, στύλος καὶ ἑδραίωμα τοῦ νυμφῶνος, οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ ἠγαπημένοι καὶ ἐκλεκτοί.[1] **16.** σὺ οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, ἐκείνῳ τῷ τύπῳ χρίσῃς τὴν κεφαλὴν τῶν βαπτιζομένων, εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν, τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ εἰς τύπον τοῦ πνευματικοῦ βαπτίσματος· ἔπειτα ἢ[2] σὺ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ὑπό σε πρεσβύτερος τὴν ἱερὰν ἐπ᾽ αὐτοῖς εἰπὼν καὶ ἐπονομάσας ἐπίκλησιν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος βαπτίσεις αὐτοὺς[3] ἐν τῷ ὕδατι. καὶ τὸν μὲν ἄνδρα ὑποδεχέσθω ὁ διάκονος, τὴν δὲ γυναῖκα ἡ διάκονος, ὅπως σεμνοπρεπῶς ἡ μετάδοσις τῆς ἀθραύστου σφραγῖδος γένηται.[4] καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος χριέτω τοὺς βαπτισθέντας τῷ μύρῳ. **17.** ἐστὶ τοίνυν τὸ μὲν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ διδόμενον,[5] ἀντὶ ταφῆς καὶ τὸ ἔλαιον ἀντὶ πνεύματος ἁγίου, ἡ σφραγὶς ἀντὶ τοῦ σταυροῦ· τὸ

[1] add. G. οἷς ἐπεκλήθη τὸ καινὸν αὐτοῦ ὄνομα· ὡς μαρτυρεῖ καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης λέγων (62, 2)· καὶ καλέσουσι τὸν λαὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ καινὸν, ὃ ὁ κύριος ὀνομάσει αὐτόν.

[2] εἰ. S.

[3] ὦ ἐπίσκοπε, βαπτίζεις ἢ εἰ τοῖς διακόνοις ἐνέτειλας βαπτίζειν ἢ τοῖς πρεσβυτέροις, ἡ διάκονος, ὡς προειρήκαμεν, ἀλειφέτω τὰς γυναῖκας, ἀνὴρ δὲ ἐπονομαζέσθω ἐπίκλησιν θεότητος. S.

[4] καὶ διδασκέτω καὶ παιδευέτω αὐτὴν ὅτι ἄθραυστος ἡ τοῦ βαπτίσματος σφραγὶς ἐν σεμνότητι καὶ ἁγιότητι. S.

[5] τὸ δὲ ὕδωρ add. G.

μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας, τοῦ πατρὸς ἡ μνήμη ὡς αἰτίου καὶ ἀποστολέως[1], τοῦ πνεύματος ἡ συμπαράληψις ὡς μάρτυρος, ἡ κατάδυσις τὸ συναποθανεῖν, ἡ ἀνάδυσις τὸ συναναστῆναι, πατὴρ ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς, Χριστὸς ὁ μονογενὴς θεὸς, ὁ ἀγαπητὸς υἱὸς, ὁ τῆς δόξης κύριος· πνεῦμα ἅγιον ὁ παράκλητος, τὸ ὑπὸ Χριστοῦ πεμπόμενον καὶ ὑπ' ἐκείνου διδασκόμενον καὶ ἐκεῖνον κηρύττον. **18.** ὁ δὲ βαπτιζόμενος ὑπαρχέτω ἀλλότριος ἀσεβείας πάσης, ἀνενέργητος πρὸς ἁμαρτίαν, φίλος θεοῦ, ἐχθρὸς διαβόλου, κληρονόμος θεοῦ πατρὸς, συγκληρονόμος δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀποτεταγμένος τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς δαίμοσι καὶ ταῖς ἀπάταις αὐτοῦ, ἁγνὸς, καθαρὸς, ὅσιος, θεοφιλὴς, υἱὸς τοῦ θεοῦ, προσευχόμενος ὡς υἱὸς πατρὶ καὶ λέγων ὡς ἀπὸ κοινοῦ τοῦ τῶν πιστῶν συναθροίσματος οὕτως· πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. **19.** ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ διάκονοι ἐν πᾶσιν ἄμωμοι, ὡς καὶ ὁ ἐπίσκοπος, μόνον δὲ εὐσκυλτότεροι, ἀνάλογοι πρὸς τὸ πλῆθος τῆς ἐκκλησίας, ἵνα καὶ τοῖς ἀδυνάτοις ὑπηρετεῖν δύνωνται ὡς ἐργάται ἀνεπαίσχυντοι.[2] καὶ ἡ μὲν γυνὴ τὰς γυναῖκας σπουδάζουσα θεραπεύειν[3]· ἀμφότεροι δὲ τὰ πρὸς ἀγγελίαν, ἐκδημίαν, ὑπηρεσίαν, δουλείαν[4]· ὡς καὶ περὶ τοῦ κυρίου Ἡσαΐας ἔλεγε φάσκων[5]· [[a]δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς] ἕκαστος

[a] Is. 53, 11.

[1] ὡς αἰτίας τῆς ἀποστολίας quo τοῦ πν. refert interpunctione deleta A. deinde pro ἡ συμπαράληψις ὡς μ.: hæc dicimus quia testimonium est.

[2] A. ut possit opus eorum sine pudore (=ἀνεπαίσχυντον) esse.

[3] ὁ δὲ διάκονος τοῖς ἀνδράσιν add. S.

[4] et sint propinqui adjumento et peregrini adjumento et ministri boni secundum promissionem A., ubi forsan levi mutatione propinquis et peregrinis legendum.

[5] verba Isajæ infra habet S. p. 147. not. 3.

οὖν τὸν ἴδιον γνωριζέτω τόπον καὶ ἐκτελείτω αὐτὸν σπουδαίως, ὁμοφρόνως, ὁμοψύχως, γινώσκοντες τὸν τῆς διακονίας[1] μισθόν. ἔστωσαν δὲ καὶ ἀνεπαίσχυντοι εἰς τὸ ὑπηρετεῖσθαι τοῖς δεομένοις, ὡς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. οὕτως οὖν καὶ αὐτοὺς[2] δεῖ ποιεῖν, κἂν δέῃ ψυχὴν ὑπὲρ ἀδελφῶν ἀποθέσθαι, μὴ διστάσαι. οὐδὲ γὰρ ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐδίστασε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεῖναι, ὡς[3] αὐτὸς ἔφη, ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. εἰ οὖν ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πάντα ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς, πῶς ἂν ὑμεῖς διακονῆσαι τοῖς δεομένοις ἐνδοιάσητε;[4] μιμηταὶ ὀφείλοντες αὐτοῦ εἶναι τοῦ καὶ δουλείαν καὶ ἔνδειαν καὶ πληγὰς καὶ σταυρὸν δι' ἡμᾶς ὑπομείναντος· χρὴ οὖν καὶ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς ἀδελφοῖς, ὡς Χριστοῦ μιμητάς. [ὁ θέλων γάρ, φησίν, ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας, ἔστω ὑμῶν διάκονος καὶ ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος.] οὕτως γὰρ καὶ αὐτὸς ἔργῳ πεπλήρωκε τὸ εὖ δουλεύειν πολλοῖς καὶ οὐ λόγῳ· λαβὼν γὰρ λέντιον διεζώσατο· εἶτα βαλὼν ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἡμῶν ἀνακειμένων ἐπελθὼν πάντων ἡμῶν ἔνιψε τοὺς πόδας καὶ τῷ λεντίῳ ἐξέμαξεν. τοῦτο δὲ ποιῶν ὑπεδείκνυεν ἡμῖν τὸ τῆς φιλαδελφίας ἀγαπητικόν, ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰς ἀλλήλους αὐτὸ ποιῶμεν. εἰ οὖν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ διδάσκαλος οὕτως ἐταπείνωσεν[5] ἑαυτόν, πῶς ἂν ὑμεῖς ἐπαισχυνθήσεσθε τοῦτο ποιῆσαι τοῖς ἀδυνάτοις καὶ ἀσθενέσι τῶν ἀδελφῶν, ἐργάται ὄντες ἀληθείας καὶ τῆς εὐσεβείας προστάται; ἐξυπηρετεῖτε οὖν ἀγαπητικῶς, μὴ ἐπιγογγύζοντες

[1] τί ἐστιν ἡ διακονία. S. addit deinceps S.: ὡς λέγει ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ et periodum infra legendam ὁ θέλων—δοῦλος heic inserit.

[2] ὑμᾶς τοὺς διακόνους. S.

[3] γεγραμμένον ἐν Ἠσαΐᾳ· δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς. S. v. supra, p. 146. not. 5.

[4] πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς δεῖ οὕτω ποιεῖν τοῖς ἀδελφοῖς; S.

[5] ἐποίησε. S.

μηδὲ διαστασιάζοντες· οὐ γὰρ διὰ ἄνθρωπον ποιεῖτε, ἀλλὰ διὰ τὸν θεὸν καὶ τὸν μισθὸν τῆς διακονίας παρ' ἐκείνου ἀπολήψεσθε ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς ὑμῶν. χρὴ οὖν ὑμᾶς τοὺς διακόνους ἐπισκέπτεσθαι πάντας τοὺς δεομένους ἐπισκέψεως καὶ περὶ τῶν θλιβομένων ἀναγγέλλετε τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν. ψυχὴ γὰρ αὐτοῦ καὶ αἴσθησις εἶναι ὀφείλετε, εὔσκυλτοι καὶ εὐήκοοι εἰς πάντα ὄντες αὐτῷ ὡς ἐπισκόπῳ ὑμῶν καὶ πατρὶ καὶ διδασκάλῳ. **20.** ἐπίσκοπον δὲ προστάσσομεν χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων ἢ τὸ γοῦν ἔλαττον ὑπὸ δύο, μὴ ἐξεῖναι δὲ ὑπὸ ἑνὸς ὑμῖν καθίστασθαι· ἡ γὰρ τῶν δύο καὶ τριῶν μαρτυρία βεβαιοτέρα καὶ ἀσφαλής. πρεσβύτερον δὲ καὶ διάκονον ὑπὸ ἑνὸς ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν· μήτε δὲ καὶ πρεσβύτερον μήτε διάκονον χειροτονεῖν ἐκ λαϊκῶν κληρικούς, ἀλλὰ μόνον τὸν μὲν πρεσβύτερον διδάσκειν[1], βαπτίζειν, εὐλογεῖν τὸν λαόν· τὸν δὲ διάκονον ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, τουτέστι διακονεῖν· οὐ μὴν καὶ τὰ λοιπὰ διενεργεῖν.

IV.

1. Ὀρφανοῦ δέ τινος γινομένου χριστιανοῦ ἤτοι παιδὸς ἢ παρθένου, καλὸν μέν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν οὐκ ἔχων τέκνον, προσλαβόμενος τοῦτο ἔχῃ εἰς παιδὸς τόπον, τὴν δὲ παρθένον ὁ ἔχων υἱὸν δυνάμενον αὐτῷ ταῖς τοῦ γάμου[2] ὥραις συζεύξῃ. τοῦτο γὰρ οἱ ποιοῦντες ἔργον μέγα ἐπιτελοῦσιν, ὀρφανῶν πατέρες ὑπάρξαντες, καὶ παρὰ κυρίου τοῦ θεοῦ λήψονται τὸν μισθὸν τῆς διακονίας ταύτης· εἰ δέ τις κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν περιπατῶν ἐπαισχύνοιτο πλούσιος ὢν τὰ τῆς ὀρφανίας μέλη, τοῦ μὲν ὀρφανοῦ πρόνοιαν ποιήσεται ὁ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν, αὐτῷ δ' ἐμπεσεῖται τοιοῦτος ὅστις αὐτοῦ δαπανήσει τὴν φειδῶ καὶ

[1] ἀναφέρειν add. G.

[2] παρθ. ὁ ἔχων υἱοὺς πολλοὺς ἑνὶ αὐτῶν ταῖς τ. γάμου ὥραις Arabs, post ὥραις συγχρονῆσαι add. G.

γενήσεται ἐπ' αὐτῷ τὸ εἰρημένον· ἃ οὐκ ἔφαγον ἅγιοι, ταῦτα φάγονται Ἀσσύριοι — καθὼς καὶ Ἠσαΐας λέγει· [a] τὴν χώραν ὑμῶν[1] ἐνώπιον ὑμῶν[1] ἀλλότριοι κατεσθίουσιν αὐτήν. **2.** ὑμεῖς οὖν, ὦ ἐπίσκοποι, μεριμνήσατε τὰ περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν, μηδὲν ἐλλείποντες αὐτοῖς, τοῖς μὲν ὀρφανοῖς παρέχοντες τὰ γονέων, τοῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν, τοῖς ἀκμαίοις τὸν γάμον, τεχνίτῃ ἔργον[2], ἀδρανεῖ ἔλεος, ξένοις στέγος, πεινῶσι ψωμὸν, διψῶσι ποτὸν, γυμνοῖς ἔνδυμα, νοσοῦσι θέαν, φυλακίταις βοήθειαν. πρὸς τούτοις πλείων ὑμῖν ἔστω φροντὶς περὶ τῶν ἐν ὀρφανίᾳ, ὅπως αὐτοῖς μηδὲν ἐνδέῃ, τῇ μὲν παρθένῳ μέχρις ἂν ἔλθῃ εἰς ὥραν γάμου καὶ ἐκδῶτε αὐτὴν ἀδελφῷ — τῷ δὲ παιδὶ[3] χορηγίαν, πρὸς ὃ καὶ τέχνην ἐκμαθεῖν[4], ἵνα ὅταν δεξιῶς τὴν τέχνην κατορθώσῃ[5], καὶ τὰ τῆς τέχνης ἐργαλεῖα ἑαυτῷ πρίασθαι[6], ὅπως μηκέτι βαρύνῃ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνυπόκριτον εἰς αὐτὸν ἀγάπην, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐπιχορηγῇ. καὶ γὰρ ἀληθῶς μακάριός ἐστιν, ὃς ἂν δυνάμενος βοηθεῖν ἑαυτῷ μὴ θλίβῃ τόπον ὀρφανοῦ ξένου τε καὶ χήρας. **3.** ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος [b] μακάριον εἶπεν εἶναι τὸν διδόντα ἤπερ τὸν λαμβάνοντα. καὶ γὰρ εἴρηται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ οὐαὶ[7] τοῖς ἔχουσιν καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνουσιν ἢ δυναμένοις βοηθεῖν ἑαυτοῖς καὶ λαμβάνειν παρ' ἑτέροις βουλομένοις. ἑκάτερος γὰρ[8] ἀποδώσει λόγον κυρίῳ τῷ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ὁ μὲν γὰρ δι' ἡλικίαν ὀρφανίας ἢ γήρως ἀτονίαν ἢ νόσου πρόσπτωσιν ἢ τέκνων πολυτροφίαν λαμβάνων, ὁ τοιοῦτος οὐ μόνον οὐ μεμφθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεθήσεται· θυσιαστήριον γὰρ τῷ θεῷ λελογισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ τιμηθήσεται, ἀόκνως ὑπὲρ τῶν διδόντων αὐτῷ διηνεκῶς

[a] Is. 1, 7. [b] Act. 20, 35.

[1] αὐτῶν. S. [2] A. ὄργανον. [3] παῖς δέ. S.
[4] καὶ διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἐπιχορηγίας add. G. ἐκμαθέτω. S.
[5] ἀνὴρ γενηθῇ τὸν τῆς τέχνης ἄξιον μισθὸν λάβῃ. S. τὸ τηνικαῦτα δύνηται add. G.
[6] πρίηται καί. S. [7] γὰρ add. S.
[8] πᾶς γὰρ ὁ λαμβάνων. S.

προσευχόμενος, οὐκ ἀργῶς λαμβάνων, ἀλλὰ τῆς δόσεως, αὐτοῦ ὅση δύναμις [1], τόν μισθὸν διδοὺς διὰ τῆς προσευχῆς· ὁ τοιοῦτος οὖν ἐν τῇ αἰωνίῳ ζωῇ ὑπὸ θεοῦ μακαρισθήσεται. ὁ δὲ ἔχων καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνων ἢ δι' ἀργίαν, ἀντὶ τοῦ ἐργαζόμενον βοηθεῖν καὶ ἑτέροις, — δίκην ὀφειλήσει τῷ θεῷ ὅτι πενήτων ἥρπασε ψωμόν.[2] **4.** ὁ γὰρ ἔχων ἀργύριον καὶ μὴ μεταδιδοὺς ἑτέροις, μήτε μὴν αὐτὸς χρώμενος, τόπον ὄφεως κεκλήρωκεν, ὅν φασιν ἐν τοῖς θησαυροῖς καθεύδειν· καί ἐστι καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀληθὴς ἡ γραφὴ ἡ φάσκουσα· [a] συνήγαγε πλοῦτον, ἐξ οὗ οὐ γεύσεται — καὶ οὐδὲν αὐτῷ ὄφελος, ἀπολλυμένῳ παρὰ τῆς δίκης· [b] οὐκ ὠφελήσει γάρ, φησὶν, ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς· ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ τῷ θεῷ πεπίστευκεν, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ χρυσίῳ, θεὸν τοῦτο ἡγούμενος καὶ ἐπ' αὐτῷ πεποιθώς. ὑποκριτὴς ἀληθείας ὁ τοιοῦτος, προσωπολήπτης, ἄπιστος [3], δειλὸς, ἄνανδρος, κοῦφος [4], μεμψίμοιρος, ἐπώδυνος, ἑαυτοῦ ἐχθρὸς καὶ οὐδενὸς φίλος. τούτου τὰ χρήματα ὀλεῖται καὶ ἀνὴρ ξένος ἔδεται αὐτὰ, ἢ ζῶντος ὑφελόμενος ἢ θανόντος καρπωσάμενος. [c] πλοῦτος γὰρ ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται. **5.**[5] παραινοῦμεν οὖν ταῖς χήραις καὶ ὀρφανοῖς μετὰ παντὸς φόβου καὶ πάσης εὐλαβείας μεταλαμβάνειν τῶν αὐτοῖς χορηγουμένων [6] διὰ τοῦ ἠγαπημένου

[a] Job. 20, 18. [b] Prov. 11, 4. [c] Job 20, 15.

[1] αὐτοῦ ὅση [S. ἥτις ἐστι] δύν. S. post προσευχῆς habet.
[2] τόπον. S.
[3] εἴρων add. G.
[4] εὐχερὴς add. G.
[5] cap. hoc quintum plane om. A.
[6] S. addit: καὶ ἐρευνᾶν περὶ τῶν διδομένων τίς τοῦ διδόντος ἡ ἀναστροφὴ ἢ τῆς διδούσης εἰς τροφήν. λέγομεν δὲ ὅτι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, χηρῶν ἐξ ἔργου δικαιοσύνης τρεφομένων, διακονίαν ἁγίαν καὶ δεκτὴν δεῖ προσφέρειν ἐνώπιον τοῦ παντοκράτορος θεοῦ. G. addit: καὶ εὐχαριστεῖν θεῷ τῷ διδόντι τοῖς πεινῶσι τροφὴν καὶ ἐπ' αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκτείνειν. τίς γὰρ, φησὶν, ὑμῶν φάγεται ἢ τίς πίεται παρὲξ αὐτοῦ; αὐτὸς γὰρ ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἐμπιπλᾷ πᾶν ζῶον εὐδοκίας· σίτον νεανίσκοις καὶ οἶνον παρθένοις καὶ ἔλαιον εἰς εὐφροσύνην τῶν ζώντων, χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων, κρέα τοῖς θηρίοις, σπέρματα τοῖς ὀρνέοις

υἱοῦ αὐτοῦ[1] δι' οὗ[2] ἡ δόξα [τῷ θεῷ][3] εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.
6. χρὴ δὲ τὸν ἐπίσκοπον εἰδέναι, τίνων ὀφείλει δέχεσθαι καρποφορίας καὶ τίνων οὐκ ὀφείλει. φυλακταῖοι γὰρ αὐτῷ πρὸς δόσιν κάπηλοι, [a] οὐ δικαιωθήσεται γὰρ κάπηλος περὶ ἁμαρτίας· περὶ αὐτῶν γάρ που καὶ Ἡσαΐας ὀνειδίζων τὸν Ἰσραὴλ ἔλεγεν· [b] οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι. φευκταῖοι δ' αὐτῷ καὶ πόρνοι ([c] οὐ προσοίσεις γὰρ τῷ κυρίῳ μίσθωμα πόρνης) καὶ ἅρπαγες καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμηταὶ καὶ μοιχοί, βδελυκταὶ γὰρ αἱ τούτων θυσίαι παρὰ θεῷ. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκθλίβοντες χήραν καὶ ὀρφανὸν καταδυναστεύοντες καὶ τὰς φυλακὰς πληροῦντες ἀναιτίων ἢ καὶ τοῖς ἑαυτῶν οἰκέταις πονηρῶς χρώμενοι (πληγαῖς φημι καὶ λιμῷ καὶ κακοδουλίᾳ[4]), καὶ αἱ τούτων προσφοραὶ μυσαραί· παραιτήσῃ δὲ καὶ ῥᾳδιουργοὺς καὶ ῥήτορας ἀδικίᾳ συναγωνιζομένους καὶ εἰδωλοποιοὺς καὶ κλέπτας καὶ τελώνας ἀδίκους καί ζυγοκρούστας καὶ δολομέτρας καὶ στρατιώτην συκοφάντην μὴ ἀρκούμενον τοῖς ὀψωνίοις, ἀλλὰ τοὺς πένητας διασείοντα, φονέα τε καὶ[5] δικάστην[6] παράνομον, πραγμάτων ἀνατροπέα, ἀνθρώπων ἐπίβουλον, μιαρῶν ἐργάτην, μέθυσον, βλάσφημον, κίναιδον, τοκογλύφον καὶ πάντα ὁντινοῦν πονηρὸν καὶ τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ διαμαχόμενον, ὅτι λέγει ἡ γραφὴ βδελυκτοὺς εἶναι παρὰ θεῷ πάντας τοὺς τοιούτους.[7] οἱ γὰρ παρὰ

[a] Sir. 26, 29. [b] Is. 1, 22. [c] Dt. 23, 18.

καὶ πᾶσι τὴν πρόσφορον τροφήν. διό φησι καὶ ὁ κύριος· καταμάθετε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· τί φάγομεν ἢ τί πίομεν; οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. τοσαύτης οὖν τῆς παρ' αὐτοῦ προνοίας ἀπολαύοντες καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνοντες ἀγαθῶν, αἶνον ἀναπέμπειν ὀφείλετε τῷ ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλαμβάνοντι παντοκράτορι θεῷ.

[1] Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου αὐτοῦ add. G. καὶ πνεύματος ἁγίου add. S.

[2] ᾧ. S. [3] τῷ θεῷ om. S. A. ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ add. G.

[4] ἢ καὶ πόλεις ὅλας λυμαινόμενοι φευκταῖοι ἔστωσαν σοι, ὦ ἐπίσκοπε add. G.

[5] δήμιον καὶ add. G. [6] χλευάστην. A. =mustahzi.

[7] S. οἱ ἐπισκόποι οἱ μὴ ἐρευνῶντες λόγον δώσουσι τῷ θεῷ, λαμβάνοντες παρὰ πλουσίων οἳ κατέχουσιν ἀνθρώπους ἐν φυλακῇ καὶ τοῖς ἑαυτῶν

τῶν τοιούτων δεχόμενοι καὶ τρέφοντες χήρας καὶ ὀρφανοὺς ὑπεύθυνοι τῷ κριτηρίῳ τοῦ θεοῦ γενήσονται, ὥσπερ καὶ Ἀδωνίας ὁ ἐν ταῖς βασιλείαις προφήτης παρακούσας θεοῦ καὶ φαγὼν ἄρτον καὶ πιὼν ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ ᾧ ἀπεῖπεν αὐτῷ ὁ κύριος διὰ τὴν τοῦ Ἱεροβοὰμ ἀσέβειαν καὶ ὑπὸ λέοντος ἀναιρεθείς. ὁ γὰρ ἐκ κόπου διακονούμενος[1] ἄρτος χήραις καὶ ὀρφανοῖς δίκαιος[2] μᾶλλον, κἂν ᾖ βραχὺς καὶ ὀλίγος, ἢ ἐξ ἀδικίας καὶ συκοφαντίας, κἂν ᾖ πολὺς καὶ ἐξησκημένος. λέγει γὰρ ἡ γραφή· κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀσεβῶν φαγοῦσα χήρα καὶ ἐμπλησθεῖσα προσεύξεται ὑπὲρ αὐτῶν, οὐκ εἰσακουσθήσεται, ὅτι ὁ καρδιογνώστης θεὸς μετὰ κρίσεως[3] ἀπεφήνατο περὶ ἀσεβῶν λέγων· [a] ἐὰν στῇ Μωσῆς καὶ Σαμουὴλ πρὸ προσώπου μου ὑπὲρ αὐτῶν, οὐκ εἰσακούσομαι αὐτῶν καὶ σὺ μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου καὶ μὴ ἀξίου ἐλεηθῆναι αὐτοὺς καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου. **7.** οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν ἁμαρτίαις γενόμενοι καὶ μὴ μεταγνόντες οὐ μόνον οὐκ εἰσακουσθήσονται προσευχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν παροξυνοῦσιν, ὑπομιμνήσκοντες[4] αὐτὸν τῆς ἑαυτῶν μοχθηρίας· περιΐστασθε οὖν τὰς

[a] Jer. 15, 1. 7, 16.

οἰκέταις πονηρῶς χρῶνται ἢ λυμαίνουσιν τὰς πόλεις αὐτῶν ἢ τοὺς πένητας θλίβουσι ἢ παρὰ μυσαρῶν καὶ κιναίδων ἢ παρὰ μιαροῦ ἐργάτων ἢ παρὰ ζυγοκρούστων καὶ δολομέτρων (? men ailên d^e boç^e rîn v^e maws^e fîn) *ἢ παρὰ ἀδίκων συνηγόρων ἢ κατηγόρων ἢ παρὰ νομικῶν προσωπολήπτων ἢ παρὰ τῶν φάρμακα κατασκευαζόντων ἢ παρὰ εἰδωλοποιῶν ἢ παρὰ χρυσοποιῶν καὶ ἀργυροποιῶν καὶ χαλκοποιῶν κλεπτῶν ἢ παρὰ τελώνων ἀδίκων ἢ παρὰ ὀνειροσκόπων ἢ παρὰ δολομέτρων καὶ ζυγοκρούστων* (??) *ἢ παρὰ καπήλων οἶνον ὕδατι μισγόντων ἢ παρὰ στρατιωτῶν ἀδίκως ἀναστρεφόντων ἢ παρὰ φονέων ἢ παρὰ σπεκουλατόρων κατακρίσεως ἢ παρὰ πάσης ἀρχῆς ὑπερηφάνου τῶν ἐν πολέμοις μολυνθέντων καὶ αἷμα ἀθῷον ἐκχυνάντων ἄνευ κρίσεως, τῶν κρίσιν καταστρεψάντων οἳ κλοφῆς χάριν ἀδίκως καὶ ἐν δόλῳ συναναστρέφουσι τοῖς παγάνοις* (*ἰδιώταις* Castell. ed. Mich. p. 688.) *καὶ πᾶσι τοῖς πένησι καὶ παρὰ εἰδωλολάτρων ἢ παρὰ ἀκαθάρτων ἢ τοκογλύφων.*

[1] *δικαιοσύνης.* S.
[2] *συμφέρει.* S.
[3] *καὶ διαστολῆς δέχεται τὰς προσευχάς.* S.
[4] *ὑπομιμνήσκουσι.* S.

τοιαύτας διακονίας, ὡς ἄλλαγμα[1] κυνὸς καὶ μίσθωμα πόρνης· ἑκάτερα γὰρ τοῖς νόμοις ἀπηγόρευται. οὔτε γὰρ Ἐλισσαῖος τὰ παρὰ Ἀζαὴλ κομισθέντα ἐδέξατο, οὔτε Ἀχίας τὰ παρὰ Ἱεροβοάμ. εἰ δὲ οἱ τοῦ θεοῦ προφῆται τὰ παρὰ τῶν ἀσεβῶν οὐ προςήκαντο ξένια, δίκαιον μήτε ὑμᾶς, ὦ ἐπίσκοποι· ἀλλὰ καὶ Σίμων ὁ μάγος ἐμοὶ Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ χρήματα προςενεγκὼν ἐπειρᾶτο ὠνητὴν τὴν ἀτίμητον χάριν λήψεσθαι, ἅπερ μὴ προςηκάμενοι ἀραῖς αἰωνίοις αὐτὸν ἐδησάμεθα· ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ οὐκ εὐνοίᾳ τῇ πρὸς θεόν, ἀλλὰ χρημάτων ἐναλλαγῇ ἐνόμισε κτᾶσθαι. φεύγετε οὖν τὰς δυςσυνειδήτους εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ θεοῦ εἰςφοράς. [a] ἀπέχου γάρ, φησίν, ἀπὸ ἀδίκου καὶ οὐ φοβηθήσῃ καὶ τρόμος οὐκ ἐγγιεῖ σοι. **8.** ἀλλ' ἐὰν λέγοιτε ὅτι οἱ διδόντες τὰς ἐλεημοσύνας οὗτοί εἰσι, κἂν μὴ λάβοιμεν παρ' αὐτῶν, πόθεν αἱ χῆραι ὑπηρετηθήσονται καὶ οἱ ἐνδεεῖς τοῦ λαοῦ;— ἀκούσεσθε παρ' ἡμῶν[2], ὅτι διὰ τοῦτο ἐλάβετε δόμα Λευϊτῶν, τὴν καρποφορίαν τοῦ ἐν ὑμῖν λαοῦ, ἵνα ἐπαρκῆτε καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς δεομένοις[3] καὶ μὴ ἐν ἀπορίᾳ συνεχόμενοι παρὰ πονηρῶν λαμβάνητε. εἰ δὲ οὕτως ἀποροῦσιν αἱ ἐκκλησίαι, λυσιτελεῖ διαφθαρῆναι ἢ παρ' ἐχθρῶν τοῦ θεοῦ λαβεῖν τι ἐφ' ὕβρει καὶ χλεύῃ τῶν αὐτοῦ φίλων· περὶ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ ὁ προφήτης λέγει· [b] ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου. δοκιμασταὶ οὖν γίνεσθε τῶν τοιούτων καὶ παρὰ μὲν τῶν ὁσίως περιπατούντων λαμβάνετε καὶ τοῖς θλιβομένοις χορηγεῖτε, παρὰ δὲ ἀποσυναγώγων μὴ λαμβάνετε πρὶν ἂν τῆς ἐκκλησίας εἶναι μέλη καταξιωθῶσιν. εἰ δὲ ἐπιλίποι δόμα, προςάγγελλε τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐξ αὐτῶν συλλογὴν ποιησάμενος διακόνει τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ταῖς χήραις ἐν δικαιοσύνῃ.

[a] Is. 54, 14. [b] Ps. 140, 5.

[1] αἷμα S., Arabs phaya vel qaya. de radice phâ'a v. P. Boetticher, wurzelforschungen 1, 6. pag. 8. = mutatus est, Qurân 49, 9. ut ἄλλαγμα habuisse Arabem certum sit. qay = vomitus, ἐξέραμα e 2 Petr. 2, 22. fluxit.

[2] λέγει ὑμῖν ὁ θεός. S. [3] τραφῆτε. S.

9. λέγε δὲ τῷ ὑπό σε λαῷ ἃ καὶ Σολομῶν ὁ σοφός[1]· [a] τίμα τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων καὶ ἀπάρχου αὐτῷ[2] ἀπὸ τῶν καρπῶν δικαιοσύνης, ἵνα πίμπλαται τὰ ταμιεῖά σου πλησμονῆς σίτου, οἴνῳ δὲ αἱ ληνοί σου ἐκβλύζωσιν. ἐκ τοῦ δικαίου οὖν κόπου τῶν πιστῶν τρέφετε καὶ ἀμφιέννυτε τοὺς ὑστερουμένους καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς προειρήκαμεν, ἀθροιζόμενα χρήματα διατάσσετε, διακονοῦντες εἰς τοὺς ἀγορασμοὺς τῶν ἁγίων, ῥυόμενοι δούλους, αἰχμαλώτους, δεσμίους, ἐπηρεαζομένους, ἥκοντας ἐκ καταδίκης διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τυράννων εἰς μονομαχίαν καὶ θάνατον[3]· λέγει γὰρ ἡ γραφή· [b] ῥῦσαι ἀγομένους εἰς θάνατον καὶ ἐκπρίου κτεινομένους· μὴ φείσῃ. **10.** ἐὰν δέ ποτε ἀνάγκη γένηται παρά τινος δέξασθαι ἀνοσίου ἄκοντας ἀργύριον, εἰς ξύλα καὶ ἀνθρακιὰν αὐτὸ δαπανήσατε, ἵνα μὴ λαβοῦσα ἡ χήρα ἐξ αὐτῶν τι ἢ ὁ ὀρφανὸς ἀναγκασθῇ ὠνήσασθαι τροφὴν ἢ πόμα παρὰ τὸ προσῆκον. δίκαιον γὰρ τὰ παρὰ ἀσεβῶν ταῦτα πυρὸς εἶναι κατανάλωμα, οὐκ εὐσεβῶν βρῶμα. ταῦτα δὲ ὁ νόμος διαγορεύει, θυσίαν ὀψισθεῖσαν ἄβρωτον ἀποκαλῶν καὶ πυρὶ ταύτην ἀναλίσκεσθαι κελεύων. οὐ γὰρ τῇ φύσει φαῦλα τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τῶν προσκομιζόντων αὐτά. τοῦτο δὲ προστάσσομεν ἐπὶ τὸ μὴ ἀποστρέφειν τοὺς πλησιάζοντας ὑμῖν, εἰδότες καὶ τὴν συντυχίαν πολλάκις ἐπωφελῆ τοῖς ἀσεβέσι γεγενῆσθαι τὴν πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς, ἐπιβλαβῆ δὲ μόνην τὴν κατὰ τὴν θρησκείαν κοινωνίαν· ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον, ἀγαπητοί, εἰρήσθω ὑμῖν πρὸς ἀσφάλειαν ὑμῶν. **11.** Οἱ[4] πατέρες, παιδεύετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν κυρίῳ, ἐκτρέποντες αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου καὶ διδάσκετε αὐτὰ[5] ἁρμοζούσας τῷ λόγῳ τέχνας, ἵνα μὴ διὰ τῆς εὐκαιρίας στρηνιάσαντα καὶ ἀνεπιτίμητα ὑπὸ τῶν γονέων μείναντα πρὸς[6] ὥρας ἀνέσεως

[a] Prov. 3, 9. [b] Prov. 24, 11.

[1] τὸ γεγραμμένον. S. [2] πασῶν τῶν ἀπαρχῶν σου. S.
[3] ἀνόμως ἢ εἰς κυνηγεῖον (qûnîgiyon) ἢ εἰς μέταλλα ἢ εἰς ἐξορίαν (aksûrio) ἢ εἰς λοῦδον καὶ θλιβομένους. cf. 5, 2. p. 159.
[4] μέντοι add. G. [5] ἐπιτηδείους καὶ add. G.
[6] πρό. A. = qibla 'lzamâni.

τυχόντα ἀφηνιάσωσι τοῦ καλοῦ. διὸ μὴ εὐλαβεῖσθε αὐτοῖς ἐπιπλήσσειν[1], μᾶλλον δὲ σώσετε αὐτά, καθώς που καὶ ὁ Σολομῶν[2] φησι· [a] παίδευε υἱόν σου καὶ ἀναπαύσει σε, οὕτω γὰρ ἔσται σοι εὔελπις. σὺ μὲν γὰρ ῥάβδῳ πατάξεις αὐτὸν, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ῥύσῃ ἐκ θανάτου· καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς οὕτως· [b] ὃς φείδεται τῆς αὐτοῦ βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν. καὶ ἑξῆς· [c] κλάσον τὰς πλευρὰς αὐτοῦ, ὥς ἐστι νήπιος, μήποτε σκληρυνθεὶς ἀπειθήσῃ σοι. ὃς φείδεται οὖν παραινεῖν καὶ σωφρονίζειν τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν, μισεῖ τὸν ἴδιον παῖδα. ἐκδιδάσκετε οὖν ὑμῶν τὰ τέκνα τὸν λόγον κυρίου, στύφετε δὲ αὐτὰ καὶ δαρμοῖς καὶ ποιεῖτε ὑποτακτικὰ ἀπὸ βρέφους, διδάσκοντες αὐτὰ ἱερὰ γράμματα, ἡμέτερά τε καὶ θεῖα[3], καὶ πᾶσαν γραφὴν θείαν παραδιδόντες, μὴ διδόντες ἄνεσιν αὐτοῖς κατεξουσιάζειν ὑμῶν παρὰ τὴν ὑμετέραν γνώμην, μετὰ ὁμηλίκων εἰς συμπόσιον μὴ ἐῶντες αὐτὰ συμβάλλειν· οὕτω γὰρ εἰς ἀταξίαν ἐκτραπήσονται[4]· καὶ ἐὰν παρὰ τὴν τῶν γονέων ἀμέλειαν τοῦτο πάθωσιν, ἔνοχοι τῶν ψυχῶν αὐτῶν οἱ γεννήσαντες ὑπάρξουσιν· εἰ γὰρ τῇ τῶν γειναμένων ῥᾳθυμίᾳ σύνεισιν ἀκολάστοις οἱ παῖδες, ἁμαρτήσαντες οὐκ αὐτοὶ μόνοι κολασθήσονται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν κριθήσονται· διὰ τοῦτο σπουδάζετε ὥρᾳ γάμου ζευγνύναι καὶ συναλλάσσειν αὐτὰ, ἵνα μὴ, τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζεούσης, ἔθη πορνοκόπα ἀποβῇ καὶ ὑμεῖς ἀπαιτηθήσεσθε τὸν λόγον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὑπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ.

12. Περὶ δὲ οἰκετῶν τί ἂν εἴποιμεν πλεῖον, ἢ ὅτι καὶ ὁ δοῦλος εὔνοιαν εἰςφερέτω πρὸς τὸν δεσπότην μετὰ φόβου θεοῦ, κἂν ἀσεβὴς κἂν πονηρὸς ὑπάρχῃ, οὐκέτι μέντοι καὶ ὁμόνοιαν κατὰ τὴν θρησκείαν — καὶ ὁ δεσπότης ἀγαπάτω τὸν οἰκέτην, κἂν διάφορος[5] ᾖ, τὸ ἴσον κρινέτω ᾗ καθὸ ἄνθρωπος[6] ὑπάρχει. ὁ δὲ πιστὸν ἔχων δεσπότην, σωζομένης αὐτῷ τῆς

[a] Prov. 23, 13. 29, 17. 19, 18. 23, 14. [b] Prov. 13, 24.
[c] Sir. 30, 12.

[1] σωφρονίζοντες αὐτὰ μετὰ ἐμβριθείας· οὐ γὰρ ἀποκτενεῖτε αὐτὰ παιδεύοντες add. G.
[2] ἐν τῇ σοφίᾳ add. G. [3] ἡμῶν pro ἡμ. τε κ. τ. θ. Arabs.
[4] καὶ εἰς πορνείαν περιπεσοῦνται add. G. [5] τῷ γένει add. A.
[6] κρ. ὅτι ἄ. ἴσος τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. A.

κυρίας[1], ἀγαπάτω καὶ ὡς δεσπότην καὶ ὡς ὁμόπιστον καὶ ὡς πατέρα, μὴ ὡς ὀφθαλμόδουλος, ἀλλ' ὡς φιλοδέσποτος, εἰδὼς ὅτι ὁ θεὸς αὐτῷ τὴν μισαποδοσίαν ἀποτίσει τῆς ὑπηρεσίας. ὡςαύτως καὶ ὁ κύριος ὁ πιστὸν ἔχων οἰκέτην, σωζομένης αὐτῷ τῆς θεραπείας, ἀγαπάτω ὡς υἱὸν ἢ ὡς ἀδελφὸν διὰ τὴν τῆς πίστεως κοινωνίαν.

13. Πάσῃ βασιλείᾳ καὶ ἀρχῇ ὑποτάγητε, ἐν οἷς ἀρέσκει θεῷ, ὡς θεοῦ διακόνοις καὶ τῶν ἀσεβῶν τιμωροῖς. πάντα φόβον τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς ἀποπληρώσατε, πᾶσαν εἰςφορὰν, πᾶν τέλος, πᾶσαν τιμὴν, δόσιν, κῆνσον. θεοῦ γὰρ τοῦτο διάταγμα μηδενί τι χρεωστεῖν, εἰ μὴ τὸ τῆς φιλίας σύμβολον, ὃ ὁ θεὸς διετάξατο διὰ Χριστοῦ.

14. Περὶ δὲ παρθενίας ἐντολὴν οὐκ ἐλάβομεν, τῇ δὲ τῶν βουλομένων ἐξουσίᾳ τοῦτο ἐπιτρέπομεν ὡς εὐχὴν, ἐκεῖνο μὲν οὖν αὐτοῖς παραινοῦντες, μὴ προχείρως τι ἐπαγγείλασθαι, ἐπείπερ ὁ Σολομῶν φησιν· [a]ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαι ἢ τὸ εὔξασθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. ἡ παρθένος οὖν αὕτη ἔστω ἁγία σώματι καὶ ψυχῇ, ὡς ναὸς θεοῦ, ὡς οἶκος Χριστοῦ, ὡς πνεύματος ἁγίου καταγώγιον. δεῖ γὰρ τὴν ἐπαγγειλαμένην ἄξια τῆς ἐπαγγελίας ἔργα διαπρασσομένην δεικνύειν τὸ ἐπάγγελμα αὐτῆς ὅτι ἐστὶν ἀληθὲς καὶ διὰ σχολὴν εὐσεβείας, οὐ κατὰ διαβολὴν γάμου γινομένην· ἔστω δὲ μὴ ῥεμβὰς μηδὲ ἀκαιροπεριπάτητος, μὴ δίγνωμος, ἀλλὰ σεμνὴ, ἐγκρατὴς, σώφρων, ἁγνὴ, φεύγουσα τὰς τῶν πολλῶν συντυχίας καὶ μάλιστα τῶν ἀσέμνων.

V.

1. Εἴ τις χριστιανὸς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ[2] καὶ τὴν εἰς τὸν θεὸν[3] ἀγάπην καὶ πίστιν κατακριθῇ ὑπὸ ἀσεβῶν εἰς λοῦδον ἢ θηρία ἢ μέταλλον, μὴ παρίδητε αὐτὸν ἀλλ' ἐκ τοῦ κόπου καὶ ἐκ τοῦ ἱδρῶτος ὑμῶν πέμψατε αὐτῷ εἰς διατροφὴν αὐτοῦ καὶ εἰς μισθαποδοσίαν τῶν στρατιωτῶν, ἵνα ἐλαφρυνθῇ καὶ ἐπιμελείας τύχῃ, ἵνα ὅσον τὸ ἐφ' ὑμῖν μὴ θλίβηται ὁ μακάριος

[a] Eccl. 5, 4.

[1] σωζ. usque ad κυρ. om. A. [2] θεοῦ. S. [3] αὐτόν. S.

ἀδελφὸς ὑμῶν. ὁ γὰρ διὰ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ καταδικαζόμενος, οὗτος μάρτυς ἅγιος, ἀδελφὸς[1] τοῦ κυρίου, υἱὸς τοῦ ὑψίστου, δοχεῖον τοῦ ἁγίου πνεύματος[2], δι' οὗ καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου ἔλαβεν ἕκαστος τῶν πιστῶν[3] ἐν τῷ καταξιωθῆναι τοῦ ἀφθάρτου στεφάνου καὶ τῆς μαρτυρίας τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ αἵματος[4] αὐτοῦ, συμμορφωθῆναι τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ[5] εἰς υἱοθεσίαν. τούτου οὖν ἕνεκεν, ἅπαντες οἱ πιστοὶ, διὰ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν καὶ ἐκ τοῦ κόπου διακονήσατε τοῖς ἁγίοις.[6] εἰ δὲ οὐκ ἔχει τις, νηστεύσας τὸ τῆς ἡμέρας καὶ μερίσας, τοῦτο ἐκταξάτω τοῖς ἁγίοις.[7] εἰ δέ τις ἐν περιουσίᾳ ὑπάρχει, καὶ πλεῖόν τι κατὰ ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διακονείτω αὐτοῖς. εἰ δὲ καὶ οἷός τέ ἐστιν[8] ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀποδόμενος[9] ῥύσασθαι αὐτοὺς ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, μακάριος ἔσται καὶ φίλος τοῦ Χριστοῦ. εἰ γὰρ ὁ τὰ ὑπάρχοντα πτωχοῖς δοὺς, τέλειος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν, πολλῷ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ μαρτύρων. ὁ γὰρ τοιοῦτος, ἄξιος θεοῦ ὑπάρξας, πληρώσει τὸ θέλημα αὐτοῦ, χορηγήσας ἐκείνοις, οἵτινες αὐτὸν ὡμολόγησαν ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων ἐθνῶν τε Ἰσραήλ· περὶ ὧν[10] ὁ κύριος ἀπεφήνατο λέγων[11]· [a] ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου. καὶ εἰ τοιοῦτοί εἰσιν ὡς καὶ ὑπὸ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοὺς μαρτυρεῖσθαι, ὑμεῖς οὐκ ὀφείλετε ἐπαισχυνθῆναι ἀπιέναι πρὸς αὐτοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς· τοῦτο γὰρ ποιησάντων ὑμῶν, μαρτύριον ὑμῖν λογι-

[a] Mth. 10, 32.

[1] ἄγγελος. S.

[2] ἢ θεὸς ἐπίγειος λογιζέσθω ὑμῖν, πνευματικῶς τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐνδεδυμένος. S.

[3] κύριον τὸν σωτῆρα ἡμῶν ὁρᾶτε.

[4] πνεύματος. A.

[5] συμμ. τῇ δόξῃ εἰς υ. A. ut videtur=vatushârikû 'lshakla va'lmajda 'lladhî lilbanuvvati.

[6] μαρτυροῦσιν. S.

[7] ἀδελφοῖς. S.

[8] ἤ. S.

[9] ἀποδότω. S.

[10] ὥσπερ. S.

[11] λέγει. S.

σθήσεται, ὅτι ἐκείνοις μὲν πεῖρα τὸ μαρτύριον ὑπῆρξεν, ὑμῖν δὲ ἑτέρως προθυμία ὡς κοινωνοῖς τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν. λέγει γάρ που ὁ κύριος πρὸς τοὺς τοιούτους φάσκων· [a]δεῦτε οἱ ηὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ[1] καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συναγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς ἤμην καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες· κύριε, πότε σὲ εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν ἢ ἀσθενῆ καὶ ἐπεσκεψάμεθα; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ αὐτοῖς· ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.[2]

2. εἰ δέ τις ἀδελφὸν λέγων ἑαυτὸν εἶναι ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κακοποιήσῃ καὶ ἐλεγχθεὶς κατακριθῇ θανάτῳ ὡς μοιχὸς[3] ἢ φονεύς, χωρίζεσθε ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ἦτε ἄσυλοι καὶ μή τις ὑμῶν ὡς κοινωνὸς τοῦ μύσους ὑποπτευθῇ καὶ καταχέηται βλασφημίαν, ὡς πάντων χριστιανῶν χαιρόντων ἐπὶ τοῖς παρανόμοις ἔργοις.[4] διὸ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν χωρεῖτε. τοῖς μέντοι διὰ

[a] Mth. 25, 34.

[1] πρό. S. A.

[2] τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατε μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται καὶ αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. add. G.

[3] κλέπτης. S.

[4] πειρασθῇ ὑπὸ τῶν κατεχόντων (i. e.=φυλασσόντων) αὐτόν. S.

Χριστὸν κατ᾽ ἐπήρειαν παρὰ τῶν ἀσεβῶν συγκλειομένοις εἰς φυλακὴν ἢ πρὸς θάνατον ἐκδιδομένοις ἢ πρὸς δεσμὰ καὶ ἐξορίαν πάσῃ σπουδῇ βοηθεῖτε, τὰ μέλη ὑμῶν ῥυόμενοι ἐκ χειρῶν ἀθέσμων. καὶ ἐάν τις αὐτοῖς συγκείμενος συλληφθῇ καὶ αἰκίαις ὑποπέσοι, μακάριός ἐστιν, ὅτι κοινωνὸς μάρτυρος ἐγένετο καὶ μιμητὴς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ Χριστοῦ πολλάκις ὑπὸ Καιάφα καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ Ἄννα πληγὰς λαβόντες, χαίροντες ἐξῆμεν, ὅτι κατηξιώθημεν ὑπὲρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τοιαῦτα παθεῖν· καὶ ὑμεῖς χαίρετε ταῦτα πάσχοντες, ὅτι μακάριοι γενήσεσθε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. **3.** καὶ τοὺς διωκομένους δὲ διὰ τὴν πίστιν καὶ πόλιν ἐκ πόλεως φεύγοντας διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου προςλαμβάνεσθε αὐτοὺς ἀντιλαμβανόμενοι αὐτῶν καὶ προςδεχόμενοι αὐτοὺς ὡς μάρτυρας, χαίροντες[1] ὅτι κοινωνοὶ αὐτῶν τοῦ διωγμοῦ γεγένησθε, γινώσκοντες αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κυρίου μεμακαρίσθαι· φησὶ γὰρ αὐτός[2]· μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ᾽ ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. καὶ πάλιν· [a] εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. καὶ ἑξῆς· [b] ἐὰν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην, [c] ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε· [d] παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συναγωγὰς καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ὁ γὰρ διωχθεὶς ἕνεκεν τῆς πίστεως καὶ μαρτυρήσας περὶ αὐτοῦ καὶ ὑπομείνας, οὗτος ἀληθῶς ἄνθρωπος θεοῦ. **4.** ὁ δὲ ἀρνησάμενος ἑαυτὸν Χριστοῦ εἶναι διὰ τὸ μὴ μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, φιλήσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μᾶλλον ἢ τὸν κύριον, οὗ ἡ πνοὴ αὐτοῦ ἐν χειρὶ αὐτοῦ — οὗτος ἐλεεινός, ἄθλιος ὡς ἐναγὴς καὶ βδελυκτός, φίλος μὲν ἀνθρώπων θελήσας εἶναι, ἐχθρὸς δὲ[3] θεοῦ, μερίδα λαβὼν οὐκέτι

[a] Joh. 15, 20. [b] Mth. 10, 23.
[c] Joh. 16, 33. [d] Mth. 10, 17. 22.

[1] χαίρετε. S. [2] ὁ κύριος. S. [3] ἐκβέβληται ἀπό. S.

μετὰ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ μετὰ τῶν κατηραμένων[1], ἀντὶ βασιλείας εὐλογημένων ποθήσας τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οὐκ ὑπ' ἀνθρώπων ἔτι μισούμενος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀπωσμένος καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐκβεβλημένος. περὶ γὰρ τούτου ἀπεφήνατο ὁ κύριος λέγων· [a]ὅςτις ἀρνήσεταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπαισχυνθῇ τὸ ὄνομά μου, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ καὶ ἐπαισχυνθήσομαι ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. καὶ πάλιν λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἡμῖν αὐτοῖς οὕτως[2]· [b]ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμοῦ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμοῦ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὅς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; καὶ ἑξῆς· [c]μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. **5.** πᾶς οὖν μανθάνων τέχνην τινά, βλέπων τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐμπειρίας ἀπαρτίζοντα τὴν τέχνην αὐτοῦ[3], καὶ αὐτὸς[4] ζηλοῖ ὅμοιον αὐτῷ ποιήσασθαι τὸ ἐγχειρισθέν· ἐὰν δὲ μὴ ἐξισχύσῃ, οὐκ ἔστι τετελειωμένος ἐν τῷ ἔργῳ. καὶ ἡμεῖς οὖν ἔχοντες διδάσκαλον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, διὰ τί οὐ μιμούμεθα τὴν αὐτοῦ διδαχήν; ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἀπετάξατο ἀνέσει, τρυφῇ, δόξῃ, πλούτῳ, τύφῳ, δυνάμει ἀμυντικῇ, μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς, ἤδη τε καὶ τῇ

a Mth. 10, 33. Luc. 9, 16.
b Mth. 10, 37. 16, 26. c Mth. 10, 28.

1 ἀδίκων. S.
2 γεγραμμένον εὑρίσκετε. S. 3 τὸ ἔργον τῆς τέχνης αὐτοῦ. S.
4 διὰ τῆς usque ad αὐτὸς om. A.

οἰκείᾳ ζωῇ διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα εὐλάβειαν καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν, ὑπομείνας οὐ μόνον διωγμὸν[1] καὶ μάστιγας, ὀνειδισμὸν καὶ ἐμπαιγμὸν, ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν πρὸς τὸ ξύλον πρόςπηξιν, ὅπως Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας μετανοήσαντας σώσῃ. εἰ οὖν αὐτὸς δι' ἡμᾶς ἀπετάξατο ἀναπαύσει[2], μὴ ἐπαισχυνθεὶς σταυρὸν, μὴ ἀδοξήσας τὸν θάνατον, τίνος ἕνεκεν ἡμεῖς οὐ μιμούμεθα αὐτοῦ τὰ πάθη καὶ ἀποτασσόμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ ἡμῶν, διδόντος αὐτοῦ ἡμῖν τὴν ὑπομονήν; ἐκεῖνος μὲν γὰρ δι' ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ δι' ἑαυτούς. οὐ γὰρ χρήζει[3] ἡμῶν αὐτὸς, ἡμεῖς δὲ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· μόνον δὲ τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν γνήσιον ἐπιζητεῖ καὶ αὐθαίρετον, ὥς φησιν ἡ γραφή· [a]εἰ δίκαιος εἶ, τί δώσεις αὐτῷ ἢ τί ἐκ χειρός σου λήψεται; ἀνδρὶ τῷ ὁμοίῳ σου ἡ ἀσέβειά σου καὶ υἱῷ ἀνθρώπου ἡ δικαιοσύνη σου. **6.** ἀποταξώμεθα οὖν καὶ γονεῦσι καὶ συγγενέσι καὶ φίλοις καὶ γυναικὶ καὶ τέκνοις καὶ κτήμασι καὶ σύμπαντι τῷ βίῳ[4], ὅταν ᾖ τι τούτων κώλυμα πρὸς εὐσέβειαν. δεῖ γὰρ προσεύχεσθαι μὲν ἡμᾶς, ἵνα μὴ εἰςέλθωμεν εἰς πειρασμὸν, ἐὰν δὲ κληθῶμεν εἰς μαρτύριον, μετὰ ἐνστάσεως ὁμολογεῖν τὸ τίμιον ὄνομα· καὶ ἐὰν τούτου χάριν κολασθῶμεν, χαίρωμεν[5] ὡς ἐπὶ ἀθανασίαν σπεύδοντες. διωκόμενοι μὴ ξενιζώμεθα.[6] μὴ ἀγαπήσωμεν τὸν νῦν αἰῶνα μηδὲ τοὺς παρὰ ἀνθρώπων ἐπαίνους μηδὲ τὴν τῶν ἀρχόντων δόξαν καὶ τιμὴν, καθάπερ καί τινες τῶν Ἰουδαίων, θαυμάζοντες τοῦ κυρίου τὰς ἐνεργείας, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτὸν φόβῳ τῷ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχόντων· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. ὁμολογήσαντες δὲ τὴν καλὴν ὁμολογίαν[7] οὐ μόνον ἑαυτοὺς σώζομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νεοφωτιστοὺς βεβαιοῦμεν καὶ τοὺς κατηχουμένους[8] πιστοποιούμεθα. εἰ

[a] Job. 35, 7.

[1] μέχρι σταυροῦ add. S.
[2] οὕτως ἔπαθεν ἵνα σώσῃ ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. S.
[3] τοῦ παθήματος add. S.
[4] πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ. S.
[5] χαίρειν. S.
[6] καὶ διωκομένους μὴ ξενίζεσθαι. S.
[7] ὅτι. S.
[8] διδάσκομεν οὕτω ποιεῖν. S.

δὲ καθυφῶμέν τι τῆς ὁμολογίας[1] ἐξαρνησάμενοι τὴν εὐσέβειαν διὰ γνώμης[2] χαυνότητα καὶ φόβον βραχυτάτης τιμωρίας, οὐ μόνον ἑαυτοὺς ἀποστεροῦμεν τῆς αἰωνίου δόξης[3], ἀλλ' ἤδη καὶ ἑτέροις αἴτιοι ἀπωλείας γενησόμεθα καὶ διπλασίονα ὑποίσομεν τὴν τίσιν[4], ὡς ὑποψίαν δόντες διὰ τῆς ἀρνήσεως, πλάνης διδαχὴν εἶναι τήν ποτε ὑφ' ἡμῶν δοξαζομένην ἀλήθειαν.[5] διὸ μήτε πρόχειροι ὦμεν καὶ ῥιψοκίνδυνοι, [λέγει γὰρ ὁ κύριος[6]· [a]προσεύχεσθε μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν, τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.] μηδὲ μὴν ἐμπεσόντες δειλίᾳ καταισχύνωμεν τὴν ὁμολογίαν. εἰ γὰρ ἀρνησάμενός τις τὴν ἑαυτοῦ ἐλπίδα, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ἀπολυθῇ[7] τοῦ προσκαίρου θανάτου[8], αὔριον δ' ἐπὶ κλίνης νόσῳ περιπέσῃ ὀξυτάτῃ κοιλίας ἢ στομάχου ἢ κεφαλῆς ἤ τινι πάθει τῶν ἀνιάτων, σήψεως ἢ γαγγραίνης ἢ ἀποστάσεως ἢ ἰλεοῦ ἢ ὑδέρου ἢ κόλου [καὶ] ταχεῖαν ποιήσηται τὴν καταστροφὴν καὶ τοῦ ζῆν ὑπεξέλθοι, οὐχὶ καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐστερήθη καὶ τῶν αἰωνίων ἐκπέπτωκε, μᾶλλον δὲ τῆς ἀϊδίου κολάσεως ἐντὸς κατέστη[9], πορευθεὶς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, οὗ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων; ὁ δὲ ἀξιωθεὶς μαρτυρίου χαιρέτω

[a] Mth. 26, 41.

1 πρὸς κύριον πίστεως. S.
2 σαρκός. S.
3 ἀπόλλυμεν. S.
4 ἀλλὰ καὶ ἀδέλφους ἀποκτείνομεν. S.
5 ἰδόντες γὰρ ἀρνησαμένους διδαχὴν πλάνης δεδιδάχθαι ὑποπτεύσουσιν. S.
6 verba λέγει usque ad ἀσθενὴς Syrus supra post χαυνότητα habet heic omittens, præmisso ὡς.
7 ἀπολυθῇς. S.
8 σήμερον. S.
9 Syrus: cras vero febri sitans decumbas in lectum aut stomachus tibi doleat ut nequeas cibum sumere sed severo cruciatu evomas aut cadas in tribulationem per dolorem ventris aut dolorem alicujus e membris tuis aut e visceribus surgat sanguis et fel præ cruciatu severo aut tumor sit tibi in aliquo membrorum tuorum et seceris a medicis et cruciatibus et tormentis multis moriaris, quid abnegationis tuæ emolumentum? ecce enim dolores et tribulationes hæreditasti et vitam æternam perdidisti a facie dei et ardebis et vexabere incessanter in æternum.

τὴν ἐν κυρίῳ χαρὰν ὡς τηλικούτου ἐπιτυχὼν στεφάνου καὶ δι' ὁμολογίας ποιούμενος τὴν ἔξοδον τοῦ βίου. κἂν κατηχούμενος ᾖ, ἄλυπος ἀπίτω· τὸ γὰρ πάθος τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ ἔσται αὐτῷ γνησιώτερον βάπτισμα, ὅτι αὐτὸς μὲν πείρᾳ συναποθνήσκει τῷ κυρίῳ, οἱ δὲ λοιποὶ τύπῳ. χαιρέτω οὖν μιμούμενος τὸν διδάσκαλον, ἐπειδὴ καὶ προστέτακται[1]· κατηρτισμένος ἔστω πᾶς ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ· ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτοῦ καὶ ἡμῶν[2] Ἰησοῦς ὁ κύριος δι' ἡμᾶς ἐπλήγη[3], βλασφημίας ὑπέμεινε καὶ ὀνειδισμοὺς μακροθύμως, ἐνεπτύσθη[4], ἐκολαφίσθη, ἐῤῥαπίσθη, σταυρῷ μετὰ τὸ μαστιχθῆναι προσηλώθη, ὄξος καὶ χολὴν ἐποτίσθη καὶ τελειώσας πάντα τὰ γεγραμμένα εἶπε τῷ θεῷ καὶ πατρί· εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου. διὸ καὶ ὁ εὐχόμενος ἐκείνου μαθητὴς εἶναι, ζηλούτω τοὺς αὐτοῦ ἀγῶνας, μιμείσθω τὴν ὑπομονὴν, γινώσκων ὅτι, κἂν ἐν πυρὶ ὑπὸ ἀνθρώπων καῇ, οὐδὲν πείσεται ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἢ, εἰ καὶ πάθῃ τι, μισθὸν παρὰ κυρίου λήψεται, πιστεύων τῷ ἑνὶ καὶ μόνῳ ἀληθινῷ θεῷ καὶ πατρὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως καὶ λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν καὶ μισθαποδότου τῶν ἄθλων, ᾧ[5] ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

7. Αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς ἐγερεῖ ὁ παντοκράτωρ θεὸς διὰ τοῦ κυρίου[6] ἡμῶν Ἰησοῦ[7] κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ τὴν ἀψευδῆ καὶ ἀναστήσει ἡμᾶς σὺν πᾶσι τοῖς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθεῖσι τοιούτους, οἷοι ὑπάρχομεν ἐν τῇ νῦν μορφῇ, μηδὲν ἐλλειπὲς ἔχοντας ἢ τὴν φθοράν, ἐπείπερ ἄφθαρτοι ἀναστησόμεθα. κἄν τε

[1] λέγει γὰρ ὁ κύριος (Luc. 6, 40.)· οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον. S.

[2] οὖν add. S. [3] πληγὰς καί. S.

[4] hoc verbum et seqq. Syrum in infinitivo modo legisse credo tanquam accusativum ad ὑπέμεινε relatum.

[5] ἡμεῖς οὖν μαθηταὶ αὐτοῦ ὄντες καὶ μιμηταὶ γενώμεθα· εἰ γὰρ αὐτὸς πάντα ὑπέμεινε καὶ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμεῖς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ὀφείλομεν ὑπομένειν παθόντες. καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς διστάζειν, ὅτι οὕτως συμβουλεύει ἡμῖν εἰ ἐν ἄνθραξι πυρὸς κάημεν πιστεύοντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Χριστὸν καὶ εἰς θεὸν τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν κύριον τὸν παντοκράτορα καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα, οἷς. S.

[6] θεοῦ σωτῆρος. S. σωτῆρος. A. [7] Χριστοῦ add. G.

γὰρ ἐν πελάγει τελευτήσωμεν κἂν ἐν γῇ[1] διασπαρῶμεν κἂν ὑπὸ θηρίων ἢ ὀρνέων διασπασθῶμεν, ἀναστήσει ἡμᾶς τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, ὅτι[2] ὁ πᾶς κόσμος τῇ τοῦ θεοῦ συνέχεται χειρί. θρὶξ δὲ, φησὶν, ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. διὸ παραινεῖ λέγων[3]· [a] ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. περὶ δὲ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς τῶν μαρτύρων μισθαποδοσίας[4] λέγει Γαβριὴλ τῷ[5] Δανιήλ· [b] καὶ πολλοὶ τῶν κεκοιμημένων ἐκ γῆς χώματος ἀναστήσονται, οἱ μὲν εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ εἰς αἰσχύνην καὶ ὀνειδισμὸν αἰώνιον [c] καὶ οἱ συνιέντες ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος καὶ ὡς τὸ στερέωμα καὶ[6] οἱ ἀστέρες[7]· ὡς φωστῆρας τοίνυν ἐκλάμψειν τοὺς ἁγίους προεῖπεν ὁ πανάγιος Γαβριήλ· αὐτοῖς γὰρ τὸ συνιέναι τὴν ἀλήθειαν ἐμαρτύρησε[8] καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ὄνομα[9]· οὐ μόνον δὲ τοῖς μάρτυσιν ἐπήγγελται τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, δικαίοις τε καὶ ἀδίκοις, εὐσεβέσι καὶ δυσσεβέσιν, ἵνα ἕκαστον τὰ πρὸς ἀξίαν λάβῃ· [d] ἄξει γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς σύμπαν τὸ ποίημα εἰς κρίσιν ἐν παντὶ παρεωραμένῳ ἐὰν ἀγαθὸν καὶ ἐὰν πονηρόν. ταύτην δὲ τὴν ἀνάστασιν μὴ πιστεύοντες Ἰουδαῖοι τὸ παλαιὸν ἔλεγον[10]· [e] ξηρὰ γέγονε τὰ ὀστᾶ ἡμῶν, διαπεφωνήκαμεν. οἷς ὁ θεὸς ἀποκριθεὶς ἔφη· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τοὺς τάφους ὑμῶν καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐξ αὐτῶν καὶ δώσω τὸ πνεῦμά μου ἐν ὑμῖν καὶ ζήσεσθε καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ κύριος λελάληκα καὶ ποιήσω. καὶ διὰ Ἡσαΐου φησίν· [f] ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθή-

[a] Luc. 21, 18. 19. [b] Daniel 12, 2. [c] Mth. 13, 43.
[d] Eccl. 12, 14. [e] Ezech. 37, 11. [f] Isai. 26, 19.

[1] ὑπ' ἀνέμου ὡς ἄχυρον. S. [2] ἐν τῷ κόσμῳ ἐσμέν καί. S.
[3] ἀλλά. S. [4] δόξης. S. [5] κύριος ἐν. S.
[6] ὡς οἱ φωστῆρες οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ οἱ ἐνδυναμωθέντες ἐν τῷ λόγῳ ὡς. S.
[7] τοῦ οὐρανοῦ add. S.
[8] ὡς φῶς ἡλίου καὶ σελήνης τῶν τοῦ οὐρανοῦ φωστήρων φῶς δόξης ἐπηγγείλατο δοῦναι τοῖς συνιοῦσι. S.
[9] ὁμολογοῦσι καὶ μαρτυροῦσιν add. S.
[10] λέγει γὰρ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ οὕτως. S. qui Ezech. 37, 1—14. exscribit.

σονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἡσυχάζοντες ἐν τῇ γῇ, ὅτι δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴασις αὐτοῖς ἐστιν. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα περὶ τῆς ἀναστάσεως εἴρηται καὶ περὶ τῆς τῶν δικαίων ἐν δόξῃ[1] διαμονῆς καὶ περὶ τῆς τῶν ἀσεβῶν τιμωρίας, πτώσεως, ἀποστροφῆς, καταδίκης, ἀδοξίας, πυρὸς αἰωνίου καὶ σκώληκος ἀτελευτήτου. καὶ ὅτι εἰ ἐβούλετο πάντας ἀνθρώπους εἶναι ἀθανάτους, ἠδύνατο, ἔδειξε τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἠλίαν μὴ ἐάσας θανάτου πεῖραν λαβεῖν· εἰ δὲ καὶ κατὰ γενεὰν τοὺς τελευτῶντας ἀνιστᾶν ἤθελε, καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρων τοῦτο δῆλον ἐποίησε, τὸν μὲν υἱὸν τῆς χήρας διὰ Ἠλίαν ἀναστήσας καὶ τὸν τῆς Σουναμίτιδος διὰ Ἐλισσαίου· πειθόμεθα δὲ μὴ μισθὸν τιμωρίας εἶναι τὸν θάνατον, ἐξ ὧν αὐτὸν καὶ ἅγιοι ὑπέστησαν ἢ καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ἁγίων κύριος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. διὰ τοῦτο οὖν τέως ὡς ἂν ἐν Μεγαλοπόλει[2] πολιτευομένοις μετὰ τοὺς ἄθλους ἐπάγει πρὸς ὀλίγον τὴν διάλυσιν, ἵνα ἀναστήσας ἕκαστον ἀποκηρύξῃ ἢ στεφανώσῃ. ὁ γὰρ τοῦ Ἀδὰμ τὸ σῶμα ἐκ γῆς ποιήσας καὶ τῶν λοιπῶν καὶ τοῦ πρώτου μετὰ διάλυσιν τὸ σῶμα ἀναστήσει πρὸς τ` χρεωστεῖσθαι τοῦτο τῇ λογικῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, λέγομεν δὴ τὸ διαιωνίζειν. ὁ τοίνυν τὴν διάλυσιν ἐπάγων αὐτὸς καὶ τὴν ἀνάστασιν ποιεῖται, καὶ ὁ εἰπὼν ὅτι [a] ἔλαβε κύριος χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ καὶ μετὰ τὴν ἀνηκουστίαν ἐπειπών· [b] γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ — αὐτὸς καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ἐπηγγείλατο ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν. [c] ἀκούσονται γὰρ, φησὶ, πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται· πρὸς δὲ τούτοις[3] πιστεύομεν τὴν ἀνάστασιν γίνεσθαι καὶ ἐκ τῆς τοῦ κυρίου ἀναστάσεως.

[a] Genes. 2, 7. [b] Genes. 3, 19. [c] Joh. 5, 28. 25.

[1] δόξης. S.

[2] Megalopolin cum Olympia confudit interpolator, nihil enim mihi agere videtur Cotelerius si μεγαλοπόλει pro μεγάλῃ πόλει accipiens e Zonara, can. Trullan. 51. illustrare conatur.

[3] ἡμεῖς δὲ διδάσκομεν καί. S.

αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ καὶ Λάζαρον ἀναστήσας τετραήμερον καὶ τὴν θυγατέρα Ἰαείρου καὶ τὸν υἱὸν τῆς χήρας καὶ ἑαυτὸν προστάγματι τοῦ πατρὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνεγείρας ὁ ἀῤῥαβὼν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν. [a]ἐγὼ γάρ, φησιν, εἰμὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ τὸν Ἰωνᾶν διὰ τριῶν ἡμερῶν ζῶντα καὶ ἀπαθῆ ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ καμίνου Βαβυλωνίας καὶ τὸν Δανιὴλ ἐκ στόματος λεόντων, οὐκ ἀπορήσει δυνάμεως καὶ ἡμᾶς ἀνεγεῖραι. εἰ δὲ χλευάζουσιν Ἕλληνες, ἀπιστοῦντες ταῖς ἡμετέραις γραφαῖς, πιστωσάτω αὐτοὺς κἂν ἡ αὐτῶν προφῆτις Σίβυλλα[1] οὕτω πῶς αὐτοῖς λέγουσα[2] κατὰ λέξιν·

ἀλλ' ὁπότ' ἤδη πάντα τέφρα σποδόεσσα[3] γένηται
καὶ πῦρ κοιμίσῃ[4] θεὸς ἄφθιτος, ὅςπερ ἀνῆψεν—
ὄστεα καὶ σποδιὴν[5] αὐτὸς θεὸς ἔμπαλιν ἀνδρῶν
μορφώσει, στήσει δὲ βροτοὺς πάλιν ὡς πάρος ἦσαν.
καὶ τότε δὴ κρίσις ἔσται, ἐφ' ᾗ δικάσει θεὸς αὐτὸς,
κρίνων ἔμπαλι κόσμον· ὅσοι δ' ὑπὸ δυςσεβίῃσιν
ἥμαρτον θνητοὶ, τοὺς δ' αὖ πάλι γαῖα καλύψει.
ὅσσοι δ' εὐσεβέουσι, πάλιν ζήσοντ' ἐνὶ κόσμῳ,
πνεῦμα θεοῦ δόντος ζωὴν θ' ἅμα καὶ χάριν αὐτοῖς
εὐσεβέσιν. πάντες δὲ τότ' εἰςόψονται ἑαυτούς.

εἰ τοίνυν καὶ αὐτὴ τὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖ καὶ τὴν παλιγγενεσίαν οὐκ ἀρνεῖται διακρίνει δὲ τοὺς εὐσεβεῖς ἐκ τῶν ἀσεβῶν, μάτην ἄρα τοῖς ἡμετέροις ἀπιστοῦσι λόγοις, καίτοι φασὶ καὶ εἰδικὴν δεικνύειν[6] τὴν ἀνάστασιν, μὴ πιστεύοντες οἷς αὐτοὶ διηγοῦνται. φασὶ γὰρ ὄρνεόν[7] τι μονογενὲς ὑπάρχειν πλουσίαν τῆς ἀναστάσεως παρέχον[8] τὴν

[a] Joh. 11, 25.

[1] οἱ δὲ ἀναγινώσκοντες (=ειν δυνάμενοι) τῶν ἐθνῶν ἀναγινώσκουσι καὶ ἀκούουσι περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ Σιβύλλης. S.

[2] λεγούσης.

[3] σποδίη τε. S. A.

[4] apodosin incipit S. qui ὕψιστος pro ἄφθιτος ut ὃς pro ὅσπερ habuisse credam.

[5] δὲ σποδίην τ'. S.

[6] εὐηγγελίζετο. S.

[7] διὰ ὀρνέου τινος ἀλόγου, λέγομεν δὲ τὸν φοίνικα ὃς μονογενὴς ὑπάρχει καί. S.

[8] παρέχει. S.

ἀπόδειξιν, ὃ λέγουσιν ἄζυγον ὑπάρχειν καὶ μόνον ἐν δημιουργίᾳ· φοίνικα δὲ αὐτὸ προσαγορεύουσιν, ὃ καὶ ἱστοροῦσι[1] κατὰ πεντακόσια ἔτη ἔρχεσθαι[2] εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὸν λεγόμενον ἡλίου βωμὸν, φέροντα[3] πλῆθος κινναμώμου κασσίας τε καὶ ξυλοβαλσάμου καὶ στὰν πρὸς ἀνατολὰς, ὡς αὐτοί φασι, τῷ ἡλίῳ προσευξάμενον[4] αὐτομάτως φλεχθῆναι καὶ γενέσθαι κόνιν[5], ἐκ δὲ τῆς σποδιᾶς σκώληκα ἀναφυῆναι καὶ τοῦτον θερμανθέντα μορφωθῆναι[6] εἰς ἀρτιγενῆ[7] φοίνικα καὶ πτηνὸν γενόμενον ἐπ' Ἀραβίαν στείλασθαι, ἥπερ ἐστὶ περαιτέρω τοῦ αἰγυπτιακοῦ νομοῦ.[8] εἰ τοίνυν, ὡς καὶ αὐτοί φασι, διὰ τοῦ ἀλόγου ὀρνέου δείκνυται ἡ ἀνάστασις, τί μάτην τὰ ἡμέτερα διαβάλλουσιν; ὅταν ὁμολογῶμεν, ὅτι ὁ δυνάμει τὸ μὴ ὂν εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν οὗτος ἰσχύει τοῦτο καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν εἰς ἀνέγερσιν παραστῆσαι; διὰ γὰρ ταύτην τὴν πληροφορίαν καὶ μάστιγας καὶ διωγμοὺς καὶ θανάτους ὑπομένομεν, ἐπεὶ μάτην τὰ τοιαῦτα κατεδεξάμεθα, μὴ τούτων ἔχοντες τὴν πληροφορίαν, ὧν κήρυκες διαγγελλόμεθα εἶναι. ὥσπερ οὖν ἐπείσθημεν Μωσῇ εἰπόντι, ὅτι[9] ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ γινώσκομεν ὅτι οὐχ ὕλης ἦν ἐνδεὴς, ἀλλὰ βουλήσει μόνῃ ἃ προσετάγη Χριστὸς ταῦτα καὶ παρήγαγε[10], λέγομεν δὴ[11] οὐρανὸν, γῆν, θάλασσαν, φῶς, νύκτα, ἡμέραν, φωστῆρας, ἄστρα, πετεινὰ, νηκτὰ, τετράποδα, ἑρπετὰ, φυτὰ, βοτάνας—τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πάντας ἀναστήσει θελήματι συνεργείας μὴ δεόμενος.

[1] ὅς. S. [2] ἔρχεται. S. [3] φέρων. S.

[4] προσευξάμενος. [5] φλέγεται καὶ γίνεται κόνις. S.

[6] σκώληξ ἀναφύεται καὶ μορφοῦται. S

[7] ἄρτιον. cf. 2 Tim. 3, 17. S.

[8] ἀπελθὼν ἐκεῖσε στέλλεται ὅθεν ἦλθεν. S.

[9] πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ πιστεύοντες, εἰ μαρτυρεῖται ὑμῖν, ὡς ἄνθρωποι ἄξιοι τῆς δόξης ταύτης λαβεῖν στέφανον ἄφθαρτον ἐν ζωῇ αἰωνίῳ, χαρήσομεν ἐπὶ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος καὶ τῆς τιμίας τοῦ θείου μαρτυρίου δόξης καὶ χαίροντες ἐκ πάσης ψυχῆς ἡμῶν δεξάμενοι αὐτὴν κυρίῳ τῷ θεῷ πιστεύσομεν, ὅτι φωτὶ δόξης ἀνεγερεῖ ἡμᾶς; ὡς. S.

[10] λόγῳ προσέταξε καὶ ἐγένετο κόσμος. S.

[11] καὶ εἶπε γενηθῆναι. S.

τῆς γὰρ αὐτῆς δυνάμεώς ἐστιν ἔργον τὸ δημιουργῆσαι κόσμον καὶ τὸ νεκροὺς ἀναστῆσαι. καὶ τότε μὲν μὴ ὄντα τὸν ἄνθρωπον ἐκ διαφόρων ἐποίησε, δοὺς αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος· νῦν δὲ ταῖς οὔσαις ψυχαῖς τὰ διαλυθέντα σώματα ἀποτίσει. κειμένων γάρ ἐστιν ἡ ἀνάστασις, οὐχὶ δὲ μὴ ὑπαρχόντων. ὁ οὖν τὰ πρῶτα σώματα ἐκ μὴ ὄντων ποιήσας καὶ ἐξ αὐτῶν διάφορα δημιουργήσας, οὗτος καὶ τοὺς θανόντας ζωοποιήσας ἀναστήσει.[1] ὁ γὰρ ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἐκ μικροῦ σπέρματος μορφῶν[2] καὶ ψυχὴν αὐτῷ οὐκ οὖσαν ἐνδημιουργῶν καθὼς αὐτός πού φησι τῷ Ἱερεμίᾳ· [a]πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε—καὶ ἀλλαχοῦ· [b]ἐγὼ κύριος στερεῶν οὐρανὸν καὶ θεμελιῶν γῆν καὶ πλάσσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ—αὐτὸς καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀναστήσει, αὐτοῦ ὄντας ποιήματα, καθὼς καὶ ἡ θεία γραφὴ μαρτυρεῖ λέγοντα τῷ μονογενεῖ Χριστῷ· [c]ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν· καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. καὶ ὁ θειότατος καὶ καρτερικὸς Ἰὼβ, περὶ οὗ φησιν ἡ γραφὴ ὅτι γέγραπται αὐτὸν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὧν ὁ κύριος ἀνίστησιν—οὗτός φησι πρὸς τὸν θεόν· ἢ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας; [d]ἔπηξας δέ με ἶσα τυρῷ, δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις με ἔνειρας, ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' ἐμοὶ, ἡ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα. ταῦτα ἔχων ἐν ἐμαυτῷ οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. διό φησι καὶ ὁ ἡμέτερος σωτὴρ καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὅτι τὸ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον δυνατὸν παρὰ τῷ θεῷ. λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφιλὴς Δαβίδ· [e]αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με. καὶ πάλιν· σὺ ἔγνως τὸ πλάσμα ἡμῶν—καὶ ἑξῆς· σὺ ἔπλασάς με καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου, ἐθαυμαστώθη ἡ

[a] Jer. 1, 5. [b] Zach. 12, 1. [c] Genes. 1, 26.
[d] Job. 10, 10. [e] Ps. 118, 73. 102, 14. 138, 5.

[1] καὶ πάντα τῷ αὐτοῦ λόγῳ ἐγένετο καὶ κατεστάθη ἐν τῇ φύσει αὐτῶν, ὡς λέγει ἡ γραφή. ταῦτα τὰ ἔργα δι' ὑπακοῆς γενόμενα μαρτυρεῖται τῷ ποιήσαντι αὐτὰ θεῷ. ὅτι δι' αὐτοῦ ἐκ μὴ ὄντων ὄντα ἐγένετο, καὶ αὐτὰ σημεῖον τῆς ἀναστάσεως παρέχει. ὡς οὖν τὰ πάντα ἐποίησεν οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον ζωοποιήσει καὶ ἀναστήσει ποίημα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὄντα ὡς καί. S.

[2] μορφοῖ καὶ αὐξάνει. S.

γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν. τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφήσονται. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἠσαΐας λέγει προσευχόμενος αὐτῷ, ὅτι ἡμεῖς ὁ πηλὸς καὶ σὺ ὁ πλάστης ἡμῶν. εἰ τοίνυν αὐτοῦ δημιούργημα ὁ ἄνθρωπος διὰ Χριστοῦ γενόμενος, πάντως δῆλον ὅτι καὶ θανὼν δι' αὐτοῦ ἀναστήσεται ἐπὶ τῷ ἢ στεφανωθῆναι ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἢ κολασθῆναι ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασιν. εἰ δὲ δικαιοσύνῃ κρίνει ὡς νομοθέτης—ὥσπερ κολάζει τοὺς ἀσεβεῖς, οὕτως εὐεργετῶν σώζει τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς δι' αὐτὸν ὑπ' ἀνθρώπων σφαγέντας ἁγίους, τοὺς μὲν ὡς ἄστρα φαιδρύνων, τοὺς δὲ ὡς φωστῆρας λαμπρύνων, καθὼς ὁ Γαβριὴλ τῷ Δανιὴλ ἔλεγεν.[1] μαθηταὶ οὖν Χριστοῦ πάντες ὑπάρχοντες οἱ πιστοὶ πιστεύομεν[2] αὐτοῦ ταῖς ἐπαγγελίαις· ἀψευδὴς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. λέγει δὲ ὁ μακάριος προφήτης Δαβὶδ, ὅτι πιστὸς κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. ὁ γὰρ ἐκ παρθένου ἑαυτῷ κατασκευάσας σῶμα, οὗτος καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων δημιουργός ἐστι καὶ ἑαυτὸν ἀναστήσας ἐκ τῶν νεκρῶν αὐτὸς καὶ πάντας τοὺς κειμένους ἀναστήσει· ὁ τὸν πυρὸν ἐξ ἑνὸς κόκκου πολύχουν ἐκ γῆς ἀνιστῶν, ὁ τὸ ἐκκοπὲν δένδρον εἰς ῥάδαμνον ἀναθάλλων, ὁ τὴν Ἀαρὼν ῥάβδον ξηράνασαν ἐκφύσας εἰς βλαστὸν—αὐτὸς καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ ἐν δόξῃ. ὁ τὸν παραλυτικὸν σῶον ἀνεγείρας καὶ τὸν ἐξηραμμένην ἔχοντα τὴν χεῖρα ἰασάμενος καὶ τὸ λεῖπον μέρος ἐν τῷ ἐκ γενετῆς πηρῷ ἐκ γῆς καὶ σιάλου ἀποδοὺς—ὁ αὐτὸς καὶ ἡμᾶς ἀνεγερεῖ. ὁ ἐκ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων πεντακισχιλίους κορέσας καὶ περισσεύσας δώδεκα κοφίνους καὶ ἐξ ὕδατος οἶνον μεταποιήσας καὶ ἐκ στόματος ἰχθύος στατῆρα δι' ἐμοῦ Πέτρου τοῖς ἀπαιτοῦσι κῆνσον ἀποστείλας—οὗτος καὶ

[1] εἰ οὖν πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀναστήσει ὡς λέγει Ἠσαΐας ὅτι πᾶσα σὰρξ ὄψεται τὴν σωτηρίαν κυρίου, πολὺ μᾶλλον ζωοποιήσει καὶ ἀναστήσει τοὺς πιστοὺς καὶ πάλιν τοὺς πιστοὺς τῶν πιστῶν, τοὺς μάρτυρας ζωοποιήσει καὶ ἀναστήσει καὶ βεβαιώσει ἐν δόξῃ μεγάλῃ καὶ συμβούλους αὐτοῦ ποιήσει, διότι τοῖς μὲν ἁπλοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν δόξαν ὡς ἀστέρων ἐπηγγείλατο, τοῖς δὲ μάρτυρσι δόξαν αἰωνίαν ὡς φωστήρων μὴ κοπιαζόντων φωτὶ περισσῷ ἀεὶ λάμπειν ἐπηγγείλατο δώσειν. S.

[2] πιστεύωμεν. S.

τοὺς νεκροὺς ἀνεγερεῖ. ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ μαρτυροῦμεν, τὰ δ' ἄλλα οἱ προφῆται.[1] ἡμεῖς[2] οἱ συμφαγόντες αὐτῷ καὶ συμπιόντες καὶ θεαταὶ[3] γινόμενοι τῶν αὐτοῦ τεραστίων καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν παθημάτων καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως[4] καὶ συναναστραφέντες αὐτῷ ἡμέρας τεσσαράκοντα μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ καὶ λαβόντες ἐντολὴν παρ' αὐτοῦ κηρῦξαι τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη καὶ βαπτίσαι εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον ἐπὶ αὐθεντίᾳ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, ὅς ἐστιν αὐτοῦ πατὴρ, καὶ μαρτυρίᾳ πνεύματος ὅ ἐστι παράκλητος — διδάσκομεν ὑμᾶς ταῦτα πάντα ἃ διαταξάμενος ἡμῖν ἀνελήφθη ἐπ' ὄψει ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν. καὶ ἐὰν μὲν πιστεύσητε, μακάριοι γενήσεσθε, εἰ δὲ μὴ πιστεύσητε[5], ἀθῷοι ἡμεῖς εὑρεθησόμεθα καὶ καθαροὶ τῆς ὑμετέρας δυσπιστίας.

8. Περὶ δὲ τῶν μαρτύρων λέγομεν ὑμῖν, ὅπως ἐν πάσῃ τιμῇ ὦσι παρ' ὑμῖν ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τετίμηνται ὁ μακάριος Ἰάκωβος ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ ἅγιος ἡμῶν συνδιάκονος Στέφανος. οὗτοι γάρ εἰσι καὶ ὑπὸ θεοῦ μεμακαρισμένοι καὶ ὑπὸ ὁσίων ἀνδρῶν τετιμημένοι[6], καθαροὶ πάσης

[1] ὅτι λήψομεν παρ' αὐτοῦ πάντα τὰ ἀγαθὰ, ἃ δώσειν ὑμῖν ἐπηγγείλατο καὶ ὑπέσχετο ἐν ζωῇ αἰωνίῳ· προσέχωμεν οὖν πάσῃ διδαχῇ καὶ ἐπαγγελίᾳ αὐτοῦ. περὶ μὲν γὰρ τῆς ἐκ παρθένου γενέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς παρουσίας καὶ τοῦ πάθους ἐδιδάχθημεν διὰ τῶν γραφῶν αὐτοῦ τῶν ἁγίων, ὡς οἱ προφῆται πάντα προήγγειλαν καὶ προεῖπαν περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα ἐπληρώθη καὶ ἐβεβαιώθη ἐν καρδίαις ἡμῶν. καὶ γὰρ καὶ τὰ δαιμόνια ἐκεῖνα τρέμοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐδόξαζε τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. τὰ οὖν προειρημένα ὑμῖν (quorum modo mentionem injecimus) πιστεύετε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐτελειώθητε, πολλῷ δὲ μᾶλλον. S.

[2] οἱ ἰδόντες αὐτὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ add. S.

[3] κοινωνοὶ καὶ μάρτυρες. S.

[4] παρουσίας. S.

[5] περὶ δὲ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ τῶν μεγάλων καὶ ἀνεκλαλήτων ἃ μέλλει διδόναι ὡς ἐπηγγείλατο πιστεύωμεν καὶ ἐλπίζωμεν ὅτι ληψόμεθα αὐτά. πᾶσα γὰρ ἡ πίστις ἡμῶν δοκιμάζεται εἰ πιστεύομεν τοῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ ταῖς μελλούσαις. εἰ οὖν καλώμεθα πρὸς μαρτύριον ἐξέλθωμέν τε ἐκ τοῦ κόσμου ἐν ὁμολογίᾳ, καθαροί ἐσμεν πάντων ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων καί. S.

[6] μακάριοι οὖν εἰσιν οἱ μάρτυρες καὶ add. S.

πλημμελείας[1], ἄτρεπτοι πρὸς ἁμαρτίαν, ἀμετάπιστοι τῶν καλῶν, ἀνενδοίαστοι πρὸς ἐγκώμια, περὶ ὧν καὶ ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· [a]τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ—καὶ ὁ Σολομῶν· μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίου—περὶ ὧν καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· ἄνδρες δίκαιοι αἴρονται. **9.** ταῦτα δὲ περὶ τῶν κατ' ἀλήθειαν ὑπὲρ[2] Χριστοῦ μαρτυρησάντων εἴρηται ἀλλ' οὐ περὶ τῶν ψευδομαρτύρων, περὶ ὧν τὸ λόγιόν φησιν· ὄνομα δὲ ἀσεβῶν σβέννυται· μάρτυς γὰρ πιστὸς οὐ ψεύδεται, ἐκκαίει δὲ ψευδῆ μάρτυς ἄδικος. ὁ γὰρ ἐν μαρτυρίῳ ἐξελθὼν ἀψευδῶς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας[3] οὗτος ἀληθινὸς μάρτυς, ἀξιόπιστος ἐν οἷς συνηγωνίσατο τῷ λογῷ τῆς εὐσεβείας διὰ τοῦ οἰκείου αἵματος.

10. Παραινοῦμεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι[4], φεύγειν τὰς ματαιολογίας καὶ τὰς αἰσχρολογίας καὶ τὰς εὐτραπελίας, μέθας, λαγνείας, θρύψεις καὶ τὰς ἀμέτρους ὀργὰς[5] σὺν ταῖς μωρολογίαις, ὅτι οὐδὲ ἐν ταῖς κυριακαῖς ἡμέραις τῶν εὐφροσυνῶν ἐπιτρέπομεν ὑμῖν ἄσεμνόν τι ἢ φθέγγεσθαι ἢ πράττειν· λέγει γάρ που ἡ γραφή· [b]δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. καὶ τὰς ἀγαλλιάσεις οὖν ὑμῶν μετὰ φόβου καὶ τρόμου γίνεσθαι χρή. ὁ γάρ τοι χριστιανὸς ὁ πιστὸς οὐδὲ ᾠδὴν ἐθνικὴν ὀφείλει λέγειν οὔτε ᾆσμα πορνικὸν[6] ἐπεὶ συμβήσεται αὐτῷ διὰ τῆς ᾠδῆς εἰδώλων μνημονεύειν ὀνόματα δαιμονικὰ καὶ ἀντὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰςφρήσει ἐν αὐτῷ τὸ πονηρόν. **11.** ἀπείρηται δὲ καὶ τὸ ὀμνύειν ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ διὰ στόματος αὐτῶν προςφέρειν τὰ βδελυκτὰ ὀνόματα ἢ προςκυνεῖν αὐτοῖς ἢ φοβεῖσθαι αὐτοὺς ὡς θεούς· οὐ γάρ εἰσι θεοὶ, ἀλλ' ἢ πονηροὶ δαίμονες ἢ μεμωκημένα ἔργα. λέγει γάρ που ὁ θεὸς περὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν[7]· ἐγκατέλιπόν με καὶ ὤμνυον ἐν τοῖς οὐκ οὖσι θεοῖς. καὶ ἑξῆς· ἐξαρῶ τὰ

[a] Ps. 115, 15. Prov. 10, 7. [b] Ps. 2, 12.

[1] καὶ add. S. [2] τοῦ ὀνόματος τοῦ add. S.
[3] τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου, μακάριος.
[4] δεῖ διὰ τοῦτο τὸν χριστιανόν. S. [5] ὁρμάς. g.
[6] πρὸς τοὺς νόμους καὶ διδαχὰς τῶν ξένων συναγωγῶν ἀπελθεῖν. S.
[7] ἀπαγορεύει γὰρ ὁ κύριος ἐν Ἱερεμίᾳ τοῖς ἀνθρώποις, λέγων. S.

ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν. καὶ ἀλλαχοῦ[1]· αὐτοὶ παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεοῖς, παρώργησάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν· καὶ ἐν πάσαις δὲ ταῖς γραφαῖς ἀπηγόρευται ταῦτα ὑπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ.[2] **12.** οὐ μόνον δὲ περὶ εἰδώλων ἀπαγορεύουσιν[3], ἀλλὰ καὶ[4] περὶ φωστήρων νομοθετοῦντες παραινοῦσι μήτε ὀμνύειν ταῦτα μήτε λατρεύειν αὐτοῖς. φασὶ γάρ[5]· [a]μὴ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας πλανηθεὶς προσκυνήσῃς αὐτοῖς.[6] καὶ ἀλλαχοῦ[7]· [b]κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ μανθάνετε καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φοβεῖσθε. τὰ γὰρ ἄστρα καὶ οἱ φωστῆρες εἰς φαῦσιν ἀνθρώποις ἀλλ' οὐκ εἰς προσκύνησιν ἐδόθησαν, εἰ καὶ οἱ Ἰσραηλῖται μοχθηρίᾳ τρόπου προσεκύνουν ἀντὶ τοῦ κτίστου τὴν κτίσιν, τὸν μὲν δημιουργὸν καθυβρίσαντες, τὴν δὲ κτίσιν πλεῖον ἢ δεῖ θαυμάσαντες, καί ποτε μὲν μοσχοποιοῦντες ὡς ἐν ἐρήμῳ, ποτὲ δὲ τὸν Βεελφεγὼρ προσκυνοῦντες, ἄλλοτε δὲ τὸν Βάαλ καὶ τὸν Θαμμοὺζ[8] καὶ τὴν σιδωνίαν Ἀστάρτην καὶ πάλιν τὸν Μολὸχ καὶ Χαμὼς καὶ ἄλλοτε τὸν ἥλιον, ὡς παρὰ τῷ[9] Ἰεζεκιὴλ γέγραπται, ἤδη [c]δὲ καὶ ἄλογα ζῶα ὡς παρ' Αἰγυπτίοις τὸν Ἄπιν καὶ τὸν μενδήσιον τράγον, καὶ θεοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς, ὡς ἐν Ἰουδαίᾳ, δι' ἅπερ ἅπαντα ἀπειλῶν αὐτοῖς ἔλεγε διὰ τοῦ προφήτου· μὴ μικρὸν τοῦτο τῷ οἴκῳ Ἰούδα τοῦ ποιεῖν βδελύγματα ταῦτα ἃ ἐποίησαν, ὅτι ἔπλησαν τὴν γῆν ἀνομίας τοῦ παροργίσαι με; καὶ ἰδού, αὐτοί εἰσιν ὡς μυκτηρίζοντες καὶ ἐγὼ ποιήσω μετὰ θυμοῦ, οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός μου οὐδ' οὐ μὴ ἐλεήσω καὶ κεκράξονται ἐν τοῖς ὠσί μου φωνῇ μεγάλῃ

[a] Deut. 4, 19. [b] Jer. 10, 2. [c] Ez. 8, 17.

1 διὰ Μωσέως. S. 2 περὶ τούτων λαλεῖ καί. S.
3 ἐν εἰδώλοις οὐκ ἔξεστι πιστοῖς ὀμόσαι.
4 μὴ ἐν ἡλίῳ μηδὲ ἐν σελήνῃ. S.
5 ὁ κύριος θεὸς διὰ Μωσέως οὕτως add. S.
6 ὁ λαός μου ἐὰν ἴδητε μὴ προσκυνήσετε αὐτοῖς, ὅτι εἰς φῶς ἐδόθη ὑμῖν ὑπὲρ γῆν. S. 7 διὰ Ἱερεμίου. S.
8 Ezech. 8, 14. nomen primus explicavit P. Boetticher rudimenta mytholog. semit. p. 23. 9 καὶ διά. S.

καὶ οὐκ εἰςακούσομαι αὐτῶν. ὁρᾶτε, ἀγαπητοὶ, ὅσα κατὰ τῶν εἰδωλολάτρων καὶ τῶν σεβομένων ἥλιον καὶ σελήνην ἀποφαίνεται ὁ κύριος. διὸ χρὴ τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον ὡς χριστιανὸν μήτε ἥλιον ὀμνύναι μήτα σελήνην μήτε ἄστρα μήτε μὴν τὸν οὐρανὸν ἢ γῆν[1] ἤ τι τῶν στοιχείων μικρὸν ἢ μέγα. εἰ γὰρ[2] ὁ διδάσκαλος περὶ τοῦ ὄντος θεοῦ παρήγγειλεν ἡμῖν μὴ ὀμνύειν, ὅπως ὁ λόγος ἡμῶν πιστότερος ᾖ τοῦ ὅρκου μήτε μὴν τὸν οὐρανὸν αὐτὸν (ἑλληνικὸν γὰρ τὸ δυςσέβημα) μήτε μὴν Ἱερουσαλὴμ ἢ τὰ τοῦ θεοῦ ἅγια ἢ τὸ θυσιαστήριον ἢ τὸ δῶρον ἢ τὴν τοῦ ναοῦ χρύσωσιν ἢ τὴν οἰκείαν κεφαλὴν (ἰουδαϊκῆς γὰρ παραφθορᾶς ἡ συνήθεια, διὸ καὶ ἀπηγόρευται), εἶναι δὲ τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὔ οὒ τοῖς πίστοις παρεγγυᾷ καὶ τὸ τούτων περισσὸν τοῦ πονηροῦ εἶναι λέγει—πόσῳ μᾶλλον ὑπόδικοι οἱ τὰ ψευδώνυμα ὡς ὅρκια ἐπομνύμενοι καὶ τὰ νομιζόμενα ἀντὶ τῶν ἀληθῶν δοξάζοντες, οὓς ὁ θεὸς διὰ μοχθηρίαν παρέδωκεν εἰς ἀβουλίαν ἐνεργεῖν τὰ μὴ δέοντα.

13. Τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν φυλάσσετε, ἀδελφοί.[3] φυλακτέον ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς, μνήμην περιέχουσα τῆς τοῦ κυρίου πολιτείας τε καὶ νομοθεσίας. ἐπιτελείσθω δὲ ἡ νηστεία αὕτη πρὸ τῆς νηστείας τοῦ πάσχα, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ δευτέρας, πληρουμένη δὲ εἰς παρασκευήν. μεθ' ἃς ἀπονηστεύσαντες ἄρξασθε τῆς ἁγίας τοῦ πάσχα ἑβδόμαδος, νηστεύοντες αὐτὴν πάντες μετὰ φόβου καὶ τρόμου, προςευχόμενοι ἐν αὐταῖς[4],

[1] ἄλλο τι τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ. S.

[2] μήτε μνησθῆναι τοῦ τῶν εἰδώλων ὀνόματος μήτε ἐκβάλλειν ἀρὰν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἀλλὰ εὐλογίας καὶ ψαλμοὺς καὶ κυριακὰς καὶ θείας γραφὰς, τὰ ἀληθινὰ τῆς πίστεως ἡμῶν θεμέλια. περισσοτέρως δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα αἷς πάντες οἱ πιστοὶ νηστεύουσιν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ὡς εἶπεν ὁ κύριος καί. S.

[3] καὶ πρώτην γε τὴν γενέθλιον ἥτις ὑμῖν ἐπιτελείσθω εἰκάδι πέμπτῃ τοῦ ἐνάτου μηνός. μεθ' ἣν ἡ ἐπιφανειῶν ὑμῖν ἔστω τιμιωτάτη, καθ' ἣν ὁ κύριος ἀνάδειξιν ὑμῖν τῆς οἰκείας θεότητος ἐποιήσατο. γινέσθω δὲ αὐτὴ ἕκτῃ τοῦ δεκάτου μηνός. μεθ' ἃς ὑμῖν add. G.

[4] ἡμῶν ὅτε ἐπηρώτων αὐτόν· διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν αὐτοῖς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ

περὶ τῶν ἀπολλυμένων. **14.** ἤρξαντο γὰρ τὴν κατὰ τοῦ κυρίου βουλὴν ποιεῖσθαι δευτέρᾳ σαββάτων μηνὶ πρώτῳ, ὅς ἐστι Ξανθικὸς, καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ σαββάτου παρέτεινεν ἡ σκέψις, τῇ δὲ τετράδι ὥρισαν τῷ σταυρῷ ἀνελεῖν αὐτὸν· καὶ Ἰούδας γνοὺς τοῦτο, ἐκ πολλοῦ μὲν διαστραφεὶς, τότε δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διαβόλου βληθεὶς φιλαργυρίᾳ, καίτοι πάλαι γλωσσόκομον ἐγκεχειρισμένος καὶ κλέπτων τὰ τῶν πενήτων οὐκ ἀπεβλήθη ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ μακροθυμίαν, ἀλλὰ καί ποτε μὲν[1] ἐσθιόντων ἡμῶν σὺν αὐτῷ[2] βουλόμενος καὶ αὐτὸν σωφρονίσαι καὶ ἡμᾶς παιδεῦσαι τὴν πρόγνωσιν αὐτοῦ, λέγει, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι[3] εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με καὶ ἑκάστου ἡμῶν λέγοντος· μήτι ἐγώ; καὶ τοῦ κυρίου σιωπῶντος, ἀναστὰς ἐγὼ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, φιλούμενος πλεῖον τῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ, ἐνστερνισάμενος αὐτὸν, ἱκέτευον εἰπεῖν, τίς ἂν εἴη ὁ παραδώσων αὐτόν. καὶ οὐδ' οὕτως ἡμῖν εἴρηκεν αὐτοῦ τὸ ὄνομα ὁ ἀγαθὸς κύριος ἀλλὰ δύο σημεῖα τοῦ προδότου ἔδωκεν· ἓν μὲν, εἰπών[4]· ὁ ἐμβαπτισάμενος μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ—δεύτερον δέ· ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω· καίτοι ἐκείνου εἰπόντος· μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; οὐκ εἶπεν ὁ κύριος, ὅτι ναὶ, ἀλλ' ὅτι σὺ εἶπας. καὶ φοβῆσαι αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ βουληθείς φησιν· οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη. καὶ ταῦτα ἀκούσας ἀπελθὼν εἶπε τοῖς ἱερεῦσιν· τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ αὐτὸν παραδώσω; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια· καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἔδωκαν αὐτῷ εἰς τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως. καὶ τῇ πέμπτῃ φαγόντες παρ' αὐτῷ τὸ πάσχα,

νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος καὶ τότε νηστεύσουσιν. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ μεθ' ἡμῶν ἐστι, βλέμματι δὲ μακράν ἐστιν, ἀνελθὼν πρὸς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ καὶ καθημένος ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ὅταν νηστεύετε προσεύχεσθε. S. cf. cap. 18. fin.

[1] ὡς καὶ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν παθόντος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. ὅτε γὰρ ἔτι μεθ' ἡμῶν ἦν πρὸ τοῦ πάσχειν αὐτόν. S.

[2] τὸ πάσχα add. S.

[3] ἡμῖν· ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί. S.

[4] ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν.

βάψαντος ἐκείνου τὴν χεῖρα εἰς τὸ τρυβλίον καὶ τὸ ψωμίον λαβόντος[1] καὶ ἐξελθόντος νυκτός[2], ἡμῖν εἶπεν ὁ κύριος· ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα σκορπισθῆτε καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε—καὶ ἑκάστου διισχυριζομένου μὴ ἐγκαταλεῖψαι αὐτὸν, ἐμοῦ Πέτρου ἐπαγγελλομένου καὶ συναποθανεῖν, εἶπεν· ἀμὴν λέγω σοι, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. παραδοὺς δὲ ἡμῖν τὰ ἀντίτυπα μυστήρια τοῦ τιμίου σώματος αὐτοῦ καὶ αἵματος, Ἰούδα μὴ συυπαρόντος ἡμῖν, ἐξῆλθεν[3] εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν πλησίον τοῦ χειμάῤῥου τοῦ Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος· συνῆμεν δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμνήσαμεν κατὰ τὸ ἔθος. καὶ χωρισθεὶς ἡμῶν πολὺ προςηύχετο τῷ πατρὶ λέγων· πάτερ, παρένεγκε ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον, πλὴν μὴ ἐμὸν θέλημα γενέσθω, ἀλλὰ τὸ σόν. καὶ τοῦτο ποιήσας τρίτον, ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας εἰς ὕπνον καταπεσόντων, ἐλθὼν λέγει· ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. καὶ ἰδοὺ Ἰούδας καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος ἀσεβῶν καὶ σημεῖον προδοσίας αὐτοῖς δείκνυσι δόλιον φίλημα. οἱ δὲ δεξάμενοι τὸ σύνθημα[4] ἐκράτησαν τὸν κύριον καὶ δέσμιον ποιησάμενοι ἤγαγον εἰς τὴν οἰκίαν[5] Καιάφα τοῦ ἀρχιερέως, ἐν ᾗ πολὺς συνεκεκρότητο οὐ λαὸς ἀλλ' ὄχλος οὐδὲ πρεσβυτέριον ἱερὸν ἀλλὰ συνέδριον παρανόμων καὶ βουλευτήριον ἀσεβῶν· οἳ καὶ πολλὰ ποιησάμενοι κατ' αὐτοῦ πᾶν εἶδος ὕβρεως οὐ παρέλιπον, ἐμπτύοντες, κερτομοῦντες, τύπτοντες, ῥαπίζοντες, λοιδοροῦντες, πειράζοντες, μαντείας ἐπιζητοῦντες ἀντὶ προφητείας, εἴρωνα, βλάσφημον, Μωσέως παραβάτην, ἱεροῦ καθαιρέτην, θυσιῶν ἀναιρέτην, Ῥωμαίων πολέμιον, Καίσαρος ἐναντίον ἀποκαλοῦντες. καὶ ταῦτα μέχρις ὄρθρου

[1] καὶ ἀναστὰς ἀπῆλθεν Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς ἐξ ἡμῶν ὢν ἵνα προδῷ αὐτόν. S. [2] τότε. S.

[3] ἀμὴν λέγω ὑμῖν· μετ' ὀλίγον καιρὸν ἀπολείψετέ με, διότι γέγραπται· πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης αὐτοῦ. καὶ ἦλθεν Ἰούδας σὺν τοῖς γραμματεῦσι καὶ σὺν τοῖς ἱερεῦσι τοῦ λαοῦ καὶ προέδωκε τὸν κύριον Ἰησοῦν. ταῦτα δὲ ἐγένετο τῇ τετάρτῃ τῶν σαββάτων. ἐσθίοντες γὰρ τὸ πάσχα τρίτῃ τῶν σαββάτων ἐν ἑσπέρᾳ ἐξήλθομεν. S. [4] καὶ τῇ νυκτί. S.

[5] Ἰησοῦν. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τετάρτῃ τῶν σαββάτων ἔμεινεν ἐν φυλακῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ.

βαθέος ἐμπαροινήσαντες αὐτῷ οἱ ταῦροι καὶ οἱ κύνες[1], ἀπάγουσιν αὐτὸν πρὸς Ἄνναν, ὃς ἦν πενθερὸς τοῦ Καιάφα, κἀκεῖ τὰ ὅμοια δράσαντες[2], παρασκευῆς οὔσης τῷ ἄρχοντι τῶν Ῥωμαίων παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ, κατηγοροῦντες[3] αὐτοῦ[4] πολλὰ καὶ βαρέα, ὧν[5] οὐδὲν ἴσχυον ἀπελέγξαι.[6] ἐφ' οἷς ὁ ἄρχων δυςανασχετήσας ἔλεγεν· οὐδεμίαν αἰτίαν κατ' αὐτοῦ εὑρίσκω. οἱ δὲ μάρτυρας δύο ψευδεῖς ἀγαγόντες ἐβούλοντο συκοφαντεῖν τὸν κύριον[7], ἀσυμφώνων δὲ αὐτῶν εὑρεθέντων εἰς καθοσίωσιν ἀνῆγον τὸ πρᾶγμα, λέγοντες· οὗτος ἑαυτὸν λέγει βασιλέα εἶναι καὶ φόρους Καίσαρι διδόναι κωλύει. καὶ γίνονται αὐτοὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες καὶ κριταὶ καὶ τῆς ἀποφάσεως ἐξουσιασταὶ, λέγοντες· σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν· ἵνα πληρωθῇ ὅ, τι γέγραπται περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς προφήταις· [a] συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάρτυρες ἄδικοι καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ—καὶ πάλιν· [b] περιεκύκλωσάν με κύνες πολλοὶ, συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με—καὶ ἐν ἑτέροις· [c] ἐγένετο ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ, ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς. ὁ οὖν Πιλάτος, ἀνανδρίᾳ καταισχύνας τὴν ἀρχὴν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχει κακίας, πρὸ τοῦ δικαίου τὰ πλήθη θεραπεύσας καὶ μαρτυρῶν μὲν αὐτῷ ὡς ἀναιτίῳ, ὡς αἴτιον δὲ κολάσει τοῦτον παραδιδοὺς σταυρῷ, καίτοι Ῥωμαίων νόμους θεμένων, μηδένα ἀνεξέλεγκτον θνήσκειν. δήμιοι δὲ παραλαβόντες τὸν τῆς δόξης κύριον ξύλῳ προςήλωσαν, ἕκτῃ μὲν ὥρᾳ σταυρώσαντες αὐτὸν, τρίτῃ δὲ ὥρᾳ τὴν ἀπόφασιν δεξάμενοι τὴν περὶ αὐτοῦ· ἔπειτα ἔδωκαν αὐτῷ ὄξος πιεῖν μετὰ χολῆς, εἶτα τὰ ἱμάτια αὐτοῦ κλήρῳ διεμερίσαντο. ἔπειτα δύο κακούργους ἐσταύρωσαν σὺν αὐτῷ ἐξ ἑκατέρου μέρους, ἵνα

[a] Ps. 26, 12. [b] Ps. 21, 17. [c] Jer. 12, 8.

1 καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ συνήχθησαν οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ συνεβουλεύσαντο περὶ αὐτοῦ· καὶ τῇ πέμπτῃ τῶν σαββάτων. S.

2 Πιλάτον ἡγεμόνα καὶ ἔμεινε πάλιν ἐν φυλακῇ παρὰ Πιλάτου. τῇ μετὰ τὴν πέμπτην τῶν σαββάτων νυκτί. S.

3 κατηγοροῦσιν. S.

4 ἐνώπιον Πιλάτου add. S.

5 καί. S.

6 ἀληθὲς ἐπιδεῖξαι. S.

7 ἀλλὰ ἐμαρτύρουν ἐπ' αὐτῷ μαρτύρια ψευδῆ καὶ ᾐτήσαντο παρὰ Πιλάτου τὴν ἀναίρεσιν αὐτοῦ. καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν αὐτῇ τῇ παρασκευῇ. S.

πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον· [a]ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος — καὶ πάλιν· διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου αὐτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον — καὶ ἐν ἄλλοις· [b]καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθην.[1] ἔπειτα ἐγένετο τρεῖς ὥρας σκότος[2] ἀπὸ ἕκτης ἕως ἐνάτης· καὶ πάλιν[3] φῶς πρὸς δείλην[4], καθὼς γέγραπται[5]· [c]καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νὺξ, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς· ἅπερ ἅπαντα θεασάμενοι οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ κακοῦργοι, ὁ μὲν αὐτῶν ἐβλασφήμει ὡσανεὶ δι' ἀσθένειαν μὴ δυνάμενον ἑαυτῷ ἐπαμύνειν, ὁ δὲ τούτῳ μὲν ἄγνοιαν ἐπετίμα, πρὸς δὲ τὸν κύριον στραφεὶς ὡςὰν φωτισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ γνοὺς ὅς,τις ὁ πάσχων ἠξίου μνήμην αὐτοῦ γενέσθαι ἐν τῇ βασιλείᾳ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα· ὁ δ' εὐθὺς ἀμνηστίαν αὐτῷ τῶν προγεγονότων χαρισάμενος εἰς παράδεισον εἰςήγαγεν ἀπολαύσοντα τῶν μυστικῶν ἀγαθῶν. καὶ περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν, ἀναβοήσας εἶπε τῷ πατρί· θεέ μου, θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; καὶ μετ' ὀλίγον κράξας φωνῇ μεγάλῃ· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι, τί ποιοῦσι — καὶ ἐπαγαγών· εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου, ἀπέπνευσε καὶ θάπτεται πρὸ ἡλίου δύσεως ἐν μνημείῳ καινῷ· ἐπιφωσκούσης δὲ τῆς μιᾶς σαββάτων, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ἐπλήρωσεν ἐκεῖνα ἃ καὶ πρὸ τοῦ πάθους ἡμῖν προέλεγε, φάσκων, [d]ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ποιῆσαι ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας[6]· καὶ ἀναστὰς

[a] Ps. 68, 20. 21, 19. [b] Isaj. 53, 12.
[c] Zach. 14, 7. [d] Mth. 12, 40.

[1] ἓξ οὖν ὥρας ἔπασχεν ἐν τῇ παρασκευῇ καὶ αὗται αἱ ὧραι αἷς ἐσταυρώθη ὁ κύριος ἡμῶν ἡμέρα ἐλογίσθησαν. S.

[2] καὶ ἐλογίσθη νὺξ add. S. [3] ἀπὸ ἐνάτης ὥρας add. S.

[4] τρεῖς ὥρας ἡμέρα καὶ ἔπειτα πάλιν νὺξ τοῦ σαββάτου τοῦ πάθους. ἐν δὲ τῷ Ματθαίου εὐαγγελίῳ οὕτω add. S.

[5] e Mth. 28, 1. add. S.: ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων ἦλθε Μαριὰμ καὶ ἄλλη Μαριὰμ ἡ μαγδαληνὴ θεωρῆσαι τὸν τάφον καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐκύλισε τὸν λίθον. καὶ πάλιν ἡ ἡμέρα τοῦ σαββάτου καὶ ἔπειτα τρεῖς ὧραι τῆς νυκτὸς μετὰ τὸ σάββατον αἷς ἐκάθευδεν ὁ κύριος καὶ ἐπληρώθη.

[6] ὡς γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. καὶ πάλιν γέγραπται ἐν Δαβίδ· ἰδοὺ ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας . . . Ps. 88, 46.

ἐκ νεκρῶν πρώτῃ μὲν[1] φανεροῦται Μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ καὶ Μαρίᾳ τῇ τοῦ Ἰακώβου, εἶτα Κλεόπᾳ ἐν ὁδῷ καὶ μετὰ τοῦτο ἡμῖν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, φεύγουσι μὲν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, λαθραίως δὲ περιεργαζομένοις τὰ κατ' αὐτόν. ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐγράφη. **15.** παρήγγειλεν οὖν[2] ἡμῖν αὐτὸς νηστεύειν ἓξ ἡμέρας ταύτας διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων δυςσέβειαν καὶ παρανομίαν, πενθεῖν αὐτοὺς καὶ ὀδύρεσθαι παρακελευσάμενος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν. καὶ γὰρ αὐτὸς αὐταῖς ἐπεδάκρυσεν ἀγνοήσασι τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῶν. τετράδα δὲ καὶ παρασκευὴν προςέταξεν ἡμῖν νηστεύειν, τὴν μὲν διὰ τὴν προδοσίαν, τὴν δὲ διὰ τὸ πάθος. ἀπονηστεῦσαι δὲ προςέταξε τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀλέκτορος φωνήσαντος, αὐτὸ δὲ νηστεῦσαι τὸ σάββατον, οὐχ ὅτι δεῖ τὸ σάββατον νηστεύειν, κατάπαυσις δημιουργίας ὑπάρχον, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο μόνον χρὴ νηστεύειν, τοῦ δημιουργοῦ ἐν αὐτῷ ἔτι ὑπὸ γῆν ὄντος.[3] ἐν αὐτῇ γὰρ[4] αὐτῶν τῇ ἑορτῇ κατέσχον τὸν κύριον, ὅπως

[1] τῇ νυκτὶ οὖν τῇ ἐπιφωσκούσῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων. S.

[2] ἔλεγε δέ. S.

[3] μὴ δι' ἐμὲ νηστεύετε ταύτας τὰς ἡμέρας (οὐ χρήζω ἐγὼ, ἵνα θλίβητε τὰς ψυχὰς ὑμῶν) ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν ποιεῖτε αὐτό. καὶ ποιῆτε αὐτὸ ταύταις ταῖς ἡμέραις ἃς νηστεύετε καὶ τῇ τετάρτῃ σαββάτων καὶ τῇ παρασκευῇ, ὡς γέγραπται ἐν Ζαχαρίᾳ (8, 19.)· νηστεία ἡ τετρὰς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη (ἥτις ἐστὶ παρασκευὴ), μιᾷ γὰρ σαββάτων οὐκ ἔξεστι νηστεῦσαι ὑμῖν, ὅτι [ἡμέρα] τῆς ἀναστάσεώς μού ἐστι, διὰ τοῦτο οὐκ ἀριθμεῖται ἡ μία σαββάτων ἐν ἀριθμῷ ἡμερῶν νηστείας τοῦ πάθους ἀλλὰ ἀπὸ δευτέρας [ἀρξάμεναι] ἀριθμοῦνται καὶ εἰσὶ πέντε ἡμέραι) — νηστεία οὖν ἡ τετρὰς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη καὶ νηστεία ἡ δεκάτη ἔσονται τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ· ἀπὸ δευτέρας οὖν τῶν σαββάτων νηστεύετε ἓξ ἡμέρας τελέως μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς μετὰ τὸ σάββατον καὶ λογισθήσεται ὑμῖν ἑβδομάς. δεκάτην δὲ ὅτι ἡ τοῦ ὀνόματός μου ἀρχὴ ἰῶτά ἐστι ἐν ᾧ ἀνακαίνωσις τῶν νηστειῶν ἐγένετο. ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν τοῦ πρότερον λαοῦ συνήθειαν ἦν ἀλλὰ κατὰ τὴν καινὴν διαθήκην ὃ ἐθέμην ὑμῖν νηστεύειν τῇ τετάρτῃ τῶν σαββάτων ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι τῇ τετάρτῃ ἤρξαντο διαφθείρειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ κατέσχον με (ἡ γὰρ μετὰ τὴν τρίτην νὺξ τῆς τετράδος ἐστι κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωῒ ἡμέρα μία. ἑσπέρα οὖν τῆς μετ' αὐτὴν ἡμέρας ἐστιν). τῇ γὰρ τρίτῃ ἐν ἑσπέρᾳ σὺν ὑμῖν τὸ πάσχα ἔφαγον καὶ ἐν νυκτὶ κατέσχον με. πάλιν δὲ καὶ ἐν παρασκευῇ νηστεύετε ὑπὲρ αὐτῶν. S.

[4] ἐν μέσῳ add. S.

πληρωθῇ ἐκεῖνο τὸ φάσκον λόγιον[1]· [a]ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς αὐτῶν καὶ οὐκ ἔγνωσαν. δεῖ οὖν πενθεῖν ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι ἐλθόντος τοῦ κυρίου οὐκ ἐπίστευσαν αὐτῷ, ἀλλ' ἀπεσείσαντο τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀναξίους κρίναντες ἑαυτοὺς σωτηρίας· ὑμεῖς οὖν μακάριοι, οἵ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ ἔθνος ἅγιον, ῥυσθὲν[2] ἀπὸ πλάνης εἰδώλων, ἀπὸ ἀγνοίας, ἀπὸ δυσσεβείας—οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἠλεημένοι διὰ τὴν ὑπακοὴν τῆς καρδίας ὑμῶν[3]· ὑμῖν γὰρ ἠνοίγη ἡ πύλη τῆς ζωῆς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, οἵ,τινές ποτε οὐκ ἠγαπημένοι, νῦν δὲ πεφιλημένοι, λαὸς εἰς περιποίησιν θεοῦ, τεταγμένος τῷ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐξαγγέλλειν. περὶ ὧν εἶπεν ὁ σωτήρ· [b]εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν, εἶπα· ἰδού εἰμι, τῷ ἔθνει, οἳ οὐκ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομά μου. μὴ ζητήσαντες γὰρ

[a] Ps. 73, 4.? [b] Isaj. 65.

[1] τῆς ἑορτῆς τῶν ἀζύμων ἐσταύρωσάν με κατὰ τὸ προειρημένον ὑπὸ Δαβίδ. S.

[2] διηνεκῶς νηστεύετε ταῖς ἡμέραις ταύταις πάντοτε, περισσοτέρως οἱ ἐξ ἐθνῶν. ὅτι γὰρ οὐκ ὑπήκουσεν ὁ λαὸς, ἐῤῥυσάμην αὐτοὺς ἀπὸ τυφλίας καί. S.

[3] καὶ προσευξαμένων καὶ δεηθέντων ὑμῶν ὑπὲρ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ λαοῦ δεχθήσεται ἡ προσευχὴ καὶ ἡ δέησις ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος πάντων τῶν ἐν γῇ πιστῶν καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς πάντα ἃ ἐποίουν κατ' ἐμοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ προείρηκα [ὑμῖν m. rec. add.]· προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν καὶ μακάριοι οἱ πενθοῦντες περὶ τῆς τῶν ἀπίστων ἀπωλείας. διὰ τοῦτο γινώσκετε, ἀδελφοὶ, ὅτι τὴν νηστείαν ἡμῶν ἣν ἐν τῷ πάσχα νηστεύομεν διὰ τὴν παρακοὴν τῶν ἀδελφῶν νηστεύετε (sic). εἰ γὰρ καὶ μισοῦσιν ὑμᾶς, ἀδελφοὺς δεῖ αὐτοὺς καλεῖν, ὅτι γέγραπται ἡμῖν διὰ Ἠσαΐου οὕτω· καλεῖτε ἀδελφοὺς τοὺς μισοῦντας καὶ ἀποδοκιμάζοντας ὑμᾶς, ὅτι δοξάζεται τὸ ὄνομα κυρίου. ὑπὲρ αὐτῶν οὖν καὶ ὑπὲρ τῆς κρίσεως καὶ φθάρσεως τῆς χώρας δεῖ ἡμᾶς νηστεύειν καὶ πενθεῖν, ἵνα χαρῶμεν καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι, ὡς γέγραπται δι' Ἠσαΐου. Isaj. 66, 10 B. 61, 2 fin. et 3. δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐλεεῖν αὐτοὺς καὶ πιστεύειν καὶ νηστεύειν καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι ἐλθόντος κυρίου πρὸς τὸν λαὸν οὐκ ἐπίστευσαν διδάσκοντι αὐτῷ ἀλλὰ παρήνεγκαν (?) ἀπὸ τῶν ὤτων τὴν διδαχὴν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ὅτι οὐκ ἐπίστευσεν ὁ λαὸς οὗτος, προσεδέξατο ὑμᾶς, ἀδελφοὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν, καὶ ἤνοιξε τοὺς ωτας ὑμῶν εἰς ἀκοὴν καρδίας, ὡς. S.

αὐτόν ποτε ἐπεζητήθητε παρ' αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ὑπηκούσατε τῇ κλήσει αὐτοῦ, καταλείψαντες τὴν πολύθεον μανίαν καὶ τῇ ἀληθεῖ μοναρχίᾳ προςφυγόντες, τῷ παντοκράτορι θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλήρωμα τοῦ ἀριθμοῦ[1] τῶν σωζομένων γενόμενοι, [a]μύριαι μυριάδες καὶ χίλιαι χιλιάδες, ὡς ἐν τῷ Δαβὶδ γέγραπται· [b]πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιὰς καὶ μυριὰς ἐκ δεξιῶν σου· καὶ πάλιν· [c]τὸ ἅρμα τοῦ θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες εὐθηνούντων· πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ[2] τὸν ἄπιστον λέγει· [d]ὅλην τὴν ἡμέραν τὰς χεῖράς μου ἐξεπέτασα πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα, τοῖς πορευομένοις ἐν ὁδῷ οὐ καλῇ, ἀλλ' ὀπίσω τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, λαὸν παροξύναντά με ἐνώπιόν μου. **16.** βλέπετε, πῶς παρώξυνεν ὁ λαὸς τὸν κύριον, μὴ πιστεύσας αὐτῷ. διὸ λέγει· [e]παρώξυναν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐστράφη αὐτοῖς εἰς ἔχθραν. ἀβλεψία γὰρ[3] αὐτοῖς κατεχύθη διὰ τὴν κακόνοιαν αὐτῶν, ὅτι βλέποντες τὸν Ἰησοῦν οὐκ ἐπίστευον αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων αἰώνων ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα, υἱὸν μονογενῆ, λόγον θεὸν, ὃν οὐκ ἐπέγνωσαν δι' ἀπιστίαν, οὔτε διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ οὔτε μὴν διὰ τῶν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένων προφητειῶν. ὅτι γὰρ ἐκ παρθένου γενήσεται ἀνεγίνωσκον τό· [f]ἰδοὺ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ

[a] Dan. 7, 10. [b] Ps. 90, 7. [c] Ps. 68, 18.
[d] Isaj. 65, 2. [e] Isaj. 63, 10. [f] Isaj. 7, 14.

[1] περὶ τίνος οὖν λέγει οὕτω; οὐ περὶ ἐθνῶν, διότι οὐδέποτε ἔγνων τὸν θεὸν καὶ διότι τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευον. ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ κύριος ἡμῶν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐδίδαξεν ὑμᾶς, ἐπιστεύσατε ὑμεῖς οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ὅτι εἷς θεός ἐστι καὶ πάλιν πιστεύουσιν οἱ ἄξιοι ἄχρι πληρωθῇ ὁ ἀριθμός.

[2] λαόν. S.

[3] καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ περὶ αὐτῶν φησι διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου (9. 2, Mth. 4, 15. 16.)· γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκοτίᾳ φῶς εἴδετε μέγα καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. τοὺς καθημένους ἐν σκοτιᾷ λέγει τοὺς ἐκ λαοῦ πιστεύοντας εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν· διὰ γὰρ τὴν τυφλίαν τοῦ λαοῦ σκοτία μεγάλη. S.

Ἐμμανουήλ· [a]ὅτι παιδίον ἐγεννήθη, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστὴς, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ὅτι δὲ διὰ κακίαν ὑπερβάλλουσαν ἀπειθήσουσιν αὐτῷ λέγει· [b]κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; καὶ ἑξῆς· [c]ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε, ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου. διὸ ἤρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ γνῶσις, ὅτι ἰδόντες παρεῖδον καὶ ἀκούσαντες οὐκ ἤκουσαν· ὑμῖν δὲ τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐδόθη ἡ βασιλεία, ὅτι[1] μὴ γινώσκοντες θεὸν διὰ τοῦ κηρύγματος πιστεύσαντες ἔγνωτε αὐτὸν, μᾶλλον δὲ ἐγνώσθητε ὑπ' αὐτοῦ διὰ[2] Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος καὶ λυτρωτοῦ τῶν ἐλπιζόντων ἐπ' αὐτόν.[3] μεταβάντες γὰρ ἀπὸ τῆς προτέρας ματαιοπόνου συνηθείας καὶ τῶν ἀψύχων εἰδώλων ὑπεριδόντες[4] καὶ τῶν ἐν σκότει καταφρονήσαντες προςδραμόντες τε τῷ φωτὶ τῷ ἀληθινῷ καὶ ἐπιγνόντες δι' αὐτοῦ τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ πατέρα, κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀνεφάνητε, βαπτισθέντες γὰρ εἰς τὸν τοῦ κυρίου θάνατον καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ὡς ἀρτιγενῆ βρέφη ἀνενέργητα πρὸς πᾶσαν ἁμαρτίαν ὀφείλετε εἶναι. [d]οὐ γὰρ ἔστε ἑαυτῶν, ἀλλὰ

[a] Isaj. 9, 6. [b] Isaj. 53, 1.
[c] Isaj. 6, 9. [d] 1 Cor. 6, 19.

[1] ὑμῖν δὲ τοῖς ἐκ λαοῦ εἰς Ἰησοῦν πιστεύσασι λέγομεν· διδάσκετε, πῶς μαρτυρεῖ ἡμῖν ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· εἶδον φῶς μέγα. ὑμεῖς οὖν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν εἴδετε φῶς μέγα Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν καὶ ὄψονται οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οἱ δὲ καθήμενοι ἐν σκιᾷ θανάτου ὑμεῖς ἐστε οἱ ἐξ ἐθνῶν ὅτι ἐν σκιᾷ θανάτου ἦτε ἐλπίζοντες ἐπ' εἰδωλολατρείᾳ καί. S.

[2] ὀφθέντος δὲ ἡμῖν. S.

[3] διδασκάλου ἡμῶν φῶς ἀνέτειλεν ὑμῖν ἵνα βλέπητε καὶ ἐλπίζητε εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τῆς αἰωνίου βασιλείας. S.

[4] καὶ ἐπιστεύσατε καὶ ἐβαπτίσθητε ἐν αὐτῷ καὶ ἀνέτειλεν ὑμῖν φῶς μέγα. οὕτως οὖν, διότι οὐκ ὑπήκουσεν ὁ λαὸς, σκότος ἦν· ἡ δὲ ὑπακοὴ ὑμῶν τῶν ἐξ ἐθνῶν φῶς ἦν. διὰ τοῦτο οὖν προςεύχεσθε καὶ δεήθητε ὑπὲρ αὐτῶν καὶ περισσοτέρως ταῖς τοῦ πάσχα ἡμέραις, ἵνα ταῖς ὑμῶν προςευχαῖς ἀφέσεως ἀξιωθῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

τοῦ ἀγοράσαντος ὑμᾶς τῷ ἑαυτοῦ αἵματι· περὶ γὰρ τοῦ ποτε Ἰσραὴλ εἶπεν ὁ κύριος διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, [a]ὅτι ἀρθήσεται ἀπ' αὐτῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· δῆλον δὲ ὅτι ὑμῖν τοῖς ποτε οὖσιν ἀπεξενωμένοις αὐτοῦ μακρὰν δοὺς τὴν βασιλείαν ἐκδέχεται τοὺς τῆς εὐγνωμοσύνης καρπούς. ὑμεῖς γάρ ἐστε οἵ ποτε ἀποσταλέντες εἰς τὸν ἀμπελῶνα καὶ μὴ ὑπακούσαντες, ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὑπακούσαντες· ἀλλὰ ὑμεῖς μὲν μεταμεληθέντες ἐπὶ τῇ ἀντιλογίᾳ ἐργάζεσθε ἐν αὐτῷ νῦν, οἱ δὲ δυσχεραίνοντες ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν συνθήκαις οὐ μόνον ἀνέργαστον κατέλειψαν τὸν ἀμπελῶνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ κυρίου τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν, ὃν μὲν λίθοις, ὃν δὲ ξίφει, καὶ τὸν μὲν ἔπρισαν, τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ ἱερῷ ἀνεῖλον μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν κληρονόμον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἐκβαλόντες ἀπέκτειναν. καὶ παρ' ἐκείνοις μὲν ὡς λίθος ἀχρεῖος ἀπεβλήθη, παρ' ὑμῶν δὲ ὡς ἀκρογωνιαῖος ἐδέχθη, διὸ λέγει περὶ ὑμῶν· [b]λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι, εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου.

17. Δεῖ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, τοὺς τῷ τοῦ Χριστοῦ τιμίῳ ἐξηγορασμένους αἵματι, τὰς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἀκριβῶς[1] ποιεῖσθαι μετὰ πάσης ἐπιμελείας μετὰ τροπὴν ἰσημερίνην, ὅπως μὴ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑνὸς παθήματος μνείαν ποιῆσθε, ἀλλὰ ἅπαξ τοῦ ἔτους τοῦ ἅπαξ ἀποθανόντος, μηκέτι δὲ παρατηρούμενοι μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν· οὐδεμία γὰρ κοινωνία ἡμῖν νῦν πρὸς αὐτούς. πεπλάνηνται γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ψῆφον, ἣν νομίζουσιν ἐπιτελεῖν, ὅπως πανταχόθεν ὦσι πεπλανημένοι[2] καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεσχοινισμένοι. ὑμεῖς δὲ φυλάσσεσθε ἀκριβῶς τὴν ἰσημέριον τροπὴν τῆς ἐαρινῆς ὥρας, ἥτις γίνεται δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι τοῦ δωδεκάτου μηνὸς, ὅς ἐστι Δύστρος, ἐπιτηροῦντες ἕως εἰκάδος καὶ πρώτης τῆς σελήνης, ὅπως μὴ ἐν ἑτέρᾳ ἑβδόμαδι ἐμπέσοι ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη

[a] Mth. 12, 43. [b] Ps. 17, 45.

[1] ἐρευνᾶν καὶ τὴν νηστείαν ὑμῶν add. S.

[2] ἄρξασθε δὲ ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ ποιοῦσι πάσχα. διότι συμφαγόντος ἡμῖν τοῦ κυρίου καὶ διδασκάλου ἡμῶν τὸ πάσχα προεδόθη ὑπὸ Ἰούδα μετὰ τὴν ὥραν ταύτην καὶ εὐθὺς ἠρξάμεθα πενθεῖν, ὅτι ἤρθη ἀφ' ἡμῶν, μηνὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑβραίων τῶν πιστῶν δεκάτῳ,

τῆς σελήνης καὶ πλάνης γινομένης ἀγνοίᾳ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπιτελέσωμεν τὸ πάσχα, ἢ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἑορτάσωμεν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἀναστάσιμον ἡμέραν, ἀλλ' ἐν κυριακῇ μόνῃ. **18.** ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν τοῦ πάσχα νηστεύετε, ἀρχόμενοι ἀπὸ δευτέρας[1] μέχρι τῆς παρασκευῆς καὶ σαββάτου ἓξ[2] ἡμέρας, μόνῳ χρώμενοι ἄρτῳ καὶ

δευτέρας σαββάτων. συνήχθησαν καὶ ἦλθον οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν Καιάφα τοῦ ἀρχιερέως καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα κρατήσωσι τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀποκτείνωσιν. ἀλλ' ἐφοβοῦντο καὶ ἔλεγον· μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ, πάντες γὰρ προσεκολλῶντο αὐτῷ καὶ προφήτην αὐτὸν ἐνόμιζον διὰ τὰ τεκμήρια ἰάσεως ἃ ἐποίει ἐν μέσῳ αὐτῶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ καὶ ἡμεῖς ὁμοῦ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξηγήσατο ἡμῖν τὰ μέλλοντα συμβαίνειν αὐτῷ. Ἰούδας δὲ ἐξῆλθεν ἀφ' ἡμῶν λαθραίως ἐλπίζων ἀπατήσειν τὸν κύριον καὶ πορευθεὶς πρὸς οἶκον Καιάφα συνηγμένων τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων εἶπεν αὐτοῖς· τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτὸν, καιρὸν μεταλαβών; οἱ δε ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἑτοιμάσατέ μοι νεανίσκους ὡπλισμένους διὰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἵνα νυκτὸς ἐξελθόντος αὐτοῦ εἰς τόπον ἔρημον ἔλθω καὶ ἡγῶμαι ὑμᾶς. αὐτοὶ δὲ ἡτοίμασαν νεανίσκους τοῦ κρατεῖν αὐτὸν, Ἰούδας δὲ εὐκαιρίαν ἐζήτει ἵνα αὐτὸν παραδῷ. διὰ δὲ τὸν συναθροισμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ ἀπὸ πασῶν τῶν κωμῶν καὶ τῶν πόλεων τοῦ ἀνελθόντος εἰς τὸν ναὸν ποιεῖν πάσχα ἐν Ἱερουσαλὴμ συμβουλευσάμενοι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκέλευον ταχέως ποιεῖν τὴν ἑορτὴν, ἵνα ἄνευ θορύβου κρατήσωσιν αὐτόν. οἱ γὰρ Ἱεροσολυμῖται περιεσπῶντο θυσίαις καὶ τροφαῖς τοῦ πάσχα καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἔξω ὢν οὔπω ἐληλύθει· ἠπάτηκαν γὰρ αὐτοὺς περὶ ἡμερῶν, ὡς καὶ ἠλέγχθησαν πρὸς θεὸν ὅτι πανταχόθεν εἰσὶ πεπλανημένοι. διὰ τοῦτο τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ καιροῦ ἐποίησαν τὸ πάσχα ἑνδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τρίτῃ σαββάτων· εἶπον γάρ· ὅτι πᾶς ὁ λαὸς πλανᾶται μετοπίσω αὐτοῦ, νῦν εὐκαιρίας οὔσης κρατῶμεν αὐτὸν καὶ ἔπειτα ἐλθόντος παντὸς τοῦ λαοῦ ἀποκτείνωμεν αὐτὸν ἐνώπιον πάντων ἵνα σαφῶς γνωσθῇ καὶ ἐπιστρέφῃ πᾶς ὁ λαός. καὶ οὕτως νυκτὸς, ἐπιφωσκούσης τῆς τετάρτης τῶν σαββάτων προέδωκεν αὐτοῖς τὸν κύριον, τὸν δὲ μισθὸν ἔδωκαν αὐτῷ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς δευτέρᾳ τῶν σαββάτων. διὰ τοῦτο ἐλογίσθησαν θεῷ ὡς δευτέρᾳ τῶν σαββάτων κεκρατηκότες αὐτὸν διότι δευτέρᾳ τῶν σαββάτων συνεβουλεύσαντο περὶ τοῦ κρατεῖν καὶ ἀποκτείνειν αὐτὸν καὶ ἐτέλεσαν τὴν πονηρίαν αὐτῶν τῇ παρασκευῇ, ὡς λέγει Μωσῆς περὶ τοῦ πάσχα οὕτω.
Num. 10, 4. 5. (?)

[1] δεκάτης ἥτις ἐστι δευτέρα τῶν σαββάτων. S. [2] ἐννέα. S.

ἀλλὶ καὶ λαχάνοις καὶ πότῳ ὕδατι· οἴνου δὲ καὶ κρεῶν ἀπέχεσθε ἐν ταύταις, ἡμέραι γάρ εἰσι πένθους, ἀλλ' οὐχ ἑορτῆς.[1] τὴν μέντοι παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον ὁλόκληρον νηστεύσατε, οἷς δύναμις πρόσεστι τοιαύτη μηδενὸς γευόμενοι μέχρις ἀλεκτοροφωνίας νυκτός. εἰ δέ τις ἀδυνατεῖ τὰς δύο συνάπτειν ὁμοῦ, φυλασσέσθω κἂν τὸ σάββατον· λέγει γάρ που ὁ κύριος περὶ ἑαυτοῦ φάσκων· [a]ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ἐν ταύταις οὖν ἤρθη ἀφ' ἡμῶν ὑπὸ τῶν ψευδωνύμων Ἰουδαίων καὶ σταυρῷ προσεπάγη καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. **19.** διὸ παραινοῦμεν καὶ ὑμῖν νηστεύειν ταύτας, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐνηστεύσαμεν ἐν τῷ ἀναληφθῆναι αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν μέχρις ἑσπέρας· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ταῖς πρὸ τῆς παρασκευῆς ἐνάτῃ ὥρᾳ ἢ ἑσπέρᾳ ἕκαστος ἐσθιέτω ἢ ὅπως ἄν τις δύναιτο. τῷ δὲ σαββάτῳ μέχρις ἀλεκτοροφωνίας παρατείνοντες ἀπονηστίζεσθε ἐπιφωσκούσης μιᾶς σαββάτων, ἥτις ἐστὶ κυριακή, ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἀλεκτοροφωνίας ἀγρυπνοῦντες καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροιζόμενοι γρηγορεῖτε, προσευχόμενοι καὶ δεόμενοι τοῦ θεοῦ ἐν τῇ διανυκτερεύσει ὑμῶν, ἀναγινώσκοντες τὸν νόμον, τοὺς προφήτας, τοὺς ψαλμοὺς μέχρις ἀλεκτρυόνων κραυγῆς καὶ βαπτίσαντες ὑμῶν τοὺς κατηχουμένους καὶ ἀναγνόντες τὸ εὐαγγέλιον ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ καὶ προσλαλήσαντες τῷ λαῷ τὰ πρὸς σωτηρίαν[2], παύσασθε τοῦ πένθους[3] ὑμῶν[4] καὶ[5] δεήθητε τοῦ θεοῦ, ἐπιστραφῆναι τὸν Ἰσραὴλ καὶ λαβεῖν αὐτὸν τόπον μετανοίας καὶ τῆς ἀσεβείας ἄφεσιν· ὅτι ὁ μὲν ἀλλόφυλος κριτὴς νιψάμενος τὰς χεῖρας εἶπεν· ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε — ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἐπεβόησε· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ

[a] Mth. 9, 15.

[1] μέχρι τῆς πέμπτης τῶν σαββάτων. S.

[2] μέχρι τῆς τρίτης ὥρας τῆς μετὰ τὸ σάββατον νυκτός καὶ τότε. S.

[3] τῆς νηστείας. S.

[4] οὕτω γὰρ ἐνηστεύσαμεν καὶ ἡμεῖς παθόντος τοῦ κυρίου εἰς μαρτύριον τῶν τριῶν ἡμερῶν καὶ ἠγρυπνήσαμεν προσευξάμενοι καὶ δεηθέντες ὑπὲρ τῆς τοῦ λαοῦ ἀπωλείας, ὅτι πλανηθέντες οὐχ ὡμολόγουν τῷ σωτῆρι ἡμῶν· οὕτω add. S.

[5] ὑμεῖς add. S.

ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν — καὶ Πιλάτου εἰπόντος· τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; αὐτοὶ ἐπεβόων· οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα· σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν· πᾶς γὰρ ὁ ποιῶν ἑαυτὸν βασιλέα ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι καὶ ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· καὶ Πιλάτος ὁ ἡγεμὼν καὶ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσαν[1] αὐτὸν σταυρωθῆναι καὶ πληροῦται τὸ φάσκον λόγιον· [a]ἱνατί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· [b]καὶ ἀπέῤῥιψαν τὸν ἀγαπητὸν ὡς νεκρὸν ἐβδελυγμένον. καὶ αὐτοῦ σταυρωθέντος τῇ παρασκευῇ καὶ ἀναστάντος ἐπιφωσκούσης κυριακῆς ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· [c]ἀνάστα, ὁ θεὸς, κρίνον τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι — καὶ πάλιν· [d]ἀναστήσομαι, λέγει κύριος, θήσομαι ἐν σωτηρίῳ, παῤῥησιάσομαι ἐν αὐτῷ — καί· [e]σὺ δὲ, κύριε, ἐλέησόν με καὶ ἀνάστησόν με καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς· διὰ τοῦτο οὖν[2] καὶ ὑμεῖς ἀναστάντος τοῦ κυρίου προσενέγκατε τὴν θυσίαν ὑμῶν, περὶ ἧς ὑμῖν διετάξατο δι' ἡμῶν λέγων· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ λοιπὸν ἀπονηστεύετε εὐφραινόμενοι καὶ ἑορτάζοντες, ὅτι ἀῤῥαβὼν τῆς ἀναστάσεως ὑμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, καὶ τοῦτο ὑμῖν ἔστω νόμιμον αἰώνιον ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, μέχρις ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος. Ἰουδαίοις[3] γὰρ[4] ὁ κύριος ἔτι τέθνηκε, χριστιανοῖς δὲ ἐγήγερται· τοῖς μὲν δι' ἀπιστίαν, τοῖς δὲ διὰ πληροφορίαν, ὅτι ἡ εἰς αὐτὸν ἐλπὶς ἀθάνατος ζωὴ καὶ αἰώνιος. Μετὰ δὲ ὀκτὼ ἡμέρας ἔστω ὑμῖν πάλιν ἑορτὴ τιμία, αὐτὴ ἡ ὀγδόη, ἐν ᾗ δυσπιστοῦντα ἐμὲ

[a] Ps. 2, 1. [b] Isaj. 14, 19. [c] Ps. 81, 8.
[d] Ps. 11, 6. [e] Ps. 40, 11.

[1] ἐκέλευσεν. S.

[2] περισσοτέρως δεῖ ὑμᾶς νηστεύειν τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ σαββάτῳ καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ γρηγορεῖν ἐν σαββάτῳ καὶ ἀναγινώσκειν τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ψαλμοὺς καὶ δεηθῆναι καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων καὶ προσδοκᾷν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἀνάστασιν μέχρι ὥρας τρίτης ἐν τῇ μετὰ τὸ σάββατον νυκτὶ καὶ τότε. S.

[3] τοῖς. S. [4] μὴ πιστεύουσιν εἰς τὸν σωτῆρα ἡμῶν add. S.

Θωμᾶν ἐπὶ τῇ ἀναστάσει ἐπληροφόρησε, δείξας μοι τοὺς τύπους τῶν ἥλων καὶ τῆς λόγχης ἐν τῇ πλευρᾷ τὴν τρῶσιν. καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς ἀριθμήσαντες τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ κυριακῆς μέχρι πέμπτης ἑορτάσατε τὴν ἑορτὴν τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου, καθ' ἣν πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ διάταξιν ἀνῆλθε πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν θεὸν καὶ πατέρα, καθίσας ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ περιμένων ἕως ἂν τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· ὃς καὶ ἐλεύσεται ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. καὶ τότε ὄψονται τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ὃν ἐξεκέντησαν καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν [1] [a]κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς, φυλὴ κατὰ φυλὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν κατ' ἰδίαν. **20.** καὶ γὰρ καὶ νῦν δεκάτῃ [2] τοῦ μηνὸς Γορπιαίου [3] συναθροιζόμενοι τοὺς θρήνους Ἰερεμίου

[a] Zach. 12, 10.

[1] Jejunate igitur parasceue, quoniam illa die populus se ipsum interfecit crucifigendo servatorem nostrum. et sabbato quoniam quies (decubitus) domini nostri est. dies hæc est qua potissimum debetis jejunare, sicut et Moses beatus horum omnium propheta jussit. quoniam enim per spiritum sanctum scivit et jussus erat a deo omnipotente omnium quæ populus filio dilecto ipsius Jesu Christo facturus erat præscio (sicut etiam tunc non credebant Mosi dicentes: quis te posuit nobis principem et judicem?) propterea devinxit eos luctu sempiterno [Moses] eo quod segregavit et imposuit eis sabbatum; erant enim luctu digni ut qui vitæ suæ non credidissent et vivificatori suo manus injecissent et morti tradidissent. propterea jam multo ante imposuit eis de perditione sua lugere. contemplemini autem et videamus, fratres, multos homines quum lugent plane eodem modo se gerere quo illi die sabbati se gerunt. nam qui luget lumen non accendit, ita nec populus sabbato jussu Mosis qui ita præscripserat: qui luget non lavatur, ita nec populus sabbato: qui luget, mensam non instruit, ita nec populus sabbato, sed vesperi parant cibos quoniam in mentem iis venit luctus, quia futurum erat ut manus injicerent Jesu; qui luget nec opus facit nec loquitur sed tristis sedet, ita etiam populus sabbato. dictum enim est populo de luctu sabbati: ne leves pedem tuum ad faciendum opus neque de ore verbum proferas. scriptura testatur dicens. S.

[2] ἐνάτῃ. S. [3] Abi. S.

ἀναγινώσκουσιν[1], ἐν οἷς εἴρηται· [a]πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐτῶν — καὶ τὸν Βαροὺχ, ἐν ᾧ γέγραπται· [b]οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδειξεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ. μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη· καὶ ὅταν ἀναγνῶσι[2], κόπτονται καὶ θρηνοῦσιν, ὡς μὲν αὐτοὶ νομίζουσι, τὴν ἐρημίαν τὴν ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ γενομένην, ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια ἔχει, προοίμια ποιοῦνται ἄκοντες τοῦ μέλλοντος αὐτοὺς καταλαμβάνειν πένθους.[3] μετὰ δὲ δέκα ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως, ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς πεντηκοστὴ γίνεται, ἑορτὴ μεγάλη ὑμῖν ἔστω· ἐν αὐτῇ γὰρ ὥρᾳ τρίτῃ ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐπλήσθημεν αὐτοῦ τῆς ἐνεργείας καὶ γλώσσαις καιναῖς ἐλαλήσαμεν, καθὼς ἐκεῖνο ὑπήχει ἐν ἡμῖν, καὶ ἐκηρύξαμεν Ἰουδαίοις τε καὶ ἔθνεσιν, αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ, τὸν ὡρισμένον ὑπ' αὐτοῦ κριτὴν ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ Μωσῆς μαρτυρῶν ἔλεγεν· [c]ἔλαβε κύριος πῦρ παρὰ κυρίου καὶ ἔβρεξεν. τοῦτον εἶδεν Ἰακὼβ ὡς ἄνθρωπον καὶ εἶπεν· [d]εἶδον θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή· τοῦτον Ἀβραὰμ ξενοδοχήσας κριτὴν ὡμολόγει καὶ ἑαυτοῦ κύριον. τοῦτον Μωσῆς ἐπὶ τοῦ βάτου τεθέαται, περὶ τούτου ἐν δευτερονομίῳ ἔλεγε· [e]προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ, ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. τοῦτον εἶδεν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ στρατάρχην τῆς δυνάμεως κυρίου καθωπλισμένον, σύμμαχον εἰς Ἱεριχώ, ᾧ καὶ πεσὼν προσεκύνησεν ὡς δοῦλος δεσπότην· [f]τοῦτον Σαμουὴλ εἰδὼς Χριστὸν θεοῦ τοὺς ἱερεῖς καὶ

[a] Thr. 4, 20. [b] Bar. 3, 36. [c] Gen. 19, 24.
[d] Gen. 32, 30. [e] Deut. 18, 15. [f] 1 Rg. 12, 3.

[1] ἐνάτην δὲ τὴν θ' λέγουσιν, θ' δὲ τὸν θεὸν δηλοῖ add. S.

[2] ἐπὶ θεῷ οὖν. S.

[3] ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ τοῦ παθόντος, πλὴν ἐνδείξει θεοῦ σωτῆρος ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῆς ἀπωλείας αὐτῶν. S.

τοὺς βασιλεῖς χριστοὺς ὠνόμασεν. τοῦτον εἰδὼς Δαβὶδ ἔψαλλε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ᾠδὴν λέγων· [a] ᾠδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ, καὶ ἐπιφέρων εἰς πρόςωπον αὐτοῦ ἔφασκε· περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατὲ, τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου καὶ ἔντεινον καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πρᾳότητος καὶ δικαιοσύνης· καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου. τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ· λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως. διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε, ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ Σολομῶν ἔλεγεν ὡς ἐκ προςώπου αὐτοῦ· [b] κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἑδρασθῆναι, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με. καὶ πάλιν· [c] ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον. περὶ αὐτοῦ καὶ Ἡσαΐας ἔλεγεν· [d] ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται. καὶ ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. Ζαχαρίας δέ· [e] ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται δίκαιος καὶ σώζων, πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. τοῦτον Δανιὴλ [f] υἱὸν ἀνθρώπου λέγει εἶναι, ἐρχόμενον πρὸς τὸν πατέρα καὶ πᾶσαν τὴν κρίσιν καὶ τὴν τιμὴν παρ' ἐκείνου ὑποδεχόμενον [g] καὶ λίθον ἀπὸ ὄρους ἄνευ χειρῶν τμηθέντα καὶ γενόμενον εἰς ὄρος μέγα καὶ πληρώσαντα πᾶσαν τὴν γῆν, συντρίβοντα πολυαρχίαν τοπαρχιῶν καὶ πολυθεΐαν θεῶν, κηρύσσοντα δὲ τὸν ἕνα θεὸν καὶ χειροτονοῦντα τὴν Ῥωμαίων μοναρχίαν· περὶ τούτου καὶ Ἱερεμίας προφητεύων ἔλεγε· [h] πνεῦμα πρὸ προςώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐτῶν· περὶ οὗ εἴπομεν· ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ Ἰεζεκιὴλ δὲ καὶ οἱ καθεξῆς προφῆται πανταχοῦ τοῦτον εἶναι Χριστὸν, κύριον, βασιλέα, κριτὴν, νομοθέτην, ἄγγελον τοῦ πατρὸς, μονογενῆ θεόν. τοῦτον οὖν καὶ ἡμεῖς κηρύσσομεν ὑμῖν καὶ εὐαγγελιζόμεθα θεὸν λόγον, ὑπηρετούμενον τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πατρὶ εἰς τὴν τῶν ὅλων δημιουργίαν. τούτῳ πιστεύον-

[a] Ps. 44. [b] Prov. 8, 22. [c] Prov. 9, 1.
[d] Is. 11, 10. [e] Zach. 9, 9. [f] Dan. 7, 13.
[g] Dan. 2, 34. [h] Thr. 4, 20.

τες ζήσεσθε, ἀπιστοῦντες δὲ καὶ κολασθήσεσθε. ὁ γὰρ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν. μετὰ οὖν τὸ ἑορτάσαι ὑμᾶς τὴν πεντηκοστὴν, ἑορτάσατε μίαν ἑβδόμαδα καὶ μετ' ἐκείνην νηστεύσατε μίαν· δίκαιον γὰρ καὶ εὐφρανθῆναι ἐπὶ τῇ τοῦ θεοῦ δωρεᾷ καὶ νηστεῦσαι μετὰ τὴν ἄνεσιν. καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς καὶ Ἠλίας ἐνήστευσαν τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ Δανιὴλ τρεῖς ἑβδόμαδας ἡμερῶν ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγε καὶ κρέας καὶ οἶνος οὐκ εἰςῆλθεν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. καὶ ἡ μακαρία Ἄννα αἰτουμένη τὸν Σαμουὴλ λέγει· οἶνον καὶ μέθυσμα οὐ πέπωκα καὶ ἐκχεῶ τὴν ψυχὴν ἐνώπιον κυρίου. καὶ Νινευῖται νηστεύσαντες τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας τῆς ὀργῆς τὴν πεῖραν ἀπέφυγον. καὶ Ἐσθὴρ [a] καὶ Μαρδοχαῖος καὶ Ἰουδὶθ [b] τὴν τῶν ἀσεβῶν ἐπανάστασιν νηστεύσαντες ἀπέφυγον Ὀλοφέρνου καὶ Ἀμάν· καὶ Δαβὶδ λέγει· [c] τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον. καὶ ὑμεῖς οὖν νηστεύοντες αἰτεῖσθε παρὰ τοῦ θεοῦ τὰ αἰτήματα ὑμῶν. μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμαδα τῆς νηστείας πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευὴν προστάσσομεν ὑμῖν νηστεύειν καὶ τὴν περισσείαν ὑμῶν τῆς νηστείας πένησιν ἐπιχορηγεῖν. πᾶν μέντοι σάββατον ἄνευ τοῦ ἑνὸς καὶ πᾶσαν κυριακὴν ἐπιτελοῦντες συνόδους εὐφραίνεσθε. ἔνοχος γὰρ ἁμαρτίας ἔσται ὁ τὴν κυριακὴν νηστεύων, ἡμέραν ἀναστάσεως οὖσαν, ἢ τὴν πεντηκοστὴν, ἢ ὅλως ἡμέρας κυρίου κατηφῶν· εὐφρανθῆναι γὰρ δεῖ ἐν αὐταῖς, ἀλλ' οὐ πενθῆσαι.

VI.[1]

1. Πρὸ πάντων φυλάσσεσθε, ὦ ἐπίσκοποι, τὰς δεινὰς καὶ χαλεπὰς καὶ ἀθεωτάτους αἱρέσεις, φεύγοντες αὐτὰς, ὥςπερ πῦρ φλέγον τοὺς αὐτῷ πλησιάζοντας. φεύγετε δὲ καὶ τὰ σχίσματα. οὔτε γὰρ πρὸς ἀνοσίους αἱρέσεις θεμιτὸν ἐκκλῖναι τὸν νοῦν οὔτε τῶν ὁμογνωμόνων χωρίζεσθαι θεμιτὸν διὰ φιλαρχίαν. ταῦτα γὰρ καὶ τὸ παλαιόν τινες

[a] Esth. 4, 16. [b] Jud. 8, 6. [c] Ps. 108, 24.

[1] vi. 1.=cap. 23. S.

τολμήσαντες ἐπιχειρῆσαι οὐ διέφυγον τὴν τιμωρίαν.[1] Δαθὰν γὰρ καὶ Ἀβειρὼν[2] ἀντιπρόςωποι γενόμενοι Μωσεῖ κατεπόθησαν εἰς γῆν, Κορὲ[3] δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ διακόσιοι πεντήκοντα τῷ Ἀαρὼν διαστασιάσαντες πυρὸς παρανάλωμα γεγόνασι. Μαρία δὲ [ὡς ἑλληνοκοίτην ὀνειδίσασα Μωσῆ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἀπεβλήθη ἑπτὰ ἡμέρας· ἔλεγε γὰρ, ὅτι γυναῖκα Μωσῆς Αἰθιόπισσαν ἔλαβεν.[4]] οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ Ἀζαρίας [ὁ] καὶ Ὀζίας (οὗτος ἦν βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα) κατατολμήσας τῆς ἱερωσύνης καὶ θυμιάσαι βουληθεὶς τὸ θυμίαμα, ὃ οὐ προςῆκεν αὐτῷ, κωλυόμενος ὑπὸ Ἀζαρίου τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν ὀγδοήκοντα ἱερέων καὶ μὴ ὑπακούσας, ἐξανέτειλε λέπραν ἐν τῷ μετώπῳ καὶ ἔσπευσεν ἐξελθεῖν, ὅτε ἤλεγξεν αὐτὸν ὁ κύριος. **2.** προςέχωμεν οὖν, ἀγαπητοὶ, τί τὸ κλέος τῶν στασιασάντων καὶ ποταπὴ ἡ ἀπόφασις αὐτῶν. εἰ γὰρ ὁ βασιλεῦσιν ἐπεγειρόμενος κολάσεως ἄξιος, κἂν υἱὸς ᾖ, κἂν φίλος—πόσῳ μᾶλλον ὁ ἱερεῦσιν ἐπανιστάμενος; ὅσῳ γὰρ ἱερωσύνη βασιλείας ἀμείνων, περὶ ψυχῆς ἔχουσα τὸν ἀγῶνα, τοσούτῳ καὶ βαρυτέραν ἔχει τὴν τιμωρίαν ὁ ταύτῃ τολμήσας ἀντομματεῖν ἤπερ ὁ τῇ βασιλείᾳ, καίτοιγε οὐδὲ εἷς ἀτιμώρητος. οὔτε γὰρ Ἀβεσσαλὼμ καὶ Ἀβεδαδὰν ἔμειναν ἀτιμώρητοι οὐδὲ Κορὲ καὶ Δαθάν· οἱ μὲν τῷ Δαβὶδ περὶ βασιλείας, οἱ δὲ τῷ Μωσεῖ περὶ πρωτείων ἐπανέστησαν ἁμιλλώμενοι καὶ ἐκακολόγουν ὁ μὲν Ἀβεσσαλὼμ Δαβὶδ τὸν πατέρα ὡς ἄδικον κριτὴν, λέγων ἑκάστῳ· οἱ λόγοι σου καλοὶ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἀκουσόμενός σου καὶ δικαιώσας σε· τίς με ποιήσει ἄρχοντα; ὁ δὲ Ἀβεδαδὰν, οὐκ ἐστί μοι, φησὶ, μέρος ἐν Δαβὶδ οὐδὲ κληρονομία ἐν υἱῷ Ἰεσσαὶ, δῆλον ὡς ἀναξιοπαθῶν ἄρχεσθαι ὑπὸ Δαβὶδ, περὶ οὗ εἶπεν ὁ θεὸς, ὅτι [a]εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. [b]ὁ δὲ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν καὶ οἱ Κορεῖται λέγοντες Μωσεῖ· μὴ μικρὸν ὅτι ἀνήγαγες

[a] Act. 13, 22. [b] Num. 16, 13.

[1] οἴδατε ὅτι εἴ τις ὑμῶν φιλαρχεῖ καὶ σχίσμα ποιεῖν τολμᾷ τόπον τοῦ Κορὲ καί. S.

[2] κληρονομεῖ add. S. [3] αὐτός.

[4] verba ὡς ἑλλ.—ἔλαβ. S. post p. 190. not. 4. habet et ὀνειδίσαντες.

ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐκ γῆς ῥεούσης μέλι καὶ γάλα; καὶ τί ὅτι ἐξέκοψας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν καὶ σὺ ἄρχεις ἡμῶν; καὶ ἐπισυνέστησαν ἐπ' αὐτὸν ἐκκλησίαν μεγάλην—καὶ[1] οἱ Κορεῖται[2]· μὴ Μωσεῖ λελάληκε μόνῳ ὁ θεός; [a]τί ὅτι τῷ Ἀαρὼν δέδωκε τὴν ἀρχιερωσύνην μόνῳ; [b]οὐχὶ πᾶσα ἡ συναγωγὴ κυρίου ἁγία; καὶ τί ὅτι Ἀαρὼν ἱερατεύει μόνος; καὶ πρὸ τούτων ἄλλος τις ἔλεγε· [c]τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; **3.** καὶ ἐπανέστησαν Μωσεῖ τῷ τοῦ θεοῦ θεράποντι, τῷ παρὰ πάντας πρᾳοτάτῳ καὶ πιστῷ καὶ ἠτίμησαν[3] τὸν[4] τηλικοῦτον ἄνδρα οἱ ἀχαριστότατοι, τὸν νομοθέτην, τὸν φύλακα, τὸν ἀρχιερέα καὶ βασιλέα, τὸν μύστην τῶν θείων, τὸν ὡς δημιουργὸν τὰς τοῦ δημιουργοῦ ἐπιδειξάμενον ἐνεργείας, τὸν πρᾳότατον, τὸν ἀτυφώτατον, τὸν καρτερικὸν, τὸν φιλανθρωπότατον, τὸν πολλῶν κινδύνων αὐτοὺς ἀπαλλάξαντα καὶ διαφόρων θανάτων αὐτοὺς ῥυσάμενον τῇ παρ' ἑαυτοῦ ὁσιότητι, τὸν τοσαῦτα παρὰ θεῷ σημεῖα καὶ τέρατα τῷ λαῷ πεποιηκότα, τὸν τὰ ἔνδοξα καὶ θαυμαστὰ ἔργα εἰς εὐεργεσίαν αὐτῶν τετελεκότα, τὸν ἐπ' Αἰγυπτίους δεκάπληγον πεπληρωκότα, τὸν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διῃρηκότα καὶ ὡς τεῖχος τὰ ὕδατα ἔνθεν καὶ ἔνθεν διαστήσαντα καὶ ὡς δι' ἐρήμου ξηρᾶς τὸν λαὸν ἀγηοχότα καὶ βυθίσαντα Φαραὼ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους[5] καὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτῶν, τὸν γλυκάναντα πηγὴν αὐτοῖς διὰ ξύλου καὶ ἐκ πέτρας ἀκροτόμου αὐτοῖς προαγαγόντα ὕδωρ διψῶσι, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐξ ἀέρος κρεοδοτήσαντα, τὸν στύλον πυρὸς ἐν νυκτὶ εἰς φωτισμὸν καὶ ὁδηγίαν παρεχόμενον αὐτοῖς καὶ στύλον νεφέλης εἰς σκιασμὸν ἡμέρας διὰ τὸν ἐξ ἡλίου φλογμὸν,

[a] Num. 12, 2. [b] Num. 16, 3. [c] Ex. 2, 14.

[1] γὰρ καὶ add. S.

[2] ἦσαν Λευῖται καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὑπηρέτουν καὶ φίλαρχοι ἐγένοντο καὶ ἐπεθύμουν.

[3] ἤρξαντο κακολογεῖν. S. [4] μέγαν Μωσῆ add. S.

[5] τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν καὶ τοὺς κακοποιήσαντας αὐτούς. S.

τὸν[1] νόμον θεοῦ ἐκ στόματος καὶ χειρὸς καὶ γραφῆς[2] θεοῦ ἐν πλαξὶ λιθίναις κεκολαμμένον παρασχόμενον αὐτοῖς τελείου ἀριθμοῦ δεκάλογον, ᾧ ὁ θεὸς ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὡμίλει, ὡςεί τις λαλήσαι πρὸς ἑαυτοῦ φίλον, περὶ οὗ εἶπε· [a]καὶ οὐκ ἀνέστη προφήτης ὡς Μωσῆς. τούτῳ ἐπανέστησαν οἱ Κορεῖται καὶ οἱ Ῥουβηνῖται καὶ λίθους ἔβαλλον κατὰ τοῦ Μωσέως προςευχομένου καὶ λέγοντος· [b]μὴ προσχῇς εἰς τὴν θυσίαν αὐτῶν. καὶ ὀφθεῖσα ἡ δόξα τοῦ θεοῦ τοὺς μὲν εἰς γῆν κατήνεγκε, τοὺς δὲ πυρὶ κατέφλεξε καὶ οὕτω τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς πλάνης τοῦ σχίσματος λέγοντας· [c]δῶμεν ἀρχηγὸν ἑαυτοῖς—ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν αὐτοὺς καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν καὶ κατῆλθον εἰς ᾅδου ζῶντες· τοὺς δὲ Κορεῖτας[3] ἀπώλεσε διὰ πυρός. 4. εἰ οὖν τοῖς διὰ φιλαρχίαν[4] ἀποσχίσασιν παραυτίκα θεὸς[5] ἐπήγαγε τὴν τιμωρίαν, πόσῳ μᾶλλον τοῖς αἱρέσεων ἀσεβῶν καθηγησαμένοις; οὐ σφοδροτέραν ἐπάξει τὴν τίσιν βλασφημοῦσιν[6] αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν ἢ τὴν δημιουργίαν; ἀλλ᾽ ὑμεῖς, ἀδελφοί, ἐκ τῆς γραφῆς παιδευόμενοι, φυλάσσεσθε μὴ ποιεῖν τὰ σχίσματα τῆς γνώμης μήτε μὴν τῆς ἑνώσεως ὑμῶν, ὅτι σκοποὶ ἀπωλείας οἱ δόξης ἀθεμίτου ἄρξαντες[7] καθίστανται τοῖς λαοῖς·[8] ὁμοίως καὶ οἱ λαϊκοί.[9] τοῖς τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ ἐναντία δογματίσασι[10] μὴ πλησιάζετε μηδὲ κοινωνοὶ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν γίνεσθε, λέγει γὰρ ὁ θεός[11]· [d]ἀποσχίσθητε ἐκ μέσου τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἵνα μὴ συναπόλησθε αὐτοῖς —καὶ πάλιν· [e]ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, ἀφορίσθητε, λέγει κύριος,

[a] Dt. 34, 10. [b] Num. 16, 15. [c] Num. 14, 5.
[d] Num. 16, 21. [e] 2 Cor. 6, 17.

[1] ἐπιδόντα αὐτοῖς ἐν ἐρήμῳ τὴν οἰκονομίαν τοῦ νόμου. S.
[2] τόν. S.
[3] διακοσίους καὶ πεντήκοντα ἄνδρας τοὺς πεπλανημένους. S.
[4] θεὸν δοξάζειν ἡγουμένοις. [5] τοιαύτην. S.
[6] τί συμβήσει ταῖς αἱρέσεσι ταῖς βλασφημούσαις. S.
[7] μετὰ Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών. S.
[8] καὶ οἱ μιμηταὶ αὐτῶν. S. [9] ἀπολοῦνται. S.
[10] σχισματικοῖς. S. [11] Μωσῆς. S.

καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς. **5.** φευκταῖοι γάρ εἰσιν ὡς ἀληθῶς οἱ βλασφημοῦντες θεόν. οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀσεβῶν ἄγνοιαν ἔχουσι θεοῦ· οὗτοι δὲ κακόνοιαν[1] ὡς θεομάχοι[2] νοσοῦσιν. ἐκ γὰρ τῆς κακίας τῶν αἱρεσιωτῶν ἐξῆλθε μόλυσμα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ὥς φησιν Ἱερεμίας ὁ προφήτης. [a]ἀποβληθείσης γὰρ τῆς συναγωγῆς τῆς πονηρᾶς ὑπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ οἴκου ἀποῤῥιφέντος ὑπ' αὐτοῦ, καθώς πού φησιν· [b]ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου — καὶ πάλιν Ἡσαΐας· [c]ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου καὶ οὐ μὴ τμηθῇ οὐδ' οὐ μὴ σκαφῇ καὶ ἀναβήσεται εἰς αὐτὸν ὡς εἰς χέρσον ἄκανθα, καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν[3] — [d]ἐγκαταλιπὼν οὖν τὸν λαὸν ὡς σκηνὴν ἐν ἀμπελῶνι καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν σικυηλάτῳ καὶ ὡς πόλιν πολιορκουμένην, περιελὼν δὲ ἀπ' αὐτῶν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὸν προφητικὸν ὑετὸν ἐπλήρωσε τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν πνευματικῆς χάριτος [e]ὡς ποταμὸν Αἰγύπτου ἐν ἡμέραις νέων καὶ ὑπερύψωσεν[4] αὐτὴν ὡς οἶκον ἐπ' ὄρους[5] ἢ ὡς ὄρος ὑπερφερὲς[6], [f]ὡς[7] ὄρος τετυρωμένον καὶ[8] ὄρος

[a] Jer. 23, 15. [b] Jer. 12, 7. [c] Is. 5, 6.
[d] Is. 1, 8. [e] Sir. 24, 25. [f] Ps. 67, 16.

[1] fugite schismata et omnes qui ea facere conantur rejicite quoniam cognoscitis locum condemnationis eorum. hæresium vero ne nomina quidem velitis audire neque contaminetis aures vestras, quia deum non solum non glorificant sed blasphemant. hanc ob rem gentiles judicantur propter inscitiam, hæresiotæ vero. S.

[2] condemnantur sicut etiam dominus et servator noster Jesus dicit erunt hæreses et schismata — atque iterum (Mth. 18, 7. citatur) tunc igitur audivimus nunc vero etiam videmus. S.

[3] quoniam omne opus suum transtulit dominus deus noster a populo ad ecclesiam per nos apostolos et populum removit et reliquit sicut scriptum apud Isaiam: reliquit populum suum dominus Jacobi, et relicta est Jerusalem et Juda cecidit: et linguæ eorum in injustitia neque obediunt domino: et relinquam vineam (Mth. 23, 38.) *καὶ ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῶν ὁ οἶκος ἔρημος* infra a G. laudatum. S.

[4] *ἐλόγισεν*. S. [5] *ὄρος κατοικητηρίου καὶ θρόνον δόξης καὶ* add. S.

[6] *οἶκον ὑπερφερῆ*. S.

[7] *λέγει ἐν τῷ Δαβὶδ* add. S. [8] *θεοῦ*. S.

πῖον[1], [a]ἐν ᾧ ηὐδόκησεν ὁ θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ. καὶ γὰρ ὁ κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος· καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ λέγει· [b]θρόνος δόξης ὑψωμένος ἁγίασμα ἡμῶν. καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ λέγει· [c]καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος κυρίου καὶ ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸν λαὸν ἐγκατέλιπε καὶ τὸν ναὸν ἀφῆκεν ἔρημον, σχίσας τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ καὶ λαβὼν ἀπ' αὐτῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ([d]ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος) καὶ δοὺς ἐφ' ὑμᾶς[2] τοὺς ἐξ ἐθνῶν τὴν πνευματικὴν χάριν[3], ὡς λέγει διὰ Ἰωήλ· [e]καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, λέγει ὁ θεὸς, καὶ ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. πᾶσαν γὰρ δύναμιν λόγου καὶ ἐνέργειαν καὶ τὴν τοιάνδε ἐπισκοπὴν ἀπάρας ὁ θεὸς ἐκ τοῦ λαοῦ εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐξ ἐθνῶν[4] ἔθετο· διὰ γὰρ τοῦτο ζηλώσας καὶ ὁ διάβολος[5] τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, μετέστη εἰς ὑμᾶς, [ἐπεγείρας ὑμῖν[6] θλίψεις, διωγμοὺς, ἀκαταστασίας, βλασφημίας, σχίσματα, αἱρέσεις].[7] ἐκεῖνον γὰρ τὸν λαὸν διὰ τῆς χριστοκτονίας[8] εἰς ἑαυτὸν ὑπηγάγετο, ὑμᾶς δὲ[9] ἀποστάντος αὐτοῦ τῆς ματαιότητος ἄλλοτε ἄλλως πειράζει, ὡς καὶ τὸν μακάριον Ἰώβ. καὶ γὰρ τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ἰωσεδὲκ ἀντέκειτο καὶ ἡμᾶς πολλάκις ἐξῃτήσατο ἐξυδαρωθῆναι, ὅπως ἐκλίπῃ ἡ πίστις ἡμῶν. ἀλλ' ὁ ἡμέτερος κύριος καὶ

[a] Ps. 67, 16. [b] Jer. 17, 12. [c] Is. 2, 2.
[d] Mth. 23, 38. [e] Joel 2, 28.

[1] ὄρος Γαβνὶμ (i. e. Hebr. gabnunnîm). τί οἴεσθε εἶναι τὸ ὄρος Γαβνίμ; ὄρος add. S. qui postea pro ηὐδοκ. exhibet ἐξελέξατο: gebo ut ad Gabnim alluderet. [2] ἐπί. S.
[3] πιστεύσαντας. S. [4] τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ. S.
[5] εἰς add. S. [6] αὐτῇ. S.
[7] quæ uncinis inclusa S. post πειράζει habet.
[8] τῶν ῎ργων τῶν πονηρῶν. S. [9] τὴν δὲ ἐκκλησίαν. S.

διδάσκαλος ἐν δίκῃ καταστήσας αὐτὸν ἔλεγεν αὐτῷ· [a] ἐπιτιμήσαι κύριος ἐν σοὶ, διάβολε, καὶ ἐπιτιμήσαι κύριος ἐν σοὶ, ὁ ἐκλεξάμενος τὴν Ἱερουσαλήμ· οὐκ ἰδοὺ τοῦτο ἐξεσπασμένον ὡς δαλός; καὶ ὁ εἰπὼν τότε τοῖς παρεστῶσι τῷ ἀρχιερεῖ· περιέλετε τὰ ἱμάτια τὰ ῥυπαρὰ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπειπών· ἰδοῦ ἀφήρηκα τὰς ἀνομίας σου ἀπό σου — οὗτος ἐρεῖ καὶ νῦν, ὡς καὶ πάλαι συνηθροισμένων ἡμῶν ἔλεγεν περὶ ἡμῶν, ὅτι ἐδεήθην ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις ὑμῶν. **6.** εἶχε μὲν οὖν καὶ ὁ ἰουδαϊκὸς ὄχλος αἱρέσεις κακίας· καὶ γὰρ καὶ Σαδδουκαῖοι ἐξ αὐτῶν οἱ μὴ ὁμολογοῦντες νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ Φαρισαῖοι οἱ τύχῃ καὶ εἱμαρμένῃ ἐπιγράφοντες τὴν τῶν ἁμαρτανόντων πρᾶξιν, καὶ Μασβώθεοι οἱ πρόνοιαν ἀρνούμενοι, ἐξ αὐτομάτου δὲ φορᾶς λέγοντες τὰ ὄντα συνεστάναι καὶ ψυχῆς τὴν ἀθανασίαν περικόπτοντες, καὶ Ἡμεροβαπτισταὶ, οἵτινες καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τοὺς πίνακας ἤτοι κρατῆρας καὶ ποτήρια καὶ καθίσματα, ἐὰν μὴ καθάρωσιν ὕδατι, οὐδενὶ χρῶνται, καὶ οἱ ἐφ' ἡμῶν νῦν φανέντες Ἐβιωναῖοι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι βουλόμενοι, ἐξ ἡδονῆς ἀνδρὸς καὶ συμπλοκῆς Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας αὐτὸν γεννῶντες· οἱ δὲ τούτων πάντων ἑαυτοὺς χωρίσαντες καὶ τὰ πάτρια φυλάσσοντές εἰσιν Ἐσσαῖοι. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ προτέρῳ λαῷ. καὶ νῦν ὁ πονηρὸς, σοφὸς ὢν τοῦ κακοποιῆσαι καὶ τὸ καλὸν ὅ, τι ποτέ ἐστιν ἀγνοῶν[1], ἐξ ἡμῶν[2] τινας ἐκβαλὼν, ἐνήργησεν ἐν αὐτοῖς αἱρέσεις καὶ σχίσματα. **7.** ἡ δὲ καταρχὴ τῶν νέων αἱρέσεων γέγονεν οὕτως· Σίμωνά τινα ἀπὸ Γιτθῶν οὕτω καλουμένης κώμης, Σαμαρέα, τῇ τέχνῃ μάγον ἐνδυσάμενος ὁ διάβολος ὑπηρέτην αὐτοῦ τῆς μοχθηρᾶς γνώμης ἐποιήσατο.[3] ἡνίκα δὲ Φίλιππος ὁ συναπόστολος ἡμῶν τῇ τοῦ κυρίου δόσει καὶ τῇ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐνεργείᾳ δυνάμεις ἰαμάτων ἐπετέλει ἐν Σαμαρείᾳ ὥστε καταπλαγέντας τοὺς Σαμαρεῖς εἰς πίστιν ἐλθεῖν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ καὶ βαπτίσασθαι εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

[a] Zach. 3, 1.

[1] Σατανᾶς διὰ τῆς κακοποιΐας αὐτοῦ. S.
[2] ἐκ τῆς ἐκκλησίας. S.
[3] ἔκπαλαι ὄντα καί. S.

ἤδη δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος σημεῖα καὶ τέρατα θεασαμένου ἄνευ μαγγανείας τινὸς γοητικῆς ἐπιτελούμενα καὶ εἰς θαῦμα καταπεσόντος καὶ πιστεύσαντος καὶ βαπτισθέντος καὶ προσκαρτεροῦντος τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, ἀκούσαντες ἡμεῖς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν ὑπάρξασαν Σαμαρεῦσι διὰ Φιλίππου παρεγενόμεθα πρὸς αὐτοὺς καὶ πολὺ συμβαλλόμενοι τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας πᾶσι τοῖς βεβαπτισμένοις[1] ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας εὐχαῖς τὴν τοῦ πνεύματος μετουσίαν ἐδωρούμεθα.[2] ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἡμῶν δίδοται τὸ πνεῦμα τοῖς πιστεύουσι, λαβὼν χρήματα προςήνεγκεν ἡμῖν λέγων· δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα κἀγὼ, ᾧ ἂν ἐπιθῶ τὴν χεῖρα, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον· βουλόμενος ὡς τὸν Ἀδὰμ τῇ γεύσει τοῦ ξύλου τῆς κατ' ἐπαγγελίαν ἀθανασίας ἐστέρησεν ὁ διάβολος, οὕτω καὶ ἡμᾶς τῇ λήψει τῶν χρημάτων θέλξας τῆς δόσεως τοῦ θεοῦ περιγράψαι, ὅπως ἀντικαταλλαξάμενοι ἀποδώμεθα αὐτῷ χρημάτων τὴν ἀτίμητον τοῦ πνεύματος δωρεάν. πάντων δὲ ἡμῶν ἐπὶ τούτων ταραχθέντων, ἀτενίσας ἐγὼ Πέτρος εἰς τὸν ἐν αὐτῷ κακοῦργον ὄφιν εἶπον τῷ Σίμωνι[3]· τὸ ἀργύριόν σου σύν σοι εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι· οὐκ ἔστι σοι μερὶς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ οὐδὲ κλῆρος ἐν τῇ πίστει ταύτῃ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ κυρίου, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου· εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας θεωρῶ σε ὄντα. ἀλλὰ τότε μὲν ὁ Σίμων ἔμφοβος γενόμενός φησι· παρακαλῶ, δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ, ὧν εἰρήκατε. 8. ἡνίκα δὲ ἐξήλθομεν ἐν τοῖς ἔθνεσι κηρύσσειν τὸν λόγον τῆς ζωῆς, τότε ἐνήργησεν ὁ διάβολος εἰς τὸν λαὸν ἀποστεῖλαι ὀπίσω ἡμῶν ψευδαποστόλους εἰς βεβήλωσιν τοῦ λόγου. καὶ προςεβάλοντο Κλεόβιόν τινα καὶ παρέζευξαν τῷ Σίμωνι· οὗτοι

[1] ἐπιτελούντων ἐν Ἱερουσαλὴμ καί. S. [2] δωρουμένων. S.
[3] Σατανᾶν εἶπεν αὐτῷ add. S.

δὲ μαθητεύουσι Δοσιθέῳ τινὶ, ὃν καὶ παρευδοκιμήσαντες ἐξώσαντο τῆς ἀρχῆς· εἶτα καὶ ἕτεροι[1] ἑτέρων κατῆρξαν ἐκτόπων δογμάτων, Κήρινθος καὶ Μάρκος καὶ Μένανδρος καὶ Βασιλείδης καὶ Σατορνῖλος· τούτων οἱ μὲν πολλοὺς θεοὺς, οἱ δὲ τρεῖς ἐναντίους ἀνάρχους ἀεὶ συνόντας ἑαυτοῖς, οἱ δὲ ἀπείρους καὶ ἀγνώστους δοξάζουσι· καὶ οἱ μὲν τὸν γάμον ἀθετοῦσιν, οὐκ εἶναι θεοῦ ἔργον δοξάζοντες, ἄλλοι δέ τινα τῶν βρωμάτων βδελύσσονται· οἱ δὲ ἀναίδην ἐκπορνεύουσιν, οἷον οἱ νῦν ψευδώνυμοι Νικολαῖται. ὁ μέντοι Σίμων ἐμοὶ Πέτρῳ πρῶτον ἐν Καισαρείᾳ Στράτωνος (ἔνθα Κορνήλιος ὁ πιστὸς ἐπίστευσεν, ὢν ἐθνικὸς, ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν δι' ἐμοῦ) συντυχών μοι ἐπειρᾶτο διαστρέφειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, συμπαρόντων μοι τῶν ἱερῶν τέκνων, Ζακχαίου τοῦ ποτε τελώνου καὶ Βαρνάβα καὶ Νικήτου καὶ Ἀκύλα, ἀδελφῶν Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου τε καὶ πολίτου μαθητευθέντος δὲ καὶ Παύλῳ τῷ συναποστόλῳ ἡμῶν καὶ συνεργῷ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· καὶ τρίτον οὖν ἐπ' αὐτῶν διαλεχθεὶς αὐτῷ εἰς τὸν περὶ προφήτου λόγον καὶ περὶ θεοῦ μοναρχίας, ἡττήσας αὐτὸν δυνάμει κυρίου καὶ εἰς ἀφωνίαν καταβαλὼν φυγάδα κατέστησα εἰς τὴν Ἰταλίαν. **9.** γενόμενος δὲ ἐν Ῥώμῃ πολὺ τὴν ἐκκλησίαν ἔσκυλε, πολλοὺς ἀνατρέπων καὶ ἑαυτῷ περιποιούμενος[2], τὰ δὲ ἔθνη ἐξιστῶν μαγικῇ ἐμπειρίᾳ· ὡς καί ποτε μέσης ἡμέρας προελθὼν εἰς τὸ θέατρον αὐτῶν, κελεύσας τοῖς δήμοις ἁρπαγῆναι κἀμὲ ἐν τῷ θεάτρῳ ἐπηγγέλλετο πτῆναι[3] δι' ἀέρος. πάντων δὲ ἐπὶ τούτων μετεώρων τυγχανόντων[4] ἐγὼ προσευχόμην κατ' ἐμαυτόν· καὶ δὴ μετεωρισθεὶς ὑπὸ δαιμόνων ἵπτατο μετάρσιος εἰς ἀέρα, λέγων εἰς οὐρανοὺς ἀνιέναι κἀκεῖθεν αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐπιχορηγήσειν. τῶν δὲ δήμων ἐπευφημούντων ὡς θεὸν, ἐκτείνας ἐγὼ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν σὺν αὐτῇ διανοίᾳ ἱκέτευον τὸν θεὸν διὰ[5] Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ῥῆξαι τὸν λυμεῶνα καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν δαιμόνων περικόψαι[6], ἐπ' ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ ἀνθρώπων κεχρημένων αὐτῇ, ῥήξαντα δὲ μὴ θανατῶσαι, ἀλλὰ συντρῖψαι. καὶ ὑπολαβὼν ἀτενίσας

[1] πάλιν ἐκ τῶν περὶ Σίμωνος ἠκολούθουν. S.
[2] ὡς πτῆναι δυνάμενος add. S.
[3] εἶδον αὐτὸν ἱπτάμενον. S.
[4] καὶ ἀναστάς. S.
[5] εἶπον· ἐν δυνάμει τοῦ ὀνόματος. S.
[6] τὰς δυνάμεις σου περικόπτω. S.

εἶπον τῷ Σίμωνι· εἰ θεοῦ ἄνθρωπος ἐγὼ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀληθὴς καὶ διδάσκαλος εὐσεβείας, ἀλλ' οὐ πλάνης, οἷος σὺ, Σίμων—προςτάσσω ταῖς πονηραῖς δυνάμεσε τοῦ τῆς εὐσεβείας ἀποστάτου, ἐφ' αἷς ὀχεῖται Σίμων ὁ μάγος, ἀφεῖναι τῆς κρατήσεως, ὅπως ἐξ ὕψους κατενεχθῇ εἰς γέλωτα τῶν ἀπατηθέντων ὑπ' αὐτοῦ· καὶ εἰπόντος μου ταῦτα, περικοπεὶς τῶν δυνάμεων ὁ Σίμων κατηνέχθη μετὰ μεγάλου ἤχου καὶ ῥαγεὶς πτῶμα ἐξαίσιον συντρίβεται τὸ ἰσχίον καὶ τῶν ποδῶν τοὺς ταρσούς. καὶ φωνὴ τῶν ὄχλων λέγουσα· εἷς ὁ θεὸς, ὃν Πέτρος δικαίως καταγγέλλει τῇ ἀληθείᾳ μόνος. καὶ πολλοὶ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, τινὲς δὲ ἄξιοι τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ὄντες παρέμειναν αὐτοῦ τῇ μοχθηρᾷ διδασκαλίᾳ[1]· καὶ οὕτω πρώτη ἐπάγη ἡ τῶν Σιμωνιανῶν[2] ἀθεωτάτη αἵρεσις ἐν Ῥώμῃ. καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ψευδαποστόλων ἐνήργει ὁ διάβολος. **10.** τούτοις δὲ πᾶσιν ἐπ' ἴσης σκοπὸς[3] ἦν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἀθεότητος[4], τὸν μὲν παντοκράτορα θεὸν βλασφημεῖν, ἄγνωστον δοξάζειν καὶ μὴ εἶναι πατέρα τοῦ Χριστοῦ μηδὲ τοῦ κόσμου δημιουργὸν, ἀλλ' ἄλεκτον, ἄῤῥητον, ἀκατονόμαστον, αὐτογένεθλον· [νόμῳ καὶ προφήταις μὴ χρᾶσθαι], πρόνοιαν μὴ εἶναι, ἀνάστασιν μὴ πιστεύειν, κρίσιν μὴ εἶναι καὶ ἀνταπόδοσιν, ψυχὴν ἀθάνατον μὴ ὑπάρχειν, ἡδονῇ χαίρειν μόνῃ καὶ πρὸς πᾶσαν θρησκείαν ἀδιαφόρως ἐκκλίνειν.[5] οἱ μὲν γὰρ πλείους εἶναι θεοὺς λέγουσιν, οἱ δὲ τρεῖς ἀνάρχους, οἱ δὲ δύο ἀγεννήτους, οἱ δὲ αἰῶνας ἀπείρους· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀγαμίαν διδάσκουσι καὶ κρεῶν ἀποχὴν καὶ οἴνου, βδελυκτὰ λέγοντες εἶναι καὶ γάμον καὶ παίδων γένεσιν καὶ βρωμάτων μετάληψιν, ἵν' ὡς σεμνοί τινες τὴν πονηρὰν αὐτῶν γνώμην ὡς ἀξιόπιστον παραδεχθῆναι ποιήσωσι· τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν νομοθετοῦσι κρεῶν ἀπέχεσθαι οὐχ ὡς ἀλόγων ζώων, ἀλλ' ὡς λογικὴν ἐχόντων ψυχὴν καὶ φόνου δίκην εἰςπράσσεσθαι μελλόντων τοὺς ταῦτα κατατολμῶντας σφάζειν[6]· ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐλε-

[1] αὐτῷ. S. [2] τοῦ Σίμωνος. S. [3] νόμος. S.
[4] heic exhibet S. quæ infra inclusa sunt νόμ.—χρᾶσθαι.
[5] ἐν ἄλλοις δὲ διαφόρως διδάσκουσι καὶ θορυβοῦσι. S.
[6] λέγοντες ὅτι ἔμψυχα οὐ δεῖ ἐσθίειν.

γον μόνου δεῖν χοιρείου ἀπέχεσθαι, τὰ δὲ κατὰ νόμον καθαρὰ ἐσθίειν καὶ περιτέμνεσθαι νομίμως, πιστεύειν δὲ εἰς Ἰησοῦν ὡς εἰς ὅσιον ἄνδρα καὶ προφήτην. ἄλλοι δὲ ἀναίδην ἐκπορνεύειν καὶ παραχρᾶσθαι τῇ σαρκὶ[1] ἐδίδασκον καὶ διὰ πάσης ἀνοσιουργίας ἰέναι ὡς οὕτω καὶ μόνως ἐκφεύξεσθαι τὴν ψυχὴν τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας. οὗτοι δὲ πάντες τοῦ διαβόλου ὄργανα τυγχάνουσι καὶ υἱοὶ ὀργῆς.[2] **11.** ἡμεῖς δὲ τέκνα θεοῦ καὶ υἱοὶ εἰρήνης, τὸν ἱερὸν καὶ εὐθῆ λόγον κηρύσσοντες[3] τῆς εὐσεβείας[4] ἕνα μόνον θεὸν καταγγέλλομεν, νόμου καὶ προφητῶν κύριον, τῶν ὄντων δημιουργὸν, τοῦ Χριστοῦ πατέρα, οὐκ αὐταίτιον καὶ αὐτογένεθλον, ὡς ἐκεῖνοι οἴονται, ἀλλ' ἀΐδιον καὶ ἄναρχον καὶ φῶς οἰκοῦντα ἀπρόσιτον, οὐ δεύτερον ὄντα ἢ τρίτον ἢ πολλοστὸν, ἀλλὰ μόνον ἀϊδίως, οὐκ ἄγνωστον ἢ ἄλεκτον, ἀλλὰ διὰ νόμου καὶ προφητῶν κηρυσσόμενον, παντοκράτορα, παντάρχην, παντεξούσιον, θεὸν καὶ πατέρα τοῦ μονογενοῦς καὶ πρωτοτόκου πάσης δημιουργίας, ἕνα θεὸν, ἑνὸς υἱοῦ πατέρα, οὐ πλειόνων, ἑνὸς παρακλήτου διὰ Χριστοῦ προβολέα, τῶν ἄλλων ταγμάτων ποιητὴν, ἕνα δημιουργόν, διαφόρου κτίσεως διὰ Χριστοῦ ποιητὴν, τὸν αὐτὸν προνοητὴν, νομοθέτην δι' αὐτοῦ, ἀναστάσεως αἴτιον καὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδώσεως δι' αὐτοῦ γινόμενον, τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον εὐδοκήσαντα γενέσθαι καὶ πολιτευσάμενον ἄνευ ἁμαρτίας καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν ἀποστείλαντα. καὶ πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν φαμεν καὶ οὐδὲν βδελυκτόν. πᾶν τὸ πρὸς σύστασιν δικαίως μεταλαμβανόμενον ἄριστον (πάντα γὰρ [a] κατὰ τὴν γραφὴν καλὰ λίαν). γάμον νόμιμον καὶ παίδων γένεσιν τίμιον καὶ ἀμόλυντον εἶναι πιστεύομεν (ἐπ' αὐξήσει γὰρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων διάφορα σχημάτων διεπλάσθη ἐν τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ Εὔᾳ). ψυχὴν ἀσώματον ἐν ἡμῖν καὶ ἀθάνατον ὁμολογοῦμεν, ἀλλ' οὐ φθαρτὴν ὡς τὰ σώματα, ἀλλ' ἀθάνατον, ὡς λογικὴν καὶ αὐτεξούσιον. πᾶσαν μίξιν παράνομον

[a] Gen. 1, 31.

[1] ἄλλως. S.
[2] φιλονεικίας ἐποίησαν καὶ ἐθορύβουν τὰς ἐκκλησίας. S. — cap. 11. = cap. 24. S.
[3] κηρύσσομεν.
[4] καθολικῆς ἐκκλησίας ὀρθῶς. S.

καὶ τὴν παρὰ φύσιν γινομένην ὑπό τινων βδελυσσόμεθα ὡς ἀθέμιτον καὶ ἀνοσίαν. ἀνάστασιν γίνεσθαι ὁμολογοῦμεν δικαίων τε καὶ ἀδίκων καὶ μισθαποδοσίαν. τὸν Χριστὸν οὐ ψιλὸν ἄνθρωπον ὁμολογοῦμεν, ἀλλὰ θεὸν λόγον καὶ ἄνθρωπον, μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀρχιερέα τοῦ πατρός. οὔτε μὴν μετὰ Ἰουδαίων περιτεμνόμεθα εἰδότες ὅτι ἐλήλυθεν ᾧ ἀπέκειτο καὶ δι' ὃν ἐφυλάσσετο τὰ γένη, [a]ἡ προςδοκία τῶν ἐθνῶν, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὁ ἐξ Ἰούδα ἀνατείλας, ὁ ἐκ βλαστοῦ υἱὸς, τὸ ἐξ Ἰεσσαὶ ἄνθος, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου. **12.** ἀλλ' ἐπεὶ τότε αὕτη ἡ αἵρεσις ἰσχυροτέρα πρὸς πλάνην ἔδοξεν εἶναι καὶ τῆς ἐκκλησίας[1] ὅλης κινδυνευούσης, ἡμεῖς οἱ δώδεκα συνελθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ (ἀντὶ γὰρ τοῦ προδότου Ματθίας σὺν ἡμῖν κατεψηφίσθη ἀπόστολος εἶναι, λαβὼν τὸν κλῆρον Ἰούδα· ὡς εἴρηται· [b]τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος) ἐπεσκεπτόμεθα ἅμα Ἰακώβῳ τῷ τοῦ κυρίου ἀδελφῷ, τί γένηται· καὶ ἔδοξεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λόγους διδασκαλίας προςλαλῆσαι τῷ λαῷ.[2] καὶ γάρ καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐδίδασκον τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς λέγοντες ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε[3] τῷ ἔθει Μωσέως καὶ τοῖς ἄλλοις ἔθεσιν οἷς διετάξατο περιπατῆτε, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης, οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀδελφοὶ γνόντες ὅτι συνεληλύθαμεν πάντες περὶ τούτου ζητήσαντες, ἐξαπέστειλαν πρὸς ἡμᾶς ἄνδρας πιστοὺς καὶ τῶν γραφῶν εἰδήμονας, μαθεῖν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ δὲ παραγενόμενοι εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνήγγειλαν ἡμῖν τὰ ζητηθέντα καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ

[a] Gen. 49, 10. [b] Ps. 108, 8.

[1] οὖν add. S.

[2] ἡμῖν πᾶσιν ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ γράψαι ταύτην τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν. S. deinde habet quæ infra capite 14, 15. uncis inclusimus. post primam Græci capitis 15. periodum sequuntur hæc: ἐγένετο δὲ ἡμῖν ζήτησις μεγάλη ὡς ἀνθρώποις ὑπὲρ ζωῆς ἀγωνισαμένοις, ἀλλ' οὐχ ἡμῖν μόνον τοῖς ἀποστόλοις ἀλλὰ καὶ τῷ λαῷ ἅμα Ἰακώβῳ τῷ τοῦ κυρίου κατὰ σάρκα ἀδελφῷ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ. S.

[3] καί. S. add.

καὶ ὅτι τινὲς[1] ἔλεγον, ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι καὶ τὰς ἄλλας ἁγνείας[2] παραφυλάττειν. ἄλλων δὲ ἄλλο τι λεγόντων, ἐγὼ Πέτρος ἀναστὰς εἶπον πρὸς αὐτούς· ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο ὁ θεὸς διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι, καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς. Κορνηλίῳ γάρ ποτε ἑκατοντάρχῃ ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ὤφθη ἄγγελος κυρίου καὶ περὶ ἐμοῦ εἶπεν αὐτῷ, ὅπως μεταστείληταί με καὶ ἀκούσῃ ῥῆμα ζωῆς ἐκ τοῦ στόματός μου· ὁ δὲ μετεπέμψατό με ἀπὸ Ἰόππης εἰς Καισάρειαν τὴν Στράτωνος. ὁπότε δὲ ἔμελλον πρὸς αὐτὸν ἐκπορεύεσθαι, ἐβουλήθην τροφῆς μεταλαβεῖν· καὶ παρασκευαζόντων ἤμην ἐν τῷ ὑπερῴῳ προσευχόμενος καὶ θεωρῶ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον σκεῦός τι, ὡς ὀθόνην λαμπρὰν, καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πρός με λέγουσα· ἀναστὰς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε. κἀγὼ εἶπον· μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν κα ἀκάθαρτον. καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ δευτέρου, λέγουσα· ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοινοῦ. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπιτρὶς καὶ ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ διηπόρουν, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα, εἶπέ μοι τὸ πνεῦμα· ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς πορεύθητι σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτούς. οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ παρὰ τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ οὕτως ἀναλογισάμενος ἔγνων τὸ ῥῆμα κυρίου[3] τὸ γεγραμμένον, [a] ὅτι πᾶς ὃς ἂι ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται — καὶ πάλιν· [b] μνησθήσεται κα ἐπιστραφήσεται πρὸς κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, ὅτι τοῦ κυρίου ἡ βασιλεία καὶ αὐτὸ

[a] Joel 2, 32. [b] Ps. 21, 28.

[1] *ἀνέστησεν ἐκ Φαρισαίων πεπιστευκότες καὶ* add. S.
[2] *τὸν Μωσέως νόμον.* S.
[3] Syrus: exsultant gentes cum populo.

δεσπόζει τῶν ἐθνῶν. καὶ ὡς πανταχοῦ περὶ κλήσεως τῶν ἐθνῶν εἴρηται ἐννοήσας, ἀναστὰς ἐπορεύθην σὺν αὐτοῖς καὶ εἰςῆλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. καὶ ἔτι μου διαγγέλλοντος τὸν λόγον, ἔπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοὺς παρόντας σὺν αὐτῷ, καθὼς καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ καὶ οὐθὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τῇ πίστει[1], καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. καὶ ἔγνων ἐγώ, ὅτι οὐκ ἔστι προςωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἔσται. ἐξέστησαν δὲ ἐπὶ τούτῳ καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν βαρὺν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε ἡμεῖς οὔτε οἱ πατέρες ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. ἔλυσε γὰρ ἡμᾶς ὁ κύριος ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ ἠλάφρυνε τὸ φορτίον ἡμῶν καὶ τὸ ζυγὸν τοῦ βάρους πρᾳότητι ἔλυσεν ἀφ' ἡμῶν. ταῦτα δέ μου εἰπόντος, ἐσίγησεν ἅπαν τὸ πλῆθος, ἀπεκρίθη δὲ[2] Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου ἀδελφός, λέγων· ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται· [a]μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.[3] διὸ ἐγὼ ἔκρινα μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσι ἐπὶ τὸν θεόν, ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων

[a] Amos 9, 11.

[1] ita interpunxi S. sequutus.
[2] ἀπεκρίθην δὲ ἐγώ. S.
[3] ταῦτα. S.

τῶν ἐθνῶν[1], εἰδωλοθύτου καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας· ἅπερ καὶ τοῖς πάλαι νενομοθέτητο τοῖς πρὸ τοῦ νόμου φυσικοῖς Ἐνὼς, Ἐνὼχ, Νῶε, Μελχισεδὲκ, Ἰὼβ καὶ εἴ τις τοιοῦτος ἐγεγόνει. τότε ἔδοξεν ἡμῖν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τῷ ἐπισκόπῳ[2] Ἰακώβῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ ἡμῶν αὐτῶν πέμψαι σὺν τοῖς περὶ Βαρνάβαν καὶ Παῦλον τὸν τῶν ἐθνῶν ἀπόστολον, τὸν ταρσέα καὶ[3] Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν[4] καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, οἷς οὐ διεστειλάμεθα — ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐκπέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[5], δι' ὧν ἐπεστείλατε. ἀπεστάλκαμεν δὲ μετ' αὐτῶν Ἰούδαν καὶ Σίλαν καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηθὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων τῶν ἐπ' ἀνάγκαις, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. ἔῤῥωσθε. τὴν μὲν οὖν ἐπιστολὴν ἐξαπεστείλαμεν, αὐτοὶ δὲ ἐν ἱκαναῖς ἡμέραις ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπεμείναμεν ἅμα συζητοῦντες πρὸς τὸ κοινωφελὲς εἰς διόρθωσιν.[6] **13.** μετὰ δὲ χρόνον ἱκανὸν ἐπισκεψάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς καὶ στηρίξαντες αὐτοὺς τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας καὶ παρεγγυησάμενοι

1 *καί.* S. 2 *τοῖς ἐπισκόποις.* S. 3 *ἐξελεξάμεθα* add. S.
4 Βαράνβαν. S. sic et ante pro Βαρνάβαν idem.
5 *τοῖς περὶ Βαρνάβαν.* S.
6 *καὶ ἐγράψαμεν καὶ ταύτην τὴν καθολικὴν διδασκάλιαν* add. S. caput 25 heic finiens.

φεύγειν αὐτοὺς τοὺς[1] ἐπ' ὀνόματι[2] Χριστοῦ καὶ Μωσέως πολεμοῦντας Χριστῷ καὶ Μωσεῖ, καὶ ἐν δορᾷ προβάτου τὸν λύκον κατακρύπτοντας. οὗτοι γάρ εἰσι ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ ψευδαπόστολοι, πλάνοι καὶ φθορεῖς, ἀλωπέκων μερίδες καὶ χαμαιζήλων ἀμπελώνων ἀφανισταί, [[a]δι' οὓς[3] ψυχθήσεται ἡ τῶν πολλῶν ἀγάπη. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος ἀδιάστροφος οὗτος σωθήσεται.[4]] περὶ ὧν ἀσφαλιζόμενος ἡμᾶς ὁ κύριος παρήγγειλεν· [b]ἐλεύσονται, λέγων, πρὸς ὑμᾶς ἄνθρωποι ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. προσέχετε ἀπ' αὐτῶν. [c]ἀναστήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ πλανήσουσι πολλούς. **14.** δι' οὓς καὶ ἡμεῖς νῦν ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμενοι, Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης υἱοὶ Ζεβεδαίου, Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος καὶ Σίμων ὁ Κανανίτης καὶ Ματθίας ὁ ἀντὶ Ἰούδα καταψηφισθεὶς ἡμῖν, Ἰάκωβός τε ὁ κυρίου ἀδελφὸς καὶ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος καὶ Παῦλος ὁ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς — ἅμα πάντες καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμενοι ἐγράψαμεν ὑμῖν τὴν καθολικὴν ταύτην διδασκαλίαν [εἰς ἐπιστηριγμὸν ὑμῶν, τῶν τὴν καθόλου ἐπισκοπὴν πεπιστευμένων, ἐν ᾗ δηλοῦμεν ὑμῖν θεὸν παντοκράτορα ἕνα μόνον ὑπάρχειν, παρ' ὃν ἄλλος οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸν μόνον σέβειν καὶ προσκυνεῖν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐν τῷ παναγίῳ πνεύματι[5], καὶ ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς χρῆσθαι, νόμῳ καὶ προφήταις, γονεῖς τιμᾶν, ἅπασαν ἔκθεσμον πρᾶξιν φεύγειν, ἀνάστασιν πιστεύειν καὶ κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν προσδοκᾶν καὶ τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ πᾶσιν εὐχαρίστως

[a] Mth. 24, 12. [b] Mth. 7, 15. [c] Mth. 24, 24. 25.

[1] ψευδῶς add. S. [2] τῶν ἀποστόλων ἐλθόντας. S.
[3] καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν. S.
[4] quæ uncis inclusa S. ad finem capitis rejicit post πολλούς.
[5] quæ uncis inclusa Syrus supra cap. 12 habuit, heic omittens. idem Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα.

προςέρχεσθαι, ὡς θεοῦ ἔργοις καὶ μηδὲν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι φαῦλον, καὶ γαμεῖν νομίμως· [a]ἄμεμπτος γὰρ ὁ τοιοῦτος γάμος, ὅτι καὶ παρὰ κυρίου ἁρμόζεται γυνὴ ἀνδρὶ καὶ ὁ κύριος λέγει· [b]ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προςκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. μήτε μὴν μετὰ γάμον ἐκβάλλειν ἀκατάγνωστον ἐξέστω. [c]φυλάξῃ γὰρ, φησὶ, τῷ πνευματί σου καὶ γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς, ὅτι αὐτὴ κοινωνὸς βίου σου καὶ ὑπόλειμμα πνεύματός σου καὶ ἐγὼ ἐποίησα καὶ οὐκ ἄλλος. φάσκει γὰρ ὁ κύριος, [d]ὅτι ἃ[1] ὁ θεὸς ἔζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ἡ γὰρ γυνὴ κοινωνός ἐστι βίου, ἑνουμένη εἰς ἓν σῶμα ἐκ δύο παρὰ θεοῦ. ὁ δὲ τὸ ἓν ἀνάπαλιν διαιρῶν εἰς δύο ἐχθρὸς δημιουργίας θεοῦ καὶ προνοίας τῆς ἐκείνου ἀντίπαλος. ὡςαύτως καὶ ὁ κατέχων τὴν παραφθαρεῖσαν φύσεως θεσμοῦ παράνομος, ἐπείπερ ὁ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἀσεβής. [e]ἀπότεμε γὰρ αὐτὴν, φησὶν, ἀπὸ τῶν σαρκῶν σου. [f]οὐ γάρ ἐστι βοηθὸς, ἀλλ' ἐπίβουλος, πρὸς ἄλλον ἀποκλίνασα τὴν διάνοιαν. μήτε δὲ περιτέμνεσθαι τὴν σάρκα, ἀρκεῖσθαι δὲ πιστοῖς τὴν τῆς καρδίας περιτομὴν ἐν πνεύματι. [g]περιτμήθητε γάρ, φησὶ, τῷ θεῷ ὑμῶν καὶ περιτέμνεσθε τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν. **15.** ὁμοίως καὶ βαπτίσματι ἑνὶ ἀρκεῖσθαι μόνῳ] τῷ εἰς τὸν τοῦ κυρίου θάνατον δεδομένῳ, οὐ τῷ παρὰ τῶν δυςωνύμων αἱρετικῶν, ἀλλὰ τῷ παρὰ τῶν ἀμέμπτων ἱερέων δεδομένῳ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. μήτε δὲ τὸ παρὰ τῶν ἀσεβῶν δεκτὸν ὑμῖν ἔστω, μήτε τὸ παρὰ τῶν ὁσίων ἀκυρούσθω διὰ δευτέρου. ὡς γὰρ εἷς ὁ θεὸς, εἷς ὁ Χριστὸς καὶ εἷς ὁ παράκλητος, εἷς δὲ καὶ ὁ τοῦ κυρίου ἐν σώματι θάνατος — οὕτως οὖν ἔστω καὶ τὸ εἰς αὐτὸν διδόμενον βάπτισμα. οἱ δὲ παρὰ ἀσεβῶν δεχόμενοι μόλυσμα κοινωνοὶ τῆς

[a] Prov. 19, 14. [b] Mth. 19, 4. [c] Mal. 2, 15. 14.
[d] Mth. 19, 6. [e] Prov. 18, 22. [f] Sir. 25, 26. [g] Jer. 4, 4.

[1] οὖν add. S.

γνώμης αὐτῶν γενήσονται, οὐ γάρ εἰσιν ἐκεῖνοι ἱερεῖς· λέγει γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ θεός· [a]ἐπεὶ καὶ σὺ ἀπώσω γνῶσιν, ἀπώσομαί σε κἀγὼ τοῦ ἱερατεύειν μοι. οὔτε μὴν οἱ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτῶν μεμύηνται, ἀλλὰ μεμολυσμένοι ὑπάρχουσιν, οὐκ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαμβάνοντες, ἀλλὰ δεσμὸν ἀσεβείας. οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεμυημένους ἐκ δευτέρου βαπτίζειν πειρώμενοι ἀνασταυροῦσι τὸν κύριον, ἀναιροῦσιν αὐτὸν ἐκ δευτέρου, γελῶσι τὰ θεῖα, μυκτηρίζουσι τὰ ἅγια, ὑβρίζουσι τὸ πνεῦμα, τὸ αἷμα τὸ ἅγιον ὡς κοινὸν ὃν ἀτιμάζουσιν, ἀσεβοῦσιν εἰς τὸν ἀποστείλαντα, εἰς τὸν παθόντα, εἰς τὸν μαρτυρήσαντα. ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ καταφρονήσεως μὴ βουλόμενος βαπτισθῆναι, ὡς ἄπιστος κατακριθήσεται καὶ ὀνειδισθήσεται ὡς ἀχάριστος καὶ ἀγνώμων. λέγει γὰρ ὁ κύριος· [b]ἐὰν μή τις βαπτισθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν — καὶ πάλιν· [c]ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. ὁ δὲ λέγων· ὅταν τελευτῶ βαπτίζομαι, ἵνα μὴ ἁμαρτήσω καὶ ῥυπανῶ τὸ βάπτισμα, οὗτος ἄγνοιαν ἔχει θεοῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐπιλήσμων τυγχάνει. [d]μὴ ἀναβάλλου γὰρ ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον, οὐ γὰρ οἶδας, τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. βαπτίζετε δὲ ὑμῶν καὶ τὰ νήπια καὶ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ θεοῦ. [e]ἄφετε γὰρ, φησὶ, τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά.

16. ταῦτα πάντα ἐπεστείλαμεν ὑμῖν ἵνα εἰδέναι ἔχοιτε τὴν ἡμετέραν γνώμην, οἵά τίς ἐστι, καὶ τὰ ἐπ' ὀνόματι ἡμῶν παρὰ τῶν ἀσεβῶν κρατυνθέντα βιβλία μὴ παραδέχεσθαι· οὐ γὰρ τοῖς ὀνόμασι χρὴ ὑμᾶς προσέχειν τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων καὶ τῇ γνώμῃ τῇ ἀδιαστρόφῳ· οἴδαμεν γὰρ, ὅτι οἱ περὶ Σίμωνα καὶ Κλεόβιον ἰώδη συντάξαντες βιβλία ἐπ' ὀνόματι Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, περιφέρουσιν εἰς ἀπάτην ὑμῶν τῶν πεφιληκότων Χριστὸν καὶ ἡμᾶς τοὺς αὐτοῦ δούλους. καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς δέ τινες συνέγραψαν βιβλία ἀπόκρυφα Μωσέως καὶ Ἐνὼχ καὶ Ἀδὰμ, Ἡσαΐου τε καὶ Δαβὶδ καὶ Ἠλία καὶ τῶν τριῶν πατριαρχῶν φθοροποιὰ καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρά. τοιαῦτα καὶ

[a] Hos. 4, 6. [b] Joh. 3, 5. [c] Mc. 16, 16.
[d] Prov. 27, 1. 3, 28. [e] Mth. 19, 14.

νῦν ἐποίησαν οἱ δυςώνυμοι, διαβάλλοντες δημιουργίαν, γάμον, πρόνοιαν, τεκνογονίαν, νόμον, προφήτας· βάρβαρά τινα ὀνόματα ἐγγράφοντες καὶ ὡς αὐτοί φασιν ἀγγέλων, τὸ δ' ἀληθὲς εἰπεῖν δαιμόνων τῶν αὐτοῖς ὑπηχούντων, ὧν ἀποφεύγετε τὴν διδασκαλίαν, ἵνα μὴ μετάσχητε τῆς τιμωρίας τῶν αὐτὰ συγγραψαμένων ἐπ' ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν πιστῶν καὶ ἀμέμπτων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μαθητῶν.

17. Ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον καὶ διάκονον εἴπομεν μονογάμους καθίστασθαι, κἂν ζῶσιν αὐτῶν αἱ γαμεταὶ κἂν τεθνᾶσι· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτοῖς μετὰ χειροτονίαν, ἀγάμοις οὖσιν, ἔτι ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι ἢ γεγαμηκόσιν ἑτέραις συμπλέκεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι, ᾗ ἔχοντες ἦλθον ἐπὶ τὴν χειροτονίαν. ὑπηρέτας δὲ καὶ ψαλμῳδοὺς καὶ ἀναγνώστας καὶ πυλωροὺς καὶ αὐτοὺς μονογάμους εἶναι κελεύομεν. εἰ δὲ πρὸ γάμου εἰς κλῆρον παρέλθωσιν, ἐπιτρέπομεν αὐτοῖς γαμεῖν, εἴγε πρὸς τοῦτο πρόςθεσιν ἔχουσιν, ἵνα μὴ ἁμαρτήσαντες κολάσεως τύχωσιν· οὐδενὶ δὲ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κελεύομεν ἢ ἑταίραν ἢ οἰκέτιν ἢ χήραν ἢ ἐκβεβλημένην λαμβάνειν, ὡς καὶ ὁ νόμος λέγει. διακόνισσα δὲ γινέσθω παρθένος ἁγνή· εἰ δὲ μήγε, κἂν χήρα μονόγαμος, πιστὴ καὶ τιμία.

18. Τοὺς δὲ μετανοοῦντας προςδέχεσθε[1]· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ. τοὺς κατηχουμένους στοιχειώσαντες βαπτίσατε. τοὺς ἀθέους αἱρεσιώτας[2] ἀμετανοήτως ἔχοντας διαστείλαντες ἀφορίσατε ἀπὸ τῶν πιστῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ ἐκκηρύκτους ποιήσατε καὶ παραγγείλατε τοῖς πιστοῖς παντοίως αὐτῶν ἀπέχεσθαι καὶ μήτε λόγοις μήτε προσευχαῖς κοινωνεῖν αὐτοῖς· οὗτοι γάρ εἰσιν ἀντίδικοι καὶ ἐπίβουλοι τῆς ἐκκλησίας, οἱ διαφθείροντες τὸ ποίμνιον καὶ μολύνοντες τὴν κληρονομίαν, οἱ δοξόσοφοι καὶ παμπόνηροι[3], περὶ ὧν ἔλεγε Σολομὼν ὁ σοφὸς, ὅτι δυςσεβοῦντες ὑποκρίνονται εὐσεβεῖν. ἐστὶ γὰρ, φησὶν, ὁδὸς, ἥτις δοκεῖ τισιν ὀρθὴ εἶναι, τὰ δὲ

[1] ἀπὸ τῆς πλάνης ἐᾶτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. S. [2] δέ. S.

[3] περὶ τούτων γὰρ ἐνετείλατο ἡμῖν ὁ κύριος λέγων· προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων (Mth. 16, 6.) καὶ εἰς πόλεις Σαμαρειτῶν μὴ ἀπέλθητε (Mth. 10, 5.). αἱ δὲ τῶν Σαμαρειτῶν πόλεις αἱ αἱρέσεις εἰσιν ὁδῷ στρεπτῇ πορευόμεναι. S.

[a]τελευταῖα αὐτῆς βλέπει εἰς πυθμένα ᾅδου. ουτοί εἰσι, περὶ ὧν ὁ κύριος πικρῶς καὶ ἀποτόμως ἀπεφήνατο λέγων, [b]ὅτι εἰσὶ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι οἱ βλασφημοῦντες τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος καὶ ἀποπτύσαντες τὴν παρ' αὐτοῦ δωρεὰν μετὰ τὴν χάριν· οἷς οὐκ ἀφεθήσεται[1] οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι, οἱ καὶ Ἰουδαίων δυςσεβέστεροι καὶ Ἑλλήνων ἀθεώτεροι, οἱ θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων βλασφημοῦντες καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταπατοῦντες καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πνεύματος διαπτύοντες, οἱ τοὺς θείους λόγους ἀρνούμενοι ἢ μεθ' ὑποκρίσεως προςποιούμενοι δέχεσθαι ἐφ' ὕβρει θεοῦ καὶ ἀπάτῃ τῶν αὐτοῖς προςιόντων, οἱ τὰς ἱερὰς γραφὰς ἐνυβρίζοντες καὶ τὴν δικαιοσύνην, ὅτι ποτέ ἐστιν, ἀγνοοῦντες, [c]οἱ τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ διαφθείροντες ὡς ἀλώπεκες μικροὶ ἀμπελῶνα· οὓς φεύγειν ὑμᾶς παρακαλοῦμεν, ἵνα μὴ λάβητε βρόχους ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς. [d]ὁ συμπορευόμενος μὲν σοφοῖς σοφὸς ἔσται, ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι γνωσθήσεται. οὔτε γὰρ κλέπτῃ δεῖ συντρέχειν οὐδὲ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα τίθεσθαι, ἐπείπερ καὶ ὁ ὅσιός φησι Δαβίδ· [e]κύριε τοὺς μισοῦντάς σε ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην· τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι. καὶ τῷ Ἰωσαφὰτ ὁ θεὸς ὀνειδίζει διὰ τὴν πρὸς Ἀχαὰβ φιλίαν καὶ συμμαχίαν καὶ τὴν πρὸς Ὀχοζίαν, λέγων διὰ Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου· εἰ ἁμαρτωλῷ σὺ φιλιάζεις ἢ μισουμένῳ ὑπὸ κυρίου βοηθεῖς; διὰ τοῦτο ἐξαίφνης ὀργὴ κυρίου ἐγένετο ἐπί σε, εἰ μὴ ὅτι εὑρέθη ἡ καρδία σου τελεία πρὸς κύριον, διὰ τοῦτο ἐφείσατό σου κύριος, πλὴν ὅτι διεκόπη τὰ ἔργα σου καὶ συνετρίβησαν αἱ νῆές σου. φεύγετε οὖν τῆς κοινωνίας αὐτῶν καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς εἰρήνης ἀλλότριοι τυγχάνετε. περὶ αὐτῶν γὰρ ὁ προφήτης ἀπεφήνατο λέγων, ὅτι οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει κύριος· οὗτοι γάρ εἰσιν[2] οἱ

[a] Prov. 14, 12. [b] Mth. 24, 24. [c] Cant. 2, 15.
[d] Prov. 13, 20. [e] Ps. 138, 21.

[1] *αὐτοῖς* add. S.

[2] *καὶ ἡμεῖς καταρτίσαντες καὶ διατιθέντες ὁμοθυμαδὸν ἐν μιᾷ γνώμῃ διήλθομεν ἕκαστος εἰς τὴν προτέραν μερίδα ἐπιστηρίζοντες τὰς ἐκκλησίας, διότι ἐπληρώθη τὰ προειρημένα ὑφ' ἡμῶν καὶ ἦλθον.* S.

κρύφιοι λύκοι, οἱ ἐννεοὶ κύνες οἱ οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν, οἳ νῦν μέν εἰσιν ὀλίγοι[1], προκόψαντες δὲ τοῦ χρόνου καὶ τῆς συντελείας ἐγγιζούσης πλείονες καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται· [a] περὶ ὧν ὁ κύριος ἔλεγεν, ὅτι ἄρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; [b] καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν καὶ ἐλεύσονται [ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται][2] καὶ δώσουσι σημεῖα ἐν οὐρανῷ, ὥστε εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀπατῆσαι. ὧν τῆς ἀπάτης ῥύσεται ἡμᾶς ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. καὶ γὰρ [καὶ ἡμεῖς διερχόμενοι τὰ ἔθνη καὶ ἐπιστηρίζοντες τὰς ἐκκλησίας][2] τοὺς μὲν[3] ἐν πολλῇ νουθεσίᾳ καὶ λόγῳ ἰατικῷ[4] ὑγιάσαντες ἐπανηγάγομεν[5], μέλλοντας ὅσον οὐδέπω * θνήσκειν ἀπάτῃ, τοὺς δὲ ἀνιάτως ἔχοντας ἐξεβάλομεν ἀπὸ τῆς ποίμνης, ἵνα μὴ ψωραλέας νόσου μεταδῶσι καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἀρνίοις[6], ἀλλὰ καθαρὰ καὶ ἄχραντα ὑγιᾶ καὶ ἄσπιλα[7] διαμείνῃ κυρίῳ τῷ θεῷ· καὶ ταῦτα κατὰ πόλιν πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην τοῦ κόσμου πεποιήκαμεν, καταλιπόντες ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ λοιποῖς ἱερεῦσι τήνδε τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν ἀξίως καὶ δικαίως εἰς μνημόσυνον ἐπιστηριγμοῦ τοῖς πεπιστευκόσι θεῷ, διαπεμψάμενοι διὰ τοῦ συλλειτουργοῦ ἡμῶν Κλήμεντος τοῦ πιστοτάτου καὶ ὁμοψύχου τέκνου ἡμῶν ἐν κυρίῳ, ἅμα καὶ Βαρνάβᾳ καὶ Τιμοθέῳ τῷ ποθεινοτάτῳ υἱῷ καὶ Μάρκῳ τῷ γνησίῳ, σὺν οἷς καὶ Τίτον ὑμῖν γνωρίζομεν καὶ Λουκᾶν Ἰάσονά τε καὶ Λούκιον καὶ Σωσίπατρον, δι' ὧν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ἐν κυρίῳ ἀπέχεσθαι παλαιᾶς συνηθείας[8] δεσμῶν

[a] Lc. 18, 8. [b] Mth. 24, 22. 24.

[1] ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται ὤφθησαν. γνωστὸν γάρ ἐστι καὶ φανερὸν ὅτι.

[2] quæ uncis inclusa supra habuerat S. ubi vide p. 108. not. 2.

[3] οὖν μετανοοῦντας ἀπὸ τῆς πλάνης. S.

[4] διδακτικῷ. S.

[5] ἰασάμεθα καὶ ὑγιάσαμεν καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εἰάσαμεν. S.

[6] μιαίνωσι τὴν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν. S.

[7] ἄχραντος ὑγιὴς καὶ ἄσπιλος. S.

[8] ὑμεῖς οὖν οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐπιστρεψάμενοι πρὸς τὴν εἰς θεόν.

ματαίων, ἀφορισμῶν, παρατηρήσεων[1], βρωμάτων διορισμοῦ, βαπτισμάτων καθημερινῶν. [a]τὰ ἀρχαῖα γὰρ παρῆλθεν· ἰδοὺ, γέγονε καινὰ τὰ πάντα. **19.** γνόντες γὰρ θεὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν σύμπασαν αὐτοῦ οἰκονομίαν ἀρχῆθεν γεγεννημένην, ὅτι δέδωκε νόμον ἁπλοῦν εἰς βοήθειαν τοῦ φυσικοῦ, καθαρὸν, σωτήριον, ἅγιον, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα ἐγκατέθετο[2], τέλειον, ἀνελλειπῆ, δέκα λογίων πλήρη[3], ἄμωμον, ἐπιστρέφοντα ψυχὰς, οὗπερ καὶ ἐπιλαθομένους Ἑβραίους ὑπομιμνήσκει διὰ Μαλαχίου τοῦ προφήτου[4] λέγων· [b]μνήσθητε νόμου Μωσῆ, ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ, ὃς ἐνετείλατο ὑμῖν προστάγματα καὶ δικαιώματα· ὃς τοσοῦτόν ἐστιν ἅγιος καὶ δίκαιος, ὡς καὶ τὸν σωτῆρά[5] ποτε θεραπεύσαντα[6] λεπρὸν ἕνα καὶ πάλιν ἐννέα εἰπεῖν[7] τῷ πρώτῳ. [c]πορευθεὶς δεῖξον σεαυτὸν ἀρχιερεῖ καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσετάξατο Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς—τοῖς δὲ ἐννέα πάλιν· [d]πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν.[8] οὐ γάρ που κατέλυσε τὸν νόμον ὡς Σίμων δοξάζει, ἀλλ' ἐπλήρωσε[9]· λέγει γάρ· [e]ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. [οὐ γὰρ ἦλθον, φησὶ, καταλῦσαι τὸν νόμον ἀλλὰ πληρῶσαι.][9] καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς νομοθέτης ὁμοῦ καὶ ἀρχιερεὺς καὶ προφήτης καὶ βασιλεὺς καὶ Ἠλίας ὁ ζηλωτὴς τῶν προφητῶν συνῆσαν

[a] 2 Cor. 5. 17. [b] Mal. 4, 4. [c] Mth. 8, 4.
[d] Lc. 17, 14. [e] Mth. 5, 18. 17.

τὸν σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν, μηκέτι ἐπιμείνατε τῇ παλαιᾷ συνηθείᾳ, ἀδελφοί. S. qui caput 26. heic inchoat.

[1] καθαρισμῶν, ῥαντισμῶν. S. et βαπτ. ante βρ.

[2] ὁ σωτὴρ ἡμῶν add. S.

[3] γὰρ λόγια ἐλάλησε καὶ Ἰησοῦν οὕτως ἐσήμανε, δέκα γὰρ τὸ ι' δηλοῖ, ι' δὲ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ ἐστι. περὶ τοῦ νόμου οὖν μαρτυρεῖ κύριος διὰ Δαβὶδ λέγων αὐτόν. S.

[4] ἀγγέλου. S.

[5] ὁ σωτήρ. S.

[6] θεραπεύσας. S.

[7] εἶπεν αὐτῷ. S.

[8] δείξας ὅτι. S.

[9] ἀλλὰ διδάσκει δευτέρωσιν νόμου. (sic.) καὶ τί δευτέρωσις νόμου; sequuntur quæ uncis mox inclusa sunt. ac deinde: νόμος οὖν οὐ λύεται, δευτέρωσις δὲ νόμου ἐπίκαιρος οὖσα λύεται. νόμος οὖν ἐστιν ἡ δεκάλογος, περὶ ἧς μαρτυρεῖ ὁ Ἰησοῦς λέγων. S.

ἐν τῇ μεταμορφώσει τοῦ κυρίου[1] ἐν τῷ ὄρει, μάρτυρες αὐτοῦ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τῶν παθημάτων, ὡς φίλοι Χριστοῦ καὶ οἰκεῖοι, ἀλλ' οὐκ ὡς ἐχθροὶ ἢ ἀλλότριοι. ἐξ ὧν δείκνυται ὅτι καὶ[2] ὁ νόμος καλὸς καὶ ἅγιος καὶ οἱ προφῆται. **20.** νόμος δέ ἐστιν ἡ δεκάλογος, ἣν πρὸ τοῦ τὸν λαὸν μοσχοποιῆσαι τὸν παρ' Αἰγυπτίοις Ἄπιν, θεὸς αὐτοῖς ἐνομοθέτησεν ἀκουστῇ φωνῇ. οὗτος δὲ δίκαιός ἐστι, διὸ καὶ νόμος λέγεται διὰ τὸ φύσει δικαίως τὰς κρίσεις ποιεῖσθαι, ὃν οἱ περὶ Σίμωνα φαυλίζουσιν, οἰόμενοι μὴ κριθέντες ὑπ' αὐτοῦ τὴν κόλασιν ἐκφεύγειν. οὗτος ὁ νόμος ἀγαθὸς, ὅσιος, ἀκατανάγκαστος[3]· φησὶ γάρ· [a]ἐὰν δὲ ποιήσῃς μοι θυσιαστήριον, ἐκ γῆς ποιήσεις μοι αὐτό. οὐκ εἶπε· ποίησον, ἀλλά· ἐὰν ποιήσῃς. οὐκ ἀνάγκην περιέθηκεν, ἀλλὰ τῇ ἐξουσίᾳ ἐπέτρεψεν ἅτε ἐλευθέρᾳ.[4] οὐ γὰρ θυσιῶν δέεται θεὸς, ἀνενδεὴς ὑπάρχων τῇ φύσει, ἀλλὰ γινώσκων καθάπερ καὶ ἤδη πρότερον τὸν φιλόθεον[5] Ἄβελ καὶ Νῶε καὶ Ἀβραὰμ καὶ τοὺς καθεξῆς οὐκ αἰτηθέντας[6], φυσικῷ δὲ νόμῳ κινηθέντας[7] ἀφ' ἑαυτῶν προσενέγκαι[8] θυσίαν θεῷ ἀπὸ γνώμης εὐχαρίστου — ἐπιτρέπει καὶ νῦν Ἑβραίοις, οὐ προστάσσων, ἀλλ' εἰ βουληθῶσι συγχωρῶν, καὶ εἰ ἀπὸ ὀρθῆς προσοίσωσι γνώμης εὐδοκῶν ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτῶν. διὰ τοῦτό φησιν· [b]εἰ θύειν ἐπιθυμεῖς, οὐ δεομένῳ μοι θύε, οὐδενὸς γὰρ ἐν χρείᾳ καθέστηκα. ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. ὁπότε δὲ οἱ τοῦ λαοῦ τούτου ἀμνήμονες ὑπῆρξαν καὶ μόσχον ἀντὶ θεοῦ θεὸν ἐπεκαλέσαντο καὶ τούτῳ τὴν αἰτίαν τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας ἐπέγραψαν λέγοντες· [c]οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραὴλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου — καὶ δυσσεβήσαντες εἰς ὁμοίωμα μόσχου ἐσθίοντος χόρτον ἐπηρνήσαντο θεὸν τὸν διὰ Μωσέως ἐπισκεψάμενον αὐτοὺς ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, τὸν τὰ σημεῖα ἐπὶ χειρὸς καὶ ῥάβδου ποιησά-

[a] Ex. 20, 24. [b] Ps. 49, 12. [c] Ex. 32, 4.

[1] ὤφθησαν σὺν τῷ κυρίῳ. S.
[2] τοῦτο δέ ἐστιν. S.
[3] ἁπλοῦς ἐλαφρὸς ἀνεμβαρής. S.
[4] μέλλοντα ἐσήμηνεν. S.
[5] Κάϊν καί. S.
[6] ᾐτήθησαν. S.
[7] ἀλλ' αὐτοί. S.
[8] προσήνεγκαν. S.

μενον καὶ τοὺς Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ πατάξαντα, τὸν τὴν ἐρυθρὰν διελόντα θάλασσαν εἰς διαιρέσεις ὑδάτων, τὸν διαγαγόντα αὐτοὺς ἐν μέσῳ ὕδατος ὡς ἵππον ἐν πεδίῳ[1], τὸν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν καὶ ἐπιβούλους βυθίσαντα, τὸν εἰς Μεῤῥὰν τὴν πικρὰν πηγὴν γλυκάναντα, τὸν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου καταγαγόντα ὕδωρ εἰς πλησμονήν, τὸν στύλῳ νεφέλης καὶ στύλῳ πυρὸς σκιάζοντα αὐτοῖς διὰ θάλπος ἄμετρον καὶ φωτίζοντα καὶ ὁδηγοῦντα τοὺς οὐκ εἰδότας ὅπου πορευθῶσι, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐκ θαλάσσης κρεωδοτήσαντα ὀρτυγομήτραν, τὸν ἐν τῷ ὄρει νομοθετήσαντα αὐτοῖς, οὗ τῆς φωνῆς ἠξιώθησαν ἐπακοῦσαι—τοῦτον ἀπηρνήσαντο εἰπόντες τῷ Ἀαρών· ποίησον[2] ἡμῖν θεοὺς[3], οἳ προπορεύσονται ἡμῶν, καὶ ἐμοσχοποίησαν χωνευτὸν καὶ ἔθυσαν τῷ εἰδώλῳ· τότε ὀργισθεὶς ὁ θεὸς ἅτε ἀχαριστηθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἔδησεν αὐτοὺς δεσμοῖς ἀλύτοις, στιβώσει[4] φορτισμοῦ καὶ σκληρότητι[5] κλοιοῦ. καὶ οὐκέτι εἶπεν· ἐὰν δὲ ποιῇς, ἀλλά· ποίησον θυσιαστήριον καὶ θύε διηνεκῶς, ἐπιλήσμων γὰρ τυγχάνεις καὶ ἀχάριστος. ὁλοκαύτει οὖν συνεχῶς, ἵν' ὑπομιμνήσκῃς μου· ἐπειδὴ γὰρ τῇ ἐξουσίᾳ κακῶς ἀπεχρήσω[6], ἀνάγκην ἐπιτίθημί σοι λοιπὸν[7] καὶ βρωμάτων ἀφιστῶ[8] τοιῶνδε καὶ ζώων σοι διαφορὰς[9] καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διαστέλλομαι[10], καίτοι παντὸς ζώου καλοῦ τυγχάνοντος ἅτε ὑπ' ἐμοῦ γινομένου. καὶ ἀφορισμοὺς[11] τοιούσδε σοι προστάσσω καθαρισμοὺς[12], συνεχῆ βαπτίσματα, ῥαντισμοὺς[13], ἁγνείας τοιάσδε, ἀργίας διαφόρους. καὶ τούτων ἐφ' ἑκάστῳ ἐὰν παρακούσῃς τιμωρίαν ὁρίζω ὡς οἰκέτῃ ἀπειθεῖ, ὅπως πιεζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κλοιοῦ ἀγχόμενος τῆς πολυθέου πλάνης ἐκστῇς καὶ παρεὶς τό· οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ, ὑπομνησθῇς τό· ἄκουε, Ἰσραήλ, κύριος ὁ θεός σου

[1] ἐν ξηρῷ ὡς ἐν ἐρήμῳ. S. [2] οὔκ εἰσιν. S.
[3] θεοί. S. [4] δευτερώσει νόμου καὶ ἔθηκεν ἐπ' αὐτοὺς στίβωσιν. S.
[5] σκληρότητα. S. [6] ὁλοκαυτώματα οὖν συνεχῆ καί. S.
[7] ἐπέθηκεν αὐτοῖς. [8] ἀφώρισε. S.
[9] διαφοραί. S. [10] τότε γνωσταὶ ἐγένοντο. S.
[11] ἀφορισμοί. S. [12] καθαρισμοί. S. [13] ῥαντισμοί. S.

κύριος εἷς ἐστι, καὶ ἀναδράμῃς ἐπ' ἐκεῖνον τὸν νόμον τὸν ὑπ' ἐμοῦ τῇ φύσει καταβληθέντα τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις, ἕνα μόνον ὑπάρχειν θεὸν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ τοῦτον ἀγαπᾶν ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας καὶ πλὴν αὐτοῦ μὴ φοβεῖσθαι ἄλλον μήτε ὄνομα θεῶν ἑτέρων ἐπὶ διανοίας λαμβάνειν μήτε προφέρειν γλώσσῃ διὰ στόματος. διὰ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν ἐπέδησεν αὐτούς, ἵνα διὰ τοῦ θύειν καὶ ἀργεῖν καὶ ἁγνίζεσθαι καὶ τὰ τοιάδε παρατηρεῖσθαι εἰς ἔννοιαν ἔλθωσι τοῦ θεοῦ τοῦ ταῦτα διαταξαμένου αὐτοῖς. **21.** ὑμῶν δὲ τῶν πιστευσάντων εἰς τὸν ἕνα θεόν, οὐκ ἀπὸ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἀπὸ γνώμης ὑγιοῦς ὑπακουσάντων τῷ καλέσαντι, μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν. ἀνείθητε γὰρ τῶν δεσμῶν καὶ ἠλευθερώθητε δουλείας. [a] οὐκέτι γάρ, φησί, λέγω ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν. ἐκείνοις γὰρ μὴ θελήσασιν ἰδεῖν μήτε ἀκοῦσαι, οὐ στερήσει μορίων, [b] ἀλλὰ κακίας ὑπερβολῇ, ἔδωκα προστάγματα οὐ καλὰ καὶ δικαιώματα, ἐν οἷς οὐ ζήσονται ἐν αὐτοῖς, οὐ καλὰ δὲ τῷ σκοπῷ αὐτῶν, ἐπειδὴ καὶ οἱ καυτῆρες καὶ τὸ ξίφος καὶ τὰ φάρμακα ἐχθρὰ τοῖς μὴ ὑγιαίνουσιν, ἀφύλακτα δὲ διὰ τὴν αὐτῶν παρακοήν· ὅθεν καὶ θάνατον αὐτοῖς ἐπάγει μὴ φυλασσόμενα. **22.** ὑμεῖς οὖν μακάριοι οἱ λυθέντες τῆς κατάρας. Χριστὸς[1] γὰρ παραγενόμενος ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς[2] τὸν νόμον κυρώσας ἐπλήρωσε [καὶ] τὰ ἐπείσακτα περιεῖλεν, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλά γε τὰ βαρύτερα, τὸν μὲν βεβαιώσας, τὰ δὲ παύσας, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῶν ἀνθρώπων πάλιν ἀφῆκεν ἐλεύθερον, οὐ προσκαίρῳ θανάτῳ δικάζων, ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ καταστάσει λογοθετῶν αὐτό· διὸ λέγει· εἴ τις θέλῃ ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἐρχέσθω— καὶ πάλιν· [c] μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ἤδη δὲ καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ παρῃτεῖτο τὰς λαοῦ θυσίας πολλάκις εἰς αὐτὸν ἁμαρτόντος καὶ οἰομένου διὰ θυσιῶν, ἀλλ' οὐ διὰ μετανοίας αὐτὸν ἐξευμενίζεσθαι.[3] λέγει γὰρ οὕτω· ἵνα

[a] Joh. 15, 15. [b] Ez. 20, 25. [c] Joh. 6, 67.

[1] ἐν. S. [2] τῷ εὐαγγελίῳ. S.
[3] προείρηκε διὰ τῶν προφητῶν περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ παρηγ-

[a] τί μοι λίβανον ἐκ Σαβᾶ φέρεις καὶ κιννάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν; τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ ἔστι δεκτὰ καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν μοι—καὶ ἑξῆς· [b] τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν συναγάγετε μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν καὶ φάγετε κρέα, ὅτι οὐκ ἐνετειλάμην ὑμῖν ἡνίκα ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν· καὶ διὰ Ἠσαΐου λέγει· [c] τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν, λέγει κύριος; πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν αὐλήν μου οὐ προςθήσεσθε ἔτι. ἐὰν φέρητέ μοι σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα βδέλυγμά μοί ἐστιν. τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα ὑμῶν καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι. νηστείαν καὶ ἀργείαν καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου· ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν. καὶ δι' ἑτέρου λέγει· [d] ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. καὶ τῷ Σαοὺλ ὁ Σαμουὴλ [e] λέγει θῦσαι νενομικότι· ἀγαθὴ ἀκοὴ ὑπὲρ θυσίαν καὶ ἀκρόαμα ὑπὲρ στέαρ κριῶν. ἰδοὺ γὰρ οὐ θέλει κύριος θυσίαν, ὡς τὸ εἰςακούειν αὐτοῦ. καὶ διὰ τοῦ Δαβὶδ λέγει· [f] οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους. ἐὰν πεινάσω, οὐ μὴ σοὶ εἴπω· ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. μὴ φάγομαι κρέα ταύρων ἢ αἷμα τράγων πίομαι; θῦσον τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου. καὶ ἐν πάσαις δὲ ταῖς γραφαῖς ὁμοίως αὐτῶν τὰς θυσίας[1] ἀπαναίνεται διὰ τὸ ἐξαμαρτεῖν αὐτοὺς εἰς αὐτόν. [g] θυσίαι γὰρ ἀσεβῶν βδέλυγμα παρὰ κυρίῳ, καὶ γὰρ παρανόμως προςφέρουσιν αὐτάς. καὶ πάλιν· αἱ

[a] Jer. 6, 20. [b] Jer. 7, 21 [c] Is. 1, 11. [d] Am. 5, 23.
[e] 1 Rg. 15, 22. [f] Ps. 49, 9. 12. [g] Prov. 21, 27.

γειλε τῷ λαῷ τῆς παρουσίας (sic, sed codicem Syri Græcum heic emendandum περιουσίας credo) καὶ περὶ τοῦ λαοῦ ὅτι οὐ πιστεύει καὶ περὶ τῆς ἐπιλύσεως τῆς δευτερώσεως τοῦ νόμου ἐκήρυξε. S.

[1] λέγει καὶ διὰ τῶν θυσιῶν τὴν δευτέρωσιν τοῦ νόμου. S.

[a] θυσίαι αὐτῶν ὡς ἄρτος πένθους αὐτοῖς, πάντες οἱ ἐσθίοντες αὐτὰς μολυνθήσονται. εἰ οὖν καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὑπὲρ θυσίας καρδίαν καθαρὰν ἐπεζήτει καὶ [b] πνεῦμα συντετριμμένον [1], πολλῷ μᾶλλον ἐλθὼν ἔπαυσε ταύτας, φαμὲν τὰς δι' αἱμάτων. ἔπαυσε δὲ αὐτὰς διὰ τοῦ πρότερον πληρῶσαι [2]· καὶ [3] γὰρ καὶ περιετμήθη καὶ ἐῤῥαντίσθη [4], θυσίας τε προσήνεγκε καὶ ὁλοκαυτώσεις [καὶ τοῖς ἄλλοις ἐθισμοῖς ἐχρήσατο [5]] καὶ ἐγένετο ὁ νομοθέτης αὐτὸς πλήρωμα τοῦ νόμου, οὐκ ἀνελὼν τὸν φυσικὸν νόμον, ἀλλὰ παύσας τὰ διὰ τῆς δευτερώσεως ἐπείσακτα, εἰ καὶ μὴ πάντα. **23.** τόν τε γὰρ φυσικὸν νόμον οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλ' ἐβεβαίωσεν. ὁ γὰρ εἰρηκὼς ἐν τῷ νόμῳ· [c] κύριος ὁ θεός σου κύριος εἷς ἐστιν — ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει· [d] ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν· καὶ ὁ εἰρηκώς· [e] ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν — ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει ἀνανεούμενος· [f] ἐντολὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ὁ φόνον τότε ἀπαγορεύσας, νῦν εἰκαίαν ὀργήν, ὁ μοιχείαν, νῦν καὶ ἐπιθυμίαν ἔκνομον, ὁ λῃστείαν, νῦν ἐμακάρισε μᾶλλον τὸν ἐξ οἰκείων πόνων ἐπιχορηγοῦντα τοῖς δεομένοις, ὁ μῖσος, νῦν καὶ πρὸς ἐχθροὺς ἀγάπην, ὁ ἄμυναν, νῦν ἀνεξικακίαν, οὐκ ἀδίκου τῆς δικαίας ἀμύνης οὔσης, ἀλλὰ κρείττονος τῆς ἀνεξικακίας. οὔτε δὲ τὰ φυσικὰ πάθη ἐκκόπτειν ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ τὴν τούτων ἀμετρίαν. ὁ γονεῖς προστάξας τιμᾶν αὐτοῖς τούτοις ὑπετάγη, ὁ σαββατίζειν δι' ἀργίας νομοθετήσας διὰ τὴν τῶν νόμων μελέτην νῦν καθ' ἡμέραν ἐκέλευσεν ἡμᾶς ἀναλογιζομένους δημιουργίας καὶ προνοίας νόμον εὐχαριστεῖν θεῷ. τὴν περιτομὴν ἔπαυσεν εἰς ἑαυτὸν πληρώσας, αὐτὸς γὰρ ἦν ᾧ ἀπέκειτο, ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν. ὁ εὐορκεῖν νομοθετήσας καὶ τὸ ἐπιορκεῖν ἀπαγορεύσας τὸ μηδ' ὅλως ὀμνύναι παρήγγειλεν. τὸ βάπτισμα, τὴν θυσίαν,

[a] Hos. 9, 4. [b] Ps. 50, 12. 19. [c] Dt. 6, 4.
[d] Joh. 17, 3. [e] Lev. 19, 18. [f] Joh. 13, 34.

[1] *παρήγγειλε καὶ ἐφανέρωσε περὶ τῆς παρουσίας καὶ περὶ τοῦ λαοῦ ὅτι οὐ πιστεύει καὶ περὶ τῆς ἐπιλύσεως τοῦ δευτέρου νόμου πολλὰ εἶπε.* S.

[2] *τὴν δευτέρωσιν τοῦ νόμου.* S. [3] *οὐ.* S.

[4] *ῥαντισμοῖς καὶ οὐ βαπτίσμασι καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις ἐθισμοῖς* ('i'de Syrus = *ἑορταῖς*, sed corrige 'cyode) *ἐχρήσατο καὶ οὐ.*

[5] S. supra habuit. v. not. præced.

τὴν ἱερωσύνην, τὴν τοπικὴν λατρείαν ἑτέρως μετεποίησεν ἀντὶ μὲν καθημερινοῦ ἓν μόνον δοὺς βάπτισμα τὸ εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον, ἀντὶ δὲ μιᾶς φυλῆς ἀφ' ἑκάστου ἔθνους προςτάξας τοὺς ἀρίστους εἰς ἱερωσύνην προχειρίζεσθαι καὶ οὐ τὰ σώματα μωμοσκοπεῖσθαι ἀλλὰ θρησκείαν καὶ βίους· ἀντὶ θυσίας τῆς δι' αἱμάτων τὴν λογικὴν καὶ ἀναίμακτον καὶ τὴν μυστικήν, ἥτις εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου συμβόλων χάριν ἐπιτελεῖται τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. ἀντὶ δὲ τοπικῆς λατρείας ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ προςέταξε δοξάζεσθαι αὐτὸν καὶ ἐδικαίωσεν. οὐ νόμον οὖν περιεῖλεν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ δεσμά.[1] περὶ γὰρ τοῦ νόμου Μωσῆς λέγει· [a] μελετήσεις τὸ ῥῆμα, ὃ ἐγώ σοι ἐντέλλομαι, καθήμενος ἐν οἴκῳ καὶ ἀνιστάμενος καὶ περιπατῶν ἐν ὁδῷ. καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· [b] ἐν τῷ νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. [πανταχοῦ γὰρ ἐννόμους ἡμᾶς εἶναι βούλεται][2], ἀλλ' οὐχὶ παρανόμους. [c] μακάριοι γάρ, φησίν, οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου· μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. καὶ πάλιν· [d] μακάριοί ἐσμεν, Ἰσραήλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ τῷ θεῷ ἡμῖν γνωστά ἐστιν. καὶ ὁ κύριός φησιν· [e] εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά. **24.** οὐ μόνον δὲ τὸν τῆς δικαιοσύνης νόμον δι' ἡμῶν ἐπιδείκνυσθαι βούλεται, ἀλλὰ καὶ διὰ Ῥωμαίων ηὐδόκησεν αὐτὸν φαίνεσθαι καὶ λάμπειν· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι πιστεύσαντες ἐπὶ τὸν κύριον, καὶ πολυθείας ἀπέστησαν καὶ ἀδικίας καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἀποδέχονται καὶ τοὺς φαύλους κολάζουσιν. Ἰουδαίους δὲ ὑποφόρους ἔχουσι καὶ τοῖς ἰδίοις δικαιώμασιν οὐκ ἐῶσι κεχρῆσθαι. **25.** ἐπειδὴ καὶ ἑκούσιον ἐπεσπάσαντο τὴν δουλείαν εἰπόντες· [f] οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα—καὶ ἐὰν μὴ ἀποκτείνωμεν, φησί, τὸν Χρι-

[a] Dt. 6, 6. [b] Ps. 1, 2. [c] Ps. 118, 1.
[d] Bar. 4, 4. [e] Joh. 13, 17. [f] Joh. 19, 15.

[1] . . . . Syrus: dominus enim et servator noster qui legem et legis repristinationem dedit legem testatur vitam esse servantibus eam, repristinationem legis vero ridiculam et cæcitatem.

[2] hæc ante periodum præcedentem habet S.

στόν, [a] πάντες εἰς αὐτὸν πιστεύσουσι καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος· καὶ ἄκοντες προεφήτευσαν· καὶ γὰρ καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τὰ ἔθνη καὶ αὐτοὶ ὑπὸ Ῥωμαίων τῆς ἐξουσίας περιῃρέθησαν καὶ τῆς νομικῆς λατρείας. κεκωλυμένοι δέ εἰσι καὶ ἀναιρεῖν οὓς ἂν θέλωσι καὶ θύειν ὅταν θέλωσι· διὸ καί εἰσιν ἐπικατάρατοι, μὴ δυνάμενοι ποιεῖν τὰ διατεταγμένα. [b] ἐπικατάρατος γάρ, φησὶν, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ἀδύνατον δέ ἐστιν ἐν διασπορᾷ μεταξὺ ἐθνῶν ὄντας πάντα τὰ τοῦ νόμου ἐπιτελεῖν αὐτούς. ἀπαγορεύει γὰρ αὐτοῖς ὁ θεῖος Μωσῆς καὶ θυσιαστήριον ἔξω Ἱερουσαλὴμ ἱστᾶν καὶ τὸν νόμον ἔξω τῶν ὅρων Ἰουδαίας ἀναγινώσκειν. ἑπόμενοι οὖν ἡμεῖς Χριστῷ τὰς εὐλογίας κληρονομήσωμεν, νόμῳ καὶ προφήταις διὰ τοῦ εὐαγγελίου στοιχήσωμεν, φύγωμεν τοὺς πολυθέους καὶ τοὺς χριστοκτόνους καὶ τοὺς προφητοφόντας καὶ τοὺς δυςωνύμους καὶ ἀθέους αἱρεσιώτας, πειθαρχήσωμεν Χριστῷ ὡς βασιλεῖ, ὡς ἐξουσίαν ἔχοντι μετατιθέναι διατάξεις διαφόρους καὶ ἔχοντι ὡς νομοθέτῃ σοφίαν τοῦ διατάσσεσθαι διαφόρως, πανταχοῦ τῶν φυσικῶν ἀμεταθέτων φυλαττομένων. **26.** ἀπέχεσθε οὖν αἱρεσιωτῶν πάντων, ὦ ἐπίσκοποι καὶ λαϊκοὶ, τῶν φαυλιζόντων τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας[1]· θεῷ γὰρ παντοκράτορι ἐχθραίνοντες ἀπειθοῦσι καὶ Χριστὸν οὐχ ὁμολογοῦσιν υἱὸν θεοῦ. ἀρνοῦνται γὰρ καὶ τὴν κατὰ σάρκα αὐτοῦ γέννησιν, τὸν σταυρὸν ἐπαισχύνονται, τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ἀδοξοῦσι, τὴν ἀνάστασιν ἀγνοοῦσι, τὴν πρὸ αἰώνων αὐτοῦ γέννησιν περικόπτουσιν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἑτέρως ἀσεβοῦσι, ψιλὸν ἄνθρωπον φανταζόμενοι τὸν κύριον, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτὸν εἶναι νομίζοντες, ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν αὐτὸν εἶναι τὸν Ἰησοῦν τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν ὑποπτεύουσιν, αὐτὸν ἑαυτοῦ πατέρα δοξάζοντες, αὐτὸν υἱὸν καὶ παράκλητον ὑποπτεύοντες, ὧν τί ἂν εἴη ἐναγέστερον; ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἐξ αὐτῶν βρώματά τινα φαυλίζουσι καὶ γάμον κακὸν σὺν παιδοποιΐᾳ λέγουσιν εἶναι, διαβόλου τε μηχάνημα. καὶ διὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν

[a] Joh. 11, 48. [b] Dt. 27, 26.

[1] οἵτινες μὴ ἀκολουθοῦσι τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις καί. S.

ἀσεβεῖς ὄντες οὐ θέλουσιν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι, διὸ[1] καὶ τὴν ἀνάστασιν διαβάλλουσι[2], φάσκοντες, ὅτι σεμνοί τινές ἐσμεν, ἐσθίειν καὶ πίνειν μὴ βουλόμενοι, δαιμόνια δὲ ἄσαρκα φανταζόμενοι ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεσθαι· οἵτινες καταδικασθήσονται δι' αἰῶνος ἐν τῷ αἰωνίῳ πυρί. φεύγετε οὖν ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ συναπόλησθε ταῖς αὐτῶν ἀσεβείαις. **27.** εἰ δέ τινες παρατηρούμενοι φυλάσσουσιν ἔθιμα ἰουδαϊκὰ γονοῤῥύας, ὀνειρώξεις[3], πλησιασμοὺς τοὺς κατὰ νόμον, λεγέτωσαν ἡμῖν, εἰ ἐν αἷς ὥραις ἢ ἡμέραις ἕν τι τούτων ὑπομείνωσι, παρατηροῦνται προσεύξασθαι ἢ βιβλίου θιγεῖν ἢ εὐχαριστίας μεταλαβεῖν· καὶ ἐὰν συνθῶνται, δῆλον ὡς[4] τοῦ ἁγίου πνεύματος κενοὶ τυγχάνουσι τοῦ ἀεὶ παραμένοντος τοῖς πιστοῖς. περὶ γὰρ τῶν ὁσίων λέγει ὁ Σολομών· [a]ἵν' ἕκαστος ἑαυτὸν εὐτρεπίζῃ, ὅπως ὅταν καθεύδῃ, φυλάσσῃ αὐτὸν καὶ ὅταν ἐγείρηται, συλλαλῇ αὐτῷ. εἰ γὰρ νομίζεις, ὦ γύναι, ἑπτὰ ἡμέρας ἐν ἀφέδρῳ οὖσα τοῦ ἁγίου πνεύματος κενὴ τυγχάνειν, ἄρα τελευτήσασα ἐξαίφνης κενὴ πνεύματος καὶ ἀπαῤῥησίαστος τῆς πρὸς θεὸν ἐλπίδος ἀπελεύσῃ ἢ μὴν τὸ πνεῦμα ἔχεις πάντως ἀχώριστον, ἅτε μὴ ἐν τόπῳ ὄν. δεῖ δέ σοι προσευχῆς καὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ὡς οὐδὲν ἐν τούτῳ παρανομοῦσα. οὔτε γὰρ νόμιμος μίξις οὔτε λέχος οὔτε αἵματος φορὰ οὐδ' ὀνείρωξις μιᾶναι δύναται ἀνθρώπου φύσιν ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα χωρίσαι, ἀλλ' ἡ μόνη ἀσέβεια καὶ παράνομος πρᾶξις. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα τοῖς κεκτημένοις αὐτὸ ἀεὶ παράμονόν ἐστιν, ἕως ἂν ὦσιν ἄξιοι, καὶ ὧν ἂν χωρισθῇ, τούτους ἐρήμους καθίστησι καὶ τῷ πονηρῷ πνεύματι ἐκδότους. πᾶς δὲ ἄνθρωπος ὁ μὲν τῷ πνεύματι πεπλήρωται τῷ ἁγίῳ, ὁ δὲ τῷ ἀκαθάρτῳ καὶ οὐχ οἷόν τε φυγεῖν αὐτῶν ἑκάτερον, εἰ μὴ ἐναντίον τι πάθωσιν. ὅ τε γὰρ παράκλητος μισεῖ πᾶν ψεῦδος, ὅ τε διάβολος πᾶσαν

[a] Prov. 6, 22.

[1] καὶ ἀπὸ βρωμάτων τινῶν ἀπέχονται καὶ γαμεῖν κωλύουσι. S.
[2] τῆς σαρκὸς οὐ πιστεύουσιν ἀλλά. mox φαντάζονται. S.
[3] καί. S.
[4] εἰ. S.

ἀλήθειαν· πᾶς δὲ βεβαπτισμένος κατὰ ἀλήθειαν τοῦ μὲν διαβολικοῦ πνεύματος κεχώρισται, τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος ἐντὸς καθέστηκεν. καὶ ἀγαθοεργοῦντι μὲν παραμένει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πληροῦν αὐτὸν σοφίας καὶ συνέσεως καὶ τὸ πονηρὸν πνεῦμα οὐκ ἐᾷ αὐτῷ πλησιάσαι ἐπιτηροῦν αὐτοῦ τὰς ἐφόδους. **σὺ οὖν, ὦ γύναι, καθὼς λέγεις,** εἰ[1] **ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀφέδρου κενὴ τυγχάνεις τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἀκαθάρτου πεπλήρωσαι.** μὴ προσευχομένη γὰρ μηδὲ ἀναγινώσκουσα ἀπόντα αὐτὸν προσκαλέσῃ· φιλεῖ γὰρ οὗτος τοὺς ἀχαρίστους εἰ καί τις ἄλλος, τοὺς ῥαθύμους, τοὺς ἀμελεῖς, τοὺς ὑπνώδεις. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἀχαριστίᾳ κακόνοιαν νοσήσας ἐγυμνώθη παρὰ θεοῦ τῆς ἀξίας, ἀντὶ ἀρχαγγέλου διάβολος αἱρετησάμενος εἶναι. διὸ τῶν ματαίων ἀπόσχου λόγων, ὦ γύναι, καὶ ἔσο μεμνημένη πάντοτε θεοῦ τοῦ σε δημιουργήσαντος καὶ προσεύχου τούτῳ, ἐστὶ γὰρ σοῦ καὶ τῶν ὅλων κύριος, καὶ μελέτα τοὺς αὐτοῦ νόμους, μηθὲν παρατηρουμένη, μὴ κάθαρσιν φυσικὴν, μὴ μίξιν νόμιμον, μὴ τοκετὸν ἢ ἀποβολὴν, μὴ μῶμον σώματος, ἐπείπερ τὰ τοιαῦτα παρατηρήματα μωρῶν ἀνθρώπων ἐφευρέματα μάταια καὶ νοῦν οὐκ ἔχοντα. οὔτε δὲ κῆδος ἀνθρώπου οὔτε ὀστέον νεκροῦ οὔτε μνῆμα οὔτε τοιόνδε βρῶμα οὔτε ὀνειρωγμὸς μιᾶναι δύναται ἀνθρώπου ψυχὴν, ἀλλὰ μόνη ἀσέβεια ἡ εἰς θεὸν καὶ παρανομία καὶ εἰς τὸν πλησίον ἀδικία, λέγω δὴ ἁρπαγὴ ἢ βία ἢ εἴ τι ἐναντίον τῆς αὐτοῦ δικαιοσύνης μοιχεία ἢ πορνεία. ὅθεν **τὰ τοιαῦτα περιϊστάμενοι παρατηρήματα φεύγετε ἀγαπητοὶ**, ἑλληνικὰ γὰρ τυγχάνει. οὔτε γὰρ τὸν τεθνεῶτα βδελυσσόμεθα ὡς ἐκεῖνοι, ἐλπίζοντες αὐτὸν πάλιν ἀναβιῶναι— οὔτε τὴν νόμιμον μίξιν κακίζομεν (ἔθος γὰρ αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα ἀσεβεῖν), θεοῦ γὰρ γνώμῃ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνέλευσις γίνεται ἡ μετὰ δικαιοσύνης, ὁ ποιήσας γὰρ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ ηὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. εἰ τοίνυν θεοῦ βουλήσει παραλλαγὴ σχημάτων γέγονε πρὸς γένεσιν πλήθους, ἄρα κατὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην καὶ ἡ συνέλευσις τοῦ ἄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ. **28.** οὐκέτι δὲ καὶ ἡ παρὰ φύσιν βδελυκτὴ μίξις ἢ ἡ παράνο-

[1] ὅτι. S.

μος πρᾶξις, ἐχθρὰ θεοῦ ὑπάρχουσα. καὶ γὰρ παρὰ φύσιν ἐστὶν ἡ Σοδόμων ἁμαρτία καὶ ἡ πρὸς ἄλογα, παράνομον δὲ μοιχεία καὶ πορνεία, ὧν τὰ μὲν ἀσεβήματα, τὰ δὲ ἀδικία καὶ τὸ τελευταῖον ἁμάρτημα· οὐδέτερον δὲ αὐτῶν ἀτιμώρητον κατὰ τὴν οἰκείαν διάθεσιν. οἵ τε γὰρ πρῶτοι διάλυσιν κόσμου μηχανῶνται, τὰ κατὰ φύσιν παρὰ φύσιν ἐπιχειροῦντες ποιεῖν, οἱ δὲ δεύτεροι οἱ μὲν ἀδικοῦσιν, ἀλλοτρίους γάμους φθείροντες, καὶ τὸ ὑπὸ θεοῦ γενόμενον ἓν διαιροῦσιν εἰς δύο, τούς τε παῖδας ὑπόπτους καὶ τὸν φυσικὸν ἄνδρα ποιοῦσιν εὐεπιβούλητον. ἥ τε πορνεία φθορὰ τῆς οἰκείας ἐστι σαρκὸς οὐκ ἐπὶ παιδοποιΐᾳ γινομένη, ἀλλ' ἡδονῇ χαριζομένη τὸ πᾶν, ὅπερ ἐστὶν ἀκρασίας σύμβολον, ἀλλ' οὐκ ἀρετῆς σημεῖον. ἀπηγόρευται δὲ τοῖς νόμοις ἅπαντα ταῦτα. φησὶ γὰρ τὰ λόγια οὕτως· [a] οὐ κοιμηθήσῃ μετὰ ἄῤῥενος κοίτην γυναικείαν, ἐπικατάρατος γὰρ ὁ τοιοῦτος καὶ λίθοις λιθοβολήσατε αὐτούς, βδέλυγμα ἐποίησαν. [b] πάντα κοιμώμενον μετὰ κτήνους ἀποκτείνατε αὐτόν, ἀνομίαν ἐποίησεν ἐν τῷ λαῷ· [c] καὶ ἐάν τις γυναῖκα ὕπανδρον μιάνῃ, ἀποκτείνατε ἀμφοτέρους· ἀνομίαν ἐποίησαν, ἔνοχοί εἰσιν, ἀποθανέτωσαν. καὶ ἑξῆς· [d] οὐκ ἔσται πορνεύων ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ οὐκ ἔσται πορνεύουσα ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ. οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης κυρίῳ τῷ θεῷ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον οὔτε ἄλλαγμα κυνός. [e] οὐ γὰρ ἁγναί, φησίν, εὐχαὶ ἐκ μισθώματος ἑταίρας. ταῦτα μὲν ἀπηγόρευσαν οἱ νόμοι, τὸν δὲ γάμον ἐπεσέμνυναν εὐλογημένον αὐτὸν ἀποκαλέσαντες, [f] ἐπειδὴ καὶ ηὐλόγησεν ὁ θεὸς ὁ συζεύξας τὸ θῆλυ τῷ ἄῤῥενι. λέγει δέ που καὶ ὁ σοφὸς Σολομών· [g] παρὰ κυρίου ἁρμόζεται γυνὴ ἀνδρί. καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· [h] ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα ἐν τοῖς κλίμασι τῆς οἰκίας σου· οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, κύκλῳ τῆς τραπέζης σου· ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν κύριον. οὐκοῦν ὁ γάμος τίμιος καὶ σεμνὸς καὶ ἡ τῶν παίδων γένεσις καθαρά· οὐδὲν γὰρ κακὸν ἐν καλῷ ὑπάρχει· οὔτε οὖν ἡ φυσικὴ κάθαρσις βδελυκτὴ παρὰ θεῷ, ὃς αὐτὴν ᾠκονόμησε συμβαίνειν γυναιξὶν ἐν τριακονθημέρῳ συστά-

[a] Lev. 18, 22. 20, 13. [b] Ex. 22, 19.
[c] Lev. 20, 10. Dt. 22, 22. [d] Dt. 23, 17.
[e] Prov. 19, 13. [f] Gen. 1, 28.
[g] Prov. 19, 14. [h] Ps. 127, 3.

σεως χάριν καὶ εὐρωστίας, ἀκινητοτέραις ὑπαρχούσαις, ἅτε ἐν οἰκίᾳ καθημέναις τὸ πλεῖον. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ [καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ [a]ὁ κύριος, τῆς αἱμοῤῥοούσης ἀψαμένης τοῦ κρασπέδου ὑγιείας χάριν, οὐκ ἠχθέσθη ἐπ' αὐτῇ οὔτε μὴν ὅλως ᾐτιάσατο, τοὐναντίον δὲ καὶ ἰάσατο αὐτὴν φήσας· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε][1] [καὶ φυσικῶν μὲν φαινομένων ταῖς γυναιξὶν οἱ ἄνδρες μὴ συνερχέσθωσαν προνοίας][2] ἕνεκα τῶν γενομένων, ἀπεῖπε γὰρ ὁ νόμος. [b]πρὸς γυναῖκα γάρ, φησὶν, ἐν ἀφέδρῳ οὖσαν οὐ προσεγγιεῖς· μήτε μὴν ἐγκυμονούσαις ὁμιλείτωσαν αὐταῖς, οὐκ ἐπὶ παίδων γὰρ γένεσιν τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλ' ἡδονῆς χάριν. οὐ δεῖ δὲ φιλήδονον τὸν φιλόθεον ὑπάρχειν.

29. Αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι καὶ διὰ τιμῆς αὐτοὺς ἔχετε καὶ φόβῳ καὶ ἀγάπῃ δουλεύετε αὐτοῖς, ὡς ἡ ἁγία Σάῤῥα τὸν Ἀβραὰμ ἐτίμα οὐδὲ ἐξ ὀνόματος αὐτὸν ὑπομένουσα καλεῖν, ἀλλὰ κύριον αὐτὸν προσαγορεύουσα ἐν τῷ λέγειν· [c]ὁ γὰρ κύριός μου πρεσβύτης. ὁμοίως, οἱ ἄνδρες, στέργετε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς [ἴδια μέλη][3], ὡς κοινωνοὺς βίου καὶ συνεργοὺς πρὸς γένεσιν παίδων. [d]συνευφραίνου γάρ, φησὶ, μετὰ γυναικὸς τῆς ἐκ νεότητός σου. ἔλαφος σῆς φιλίας καὶ πῶλος σῶν χαρίτων ὁμιλείτω σοι. ἡ δὲ ἰδία ἡγείσθω σου καὶ συνέστω σοι ἐν παντὶ καιρῷ. ἐν γὰρ τῇ ταύτης φιλίᾳ συμπεριφερόμενος πολλοστὸς ἔσῃ. [ἀγαπᾶτε οὖν αὐτὰς ὡς οἰκεῖα μέλη[4], ὡς ὑμέτερα σώματα. γέγραπται γὰρ οὕτω· [e]κύριος διεμαρτύρατο ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου. καὶ αὕτη κοινωνός σου καὶ οὐκ ἄλλος ἐποίησε καὶ ὑπόλειμμα πνεύματός σου. καὶ φυλάξασθε τῷ πνεύματι ὑμῶν καὶ γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς. ἀνὴρ οὖν καὶ γυνὴ νομίμῳ γάμῳ συνερχόμενοι

[a] Mth. 19, 22. [b] Lev. 18, 19. [c] 1 Petr. 3, 6.
[d] Prov. 5, 18. [e] Mal. 2, 14.

[1] Quæ uncis inclusa S. capite 30. ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφέσεως πάντων τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῆς ἠξιώθη add. S.

[2] καὶ αἱμοῤῥοουσῶν τῶν γυναικῶν φυλάττεσθε ἵνα δικαίως κολλᾶσθε αὐταῖς εἰδότες ὅτι.

[3] ὑμῶν εἰσιν. S. cap. 30. v. supra. [4] ψυχὰς ὑμῶν. S.

καὶ ἀπ᾽ ἀλλήλων ἐγειρόμενοι ἀπαρατηρήτως προσευχέσθωσαν καὶ μὴ λουσάμενοι καθαροί εἰσιν. ὃς δ᾽ ἂν ἀλλοτρίαν γυναῖκα ὑποφθείρας μιάνῃ ἢ συμμιανθῇ πόρνῃ, ἀναστὰς ἀπ᾽ αὐτῆς, οὐδ᾽ ἂν τὸ πέλαγος ὅλον καὶ τοὺς ποταμοὺς πάντας ἀπολούσηται, καθαρὸς εἶναι δυνήσεται.] **30.** μὴ παρατηρεῖσθε οὖν τὰ ἔννομα καὶ φυσικὰ[1], νομίζοντες μολύνεσθαι δι᾽ αὐτῶν μηδὲ ἐπιζητεῖτε ἰουδαϊκοὺς ἀφορισμοὺς[2] ἢ συνεχῆ βαπτίσματα ἢ καθαρισμοὺς ἐπὶ θίξει νεκροῦ. ἀπαρατηρήτως δὲ συναθροίζεσθε ἐν τοῖς κοιμητηρίοις τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων ποιούμενοι καὶ ψάλλοντες ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων μαρτύρων καὶ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος ἁγίων καὶ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν ἐν κυρίῳ κεκοιμημένων καὶ τὴν ἀντίτυπον τοῦ βασιλείου σώματος Χριστοῦ δεκτὴν εὐχαριστίαν προσφέρετε ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις ὑμῶν καὶ ἐν τοῖς κοιμητηρίοις καὶ ἐν ταῖς ἐξόδοις τῶν κεκοιμημένων ψάλλοντες προπέμπετε αὐτούς, ἐὰν ὦσι πιστοὶ ἐν κυρίῳ. [a]τίμιος γὰρ ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ—καὶ πάλιν· [b]ἐπίστρεψον ἡ ψυχή μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐεργέτησέ με—καὶ ἐν ἄλλοις· [c]μνήμη δικαίων μετ᾽ ἐγκωμίων, καὶ—[d]δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ θεοῦ. οἱ γὰρ θεῷ πεπιστευκότες, ἐὰν καὶ κοιμηθῶσιν, οὐκ εἰσι νεκροί. λέγει γὰρ ὁ σωτὴρ τοῖς Σαδδουκαίοις· [e]περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν[3] οὐκ ἀνέγνωτε τὸ γεγραμμένον, ὅτι ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν οὖν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. οὔκουν τῶν παρὰ θεῷ ζώντων οὐδὲ τὰ λείψανα ἄτιμα· καὶ γὰρ καὶ Ἐλισσαῖος ὁ προφήτης μετὰ τὸ κοιμηθῆναι αὐτὸν νεκρὸν ἤγειρε πεφονευμένον ὑπὸ πειρατῶν Συρίας. ἔψαυσε γὰρ τὸ σῶμα αὐτοῦ τῶν Ἐλισσαίου ὀστέων καὶ ἀναστὰς ἔζη-

[a] Ps. 115, 15. [b] Ps. 114, 7. [c] Prov. 10, 7.
[d] Sap. 3, 1. [e] Luc. 20, 28.

[1] ταῦτα. S. [2] ῥαντισμούς. S. [3] heic colon ponit S.

σεν. οὐκ ἂν δὲ ἐγεγόνει τοῦτο, εἰ μὴ ἦν τὸ σῶμα Ἐλισσαίου ἅγιον. καὶ Ἰωσὴφ ὁ σώφρων περιεπλέκετο τῷ Ἰακὼβ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν ὄντι ἐπὶ τῆς κλίνης. καὶ Μωσῆς καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐπεφέροντο τὰ λείψανα Ἰωσήφ, μολυσμὸν οὐχ ἡγούμενοι τοῦτο. ὅθεν καὶ ὑμεῖς, ὦ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ λοιποὶ ἀπαρατηρήτως ἁπτόμενοι τῶν κεκοιμημένων μὴ νομίσητε μιαίνεσθαι[1] μηδὲ βδελύσσεσθε τὰ τούτων λείψανα, περιϊστάμενοι[2] τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις μωρὰς οὔσας καὶ κοσμεῖτε αὐτοὺς ἐν ἁγιασμῷ καὶ σωφροσύνῃ[3], ὅπως μέτοχοι τῆς ἀθανασίας καὶ κοινωνοὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ γένησθε καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ λάβητε, ἀναπαυόμενοι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος αἰωνίως. τῷ οὖν δυναμένῳ ἀνοῖξαι τὰ ὦτα τῆς καρδίας ὑμῶν εἰς τὸ καταδέχεσθαι τὰ διηκονημένα τοῦ θεοῦ λόγια, διά τε τοῦ εὐαγγελίου καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ναζωραίου τοῦ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡρώδου καὶ κοιμηθέντος καὶ ἀναστάντος ἐκ νεκρῶν καὶ πάλιν ἐρχομένου ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως πολλῆς καὶ τοὺς μὲν νεκροὺς ἀνεγείροντος, τῷ κόσμῳ δὲ τέλος ἐπάγοντος, ἑκάστῳ δὲ τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονέμοντος—τῷ δόντι[4] ἡμῖν ἀῤῥαβῶνα τῆς ἀναστάσεως ἑαυτὸν καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναληφθέντι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ ἐπ᾽ ὄψεσιν ἡμετέραις, τοῖς συμφαγοῦσιν αὐτῷ καὶ συμπιοῦσιν ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ καθεσθέντι ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης τοῦ παντοκράτορος θεοῦ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, τῷ ἀκούσαντι· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν

[1] καὶ ὄντων ταῖς γυναιξὶ τῶν γυναικείων μὴ ἀφορίζετε αὐτὰς et deinde quæ supra cap. 28, 29 Græcus habet, uncis ibi a nobis inclusa.

[2] οὖν add. S.

[3] φυλάσσεσθε τὰ σώματα ὑμῶν τηρεῖν ἄσπιλα καὶ ἀμίαντα.

[4] ἵνα δώῃ.

σου, ὃν ἐθεάσατο Στέφανος ὁ μακαριώτατος ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἀναβοήσας εἶπεν· ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ, ὡς ἀρχιερέα πάντων τῶν λογικῶν ταγμάτων[1], δι' οὗ[2] τὸ σέβας καὶ ἡ μεγαλωσύνη καὶ ἡ δόξα τῷ παντοκράτορι θεῷ καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.[3] ἀμήν.

[1] ἐρχομένῳ ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ κρῖναι νεκροὺς καὶ ζῶντας. S.
[2] αὐτῷ. S.
[3] καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ὃς ἦν καὶ ἐστὶ καὶ ἔσται. S.

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

I.

Θεοῦ φυτεία καὶ ἀμπελὼν αὐτοῦ οἱ πεπιστευκότες εἰς τὴν ἀπλανῆ θεοσέβειαν αὐτοῦ, οἱ τὴν αἰώνιον καρπούμενοι διὰ πίστεως βασιλείαν αὐτοῦ, οἱ δύναμιν εἰληφότες καὶ μετουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡπλισμένοι διὰ Ἰησοῦ καὶ ἐνστερνισμένοι τὸν φόβον αὐτοῦ, ῥαντίσματος μέτοχοι τοῦ τιμίου καὶ ἀθώου αἵματος τοῦ Χριστοῦ, οἱ παῤῥησίαν εἰληφότες τὸν παντοκράτορα θεὸν πατέρα καλεῖν, συγκληρονόμοι καὶ συμμέτοχοι τοῦ ἠγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ. ἀκούσατε διδασκαλίαν ἱερὰν, οἱ ἀντεχόμενοι τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐκ προστάγματος τοῦ σωτῆρος, ὁμόστοιχον ταῖς ἐνδόξοις φθογγαῖς αὐτοῦ.

Φυλάσσεσθε, οἱ θεοῦ υἱοὶ, ἅπαντα εἰς ὑπακοὴν θεοῦ πράσσειν καὶ γίνεσθε ἀρεστοὶ ἐν πᾶσι κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν. ἐὰν γάρ τις ἀνομίαν μεταδιώκῃ καὶ τὰ ἐναντία τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ποιῇ, ὡς παράνομον ἔθνος τῷ θεῷ οὗτος λογισθήσεται. ἀπέχεσθε οὖν πάσης πλεονεξίας καὶ ἀδικίας, καὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται[a]· οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου οὐδὲ τὸν

[a] Ex. 20, 17.

ἀγρὸν αὐτοῦ οὐδὲ τὸν παῖδα αὐτοῦ οὐδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ οὐδὲ τὸν βοῦν αὐτοῦ οὐδὲ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ οὐδὲ ὅσα τοῦ πλησίον σού ἐστιν· ὅτι ἡ πᾶσα τούτων ἐπιθυμία ἐκ τοῦ πονηροῦ ὑπάρχει· ὁ γὰρ ἐπιθυμήσας τὴν γυναῖκα ἢ τὸν παῖδα ἢ τὴν παιδίσκην τοῦ πλησίον, ἤδη μοιχὸς καὶ κλέπτης ἐστὶ καὶ κέκριται ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. λέγει γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[a] ἀνακεφαλαιούμενος καὶ στηρίζων καὶ πληρῶν τὴν δεκάλογον τοῦ νόμου· ὅτι ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· οὐ μοιχεύσεις, τοῦτ' ἔστιν· ἐν τῷ νόμῳ διὰ Μωσέως ἐγὼ ἐλάλησα, νῦν δὲ ὁ αὐτὸς ὑμῖν λέγω, ὅτι πᾶς ὅστις ἐμβλέψει εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὕτως ἐκρίθη μοιχὸς ὁ ἐπιθυμήσας. ὁ δὲ τὸν βοῦν ἢ τὸν ὄνον ἐπιθυμήσας, οὐκ ἐπὶ τῷ κλέψαι καὶ ἀπαγαγεῖν διανοεῖται; ἢ ὁ τὸν ἀγρὸν τοῦ πλησίον ἐπιθυμήσας οὐ πονηρεύεται, ὅπως ὁρογλυφήσας ἀναγκάσῃ τὸν ἔχοντα τοῦ μηδενὸς ἀποδόσθαι αὐτῷ; διὰ τοῦτο οὖν φόβοι, θάνατοι, καταδίκαι παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς τοιούτοις ἐπακολουθοῦσι, τοῖς δὲ ὑπηκόοις θεῷ ἀνθρώποις εἷς νόμος ἁπλοῦς ἀληθὴς οὗτος ἐνυπάρχει· ὃ σὺ μισεῖς ὑφ' ἑτέρου σοὶ γενέσθαι σὺ ἄλλῳ οὐ ποιήσεις. οὐ βούλει τῇ γυναικί σού τινα ἐμβλέψαι κακῶς εἰς διαφθορὰν αὐτῆς· μηδὲ σὺ τῇ τοῦ πλησίον σου γυναικὶ κακοήθως ἀτενίσῃς· οὐ βούλει σου τὸ ἱμάτιον ἀρθῆναι· μηδὲ σὺ τὸ τοῦ ἑτέρου ἄρῃς. οὐ θέλεις λοιδορηθῆναι, ὑβρισθῆναι, πληγῆναι· μηδὲ σὺ ἄλλῳ ταῦτα διαθῇς. 2. ἀλλὰ καταρᾶταί σέ τις; σὺ εὐλόγησον αὐτὸν, ὅτι

[a] Mth. 5, 27.

γέγραπται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν[a]· ὁ εὐλογῶν σε εὐλόγηται καὶ ὁ καταρώμενός σε κεκατήραται. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γέγραπται[b]· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. ἀδικούμενοι μὴ ἀνταδικήσητε ἀλλ' ὑπομείνατε, ὅτι λέγει ἡ γραφὴ[c]· μὴ εἴπῃς, τίσομαι τὸν ἐχθρὸν ἅ με ἠδίκησεν, ἀλλ' ὑπόμεινον, ἵνα σοι βοηθήσῃ ὁ κύριος καὶ ἐκδικίαν ἐπαγάγῃ τῷ ἀδικοῦντί σε· καὶ πάλιν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ[d] λέγει· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. προσέχωμεν οὖν, ἀγαπητοὶ, ταῖς ἐντολαῖς ταύταις, ἵνα τέκνα φωτὸς εὑρεθῶμεν. βαστάζετε οὖν, οἱ δοῦλοι καὶ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλήλους· ὁ μὲν ἀνὴρ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔστω μὴ ὑπερήφανος μηδ' ἀλαζὼν ἀλλ' εὔσπλαγχνος, εὐμετάδοτος, τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ μόνον βουλόμενος ἀρέσκειν καὶ ταύτην κολακεύειν ἐντίμως, σπουδάζων καταθύμιος εἶναι αὐτῇ, 3. μὴ καλλωπιζόμενος εἰς τὸ ἀγρευθῆναί τινα ἑτέραν ἐπί σοι· εἴτε γὰρ ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτῆς ἁμαρτήσῃς εἰς αὐτὴν, θάνατος παρὰ θεοῦ ἐπελεύσεταί σοι αἰώνιος ἐν αἰσθήσει πικρῶς κολαζομένῳ· εἴτε μὴ ποιήσῃς τὸ μῦσος ἀλλ' ἀποσεισάμενος αὐτὴν ἀρνήσῃ αὐτὴν, τοῦτο ἥμαρτες μόνον τὸ διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ σου παγιδεῦσαι γυναῖκα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαί σου. ἐποίησας γὰρ τὴν τοῦτο παθοῦσαν διὰ τῆς ὀρέξεως μοιχευθῆναι ἐπί σοι· ἀλλ' οὐχ οὕτως αἴτιος ὑπάρχεις, οὐ γὰρ σὺ ἐπεθύμησας αὐτῆς· μὴ συνεπιδιδοὺς δὲ αὐτῇ ἑαυτὸν, ἐλεηθήσῃ ὑπὸ κυρίου. συναντήσασα ἐπλήγη τὴν διάνοιαν καὶ προσέπεμψέ σοι, σὺ δὲ

[a] Num. 24, 9. [b] Luc. 6, 28.
[c] Prov. 20, 22. [d] Mth. 5, 44.

ὡς θεοσεβὴς ἠρνήσω αὐτὴν ἀπέσχου τε καὶ οὐχ ἥμαρτες εἰς αὐτήν· ἐκείνη μέντοι τὴν καρδίαν ἐτραυματίσθη νεωτέρου καὶ εὐμόρφου ὑπάρχοντός σου, ὥστε ἐρασθῆναί σου. ἔνοχος εὑρίσκῃ τοῦ ἐκείνης παραπτώματος. διὸ δεήθητι κυρίου τοῦ θεοῦ, ὅπως μηδέν σοι διὰ τούτου κακὸν στηριχθῇ. καὶ εἰ οὐκ ἀνθρώποις θέλεις ἀρέσκειν ἀλλὰ θεῷ, ζωῆς τε καὶ ἀναπαύσεως τῆς αἰωνίου ἀντείχου. τὸ ὑπὸ τῆς φύσεώς σοι δεδομένον ἐκ θεοῦ κάλλος μὴ προσεπικαλλώπιζε, ἀλλὰ ταπεινοφρόνως μετρίασον αὐτὸ πρὸς ἀνθρώπους, οὕτω καὶ τὴν τρίχα σου τῆς κόμης μὴ παρατρέφων, μᾶλλον δὲ συγκόπτων αὐτὴν, μὴ κατακτενιζομένου σου ἢ καταμεμυρισμένου σου ἐπαγάγῃς σεαυτῷ τὰς οὕτως ἀγρευομένας ἢ ἀγρευούσας γυναῖκας, μηδὲ ἐπιτετηδευμένῃ σὺ τῇ ἐσθῆτι χρήσῃ, μηδὲ κρηπῖδάς σου τοῖς ποσὶ κακοτέχνως ὑποῤῥάψῃς, μηδὲ χρυσήλατον σφενδόνην τοῖς δακτυλίοις σου περιθῇς, ὅτι ταῦτα πάντα ἑταιρισμοῦ ὑπάρχει, ἅπερ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπιτηδεύων οὐ ποιήσεις δικαίως. πιστῷ γάρ σοι ὄντι καὶ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔξεστί σοι τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς οὐδὲ οὔλην διατιθεῖν· χρὴ δὲ οὐδὲ γενείου τρίχα διαφθείρειν καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου παρὰ φύσιν ἐξαλλάσσειν. σὺ δὲ ταῦτα ποιῶν, βδελυκτὸς γενήσῃ παρὰ θεῷ. ἐὰν οὖν θέλῃς θεῷ ἀρέσκειν, ἀπόσχου πάντων ὧν μισεῖ αὐτός.

4. Οὐκ ἔσῃ ὡς πετόμενος καὶ ἐμπεριπατῶν καὶ ἀλώμενος ἐν ταῖς ῥύμαις, ἀκαιροεπόπτης τῶν κακῶς ζώντων, ἀλλὰ τῇ τέχνῃ σου καὶ τῷ ἔργῳ σου προσέχων τὰ τῷ θεῷ φίλα ἀναζήτει ποιεῖν καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ λόγια διηνεκῶς μελέτα. ἀλλ' εἰ καὶ πλούσιος ὑπάρχεις, χρείαν τέχνης

πρὸς τὸ τρέφεσθαι οὐκ ἔχων, μὴ ῥεμβὸς γίνου μηδὲ ἀκαιροπάτος, ἀλλ' εἴτε προσέρχῃ τοῖς πιστοῖς τε καὶ ὁμοδόξοις, συμβάλλων τὰ ζωοποιὰ προσομίλει ῥήματα, 5. εἰ δὲ μή, καθεζόμενος ἔνδον ἀναγίνωσκε τὸν νόμον, τὰς βασιλείους, τοὺς προφήτας, τὸ εὐαγγέλιον τὸ τούτων συμπλήρωμα. 6. τῶν ἐθνικῶν βιβλίων πάντων ἀπέχου· τί γάρ σοι καὶ ἀλλοτρίοις λόγοις ἢ νόμοις ἢ ψευδοπροφήταις; ἃ δὴ καὶ παρατρέπει τῆς πίστεως τοὺς ἐλαφρούς. τί γάρ σοι καὶ λείπει ἐν τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐπ' ἐκεῖνα τὰ ἐθνόμυθα ὁρμήσῃς; εἴτε γὰρ ἱστορικὰ θέλεις διέρχεσθαι, ἔχεις τὰς βασιλείους· εἴτε σοφιστικὰ καὶ ποιητικά, ἔχεις τοὺς προφήτας, ἐν οἷς πάσης ποιήσεως καὶ σοφιστείας πλείονα ἀγχίνοιαν εὑρήσεις, ὅτι κυρίου τοῦ μόνου σοφοῦ θεοῦ φθογγαί εἰσιν· εἴτε ᾀσματικῶν ὀρέγῃ, ἔχεις τοὺς ψαλμούς· εἴτε ἀρχαιογονίας, ἔχεις τὴν γένεσιν· εἴτε νομίμων καὶ παραγγελιῶν, τὸν ἔνδοξον κυρίου τοῦ θεοῦ νόμον. πάντων οὖν τῶν ἀλλοτρίων καὶ διαβολικῶν ἰσχυρῶς ἀπόσχου. πλὴν καὶ τὸν νόμον ἀναγινώσκων, ἀπόσχου τῶν τῆς δευτερώσεως· μόνον δὲ πρὸς ἱστορίαν ἀναγίνωσκε εἰς τὸ γινώσκειν σε καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, ὅτι ἀπὸ τοιούτων καὶ τοσούτων ἐῤῥύσατό σε δεσμῶν. ἔστω δέ σοι πρὸ ὀφθαλμῶν γινώσκειν, τί νόμος καὶ τί τὰ τῆς δευτερώσεως τά ἐν τῇ ἐρήμῳ δοθέντα· νόμος γάρ ἐστι τίνα ἐλάλησε κύριος ὁ θεὸς πρὸ τοῦ τὸν λαὸν εἰδωλολατρῆσαι καὶ μοσχοποιῆσαι, τοῦτ' ἔστιν ἡ δεκάλογος. ἃ δὲ ἁμαρτήσασιν αὐτοῖς ἐπετέθη δεσμά, σὺ σεαυτῷ μὴ ἐπισπάσῃ. ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῶν οὐ δι' ἕτερόν τι ἦλθεν, ἢ ἵνα πληρώσῃ τὸν νόμον, καὶ τὰ δεσμὰ τῆς δευτερώσεως παύσῃ. διὰ γὰρ

τοῦτο προσκαλούμενος ἡμᾶς ἔλεγε[a]· δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. σὺ οὖν ἀναγνοὺς τὸν νόμον σύμφωνον ὄντα τῷ εὐαγγελίῳ καὶ τοῖς προφήταις, ἀναγίνωσκε καὶ τὰς βασιλείους, ὅπως εἰδέναι ἔχοις ὁπόσοι δίκαιοι ἐγένοντο βασιλεῖς καὶ ηὐξήθησαν ὑπὸ θεοῦ καὶ ἡ ἐπαγγελία τῆς αἰωνίου ζωῆς αὐτοῖς διέμεινε παρ' αὐτῷ, ὅσοι δὲ βασιλεῖς ἐξεπόρνευσαν ἀπὸ θεοῦ ἀπώλοντο καὶ τῆς αὐτοῦ ζωῆς ἐστερήθησαν, ἀντὶ ἀναπαύσεως κόλασιν κληρωσάμενοι. ταῦτα οὖν ἀναγινώσκων πολὺ τῇ πίστει αὐξηθήσῃ.

Περιπατῶν δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ χρήσῃ βαλανείῳ ἀνδρείῳ, ἵνα μὴ διὰ τὸ ἐπιδεικνύναι σε σῶμα ἐν ἀσχήμῳ ἀποκαλύψει ἢ σὺ παγιδευθῇς ἢ παγιδεύσῃς ἐπὶ σαυτῷ. φυλάσσου οὖν τὰ τοιαῦτα. 7. μάθωμεν γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ[b] τί λέγει ὁ ἅγιος λόγος· υἱέ μου φύλασσε ἐμοὺς λόγους, τὰς δὲ ἐμὰς ἐντολὰς κρύψον παρὰ σεαυτῷ. εἶπον τὴν σοφίαν σὴν ἀδελφὴν εἶναι, τὴν δὲ φρόνησιν γνώριμον περιποίησαι σεαυτῷ, ἵνα σε τηρήσῃ ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίου καὶ πονηρᾶς, ἐάν σε λόγοις τοῖς πρὸς χάριν ἐμβάληται· ἀπὸ γὰρ θυρίδος οἴκου αὐτῆς εἰς τὰς πλατείας παρακύπτουσα, ὃν ἂν ἴδῃ τῶν ἀφρόνων τέκνων ἐνδεῆ φρενῶν παραπορευόμενον ἐν ἀγορᾷ ἐν διόδοις οἴκων αὐτῆς καὶ λαλοῦντα ἐν σκότει ἑσπερινῷ, ἡνίκα ἂν ᾖ ἡσυχία νυκτερινὴ καὶ γνοφώδης. ἡ δὲ γυνὴ συναντᾷ αὐτῷ εἶδος ἔχουσα πορνικόν, ἣ ποιεῖ νέων ἐξίπτασθαι καρδίαν· ἀναπτερουμένη δέ ἐστι καὶ ἄσωτος, ἐν οἴκῳ δὲ οὐχ ἡσυχάζουσιν οἱ πόδες αὐτῆς· χρόνον γάρ τινα ἔξω ῥέμβεται, χρόνον δὲ ἐν πλατείαις παρὰ πᾶσαν

[a] Mth. 11, 28. [b] Prov. 7, 1.

γωνίαν ἐνεδρεύει· εἶτα ἐπιλαβομένη ἐφίλησεν αὐτὸν ἀναιδεῖ τε προσώπῳ προσεῖπεν αὐτόν· θυσία εἰρηνική μοί ἐστι, σήμερον ἀποδίδωμι τὰς εὐχάς μου· ἕνεκα τούτου ἐξῆλθον εἰς συνάντησίν σου, ποθοῦσα τὸ σὸν πρόσωπον εὕρηκά σε· κειρίαις τέτακα τὴν κλίνην μου, ἀμφιτάπησι δὲ ἔστρωσα τοῖς ἀπ᾽ Αἰγύπτου, διέῤῥαγκα τὴν κοίτην μου κρόκῳ, τὴν δὲ οἶκόν μου κινναμώμῳ. ἐλθὲ καὶ ἀπολαύσωμεν φιλίας ἕως ὄρθρου, καὶ ἐγκυλισθῶμεν ἔρωτι· ἀπεπλάνησε δὲ αὐτὸν πολλῇ ὁμιλίᾳ, βρόχοις τε τοῖς ἀπὸ χειλέων ἐξώκειλεν αὐτόν. ὁ δὲ ἐπηκολούθησεν αὐτῇ κεπφωθείς. μὴ πρόσεχε φαύλῃ γυναικὶ, μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης. λιπαίνει τὴν φαρυγγά σου, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὑρήσεις καὶ ἠκονημένον μᾶλλον μαχαίρας διστόμου. μεταμεληθήσῃ ἐπ᾽ ἐσχάτων σου, ἡνίκα ἂν κατατριβῶσι σάρκες σώματός σου, καὶ ἐρεῖς· πῶς ἐμίσησα παιδείαν καὶ ἐλέγχους ἐξέκλινεν ἡ καρδία μου καὶ οὐκ ἤκουον φωνῆς παιδευόντων με, καὶ διδάσκουσι με, οὐ παρέβαλλον τὸ οὖς μου. παρ᾽ ὀλίγον ἐγενόμην ἐν παντὶ κακῷ. ἵνα δὲ μὴ διὰ πλειόνων παρεκτείνωμεν τὰς μαρτυρίας, εἴ τινα παρήκαμεν, οἱ σοφοὶ ἑαυτοῖς τὰ καλὰ ἐπιλέγοντες ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἐπιστερεοῦσθε, παραιτούμενοι πάντα τὰ φαῦλα εἰς τὸ ὁσίους εὑρεθῆναι ὑμᾶς ἐν ζωῇ αἰωνίῳ παρὰ θεῷ.

8. Ἡ γυνὴ ὑποτασσέσθω τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ, ὅτι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ ὑπάρχει, τοῦ δὲ ἀνδρὸς τοῦ πορευομένου ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης κεφαλή ἐστιν ὁ Χριστὸς μετὰ τὸν παντοκράτορα θεὸν ἡμῶν καὶ πατέρα τοῦ τε ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, κύριον

πάσης τε πνοῆς καὶ δυνάμεως (ᾧ ἡ δόξα) φοβήθητί σου τὸν ἄνδρα, ὦ γύναι, καὶ ἐντράπηθι αὐτῷ μόνῳ ἀρέσκουσα, ὑπάρχουσα ἑτοίμη ταῖς διακονίαις αὐτοῦ, ὡς λέγει ἐν τῇ σοφίᾳ· γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη· θαρσεῖ ἐπ᾽ αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. τοιαύτη σκύλων οὐκ ἀπορήσει, ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθὰ κατὰ πάντα τὸν βίον· μηρυσαμένη ἔριον καὶ λίνον ἐποίησεν εὔχρηστα ταῖς χερσὶν αὐτῆς. ἐγένετο ὡς ναῦς ἐμπορευομένη μακρόθεν συνάγουσα αὐτῷ τὸν βίον. καὶ ἀνίσταται ἐκ νυκτῶν καὶ ἔδωκε βρώματα τῷ οἴκῳ καὶ ἔργα ταῖς θεραπαίναις. θεωρήσασα γεώργιον ἐπρίατο, ἀπὸ δὲ τῶν καρπῶν τῶν χειρῶν αὐτῆς ἐφύτευσε κτῆμα. ἀναζωσαμένη τὸν ὀσφὺν αὐτῆς ἤρεισε τοὺς ἑαυτῆς βραχίονας καὶ ἐγεύσατο ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι καὶ οὐκ ἀποσβέννυται ὁ λύχνος αὐτῆς ὅλην τὴν νύκτα· τοὺς πηχεῖς αὐτῆς ἐκτείνει εἰς τὰ χρήσιμα, τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐρείδει εἰς ἄτρακτον. χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινε πτωχῷ. οὐ φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ παρ᾽ αὐτῇ εἰσιν ἐνδεδυμένοι δισσὰς στολὰς καὶ χλαίνας. ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἐκ βύσσου καὶ πορφύρας ἐνδύματα. περίβλεπτος δὲ γίνεται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἡνίκα ἂν κάθηται ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων. σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο τοῖς Φοίνιξι, περιζώματα δὲ τοῖς Χαναναίοις· ἰσχὺν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο καὶ εὐφράνθη ἐν ἡμέραις ἐσχάταις· στόμα αὐτῆς διήνοιξε σοφῶς καὶ προσηκόντως καὶ τάξιν ἐστείλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς. στεγναὶ διατριβαὶ οἴκων αὐτῆς, σῖτα δὲ ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγε· τὸ στόμα αὐτῆς

ἀνοίξει σοφῶς καὶ ἐννόμως· θεσμοὶ δὲ ἐλεημοσύνης ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς· ἀνέστησαν τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ πλουτήσαντα ᾔνεσαν αὐτὴν καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐπῄνεσεν αὐτήν. πολλαὶ θυγατέρες ἐκτήσαντο πλοῦτον, πολλαὶ ἐποίησαν δύναμιν, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι πάσας· γυνὴ γὰρ εὐσεβὴς εὐλογεῖται, φόβον δὲ κυρίου αὐτὴ αἰνείτω· δότε αὐτῇ ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτῆς καὶ αἰνείσθω ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ πάλιν[a]· γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. μεμαθήκατε ὁποῖα ἐγκώμια γυνὴ σώφρων καὶ φίλανδρος λαμβάνει ἀπὸ κυρίου τοῦ θεοῦ καὶ εὑρέθη πιστὴ καὶ ἀρεστὴ κυρίῳ. σὺ οὖν, ὦ γύναι, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τῷ ἀρέσκειν σε ἀλλοτρίοις ἀνδράσιν μηδὲ τὰ τῆς ἑταιριζομένης ἐμπλέγματα ἢ ἐνδύματα ἢ ὑποδήσεις μιμοῦ φορεῖν εἰς τὸ ὑπάγεσθαί σε τοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα παγιδευομένους. καὶ γὰρ εἰ σὺ οὐκ ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ταῦτα ποιεῖς τὰ μύση, ὅμως ἁμαρτάνεις, ἀναγκάσασα ἐπενεχθῆναί σοί τινα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαί σου. εἰ δὲ ἁμαρτήσεις, καὶ σὺ ἐπλημμέλησας κἀκείνου ἔνοχος τῆς ψυχῆς ἐγένου· εἶτα ἁμαρτήσασα ἐφ' ἑνὶ ἀπογνοῦσα ἐφ' ἑτέροις ἐκτραπήσῃ ἀπηλγηκυῖα, καθά φησιν· ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ[b]· ἐπέρχεται δὲ αὐτῷ ἀτιμία καὶ ὄνειδος. ἡ γὰρ τοιαύτη λοιπὸν ἀφειδῶς τετρωμένη παγιδεύει ψυχὰς ἀφρόνων.[c] καὶ πάλιν[d]· κρεῖσσον οἰκεῖν ἐπὶ γωνίας ὑπαίθρου, ἢ μετὰ γυναικὸς γλωσσώδους καὶ μαχίμης. μὴ οὖν μιμοῦ τὰς τοιαύτας γυναῖκας σὺ ἡ χριστιανὴ ὑπάρχουσα, πιστὴ δὲ θέλουσα εἶναι τῷ σῷ ἀνδρὶ πρόσεχε ἐπὶ τὸ ἀρέσκειν αὐτῷ μόνον, ἐν δὲ ταῖς

[a] Prov. 12, 4.
[b] Eccl. 7, 27.
[c] Prov. 18, 3.
[d] Prov. 21, 9. 19.

πλατείαις σκέπουσα τὴν κεφαλήν σου. διὰ γὰρ τῆς ἐπικαλύψεως ἀποκλεισθήσεται τὸ πολὺ κάλλος σου. μὴ καταζωγράφει σου τὸ ὑπὸ θεοῦ πεποιημένον πρόσωπον. κάτω βλέπουσα τὴν ὁδοιπορίαν σου ποιοῦ περικαλύπτουσα ἑαυτήν. **9.** περιΐστασο καὶ τὴν ἐν βαλανείῳ μετὰ ἀνδρῶν γενομένην λοῦσιν· γυναικείου δὲ ὄντος βαλανείου γυνὴ πιστὴ μετ' ἀνδρῶν μὴ λουέσθω. εἰ γὰρ περικαλύπτεται τὸ πρόσωπον τὴν ἀπ' ἀλλοτρίων ἀνδρῶν ὄψιν μετὰ αἰδοῦς κρύπτουσα, πῶς γυμνὴ μετὰ ἀνδρῶν ἡ τοιαύτη εἰς λοῦτρον εἰσελεύσεται; μὴ περισσοτέραν δὲ λοῦσιν ποιείσθω μηδὲ πολλὴν μηδὲ πολλάκις μηδὲ ἐν μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ. ὥρα δέ σοι ἔστω τακτὴ ἡ τῆς καιρολουσίας δεκάτη, δεῖ γάρ σε πιστὴν οὖσαν πάντοτε τὴν πολυόφθαλμον περιεργίαν φεύγειν. **10.** τὸ δὲ μάχιμόν σου πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα σου περίκοψον, πιστὴ ὑπάρχουσα, ἵνα σου ὁ ἀνὴρ, ἐὰν ᾖ ἐθνικὸς, μὴ διά σε σκανδαλισθεὶς βλασφημήσῃ θεὸν καὶ σὺ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος εὑρεθῇς παρὰ θεῷ. [a] οὐαὶ γὰρ, φησὶ, δι' οὗ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. εἰ δὲ πιστὸς ὑπάρχει σου ὁ ἀνὴρ, ἀναγκασθήσεται ὡς εἰδὼς τὰς γραφὰς εἰπεῖν τὸ ῥῆμα τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ σοφίᾳ· [b] κρεῖσσον οἰκεῖν ἐπὶ γωνίας ὑπαίθρου ἢ μετὰ γυναικὸς γλωσσώδους καὶ μαχίμης. αἱ οὖν γυναῖκες, διὰ τῆς αἰδοῦς καὶ πρᾳότητος τὴν θεοσέβειαν ἐπιδείκνυσθε εἰς ἐπιστροφὴν καὶ προτροπὴν πίστεως τοῖς ἐκτὸς εἴτε γυναιξὶν εἴτε ἀνδράσιν. καὶ εἰ δι' ὀλίγων νουθετήσαντες ἐπαιδεύσαμεν ὑμᾶς, ἀδελφαὶ καὶ θυγατέρες καὶ μέλη

[a] Isa. 52, 5. [b] Prov. 21, 19.

ἡμῶν, ὡς σοφαὶ καὶ αὗται ἀλοιδόρητοι τοῦ βίου διαμείνατε· ἐκζητεῖτε μαθήματα γινώσκειν, δι' ὧν δυνήσεσθε τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐγγίσαι βασιλείᾳ.

II.

1. Περὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων ἠκούσαμεν τὸν ποιμένα τὸν καθιστάμενον ἐπίσκοπον καὶ πρῶτον ἐν πρεσβυτηρίῳ εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐν πάσῃ παροικίᾳ δεῖν ὑπάρχειν ἀνέγκλητον, ἀνεπίληπτον, ἀνέπαφον πάσης ἀδικίας, ἄνθρωπον οὐκ ἐλάττονα ἐτῶν πεντήκοντα, ὅτι τρόπῳ τινὶ τὰς νεωτερικὰς ἀταξίας καὶ τὰς διαβολὰς ἐκπεφευγὼς ὑπάρχει καὶ τὰς τινῶν ψευδαδέλφων εἰς πολλοὺς ἐπιφερομένας βλασφημίας οὐ γινωσκόντων τὸ ῥῆμα τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένον· [a] ὃς ἂν λαλήσῃ ῥῆμα ἀργὸν, ἀποδώσει περὶ αὐτοῦ λόγον τῷ κυρίῳ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. ἔστω οὖν, εἰ δυνατὸν, πεπαιδευμένος· εἰ δὲ ἀγράμματος, ἀλλ' οὖν ἔμπειρος τοῦ λόγου, καθήκων τῇ ἡλικίᾳ. εἰ δὲ ἐν παροικίᾳ μικρᾷ ὑπαρχούσῃ που προβεβηκὼς τῷ χρόνῳ μὴ εὑρίσκηται μεμαρτυρημένος ὡς σοφὸς καὶ ἄξιος εἰς ἐπισκοπὴν κατασταθῆναι, νέος δὲ ἦν ἐκεῖ μεμαρτυρημένος ὑπὸ τῶν συνόντων αὐτῷ ὡς ἄξιος ἐπισκοπῆς, διὰ τῆς νεότητος ἐν πρᾳύτητι καὶ εὐταξίᾳ γῆρας ἐπιδεικνύμενος, δοκιμασθεὶς εἰ ὑπὸ πάντων οὕτως μαρτυρεῖται, καθιστάσθω ἐν εἰρήνῃ. καὶ γὰρ Σολομὼν δωδεκαετὴς τοῦ Ἰσραὴλ

[a] Mth. 12, 36.

ἐβασίλευσε καὶ Ἰωσίας ἐν δικαιοσύνῃ ὀκτὼ ἐτῶν ἐβασίλευσεν, ὁμοίως δὲ καὶ Ἰωᾶς ἑπτὰ ἐτῶν ἦρξε τοῦ λαοῦ. ὥστε, εἰ καὶ νέος, ἀλλὰ πρᾷος ὑπαρχέτω, δειλός τε καὶ ἡσύχιος, ὅτι λέγει διὰ τοῦ Ἡσαΐου κύριος ὁ θεός· [a] ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾳὺν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους διὰ παντός; καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ οὕτω· [b] μακάριοι οἱ πρᾳεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. ἔστω δὲ καὶ ἐλεήμων, ὅτι πάλιν εἴρηται· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ἔστω δὲ καὶ εἰρηνοποιὸς, ὅτι λέγει· μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. γινέσθω δὲ καὶ εὐσυνείδητος πάσης κακίας καὶ πονηρίας καὶ ἀδικίας κεκαθαρισμένος, ὅτι πάλιν εἴρηται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ θεὸν ὄψονται. 2. ἔστω οὖν καὶ νηφάλιος, σώφρων, κόσμιος, εὐσταθὴς, ἀτάραχος, μὴ πάροινος, μὴ πλήκτης, ἀλλ' ἐπιεικὴς, ἄμαχος, ἀφιλάργυρος, μὴ νεόφυτος, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου, [c] ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. τοιοῦτον δὲ δεῖ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, μιᾶς ἄνδρα γεγεννημένον γυναικὸς, καλῶς τοῦ ἰδίου οἴκου προεστῶτα. οὕτω γὰρ δοκιμαζέσθω, ὁπόταν τὴν χειροτονίαν λαμβάνων καθίσταται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς, εἴ ἐστι σεμνὸς, εἰ γυναῖκα σεμνὴν καὶ πιστὴν ἔχει, εἰ τέκνα θεοσεβῶς ἀνατρέψας καὶ παιδεύσας προήγαγεν, εἰ οἱ κατ' οἶκον αὐτοῦ εὐλαβούμενοι καὶ ἐντρεπόμενοι αὐτὸν ὑπήκοοι πάντες εἰσὶν αὐτῷ. εἰ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα ἴδιοι αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν στασιάζουσι καὶ ἀπειθοῦσι, πῶς οἱ

[a] Isa. 66, 2. [b] Mth. 5, 5. 7. 8. [c] Luc. 14, 11.

ἔξω τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἴδιοι γενόμενοι αὐτῷ ὑποταγήσονται; 3. δοκιμαζέσθω οὖν, εἰ ἄμωμός ἐστι περὶ βιωτικὰς χρείας. γέγραπται γάρ· [a] μωμοσκοπεῖτε τὸν μέλλοντα εἰς ἱερωσύνην προχειρίζεσθαι. ὑπαρχέτω οὖν καὶ ἀόργητος, ὅτι λέγει ἡ σοφία· [b] ὀργὴ καὶ φρονίμους ἀπόλλυσιν. ἔστω δὲ εὔσπλαγχνος, ἀβάναυσος, ἀγαπητικὸς, ὅτι λέγει κύριος· ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. ἔστω δὲ εὐμετάδοτος, φιλόχηρος, φιλόξενος, ὑπηρετικὸς, εὐδιάκονος, εὔσκυλτος, ἀνεπαίσχυντος, εἰδὼς τὸν μᾶλλον ὄντα ἄξιον ὑπολήψεως. 4. εἰ γὰρ χήρα τις ὑπάρχουσα ἡ δυναμένη ἐπαρκεῖν τὰ χρηστήρια, ἑτέρα δὲ οὐ χήρα, ἀλλ' ἐνδεὴς ὑπάρχει ἢ διὰ νόσον ἢ διὰ τεκνοτροφίαν ἢ δι' ἀσθένειαν, ἐπὶ ταύτην μᾶλλον ἐκτεινάτω τὴν χεῖρα. εἰ δέ τις ὡς καταφαγὰς ἢ μέθυσος ἢ ἀργὸς ἐν τοῖς βιωτικοῖς θλίβεται, οὔκ ἐστιν ἄξιος ἐπικουρίας οὔτε μὴν ἐκκλησίας. 5. ἔστω οὖν ὁ ἐπίσκοπος ἀπροσωπόληπτος, μήτε πλούσιον ἐντρεπόμενος ἢ κολακεύων παρὰ τὸ προσῆκον, μήτε πένητα παρορῶν ἢ καταδυναστεύων. τροφῇ καὶ πότῳ λυσιτελὴς καὶ αὐτάρκης ὑπαρχέτω, ἵνα δυνηθῇ νήφειν πρὸς τὸ νουθετεῖν τοὺς ἀπαιδεύτους. ἔστω δὲ μὴ δάπανος, μὴ τρυφητὴς, μὴ ἡδύβιος, μὴ χρηστοφάγος· ἔστω δὲ μακρόθυμος ἐν ταῖς νουθεσίαις, πολυδιδακτικὸς, μελετῶν καὶ πολὺς ἐν ἀναγνώσμασιν, ἵνα τὰς γραφὰς ἐπιμελῶς ἑρμηνεύσῃ, ὁμοστοίχως τοῖς προφήταις καὶ τῷ νόμῳ τὸ εὐαγγελίον ἑρμηνεύων. [b] πρὸ πάντων δὲ διαστολεὺς ἀγαθὸς γινέσθω, νόμον καὶ δευτέρωσιν διαιρῶν καὶ δεικνύων τί ἐστι νόμος

[a] Luc. 21, 17. [b] Prov. 15, 1.

πιστῶν καὶ τί δεσμὰ ἀπίστων, ἵνα μή τις ὑποπέσῃ τοῖς δεσμοῖς. ἐπιμελοῦ οὖν τοῦ λόγου, ἐπίσκοπε, ἵνα, εἰ δυνατόν σοι, πάντα κατὰ λέξιν ἑρμηνεύσῃς καὶ ἐν πολλῇ διδαχῇ πλουσίως τρέφῃς καὶ ποτίσῃς τὸν λαόν σου. **6.** ἔστω δὲ ὁ ἐπίσκοπος μὴ αἰσχροκερδὴς καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἐθνῶν βλαπτόμενος μᾶλλον ἢ βλάπτων, μὴ φιλοπλούσιος, μὴ ψευδόμαρτυς, μὴ θυμώδης, μὴ φιλόμαχος, μὴ φίλαρχος, μὴ δίγνωμος, μὴ δίγλωσσος, μὴ πρὸς διαβολὴν ἢ καταλαλιὰν φιλήκοος, μὴ ταῖς ἑορταῖς τῶν ἐθνῶν ἐπορεγόμενος, ἀπάταις κεναῖς μὴ χρώμενος, μηδὲ ἐπιθυμητικὸς μηδὲ φιλάργυρος, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα δαιμόνων ἔργα. ταῦτα δὲ πάντα ὁ ἐπίσκοπος καὶ τοῖς λαϊκοῖς διαβεβαιούμενος παραγγελλέτω. ἔστω δὲ σοφὸς, ταπεινόφρων, νουθετικὸς ἐν ταῖς κυριακαῖς παιδείαις, καλογνώμων, ἀποτεταγμένος πᾶσι ταῖς ἐν τῷ βίῳ πονηροῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ πάσαις ἐθνικαῖς ἐπιθυμίαις. ἔστω ὀξὺς πρὸς τὸ γνῶναι τοὺς φαύλους καὶ φυλάσσεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν, φίλος δὲ ὢν πάντων, δικαιοκριτικὸς καὶ ὅσα καλὰ ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἢ ὑπάρχει, ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος ἐν ἑαυτῷ κεκτήσθω· ὅτι ἀνεπίληπτος ἀδικίας ὢν ποιμὴν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητὰς ἀναγκάσει καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ προτρέψεται τῶν ἰδίων αὐτοῦ ποιημάτων μιμητὰς γενηθῆναι· ὡς λέγει ὁ κύριος ἐν δωδεκαπροφήτῳ· [a] καὶ ἔσται καθὼς ὁ ἱερεὺς οὕτω καὶ ὁ λαός. σκοποὺς γὰρ εἶναι δεῖ ὑμᾶς τῷ λαῷ τοὺς ἐπισκόπους, ὅτι καὶ ὑμεῖς σκοπὸν ἔχετε τὸν Χριστόν. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε σκοποὶ ἀγαθοὶ τῷ λαῷ· ὅτι

[a] Hos. 4, 9.

λέγει κύριος διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ[a]· μάχαιραν ἐὰν ἐπιφέρω ἐπὶ χώραν, λαμβάνει ὁ λαὸς τῆς χώρας ἐκείνης ἄνδρα τινὰ ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ποιοῦσιν ἑαυτοῖς φύλακα, ἵνα ἰδὼν τὴν μάχαιραν ἐρχομένην σημάνῃ τῇ κερατίνῃ καὶ φυλάξηται ὁ ἀκούσας. καὶ ἐὰν μὴ φυλάξηται καὶ ἔλθῃ ἡ μάχαιρα καὶ λάβῃ αὐτὸν, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἔσται, ὅτι οὐκ ἐφυλάξατο ἀκούσας τῆς κερατίνης. ὁ δὲ φυλαξάμενος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐῤῥύσατο, καὶ ἐὰν ἰδὼν τὴν μάχαιραν ἐρχομένην μὴ προμηνύσῃ καὶ λάβῃ ψυχήν, ἡ μὲν ψυχὴ τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῆς ἐλήφθη, τὸ δὲ αἷμα ἐκ χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητηθήσεται. μάχαιρα μέν ἐστιν ἡ κρίσις, σάλπιγξ δὲ τὸ εὐαγγέλιον, σκοπὸς δὲ ὁ κατασταθεὶς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπίσκοπος. δεῖ σε οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, κηρύσσοντα διαμαρτύρασθαι καὶ διαβεβαιοῦσθαι περὶ τῆς κρίσεως. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς διαγγείλετε καὶ διαμαρτύρεσθε, ὅτι εἰς ὑμᾶς ἡ ἁμαρτία τῶν ἀγνοούντων ἕψεται· διὸ τοὺς ἀναστρεφομένους ἐν ἀπαιδευσίᾳ νουθετεῖτε καὶ ἐλέγχετε μετὰ παῤῥησίας. ἐκ γὰρ τοῦ πολλάκις ἀκούειν εἰκός τινας δυσωπηθέντας κἂν ἅπαξ τι τῶν καλῶν ποῆσαι καὶ τῶν πονηρῶν παραιτήσασθαι. ὅτι καὶ ὁ κύριος λέγει ἐν τῷ νόμῳ· ἄκουε Ἰσραὴλ, καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πολλάκις μνημονεύεται λέγων· [b]ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ οὐκ ἤκουσαν οὐδὲ οἱ δοκοῦντες ἀκηκοέναι, εἰς τὰς ὀλεθρίους καὶ δεινὰς αἱρέσεις κατασυρέντες. 7. οὐ πιστεύομεν οὖν, ἀδελφοὶ, καταβάντα τινὰ εἰς τὸ ὕδωρ ἔτι πράσσειν τὰ τῶν ἀνόμων ἀσελγήματα· ὁ δὲ ἁμαρτήσας μετὰ τὸ βάπτισμα, οὗτος εἰς γέενναν ἤδη κατακέκριται. 8. ὑπολαμβάνομεν δὲ τοὺς ἀπίστους συ-

[a] Ez. 33. [b] Mth. 11, 15. 13, 9.

κοφαντεῖν διὰ τὸ μηκέτι αὐτοῖς συναναμίγνυσθαι καὶ συνευδοκεῖν ἡμᾶς. ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γὰρ λέγει· [a] μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς ἢ διώξωσιν ἢ εἴπωσι καθ' ὑμῶν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ. εἰ οὖν τις βλασφημηθείη ἐπὶ ψεύσματι, μακάριος ὁ τοιοῦτος. λέγει γὰρ ἡ γραφή· ἀνὴρ ἀδόκιμος ἀπείραστος· εἰ δέ τις ἐλεγχθῇ πράξας τι ἄνομον, ὁ τοιοῦτος χριστιανὸς οὔκ ἐστιν. ὅθεν τοὺς τοιούτους ἐλεγχθέντας ἀληθῶς, παραιτήσεται ὁ ἐπίσκοπος, ὅς ἐστιν ἀπρόσκοπος καὶ ἀπροσωπόληπτος. **9.** εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος οὐκ εὐσυνείδητος ὑπάρχων προσωπολήπτης γενόμενος διά τινα αἰσχροκερδῆ δωροληψίαν φείσεται τοῦ ἀνόμως ἁμαρτόντος, ἐάσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μένειν αὐτόν, **10.** ὁ τοιοῦτος ἐβεβήλωσε τὴν ἐκκλησίαν θεῷ καὶ ἀνθρώποις πολλοῖς καὶ κατηχουμένοις ἔτι νέοις τῇ συνέσει. διὰ γὰρ τὴν ἀκορίαν τῆς ἀνομίας βλέποντες τὸν τοιοῦτον ἐν ἑαυτοῖς διακριθήσονται καὶ συναπολοῦνται αὐτῷ. εἰ δὲ βλέποι ὁ ἁμαρτὼν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς διακόνους ἀθῴους ἐγκλήματος καὶ τὸ ποίμνιον καθαρὸν ὑπάρχον, πρῶτον μὲν οὐ τολμήσει εἰς ἐκκλησίαν θεοῦ εἰσελθεῖν πλησσόμενος τῇ συνειδήσει αὐτοῦ· εἰ δὲ εἰσέλθοι, ἐλεγχθήσεται. περιβλεψάμενος τοὺς καθένα καὶ ἐν οὐδενὶ μῶμον εὑρίσκων, οὔτε παρὰ ἐπισκόπῳ οὔτε μὴν παρὰ τῷ λαῷ, αἰσχυνθεὶς μετὰ αἰδοῦς ἐξελεύσεται εἰρηνικῶς καὶ μενεῖ κεκαθαρισμένον τὸ ποίμνιον. προσκλαύσει τε τῷ θεῷ καὶ μετανοήσει ἐφ' οἷς ἥμαρτεν καὶ ἕξει ἐλπίδα καὶ τὸ ποίμνιον ὅλον θεασάμενον ἐκείνου τὰ δά-

[a] Mth. 5, 11.

κρυα φοβηθήσεται, εἰδὸς καὶ συνιόν, ὅτι ἁμαρτὼν ἀπόλλυται. **11.** διὰ τοῦτο οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, σπούδαζε καθαρὸς εἶναι τοῖς ἔργοις, γνωρίζων τὸν τόπον σου ὡς θεοῦ τύπον ἔχων. καὶ οὕτως ἐν ἐκκλησίᾳ καθέζου τὸν λόγον ποιούμενος ὡς ἐξουσίαν ἔχων κρίνειν τοὺς ἡμαρτηκότας· ὅτι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις εἴρηται· [a] ὃ ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τῷ οὐρανῷ. **12.** κρίνε οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, μετ' ἐξουσίας ὡς ὁ θεὸς, ἀλλὰ τοὺς μετανοοῦντας προσδέχου. ἐπίπλησσε, νουθέτει, παρακάλει· ὅτι κύριος ὁ θεὸς μετὰ ὅρκου ἐπηγγείλατο ἄφεσιν τοῖς μετανοοῦσιν. λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· [b] εἶπον πρὸς αὐτούς· ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἀδωναῒ κύριος, οὐ θελήσω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλ' ἵνα ἀποστρέψῃ ὁ ἀσεβὴς ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῇ. ἐπιστράφητε οὖν ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν τῶν πονηρῶν καὶ μὴ ἀποθνήσκετε, οἶκος Ἰσραήλ. ἐνταῦθα εὐέλπιδας ἐποίησε τοὺς ἡμαρτηκότας, ἐὰν μετανοήσωσιν, μήποτε ἀπηλγηκότες μένωσιν ἐν ταῖς παρανομίαις. **13.** τοὺς μέντοι ἀναμαρτήτους τοιούτους μένειν χρὴ, ὅπως μὴ δέωνται ὀδύνης, λύπης καὶ κλαυθμῶν καὶ ἀφέσεως· τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε ἁμαρτήσας, εἰ ἡμέρας ζήσεις ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ἵνα μετανοήσῃς; ὅτι ἄδηλος ἡ ἔξοδός σου ἐκ τοῦ βίου ὑπάρχει καὶ ἐν ἁμαρτίᾳ τελευτήσαντι μετάνοια οὐκ ἔσται· ὡς λέγει διὰ τοῦ Δαβίδ [c]· ἐν δὲ τῷ ᾄδῃ τις ἐξομολογήσεταί σοι; διὰ τοῦτο ἀκίνδυνος μένει πᾶς ὁ φειδόμενος τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς καὶ μένων ἀναμάρτητος, ὅπως καὶ τὰς προγεγονυίας ὑπ' αὐτοῦ δικαιοσύνας αὐτῷ συντηρήσῃ.

[a] Mth. 18, 18. [b] Ez. 23, 11. [c] Ps. 6, 6.

[a] σὺ οὖν οὕτω κρίνε πρῶτον ἀπ' ἐξουσίας, ἔπειτα μετὰ ἐλέους καὶ οἰκτιρμοῦ ὑπισχνουμένου αὐτοῦ μετανοῆσαι διὰ τὸ εἰρημένον διὰ Δαβίδ στύφων προσδέχου. **14.** [b] μὴ παραδῷς θραύσει ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι. καὶ ἐν Ἱερεμίᾳ λέγει· [c] μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; διὰ τί ἀπέστρεψεν ὁ λαός μου ἀποστροφὴν ἀναιδῆ καὶ κατεκρατήθησαν ἐν τῇ προαιρέσει αὐτῶν; δέξαι οὖν τὸν μετανοοῦντα μὴ διστάζων ὅλως μηδὲ παρεμποδιζόμενος ὑπὸ τῶν ἀνηλεῶς λεγόντων, μὴ δεῖν τοιούτοις συμμολύνεσθαι. λέγει γὰρ κύριος· πατέρες ὑπὲρ παίδων οὐκ ἀποθνήσκουσιν οὐδὲ υἱοὶ ὑπὲρ πατέρων. καὶ πάλιν· [d] γῆ ἐὰν ἁμάρτῃ μοι τοῦ ἀδικῆσαι ἀδίκημα, καὶ ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτὴν καὶ συντρίψω [ἐπ' αὐτῆς] στήριγμα ἄρτου καὶ ἐξαποστελῶ εἰς αὐτὴν λιμὸν καὶ ἐξολεθρεύσω ἐξ αὐτῆς ἄνθρωπον καὶ κτῆνος· κἂν ὦσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες ἐν μέσῳ αὐτῆς, Νῶε καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιὴλ, οὗτοι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν σώσουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν, λέγει Ἀδωναῒ κύριος. σαφέστατα δεδήλωκεν ἡ γραφὴ, ὅτι συνὼν δίκαιος ἀδίκῳ οὐ συναπόλλυται μετ' αὐτοῦ, [e] ἀλλὰ σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται. ἕκαστος γὰρ περὶ ἑαυτοῦ ἀπολογήσεται. καὶ γὰρ οὐδὲ Ἰούδας ἔβλαψεν ἡμᾶς οὐδὲν συνευξάμενος ἡμῖν ἀλλὰ μόνος ἀπώλετο. καὶ ἐν τῇ κιβωτῷ Νῶε καὶ οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ ὑπῆρχον, οἳ ἐσώθησαν· ἐκεῖνοι ηὐλογήθησαν, Χὰμ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ἕτερος οὐκ ηὐλογήθη ἀλλὰ κατηράθη τὸ σπέρμα αὐτοῦ. οὐ χρὴ οὖν τοῖς ἑτοιμοθανάτοις καὶ μισανθρώποις καὶ

[a] Dt. 1. 17. [b] Ps. 73. 9. [c] Jer. 8, 4. 3, 22.
[d] Ez. 18, 20. 14, 3. [e] Prov. 5, 22.

φιλεγκλήμοσι καὶ μετὰ προφάσεως θανατοποιοῖς προσέχειν. δεῖ δὲ ὑμᾶς βοηθεῖν τοῖς νοσοῦσι καὶ κινδυνεύουσι καὶ σφαλλομένοις καὶ ῥύεσθαι ἐκ θανάτου. οὐ γὰρ δίκαιον κεφαλὴν ὄντα σε, ὦ ἐπίσκοπε, οὐρᾷ προσέχειν, τουτέστι λαϊκῷ στασιώδει ἀνθρώπῳ εἰς ἑτέρου ἀπώλειαν, ἀλλὰ τῷ λόγῳ κυρίου τοῦ θεοῦ μόνῳ. περὶ τοῦ μὴ δοκεῖν ἀπολλύναι ἢ συμμολύνεσθαι ταῖς ἑτέρων ἁμαρτίαις ἐκκόπτει πάλιν τὴν κακοήθη ὑπόνοιαν καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν οὕτως λέγει· [a] τί ὑμεῖς λέγετε αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην ἐπὶ γῆς Ἰσραήλ· οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακας καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἠμωδίασαν; ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἀδωναΐ κύριος, εἰ ἔτι ἔσται ἐν ὑμῖν λεγομένη ἡ παραβολὴ αὕτη, οἶκος Ἰσραήλ· ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαί εἰσιν. ὃν τρόπον ἡ ψυχὴ τοῦ πατρὸς, οὕτως ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ ἐμή ἐστιν· ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται. ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὃς ἔσται δίκαιος, ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην, ὁ τοιοῦτος δίκαιος ὑπάρχει· ζωῇ ζήσεται, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. καὶ ἐὰν γεννήσῃ υἱὸν κακὸν ἐκχέοντα αἷμα, ὃς ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου οὐκ ἐπορεύθη, οὐ ζήσεται, διὰ πάσας τὰς ἀνομίας ταύτας ἃς ἐποίησε θανάτῳ ἀποθανεῖται καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἔσται. καὶ ἐρεῖτε· διὰ τί οὐκ ἔλαβεν ὁ υἱὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ πατρὸς, δικαιοσύνην καὶ ἔλεος πεποιηκώς; ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται. υἱὸς οὐ λήψεται ἀδικίαν πατρὸς καὶ πατὴρ οὐ λήψεται ἀδικίαν υἱοῦ· δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται. ἐν τῷ ἀποστρέψαι

[a] Ez. 18, 2.

δίκαιον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ ποιήσει ἀδικίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ κατὰ πάσας τὰς ἀνομίας αὐτοῦ ἃς ἐποίησεν οὐ μὴ μνησθῶσιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ ᾗ ἠδίκησεν καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ᾗ ἥμαρτεν ἐν αὐτῇ ἀποθανεῖται. ἐν τῷ ἀποστρέψαι ἄνομον ἀπὸ τῆς ἀνομίας αὐτοῦ καὶ ποιήσει κρίμα καὶ δικαιοσύνην, ζωῇ ζήσεται. **15.** χρὴ οὖν ὑμᾶς μετὰ ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν κρίνειν τοὺς ἁμαρτάνοντας· ἐὰν γὰρ τὸν παρὰ ποταμὸν βαδίζοντα καὶ μέλλοντα ὀλισθαίνειν ὤσῃς εἰς τὸν ποταμὸν, ἐφόνευσας. δέον μᾶλλον τῷ ὀλισθαίνοντι ἐπιδοῦναι δεξιὰν, ἵνα μὴ τελείως ἀπόληται, ὅπως καὶ ὁ λαὸς νουθετῆται καὶ ὁ ἁμαρτήσας μὴ κατὰ πᾶν ἀπόληται. **16.** ἰδὼν δὲ σὺ τὸν ἡμαρτηκότα πικρανθεὶς κέλευσον αὐτὸν ἔξω βληθῆναι καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ πικραινέσθωσαν καὶ κατασχήτωσαν αὐτὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰςελθόντες ὑπὲρ αὐτοῦ ἐρωτάτωσαν. καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων ὁ σωτὴρ τὸν πατέρα ἠξίου, ὡς γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· [a]πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν ὅ, τι ποιοῦσιν· τότε σὺ κελεύσεις εἰςελθεῖν αὐτὸν καὶ ἀνακρίνας εἰ μετανοεῖ καὶ ἄξιός ἐστιν εἰς ἐκκλησίαν παραδεχθῆναι, στιϐώσας αὐτὸν ἡμέρας νηστειῶν κατὰ τὸ ἁμάρτημα, ἑϐδομάδας δύο ἢ τρεῖς ἢ πέντε ἢ ἑπτὰ, οὕτως αὐτὸν ἀπόλυσον, εἰπὼν αὐτῷ ὅσα ἁρμόζει διδάσκειν καὶ παραινεῖν, ὅπως μείνῃ παρ' ἑαυτῷ ταπεινοφρονῶν καὶ δεόμενος, ὡς ἐν γενέσει εἴρηται· [b]ἥμαρτες; ἡσύχασον. καὶ τῇ Μαρίᾳ τῇ τοῦ Μωσέως ἀδελφῇ ἡνίκα ἐλάλησε κατὰ Μωσέως καὶ μετέπειτα με-

[a] Luc. 23, 34. [b] Gen. 4, 7.

τενόησε καὶ ἠξίου ἀφέσεως, ἐῤῥήθη ὑπὸ τοῦ κυρίου· [a] εἰ ὁ πατὴρ αὐτῆς πτύων ἐνέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς, οὐκ ἂν ἐνετράπη. ἑπτὰ ἡμέρας ἀφορισθήτω ἔξω τῆς παρεμβολῆς καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται. οὕτως οὖν καὶ ἡμᾶς δέον ἐστι ποιεῖν, τοὺς ἐφ' ἁμαρτίαις λέγοντας μετανοεῖν ἀφορίζειν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἁμαρτήματος, ἔπειτα μετανοοῦντας προσλαμβάνεσθαι ὡς πατέρες υἱούς. **17.** εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος αὐτὸς ἐν προσκόμματι ὑπάρχει, πῶς ἔτι ἐπεξέλθοι ἐκζητῆσαι ἀδίκημά τινος ἢ ἐπιτιμῆσαί τινι διὰ προσωποληψίαν ἢ διὰ δωροληψίαν ἢ αὐτὸς ἢ οἱ διάκονοι οὐχ ὑπάρχοντες εὐσυνείδητοι; οὐ δυνήσονται συνεπιμαχεῖν τῷ ἐπισκόπῳ· εὐλαβοῦνται γὰρ ἀκούειν παρ' ἀνδρὸς τολμηροῦ τὸ ῥῆμα τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γεγραμμένον· [b] τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸν δὲ δοκὸν τὸν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; εὐλαβείσθω οὖν ὁ ἐπίσκοπος σὺν τοῖς διακόνοις αὐτοῦ ἀκοῦσαι ῥῆμά τι τοιοῦτον. πλειόνων γὰρ ὄντων τῶν ἁμαρτανόντων, πλείων ἔσται καὶ ἡ κακία. ἁμαρτία γὰρ ἀνεξέλεγκτος εἰς ὅλον ἔθνος τὸ μῦσος ἐπήγαγεν. δεῖ ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων μὴ παρασιωπᾶν, ἀλλ' ἐλέγχειν, νουθετεῖν, ὑποπιέζειν, στιβοῦν νηστείαις, ὅπως καὶ τοῖς ἑτέροις εὐλάβειαν ἐμποιήσῃ. χρὴ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τῶν ἁμαρτιῶν κωλυτὴν διὰ τῆς νουθεσίας γίνεσθαι καὶ τῆς δικαιοσύνης σκοπὸν καὶ τῶν ἡτοιμασμένων ὑπὸ θεοῦ ἀγαθῶν κήρυκα καὶ τῆς μελλούσης ὀργῆς ἐν τῇ κρίσει διαγγελτῆρα, ὅπως μὴ καταφρονήσῃ μηδενός. **18.** λέγει γὰρ ὁ κύριος

[a] Num. 12, 14. [b] Luc. 6, 41.

[a] ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. πάντων οὖν φροντιζέτω ὁ ἐπίσκοπος καὶ τῶν μὴ ἡμαρτηκότων, ἵνα μείνωσιν ἀναμάρτητοι, καὶ τῶν ἁμαρτανόντων, ἵνα μετανοῶσιν. καὶ τοῖς μετανοοῦσιν ἄφεσιν διδόναι χρή. γνώριζε οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, τὸ ἀξίωμά σου, ὅτι τοῦ ἀφιέναι ἐκληρώσω τὴν ἐξουσίαν. ἐξουσίαν οὖν ἔχων τοῦ λύειν, γνώριζε σεαυτὸν καὶ ἀξίως τοῦ τόπου σου ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀναστρέφου. ἀναμάρτητος μὲν γὰρ ἀνθρώπων οὐδεὶς, ἐπεὶ γέγραπται· [b] οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ᾽ ἐὰν μία ἡμέρα ᾖ ἡ ζωὴ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ τῶν προγεγενημένων δικαίων τε καὶ πατριαρχῶν οἱ βίοι καὶ αἱ ἀναστροφαὶ ἀνεγράφησαν. τὰ γὰρ ἐκείνων ῥύπη ἡμετέρα ἀσφάλεια καὶ παραίνεσις, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἁμαρτήσαντες συγγνώμην ἕξομεν. οὐδεὶς οὖν ἀναμάρτητος. σὺ δὲ κατὰ δύναμιν σπούδαζε ἀνεπίληπτος εἶναι καὶ περὶ πάντων μερίμνα, μὴ διὰ σέ τις σκανδαλισθεὶς ἀπόληται. ὁ γὰρ λαϊκὸς περὶ ἑαυτοῦ μόνου μεριμνᾷ, σὺ δὲ πάντων ἔχων βάρος καὶ μεῖζον βαστάζων φορτίον. γέγραπται γάρ· [c] καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσῆν· σὺ καὶ Ἀαρὼν λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῆς ἱερατείας. ὡς περὶ πλειόνων οὖν ἀπολογούμενος, περὶ πάντων φρόντιζε καὶ τοὺς μὲν ὑγιεῖς συντήρει, τοὺς δὲ ἡμαρτηκότας νουθέτει καὶ στιϐῶν τῇ ἀφέσει ἐλάφρυνον καὶ προσκλαύσοντα εἰσδέχου, πάσης τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένης, καὶ χειροτεθήσας αὐτὸν ἔα λοιπὸν εἶναι ἐν τῷ ποιμνίῳ. τοὺς δὲ ὑπνώδεις καὶ παρειμένους ἐπίστρεφε, ὑποστήριζε, παρακάλει, θεράπευε, ἐπιστάμενος

[a] Mth. 18, 10. [b] Job. 14, 4. [c] Numb. 18, 1.

ἡλίκον μισθὸν ἔχεις ταῦτα ποιῶν, ὥσπερ οὖν καὶ κίνδυνον, ἐὰν ἀμελήσῃς τούτων. λέγει γὰρ πρὸς τοὺς ἀμελοῦντας τοῦ λαοῦ ἐπισκόπους Ἰεζεκιήλ· [a] οὐαὶ τοῖς ποιμέσι τοῦ Ἰσραὴλ, οἳ ἐποίμαινον ἑαυτούς. οὐ τὰ πρόβατα ποιμαίνουσιν οἱ ποιμένες, ἀλλ' ἑαυτούς. τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε, τὸ ἰσχυρὸν σφάζετε, τὰ πρόβατα οὐ ποιμαίνετε, καὶ τὸ ἄῤῥωστον οὐκ ἰάσασθε, τὸ ἐνοχλούμενον οὐκ ἐνισχύσατε καὶ τὸ συντετριμμένον οὐ κατεπηδήσατε, τὸ ἐξωσμένον οὐ κατἐπεστρέψατε καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητήσατε, ἀλλὰ ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτά· καὶ διεσπάρησαν παρὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένα καὶ ἐγένοντο εἰς κατάβρωμα πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ δρυμοῦ. ἰδοὺ ἐγὼ πρὸς τοὺς ποιμένας καὶ ἐκζητήσω ἐγὼ τὰ πρόβατά μου ἐκ χειρὸς αὐτῶν καὶ καταπαύσω αὐτοὺς τοῦ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου καὶ οὐ ποιμανοῦσιν ἔτι οἱ ποιμένες ἑαυτοὺς καὶ ῥύσομαι τὰ πρόβατά μου ἐκ χειρὸς αὐτῶν καὶ οὐκ ἔσονται αὐτοῖς εἰς κατάβρωμα. ἰδοὺ ἐγὼ κρινῶ ἀνὰ μέσον προβάτου εἰς πρόβατον καὶ κριὸν πρὸς κριόν. μὴ μικρὸν ἦν ὑμῖν, ὅτι τὴν νομὴν τὴν καλὴν ἐνέμεσθε καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς νομῆς κατεπατεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν καὶ τὰ πρόβατα τὰ πατήματα τῶν ποδῶν ὑμῶν ἤσθιον; καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ κύριος καὶ ὑμεῖς πρόβατα τῆς νομῆς μου, ἄνθρωποί μού ἐστε καὶ ἐγὼ θεὸς ὑμῶν, λέγει Ἀδωναΐ κύριος. **19.** ἀκούσατε, οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἀκούσατε, οἱ λαϊκοὶ, ὥς φησιν ὁ θεός· κρινῶ κριὸν πρὸς κριὸν καὶ πρόβατον πρὸς πρόβατον. τουτέστιν·

[a] Ez. 34, 2.

ἐπίσκοπον πρὸς ἐπίσκοπον κρινῶ καὶ λαϊκὸν πρὸς λαϊκόν· **20.** τὸν μέντοι ποιμένα τὸν ἀγαθὸν ὁ λαϊκὸς τιμάτω, ἀγαπάτω, φοβείσθω ὡς πατέρα, ὡς κύριον, ὡς θεὸν μετὰ τὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα. [a] ὁ ὑμῶν γὰρ, φησὶν, ἀκούων, ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν, ἐμὲ ἀθετεῖ καὶ τὸν ἀποστείλαντά με. ὁμοίως ὁ ἐπίσκοπος ὡς τέκνα τοὺς λαϊκοὺς ἀγαπάτω, θάλπων καὶ θερμαίνων τῇ σπουδῇ τῆς ἀγάπης ὡς ᾠὰ εἰς περιποίησιν νοσσίων ἢ ὡς νοσσία ἀγκαλιζόμενος εἰς περιποίησιν ὀρνίθων· πάντας νουθετῶν, πᾶσι τοῖς πληκτισμοῦ ἐπιδεομένοις ἐπιπλήσσων, ὑποπιέζων εἰς ἐντροπὴν, ἀλλὰ μὴ εἰς ἀνατροπὴν, νουθετῶν εἰς ἐπιστροφὴν, ἐπιτιμῶν εἰς διόρθωσιν καὶ εὐθύτητα πορείας, τὸ ἰσχυρὸν φυλάσσων, τὸν λαὸν εἰρηνικῶς ποιμαίνων, τὸ ἐνοχλούμενον ἐνισχύων, τουτέστι τὸ πειραζόμενον ἐν τῇ νουθεσίᾳ στεῤῥοποιῶν, τὸ ἀῤῥωστοῦν ἰώμενος, τουτέστι τὸ νοσοῦν ἐκ τῆς πίστεως ἐν διχονοίᾳ διὰ τῆς διδασκαλίας θεραπεύων, τὸ συντετριμμένον καταδεσμῶν, τουτέστι τὸ πεπληγμένον ἢ τὸ τεθραυσμένον ἢ τὸ κατεαγμένον ἐν ἁμαρτίαις καὶ χωλὸν ὁδοῦ καταδεσμῶν διὰ παρακλητικῆς νουθεσίας, ἐλαφρύνων ἀπὸ παραπτωμάτων καὶ εὔελπιν ποιῶν. οὕτω ῥωμαλέον ἀποκαθίστα, ἐπανάγων ἐν τῇ ποίμνῃ. τὸ ἐπιλελησμένον παρακάλει, τουτέστι τὸ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις λειφθὲν καὶ εἰς ἐπιτίμησιν ἐκβεβλημένον μὴ ἐῶν ἔξω διαμένειν, ἀλλὰ ἐπιστρέφων ἀποκαθίστα ἐν τῇ ποίμνῃ, τουτέστιν ἐν τῷ λαῷ τῆς ἐκκλησίας. τὸ δὲ ἀπολωλὸς ἐκζήτει, τουτέστι τὸ ὑπὸ πλήθους παρα-

[a] Luc. 10, 16.

πτωμάτων ἑαυτοῦ ἀπελπίσαν τῆς σωτηρίας μὴ ἐάσῃς τελέως ἀπολέσθαι. τὸ ἀπὸ πολλῆς ψύξεως καὶ νωχελίας κάθυπνον γενόμενον καὶ διὰ βαρέος ὕπνου τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἐπιλαθόμενον καὶ μακρὰν ἀποστατῆσαν τῆς ἰδίας ποίμνης, σὺ ἀναζήτει καὶ νουθετῶν ἐπίστρεφε καὶ νήφειν παρακάλει καὶ ἐλπίδα ὑπόσπειρε, μὴ συγχωρῶν αὐτῷ λέγειν τὸ ὑπό τινων εἰρημένον, [a] ὅτι τὰ ἀσεβήματα ἡμῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτοῖς τηκόμεθα καὶ πῶς ζησόμεθα; εἰδέναι οὖν προσήκει, ὅτι ἡμαρτηκόσιν εὔσπλαγχνος ὢν ὁ θεὸς μετὰ ὅρκου μετάνοιαν ἐπηγγείλατο· ὁ δὲ ἁμαρτήσας καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ τὴν περὶ μετάνοιαν ἀγνοῶν καὶ τὸ μακρόθυμον καὶ ἀνεξίκακον αὐτοῦ μὴ ἐπιστάμενος, ἔτι μὲν καὶ τὰς γραφὰς οὐ γινώσκων, ἅτε μὴ μεμαθηκὼς παρά σου, ἀπόλλυται. σὺ δὲ ὡς φιλόστοργος ποιμὴν καὶ ὡς σπουδαῖος νομεὺς ἀναζήτει, καὶ ἀριθμῶν τὴν ποίμνην τὸ λεῖπον ἐκζήτει ὡς κύριος ὁ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἀγαθὸς διδάσκαλος καὶ σωτὴρ ἡμῶν λέγει, ὅτι ἔα τὰ ἐννενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ πορεύου ἐπὶ τὴν ζήτησιν τοῦ πεπλανημένου καὶ εὑρὼν ἆραι ἐπὶ τοὺς σεαυτοῦ ὤμους καὶ φέρε ἐπὶ τὴν ποίμνην. οὕτως οὖν ὑπήκοος γίνου καὶ σὺ, ὦ ἐπίσκοπε, ἐκζητῶν τὸ ἀπολωλὸς, κατευθύνων τὸ πεπλανημένον, ἐπιστρέφων τὸ ἀφεστός· [b] ἐξουσίαν γὰρ ἔχεις ἀφιέναι ἁμαρτίας τῷ πταίοντι. διὰ τοῦτο ὁ σωτὴρ λέγει τῷ παρειμένῳ ἐν ἁμαρτίαις· [c] ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου ἐν εἰρήνῃ. εἰρήνη δὲ ἡ γαληνός ἐστιν

[a] Ez. 33, 10. [b] Luc. 4, 19. [c] Mth. 9, 2. Mc. 5, 34.

ἐκκλησία, εἰς ἣν λύων τοὺς ἡμαρτηκότας ἀποκαθίστα ὑγιεῖς καὶ ἀμώμους, εὐέλπιδας, σπουδαίους, ἐργοπόνους ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ὡς ἔμπειρος καὶ συμπαθὴς ἰατρὸς πάντας ἰώμενος τοὺς ἐν ἁμαρτίαις πεπλανημένους. [a] οὐ γὰρ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. ἰατρὸς οὖν ὢν τῆς ἐκκλησίας πρόσαγε θεραπείαν ἑκάστῳ τῶν νοσούντων, παντὶ τρόπῳ θεράπευε, ὑγίαζε, σώους ἀποκαθίστα τῇ ἐκκλησίᾳ. **21.** ἔστω δὲ μὴ σκληρὸς, μὴ αὐθάδης, μὴ ἀπότομος, μὴ ἀνηλεὴς, μὴ ἐμπαίζων τοῖς ὑπό σε λαοῖς, μὴ ἀποκρύπτων ἀπ' αὐτῶν τοὺς περὶ μετανοίας λόγους. ἐὰν . . . . οὐ παραδέχῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἀλλὰ σκληρῶς καὶ ἀνηλεῶς ἀποκρύπτῃς ἀπ' αὐτῶν τὴν μετάνοιαν, συνεργεῖς τῇ ἀναστροφῇ τῆς πονηρίας καὶ τῇ τοῦ ποιμνίου διασπορᾷ τοῖς θηρίοις τοῦ δρυμοῦ εἰς κατάβρωμα, τουτέστι πονηροῖς ἀνθρώποις, μᾶλλον δὲ οὐκ ἀνθρώποις, ἀλλὰ θηρίοις ἐθνικοῖς, καὶ αἱρεσιώταις· τὸν γὰρ ἐκβληθέντα τῆς ἐκκλησίας ὡς θηρία πονηρὰ εἰς βορὰν καταπίνουσι καὶ ὁ διὰ τῆς σῆς σκληρότητος ἀφορισθεὶς ἢ εἰς ἔθνη ἀποπλανηθήσεται ἢ εἰς αἱρέσεις συμποδισθήσεται καὶ παντελῶς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς εἰς θεὸν ἐλπίδος ἀπαλλοτριωθήσεται καὶ γενήσῃ σὺ τῆς ἐκείνου ἀπωλείας ἔνοχος. οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστιν, ἕτοιμον μὲν εἶναι ἐκβάλλειν τὸν ἡμαρτηκότα, ὀκνηρὸν δὲ ὑπάρχειν εἰς τὸ προσδέχεσθαι τὸν ἐπιστρέφοντα, καὶ ἐμπίπτεις τῇ τοῦ θείου λόγου κατακρίσει εἰπόντος· [b] οἱ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσι, ταχινοί εἰσι τοῦ ἐκχέειν αἷμα, σύντριμμα καὶ ταλαιπω-

[a] Mth. 9, 12. [b] Prov. 1, 16. Is. 59, 7. Ps. 35. Rom. 3, 15.

ρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. ὁδὸς δὲ εἰρήνης ἐστὶν ὁ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὃς καὶ εἶπεν· [a] ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, δίδοτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, τουτέστι δίδοτε ἄφεσιν. καὶ πάλιν ἐδίδαξεν ἡμᾶς προσμένειν τῇ εὐχῇ καὶ λέγειν· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. ἐὰν οὖν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἡμαρτηκόσι, πῶς ὑμεῖς λήψεσθε τὴν ἄφεσιν; οὐ τῷ ἑαυτῶν στόματι ἐναντιωθήσεσθε λέγοντες ἀφιέναι καὶ μὴ ἀφιέντες; ὁ τὸν μὴ ἀδικήσαντα ἐκβάλλων, φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐστι καὶ αἷμα ἐκχέει. δίκαιος γὰρ ἀδίκως φονευθεὶς ὑπό τινος, παρὰ θεῷ ἐν ἀναπαύσει ἔσται. ὁ μὲν ἐκβαλὼν τὸν ἀναίτιον, πικρότερος φονέως ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἀφορῶν εἰς τὸ τοῦ θεοῦ ἔλεος οὐδὲ μνημονεύων αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῖς μετανοοῦσιν ἀγαθωσύνην οὐδὲ λαμβάνων σκοποὺς τῶν τοιούτων τοὺς ἐκ πλήθους παραπτωμάτων ἐν μετανοίᾳ εἰληφότας ἄφεσιν. **22.** χρὴ δὲ, ὦ ἐπίσκοπε, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν καὶ τὰ προωδευκότα καὶ ἐμπείρως αὐτοῖς κεχρῆσθαι πρὸς νουθεσίαν τῶν στυπτικῶν ἢ παρακλητικῶν δεομένων λόγων. ἔτι καὶ ἐν τῷ κρίνειν σε δεῖ δίκαιον τῷ τοῦ θεοῦ ἐξακολουθεῖν θελήματι καὶ ᾗ θεὸς δικάζει, παραπλησίως καὶ σὲ κρίνειν. ἀκούσατέ δὲ, ὦ ἐπίσκοποι, πρὸς τὰ τοιαῦτα ὠφέλιμον παράδειγμα. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν βασιλειῶν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν παραλειπομένων οὕτως· [b] καὶ ἐβασίλευσεν Μανασσῆς ἐτῶν δώδεκα καὶ πεντήκοντα καὶ πέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ

[a] Mc. 11, 25. Lc. 6, 38. [b] 4 Reg. 20, 21. 2 Par. 32, 33.

Ἐψιβά. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου ἀπὸ τῶν βδελυγμάτων τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξωλόθρευσε κύριος ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἀπέστρεψε καὶ ᾠκοδόμησε τὰ ὑψηλὰ ἃ κατέσπασεν Ἐζεκίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἔστησε στήλας τῇ Βάαλ καὶ ἐποίησεν ἄλση, καθὼς ἐποίησεν Ἀχὰβ βασιλεὺς Ἰσραήλ. καὶ ἐποίησε θυσιαστήρια πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ᾧ εἶπε κύριος, ὅτι ἐν αὐτῷ θήσω τὸ ὄνομά μου. καὶ ἐν αὐτοῖς ἐδούλευσε τῇ Βάαλ καὶ εἶπεν· ἔσται τὸ ὄνομά μου εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ᾠκοδόμησε θυσιαστήρια ἐν ταῖς δυσὶν αὐλαῖς οἴκου κυρίου τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ αὐτὸς διήγαγε τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πυρὶ ἐν γῇ Βεεννόμ. καὶ ἐκληδωνίζετο καὶ ἐφαρμακεύετο καὶ ἐποίησεν ἐγγαστριμύθους καὶ ἐπαοιδοὺς καὶ γνώστας καὶ ἐπλήθυνε τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου τοῦ παροργίσαι αὐτὸν καὶ ἔθηκε τὸ χωνευτὸν καὶ τὸ γλυπτὸν τοῦ ἄλσους τὴν εἰκόνα ἣν ἐποίησεν ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ᾧ εἶπε κύριος πρὸς Δαβὶδ καὶ πρὸς Σολομῶνα τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὅτι ἐν τούτῳ τῷ οἴκῳ θήσω τὸ ὄνομα μου καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἣν ἐξελεξάμην ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶν ακαὶ εἶπεν· οὐ προσθήσω τὸν πόδα μου σαλεῦσαι ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ Ἰσραὴλ, ἣν ἔδωκα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, πλὴν ἐὰν φυλάξωνται κατὰ πάντα ὅσα ἐνετειλάμην αὐτοῖς κατὰ πᾶσαν ἐντολὴν, ἣν ἐνετείλατο ὁ δοῦλός μου Μωσῆς. καὶ οὐκ ἤκουσαν καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς Μανασσῆς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου ὑπὲρ τὰ ἔθνη, ἃ ἐξῆρε κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. καὶ ἐλάλησε κύριος ἐπὶ Μανασσῆ καὶ ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ λέγων· ἀνθ' ὧν

ὅσα ἐποίησε Μανασσῆς ὁ βασιλεὺς Ἰούδα τὰ βδελύγματα τὰ πονηρὰ ταῦτα ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίησεν ὁ Ἀμοῤῥαῖος ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐξήμαρτε τὸν Ἰούδαν ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ, τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς Ἰσραήλ· ἰδοὺ ἐγὼ φέρω κακὰ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἰούδαν, ὥστε παντὸς ἀκούοντος αὐτὰ ἠχῆσαι ἀμφότερα τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ ἐκτενῶ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ τὸ μέτρον Σαμαρείας καὶ τὸν σταθμὸν οἴκου Ἀχὰβ καὶ ἀπαλείψω τὴν Ἱερουσαλημ καθὼς ἀπαλείφεται τὸ πυξίον ὅτε καταστρέφεται ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἀποδώσομαι τὸ ὑπόλειμμα τῆς κληρονομίας μου καὶ παραδώσω αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῶν καὶ ἔσονται εἰς διαρπαγὴν καὶ προνομὴν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν, ἀνθ᾽ ὧν ὅσα ἐποίησαν πονηρὰ ἐν ὀφθαλμοῖς μου καὶ ἦσαν παροργίζοντές με ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἐξήγαγον τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. καί γε αἷμα ἀθῶον ἐξέχεε Μανασσῆς πολὺ σφόδρα, ἕως οὗ ἐπλήρωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ στόμα ἐπὶ στόματι, πλὴν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ ὧν ἐξήμαρτε τὴν Ἰούδαν ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου. καὶ ἤγαγε κύριος ἐπ᾽ αὐτὸν τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως Ἀσούρ καὶ κατελάβοντο τὸν Μανασσῆν ἐν δεσμοῖς καὶ ἔδησαν αὐτὸν ἐν πέδαις χαλκαῖς καὶ ἤγαγον αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἦν δεδεμένος καὶ κατασεσιδηρωμένος ὅλος ἐν οἴκῳ φυλακῆς καὶ ἐδέδοτο αὐτῷ ἐκ πιτύρων ἄρτος ἐν σταθμῷ καὶ ὕδωρ σὺν ὄξει ὀλίγον ἐν μέτρῳ, ὥστε ζῆν αὐτόν. καὶ ἦν συνεχόμενος καὶ ὀδυνώμενος σφόδρα. καὶ ὡς βιαίως ἐθλίβη, ἐζήτησε τὸ πρόσωπον κυρίου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ καὶ ἐταπεινώθη σφόδρα ἀπὸ προσώπου κυρίου τοῦ θεοῦ τῶν πατέρων

αὐτοῦ καὶ προσηύξατο πρὸς κύριον τὸν θεὸν λέγων· κύριε ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῶν τοῦ δικαίου, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σὺν παντὶ τῷ κόσμῳ αὐτῶν, ὁ πεδήσας τὴν θάλασσαν καὶ ἐγείρας αὐτὴν τῷ προστάγματι τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὁ κλείσας τὴν ἄβυσσον καὶ σφραγισάμενος αὐτὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ ὀνόματί σου, ὃν πάντα φρίσσει καὶ τρέμει ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεώς σου, ὅτι ἄστεκτος ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς δόξης σου καὶ ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς ἀπειλῆς, ἀμέτρητόν τε καὶ ἀνεξιχνίαστον τὸ ἔλεος τῆς ἐπαγγελίας σου, ὅτι σὺ εἶ κύριος εὔσπλαγχνος, μακρόθυμος, πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις τῶν ἀνθρώπων, ὅτι σὺ, ὁ θεὸς, κατὰ τὴν χρηστότητα τῆς ἀγαθωσύνης σου ἐπηγγείλω ἄφεσιν τοῖς μετανοοῦσιν ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν σου ὥρισας μετάνοιαν ἁμαρτωλοῖς εἰς σωτηρίαν. σὺ οὖν, κύριε ὁ θεὸς τῶν δικαίων, οὐκ ἔθου μετάνοιαν δικαίοις, τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τοῖς οὐχ ἡμαρτηκόσι σοι, ἀλλ' ἔθου μετάνοιαν ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅτι ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου θαλάσσης ἐπλήθυναν αἱ ἀνομίαι μου καὶ οὔκ εἰμι ἄξιος ἀτενίσαι καὶ ἰδεῖν τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ πλήθους τῶν ἀδικιῶν μου, διότι παρώργισα τὸν θυμόν σου καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα στήσας βδελύγματα καὶ πληθύνας προσοχθίσματα. καὶ νῦν κλίνω γόνυ καρδίας μου δεόμενος τῆς παρά σου χρηστότητος. ἡμάρτηκα, κύριε, ἡμάρτηκα, καὶ τὰς ἀνομίας μου ἐγὼ γινώσκω, ἀλλ' αἰτοῦμαι δεόμενός σου· ἄνες μοι, κύριε καὶ

μὴ συναπολέσῃς με ταῖς ἀνομίαις μου μηδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μηνίσας τηρήσῃς τὰ κακά μοι μηδὲ καταδικασῃς με ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς, ὅτι σὺ θεὸς τῶν μετανοούντων καὶ ἐπ' ἐμοὶ δείξεις τὴν ἀγαθωσύνην σου, ὅτι ἀνάξιον ὄντα σώσεις με κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου καὶ αἰνέσω σε διὰ παντὸς, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς μου. ὅτι σὲ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπήκουσε τῆς φωνῆς τοῦ Μανασσῆ ὁ κύριος καὶ ᾠκτείρησεν αὐτόν. καὶ ἐγένετο περὶ αὐτὸν φλὸξ πυρὸς καὶ ἐτάκησαν πάντα τὰ περὶ αὐτὸν σιδηρᾶ καὶ ἐῤῥύσατο κύριος τὸν Μανασσῆ ἐκ τῆς θλίψεως αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. καὶ ἔγνω Μανασσῆς, ὅτι κύριος αὐτός ἐστι θεὸς μόνος, καὶ ἐλάτρευσε μόνῳ κυρίῳ τῷ θεῷ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ ἐλογίσθη δίκαιος. καὶ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ.

Ἠκούσατε, τέκνα ποθητὰ, ὅπως κύριος ὁ θεὸς τῷ εἰδώλοις προσανασχόντι καὶ πολλοὺς ἀθώους φονεύσαντι μεταγνόντι ἀφῆκε τὰ πλημμελήματα. **23.** μείζων εἰδωλολατρείας οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, ἀλλ' ὅμως καὶ αὕτη τόπον μετανοίας συγκεχώρηται. περὶ δὲ τούτου ὃ λέγει· ὅσιά μοι γένοιτο, ὅτι πορεύσομαι ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς καρδίας μου τῆς πονηρᾶς—οὕτως λέγει κύριος, ὅτι ἐκτενῶ τὰς χεῖράς μου ὑπὲρ αὐτὸν καὶ ἔσται εἰς μῦθον καὶ παραβολήν· τοιοῦτος γὰρ καὶ Ἀμὼν ὁ τοῦ Μανασσῆς. παρελογίσατο λογισμὸν παραβάσεως καὶ εἶπεν· ὁ πατήρ μου ἐκ νεότητος πολλὰ παρηνόμησε

καὶ ἐν γήρᾳ μετέγνω· καὶ νῦν ἐγὼ πορεύσομαι καθὰ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή μου καὶ ὕστερον ἐπιστρέψω πρὸς κύριον. καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου καὶ ἐξωλόθρευσεν αὐτὸν κύριος ὁ θεὸς ἐν τάχει ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς. καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη δύο μόνον.

24. Ὁ ἐπίσκοπος συντηρείτω, καθὸ δύναται, τοὺς μὴ ἡμαρτηκότας ἀναμαρτήτους μεῖναι καὶ τοὺς ἀπὸ ἁμαρτιῶν ἐπιστρέφοντας θεραπεύων δεχέσθω. ἐὰν δὲ τὸν μετεγνωκότα ἀνηλεὴς ὢν μὴ προσδέξηται, ἁμαρτήσει εἰς κύριον τὸν θεόν. τὴν δὲ ἡμαρτηκυῖαν ἔστησαν οἱ πρεσβύτεροι ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτῷ θέμενοι τὴν κρίσιν ἐξῆλθον· ὁ δὲ καρδιογνώστης κύριος πυθόμενος αὐτῆς, εἰ κατέκριναν αὐτὴν οἱ πρεσβύτεροι καὶ εἰπούσης ὅτι οὔ, ἔφη πρὸς αὐτήν· ὕπαγε, οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. τοῦτον τὸν σωτῆρα, βασιλέα καὶ θεὸν ἡμῶν, ὦ ἐπίσκοποι, σκοπὸν ἔχειν δεῖ ὑμᾶς, τούτου μιμητὰς εἶναι πρᾳεῖς, ἡσυχίους, εὐσπλάγχνους, ἐλεήμονας, εἰρηνικοὺς, ἀοργήτους, διδακτικοὺς, ἐπιστρεπτικοὺς, εἰσδεκτικοὺς, παρακλητικοὺς, μὴ ὀργίλους, μὴ ὑβριστὰς, μὴ ἀλαζόνας, μὴ ὑπεροπτικοὺς, μὴ οἰνόφλυγας, μὴ μεθύσους, μὴ εἰκαιοδαπάνους, μὴ τρυφητὰς, μὴ πολυδαπάνους, μὴ ὡς ἀλλοτρίοις ἀλλ' ὡς ἰδίοις τοῖς τοῦ θεοῦ δόμασι χρωμένους, ὡς ἀγαθοὺς οἰκονόμους καθεστῶτας, ὡς μέλλοντας ἀπαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν λόγον. αὐτάρκη ἐχέτω τροφὴν καὶ ἀμφιασμὸν ὁ ἐπίσκοπος, μὴ τοῖς κυριακοῖς ὡς ἀλλοτρίοις κεχρήσθω ἀλλὰ μεμετρημένως. 25. τὰ εἰσφερόμενα οἰκονομεῖτε ὀρφανοῖς καὶ χήραις καὶ θλιβομένοις καὶ ξένοις, ὡς ἔχοντες θεὸν λογιστευτὴν τούτων τὸν ἐγχειρίσαντα αὐτοῖς ταύτην

τὴν οἰκονομίαν, πᾶσι δὲ τοῖς δεομένοις ἐπιμερίζοντες καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ χρώμενοι ἐκ τῶν κυριακῶν, ἀλλὰ μὴ κατεσθίοντες αὐτὰ μόνοι, κοινωνοῦντες δὲ τοῖς χρῄζουσιν ἀπρόσκοποι θεῷ γίνεσθε. ἐὰν γὰρ μόνοι αὐτὰ ἀναλώσητε, οὕτως λέγει· [a]τὸ γάλα κατεσθίετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε. χρὴ οὖν ὑμᾶς, ὦ ἐπίσκοποι, τρέφεσθαι ἀπὸ τῶν εἰσφερομένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μὴ κατεσθίειν αὐτά. γέγραπται γάρ· [b]οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. ὃν τρόπον οὖν ὁ βοῦς ἐργαζόμενος ἐν τῇ ἅλῳ ἀκημωτὸς ἐσθίει μὲν, ἀλλ᾽ οὐ τὸ πᾶν κατεσθίει, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἐργαζόμενοι εἰς τὴν ἅλω, τουτέστιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐσθίετε, ὃν τρόπον καὶ οἱ Λευῖται οἱ λειτουργοῦντες τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ἥτις ἦν τύπος τῆς ἐκκλησίας κατὰ πάντα· δῆλον γὰρ καὶ ἐκ τοῦ καλεῖσθαι αὐτὴν μαρτυρίου σκηνὴν ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἡ σκηνὴ προωρίζετο. ἐνταῦθα γοῦν καὶ Λευῖται τῇ σκηνῇ προσεδρεύοντες ἐκ τῶν εἰς τὴν προσφορὰν τοῦ θεοῦ διδομένων ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ δώρων καὶ ἀφαιρεμάτων καὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκάτων καὶ θυσιῶν καὶ προσφορῶν μετεῖχον ἀκωλύτως αὐτοὶ καὶ γυναῖκες αὐτῶν καὶ υἱοὶ καὶ θυγατέρες αὐτῶν. ἐπειδὴ τὸ ἔργον αὐτῶν ἦν λειτουργία τῆς σκηνῆς, διὰ τοῦτο κληροδοσίαν γῆς οὐκ ἔλαβον ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· ὅτι αἱ εἰσφοραὶ τοῦ λαοῦ κληροδοσία τοῦ Λευῒ καὶ τῆς φυλῆς αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν σήμερον, ὦ ἐπίσκοποι, ἐστὲ τῷ λαῷ ὑμῶν ἱερεῖς καὶ Λευῖται οἱ λειτουργοῦντες τῇ σκηνῇ, τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ παρεστῶτες

[a] Ez. 34, 3. [b] Dt. 25, 4.

κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν· ὑμεῖς τοῖς ἐν ὑμῖν λαϊκοῖς ἐστε προφῆται καὶ ἄρχοντες καὶ ἡγούμενοι καὶ βασιλεῖς καὶ μεσῖται θεοῦ καὶ τῶν πιστῶν αὐτοῦ, οἱ δοχεῖς τοῦ λόγου καὶ ἀγγελτῆρες, οἱ γνῶσται τῶν γραφῶν καὶ φθόγγοι καὶ μάρτυρες τοῦ θελήματος αὐτοῦ, οἱ πάντων τὰς ἁμαρτίας βαστάζοντες καὶ περὶ πάντων ἀπολογούμενοι, οἷς, ὡς ἠκούσατε, ἐμβριθῶς ὁ λόγος ἀπειλεῖ, ἐὰν μὴ διαγγείλητε τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οἷς κίνδυνος ὀλέθριος, ἐὰν ἀμελῆτε τοῦ λαοῦ ὑμῶν, οἷς παρὰ θεοῦ μισθὸς ἀψευδὴς καὶ κλέος ἀνεκδιήγητον ἐν δόξῃ, καλῶς λειτουργήσασι τῇ σκηνῇ τῇ ἁγίᾳ. ὡς γὰρ τὸ βάρος ὑμέτερον, οὕτω καὶ τὰς διακονίας τῶν τροφῶν καὶ τὰς ἄλλας χρείας ὑμεῖς καρποῦσθε. μιμητὴς γὰρ εἶ Χριστοῦ τοῦ κυρίου, καὶ ὡς αὐτὸς πάντων ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας ἤνεγκεν, οὕτω καί σε τοῦ λαοῦ τὰς ἁμαρτίας ἐξιδιοποιεῖσθαι χρή. εἴρηται γὰρ περὶ τοῦ σωτῆρος ἐν Ἡσαίᾳ[a], ὅτι οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται. καὶ πάλιν· αὐτὸς ἁμαρτίας πολλῶν ἀνήνεγκε καὶ διὰ τὰς ἀνομίας αὐτῶν παρεδόθη. ὥσπερ οὖν ὑμεῖς σκοπὸν ἔχετε τὸν Χριστὸν, οὕτω καὶ ὑμεῖς τῶν ὑφ᾽ ὑμᾶς λαϊκῶν. μὴ νομίζετε ὅτι εὐχερὲς ἢ ἐλαφρὸν φορτίον ἐστιν ἡ ἐπισκοπή. χρὴ οὖν ὡς τὸ βάρος φέρετε, οὕτω καὶ τῶν καρπῶν πρώτους μεταλαμβάνειν καὶ τοῖς δεομένοις μεταδιδόναι, ὡς λόγον ὑφέξοντες τῷ ἀπαραλογίστως ὑμᾶς μέλλοντι λογιστεύειν. δεῖ γὰρ τοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ προσεδρεύοντας ἐκ τῆς ἐκκλησίας διατρέφεσθαι, ἅτε ἱερεῖς, Λευΐτας, προέδρους, λειτουρ-

[a] Is. 53, 4. 12.

γοὺς θεοῦ· καθὼς ἐν βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν [a] γέγραπται· καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ἀαρών· σὺ καὶ οἱ υἱοί σου καὶ ὁ οἶκος τῆς πατριᾶς σου λήψεσθε τὰς ἁμαρτίας τῶν ἁγίων, τῆς ἱερατείας ὑμῶν. ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν διατήρησιν τῶν ἀπαρχῶν, ἀπὸ πάντων τῶν ἡγιασμένων μοι παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας καὶ τοῖς υἱοῖς σου μετά σε νόμιμον αἰώνιον. καὶ τοῦτο ἔσται ὑμῖν ἀπὸ τῶν ἡγιασμένων ἐκ τῶν καρπωμάτων καὶ ἀπὸ τῶν δώρων καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θυσιῶν καὶ ἀπὸ πάσης πλημμελείας καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν· καὶ ὅσα ἀποδιδόασί μοι ἀπὸ τῶν ἁγίων, σοὶ ἔσται καὶ τοῖς υἱοῖς σου· ἐν τῷ ἁγίῳ φάγεσθε αὐτά. πᾶσα ἀπαρχὴ ἐλαίου καὶ οἴνου καὶ σίτου, ὅσα ἂν δῶσι κυρίῳ, σοὶ δέδωκα αὐτά. καὶ τὰ πρωτογεννήματα πάντα σοὶ δέδωκα. ἀκούετε ταῦτα καὶ ὑμεῖς, οἱ λαϊκοὶ, ἐκλεκτὴ ἐκκλησία θεοῦ. καὶ γὰρ καὶ ὁ λαὸς ὁ πρότερος ἐκκλησία ὠνομάζετο, ὑμεῖς δέ ἐστε καθολικὴ ἐκκλησία, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ἐκκλησία μεγάλη, νύμφη κεκαλλωπισμένη κυρίῳ τῷ θεῷ. ἃ πρότερον ἐῤῥέθη νῦν ἐνωτίζου. ἀφαιρέματα καὶ ἀπαρχαὶ τῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ καὶ τοῖς λειτουργοῦσιν αὐτῷ. δεκάτη σωτηρίου ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ. ἄκουε, καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ τὸν δεκάπληγον ἐκπεφυγυῖα καὶ τὸν δεκάλογον εἰληφυῖα καὶ τὸν νόμον μεμαθηκυῖα, τὴν πίστιν κεκρατηκυῖα καὶ ἐπὶ τῷ ἰῶτα, ὅπερ ἐστιν ἀρχὴ ὀνόματος Ἰησοῦ, πεπιστευκυῖα καὶ ἐπὶ τῇ τελειώσει τῆς δόξης αὐτοῦ ἐστηριγμένη· αἱ τότε θυσίαι νῦν

[a] Num. 18, 1, 12.

εὐχαὶ καὶ δεήσεις καὶ εὐχαριστίαι, αἱ τότε ἀπαρχαὶ καὶ δεκάται καὶ ἀφαιρέματα καὶ δῶρα νῦν προσφοραὶ αἱ διὰ τῶν ἐπισκόπων προσφερόμεναι κυρίῳ τῷ θεῷ. οὗτοι γάρ εἰσιν ὑμῶν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ δὲ ἱερεῖς ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ Λευῖται ὑμῶν οἱ νῦν διάκονοι καὶ αἱ χῆραι καὶ οἱ ὀρφανοὶ ὑμῶν· ὁ δὲ τούτων πάντων ἀρχιερεύς ἐστιν. [26.] ὁ ἐπίσκοπος, οὗτος λόγου διάκονος, καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ὑμῶν, οὗτος διδάσκαλος δὲ καὶ μετὰ θεὸν πατὴρ ὑμῶν, δι' ὕδατος ἀναγεννήσας ὑμᾶς, οὗτος ἄρχων καὶ ἡγούμενος ὑμῶν, οὗτος βασιλεὺς δυνατὸς, οὗτος ἐν τόπῳ τοῦ παντοκράτορος βραβεύει, ὃς ὀφείλει τῆς παρ' ὑμῶν τιμῆς ἀπολαύειν ὡς θεός. ὁ γὰρ ἐπίσκοπος προκαθεζέσθω ὑμῶν ἐν θεοῦ τοπῷ. ὁ δὲ διάκονος παριστάσθω αὐτῷ ὡς ὁ Χριστὸς, ἡ δὲ διάκονος εἰς τύπον τοῦ ἁγίου πνεύματος τετιμήσθω ὑμῖν, οἵ τε πρεσβύτεροι εἰς τύπον τῶν ἀποστόλων ὑμῖν νενομίσθωσαν, αἵ τε χῆραι καὶ ὀρφανοὶ εἰς τύπον τοῦ θυσιαστηρίου λελογίσθωσαν ὑμῖν. 27. ὡς οὖν οὐκ ἦν ἐξὸν ἀλλογενῆ μὴ ὄντα Λευΐτην προσενέγκαι τι ἢ προσελθεῖν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἄνευ τοῦ ἱερέως, οὕτω καὶ ὑμεῖς ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε. εἰ δέ τις ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου ποιεῖ τι, εἰς μάτην ποιεῖ αὐτό· οὐ γὰρ αὐτῷ εἰς ἔργον λογισθήσεται. οὕτω προσήκει οὖν καὶ ἡμᾶς, τὰς ὑμῶν προσφορὰς τῷ ἐπισκόπῳ προσφέρειν ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ διακόνων· αὐτὸς γὰρ γινώσκει τοὺς θλιβομένους καὶ ἑκάστῳ δίδωσι πρὸς τὸ ἁρμόζον, ὅπως μὴ δὶς ἢ πλειστάκις τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἢ τῇ αὐτῇ ἑβδόμαδι λαμβάνῃ, ἕτερος δὲ οὐδὲ ὅλως.

δίκαιον γάρ ἐστι μᾶλλον τοῖς θλιβομένοις κατ' ἀλήθειαν ἐπαρκεῖν ἢ τοῖς νομιζομένοις θλίβεσθαι. **28.** τοῖς εἰς ἀγάπην προαιρουμένοις καλεῖν χήρας, ἣν ἐπίστανται οἱ διάκονοι θλιβομένην, αὐτῇ πλειστάκις πεμπέτωσαν. ἀφοριζέσθω δὲ ἐν τῇ δοχῇ τὸ τῷ ποιμένι ἐθίμιον, κἂν μὴ παραδέχηται, εἰς τιμὴν θεοῦ τοῦ τὴν ἱερατείαν αὐτῷ ἐγχειρίσαντος. ὅσον δὲ ἑκάστῃ τῶν χηρῶν δίδοται, διπλοῦν διδόσθω τοῖς διακόνοις εἰς γέρας Χριστοῦ. εἰ δέ τις θέλοι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους τιμᾶν, διπλοῦν διδότω αὐτοῖς ὡς καὶ τοῖς διακόνοις. τιμᾶσθαι γὰρ ὀφείλουσιν ὡς ἀπόστολοι καὶ ὡς σύμβουλοι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς ἐκκλησίας στέφανος. εἰσὶ γὰρ συνέδριον καὶ βουλὴ τῆς ἐκκλησίας. εἰ δὲ καὶ ἀναγνώστης ἐστί, λαμβανέτω καὶ αὐτὸς ὡς οἱ πρεσβύτεροι. ἑκάστῳ οὖν ἀξιώματι οἱ λαϊκοὶ τὴν προσήκουσαν τιμὴν νεμέτωσαν ἐν τοῖς δόμασι καὶ τῇ κατὰ τὸν βίον ἐντροπῇ. παῤῥησίαν μεγάλην ἐχέτωσαν πρὸς τοὺς διακόνους, μὴ ῥᾳδίως δὲ ἐνοχλείτωσαν τῷ ἄρχοντι, ἀλλὰ διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἃ βούλονται σημαινέτωσαν, τουτέστι διὰ τῶν διακόνων. οὐδὲ γὰρ τῷ παντοκράτορι θεῷ προσελθεῖν ἔστιν, ἐὰν μὴ διὰ Χριστοῦ. πάντα ὅσα βούλονται ποιεῖν, διὰ τοῦ διακόνου φανερὰ τῷ ἐπισκόπῳ ποιείτωσαν καὶ οὕτω κατὰ τὸ δοκοῦν ἐκείνῳ ἐπιτελείτωσαν. οὐδὲ γὰρ πρότερον ἐν τῷ ἱερῷ ἁγίασμά τι προσεφέρετο ἢ ἐγίνετο ἄνευ τοῦ ἱερέως. καὶ πάλιν ἐν μέσῳ τῶν εἰδώλων τῶν μυσαρῶν καὶ βδελυκτῶν καὶ ἀκαθάρτων ἐθνῶν ἄχρι τοῦ σήμερον τὰ ἅγια μιμοῦνται, καὶ μακρὰν μὲν ἐπὶ συγκρίσεως τὸ βδέλυγμα κεχωρίσθω τῶν ἁγίων,

πλὴν ἐν τοῖς ἐμπαίγμασιν αὐτῶν ἄνευ τοῦ μιερέως οὐδὲν προσφέρουσιν οὐδὲ ἐπιτελοῦσιν, ἀλλὰ στόμα νομίζουσι τῶν λίθων τὸν μιερέα, περιμένοντες τί προστάξει ποιεῖν αὐτοῖς καὶ περὶ πάντων ἃ ἂν μέλλωσι πράττειν μετὰ τοῦ μιερέως συμβουλεύονται καὶ ἄνευ αὐτοῦ ποιοῦσιν οὐθὲν καὶ τιμῶσιν αὐτὸν τὸν μιερέα εἰς τιμὴν τῶν ἀψύχων ξοάνων καὶ εἰς λατρείαν τῶν πονηρῶν πνευμάτων· εἰ οὖν ἐκεῖνοι μάταιοι ὄντες καὶ διεψευσμένα δοξάζοντες καὶ ἐπ' οὐδενὶ βεβαίῳ ἔχοντες τὴν ἑαυτῶν ἐλπίδα, ἐπιτηδεύουσι μιμεῖσθαι τὰ ἅγια, πόσῳ μᾶλλον δίκαιον ὑμᾶς τοὺς φανοτάτην πίστιν καὶ ἀψευδῆ ἐλπίδα ἔχοντας καὶ ἔνδοξον καὶ αἰώνιον καὶ ἀδιάπτωτον ἐπαγγελίαν ἀπεκδεχομένους τιμᾶν διὰ τῶν προεστώτων κύριον τὸν θεὸν, ἡγουμένους στόμα θεοῦ εἶναι τοὺς ἐπισκόπους; **29.** εἰ γὰρ Ἀαρὼν, ἐπειδὴ ἤγγειλε τῷ Φαραὼ παρὰ Μωσέως τοὺς λόγους, προφήτης εἴρηται, ὥς φησιν ὁ θεὸς πρὸς αὐτόν· [a]θεὸν τέθεικά σε τῷ Φαραὼ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σου προφήτης· διὰ τί μὴ καὶ ὑμεῖς τοὺς μεσίτας ὑμῶν τοῦ λόγου προφήτας εἶναι νομίσητε καὶ ὡς θεοὺς σεβασθήσεσθε; **30.** νῦν γὰρ ὑμῖν μὲν ὁ Ἀαρών ἐστιν ὁ διάκονος, Μωσῆς δὲ ὁ ἐπίσκοπος. εἰ οὖν ἐῤῥέθη Μωσῆς ὑπὸ κυρίου θεὸς, καὶ ὑμῖν ὁ ἐπίσκοπος εἰς θεὸν τετιμάσθω καὶ ὁ διάκονος ὡς προφήτης. πάντα τὰ ἐπιτελούμενα ὑφ' ὑμῶν ἐμφανῆ τῷ ἐπισκόπῳ γενέσθω καὶ δι' αὐτοῦ τελειούσθω. **31.** ἐὰν γὰρ ὡς θλιβομένου τινος λάθρα τοῦ ἐπισκόπου διδῷ τινι, εἰς λοιδορίαν τοῦ ἐπισκόπου δώσει

[a] Ex. 7, 1.

καὶ διαβάλλει αὐτὸν ὡς ἀμελοῦντα τῶν θλιβομένων· ὁ δὲ ἐπίσκοπον ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ κακαλογῶν θεῷ προσπταίει. διὰ τοῦτο καὶ ἐν νόμῳ γέγραπται· [a] θεοὺς οὐ κακολογήσεις. μὴ οὖν νομιζέτω τις περὶ εἰδώλων καὶ λίθων λέγειν κύριον, ἀλλὰ θεοὺς καλεῖ τοὺς προεστῶτας ὑμῶν. **32.** καὶ πάλιν αὐτὸς Μωσῆς φησι τοῖς ἐπισυναχθεῖσιν αὐτῷ· [b] οὐ γὰρ καθ' ἡμῶν ὁ γογγυσμὸς οὗτός ἐστιν, ἀλλὰ κατὰ κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμῶν. εἰ γὰρ ὁ λαϊκὸς εἰρηκὼς ῥακὰ ἢ μωρὸν κατακέκριται παρὰ τῆς ἐκκλησίας ὡς ἀναστὰς ἐπὶ τὸν Χριστὸν, τί ἄν τις κατὰ διακόνου ἢ κατ' ἐπισκόπου εἴπῃ; δι' οὗ τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁ κύριος ἐν ὑμῖν ἔδωκεν, δι' οὗ τὸν λόγον μεμαθήκατε καὶ θεὸν ἐγνώκατε, δι' οὗ ἐγνώσθητε ὑπὸ θεοῦ, δι' οὗ ἐσφραγίσθητε, δι' οὗ υἱοὶ φωτὸς ἀνεδείχθητε, δι' οὗ κύριος ἐν τῷ φωτισμῷ ὑμῶν τῇ τοῦ ἐπισκόπου χειροθεσίᾳ μαρτυρῶν ἐφ' ἕκαστον ὑμῶν τὴν ἱερὰν ἐξέτεινε φωνὴν, λέγων· υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. διὰ τοῦτο, ἄνθρωπε, γνώριζε τὴν δεξιὰν[c] τὴν μητέρα σου, στέργε δὲ μετὰ θεὸν γενόμενόν σου πατέρα καὶ σέβου τοῦτον. **33.** ὁ γὰρ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ τιμᾶτε τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς δι' ὕδατος ὑμᾶς ἀναγεννήσαντας, τοὺς τῷ ἁγίῳ πνεύματι πληρώσαντας, τοὺς τῷ λόγῳ γαλακτοτροφήσαντας, τοὺς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀναθρεψαμένους, τοὺς ἐν ταῖς νουθεσίαις στηρίξαντας, τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν λύσαντας καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς εὐχαριστίας μετόχους ποιήσαντας καὶ τῆς ἐπαγ-

[a] Ex. 22, 28. [b] Ex. 16, 8. [c] ἐκκλησίαν ?

γελίας τοῦ θεοῦ κοινωνοὺς καὶ συγκληρονόμους θεμένους ὑμᾶς. τούτους εὐλαβούμενοι τιμᾶτε παντοίαις τιμαῖς· οὗτοι γὰρ παρὰ θεῷ ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν εἰλήφασιν ἐν τῷ δικάζειν τοὺς ἡμαρτηκότας καὶ καταδικάζειν εἰς θάνατον πυρὸς αἰωνίου καὶ λύειν ἁμαρτιῶν τοὺς ἐπιστρέφοντας καὶ ζωογενεῖν αὐτούς. **34.** τούτους ἄρχοντας ὑμῶν καὶ βασιλεῖς νομίζετε καὶ δασμοὺς ὡς βασιλεῦσι προσφέρετε· ἐξ ὑμῶν γὰρ αὐτούς τε καὶ τοὺς συνοίκους αὐτῶν τρέφεσθαι χρή· εἰ γὰρ ἐκεῖ πλῆθος τηλικοῦτον βασιλέως ἀναλόγως τὰς ὑπηρεσίας ἐδίδου, πόσῳ μᾶλλον οὐχὶ καὶ νῦν ὁ ἐπίσκοπος λαμβάνειν ὀφείλει παρ' ὑμῶν τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ αὐτῷ ὡρισμένα πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ; ὁ μὲν γὰρ σώματος μόνον ἐβασίλευσε καὶ τὸ δεσμεύειν καὶ τὸ λύειν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς μόνον. ὁ δὲ ἐπίσκοπος ψυχῆς καὶ σώματος βασιλεύει . . . διὸ τὸν ἐπίσκοπον στέργειν ὀφείλετε ὡς πατέρα, φοβεῖσθαι ὡς βασιλέα, τιμᾶν ὡς κύριον, τοὺς καρποὺς ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν εἰς εὐλογίαν ὑμῶν προσφέροντες αὐτῷ, τὰς ἀπαρχὰς ὑμῶν καὶ τὰς δεκάτας ὑμῶν καὶ τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν καὶ τὰ δῶρα ὑμῶν διδόντες αὐτῷ. καὶ ἔσται σοὶ ἡ προσφορά σου δεκτὴ κυρίῳ τῷ θεῷ σου καὶ εὐλογήσει τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου· ἐπείπερ εὐλογία εἰς κεφαλὴν τοῦ μεταδιδόντος.[a] **35.** εἰ καὶ ἐρρύσατο ὑμᾶς κύριος, μηκέτι ἐάσας ὑμᾶς θύειν ἄλογα ζῶα περὶ ἁμαρτιῶν καὶ καθαρισμοῦ καὶ ἀποπομπαίων καὶ λουτρῶν συνεχῶν καὶ περιρραντηρίων — χρὴ ὑμᾶς εἰδέναι τὸν τοῦ κυρίου

[a] Prov. 11, 26.

λόγον. [a] ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰςέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οὕτως οὖν πλεονάσει ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν ἐν τῷ ποιεῖσθαι ὡς γέγραπται· πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς τοῖς πένησιν. οὕτως οὖν ποιήσεις σὺ, καὶ τηρήσεις τὸ προστεταγμένον διὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ μεσίτου σου καὶ κυρίου τοῦ θεοῦ. σὲ μὲν γὰρ διδόναι προσήκει, οἰκονομεῖν δὲ ἐκεῖνον. οὐ μέντοι λογιστεύσεις σου τὸν ἐπίσκοπον οὐδὲ παρατηρήσεις τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ, πῶς ἐπιτελεῖ ἢ πότε ἢ τίσιν ἢ ποῦ ἢ εἰ καλῶς ἢ φαύλως ἢ δεόντως. ἔχει γὰρ λογιστὴν κύριον τὸν θεὸν τὸν ἐγχειρίσαντα εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν οἰκονομίαν ταύτην καὶ καταξιώσαντα αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης τοῦ τηλικούτου τόπου. **36.** πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε τὸ εἰρημένον διὰ Ἱερεμίου· [b] μὴ ἐρεῖ ὁ πηλὸς τῷ κεραμεῖ· τί ποιεῖς ὅτι οὐκ ἐργάζῃ οὐδὲ ἔχεις χεῖρας; ὁ λέγων τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ· τί ὠδίνεις; πάντοτε μεμνημένος τῆς τοῦ σωτῆρος φωνῆς τοῦ καινοῦ νόμου, ἀγαπᾶν κύριον τὸν θεὸν ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος. καὶ εὐχαριστίαν λαβὼν τοῦ κορβανᾶ πᾶν τὸ ἐρχόμενον εἰς τὴν χεῖρά σου βάλλων κοινώνει τοῖς ξένοις· [c] θησαύριζε σαυτῷ τὸν οὐράνιον πλοῦτον, ὃν οὔτε σὴς οὔτε κλέπται λυμανοῦνται. καὶ ποιῶν οὕτω μὴ κρίνε τὸν ἐπίσκοπόν σου ἢ τὸν συλλαϊκόν. ἐὰν γὰρ κρίνῃς τὸν ἀδελφὸν, σεαυτὸν κατέκρινας. τοῖς γὰρ ἐπισκόποις ἐπετράπη κρίνειν, ὅτι εἴρηται αὐτοῖς· γίνεσθε τραπεζῖται δόκιμοι. **37.** τὸν

[a] Mth. 5, 21. [b] Isaj. 45, 9. [c] Mth. 6, 20.

μέντοι ἐπίσκοπον δεῖ κρίνειν καὶ γίνεσθαι ὡς ἀργυρόνομον, ὃς ἀφορίζει τοὺς πονηροὺς ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, τοὺς δὲ ὅλως πονηροὺς ὄντας ἀποδοκιμάζει καὶ ἀποῤῥίπτει· ἐγχωρεῖ γάρ τινας καὶ διὰ ζῆλον ἢ φθόνον κατά τινος ἀδελφοῦ ἐνστήσασθαι ψευδῆ κατηγορίαν, ἴστωσαν δὲ ὅτι ὁ πτερνιῶν ὀργῆς υἱός ἐστιν. ὅπου δὲ ὀργὴ, ἐκεῖ ὁ κύριος οὐκ ἔστιν. ἡ γὰρ ὀργὴ τοῦ Σατανᾶ οὐδέποτε ἀφίησι γενέσθαι ὁμόνοιαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ὅθεν ἐπιγινώσκοντες τοὺς τοιούτους ἄφρονας, μὴ πιστεύετε αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ παρατηρεῖσθε τοὺς τοιούτους, ἀκούοντές τι παρ' αὐτῶν κατὰ ἀδελφοῦ. σὺ οὖν πρόσεχε τῷ κατηγορηθέντι, ἐν σοφίᾳ παρατηρῶν τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ, καὶ εἰ εὕροις αὐτὸν ἔνοχον, κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διδαχὴν ποίησον καὶ μόνον παραλαβὼν ἔλεγξον αὐτὸν, ὅπως μεταγνῷ· εἰ δὲ οὐ πεισθείη, δύο ἢ τρεῖς συμπαραλαβὼν ἔλεγξον. **38.** εἰ δέ τις σκληρύνοιτο, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης καὶ μηκέτι αὐτὸν ὡς χριστιανὸν παραδέχου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. οὐδὲ γὰρ τὸν ἐθνικὸν ἢ τὸν τελώνην εἰς κοινωνίαν παραδέχεται ἡ ἐκκλησία, πρὶν ἢ μεταγνῷ πρότερον. τοῖς γὰρ μεταμελομένοις τόπον μετανοίας ὥρισεν ὁ κύριος ἡμῶν. **39.** καὶ γὰρ ἐγὼ Ματθαῖος, εἷς τῶν δώδεκα τῶν ἐν τῇδε τῇ διδασκαλίᾳ λαλούντων ὑμῖν, εἰμὶ ἀπόστολος καὶ αὐτὸς ὢν τελώνης μὲν πρότερον νῦν δὲ διὰ τὸ πιστεύειν ἠλεημένος μετεγνωκώς τε τῶν προτέρων πράξεων καὶ ἠξιωμένος ἀπόστολος εἶναι καὶ κήρυξ τοῦ λόγου. καὶ πάλιν καὶ Ἰωάννης ὁ προφήτης ἐκήρυσσεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῖς τελώναις καὶ οὐκ ἀπώσατο τὴν ἐλπίδα αὐτῶν,

ἀλλὰ ἐδίδαξεν αὐτοὺς πῶς δεῖ ἀναστρέφεσθαι καὶ ὅτι λόγον ἀπῃτοῦντο εἶπεν· μηθὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν ποιεῖτε. καὶ Ζακχαῖον πάλιν ὁ κύριος προσελάβετο ἐν μετανοίᾳ δεηθέντα αὐτοῦ ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἐθνικοῖς οὐκ ἀπέγνωσται ἡ ζωὴ, ἐὰν μετανοήσαντες τὴν ἀπιστίαν ἀποβάλλωσιν. ὡς τελώνην οὖν ἢ ἐθνικὸν ἔχε τὸν ἐπὶ κακῷ ἔργῳ ἐλεγχθέντα. ἐὰν δὲ ὕστερον μετανοῇ καὶ ἐπιστρέφῃ ἐκ τῆς πλάνης ὡς καὶ τοὺς ἐθνικοὺς, ὁπόταν θέλουσι μετανοεῖν, εἰς ἐκκλησίαν ἀποδεχόμεθα, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούωσιν, οὐ μὴν κοινωνοῦμεν αὐτοῖς, μέχρις οὗ τὴν σφραγῖδα λαβόντες τελειωθῶσιν, —οὕτω καὶ τοῖς τοιούτοις, μέχρις οὗ μετανοίας καρπὸν ἐπιδείξωσιν, ἐπιτρέπομεν εἰσέρχεσθαι, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούοντες μὴ τελέως ἄρδην ἀπόλωνται· μὴ κοινωνείτωσαν δὲ ἐν τῇ προσευχῇ, ἀλλ' ἐξερχέσθωσαν, ὅπως σπουδάζωσιν τῇ δεήσει εἰσδεχθῆναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ οἱ θεώμενοι αὐτοὺς κατανυγῶσιν, εὐλαβούμενοι τοῖς ὁμοίοις περιπεσεῖν. **40.** οὐ μέντοιγε, ὦ ἐπίσκοπε, κωλύσεις αὐτοὺς τοῦ λόγου, ἐπείπερ οὐδὲ ὁ κύριος παρῃτεῖτο μετὰ τῶν τελωνῶν ἐσθίειν καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων ἐγκαλούμενος περὶ τούτου ἔλεγεν· [a]οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. τοῖς οὖν ἁμαρτίας ἐλεγχθεῖσι παρ' ὑμῶν καὶ συναναστρέφεσθε καὶ συναυλίζεσθε, ἐπιμελούμενοι, παρακαλοῦντες, ὑποστηρίζοντες. **41.** εἰ δέ τις ἐπιστραφεὶς μετανοίας καρπὸν ἐπιδείξηται, τότε καὶ εἰς προσευχὴν εἰσδέξασθε αὐτόν. ὥσπερ τὸν ἐθνικὸν λού-

[a] Mth. 9, 12.

σας εἰσδέχῃ, οὕτω καὶ τοῦτον χειροτεθήσας, πάντων ὑπὲρ αὐτοῦ προσευχομένων, ἀποκαταστήσεις αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἔσται αὐτῷ ἀντὶ τοῦ λούματος ἡ χειροθεσία· καὶ γὰρ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἐδίδοτο πνεῦμα ἅγιον. καὶ σὺ οὖν ὡς συμπαθὴς ἰατρὸς τοὺς ἡμαρτηκότας πάντας θεράπευε, χρώμενος σωτηρίοις πρὸς βοήθειαν ἀγωγῆς καὶ μὴ ἔστω ἕτοιμος ἀποκόπτειν τὰ τῆς ἐκκλησίας μέλη, ἀλλὰ χρήσθω λόγῳ καταδήσεως καὶ παρακλήσεσι μαλάγματος καὶ ἐμπλάστρῳ προσευχῆς. ἐὰν δὲ κοῖλον ᾖ τὸ τραῦμα, θρέψον αὐτὸ ἡδεῖ ἐμπλάστρῳ, ἵνα ἴσον ἀποτελεσθῇ· ἐὰν δὲ ῥυπανθῇ, τότε κάθαιρον ξηρίῳ, τουτέστι, λόγῳ ἐπιτιμητικῷ· ἐὰν δὲ ὑπέρογκον γένηται δριμεῖ κολλυρίῳ ἐξομάλισον αὐτὸ ἀπειλῇ κρίσεως· κᾂν νομὴ γένηται, καυτηρίασον αὐτὸ καὶ τὸν σηπεδόνα ἔκκοψον στιβώσας νηστείαις· ἐὰν δὲ κατισχύῃ ἡ νομὴ καὶ προλαμβάνῃ καὶ τὰ καυτήρια, τότε μετὰ πολλῆς σκέψεως καὶ συμβουλίας ἑτέρων ἰατρῶν ἀπόκοψον τὸ διασαπὲν μέλος, ἵνα μὴ τὸ πᾶν φθαρῇ σῶμα· μὴ ῥᾳδίως οὖν ἴσθι πρόχειρος εἰς τὸ ἀποκόπτειν μηδὲ ταχέως ἐπὶ τὸν μυριόδοντα πρίονα ὅρμα, ἀλλὰ πρῶτα χρῶ σμίλῃ, τὰ ἀποστέματα διαιρῶν, ὅπως τὸ ἐντὸς ἐγκείμενον αἴτιον τῶν πόνων ἐκκριθὲν ἀναλγὲς τὸ σῶμα τηρήσῃ· ἐὰν δέ τινα ἀμετανοήτως ἔχοντα βλέπῃς καὶ ἀπεσκληρωκότα, τότε μετὰ λύπης καὶ πένθους ἀνιάτως ἔχοντα τῆς ἐκκλησίας ἀπόκοπτε. 42. ἐὰν δὲ ψευδὴς ᾖ ἡ κατηγορία τῆς διαβολῆς καὶ ὑμεῖς οἱ ποιμένες σὺν τοῖς διακόνοις τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν παραδέξησθε ἢ

διὰ προσωποληψίαν ἢ διὰ δῶρα καὶ ποιῆσθε κρίσεως ἐξαλλαγὴν, βουλόμενοι τὸ ἀρεστὸν τῷ διαβόλῳ ποιεῖν, τὸν κατηγορούμενον μὲν, ὑπάρχοντα δὲ τοῦ ἐγκλήματος ἀλλότριον ἀπώσησθε τῆς ἐκκλησίας — λόγον ὑφέξετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ κυρίου, ὅτι γέγραπται· τὰ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ λυμαίνεται ῥήματα δικαίων. προσέχετε οὖν, μήπως προσωπολῆπται γενόμενοι ὑποπέσητε τῇ φωνῇ τῇ κυρίου ταύτῃ· [a] οὐαὶ τῷ λέγοντι τὸ πικρὸν γλυκὺ ἢ τὸ γλυκὺ πικρὸν, τῷ τιθέντι τὸ φῶς σκότος ἢ τὸ σκότος φῶς· ἐὰν γὰρ ἑτέρους ἀδίκως κατακρίνητε, καθ' ἑαυτῶν ἀποφαίνεσθε, ὅτι λέγει κύριος· [b] ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε καὶ ᾧ καταδικάζετε καταδικασθήσεσθε. εἰ οὖν ἀπροσωπολήπτως κρίνετε, ὦ ἐπίσκοποι, ἐπιγνώσεσθε τὸν κατηγοροῦντα κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ. εἴ τις ἀδελφὸς ψεύστης καὶ διὰ φθόνον ἢ ζῆλον καταλαλεῖ, ἵνα ταράσσῃ τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ καὶ ἀποκτείνῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ κατηγορηθέντα, ἐκβληθεὶς τῆς ἐκκλησίας τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πυρὸς παραδοθήτω. κρίνε οὖν αὐτὸν ἀποτόμως ὅτι ἐπήνεγκε πονηρὸν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. κατὰ γὰρ τὸ αὐτοῦ φρόνημα εἰ δυνατὸν ἦν προλαβεῖν τὰ ὦτα τοῦ κριτοῦ, πυρὶ ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν. ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται. **43.** ποιήσεις οὖν αὐτὸν ἀποσυνάγωγον ὡς φονέα ἀδελφοῦ. ἔπειτα χρόνου διαστάντος, ἐὰν λέγῃ μετανοεῖν, παρακαλεῖτε αὐτὸν καὶ μετὰ ταῦτα χειροθετήσαντες αὐτὸν προσδέξασθε, ἀσφαλισάμενοι μέντοι αὐτὸν, μή τινα ταράξῃ

[a] Is. 5, 20. [b] Mth. 7, 2. Lc. 5, 37.

πάλιν. εἰ δὲ πάλιν εἰσελθὼν ὁμοίως στασιάζει, ἐκβαλεῖτε αὐτὸν, ἵνα μὴ τὴν ἐκκλησίαν λυμαίνηται τοῦ θεοῦ. οὗτος γὰρ, κἂν ἔσω ᾖ, μὴ πρέπων τῇ ἐκκλησίᾳ περισσὸς καὶ μάταιος τυγχάνει. εἰ γάρ τινες τῶν ἀνθρώπων γεννώμενοι καὶ περισσὰ σωμάτων μέλη προσηρτημένα ἔχοντες, οἷον δακτύλους καὶ ὑπερσαρκώματα, (ταῦτα δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς ὄντα ἀτιμία καὶ ἐντροπή ἐστι καὶ τῇ σαρκὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ὅτι περισσεύει,) ἀφαιρεθέντων ὑπὸ τεχνίτου αὐτῶν ἀπολαμβάνονται τὴν εὐκοσμίαν καὶ τὸ τῆς σαρκὸς κάλλος καὶ μηδὲν ὑστεροῦσιν, ὅτι τοῦτο τὸ περισσὸν ἀφῃρέθη ἀπ᾽ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁρῶνται ἐν τῷ κάλλει αὐτῶν — οὕτω καὶ ὑμεῖς οἱ ποιμένες ἀναστρέφετε, τῆς ἐκκλησίας ὑπαρχούσης σώματος καὶ μελῶν ἡμῶν τῶν ἐπὶ θεὸν πιστευόντων ἐν φόβῳ κυρίου καὶ ἀγάπῃ. διὰ τοῦτο ὁ πονηρὰ φρονῶν, καὶ τὰ μέλη χειμάζων καὶ ἀγαπῶν τὰς μέμψεις καὶ κατηγορίας τοῦ ἐχθροῦ, τουτέστι στάσεις καὶ μάχας καὶ καταλαλιὰς καὶ ψιθυρισμοὺς καὶ ἐριθείας καὶ ζητήματα καὶ κατηγορίας καὶ διαπαρατριβὰς, ὁ τὰ τοιαῦτα ἀγαπῶν καὶ ἐκτελῶν, ὁ διάβολος ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ σκυβαλίζειν τὴν ἐκκλησίαν διὰ βλασφημιῶν καὶ πολλῆς ἀκαταστασίας καὶ ἔριδος καὶ διχοστασίας. οὗτος οὖν δεύτερον ἔξω τῆς ἐκκλησίας βληθεὶς ἀξίως ἀπετμήθη καὶ μᾶλλον νῦν κεκόσμηται ἡ ἐκκλησία, διὸ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀβλασφήμητός ἐστι καὶ ἀσκυβάλιστος. ὑμεῖς οὖν, ὦ ἐπίσκοποι, σπουδάζετε σὺν τοῖς διακόνοις ὀρθοὶ εἶναι πρὸς κύριον, ὅτι λέγει κύριος· ἐὰν πλάγιοι πορεύεσθε πρὸς μὲ, κἀγώ πρὸς ὑμᾶς πλαγίως πο-

ρεύσομαι. [a] ὁσίως οὖν πορεύεσθε, ἵνα μᾶλλον ἐπαίνου καταξιωθῆτε ὑπὸ τοῦ κυρίου ἢ μέμψεως ἐκ τοῦ ἐναντίου. 44. ὁμόφρονες οὖν ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ὦ ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι, μετὰ ἀκριβείας ποιμαίνετε τὸν λαὸν ὁμοφρόνως· ὅτι ὑμῖν τοῖς δυοῖν ἓν σῶμα εἶναι χρή. καὶ πάντα μὲν ὁ διάκονος τῷ ἐπισκόπῳ ἀναφερέτω ὡς ὁ Χριστὸς τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὅσα δύναται εὐθυνέτω δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ ἄλλα ὁ ἐπίσκοπος κρινέτω. πλὴν ἔστω ὁ διάκονος τοῦ ἐπισκόπου ἀκοὴ καὶ στόμα, καρδία τε καὶ ψυχή. 45. καλὸν μὲν οὖν ἐστι τῷ χριστιανῷ ἐγκώμιον πρὸς μηδένα ἔχειν πράγματα· εἰ δὲ ἔκ τινος ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ ἢ πειρασμοῦ ἐπισυμβῇ τινι καὶ κρίμα ἔχῃ, σπουδαζέτω διαλύεσθαι αὐτὸ, κἂν δέῃ βλαβῆναί τι, καὶ μὴ ἐρχέσθω ἐπὶ κριτήριον ἐθνικόν. καὶ μὴ παραδέχεσθε μαρτυρίαν ἀπὸ ἐθνικῶν κατὰ τῶν ἡμετέρων. διὰ γὰρ αὐτῶν ὁ διάβολος ἐφεδρεύει τοῖς δούλοις τοῦ θεοῦ. 46. μὴ οὖν γινωσκέτωσαν τὰ ἔθνη τὰς πρὸς ἀλλήλους ὑμῶν διαφορὰς μήτε καθ' ἑαυτῶν εἰς μαρτυρίαν παραδέχεσθε, μήτε κρίνεσθε ἐπ' αὐτῶν. ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. αἱροῦ οὖν μᾶλλον βλάπτεσθαι καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην σπουδάζειν· βλαβεὶς γὰρ τῶν βιωτικῶν τι τὰ πρὸς θεὸν οὐ ζημιωθήσῃ, ἅτε θεοσεβὴς ὑπάρχων καὶ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ζῶν. εἰ δὲ ἀδελφοὶ εἰς ἀλλήλους ἔχουσιν, ὃ μὴ γένοιτο, αὐτόθεν νοεῖν ὀφείλετε, οἱ προηγούμενοι, ὅτι οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ ἔργον ἐπιτελοῦσιν. καὶ εἰ εἷς μὲν αὐτῶν εὑρεθήσεται ἤπιος, ἐπιεικὴς, οὗτος

[a] Lev. 26, 27. 28.

φωτὸς τέκνον· ὁ δὲ ἀνήμερος, αὐθάδης, πλεονέκτης, οὗτος προσωπολήπτης ἐστίν. ἐπιτιμάσθω οὖν, ἀφοριζέσθω, εἶτα μεταμελόμενος προσλαμβανέσθω. εἰ γὰρ παιδεύονται καὶ ἐλέγχονται οἱ τοιοῦτοι, οὔκ εἰσιν ὑμῖν κριτήρια πολλά. ἢ οὐκ οἴδατε τὸ εἰρημένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· [a]ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; διδάσκετε αὐτοὺς καὶ κατηχεῖτε ποιεῖν εἰρήνην ἀλλήλοις, ὅτι λέγει κύριος· [b]μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί. καὶ ἴστωσαν ὅτι ὁ σώτηρ ἡμῶν ὅτε ἠρωτήσαμεν αὐτὸν Ποσάκις; αὐτὸς ἐδίδαξεν ἡμᾶς καὶ εἶπεν· οὐ λέγω ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. οὕτως γὰρ θέλει ὁ κύριος τοὺς ἀληθῶς αὐτοῦ ὄντας μηδὲν ἔχειν κατὰ μηδενὸς πώποτε. **47.** τὰ δικαστήρια ὑμῶν γινέσθω δευτέρᾳ σαββάτων, ὅπως, ἐὰν ἀντιλογία τῇ ἀποφάσει ὑμῶν γένηται, ἕως σαββάτου ἔχοντες ἀδείαν, δυνηθῆτε εὐθῦναι τὴν ἀντιλογίαν καὶ εἰρηνεῦσαι εἰς τὴν κυριακὴν τοὺς διαφερομένους πρὸς ἀλλήλους. συμπαρέστωσαν δὲ τῷ δικαστηρίῳ καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἀπροσωπολήπτως κρίνοντες. παραγενομένων οὖν ἑκατέρων τῶν προσώπων, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει, [c]στήσονται ἑκάτεροι, οἷς ἐστιν ἡ ἀντιλογία· καὶ ἀκούσαντες αὐτῶν ὁσίως ἀνενέγκατε τὰς ψήφους, σπουδάζοντες αὐτοὺς φίλους ἀμφοτέρους ποιῆσαι, πρὶν ἀποφάσεως τῆς τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως μὴ ἐξέλθοι ἐπὶ γῆς κρίσις μετὰ τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ὄντος ἀδελφοῦ, καθότι καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ σύμψηφον ἔχει καὶ συνίστορα τῆς δίκης τὸν Χριστόν. εἰ δέ τινες ἐν βλασφημίαις τοῦ μὴ καλῶς ὁδεύειν ἐν κυρίῳ ἐλέγχοιντο ὑπό τινος, ὁμοίως

[a] Mth. 18, 21. 22. [b] Mth. 5, 9. [c] Dt. 19, 17.

ἀκούσαντες ἑκατέρων τῶν προσώπων μετὰ ἀκριϐείας ἐρευνᾶτε ὡς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου ἢ θανάτου διδόντες ἀπόφασιν. ὁ γὰρ δικαίως τιμωρηθεὶς καὶ ἀφορισθεὶς παρ᾽ ὑμῶν αἰωνίου ζωῆς καὶ δόξης ἀπόϐλητος γέγονε καὶ παρ᾽ ἀνθρώποις ἄτιμος καὶ παρὰ θεῷ κατάδικος. **48.** οὕτως οὖν κρίνετε κατὰ τὸ τοῦ ἐλεγμοῦ μέγεθος ἐν οἰκτιρμῷ πολλῷ καὶ μικρόν τι παρορῶντες (? ?), ὥστε ζῆν ἄνευ προσωποληψίας, μᾶλλον δὲ ὥστε ἀποβαλεῖν κατακρίναντες τοὺς καταδικασθέντας. εἰ δέ τις καθαρὸς ὢν ὑπὸ τῶν κριτῶν διὰ προσωποληψίας κατακριθῇ, οὐδεμία ζημία αὐτῷ παρὰ θεῷ τὸ τῶν ἀδίκων κρίμα, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ, ὅτι μικρὸν χρόνον ἀδίκως κρίνεται ὑπ᾽ ἀνθρώπων, ἔπειτα δὲ τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ ὁ ἀδίκως κατακριθεὶς κριτὴς ἔσται τῶν ἀδίκων κριτῶν. ἧς γὰρ ἂν ἀδίκου κρίσεως μεσίται γένησθε, ταύτης καὶ τὸν ἀπὸ θεοῦ λήψεσθε μισθόν. ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε. **49.** καθίσαντες οὖν ἐπὶ τὸ κριτήριον, παρόντων ἑκατέρων τῶν προσώπων (οὐ γὰρ ἐροῦμεν· ἀδελφῶν, μέχρις οὗ ἑαυτοὺς ἐν εἰρήνῃ ἀπολάϐωσιν) ἐρευνᾶτε ἀκριϐῶς περὶ τῶν ἐνεχομένων· καὶ πρῶτον περὶ τοῦ κατηγοροῦντος, εἰ καὶ τούτου κατηγορεῖ ἢ καὶ ἑτέροις τισὶν ἐγκλήματα κατενήνοχε καὶ εἰ μὴ ἐκ μέμψεως αὐτῶν ἢ φιλονεικίας τὸ ἔγκλημα ὑπόκειται, καὶ ὁποῖά τις ἡ ἀναστροφὴ αὐτοῦ ὑπάρχει, εἰ φιλόχηρος καὶ φιλόξενος καὶ φιλόπτωχος καὶ φιλάδελφος, εἰ μὴ αἰσχροκερδὴς καὶ μὴ βρώτης καὶ χρηματολαῖλαψ, καὶ μὴ ἄσωτος ἢ μέθυσος ἢ ἀργὸς, εἰ εὔσπλαγχνος καὶ εὐμετάδοτος. **50.** εἰ γὰρ αὐτῷ προϋπόκειται ἔργα φαῦλα, γνωστὸν, ὅτι μαρ-

τυρίαν ψευδῆ ἐπιφέρει τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν. ἐὰν δὲ εὑρεθῇ καὶ γνωρισθῇ κατάλαλος ὢν, ἐπιτιμᾶτε αὐτῷ καὶ ἐκβάλλετε τῆς ἐκκλησίας εἰς καιρὸν, ἕως ὅτι μετανοῇ καὶ ἐπιστρέφῃ καὶ κλαίῃ, ἵνα μὴ καὶ ἕτερόν τινα καλῶς βιοῦντα βλασφημήσῃ ἢ ἕτερόν τινα προτρέψηται τὰ ὅμοια αὐτῷ δρᾶσαι. **51.** ἐὰν δὲ τοῦ ἑνός προσώπου ἀκούσητε, μὴ παρόντος τοῦ ἑτέρου μηδὲ ἀπολογισαμένου πρὸς τὸ ἐπιφερόμενον ἔγκλημα, καὶ προπετῶς ἐξενέγκητε ψῆφον κατακρίσεως, συμμετρηταὶ τῷ συκοφάντῃ παρὰ θεῷ εὑρεθήσεσθε. ὡς [a] γὰρ ὁ κρατῶν κέρκου κυνὸς, οὕτως ὁ προεστὼς ἀλλοτρίας κρίσεως. ἐὰν δὲ μιμηταὶ γένησθε τῶν ἐν Βαβυλῶνι πρεσβυτέρων, οἵτινες καταμαρτυρήσαντες τῆς Σωσάννης ἀδίκως κατεδίκασαν αὐτὴν εἰς θάνατον, ἔνοχοι τῆς ἐκείνων κρίσεως καὶ καταδίκης γένησθε. ὅτι τὴν μὲν Σωσάνναν ὁ κύριος διὰ τοῦ Δανιὴλ ἐῤῥύσατο ἐκ χειρὸς παρανόμων, τοὺς δὲ ἐνόχους τοῦ αἵματος αὐτῆς πρεσβυτέρους ἐν πυρὶ κατεδίκασεν. **52.** θεάσασθε δὲ ἀγομένους φονεῖς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, ὡς ἀκριβῶς ἐρωτῶσι τοὺς προσάγοντας καὶ διδάσκουσιν ὑπ' αὐτῶν τὰ πραχθέντα καὶ εἶτα πάλιν λέγουσι τῷ κακούργῳ, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, κᾀκείνου συγκαταθεμένου, οὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν κόλασιν αὐτὸν ἐκπέμπουσιν, ἀλλὰ πλείοσιν ἡμέραις ποιοῦνται αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν μετὰ συμβουλίου πολλοῦ καὶ παραπετάσματος μέσου. τελευταῖον ὅρον καὶ ψῆφον θανάτου ὁ μέλλων ἐκφέρειν κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπάρας τὰς χεῖρας, διαμαρτύρεται ἀθῶος ὑπάρχειν τοῦ αἵματος

[a] Prov. 26, 17.

τοῦ ἀνθρώπου. ταῦτα ποιοῦσι καίτοι ὄντες ἐθνικοὶ καὶ οὐ γινώσκοντες θεότητα ἢ τὴν ἀπὸ θεοῦ ἀμοιβὴν ὑπὲρ τῶν ἀναιτίως κατακριθέντων. 53. ὑμεῖς δὲ γινώσκοντες, τίς ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁποῖα τὰ κρίματα αὐτοῦ, πῶς ἂν κατ' ἐπήρειαν δυνήσεσθέ τινι ἀπόφασιν δοῦναι; ἡμεῖς μὲν οὖν, ἀδελφοί, συμβουλεύομεν ὑμῖν ἐρευνᾶν ἀκριβῶς μετὰ σπουδῆς πολλῆς, τῆς κρίσεως ὑμῶν παραχρῆμα γινωσκομένης θεῷ· καὶ εἰ μὲν δικαίως ἐκρίνατε δικαίων ἀμοιβῶν καταξιωθήσεσθε καὶ νῦν καὶ εἰς αὖθις, εἰ δὲ ἀδίκως, πάλιν τῶν ὁμοίων τεύξεσθε. σπουδάζετε μᾶλλον ἐπαίνων ἀξιοῦσθαι παρὰ θεῷ ἢ ψόγων· ὅτι θεοῦ ἔπαινος ζωὴ αἰώνιος ἀνθρώποις, ὥσπερ καὶ ὁ ψόγος θάνατος ἀΐδιος. μελέτω οὖν ὑμῖν, ὦ ἐπίσκοποι, μὴ εἶναι προπετεῖς εἰς κριτήριον καθίζεσθαι ταχέως, ἵνα μὴ ἀναγκασθῆτε κατακρίνειν τινα, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν καὶ καθέζεσθαι εἰς κριτήριον παρακαλεῖτε αὐτοὺς καὶ εἰρήνην ποιεῖτε ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ παρακαλεῖτε τούτους, οἷς ἐστι κρίμα καὶ ἔρις, καὶ διδάσκετε αὐτοὺς πρῶτον ὅτι οὐ πρέπει ἀνθρώπῳ ἡ ὀργή, ὅτι εἶπεν ὁ κύριος· [a] ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. εἰ δὲ καὶ συμβῇ ἐξ ἐνεργείας τινὸς ὀργισθῆναι ὑμᾶς κατά τινος, [b] ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῇ ὀργῇ ὑμῶν. ὀργίζεσθε γάρ, φησιν [c] ὁ Δαβίδ, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, τουτέστι ταχέως διαλλάσσεσθε, ὅπως μὴ ἡ ἐπίμονος ὀργὴ μνησικακία γένηται καὶ ἁμαρτίαν ἀπεργάσηται· [d] ψυχαὶ γὰρ μνησικάκων εἰς θάνατον, φησὶν ὁ Σολομών. λέγει γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ σωτήρ·

[a] Mth. 5, 22. [b] Eph. 4, 26. [c] Ps. 4, 4. [d] Prov. 12, 28.

[a] ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου· δῶρον δέ ἐστι θεῷ ἡ ἑκάστου προσευχὴ καὶ εὐχαριστία. ἐὰν οὖν ἔχῃς τι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου ἢ αὐτὸς ἔχῃ τι κατὰ σοῦ, οὔτε αἱ προσευχαί σου εἰσακουσθήσονται οὔτε αἱ εὐχαριστίαι σου προσδεχθήσονται διὰ τὴν ὑποκειμένην ὀργήν. χρὴ δὲ συνεχῶς προσεύχεσθαι ὑμᾶς, ἀδελφοί· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἐν ὀργῇ καὶ μνησικακίᾳ ὁ θεὸς οὐκ ἐπακούει καὶ ἐὰν τρὶς τῆς ὥρας προσεύξωνται, [b] λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας. ἐπὶ σοὶ γὰρ ὁ κύριος [c] ἐξουσίαν ἔθετο ἀφιέναι ἁμαρτίας τῷ ἀδελφῷ τὰς εἰς σὲ γενομένας ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ, τουτέστι τετρακοσίας ἐννενήκοντα. ποσάκις οὖν ἤδη ἀφῆκας τῷ ἀδελφῷ σου, ἵνα μὴ θελήσῃς αὐτῷ ἀφιέναι καὶ νῦν; ἀλλὰ μνησικακεῖς καὶ συντηρεῖς ἔχθραν καὶ ἐπὶ κρίσιν ἔρχῃ, καὶ ἡ προσευχή σου ἐμποδίζεται. ἀλλ' εἰ καὶ τὰ τετρακόσια ἐννενήκοντα ἀφεὶς τῷ ἀδελφῷ σου, πλεόνασον πάλιν διὰ σεαυτὸν καὶ τῇ ἀγαθωσύνῃ σου ἄνευ ὀργῆς ἄφες τῷ ἀδελφῷ σου. κἂν διὰ τὸν ἀδελφὸν μὴ ποιῇς, διαλογισάμενος ποίει διὰ σεαυτὸν καὶ ἄφες τῷ πλησίον σου, ὅπως προσευχόμενος ὑπακούῃ. **54.** διὰ τοῦτο, ὦ ἐπίσκοποι, μελλόντων ὑμῶν εἰς προσευχὴν ἀπαντᾶν, ὁ διάκονος μετὰ ὑψηλῆς φωνῆς λεγέτω· μή τις κατά τινος; ἵνα, ἐὰν εὑρεθῇ ἔν τισιν ἀντιλογία, δεηθῶσι καὶ

[a] Mth. 5, 23. 24. [b] Is. 58. 6. [c] Mth. 18, 22.

διαλλαγῶσι τοῖς ἀδελφοῖς. οἱ εἰς οἰκίαν εἰσερχόμενοι λέγουσιν· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ, καὶ εἰρήνην εὐαγγελίζονται καὶ εἰρήνην φέρουσιν. εἰ οὖν ἄλλοις εἰρήνην κηρύσσεις, πολὺ μᾶλλον σοὶ χρὴ εἶναι εἰρήνη μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου. ὡς τέκνον φωτὸς καὶ εἰρήνης πᾶσιν ἔστω φῶς καὶ εἰρήνη μετὰ μηδενὸς διαμαχόμενος, ἀλλὰ ἔστω ἐπιεικὴς πρὸς πάντας καὶ εἰρηνικὸς καὶ συνεργὸς τοῦ θεοῦ, ὅπως πλεονάσωσιν οἱ σωζόμενοι. τοῦτο γὰρ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ. οἱ γὰρ ἐπινοοῦντες ἔχθρας καὶ μάχας, ἀντιλογίας καὶ κρίσεις φιλοῦντες, τοῦ θεοῦ ἀλλότριοι τυγχάνουσιν. **55.** ὁ γὰρ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ἑκάστην γενεὰν ἐπὶ μετάνοιαν καλεῖ διὰ τῶν δικαίων καὶ τῶν προφητῶν. ἡμεῖς οὖν οἱ καταξιωθέντες εἶναι μάρτυρες τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐκ στόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠκούσαμεν καὶ ἀκριβῶς εἰδότες λέγομεν, τί ἐστι τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ τί τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἵνα μηδεὶς ἀπόληται, ἀλλὰ πάντες ἄνθρωποι πιστεύσαντες αὐτῷ ζήσωσιν. **56.** τοῦτο γάρ ἐστιν, ὃ ἐδίδαξε προσευχομένους λέγειν· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως, ὡς οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ καὶ αἱ δυνάμεις καὶ πάντες οἱ λειτουργοὶ δοξάζουσι τὸν θεὸν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς πάντες οἱ ἄνθρωποι δοξάζωσι τὸν θεόν. θέλημα οὖν αὐτοῦ ἐστι ζωοποιεῖν πάντα ἄνθρωπον καὶ τοῦτο αὐτοῦ ἐστι θέλημα πολλοὺς εἶναι τοὺς σωζομένους. ὁ ἀντιλέγων ἢ ἐχθρὸς ὑπάρχων τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἢ ἐλαττονῶν τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ ἢ τὸν κατηγοροῦντα ἐκβαλὼν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐλαττονῶν αὐτὴν καὶ συστέλλων τῷ θεῷ ψυχὴν σωθεῖσαν ἢ διὰ τῆς ἐριθείας ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας ἐκβαλὼν,

οὗτος κατὰ τοῦ θεοῦ ἁμαρτάνει· θεὸς γὰρ ὁ σωτὴρ ἡμῶν λέγει· [a] ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. τοιοῦτος ὢν σκορπιστὴς, ἀντίδικος, καὶ ἐχθρὸς θεοῦ. μὴ οὖν προσέχῃς καὶ προσμένῃς μάχαις καὶ ἀντιλογίαις ἢ ἀλαζονείᾳ ἢ ἔχθρᾳ ἢ κριτηρίοις, ἵνα μὴ σκορπίσῃς τινὰ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἧς ἐν δυνάμει κυρίου τοῦ θεοῦ ἡμεῖς συναγωγοὶ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν ἐν πολλῷ μόχθῳ καὶ κινδύνῳ καὶ κόπῳ διηνεκεῖ, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες πληρώσωμεν τὸν τρίκλινον τῶν ἀνακειμένων, τουτέστι τὴν ἱερὰν καθολικὴν ἐκκλησίαν, εὐφραινομένων τῶν κλητῶν καὶ ἀγαλλιωμένων, ὑμνούντων καὶ δοξαζόντων τὸν καλέσαντα αὐτοὺς δι' ἡμῶν εἰς ζωὴν θεοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ, οἱ λαϊκοὶ, εἰρηνεύετε πρὸς ἀλλήλους, σπουδάζοντες ὡς φρόνιμοι τὴν ἐκκλησίαν αὔξειν καὶ τὰ νομιζόμενα ἄγρια ἐπιστρέφειν εἰς αὐτὴν καὶ ἐξημεροῦν καὶ ἀποκαθιστᾶν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ μέγιστος ἐξ ἐπαγγελίας μισθὸς παρὰ θεοῦ, ἐὰν ἐξαγάγῃς ἐκ πυρὸς καὶ πλησιάσῃς αὐτὰ τῇ ἐκκλησίᾳ βεβαιωμένα καὶ πιστεύοντα. 57. ὑμεῖς δὲ, οἱ ἐπίσκοποι, μὴ γίνεσθε σκληροὶ μηδὲ τύραννοι μηδὲ ὀργίλοι καὶ μὴ ἐμβριμᾶσθε τῷ τοῦ θεοῦ λαῷ τῷ ὑμῖν παραδοθέντι καὶ μὴ λύετε τὸν τοῦ κυρίου οἶκον καὶ μὴ σκορπίζετε τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιστρέφετε πάντα ἄνθρωπον, ὅπως συνεργῆτε τῷ θεῷ καὶ συναθροίζητε τοὺς πιστεύοντας ἐν πρᾳότητι πολλῇ καὶ μακροθυμίᾳ καὶ ὑπομονῇ καὶ ἄνευ ὀργῆς καὶ ἐν διδαχῇ καὶ δεήσει ὡς διάκονοι τῆς αἰωνίου βασιλείας. ὅταν δὲ συναθροισθῆτε εἰς τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας,

[a] Mth. 12, 30.

ευσχημόνως ποιεῖσθε τὰς συνόδους, τοὺς τόπους ἐκτάσσοντες τοῖς ἀδελφοῖς μετὰ πάσης ἐπιμελείας, σωφρόνως δὲ ἀφοριζέσθω τοῖς πρεσβυτέροις τόπος ἐν μέρει ἀνατολικῷ τοῦ οἴκου. κείσθω δὲ μέσος αὐτῶν ὁ τοῦ ἐπισκόπου θρόνος, σὺν αὐτῷ δὲ καθεζέσθω τὸ πρεσβυτέριον. εἰς δὲ τὸ ἕτερον μέρος τὸ ἀνατολικὸν οἱ λαϊκοὶ καθεζέσθωσαν καὶ εἶτα αἱ γυναῖκες. ὅταν ἵστατε προσεύξασθαι, οἱ ἡγούμενοι στηκέτωσαν πρῶτοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ λαϊκοὶ, εἶτα πάλιν αἱ γυναῖκες. πρὸς ἀνατολὰς γὰρ χρὴ ὑμᾶς προσεύχεσθαι, ὡς καὶ οἴδατε ὅτι γέγραπται· δότε δόξαν τῷ θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς. τῶν δὲ διακόνων εἷς προσμενέτω ταῖς προσφοραῖς τῆς εὐχαριστίας, ἕτερος δὲ ἔξω στηκέτω πρὸς τὴν πύλην θεώμενος τοὺς εἰσιόντας, ἔπειτα ὅτε πρόσεστε ὑμεῖς, ὁμοῦ διακονείτωσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. εἰ δέ τις εὑρεθῇ παρὰ τόπον καθεζόμενος, ἐπιπλησσέσθω ὑπὸ τοῦ διακόνου τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὸν καθήκοντα αὐτῷ τόπον μεταγέσθω. μάνδρᾳ γὰρ ὡμοίωται ἡ ἐκκλησία. ὡς γὰρ οἱ ποιμένες ἕκαστον τῶν ἀλόγων, αἰγῶν φημι καὶ προβάτων, κατὰ συγγένειαν καὶ ἡλικίαν ἱστῶσι καὶ ἕκαστον αὐτῶν τὸ ὅμοιον τῳ ὁμοίῳ συντρέχει· οὕτω δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ μὲν νεώτεροι ἰδίᾳ καθεζέσθωσαν, ἐὰν ᾖ τόπος, ἐὰν δὲ μὴ, στηκέτωσαν ὀρθοί· οἱ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκότες καθεζέσθωσαν ἐν τάξει, τὰ δὲ παιδία ἑστῶτα προσλαμβανέσθωσαν αὐτῶν οἱ πατέρες καὶ μητέρες· αἱ δὲ νεώτεραι πάλιν ἰδίᾳ, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μήγε, ὄπισθεν τῶν γυναικῶν ἱστάσθωσαν· αἱ δὲ ἤδη γεγαμηκυῖαι καὶ

τέκνα ἔχουσαι ἰδίᾳ ἱστάσθωσαν· αἱ χῆραι καὶ αἱ πρεσβύτιδες ἰδίᾳ καθεζέσθωσαν. ἔστω δὲ τῶν τόπων προνοῶν ὁ διάκονος, ἵνα ἕκαστος τῶν εἰςερχομένων εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὁρμᾷ καὶ μὴ παρὰ τὸ προςῆκον καθέζωνται. ὁμοίως ὁ διάκονος ἐπισκοπείτω τὸν λαὸν, ὅπως μήτις ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ ἢ γελάσῃ ἢ νεύσῃ. χρὴ γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ εὐσχημόνως καὶ νηφαλέως καὶ ἐγρηγορότως ἑστάναι, ἐκπεπταμένην ἔχοντα τὴν ἀκοὴν ἐπὶ τὸν τοῦ κυρίου λόγον. **58.** εἰ δέ τις ἀπὸ παροικίας ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἐπέλθῃ, διάκονος ἐπικρινέτω, εἰ ὕπανδρος ἢ χήρα ἡ πιστὴ, εἰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐκ μιᾶς τῶν αἱρέσεών ἐστι· καὶ εἶτα ἀπαγέτω εἰς τὸν προςήκοντα αὐτῇ τόπον. εἰ δὲ πρεσβύτερος ἀπὸ παροικίας ἐπέλθοι, προςδεχέσθω ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων κοινωνικῶς· εἰ δὲ ἐπίσκοπος, σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καθεζέσθω τῆς αὐτῆς ἀξιούμενος ὑπ' αὐτοῦ τιμῆς. καὶ ἐρωτήσεις αὐτὸν, ὦ ἐπίσκοπε, προςλαλῆσαι τῷ λαῷ λόγους διδακτικούς· ἡ γὰρ τῶν ξένων παράκλησις καὶ νουθεσία ὠφελιμωτάτη· [a] οὐδεὶς γὰρ προφήτης, φησὶν, δεκτὸς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι. καὶ προςφορὰν προςφερόντων ὑμῶν, αὐτὸς εὐλογήσει· ἐὰν δὲ σοφὸς τὴν τιμήν σοι τηρῶν μὴ θελήσῃ ἀνενέγκαι, κἂν εἰς τὸ ποτήριον εὐλογίαν ποιείσθω. εἰ δὲ ἐν τῷ καθέζεσθαι ἕτερός τις ἐπέλθοι ἔνδοξος ἐν τῷ βίῳ, ἢ ξένος ἢ ἐγχώριος, σὺ ὁ ἐπίσκοπος ὁ προςλαλῶν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἢ ὁ ἀκούων ἢ ὁ ἀναγινώσκων, μὴ προςωποληπτῶν καταλίπῃς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, ἵνα διατάξῃ αὐτῷ προςεδρίαν, ἀλλὰ μένε

[a] Luc. 4, 24.

ἡσύχιος, μὴ διακόπτων σου τὸν λόγον ἢ τὴν ἀκοὴν, οἱ δὲ ἀδελφοὶ παραδεχέσθωσαν αὐτόν. εἰ δὲ τόπος οὐκ ἔστιν, ὁ διάκονος τὸν μᾶλλον νεώτερον ἐγείρας, ἐκεῖνον καθισάτω· καὶ τὸν ἐγερθέντα ὀπίσω πάντων στῆσον, ἵνα παιδευθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ἀντιπαραχωρεῖν τοῖς ἐντιμοτέροις. εἰ δὲ πτωχὸς ἢ πτωχὴ ἐπέλθοι ἢ ἀπὸ παροικίας, μάλιστα δὲ εἰ πρεσβῦται, καὶ τόπος οὐχ ὑπάρχει, καὶ τούτοις τόπον ποιήσει ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ ὁ διάκονος, ἵνα μὴ πρὸς ἄνθρωπον αὐτοῦ γένηται ἡ προσωπόληψις, ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἡ διακονία εὐάρεστος· τὸ δ' αὐτὸ ποιείτω καὶ ἡ διάκονος ταῖς ἐπερχομέναις γυναιξὶ πτωχαῖς ἤτοι πλουσίαις. **59.** διδάσκων δὲ, ὦ ἐπίσκοπε, κέλευε καὶ παραίνει τῷ λαῷ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνδελεχίζειν καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνέρχεσθαι διηνεκῶς καὶ μήτε τὴν ἐκκλησίαν κολοβοῦν ἑαυτὸν ὑφαιροῦντα καὶ παράμελος ποιεῖν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. οὐ γὰρ μόνον περὶ ἑτέρων ἀλλὰ καὶ ἕκαστος περὶ ἑαυτοῦ ἀκουέτω, λογιζόμενος ὅτι εἴρηται ὑπὸ τοῦ κυρίου· ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. μὴ οὖν ἑαυτοὺς μέλη ὄντας τοῦ Χριστοῦ σκορπίζετε μὴ συναθροιζόμενοι, Χριστὸν κεφαλὴν ἔχοντες κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ κοινωνοῦντα ἡμῖν. μὴ ἀμελεῖτε ἑαυτῶν μηδὲ ἀποστερεῖτε τὸν σωτῆρα τῶν οἰκείων μελῶν μηδὲ διαιρεῖτε τὸ σῶμα αὐτοῦ μηδὲ σκορπίζετε, μηδὲ προκρίνετε τοῦ θείου λόγου τὰς βιωτικὰς χρείας· ἀλλὰ καταλιπόντες πάντα τῇ κυριακῇ σπουδαιοτέρως ἀπαντᾶτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν, ἥ ἐστι δόξα ὑμῶν. ἐπεὶ τί ἀπολογήσεται τῷ θεῷ ὁ μὴ συνερχόμενος τῇ ἡμέρᾳ τοῦ

κυρίου ἀκούειν τοῦ σωτηρίου λόγου; **60.** περὶ τὰ πρόσκαιρα μὲν νύκτα καὶ ἡμέραν σπουδάζετε, τῶν δὲ αἰωνίων ἀμελεῖτε καὶ λουτρῶν μὲν καὶ τροφῆς μεταποιεῖσθε, τῶν δὲ ἀεὶ παραμόνων οὐκ ἐπιστρέφεσθε. εἰ γὰρ τὰ ἔθνη ἐξ ὕπνου αὐτῶν καθ' ἡμέραν ἀναστάντα τρέχει ἐπὶ τὰ εἴδωλα τοῦ λατρεύειν αὐτοῖς καὶ πρὸ παντὸς ἔργου καὶ πάσης πράξεως πρῶτον αὐτοῖς προσεύχονται καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν αὐτῶν οὐκ ἀφυστεροῦσιν, ἀλλὰ σχολάζουσιν οὐχ οἱ τοπικοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πόῤῥωθεν οἰκοῦντες· καὶ ἐν τοῖς θεάτροις αὐτῶν πάντες συνέρχονται. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μάτην λεγόμενοι Ἰουδαῖοι καθ' ἓξ ἡμέρας ἀργοῦντες τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ συνίασιν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν, οὐδέποτε παραφιόντες ἢ παραμελοῦντες οὔτε τῆς ἀργίας αὐτῶν οὔτε τῆς συναγωγῆς αὐτῶν· οἱ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου ἐν τῇ ἀπιστίᾳ αὐτῶν κενωθέντες, προσέτι δὴ καὶ οὗ ὀνόματος ἑαυτοὺς καλοῦσιν Ἰούδα. Ἰούδας γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται, οὗτοι δὲ οὐκ εἶσιν ἐξομολογούμενοι θεῷ τὸ πάθημα τοῦ Χριστοῦ, παρανόμως πεποιηκότες, ἵνα μεταγνόντες σωθῶσιν. εἰ οὖν οἱ μὴ σωζόμενοι, ἐν οἷς οὐκ ὠφελοῦνται πυκνάζουσιν, σὺ τί ἂν ἀπολογήσῃ κυρίῳ τῷ θεῷ ὁ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ ἀπολειπόμενος καὶ μηδὲ τὰ ἔθνη μιμούμενος καὶ ὥστε ἀπολείπεσθαι ῥαθυμῶν ἢ ἀποστατῶν ἢ κακοποιῶν; οἷς λέγει ὁ κύριος διὰ τοῦ Ἱερεμίου· [a] τὰ δικαιώματά μου οὐκ ἐφυλάξατε, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν ἐπορεύθητε, παρ' ὀλίγον καὶ ὑπερβάλλετε αὐτούς.

[a] Ez. 5, 7. 16, 47.

[a] εἰ ἀλλάξονται ἔθνη θεοὺς αὐτῶν; καὶ οὗτοι οὐκ εἶσι θεοί· ὁ δὲ λαός μου, φησὶν, ἠλλάξατο τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἐξ ἧς οὐκ ὠφεληθήσεται. πῶς οὖν ἀπολογήσεταί τις ὀλιγωρήσας ἢ ἐκστὰς τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ; **61.** εἰ δέ τις τὴν τοῦ ἔργου τοῦ ἰδίου πρόφασιν ἐπιφέρων ὀλιγωρεῖ, γινωσκέτω ὁ τοιοῦτος ὡς αἱ τέχναι τῶν πιστῶν ἐπέργιά εἰσιν, ἔργον δὲ ἡ θεοσέβεια. τὰς οὖν τέχνας ὑμῶν ὡς ἐν περιέργῳ ποιεῖτε εἰς διατροφὴν ὑμῶν, ἔργῳ δὲ τὴν θεοσέβειαν ἀσκεῖτε. σπουδάζετε οὖν μηδέποτε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καταλιπεῖν. εἰ δέ τις ταύτην ὑπερίδοι, εἰς μιερὸν δὲ ἐθνῶν εἰσέλθοι, ὁ τοιοῦτος τί ἀπολογήσεται τῷ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως; λόγια θεοῦ ζῶντος καταλιπὼν ζῶντα καὶ ζωοποιοῦντα καὶ δυνάμενα ῥύσασθαι κολάσεως αἰωνίου καὶ πορευθεὶς εἰς ἐκκλησίαν τῶν ἐθνῶν τὰ θέατρα, ἐπιθυμήσας εἷς τῶν εἰσπορευομένων ἐκεῖ λογισθῆναι καὶ μετασχεῖν ἀκροαμάτων τῶν ὄντων νεκρῶν ἀνθρώπων, ἐξ ἐπιπνοίας διαβόλου ἀποφανθέντων ἅ τινά εἰσι νεκροποιὰ καὶ πίστεως ἀνατρεπτικὰ καὶ πρὸς πῦρ ἀΐδιον ἀπάγοντα. ἀλλὰ σχολάζετε τῷ κόσμῳ καὶ περὶ τῶν βιωτικῶν χρειῶν σπουδάζετε καὶ καταφρονεῖτε συντρέχειν εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν τὴν θυγατέρα τὴν ἠγαπημένην τοῦ ὑψίστου θεοῦ εἰς τὸ δέξασθαι τὴν διδαχὴν τοῦ θεοῦ τὴν μένουσαν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ζωοποιεῖν δυναμένην τοὺς τὸν λόγον τῆς ζωῆς δεξαμένους. ἐστὲ οὖν διηνεκῶς συνηθροισμένοι σὺν τοῖς πιστοῖς ζῶσιν ἐν τῇ μητέρι ὑμῶν ἐκκλησίᾳ. **62.** φυλάσσεσθε οὖν τοῦ μὴ συσχολάζειν

[a] Jer. 2, 11, 10.

τοῖς ἀπολλυμένοις ἐν θεάτρῳ, ὅ ἐστι συναγωγὴ ἐθνῶν εἰς ἀπάτην καὶ ἀπώλειαν. [a]ὁ γὰρ εἰςελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἐθνῶν εἷς ἐξ αὐτῶν λογισθήσεται καὶ τὸ οὐαὶ κληρονομήσει. διὸ παραινεῖ καὶ ὁ Ἱερεμίας λέγων· [b]κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ πορεύεσθε καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φοβεῖσθε. καὶ πάλιν ἐν εὐαγγελίῳ λέγει. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε· ἐνταῦθα κελεύει καὶ παραινεῖ ἡμῖν παντελῶς φεύγειν πάσας τὰς αἱρέσεις, αἵ εἰσιν αἱ πόλεις τῶν Σαμαρείτων, καὶ πάλιν μακρὰν φεύγειν τὰς συνόδους τῶν ἐθνῶν καὶ μὴ εἰςελθεῖν εἰς συναγωγὰς ξένας καὶ τὸ θέατρον παντελῶς φεύγειν καὶ τὰς ἑορτὰς αὐτῶν, αἵτινες ἐπὶ τιμῇ τῶν δαιμόνων ἐπιτελοῦνται· φευκταῖαι δὲ αὐτῶν καὶ αἱ πανηγύρεις, εἰ μὴ ἵνα τὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τις τροφὴν ὠναῖτο. ἀπέχεσθε οὖν πάσης θέας δαιμονικῆς καὶ ἑορτῶν τῶν πανηγύρεων αὐτῶν. 63. οἱ δὲ νεώτεροι τῆς ἐκκλησίας ἐν πάσαις ταῖς χρείαις ἀόκνως λειτουργεῖν σπουδάζετε, μετὰ πάσης σεμνότητος. πάντες οὖν οἱ πιστοὶ, ἐὰν μὴ ἦτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν παντὶ χρόνῳ τοῖς ἔργοις ὑμῶν σχολάζετε, ὅπως ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς ὑμῶν ἢ τῷ συναθροισμῷ προσμένητε ἢ ἐν τῷ ἔργῳ ὑμῶν ἐργάζησθε καὶ μηδέποτε ἀργοὶ ἦτε. λέγει γὰρ ὁ κύριος· [c]ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρὲ, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος. ἐκείνῳ γὰρ γεωργίου μὴ ὑπάρχοντος οὐδὲ τὸν ἀναγκάζοντα ἔχων οὐδὲ ὑπὸ δεσπότην ὢν, ἑτοιμάζεται θέρους τὴν τροφὴν πολλήν τε ἐν τῷ ἀμητῷ ποιεῖται τὴν παρά-

[a] 2 Cor. 6, 14. [b] Jer. 10, 2. [c] Prov. 6, 6.

θεσιν· ἢ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶ τήν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται, ἧς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προσφέρονται· ποθεινὴ δέ ἐστι καὶ ἐπίδοξος καίπερ οὖσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενής· τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη. ἕως πότε, ὀκνηρὲ, κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; ὀλίγον μὲν ὑπνοῖς, ὀλίγον δὲ κάθησαι, μικρὸν δὲ νυστάζεις, ὀλίγον δὲ ἐναγκαλίζῃ χερσὶ στήθη· εἶτα παραγίνεταί σοι ὥσπερ κακὸς ὁδοιπόρος ἡ πενία καὶ ἡ ἔνδεια ὥσπερ ἀγαθὸς δρομεύς. ἐὰν δὲ ἄοκνος ᾖς, ἥξει ὥσπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου καὶ ἡ ἔνδεια ὥσπερ δρομεὺς ἀπαυτομολήσει. ἐργάζεσθε οὖν ἐνδελεχῶς, ἀθεράπευτος γάρ ἐστιν ἀργοῦ μῶμος· [a] εἰ δέ τις μὴ ἐργάζεται, οὗτος παρ᾽ ὑμῖν μὴ ἐσθιέτω. ἀργοὺς γὰρ μισεῖ καὶ ὁ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν· ἀργὸς γὰρ εἶναι οὐκ ὀφείλει οὐδεὶς τῶν θεῷ προσανεχόντων.

III.

1. Χήρας δὲ καθιστᾶτε μὴ ἔλαττον ἐτῶν τῶν πεντήκοντα, ἵνα τρόπῳ τινὶ τὸ τῆς διγαμίας αὐτῶν ἀνύποπτον βέβαιον ὑμῖν διὰ τῆς ἡλικίας ὑπάρχῃ. εἰ δὲ νεωτέραν καταστήσητε εἰς τὸ χηρικὸν καὶ μὴ φέρουσα τὴν ἐν νεότητι χηρείαν γαμηθῇ, ἀπρέπειαν ἐμποιήσει τῇ δόξῃ τοῦ χηρικοῦ καὶ λόγον ὑφέξει τῷ θεῷ, πρῶτον μὲν ὅτι δευτέρῳ γάμῳ συνήφθη, ἔπειτα δὲ ὅτι τὴν ἑαυτῆς ἐπαγγελίαν οὐκ ἐφύλαξε. νεωτέρα δέ τις ὀλίγον χρόνον

[a] 2 Thess. 3, 10.

σὺν τῷ ἀνδρὶ ποιήσασα καὶ ἀποβαλοῦσα αὐτὸν διὰ τελευτῆς ἢ δι' ἀφορμῆς τινος ἑτέρας, μεινέτω ἐφ' ἑαυτῆς, δόξαν ἔχουσα χηρείας· μακαρία εὑρεθήσεται, ὁμοιωθεῖσα τῇ ἐν Σαρεφθοῖς σιδωνίᾳ χήρᾳ, πρὸς ἣν ὁ ἅγιος ἄγγελος ὁ τοῦ θεοῦ προφήτης ἐξενώθη· ἡ τοιαύτη ἐξομοιωθήσεται Ἄννῃ τῇ τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξασάσῃ παρουσίαν. ἡ τοιαύτη μαρτύριον λαβοῦσα τιμηθήσεται κλέος ἔχουσα καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἐπὶ γῆς καὶ παρὰ θεῷ ἐν οὐρανοῖς τὸν αἰώνιον ἔπαινον. 2. αἱ δὲ νεώτεραι χῆραι εἰς χηρικὸν μὲν μὴ ἐντασσέσθωσαν, ἐπικουρείσθωσαν δὲ καὶ βοηθείσθωσαν, ἵνα μὴ προφάσει τοῦ λείπεσθαι ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι ἐν πράγματι ἀπρεπεῖ ἐνσχεθῶσι. καὶ τοῦτο γὰρ εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι ἡ ἅπαξ γαμήσασα κατὰ νόμον γίνεται καὶ δευτέρου· τὸ δ' ὑπὲρ τοῦτο πορνεία. 3. διὰ τοῦτο καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι χρὴ τῶν νεωτέρων τῶν ἐν σεμνότητι θεῷ προσμεινασῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν πενήτων, ὦ ἐπίσκοπε, μνημόνευε, καὶ αὐτοῖς χεῖρα ὀρέγων καὶ τρέφων αὐτούς. 4. εἰ καί τινες μή εἰσι χῆραι ἢ χῆροι, βοηθείας δὲ χρήζουσι διὰ πενίαν ἢ διὰ νόσον ἢ διὰ τεκνοτροφίαν, πάντας σε δεῖ ἐφορᾶν καὶ πάντων ἐπιμελεῖσθαι. οἱ γὰρ τὰ δόματα διδόντες οὐκ αὐτοσχεδίως αὐτὰ διδόασι ταῖς χήραις, ἀλλά σοι συνεισφέρουσιν, ὅπως σὺ ὁ ἐπιστάμενος τοὺς θλιβομένους ἀκριβῶς ὡς ἀγαθὸς οἰκονόμος μερίζῃς αὐτοῖς ἐκ τοῦ δόματος. ὁ γὰρ θεὸς γινώσκει τὸν δεδωκότα, κᾂν μὴ παρατυγχάνοντος αὐτοῦ. καὶ ὅταν μερίζῃς, λέγε αὐτοῖς καὶ τίς ὁ δεδωκὼς, ἵνα καὶ ἐξ ὀνόματος ὑπὲρ αὐτοῦ προσεύχωνται. ἐν πάσῃ γὰρ

γραφῇ ὁ κύριος περὶ τῶν πενήτων παραινεῖ λέγων διὰ μὲν Ἡσαΐου· [a] διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐὰν δὲ ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψῃ. 5. ὑπαρχέτω δὲ πᾶσα χήρα πρᾳεῖα, ἥσυχος, ἐπιεικὴς, ἄκακος, ἀόργητος, μὴ πολυλάλος, μὴ κραύγασος, μὴ πρόγλωσσος, μὴ φιλοπόλεμος· βλέπουσά τι σκολιὸν ἢ ἀκούουσα γινόμενον ἔστω ὡς μὴ βλέπουσα καὶ ὡς μὴ ἀκούουσα ὑπαρχέτω. καὶ μηδὲν ἕτερον τῇ χήρᾳ μελέτω, εἰ μὴ τὸ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν διδόντων καὶ ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. ἐπερωτωμένη δέ τι ὑπό τινος, μὴ ῥᾳδίως ἀποκρινέσθω· πλὴν ὅσα περὶ πίστεως καὶ δικαιοσύνης, ἀποστέλλουσα τοῖς ἡγουμένοις τοὺς θέλοντας κατηχεῖσθαι, μόνα ἀποκρινέσθω. τὰ δὲ περὶ ἀνατροπῆς πολυθέου πλάνης καὶ περὶ μοναρχίας θεοῦ καὶ περὶ κολάσεως καὶ περὶ ἀναπαύσεως καὶ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ οὐκ ὀφείλει χήρα λαλῆσαι οὐδὲ λαϊκός, ὅπως μή τι ἀμαθῶς φθεγξαμένη βλασφημίαν προστρίψῃ τῷ λόγῳ. κόκκῳ γὰρ σινάπεως ἐοικέναι τὸν λόγον ὁ κύριος ἐδογμάτισεν, ᾧ ἐάν τις ἀπείρως χρήσηται, πικρὸν αὐτὸ εὑρήσει· παραινεῖ γὰρ ταῖς χήραις καὶ τοῖς λαϊκοῖς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριος λέγων· [b] μὴ βάλλετε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. ἀκούσαντες γὰρ οἱ ἄπιστοι τὸν περὶ Χριστοῦ λόγον οὐ δεόντως, ἀλλ' ἐνδεῶς καὶ μάλιστα

[a] Is. 58, 7. [b] Mth. 7, 6.

τὸν περὶ ἐνσωματώσεως, ἢ τοῦ πάθους αὐτοῦ, μυκτηρίσαντες χλευάσουσι μᾶλλον, ἢ δοξάσουσι, καὶ ἔνοχος ἔσται τῆς ἁμαρτίας. 6. οὐκ ἐπιτρέπομεν οὖν γυναῖκας διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ μόνον προσεύχεσθαι. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς ἡμᾶς τοὺς δώδεκα πέμψας μαθητεῦσαι τὸν λαὸν καὶ τὰ ἔθνη, (συνῆν δὲ ἡμῖν Μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Μαρία ἑτέρα) οὐκ ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ κατηχεῖν σὺν ἡμῖν τὸν λαόν. εἰ γὰρ ἦν ἀναγκαῖον γυναιξὶ διδάσκειν, αὐτὸς ἂν ἐκέλευσε πρῶτος καὶ ταύταις σὺν ἡμῖν κατηχεῖν τὸν λαόν. γνωριζέτω οὖν ἡ χήρα, ὅτι θυσιαστήριόν ἐστι θεοῦ, καὶ καθίσθω ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς, μὴ ἐν ταῖς τῶν πιστῶν οἰκίαις ἐπὶ τῷ λαμβάνειν εἰσπορευομένη· οὐδὲ γάρ ποτε τὸ θυσιαστήριον τοῦ θεοῦ περιτρέχει, ἀλλ' ἐν ἑνὶ τόπῳ ἵδρυται. ὑπαρχέτω οὖν ἡ χήρα μὴ περιτρέχουσα ἢ ῥεμβομένη κατὰ τὰς οἰκίας, ὅτι ῥεμβοὶ καὶ ἀναιδεῖς οὐχ ἡσυχάζουσιν οὐδὲ ἐν ταῖς οἰκίαις διὰ τὸ μὴ χήρας ἀλλὰ πήρας αὐτὰς ὑπάρχειν, ἑτοίμους εἰς τὸ λαμβάνειν, φλυάρους, καταλάλους, μαχοσυμβούλους, ἀναιδεῖς, ἀναισχύντους, αἵτινες τοιαῦται ὑπάρχουσαι οὐκ ἄξιαι τοῦ καλέσαντος τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς συναγωγῆς ἀνάπαυμα ἐν τῇ κυριακῇ καταντῶσιν ὡς οἱ ἐγρηγορότες, ἀλλ' ἢ νυστάζουσιν ἢ φλυαροῦσιν, ὥστε καὶ ἑτέρους αἰχμαλωτίζεσθαι δι' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ τοῦ ἀντικειμένου, οὐκ ἐῶντες αὐτοὺς νήφειν ἐν κυρίῳ, ἀλλὰ παρασκευάζοντες τοιούτους αὐτοὺς ἐξιέναι οἷοι καὶ εἰσίασι, διάκενοι, διὰ τὸ μὴ ἀκούειν τῶν διδασκόντων ἢ τῶν ἀναγινωσκόντων. περὶ

γὰρ τῶν τοιούτων καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης λέγει· [a] ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου. 7. τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ τῶν τοιούτων χηρῶν ἐκλείσθη τὰ ὦτα τῆς καρδίας εἰς τὸ μὴ καθεζομένας ἔνδον ἐν ταῖς στέγαις αὐτῶν προσλαλεῖν τῷ κυρίῳ, ἀλλὰ περιτρεχούσας ἐν ἐπινοίᾳ πορισμοῦ διὰ τῶν φλυαριῶν τὰ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιθυμήματα πράσσειν. αἱ τοιαῦται οὖν χῆραι οὐ προσήρτηνται τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ· εἰσὶ γὰρ ἔνιαι χῆραι ἐργασίαν ἡγούμεναι τὸ πρᾶγμα καὶ ἀπλήστως λαμβάνουσαι. ἐπὶ πικροῖς τόκοις δανείζουσι καὶ μόνου τοῦ μαμμωνᾶ φροντίζουσιν, ὧν ὁ θεὸς τὸ βαλλάντιον καὶ ἡ κοιλία. ἐπείπερ [b] ὅπου ὁ θησαυρὸς· ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία αὐτῆς. ἡ γὰρ ἠσκηκυῖα περὶ τὸ χρηματολογεῖν ἀντὶ τοῦ θεοῦ λατρεύει τῷ μαμμωνᾷ, τουτέστι δουλεύει τῷ κέρδει, τῷ δὲ θεῷ εὐάρεστος εἶναι οὐ δύναται οὐδὲ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ ὑπήκοος, συνεχῶς οὐ δυναμένη ἐντυγχάνειν αὐτῷ, ἐπὶ τὸ ἀργυρολογεῖν τὸν νοῦν καὶ τὴν διάθεσιν ἔχουσα. ὅταν δὲ στῇ προσευχομένη, ἐν νῷ διαλαμβάνει, ποῦ πορευθῇ λήμματος χάριν ἢ λόγον τινὰ τῇ αὐτῆς φίλῃ προσενεγκεῖν· ἡ δὲ τοιαῦτα λογιζομένη οὐκέτι τῇ προσευχῇ προσέξῃ, ἀλλὰ τῇ ἐμπιπτούσῃ ἐννοίᾳ· διὸ οὐκ εἰσακουσθήσεται, οὐ γὰρ ἐξ ὅλης καρδίας προσφέρει τὴν δέησιν κυρίῳ, ἀλλὰ μεμερισμένῃ διανοίᾳ. ἡ δὲ θεῷ βουλομένη ἀρέσκειν χήρα καθημένη ἔνδον φρονεῖ τὰ τοῦ κυρίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀκαταπαύστῳ στόματι

[a] Is. 6, 9. 10. [b] Mth. 6, 21.

δέησιν προσφέρουσα εἰλικρινῆ. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ σοφωτάτη Ἰουδὶθ μεμαρτυρημένη ἐπὶ σωφροσύνῃ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐδέετο τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ, οὕτως οὖν καὶ ἡ ὁμοία αὐτῇ χήρα ἔντευξιν ἀκατάπαυστον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας προσοίσει θεῷ καὶ εἰσακούσεται αὐτῆς διὰ τὸ τὴν διάνοιαν αὐτῆς πρὸς μόνῳ τούτῳ ἠρτῆσθαι καὶ μήτε πρὸς ἀπληστίαν μήτε πρὸς ἐπιθυμίαν πολυδάπανον ἐκκεῖσθαι. ὁ δὲ ὀφθαλμὸς αὐτῆς οὐ περιτρέχων εἰς τὸ ἰδεῖν τι καὶ ὀρέγεσθαι καὶ κατέχεσθαι τὸν νοῦν αὐτῆς, καὶ οὐκ ἀκούει ῥήματα πονηρὰ εἰς τὸ συναπαχθῆναι αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἐξέρχεται καὶ περιτρέχει ἔξω· διὰ τοῦτο οὐκ ἐμποδίζεται ἡ προσευχὴ αὐτῆς ὑπὸ οὐδενός. οὕτω σεμνὴ καὶ ἀτάραχος ὑπάρχουσα εὐάρεστος ἔσται τῷ θεῷ καὶ ἅμα τῷ αἰτήσασθαι αὐτήν τι προφθάσει αὐτὴν ἡ δόσις. τοιαύτη δὲ οὖσα ὑπαρχέτω ἀφιλάργυρος, μὴ αἰσχροκερδὴς, μὴ ἄπληστος, μὴ λίχνος, ἀλλὰ πρᾳεῖα, ἀτάραχος, εὐλαβὴς, αἰδήμων, καθημένη ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς, ἔρια ἐκλαμβάνουσα ἑτέροις μᾶλλον ἐπιχωρηγείτω, ἤπερ αὐτή τινος δεέσθω, μιμνησκομένη τῆς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ μεμαρτυρημένης ὑπὸ τοῦ κυρίου χήρας, ἥτις ἐλθοῦσα ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δύο λεπτὰ, ὅπερ ἐστὶ δηνάριος, καὶ θεασάμενος αὐτὴν ὁ καρδιογνώστης, ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι αὕτη ἡ χήρα πλεῖον πάντων ἔβαλεν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, ὅτι οἱ πάντες ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος ὅλον αὐτῆς τὸν βίον ὃν εἶχεν. σεμνὰς οὖν δεῖ εἶναι τὰς χήρας, πειθομένας τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς διακόνοις,

εὐλαβουμένας, ἐντρεπομένας, φοβουμένας, μὴ κατεξουσιαζούσας μήτε παρὰ τὴν διαταγήν τι ποιεῖν θελούσας δίχα γνώμης, οἷον τὸ πρός τινα ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ φαγεῖν παρ' αὐτῷ καὶ πιεῖν ἢ λαβεῖν τι παρά τινος· εἰ δὲ μὴ κελευσθεῖσα ποιήσῃ τι, ἐπιτιμάσθω ὡς προπετής. **8.** τί γὰρ ἐπίσταται, ὁποία τίς ἐστι παρ' ἧς λαμβάνει ἢ ἐκ ποταπῆς διακονίας παραβάλλει τὴν τροφήν; οὐκ ἐπισταμένη ὅτι ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου τούτων δώσει λόγον θεῷ. πᾶς γὰρ ὁ σὺν ἀποσυναγώγῳ προσευχόμενος ἢ κοινωνῶν αὐτῷ δικαίως σὺν αὐτῷ λογισθῆναι δεῖ· εἰς λύσιν (?) γὰρ καὶ ὄλεθρον τῶν ψυχῶν οὗτοί εἰσιν. εἰ γάρ τις τοῦ ἀποσυναγώγου κοινωνεῖ τῇ προσευχῇ καὶ οὐκ ἀκούει τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ θεοῦ οὐκ ἀκούει, καὶ συμμολύνεται αὐτῷ. τοῦτον οὐκ ἀφίησιν εἰς μετάνοιαν ἐλθεῖν. εἰ γάρ [δέ?] τις κοινωνεῖ αὐτῷ, μεταμελέσθω καὶ προσκλαιέτω καὶ δεηθήτω καὶ προσευχέσθω δεχθῆναι καὶ μετανοείτω ἀπὸ πάντων ὧν ἐποίει, καὶ ζήσεται. **9.** περὶ δὲ τῆς γυναικὸς βαπτίζειν ἢ ὑπὸ γυναικὸς βαπτίζεσθαι οὐ συμβουλεύομεν, ὅτι παράνομον καὶ κίνδυνος μέγας τῷ βαπτισθέντι καὶ τῇ βαπτιζούσῃ. εἰ γὰρ ἔδει ὑπὸ γυναικῶν βαπτίζεσθαι, πάντως ἂν καὶ ὁ κύριος ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς ἐβαπτίζετο καὶ οὐκ ὑπὸ Ἰωάννου. **12.** περὶ δὲ φθόνου ἢ ζήλου ἢ καταλαλιᾶς ἢ ἔριδος ἢ φιλονεικίας προείρηται ὑμῖν, ὅτι ταῦτα χριστιανοῖς ἀλλότρια καὶ μάλιστα ἐπὶ χηρῶν. ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐνεργῶν κακὰ διάβολος, πολύτροπος καὶ ποικίλος ὑπάρχων, εἰς τὰς μὴ χήρας ἐμπομπεύει· ἔνιαι γὰρ λέγουσιν εἶναι χῆραι, τὰ δὲ τῆς χηρείας ἄξια παραγγέλματα οὐ ποιοῦ-

σιν. ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς οὐ τὸ ὄνομα τῆς χηρείας εἰςβασιλείαν αὐτὰς εἰςάξει, ἀλλ' ἡ πίστις καὶ τὰ ἔργα. εἰ γὰρ ἀγαθὰ ποιεῖς, δοξασθήσῃ καὶ δεκτὸς ἔσῃ, εἰ δὲ κακὰ ποιεῖς καὶ τὰ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιτελεῖς ἐπιτηδεύματα, ἐξωσθήσῃ τῆς αἰωνίας βασιλείας. ἀκούομεν γάρ τινας χήρας φθονεράς· δέον γάρ σε ἐνδυθείσης συγχήρας ὑπό τινος ἢ λαβούσης τι θεασαμένην τὴν ἀδελφὴν ἀναψύξασαν εἰπεῖν· **13.** εὐλογητὸς εἶ, ὁ θεὸς ὁ ἀναψύξας τὴν συγχήραν — καὶ δοξάσαι τὸν θεὸν καὶ ἔπειτα τὸν διακονήσαντα καὶ εἰπεῖν· τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀναβαίη ἐν ἀληθείᾳ πρός σε καὶ μνησθήσῃς αὐτοῦ εἰς ἀγαθὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς σου· καὶ τὸν ἐπίσκοπόν μου τὸν καλῶς σοι λειτουργήσαντα καὶ διδάξαντα εὔκαιρον ἐλεημοσύνην γυμνῇ οὔσῃ τῇ συγχήρᾳ μου γενέσθαι, προσθείῃς αὐτῷ δόξαν καὶ δώσῃς αὐτῷ στέφανον καυχήσεως ἐν ἡμέρᾳ ἀποκαλύψεως ἐπισκοπῆς σου. ὁμοίως καὶ ἡ λαβοῦσα χήρα τὸ ἔλεος προσευχέσθω τῷ διδόντι αὐτῇ τὴν διακονίαν, **14.** ἀποκρύψασα αὐτοῦ τὸ οἰκεῖον ὄνομα ὡς σοφή, ἵνα γένηται ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς τὸν θεόν, καθώς φησιν ὁ κύριος· [a]ὅτι σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου. καὶ ἡ χήρα προσευχέσθω ὑπερ τοῦ δεδωκότος, ἅγιον θυσιαστήριον Χριστοῦ ὑπάρχουσα. νῦν δὲ ἀκούομεν εἶναι χήρας ἀναστρεφούσας κατ' ἐντολὴν θεοῦ, ἀλλὰ φροντιζούσας πολυπευστεῖν, καὶ ἡ λαβοῦσα ἐλεημοσύνην ὑπὸ τοῦ κυρίου ἄφρων ὑπάρχουσα τῇ ἐπερωτώσῃ ἀποκαλύπτει καὶ γνωρίζει τὸ ὄνομα τοῦ δι-

[a] Mth. 6, 3. 4.

δόντος καὶ αὕτη μαθοῦσα ἐπιμέμφεται τῷ ἐπισκόπῳ τῷ διανέμοντι ἢ τῷ διακόνῳ ἢ τῷ διδόντι, λέγουσα· οὐκ εἶδες, ὅτι ἐγώ σοι μᾶλλον παρ' ἐκείνην θλιβομένη; οὐ νοοῦσα ὅτι οὐκ ἀνθρώπου τοῦτο θέλημα γέγονεν, ἀλλὰ θεοῦ πρόσταγμα. εἰ γὰρ μαρτυρεῖς ὅτι ἐγγυτέρω ὑπῆρχον καὶ οἶδας ὅτι ἐγὼ μᾶλλον γυμνὴ ἢ ἐκείνη, ὀφείλεις νοεῖν τὸν διαταξάμενον καὶ ἀποσιγήσασα καὶ μὴ μεμψαμένη τὸν διακονήσαντα εἰςελθοῦσα εἰς οἶκόν σου καὶ ἐπὶ πρόσωπον ἑαυτὴν βαλοῦσα ἐξομολογεῖν τῷ θεῷ ὑπὲρ τῆς συγχήρας καὶ ἱκετεῦσαι τὸν θεὸν ὑπὲρ τοῦ διδόντος καὶ τοῦ διακονήσαντος. ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο τῇ εὐποιούσῃ μὴ τραγῳδεῖν τὴν εὐποιΐαν· σὺ δ' οὐ μόνον ἐμέμφου, ἀλλά γε καὶ κατήρω, ἐπιλαθομένη τοῦ εἰπόντος· [a]ὁ εὐλογῶν σε εὐλόγηται καὶ ὁ καταρώμενός σε κεκατήραται. λέγει δὲ ὁ κύριος· [b]ὅταν εἰσέρχησθε εἰς οἶκον, λέγετε· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτόν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἄξιος, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστρέψει. **15.** εἰ οὖν ἡ εἰρήνη ἐπὶ τοὺς πέμψαντας αὐτὴν ἐπ' ἐκείνους πάλιν ἐπιστρέφει [ἐπὶ τοὺς προηκαμένους αὐτὴν] διὰ τὸ μὴ εὑρεῖν ἀξίους αὐτῆς, πολὺ μᾶλλον ἡ κατάρα ἐπιστρέψει εἰς κεφαλὴν τοῦ ἀδίκως αὐτὴν ἐκπέμψαντος, ὡς οὐκ ἀξίου ὄντος λαβεῖν αὐτὴν ἐκείνου πρὸς ὅνπερ ἐξαπεστάλη. πᾶς γὰρ ὁ μάτην λοιδορῶν ἑαυτὸν ἀρᾶται, καθά φησιν ὁ Σολομών· [c]ὥσπερ ὄρνεα πέτονται καὶ στρουθοί, οὕτως ἀρὰ ματαία οὐκ ἐπελεύσεται ἐπ'

[a] Gen. 27, 29. [b] Luc. 10, 5. Mth. 10, 13.
[c] Prov. 26, 2.

οὐδενί. καὶ πάλιν λέγει· [a] οἱ δὲ ἐκφέροντες λοιδορίας ἀφρονέστατοί εἰσιν· ὥσπερ δὲ ἡ μέλισσα ἐν τῇ δυνάμει ἀσθενὴς οὖσα, ἐπὰν πλήξῃ τινὰ, καὶ κέντρον ἀποβάλλει καὶ γίνεται στεῖρα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑμεῖς, ὃ ἐὰν ποιῆτε ἄδικον εἰς ἑτέρους, τοῦτο εἰς ἑαυτοὺς ἐνεργήσετε. ὃ γὰρ μισεῖς σοὶ γενέσθαι, οὐδὲ ἄλλῳ σὺ ποιήσεις. πᾶς ὁ εὐλογῶν εὐλογητός. νουθετεῖτε οὖν τὰς ἀπαιδεύτους καὶ ἐπιπλήσσετε αὐταῖς καὶ πάλιν παρακαλεῖτε καὶ παραμυθεῖσθε καὶ ἐπαινεῖτε τὰς ἐν ὁσιότητι ὁδευούσας. μακρὰν οὖν ἔστωσαν αἱ χῆραι ἀπὸ καταρῶν, ὅτι εἰς τὸ εὐλογεῖν ἐτέθημεν. μήτε οὖν ἐπίσκοπος μήτε πρεσβύτερος μήτε διάκονος λοιδορίᾳ τὴν γλῶσσαν μολυνέτω, ἵνα μὴ ἀντὶ εὐλογίας κατάραν κληρονομήσῃ. ἔστω δὲ σπουδὴ καὶ ἐπιμέλεια τῷ ἐπισκόπῳ, ὅπως μηδὲ λαϊκὸς κατάραν ἐκφέρῃ· περὶ πάντων γὰρ αὐτῷ μελλειν ὀφείλει. διὰ τοῦτο, ὦ ἐπίσκοπε, τοὺς συνεργούς σου τῆς ζωῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐργάτας διακόνους προχειρίζου, οὓς ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ δοκιμάζεις εἶναι ἀξίους καὶ εἰς τὰς τῆς διακονίας χρείας εὐσκύλτους. προχείρισαι δὲ καὶ διάκονον πιστὴν καὶ ἁγίαν εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὑπηρεσίας. ἔστι γὰρ ὁπόταν ἐν τισὶν οἰκίαις ἄνδρα διάκονον γυναιξὶν οὐ δύνασαι πέμπειν διὰ τοὺς ἀπίστους· ἀποστελεῖς οὖν γυναῖκα διάκονον διὰ τὰς τῶν φαύλων διανοίας. καὶ γὰρ εἰς πολλὰς χρείας γυναικὸς χρήζομεν διακόνου. καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷ φωτίζεσθαι γυναῖκας ὁ διάκονος χρίσει μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ καὶ μετ' αὐτὸν ἡ διάκονος ἀλείψει αὐτάς· οὐ γὰρ ἀνάγκη τὰς

[a] Prov. 10, 18.

γυναῖκας ὑπὸ ἀνδρῶν κατοπτεύεσθαι, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ χειροθεσίᾳ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς χρίσει ὁ ἐπίσκοπος, ὃν τρόπον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς τὸ πρότερον ἐχρίοντο. **16.** σὺ οὖν, ὦ ἐπίσκοπε, ἐκείνῳ τῷ τύπῳ χρίσῃς τὴν κεφαλὴν τῶν βαπτιζομένων, εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν, τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ· ἔπειτα, εἰ σὺ, ὦ ἐπίσκοπε, βαπτίζεις ἢ εἰ τοῖς διακόνοις ἐνετείλω βαπτίζειν ἢ τοῖς πρεσβυτέροις, ἡ διάκονος, ὡς προειρήκαμεν, ἀλειφέτω τὰς γυναῖκας, ἀνὴρ δὲ ἐπονομαζέτω ἐπίκλησιν θεότητος ἐν τῷ ὕδατι. καὶ ὑποδεχέσθω τὴν γυναῖκα ἡ διάκονος, καὶ διδασκέτω καὶ παιδευέτω αὐτὴν ὅτι ἄθραυστος ἡ τοῦ βαπτίσματος σφραγὶς ἐν σεμνότητι καὶ ἁγιότητι. **19.** ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ διάκονοι ὡς ὁ ἐπίσκοπος, μόνον δὲ εὐσκυλτότεροι, ἀνάλογοι πρὸς τὸ πλῆθος τῆς ἐκκλησίας, ἵνα καὶ τοῖς ἀδυνάτοις ὑπηρετεῖν δύνωνται. καὶ ἡ μὲν γυνὴ τὰς γυναῖκας σπουδάζουσα θεραπεύειν, ὁ δὲ διάκονος τοὺς ἄνδρας· ἕκαστος οὖν τὸν ἴδιον γνωριζέτω τόπον καὶ ἐκτελείτω αὐτὸν σπουδαίως, ὁμοφρόνως, ὁμοψύχως, γινώσκοντες τί ἐστιν ἡ διακονία. ὡς λέγει ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας, ἔστω ὑμῶν διάκονος καὶ ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. ὡς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. οὕτως οὖν καὶ ὑμᾶς τοὺς διακόνους δεῖ ποιεῖν, κἂν δέῃ ψυχὴν ὑπὲρ ἀδελφῶν ἀποθέσθαι, μὴ διστάσαι. οὐδὲ γὰρ ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐδίστασε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεῖναι, ὡς γεγραμμένον ἐν Ἡσαΐᾳ· δικαιῶσαι δίκαιον εὖ δουλεύοντα πολλοῖς. εἰ

οὖν ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς πάντα ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς, πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς δεῖ οὕτω ποιεῖν τοῖς ἀδελφοῖς, μιμηταὶ ὀφείλοντες αὐτοῦ εἶναι; λαβὼν γὰρ λέντιον διεζώσατο· εἶτα βαλὼν ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἡμῶν ἀνακειμένων ἐπελθὼν, πάντων ἡμῶν ἔνιψε τοὺς πόδας καὶ τῷ λεντίῳ ἐξέμαξεν. τοῦτο δὲ ποιῶν ὑπεδείκνυεν ἡμῖν τὸ τῆς φιλαδελφίας ἀγαπητικὸν, ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰς ἀλλήλους αὐτὸ ποιῶμεν. εἰ οὖν ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ διδάσκαλος οὕτως ἐποίησε, πῶς ἂν ὑμεῖς ἐπαισχυνθήσεσθε τοῦτο ποιῆσαι τοῖς ἀδυνάτοις καὶ ἀσθενέσι τῶν ἀδελφῶν, ἐργάται ὄντες ἀληθείας; ἐξυπηρετεῖτε οὖν ἀγαπητικῶς, μὴ ἐπιγογγύζοντες μηδὲ διαστασιάζοντες· οὐ γὰρ διὰ ἄνθρωπον ποιεῖτε, ἀλλὰ διὰ τὸν θεὸν καὶ τὸν μισθὸν τῆς διακονίας παρ' ἐκείνου ἀπολήψεσθε ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς ὑμῶν. χρὴ οὖν ὑμᾶς τοὺς διακόνους ἐπισκέπτεσθαι πάντας τοὺς δεομένους ἐπισκέψεως. καὶ περὶ τῶν θλιβομένων ἀναγγέλλετε τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν. ψυχὴ γὰρ αὐτοῦ καὶ αἴσθησις εἶναι ὀφείλετε, εὔσκυλτοι καὶ εὐήκοοι εἰς πάντα ὄντες αὐτῷ.

IV.

1. Ὀρφανοῦ δέ τινος γινομένου χριστιανοῦ ἤτοι παιδὸς ἢ παρθένου, καλὸν μὲν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν οὐκ ἔχων τέκνον, προσλαβόμενος τοῦτο ἔχῃ εἰς παιδὸς τόπον, τὴν δὲ παρθένον ὁ ἔχων υἱὸν αὐτῷ ταῖς τοῦ γάμου ὥραις συζεύξῃ. εἰ δέ τις κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν περιπατῶν ἐπαισχύνοιτο πλούσιος ὢν τὰ τῆς ὀρφανίας μέλη, αὐ-

τῷ ἐμπεσεῖται τοιοῦτος, ὅστις αὐτοῦ δαπανήσει τὴν φειδῶ· ἃ οὐκ ἔφαγον ἅγιοι, ταῦτα φάγονται Ἀσσύριοι καὶ [a] τὴν χώραν αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν ἀλλότριοι κατεσθίουσιν αὐτήν. 2. ὑμεῖς οὖν, ὦ ἐπίσκοποι, μεριμνήσατε τὰ περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν, ὅπως αὐτοῖς μηδὲν ἐνδέῃ, τῇ μὲν παρθένῳ μέχρις ἂν ἔλθῃ εἰς ὥραν γάμου καὶ ἐκδῶτε αὐτὴν ἀδελφῷ, παῖς δὲ τέχνην ἐκμαθέτω, ἵνα ὅταν ἀνὴρ γενηθῇ τὸν τῆς τέχνης ἄξιον μισθὸν λάβῃ, καὶ τὰ τῆς τέχνης ἐργαλεῖα ἑαυτῷ πριῆται καὶ μηκέτι βαρύνῃ τὴν τῶν ἀδελφῶν εἰς αὐτὸν ἀγάπην. καὶ γὰρ ἀληθῶς μακάριός ἐστιν, ὃς ἂν δυνάμενος βοηθεῖν ἑαυτῷ μὴ θλίβῃ τόπον ὀρφανοῦ, ξένου τε καὶ χήρας. 3. οὐαὶ γὰρ τοῖς ἔχουσιν καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνουσιν. πᾶς γὰρ ὁ λαμβάνων ἀποδώσει λόγον κυρίῳ τῷ θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ὁ μὲν γὰρ δι' ἡλικίαν ὀρφανίας ἢ γήρως ἀτονίαν ἢ νόσου πρόσπτωσιν ἢ τέκνων πολυτροφίαν λαμβάνων, ὁ τοιοῦτος καὶ ἐπαινεθήσεται· θυσιαστήριον γὰρ τῷ θεῷ λελογισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ τιμηθήσεται, ἀόκνως ὑπὲρ τῶν διδόντων αὐτῷ διηνεκῶς προσευχόμενος, οὐκ ἀργῶς λαμβάνων, ἀλλὰ τῆς δόσεως τὸν μισθὸν διδοὺς διὰ τῆς προσευχῆς αὐτοῦ, ἥτις δύναμίς ἐστιν. ὁ τοιοῦτος οὖν ἐν τῇ αἰωνίῳ ζωῇ ὑπὸ θεοῦ μακαρισθήσεται. ὁ δὲ ἔχων καὶ ἐν ὑποκρίσει λαμβάνων ἢ δι' ἀργίαν, ἀντὶ τοῦ ἐργαζόμενον βοηθεῖν καὶ ἑτέροις, — δίκην ὀφειλήσει τῷ θεῷ, ὅτι πενήτων ἥρπασε τόπον. 4. ὁ γὰρ ἔχων ἀργύριον καὶ μὴ μεταδιδοὺς ἑτέροις, μήτε μὴν αὐτὸς χρώμενος, τόπον ὄφεως κεκλήρωκεν, ὅν φασιν ἐν

[a] Is. 1, 7.

τοῖς θησαυροῖς καθεύδειν· ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ τῷ θεῷ πεπίστευκεν, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ χρυσίῳ. 5. παραινοῦμεν οὖν ταῖς χήραις καὶ ὀρφανοῖς μετὰ παντὸς φόβου καὶ πάσης εὐλαβείας μεταλαμβάνειν τῶν αὐτοῖς χορηγουμένων καὶ ἐρευνᾶν περὶ τῶν διδομένων τίς τοῦ διδόντος ἡ ἀναστροφὴ ἢ τῆς διδούσης εἰς τροφήν. λέγομεν δὲ ὅτι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, χηρῶν ἐξ ἔργου δικαιοσύνης τρεφομένων, διακονίαν ἁγίαν καὶ δεκτὴν δεῖ προσφέρειν ἐνώπιον τοῦ παντοκράτορος θεοῦ διὰ τοῦ ἠγαπημένου υἱοῦ αὐτοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. οἱ ἐπίσκοποι οἱ μὴ ἐρευνῶντες λόγον δώσουσι τῷ θεῷ, λαμβάνοντες παρὰ πλουσίων, οἳ κατέχουσιν ἀνθρώπους ἐν φυλακῇ καὶ τοῖς ἑαυτῶν οἰκέταις πονηρῶς χρῶνται ἢ λυμαίνουσιν τὰς πόλεις αὐτῶν ἢ τοὺς πένητας θλίβουσι ἢ παρὰ μυσαρῶν καὶ κιναίδων ἢ παρὰ μιαροῦ ἐργάτων ἢ παρὰ ζυγοκρούστων καὶ δολομέτρων (??) ἢ παρὰ ἀδίκων συνηγόρων ἢ κατηγόρων ἢ παρὰ νομικῶν προσωπολήπτων ἢ παρὰ τῶν φάρμακα κατασκευαζόντων ἢ παρὰ εἰδωλοποιῶν ἢ παρὰ χρυσοποιῶν καὶ ἀργυροποιῶν καὶ χαλκοποιῶν κλεπτῶν ἢ παρὰ τελώνων ἀδίκων ἢ παρὰ ὀνειροσκόπων ἢ παρὰ δολομέτρων καὶ ζυγοκρούστων (??) ἢ παρὰ καπήλων οἶνον ὕδατι μισγόντων ἢ παρὰ στρατιωτῶν ἀδίκως ἀναστρεφόντων ἢ παρὰ φονέων ἢ παρὰ σπεκουλατόρων κατακρίσεως ἢ παρὰ πάσης ἀρχῆς ὑπερηφάνου τῶν ἐν πολέμοις μολυνθέντων καὶ αἷμα ἀθῷον ἐκχυνάντων ἄνευ κρίσεως, τῶν κρίσιν καταστρεψάντων, οἳ κλοφῆς χάριν ἀδίκως καὶ ἐν δόλῳ συναναστρέφονται τοῖς παγάνοις (ἰδιώταις?) καὶ πᾶσι τοῖς πένησι, καὶ παρὰ εἰδωλολάτρων

ἢ παρὰ ἀκαθάρτων ἢ τοκογλύφων. οἱ γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων δεχόμενοι καὶ τρέφοντες χήρας καὶ ὀρφανοὺς ὑπεύθυνοι τῷ κριτηρίῳ τοῦ θεοῦ γενήσονται. ὁ γὰρ ἐκ κόπου δικαιοσύνης ἄρτος χήραις καὶ ὀρφανοῖς συμφέρει μᾶλλον. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀσεβῶν φάγουσα χήρα προσεύξεται ὑπὲρ αὐτῶν, οὐκ εἰσακουσθήσεται, ὅτι ὁ καρδιογνώστης θεὸς μετὰ κρίσεως καὶ διαστολῆς δέχεται τὰς προσευχάς. 7. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν ἁμαρτίαις γενόμενοι καὶ μὴ μεταγνόντες οὐ μόνον οὐκ εἰσακουσθήσονται προσευχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ὑπομιμνήσκουσι τῆς ἑαυτῶν μοχθηρίας. περιΐστασθε τὰς τοιαύτας διακονίας, ὡς ἄλλαγμα κυνὸς καὶ μίσθωμα πόρνης. φεύγετε οὖν τὰς δυσσυνειδήτους εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ θεοῦ εἰσφοράς. [a] ἀπέχου γάρ, φησὶν, ἀπὸ ἀδίκου καὶ οὐ φοβηθήσῃ καὶ τρόμος οὐκ ἐγγιεῖ σοι. 8. ἀλλ' ἐὰν λέγοιτε ὅτι οἱ διδόντες τὰς ἐλεημοσύνας οὗτοί εἰσι, κἂν μὴ λάβοιμεν παρ' αὐτῶν, πόθεν αἱ χῆραι ὑπηρετηθήσονται καὶ οἱ ἐνδεεῖς τοῦ λαοῦ;—λέγει ὑμῖν ὁ θεός, ὅτι διὰ τοῦτο ἐλάβετε δόμα Λευϊτῶν, τὴν καρποφορίαν τοῦ ἐν ὑμῖν λαοῦ, ἵνα τραφῆτε καὶ μὴ ἐν ἀπορίᾳ συνεχόμενοι παρὰ πονηρῶν λαμβάνητε. εἰ δὲ οὕτως ἀπυροῦσιν αἱ ἐκκλησίαι, λυσιτελεῖ διαφθαρῆναι ἢ παρ' ἐχθρῶν τοῦ θεοῦ λαβεῖν. δοκιμασταὶ οὖν γίνεσθε τῶν τοιούτων καὶ παρὰ μὲν τῶν ὁσίως περιπατούντων λαμβάνετε καὶ τοῖς θλιβομένοις χορηγεῖτε, παρὰ δὲ ἀποσυναγώγων μὴ λαμβάνετε, πρὶν ἂν τῆς ἐκκλησίας εἶναι μέλη καταξιωθῶσιν. εἰ δὲ ἐπιλίποι, προσάγγελλε

[a] Is. 54, 14.

τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐξ αὐτῶν συλλογὴν ποιησάμενος διακόνει ἐν δικαιοσύνῃ. **9.** λέγε δὲ τῷ ὑπό σε λαῷ τὸ γεγραμμένον· [a] τίμα τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων καὶ πασῶν τῶν ἀπαρχῶν σου. ἐκ τοῦ δικαίου οὖν κόπου τῶν πιστῶν τρέφετε καὶ ἀμφιέννυτε τοὺς ὑστερουμένους, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, ὡς προειρήκαμεν, ἀθροιζόμενα χρήματα διατάσσετε διακονοῦντες εἰς τοὺς ἀγορασμοὺς τῶν ἁγίων, ῥυόμενοι δούλους, αἰχμαλώτους, δεσμίους, ἐπηρεαζομένους, ἥκοντας ἐκ καταδίκης ἀνόμως ἢ εἰς κυνηγεῖον ἢ εἰς μέταλλα ἢ εἰς ἐξορίαν ἢ εἰς λοῦδον καὶ θλιβομένους. **10.** ἐὰν δέ ποτε ἀνάγκη γένηται παρά τινος δέξασθαι ἀνοσίου ἄκοντας ἀργύριον, εἰς ξύλα αὐτὸ δαπανήσατε, ἵνα μὴ λαβοῦσα ἡ χήρα ἐξ αὐτῶν τι ἢ ὁ ὀρφανὸς ἀναγκασθῇ ὠνήσασθαι τροφὴν ἢ πόμα παρὰ τὸ προσῆκον.

V.

1. Εἴ τις χριστιανὸς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην καὶ πίστιν κατακριθῇ εἰς λοῦδον ἢ θηρία ἢ μέταλλον, μὴ παρίδητε αὐτὸν ἀλλ' ἐκ τοῦ κόπου καὶ ἐκ τοῦ ἱδρῶτος ὑμῶν πέμψατε αὐτῷ εἰς διατροφὴν αὐτοῦ καὶ εἰς μισθαποδοσίαν τῶν στρατιωτῶν, ἵνα ἐλαφρυνθῇ καὶ ἐπιμελείας τύχῃ, ἵνα μὴ θλίβηται ὁ μακάριος ἀδελφὸς ὑμῶν. ὁ γὰρ διὰ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ καταδικαζόμενος, οὗτος μάρτυς ἅγιος· ἄγγελος τοῦ κυρίου, ἢ θεὸς ἐπίγειος λογιζέσθω ὑμῖν,

[a] Prov. 3, 9.

πνευματικῶς τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐνδεδυμένος, δι' οὗ καὶ τὸν κύριον τὸν σωτῆρα ἡμῶν ὁρᾶτε ἐν τῷ καταξιωθῆναι τοῦ ἀφθάρτου στεφάνου καὶ τῆς μαρτυρίας τῶν παθημάτων αὐτοῦ. τούτου οὖν ἕνεκεν, ἅπαντες οἱ πιστοὶ, διὰ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν διακονήσατε τοῖς μαρτυροῦσιν. εἰ δὲ οὐκ ἔχει τις, νηστεύσας τὸ τῆς ἡμέρας, τοῦτο ἐκταξάτω τοῖς ἀδελφοῖς. εἰ δέ τις ἐν περιουσίᾳ ὑπάρχει, κατὰ ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ διακονείτω αὐτοῖς, ἢ ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀποδότω ῥύσασθαι αὐτοὺς ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου. ὁ γὰρ τοιοῦτος, ἄξιος θεοῦ ὑπάρξας, πληρώσει τὸ θέλημα αὐτοῦ, ὥσπερ ὁ κύριος λέγει· [a] ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου. καὶ οὐκ ὀφείλετε ἐπαισχυνθῆναι ἀπιέναι πρὸς αὐτοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς· τοῦτο γὰρ ποιησάντων ὑμῶν, μαρτύριον ὑμῖν λογισθήσεται. λέγει γάρ ὁ κύριος· [b] δεῦτε οἱ ηὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συναγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς ἤμην καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες· κύριε, πότε σὲ εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν ἢ ἀσθενῆ καὶ ἐπεσκεψάμεθα; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ

[a] Mth. 10, 32. [b] Mth. 25, 34.

ἀποκριθεὶς ἐρεῖ αὐτοῖς· ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. 2. εἰ δέ τις ἀδελφὸν λέγων ἑαυτὸν εἶναι ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κακοποιήσῃ καὶ ἐλεγχθεὶς κατακριθῇ θανάτῳ ὡς κλέπτης ἢ φονεὺς, χωρίζεσθε ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἵνα μή τις ὑμῶν πειρασθῇ ὑπὸ τῶν κατεχόντων αὐτόν. τοῖς μέντοι διὰ Χριστὸν κατ᾽ ἐπήρειαν παρὰ τῶν ἀσεβῶν συγκλειομένοις πάσῃ σπουδῇ βοηθεῖτε, τὰ μέλη ὑμῶν ῥυόμενοι ἐκ χειρῶν ἀθέσμων. καὶ ἐάν τις αὐτοῖς συγκείμενος συλληφθῇ καὶ αἰκίαις ὑποπέσοι, μακάριός ἐστιν. 3. καὶ τοὺς διωκομένους δὲ διὰ τὴν πίστιν καὶ πόλιν ἐκ πόλεως φεύγοντας διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου προςλαμβάνεσθε αὐτοὺς καὶ προςδεχόμενοι αὐτοὺς χαίρετε, ὅτι κοινωνοὶ αὐτῶν τοῦ διωγμοῦ γεγένησθε· φησὶ γὰρ ὁ κύριος· μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν ἕνεκεν ἐμοῦ. ὁ γὰρ διωχθεὶς ἕνεκεν τῆς πίστεως καὶ μαρτυρήσας περὶ αὐτοῦ, οὗτος ἀληθῶς ἄνθρωπος θεοῦ. 4. ὁ δὲ ἀρνησάμενος ἑαυτὸν Χριστοῦ εἶναι ἐκβέβληται ἀπὸ θεοῦ, μερίδα λαβὼν οὐκέτι μετὰ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀδίκων. περὶ γὰρ τούτου ἀπεφήνατο ὁ κύριος λέγων· [a]ὅστις ἀρνήσεταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπαισχυνθῇ τὸ ὄνομά μου, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ καὶ ἐπαισχυνθήσομαι ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. καὶ πάλιν γεγραμμένον εὑρίσκετε· [b]ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμοῦ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμοῦ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.

[a] Mth. 10, 33. Luc. 9, 16. [b] Mth. 10, 37. 16, 26.

καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὀφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; καὶ ἑξῆς· [a] μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. 5. πᾶς οὖν μανθάνων τέχνην τινὰ, βλέπων τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐμπειρίας ἀπαρτίζοντα τὸ ἔργον τῆς τέχνης αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ζηλοῖ ὅμοιον αὐτῷ ποιήσασθαι τὸ ἐγχειρισθέν· ἐὰν δὲ μὴ ἐξισχύσῃ, οὔκ ἐστι τετελειωμένος. καὶ ἡμεῖς οὖν ἔχοντες διδάσκαλον τὸν κύριον ἡμῶν, διὰ τί οὐ μιμούμεθα τὴν αὐτοῦ διδαχήν; ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἀπετάξατο ἀνέσει, δόξῃ, πλούτῳ, δυνάμει, μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς, ἤδη τε καὶ τῇ οἰκείᾳ ζωῇ, ὑπομείνας διωγμὸν μέχρι σταυροῦ, ὅπως Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας σώσῃ. εἰ οὖν αὐτὸς δι' ἡμᾶς οὕτως ἔπαθεν, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, μὴ ἐπαισχυνθεὶς, τίνος ἕνεκεν ἡμεῖς οὐ μιμούμεθα αὐτοῦ τὰ πάθη, διδόντος αὐτοῦ ἡμῖν τὴν ὑπομονήν; ἐκεῖνος μὲν γὰρ δι' ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ δι' ἑαυτούς. οὐ γὰρ χρήζει τοῦ παθήματος ἡμῶν αὐτὸς, μόνον δὲ τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν γνήσιον ἐπιζητεῖ καὶ αὐθαίρετον. 6. ἀποταξώμεθα οὖν καὶ γονεῦσι καὶ συγγενέσι καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ. δεῖ γὰρ προσεύχεσθαι μὲν ἡμᾶς,

[a] Mth. 10, 28.

ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμὸν, ἐὰν δὲ κληθῶμεν εἰς μαρτύριον, ὁμολογεῖν· καὶ ἐὰν κολασθῶμεν, χαίρειν καὶ διωκομένους μὴ ξενίζεσθαι, ὅτι οὐ μόνον ἑαυτοὺς σώζομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς νεοφωτιστοὺς καὶ τοὺς κατηχουμένους διδάσκομεν οὕτω ποιεῖν. εἰ δὲ καθυφῶμέν τι τῆς πρὸς κύριον πίστεως, ἐξαρνησάμενοι διὰ σαρκὸς χαυνότητα (λέγει γὰρ ὁ κύριος· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής) οὐ μόνον ἑαυτοὺς ἀπόλλυμεν, ἀλλὰ καὶ ἀδελφοὺς ἀποκτείνομεν. ἰδόντες γὰρ ἀρνησαμένους διδαχὴν πλάνης δεδιδάχθαι ὑποπτεύσουσιν, εἰ γὰρ ἀρνησάμενος τὴν σεαυτοῦ ἐλπίδα ἀπολυθῇς σήμερον, αὔριον δὲ πυρέσσων ἐπὶ κλίνην πέσῃς ἢ στόμαχον ἀλγῇς ὥστε οὐ δύνασθαί σε τροφὴν λαβεῖν ἀλλὰ μετὰ ἀλγηδόνος βαρείας ἐξεμέσαι αὐτὴν ἢ εἰς θλῖψιν δυσεντερίας ἐμπέσῃς . . . καὶ βαρέως θλιβόμενος καὶ βασανιζόμενος ἀποθάνῃς, τί σοι τὸ ὄφελος, ὦ ἄνθρωπε, τῆς ἀρνήσεως; ἰδοὺ γὰρ ὀδύνην καὶ θλῖψιν ἐκληρονόμεις καὶ τὴν ζωήν σου ἀπώλεσας εἰς ἀεὶ κατενώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ἔσῃ κατακαιόμενος καὶ βασανιζόμενος διηνεκῶς . . . πορευθεὶς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, οὗ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ὁ δὲ ἀξιωθεὶς μαρτυρίου χαιρέτω τὴν ἐν κυρίῳ χαρὰν ὡς τηλικούτου ἐπιτυχὼν στεφάνου καὶ δι᾽ ὁμολογίας ποιούμενος τὴν ἔξοδον τοῦ βίου. λέγει γὰρ ὁ κύριος· οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον· κατηρτισμένος ἔστω πᾶς ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ· ἡμῶν οὖν ὁ κύριος δι᾽ ἡμᾶς πληγὰς καὶ βλασφημίας ὑπέμεινε καὶ ὀνειδισμοὺς, ἐνεπτύσθη, ἐκολαφίσθη, ἐῤῥαπίσθη, σταυρῷ προσηλώθη, ὄξος καὶ χολὴν ἐποτίσθη. ἡμεῖς οὖν μαθηταὶ αὐτοῦ ὄντες

καὶ μιμηταὶ γενώμεθα· εἰ γὰρ αὐτὸς πάντα ὑπέμεινε καὶ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμεῖς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ὀφείλομεν ὑπομένειν παθόντες. καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς διστάζειν, ὅτι οὕτως συμβουλεύει ἡμῖν, εἰ ἐν ἄνθραξι πυρὸς κάῃμεν, πιστεύειν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Χριστὸν καὶ εἰς θεὸν τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν κύριον τὸν παντοκράτορα καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα, οἷς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

7. Αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς ἐγερεῖ ὁ παντοκράτωρ θεὸς διὰ τοῦ θεοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει ἡμᾶς τοιούτους, οἷοι ὑπάρχομεν ἐν τῇ νῦν μορφῇ, μηδὲν ἐλλειπὲς ἔχοντας. κᾂν τε γὰρ ἐν πελάγει τελευτήσωμεν κᾂν ὑπ' ἀνέμου ὡς ἄχυρον διασπαρῶμεν, ἐν τῷ κόσμῳ ἐσμέν καὶ ὁ πᾶς κόσμος τῇ τοῦ θεοῦ συνέχεται χειρί. θρὶξ δὲ, φησὶν, [a] ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. ἀλλὰ ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς τῶν μαρτύρων δόξης, λέγει κύριος ἐν Δανιήλ· [b] καὶ πολλοὶ τῶν κεκοιμημένων ἐκ γῆς χώματος ἀναστήσονται, οἱ μὲν εἰς ζωὴν αἰώνιον, οἱ δὲ εἰς αἰσχύνην καὶ ὀνειδισμὸν, [c] καὶ οἱ συνιέντες ἐκλάμψουσιν ὡς οἱ φωστῆρες οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ οἱ ἐνδυναμωθέντες ἐν τῷ λόγῳ ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ. ὡς φῶς ἡλίου καὶ σελήνης, τῶν τοῦ οὐρανοῦ φωστήρων, φῶς δόξης ἐπηγγείλατο δοῦναι τοῖς συνιοῦσι καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ὄνομα ὁμολογοῦσι καὶ μαρτυροῦσιν· οὐ μόνον δὲ τοῖς μάρτυσιν ἐπήγγελται τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις· λέγει

[a] Luc. 21, 18. 19. [b] Daniel 12, 2. [c] Mth. 13, 43.

γὰρ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ [a] οὕτως· καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, καὶ ἐξήγαγέ με ἐν πνεύματι κύριος, καὶ ἔθηκέ με ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου, καὶ τοῦτο ἦν μεστὸν ὀστέων ἀνθρωπίνων, καὶ περιήγαγέ με ἐπ' αὐτὰ κυκλόθεν κύκλῳ, καὶ ἰδοὺ πολλὰ σφόδρα ἐπὶ προσώπου τοῦ πεδίου, ξηρὰ σφόδρα. καὶ εἶπε πρὸς μέ· υἱὲ ἀνθρώπου, εἰ ζήσεται τὰ ὀστέα ταῦτα; καὶ εἶπα· κύριε, κύριε, σὺ ἐπίστῃ ταῦτα. καὶ εἶπε πρὸς μέ· προφήτευσον ἐπὶ τὰ ὀστᾶ ταῦτα, καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· τὰ ὀστᾶ τὰ ξηρὰ, ἀκούσατε λόγον κυρίου. τάδε λέγει κύριος τοῖς ὀστέοις τούτοις· ἰδοὺ ἐγὼ φέρω ἐφ' ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς, καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα, καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκα, καὶ ἐκτενῶ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα, καὶ δώσω πνεῦμά μου εἰς ὑμᾶς, καὶ ζήσεσθε, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος. καὶ προεφήτευσα καθὼς ἐνετείλατό μοι, καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ἐμὲ προφητεῦσαι, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς, καὶ προσήγαγε τὰ ὀστᾶ ἑκάτερον πρὸς τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπ' αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες ἐφύοντο, καὶ ἀνέϐαινεν ἐπ' αὐτὰ δέρματα ἐπάνω, καὶ πνεῦμα οὐκ ἦν ἐπ' αὐτοῖς. καὶ εἶπε πρὸς μέ· προφήτευσον ἐπὶ τὸ πνεῦμα, προφήτευσον, υἱὲ ἀνθρώπου, καὶ εἶπον τῷ πνεύματι· τάδε λέγει κύριος· ἐκ τῶν τεσσάρων πνευμάτων ἐλθὲ, καὶ ἐμφύσησον εἰς τοὺς νεκροὺς τούτους, καὶ ζησάτωσαν. καὶ προεφήτευσα καθότι ἐνετείλατό μοι, καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα, καὶ ἔζησαν, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν, συναγωγὴ πολλὴ σφόδρα. καὶ ἐλάλησε κύριος πρὸς μὲ, λέγων· υἱὲ ἀνθρώπου, τὰ ὀστᾶ ταῦτα πᾶς οἶκος Ἰσραήλ ἐστιν, καὶ αὐτοὶ λέγουσι· ξηρὰ γέγονε τὰ

[a] Ezech. 37.

ὀστᾶ ἡμῶν, διαπεφωνήκαμεν. οἷς ὁ θεὸς ἀποκριθεὶς ἔφη· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τοὺς τάφους ὑμῶν καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐξ αὐτῶν καὶ δώσω τὸ πνεῦμά μου ἐν ὑμῖν καὶ ζήσεσθε καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ κύριος λελάληκα καὶ ποιήσω. καὶ διὰ Ἠσαΐου φησίν· [a]ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἡσυχάζοντες ἐν τῇ γῇ, ὅτι δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴασις αὐτοῖς ἐστιν. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα περὶ τῆς ἀναστάσεως εἴρηται καὶ περὶ τῆς τῶν δικαίων δόξης καὶ περὶ τῆς τῶν ἀσεβῶν πτώσεως, ἀποστροφῆς, καταδίκης, ἀδοξίας· ἡμεῖς δὲ διδάσκομεν καὶ πιστεύομεν τὴν ἀνάστασιν γίνεσθαι ἐκ τῆς τοῦ κυρίου ἀναστάσεως. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀῤῥαβὼν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν. οἱ δὲ ἀναγινώσκειν δυνάμενοι τῶν ἐθνῶν ἀναγινώσκουσι καὶ ἀκούουσι περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ Σιβύλλης οὕτω πῶς αὐτοῖς λεγούσης κατὰ λέξιν·

ἀλλ᾽ ὁπότ᾽ ἤδη πάντα τέφρα σποδίη τε γένηται,—
καὶ πῦρ κοιμίσῃ θεὸς ἄφθιτος, ὅσπερ ἀνῆψεν,
ὄστεα δὲ σποδίην τ᾽ αὐτὸς θεὸς ἔμπαλιν ἀνδρῶν
μορφώσει, στήσει δὲ βροτοὺς πάλιν ὡς πάρος ἦσαν.
καὶ τότε δὴ κρίσις ἔσται, ἐφ᾽ ᾗ δικάσει θεὸς αὐτὸς,
κρίνων ἔμπαλι κόσμον· ὅσοι δ᾽ ὑπὸ δυσσεβίῃσιν
ἥμαρτον θνητοὶ, τοὺς δ᾽ αὖ πάλι γαῖα καλύψει.
ὅσσοι δ᾽ εὐσεβέουσι, πάλιν ζήσοντ᾽ ἐνὶ κόσμῳ,
πνεῦμα θεοῦ δόντος ζωὴν θ᾽ ἅμα καὶ χάριν αὐτοῖς
εὐσεβέσιν. πάντες δὲ τότ᾽ εἰσόψονται ἑαυτούς.

[a] Isai. 26, 19.

καὶ εὐηγγελίζετο τὴν ἀνάστασιν διὰ ὀρνέου τινος ἀλόγου, λέγομεν δὲ τὸν φοίνικα, ὃς μονογενὴς ὑπάρχει καὶ πλουσίαν τῆς ἀναστάσεως παρέχει τὴν ἀπόδειξιν, ὃς κατὰ πεντακόσια ἔτη ἔρχεται εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὸν λεγόμενον ἡλίου βωμὸν, φέρων πλῆθος κινναμώμου καὶ πρὸς ἀνατολὰς προσευξάμενος αὐτομάτως φλέγεται καὶ γίνεται κόνις, ἐκ δὲ τῆς σποδιᾶς σκώληξ ἀναφύεται καὶ μορφοῦται εἰς ἄρτιον φοίνικα καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖσε στέλλεται ὅθεν ἦλθεν. εἰ τοίνυν διὰ τοῦ ἀλόγου ὀρνέου δείκνυται ἡ ἀνάστασις, πόσῳ μάλλον ἡμεῖς οἱ εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ πιστεύοντες, εἰ μαρτυρεῖται ὑμῖν, ὡς ἄνθρωποι ἄξιοι τῆς δόξης ταύτης λαβεῖν στέφανον ἄφθαρτον ἐν ζωῇ αἰωνίῳ, χαρήσομεν ἐπὶ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος καὶ τῆς τιμίας τοῦ θείου μαρτυρίου δόξης καὶ χαίροντες ἐκ πάσης ψυχῆς ἡμῶν δεξάμενοι αὐτὴν κυρίῳ τῳ θεῷ πιστεύσομεν, ὅτι φωτὶ δόξης ἀνεγερεῖ ἡμᾶς; ὡς ἐν ἀρχῇ ὁ θεὸς λόγῳ προσέταξε καὶ ἐγένετο κόσμος καὶ εἶπε γενηθῆναι οὐρανὸν, γῆν, θάλασσαν, φῶς, νύκτα, ἡμέραν, πετεινὰ, νηκτὰ, τετράποδα, βοτάνας, καὶ πάντα τῷ αὐτοῦ λόγῳ ἐγένετο καὶ κατεστάθη ἐν τῇ φύσει αὐτῶν, ὡς λέγει ἡ γραφή. ταῦτα τὰ ἔργα δι' ὑπακοῆς γενόμενα μαρτυρεῖ τῷ ποιήσαντι αὐτὰ θεῷ, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐκ μὴ ὄντων ὄντα ἐγένετο, καὶ αὐτὰ σημεῖον τῆς ἀναστάσεως παρέχει. ὡς οὖν τὰ πάντα ἐποίησεν, οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον ζωοποιήσει καὶ ἀναστήσει ποίημα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὄντα ὡς καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἐκ σπέρματος μορφοῖ καὶ αὐξάνει. εἰ οὖν πάντας τοὺς

ἀνθρώπους ἀναστήσει, ὡς λέγει Ἡσαΐας, ὅτι πᾶσα σὰρξ ὄψεται τὴν σωτηρίαν κυρίου, πολὺ μᾶλλον ζωοποιήσει καὶ ἀναστήσει τοὺς πιστοὺς καὶ πάλιν τοὺς πιστοὺς τῶν πιστῶν, τοὺς μάρτυρας ζωοποιήσει καὶ ἀναστήσει καὶ βεβαιώσει ἐν δόξῃ μεγάλῃ καὶ συμβούλους αὐτοῦ ποιήσει, διότι τοῖς μὲν ἁπλοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν δόξαν ὡς ἀστέρων ἐπηγγείλατο, τοῖς δὲ μάρτυσι δόξαν αἰωνίαν ὡς φωστήρων μὴ κοπιαζόντων φωτὶ περισσῷ ἀεὶ λάμπειν ἐπηγγείλατο δώσειν. μαθηταὶ οὖν Χριστοῦ ὑπάρχοντες πιστεύωμεν ὅτι ληψόμεθα παρ' αὐτοῦ πάντα τὰ ἀγαθὰ, ἃ δώσειν ἡμῖν ἐπηγγείλατο καὶ ὑπέσχετο ἐν ζωῇ αἰωνίῳ· προσέχωμεν οὖν πάσῃ διδαχῇ καὶ ἐπαγγελίᾳ αὐτοῦ. περὶ μὲν γὰρ τῆς ἐκ παρθένου γενέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς παρουσίας καὶ τοῦ πάθους ἐδιδάχθημεν διὰ τῶν γραφῶν αὐτοῦ τῶν ἁγίων, ὡς οἱ προφῆται πάντα προήγγειλαν καὶ προεῖπαν περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα ἐπληρώθη καὶ ἐβεβαιώθη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. καὶ γὰρ καὶ τὰ δαιμόνια ἐκεῖνα τρέμοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐδόξαζε τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. τὰ οὖν προειρημένα ὑμῖν ἐπιστεύετε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐτελειώθητε, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ἰδόντες αὐτὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ οἱ συμφαγόντες αὐτῷ καὶ κοινωνοὶ καὶ μάρτυρες γινόμενοι τῆς αὐτοῦ παρουσίας. περὶ δὲ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ τῶν μεγάλων καὶ ἀνεκλαλήτων, ἃ μέλλει διδόναι ὡς ἐπηγγείλατο, πιστεύωμεν καὶ ἐλπίζωμεν ὅτι ληψόμεθα αὐτά. πᾶσα γὰρ ἡ πίστις ἡμῶν δοκιμάζεται, εἰ πιστεύομεν ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ ταῖς μελλούσαις. εἰ

οὖν καλώμεθα πρὸς μαρτύριον ἐξελθωμέν τε ἐκ τοῦ κόσμου ἐν ὁμολογίᾳ, καθαροί ἐσμεν πάντων ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων καὶ ἀθῷοι εὑρεθησόμεθα. **8.** μακάριοι οὖν εἰσιν οἱ μάρτυρες καὶ καθαροὶ πάσης πλημμελείας καὶ ἄτρεπτοι πρὸς ἁμαρτίαν. **9.** ταῦτα δὲ περὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ μαρτυρησάντων εἴρηται. ὁ γὰρ ἐν μαρτυρίῳ ἐξελθὼν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου, μακάριος οὗτος.

10. Δεῖ διὰ τοῦτο τὸν χριστιανὸν φεύγειν τὰς ματαιολογίας καὶ τὰς αἰσχρολογίας καὶ τὰς εὐτραπελίας, ὅτι οὐδὲ ἐν ταῖς κυριακαῖς ἡμέραις τῶν εὐφροσυνῶν ἐπιτρέπομεν ὑμῖν ἄσεμνόν τι ἢ φθέγγεσθαι ἢ πράττειν· λέγει γάρ που ἡ γραφή· [a] δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. καὶ τὰς ἀγαλλιάσεις οὖν ὑμῶν μετὰ φόβου καὶ τρόμου γίνεσθαι χρή. ὁ γάρ τοι χριστιανὸς ὁ πιστὸς οὐδὲ ᾠδὴν ἐθνικὴν ὀφείλει λέγειν οὔτε πρὸς τοὺς νόμους καὶ διδαχὰς τῶν ξένων συναγωγῶν ἀπελθεῖν, ἐπεὶ συμβήσεται αὐτῷ διὰ τῆς ᾠδῆς εἰδώλων μνημονεύειν ὀνόματα. **11.** ἀπαγορεύει γὰρ ὁ κύριος ἐν Ἱερεμίᾳ τοῖς ἀνθρώποις, λέγων· ἐγκατέλιπόν με καὶ ὤμνυον ἐν τοῖς οὐκ οὖσι θεοῖς. καὶ ἑξῆς· ἐξαρῶ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν. καὶ διὰ Μωσέως· αὐτοὶ παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεοῖς, παρώργησάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν· καὶ ἐν πάσαις δὲ ταῖς γραφαῖς περὶ τούτων λαλεῖ. **12.** καὶ οὐ μόνον ἐν εἰδώλοις οὐκ ἔξεστι πιστοῖς ὀμόσαι, ἀλλὰ καὶ μὴ ἐν ἡλίῳ μηδὲ ἐν σελήνῃ· φησὶ γὰρ ὁ

[a] Ps. 2, 12.

κύριος θεὸς διὰ Μωσέως οὕτως· ὁ λαός μου, ἐὰν ἴδητε, μὴ προσκυνήσετε αὐτοῖς, ὅτι εἰς φῶς ἐδόθη ὑμῖν ὑπὲρ γῆν. καὶ διὰ Ἱερεμίου· [a] κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ μανθάνετε καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φοβεῖσθε. καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ ἔλεγε· μὴ μικρὸν τοῦτο τῷ οἴκῳ Ἰούδα τοῦ ποιεῖν βδελύγματα ταῦτα ἃ ἐποίησαν, ὅτι ἔπλησαν τὴν γῆν ἀνομίας τοῦ παροργίσαι με; καὶ ἰδού, αὐτοί εἰσιν ὡς μυκτηρίζοντες καὶ ἐγὼ ποιήσω μετὰ θυμοῦ, οὐ φείσεται ὁ ὀφθαλμός μου οὐδ' οὐ μὴ ἐλεήσω καὶ κεκράξονται ἐν τοῖς ὠσί μου φωνῇ μεγάλῃ καὶ οὐκ εἰσακούσομαι αὐτῶν. ὁρᾶτε, ἀγαπητοί, ὅσα κατὰ τῶν σεβομένων ἥλιον καὶ σελήνην ἀποφαίνεται ὁ κύριος. διὸ χρὴ χριστιανὸν μήτε ἥλιον ὀμνύναι μήτε μὴν ἄλλο τι τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ ἤ τι τῶν στοιχείων μήτε μνησθῆναι τοῦ τῶν εἰδώλων ὀνόματος μήτε ἐκβάλλειν ἀρὰν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἀλλὰ εὐλογίας καὶ ψαλμοὺς καὶ κυριακὰς καὶ θείας γραφάς, τὰ ἀληθινὰ τῆς πίστεως ἡμῶν θεμέλια· περισσοτέρως δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα αἷς πάντες οἱ πιστοὶ νηστεύουσιν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, ὡς εἶπεν ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος ἡμῶν ὅτε ἐπηρώτων αὐτόν· διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν αὐτοῖς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος νηστεύειν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος καὶ τότε νηστεύσουσιν. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ μεθ'

[a] Jer. 10, 2.

ἡμῶν ἐστι, βλέμματι δὲ μακράν ἐστιν, ἀνελθὼν πρὸς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ καὶ καθημένος ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. διὰ τοῦτο, ὅταν νηστεύετε, προσεύχεσθε **13.** περὶ τῶν ἀπολλυμένων, **14.** ὡς καὶ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν παθόντος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. ὅτε γὰρ ἔτι μεθ' ἡμῶν ἦν πρὸ τοῦ πάσχειν αὐτὸν, ἐσθιόντων ἡμῶν σὺν αὐτῷ τὸ πάσχα, λέγει ἡμῖν· ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με καὶ ἑκάστου ἡμῶν λέγοντος· μήτι ἐγώ; ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· ὁ ἐμβαπτισάμενος μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ. καὶ ἀναστὰς ἀπῆλθεν Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς ἐξ ἡμῶν ὢν, ἵνα προδῷ αὐτόν. καὶ τότε ἡμῖν εἶπεν ὁ κύριος· ἀμὴν λέγω ὑμῖν· μετ' ὀλίγον καιρὸν ἀπολείψετέ με, διότι γέγραπται· πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης αὐτοῦ. καὶ ἦλθεν Ἰούδας σὺν τοῖς γραμματεῦσι καὶ σὺν τοῖς ἱερεῦσι τοῦ λαοῦ καὶ προέδωκε τὸν κύριον Ἰησοῦν. ταῦτα δὲ ἐγένετο τῇ τετάρτῃ τῶν σαββάτων. ἐσθίοντες γὰρ τὸ πάσχα τρίτῃ τῶν σαββάτων ἑσπέρας ἐξήλθομεν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ τῇ νυκτὶ ἐκράτησαν τὸν κύριον Ἰησοῦν. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τετάρτῃ τῶν σαββάτων ἔμεινεν ἐν φυλακῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ Καιάφα τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ συνήχθησαν οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ συνεβουλεύσαντο περὶ αὐτοῦ· καὶ τῇ πέμπτῃ τῶν σαββάτων ἀπάγουσιν αὐτὸν πρὸς Πιλᾶτον ἡγεμόνα καὶ ἔμεινε πάλιν ἐν φυλακῇ παρὰ Πιλάτου. τῇ μετὰ τὴν πέμπτην τῶν σαββάτων νυκτὶ παρασκευῆς οὔσης κατηγοροῦσιν αὐτοῦ ἐνώπιον Πιλάτου πολλὰ καὶ οὐδὲν ἴσχυον ἀληθὲς ἐπιδεῖξαι, ἀλλὰ ἐμαρτύρουν ἐπ' αὐτῷ μαρτύρια ψευδῆ καὶ ᾐτήσαντο

παρὰ Πιλάτου τὴν ἀναίρεσιν αὐτοῦ. καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν αὐτῇ τῇ παρασκευῇ. ἓξ οὖν ὥρας ἔπασχεν ἐν τῇ παρασκευῇ καὶ αὗται αἱ ὧραι, αἷς ἐσταυρώθη ὁ κύριος ἡμῶν, ἡμέρα ἐλογίσθησαν. ἔπειτα ἐγένετο τρεῖς ὥρας σκότος καὶ ἐλογίσθη νὺξ καὶ πάλιν ἀπὸ ἐνάτης ὥρας πρὸς δείλην τρεῖς ὥρας ἡμέρα καὶ ἔπειτα πάλιν νὺξ τοῦ σαββάτου τοῦ πάθους. ἐν δὲ τῷ Ματθαίου [a] εὐαγγελίῳ οὕτω γέγραπται· ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαριὰμ καὶ ἄλλη Μαριὰμ ἡ μαγδαληνὴ θεωρῆσαι τὸν τάφον καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐκύλισε τὸν λίθον. καὶ πάλιν ἡ ἡμέρα τοῦ σαββάτου καὶ ἔπειτα τρεῖς ὧραι τῆς νυκτὸς μετὰ τὸ σάββατον, αἷς ἐκάθευδεν ὁ κύριος· καὶ ἐπληρώθη ἐκεῖνα ἃ ἔλεγε, [b] ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ποιῆσαι ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ὡς γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. καὶ πάλιν γέγραπται ἐν Δαβίδ [c]· ἰδοὺ ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας. τῇ νυκτὶ οὖν τῇ ἐπιφωσκούσῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων φανεροῦται Μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ καὶ Μαρίᾳ τῇ τοῦ Ἰακώβου, καὶ μετὰ τοῦτο ἡμῖν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. **15.** ἔλεγε δὲ ἡμῖν· μὴ δι' ἐμὲ νηστεύετε ταύτας τὰς ἡμέρας (οὐ χρῄζω ἐγὼ, ἵνα θλίβητε τὰς ψυχὰς ὑμῶν), ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν ποιεῖτε αὐτό. καὶ ποιῆτε αὐτὸ ταύταις ταῖς ἡμέραις ἃς νηστεύετε καὶ τῇ τετάρτῃ σαββάτων καὶ τῇ παρασκευῇ, ὡς γέγραπται ἐν Ζαχαρίᾳ· νηστεία ἡ τετρὰς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη (ἥτις ἐστὶ παρασκευὴ), μιᾷ γὰρ σαββάτων οὐκ ἔξεστι νηστεῦσαι ὑμῖν, ὅτι

[a] Mth. 28, 1. [b] Mth. 12, 40. [c] Ps. 88, 16.

[ἡμέρα] τῆς ἀναστάσεώς μού ἐστι, διὰ τοῦτο οὐκ ἀριθμεῖται ἡ μία σαββάτων ἐν ἀριθμῷ ἡμερῶν νηστείας τοῦ πάθους, ἀλλὰ ἀπὸ δευτέρας [ἀρξάμεναι] ἀριθμοῦνται καὶ εἰσὶ πέντε ἡμέραι — νηστεία οὖν ἡ τετρὰς καὶ νηστεία ἡ πέμπτη καὶ νηστεία ἡ ἑβδόμη καὶ νηστεία ἡ δεκάτη ἔσονται τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ· ἀπὸ δευτέρας οὖν τῶν σαββάτων νηστεύετε ἓξ ἡμέρας τελέως μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς μετὰ τὸ σάββατον καὶ λογισθήσεται ὑμῖν ἑβδομάς. δεκάτην δὲ ὅτι ἡ τοῦ ὀνόματός μου ἀρχὴ ἰῶτά ἐστι, ἐν ᾧ ἀνακαίνωσις τῶν νηστειῶν ἐγένετο. ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν τοῦ πρότερον λαοῦ συνήθειαν ἦν, ἀλλὰ κατὰ τὴν καινὴν διαθήκην ὅτι ἐθέμην ὑμῖν νηστεύειν τῇ τετάρτῃ τῶν σαββάτων ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι τῇ τετάρτῃ ἤρξαντο διαφθείρειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ κατέσχον με (ἡ γὰρ μετὰ τὴν τρίτην νὺξ τῆς τετράδος ἐστὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωῒ ἡμέρα μία. ἑσπέρα οὖν τῆς μετ' αὐτὴν ἡμέρας ἐστιν). τῇ γὰρ τρίτῃ ἑσπέρας σὺν ὑμῖν τὸ πάσχα ἔφαγον καὶ νυκτὸς κατέσχον με. πάλιν δὲ καὶ ἐν παρασκευῇ νηστεύετε ὑπὲρ αὐτῶν. ἐν αὐτῇ γὰρ ἐν μέσῳ αὐτῶν τῆς ἑορτῆς τῶν ἀζύμων ἐσταύρωσάν με κατὰ τὸ προειρημένον ὑπὸ Δαβίδ· [a] ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς αὐτῶν καὶ οὐκ ἔγνωσαν. ὑμεῖς οὖν διηνεκῶς νηστεύετε ταῖς ἡμέραις ταύταις πάντοτε, περισσοτέρως οἱ ἐξ ἐθνῶν. ὅτι γὰρ οὐκ ὑπήκουσεν ὁ λαὸς, ἐῤῥυσάμην αὐτοὺς ἀπὸ τυφλίας καὶ ἀπὸ πλάνης εἰδώλων, καὶ προσευξαμένων καὶ δεηθέντων ὑμῶν ὑπὲρ τῆς πλάνης καὶ τῆς

[a] Ps. 73. 4?

ἀπωλείας τοῦ λαοῦ δεχθήσεται ἡ προσευχὴ καὶ ἡ δέησις ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος πάντων τῶν ἐν γῇ πιστῶν καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς πάντα ἃ ἐποίουν κατ' ἐμοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ προείρηκα· προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν καὶ μακάριοι οἱ πενθοῦντες περὶ τῆς τῶν ἀπίστων ἀπωλείας. διὰ τοῦτο γινώσκετε, ἀδελφοὶ, ὅτι, τὴν νηστείαν ἡμῶν, ἣν ἐν τῷ πάσχα νηστεύομεν, διὰ τὴν παρακοὴν τῶν ἀδελφῶν νηστεύετε. εἰ γὰρ καὶ μισοῦσιν ὑμᾶς, ἀδελφοὺς δεῖ αὐτοὺς καλεῖν, ὅτι γέγραπται ἡμῖν διὰ Ἠσαΐου οὕτω· καλεῖτε ἀδελφοὺς τοὺς μισοῦντας καὶ ἀποδοκιμάζοντας ὑμᾶς, ὅτι δοξάζεται τὸ ὄνομα κυρίου. ὑπὲρ αὐτῶν οὖν καὶ ὑπὲρ τῆς κρίσεως καὶ φθάρσεως τῆς χώρας δεῖ ἡμᾶς νηστεύειν καὶ πενθεῖν, ἵνα χαρῶμεν καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι, ὡς γέγραπται δι' Ἠσαΐου·[a] χάρητε χαρᾷ πάντα ὅσοι πενθεῖτε ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ—καὶ πάλιν λέγει· παρακαλέσαι πάντας τοὺς πενθοῦντας, δοθῆναι τοῖς πενθοῦσι Σιὼν ἀντὶ σποδοῦ ἄλειμμα εὐφροσύνης, καταστολὴν δόξης ἀντὶ πνεύματος ἀκηδίας. δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐλεεῖν αὐτοὺς καὶ πιστεύειν καὶ νηστεύειν καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ὅτι ἐλθόντος κυρίου πρὸς τὸν λαὸν οὐκ ἐπίστευσαν διδάσκοντι αὐτῷ, ἀλλὰ παρήνεγκαν (?) ἀπὸ τῶν ὤτων τὴν διδαχὴν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ὅτι οὐκ ἐπίστευσεν ὁ λαὸς οὗτος, προσεδέξατο ὑμᾶς, ἀδελφοὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν, καὶ ἤνοιξε τοὺς ὦτας ὑμῶν εἰς ἀκοὴν καρδίας, ὡς εἶπεν ὁ σωτήρ· [b] εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγε-

[a] Isaj. 66, 10. 61, 2. [b] Isaj. 65.

νόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν, εἶπα· ἰδού εἰμι, τῷ ἔθνει, οἳ οὐκ ἐκάλεσαν τὸ ὄνομά μου. περὶ τίνος οὖν λέγει οὕτω; οὐ περὶ ἐθνῶν, διότι οὐδέποτε ἔγνων τὸν θεὸν καὶ διότι τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευον. ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ κύριος ἡμῶν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐδίδαξεν ὑμᾶς, ἐπιστεύσατε ὑμεῖς οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ὅτι εἷς θεός ἐστι καὶ πάλιν πιστεύουσιν οἱ ἄξιοι ἄχρι πληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σωζομένων, [a] μύριαι μυριάδες καὶ χίλιαι χιλιάδες, ὡς ἐν τῷ Δαβὶδ γέγραπται· πρὸς δὲ τὸν λαὸν τὸν ἄπιστον λέγει· [b] ὅλην τὴν ἡμέραν τὰς χεῖράς μου ἐξεπέτασα πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα, τοῖς πορευομένοις ἐν ὁδῷ οὐ καλῇ, ἀλλ' ὀπίσω τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, λαὸν παροξύναντά με ἐνώπιόν μου.

16. βλέπετε, πῶς παρώξυνεν ὁ λαὸς τὸν κύριον, μὴ πιστεύσας αὐτῷ. διὸ λέγει· [c] παρώξυναν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐστράφη αὐτοῖς εἰς ἔχθραν. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ περὶ αὐτῶν φησι διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου· γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκοτίᾳ φῶς εἴδετε μέγα καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. τοὺς καθημένους ἐν σκοτίᾳ λέγει τοὺς ἐκ λαοῦ πιστεύοντας εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν· διὰ γὰρ τὴν τυφλίαν τοῦ λαοῦ σκοτία μεγάλη αὐτοῖς κατεχύθη, ὅτι βλέποντες τὸν Ἰησοῦν αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν οὐκ ἐπέγνωσαν, οὔτε διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ οὔτε μὴν διὰ τῶν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένων προφητειῶν. ὑμῖν δὲ τοῖς ἐκ

[a] Dan. 7. 10. [b] Isaj. 65, 2. [c] Isaj. 63, 10.

λαοῦ εἰς Ἰησοῦν πιστεύσασι λέγομεν· διδάσκετε, πῶς μαρτυρεῖ ἡμῖν ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· εἶδον φῶς μέγα. ὑμεῖς οὖν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν εἴδετε φῶς μέγα Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν καὶ ὄψονται οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οἱ δὲ καθήμενοι ἐν σκιᾷ θανάτου ὑμεῖς ἐστε οἱ ἐξ ἐθνῶν, ὅτι ἐν σκιᾷ θανάτου ἦτε ἐλπίζοντες ἐπ' εἰδωλολατρείᾳ καὶ μὴ γινώσκοντες θεόν, ὀφθέντος δὲ ἡμῖν Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος καὶ διδασκάλου ἡμῶν φῶς ἀνέτειλεν ὑμῖν, ἵνα βλέπητε καὶ ἐλπίζητε εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τῆς αἰωνίου βασιλείας, μεταβάντες ἀπὸ τῆς προτέρας συνηθείας καὶ τῶν ἀψύχων εἰδώλων ὑπεριδόντες. καὶ ἐπιστεύσατε καὶ ἐβαπτίσθητε ἐν αὐτῷ καὶ ἀνέτειλεν ὑμῖν φῶς μέγα. οὕτως οὖν, διότι οὐκ ὑπήκουσεν ὁ λαὸς, σκότος ἦν· ἡ δὲ ὑπακοὴ ὑμῶν τῶν ἐξ ἐθνῶν φῶς ἦν. διὰ τοῦτο οὖν προσεύχεσθε καὶ δεήθητε ὑπὲρ αὐτῶν καὶ περισσοτέρως ταῖς τοῦ πάσχα ἡμέραις, ἵνα ταῖς ὑμῶν προσευχαῖς ἀφέσεως ἀξιωθῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

17. Δεῖ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, τὰς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἀκριβῶς ἐρευνᾶν καὶ τὴν νηστείαν ὑμῶν ποιεῖσθαι μετὰ πάσης ἐπιμελείας. ἄρξασθε δὲ ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ ποιοῦσι πάσχα. διότι συμφαγόντος ἡμῖν τοῦ κυρίου καὶ διδασκάλου ἡμῶν τὸ πάσχα προεδόθη ὑπὸ Ἰούδα μετὰ τὴν ὥραν ταύτην καὶ εὐθὺς ἠρξάμεθα πενθεῖν, ὅτι ἤρθη ἀφ' ἡμῶν, μηνὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑβραίων τῶν πιστῶν δεκάτῳ, δευτέρας σαββάτων. συνήχθησαν καὶ ἦλθον οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν Καιάφα τοῦ ἀρχιερέως καὶ συνε-

βουλεύσαντο, ἵνα κρατήσωσι τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀποκτείνωσιν. ἀλλ' ἐφοβοῦντο καὶ ἔλεγον· μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ, πάντες γὰρ προσεκολλῶντο αὐτῷ καὶ προφήτην αὐτὸν ἐνόμιζον διὰ τὰ τεκμήρια ἰάσεως ἃ ἐποίει ἐν μέσῳ αὐτῶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐγένετο ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ καὶ ἡμεῖς ὁμοῦ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξηγήσατο ἡμῖν τὰ μέλλοντα συμβαίνειν αὐτῷ. Ἰούδας δὲ ἐξῆλθεν ἀφ' ἡμῶν λαθραίως ἐλπίζων ἀπατήσειν τὸν κύριον καὶ πορευθεὶς πρὸς οἶκον Καιάφα συνηγμένων τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων εἶπεν αὐτοῖς· τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτὸν, καιρὸν μεταλαβών; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἑτοιμάσατέ μοι νεανίσκους ὡπλισμένους διὰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἵνα νυκτὸς ἐξελθόντος αὐτοῦ εἰς τόπον ἔρημον ἔλθω καὶ ἡγῶμαι ὑμᾶς. αὐτοὶ δὲ ἡτοίμασαν νεανίσκους τοῦ κρατεῖν αὐτὸν, Ἰούδας δὲ εὐκαιρίαν ἐζήτει, ἵνα αὐτὸν παραδῷ. διὰ δὲ τὸν συναθροισμὸν παντὸς τοῦ λαοῦ ἀπὸ πασῶν τῶν κωμῶν καὶ τῶν πόλεων τοῦ ἀνελθόντος εἰς τὸν ναὸν ποιεῖν πάσχα ἐν Ἱερουσαλὴμ συμβουλευσάμενοι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκέλευον ταχέως ποιεῖν τὴν ἑορτὴν, ἵνα ἄνευ θορύβου κρατήσωσιν αὐτόν. οἱ γὰρ Ἱεροσολυμῖται περιεσπῶντο θυσίαις καὶ τροφαῖς τοῦ πάσχα καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ ἔξω ὢν οὔπω ἐληλύθει· ἠπάτηκαν γὰρ αὐτοὺς περὶ ἡμερῶν, ὡς καὶ ἠλέγχθησαν πρὸς θεὸν ὅτι πανταχόθεν εἰσι πεπλανημένοι. διὰ τοῦτο τρεῖς ἡμέρας πρὸ τοῦ καιροῦ ἐποίησαν τὸ πάσχα ἑνδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τρίτῃ σαββάτων· εἶπον γάρ· ὅτι πᾶς ὁ λαὸς πλανᾶται

μετοπίσω αὐτοῦ, νῦν εὐκαιρίας οὔσης κρατῶμεν αὐτὸν καὶ ἔπειτα ἐλθόντος παντὸς τοῦ λαοῦ ἀποκτείνωμεν αὐτὸν ἐνώπιον πάντων, ἵνα σαφῶς γνωσθῇ καὶ ἐπιστρέφῃ πᾶς ὁ λαός. καὶ οὕτω νυκτὸς, ἐπιφωσκούσης τῆς τετάρτης τῶν σαββάτων, προέδωκεν αὐτοῖς τὸν κύριον, τὸν δὲ μισθὸν ἔδωκαν αὐτῷ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς δευτέρᾳ τῶν σαββάτων. διὰ τοῦτο ἐλογίσθησαν θεῷ ὡς δευτέρᾳ τῶν σαββάτων κεκρατηκότες αὐτὸν, διότι δευτέρᾳ τῶν σαββάτων συνεβουλεύσαντο περὶ τοῦ κρατεῖν καὶ ἀποκτείνειν αὐτὸν καὶ ἐτέλεσαν τὴν πονηρίαν αὐτῶν τῇ παρασκευῇ, ὡς λέγει Μωσῆς περὶ τοῦ πάσχα οὕτω, ὅτι τηρείσθω ὑμῖν ἀπὸ δεκάτης μέχρι τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ τότε θύσει τὸ πάσχα πᾶς Ἰσραήλ. **18.** ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν τοῦ πάσχα νηστεύετε, ἀρχόμενοι ἀπὸ δεκάτης ἥτις ἐστι δευτέρα τῶν σαββάτων ἐννέα ἡμέρας, μόνῳ χρώμενοι ἄρτῳ καὶ ἁλὶ καὶ ὕδατι μέχρι τῆς πέμπτης τῶν σαββάτων. τὴν μέντοι παρασκευὴν καὶ τὸ σάββατον ὁλόκληρον νηστεύσατε, μηδενὸς γευόμενοι. **19.** ἀγρυπνοῦντες καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροιζόμενοι γρηγορεῖτε, προσευχόμενοι καὶ δεόμενοι τοῦ θεοῦ, ἀναγινώσκοντες τὸν νόμον, τοὺς προφήτας, τοὺς ψαλμοὺς, τὸ εὐαγγέλιον ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ μέχρι τῆς τρίτης ὥρας τῆς μετὰ τὸ σάββατον νυκτός καὶ τότε παύσασθε τῆς νηστείας ὑμῶν. οὕτω γὰρ ἐνηστεύσαμεν καὶ ἡμεῖς παθόντος τοῦ κυρίου εἰς μαρτύριον τῶν τριῶν ἡμερῶν καὶ ἠγρυπνήσαμεν προσευξάμενοι καὶ δεηθέντες ὑπὲρ τῆς τοῦ λαοῦ ἀπωλείας, ὅτι πλανηθέντες οὐχ ὡμολόγουν τῷ σωτῆρι ἡμῶν. οὕτω καὶ ὑμεῖς δεήθητε τοῦ θεοῦ, ἐπιστραφῆναι τὸν Ἰσραὴλ καὶ λαβεῖν

αὐτὸν τόπον μετανοίας καὶ τῆς ἀσεβείας ἄφεσιν· ὅτι ὁ μὲν ἀλλόφυλος κριτὴς νιψάμενος τὰς χεῖρας εἶπεν· ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε — ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἐπεβόησε· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. καὶ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν αὐτὸν σταυρωθῆναι. καὶ διὰ τοῦτο οὖν περισσοτέρως δεῖ ὑμᾶς νηστεύειν τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ σαββάτῳ καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ γρηγορεῖν ἐν σαββάτῳ καὶ ἀναγινώσκειν τὰς γραφὰς καὶ τοὺς ψαλμοὺς καὶ δεηθῆναι καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων καὶ προσδοκᾷν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἀνάστασιν μέχρις ὥρας τρίτης ἐν τῇ μετὰ τὸ σάββατον νυκτὶ καὶ τότε καὶ ὑμεῖς προσενέγκατε τὴν θυσίαν ὑμῶν· καὶ λοιπὸν ἀπονηστεύετε εὐφραινόμενοι καὶ ἑορτάζοντες, ὅτι ἀῤῥαβὼν τῆς ἀναστάσεως ὑμῶν ὁ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, καὶ τοῦτο ὑμῖν ἔστω νόμιμον αἰώνιον ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. τοῖς γὰρ μὴ πιστεύουσιν εἰς τὸν σωτῆρα ἡμῶν ὁ κύριος ἔτι τέθνηκε, χριστιανοῖς δὲ ἐγήγερται, ὅτι ἡ εἰς αὐτὸν ἐλπὶς ἀθάνατος καὶ αἰώνιος. νηστεύετε οὖν τῇ παρασκευῇ, ὅτι ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ λαὸς ἑαυτὸν κατέκτεινε τὸν σωτῆρα ἡμῶν σταυρώσας· καὶ τῷ σαββάτῳ, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκοιμήθη ὁ κύριος ἡμῶν. αὕτη ἡ ἡμέρα 'στὶν, ᾗ καὶ μάλιστα ὀφείλετε νηστεύειν, ὡς καὶ ὁ μακάριος τούτων πάντων προφήτης Μωσῆς ἐκέλευσεν. εἰδὼς γὰρ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ τοῦ προεγνωκότος τί ὁ λαὸς τὸν ἠγαπημένον αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀδικήσει (ὡς καὶ τότε οὐκ ἐπίστευον Μωσῇ λέγοντες· τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν;) διὰ τοῦτο

ἐπέδησεν αὐτοὺς λύπῃ αἰωνίῳ ἀφορίσας καὶ σαββατίζειν προστάξας· λύπης γὰρ ἦσαν ἄξιοι ὡς εἰς τὴν ζωὴν αὐτῶν μὴ πεπιστευκότες καὶ τῷ ζωοποιήσαντι χεῖρας ἐπιθέντες καὶ εἰς θάνατον αὐτὸν ἐπιδόντες. διὸ καὶ πρὸ πολλοῦ τὴν περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτῶν λύπην προσέταξεν. ἐπισκεπτώμεθα δὲ καὶ ἴδωμεν, ἀδελφοί, τοὺς ἀνθρώπους πενθοῦντας τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἔχειν ᾧπερ κἀκεῖνοι τῇ τοῦ σαββάτου ἡμέρᾳ. ὁ γὰρ πενθῶν λύχνον οὐχ ἅπτει, οὐδὲ ὁ λαὸς τῷ σαββάτῳ ὑπὸ Μωσέως οὕτω προστάξαντος κωλυθείς. ὁ πενθῶν οὐ λούεται, οὐδὲ ὁ λαὸς τῷ σαββάτῳ. ὁ πενθῶν οὐκ εὐωχεῖται, οὐδὲ ὁ λαὸς τῷ σαββάτῳ, ἀλλὰ ἑσπέρας τροφὴν παρασκευάζουσι μνήμην δηλαδὴ ποιούμενοι ὅτι χεῖρας ἐπιθεῖναι ἤμελλον τῷ Ἰησοῦ. ὁ πενθῶν οὐδὲ ἔργον ποιεῖται οὐδὲ λαλεῖ, ἀλλὰ κάθηται λυπούμενος, οὕτω καὶ ὁ λαὸς τῷ σαββάτῳ. εἴρηται γάρ· μὴ κινείτω τὸν πόδα σου τοῦ ποιεῖν ἔργον οὐδὲ ῥῆμα ἐξίτω ἐκ τοῦ στόματός σου. μαρτυρεῖ γὰρ ἡ γραφὴ λέγουσα· [a]κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς, φυλὴ κατὰ φυλὴν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν κατ' ἰδίαν. **20.** καὶ γὰρ καὶ νῦν ἐνάτῃ τοῦ μηνὸς Γορπιαίου συναθροιζόμενοι τοὺς θρήνους Ἱερεμίου ἀναγινώσκουσιν, ἐνάτην δὲ τὴν θ' λέγουσιν, θ' δὲ τὸν θεὸν δηλοῖ. ἐπὶ θεῷ οὖν κόπτονται ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ τοῦ παθόντος, πλὴν ἐνδείξει ? θεοῦ τοῦ σωτῆρος ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῆς ἀπωλείας αὐτῶν.

[a] Zach. 12, 10.

VI.

1. Πρὸ πάντων φυλάσσεσθε τὰς δεινὰς καὶ χαλεπὰς καὶ ἀθεωτάτους αἱρέσεις, φεύγοντες αὐτὰς, ὥσπερ πῦρ φλέγον. ταῦτα γὰρ οἴδατε ὅτι εἴ τις ὑμῶν φιλαρχεῖ καὶ σχίσμα ποιεῖν τολμᾷ τόπον τοῦ Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀϐειρῶν κληρονομεῖ, αὐτὸς δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ πυρὸς παρανάλωμα γεγόνασι. καὶ γὰρ καὶ οἱ Κορεῖται ἦσαν Λευῖται καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὑπηρέτουν καὶ φίλαρχοι ἐγένοντο καὶ ἐπεθύμουν τὴν ἀρχιερωσύνην **3.** καὶ ἤρξαντο κακολογεῖν τὸν μέγαν Μωσῆ, ὡς ἑλληνοκοίτην ὀνειδίσαντες, ὅτι γυναῖκα Μωσῆς Αἰθιόπισσαν ἔλαϐε, τὸν τοσαῦτα παρὰ ϑεῷ σημεῖα καὶ τέρατα τῷ λαῷ πεποιηκότα, τὸν τὰ ἔνδοξα καὶ ϑαυμαστὰ ἔργα εἰς εὐεργεσίαν αὐτῶν τετελεκότα, τὸν ἐπ' Αἰγυπτίους δεκάπληγον πεπληρωκότα, τὸν τὴν ἐρυθρὰν ϑάλασσαν διῃρηκότα καὶ ὡς τεῖχος τὰ ὕδατα ἔνθεν καὶ ἔνθεν διαστήσαντα καὶ ὡς δι' ἐρήμου ξηρᾶς τὸν λαὸν ἀγηοχότα καὶ βυθίσαντα τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν καὶ τοὺς κακοποιήσαντας αὐτοὺς καὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτῶν, τὸν γλυκάναντα πηγὴν αὐτοῖς καὶ ἐκ πέτρας ἀκροτόμου αὐτοῖς προαγαγόντα ὕδωρ, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ κρεοδοτήσαντα, τὸν στύλον πυρὸς ἐν νυκτὶ εἰς φωτισμὸν καὶ ὁδηγίαν παρεχόμενον αὐτοῖς καὶ στύλον νεφέλης εἰς σκιασμὸν ἡμέρας, τὸν ἐπιδόντα αὐτοῖς ἐν ἐρήμῳ τὴν οἰκονομίαν τοῦ νόμου, τὸν παρασχόμενον αὐτοῖς τελείου ἀριθμοῦ δεκάλογον. καὶ οὕτω τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς πλάνης τοῦ

σχίσματος, ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν αὐτοὺς καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν καὶ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν καὶ κατῆλθον εἰς ᾅδου ζῶντες· τοὺς δὲ διακοσίους καὶ πεντήκοντα ἄνδρας τοὺς πεπλανημένους ἀπώλεσε διὰ πυρός. 4. εἰ οὖν τοῖς θεὸν δοξάζειν ἡγουμένοις ἀποσχίσασιν τοιαύτην ἐπήγαγε τιμωρίαν, τί συμβήσει ταῖς αἱρέσεσι ταῖς βλασφημούσαις; ἀλλ' ὑμεῖς ἐκ τῆς γραφῆς παιδευόμενοι, φυλάσσεσθε μὴ ποιεῖν τὰ σχίσματα, ὅτι σκοποὶ ἀπωλείας οἱ μετὰ Κορὲ καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν καθίστανται, καὶ οἱ μιμηταὶ αὐτῶν ὁμοίως ἀπολοῦνται. τοῖς σχισματικοῖς μὴ πλησιάζετε, λέγει γὰρ Μωσῆς· [a] ἀποσχίσθητε ἐκ μέσου τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἵνα μὴ συναπόλησθε αὐτοῖς. 5. φεύγετε τὰ σχίσματα καὶ πάντας τοὺς σχισματικοὺς ἀπαναίνεσθε, ὅτι γινώσκετε τὸν τόπον τῆς κατακρίσεως αὐτῶν. τῶν δὲ αἱρέσεων μηδὲ τὰ ὀνόματα ἀκούετε μηδὲ μολύνετε τοὺς ὦτας ὑμῶν, ὅτι θεὸν οὐ μόνον οὐ δοξάζουσιν, ἀλλὰ καὶ βλασφημοῦσιν. διὰ τοῦτο οἱ ἐθνικοὶ κρίνονται ἐπ' ἀγνοίᾳ, οἱ αἱρεσιῶται δὲ ὡς θεομάχοι κατακρίνονται, ὡς καὶ ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν ἔφη ὅτι ἔσονται αἱρέσεις καὶ σχίσματα, καὶ πάλιν· οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ σκάνδαλον ἔρχεται. τότε μὲν ἠκούσαμεν, νῦν δὲ καὶ ὁρῶμεν. ἐκ γὰρ τῆς κακίας τῶν αἱρεσιωτῶν ἐξῆλθε μόλυσμα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ὥς φησιν Ἱερεμίας, ὅτι πᾶν τὸ ἔργον αὐτοῦ μετέθετο κύριος

[a] Num. 16. 21.

ὁ ϑεὸς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν δι' ἡμῶν τῶν ἀποστόλων καὶ ἀπέπεμψε τὸν λαὸν καὶ ἔλιπε, καθὼς γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ, ὅτι ἔλιπε τὸν λαὸν αὐτοῦ ὁ κύριος Ἰακὼβ καὶ ἀνεῖται Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ Ἰουδαία συμπέπτωκε καὶ αἱ γλῶσσαι αὐτῶν μετὰ ἀνομίας τὰ πρὸς κύριον ἀπειθοῦσιν. καὶ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου καὶ ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῶν ὁ οἶκος ἔρημος.—[a] ἐγκαταλιπὼν οὖν τὸν λαὸν ἐπλήρωσε τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν καὶ ἐλόγισεν αὐτὴν ὡς ὄρος κατοικητηρίου καὶ ϑρόνον δόξης καὶ οἶκον ὑπερφερῆ, [b] ὡς λέγει ἐν τῷ Δαϐίδ· ὄρος ϑεοῦ ὄρος Γαϐνίμ. τί οἴεσθε εἶναι τὸ ὄρος Γαϐνίμ; ὄρος [c] ἐν ᾧ ηὐδόκησεν ὁ ϑεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ. καὶ γὰρ ὁ κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος· καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ λέγει· [d] καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος κυρίου καὶ ὁ οἶκος τοῦ ϑεοῦ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸν λαὸν ἐγκατέλιπε καὶ τὸν ναὸν ἀφῆκεν ἔρημον, σχίσας τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ καὶ λαϐὼν ἀπ' αὐτῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ δοὺς ἐπὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντας, ὡς λέγει διὰ Ἰωήλ· [e] ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. (sic) πᾶσαν γὰρ δύναμιν λόγου καὶ ἐνέργειαν καὶ τὴν τοιάνδε ἐπισκοπὴν ἀπάρας ὁ ϑεὸς ἐκ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἔθετο· διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάϐολος εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ ϑεοῦ ἐκκλησίαν μετέστη. ἐκεῖνον γὰρ τὸν λαὸν διὰ τῶν ἔργων τῶν πονηρῶν εἰς ἑαυτὸν ὑπηγάγετο, τὴν δὲ ἐκκλησίαν πειράζει, ἐπεγείρας αὐτῇ ϑλίψεις, διωγ-

[a] Is. 1. 8. [b] Ps. 67, 16. [c] Ps. 67, 16. [d] Is. 2, 2. [e] Joel 2, 28.

μοὺς, ἀκαταστασίας, βλασφημίας, σχίσματα, αἱρέσεις. 6. εἶχε μὲν οὖν καὶ ὁ ἰουδαϊκὸς ὄχλος αἱρέσεις κακίας. καὶ νῦν ὁ Σατανᾶς διὰ τῆς κακοποιΐας αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐκκλησίας τινὰς ἐκϐαλὼν, ἐνήργησεν ἐν αὐτοῖς αἱρέσεις καὶ σχίσματα. 7. ἡ δὲ καταρχὴ τῶν αἱρέσεων γέγονεν οὕτως· Σίμωνά τινα μάγον ἐνεδύσατο ὁ διάϐολος ὑπηρέτην αὐτοῦ ἔκπαλαι ὄντα. καὶ ἡμῶν τῇ τοῦ κυρίου δόσει καὶ τῇ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐνεργείᾳ δυνάμεις ἰαμάτων ἐπιτελούντων ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας τὴν τοῦ πνεύματος μετουσίαν δωρουμένων, χρήματα προσήνεγκεν ἡμῖν, βουλόμενος, ὡς τὸν Ἀδὰμ τῇ γεύσει τοῦ ξύλου τῆς κατ᾽ ἐπαγγελίαν ἀθανασίας ἐστέρησεν ὁ διάϐολος, οὕτω καὶ ἡμᾶς τῇ λήψει τῶν χρημάτων θέλξας τῆς δόσεως τοῦ θεοῦ περιγράψαι, ὅπως ἀντικαταλλαξάμενοι ἀποδώμεθα αὐτῷ χρημάτων τὴν τοῦ πνεύματος δωρεάν. πάντων δὲ ἡμῶν ἐπὶ τούτων ταραχθέντων, ἀτενίσας Πέτρος εἰς τὸν ἐν Σίμωνι Σατανᾶν εἶπεν αὐτῷ· τὸ ἀργύριόν σου σύν σοι εἴη εἰς ἀπώλειαν· οὐκ ἔστι σοὶ μερὶς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. 8. ἡνίκα δὲ ἐξήλθομεν ἐν τοῖς ἔθνεσι κηρύσσειν τὸν λόγον τῆς ζωῆς, τότε ἐνήργησεν ὁ διάϐολος εἰς τὸν λαὸν ἀποστεῖλαι ὀπίσω ἡμῶν ψευδαποστόλους εἰς βεϐήλωσιν τοῦ λόγου. καὶ προσεϐάλοντο Κλεόϐιόν τινα καὶ παρέζευξαν τῷ Σίμωνι· εἶτα καὶ ἕτεροι πάλιν ἐκ τῶν περὶ Σίμωνος ἠκολούθουν ἐμοὶ Πέτρῳ διαστρέφειν τὸν λόγον. 9. γενόμενος δὲ ἐν Ῥώμῃ πολὺ τὴν ἐκκλησίαν ἔσκυλε, πολλοὺς ἀνατρέπων καὶ ἑαυτῷ περιποιούμενος ὡς πτῆναι δυνάμενος, τὰ δὲ ἔθνη ἐξιστῶν μαγικῇ ἐμπειρίᾳ· καί ποτε ἐλθὼν

εἶδον αὐτὸν ἱπτάμενον· καὶ ἀναστὰς ἐγὼ εἶπον· ἐν δυνάμει τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ τὰς δυνάμεις σου περικόπτω, καὶ κατηνέχθη καὶ συντρίβεται τῶν ποδῶν τοὺς ταρσούς. καὶ πολλοὶ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, τινὲς δὲ ἄξιοι αὐτοῦ ὄντες παρέμειναν αὐτῷ· καὶ οὕτω πρώτη ἐπάγη ἡ τοῦ Σίμωνος αἵρεσις. καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ψευδαποστόλων ἐνήργει ὁ διάβολος, **10.** τούτοις δὲ πᾶσιν ἐπ' ἴσης νόμος ἦν εἷς, νόμῳ καὶ προφήταις μὴ χρῆσθαι, τὸν παντοκράτορα θεὸν βλασφημεῖν, ἀνάστασιν μὴ πιστεύειν· ἐν ἄλλοις δὲ διαφόρως διδάσκουσι καὶ θορυβοῦσι. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀγαμίαν διδάσκουσι, ἵν' ὡς σεμνοί τινες τὴν πονηρὰν αὐτῶν γνώμην ὡς ἀξιόπιστον παραδεχθῆναι ποιήσωσι· τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν νομοθετοῦσι κρεῶν ἀπέχεσθαι λέγοντες ὅτι ἔμψυχα οὐ δεῖ ἐσθίειν· ἕτεροι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔλεγον μόνου δεῖν χοιρείου ἀπέχεσθαι, τὰ δὲ κατὰ νόμον καθαρὰ ἐσθίειν καὶ περιτέμνεσθαι νομίμως. ἀλλοὶ δὲ ἄλλως· καὶ φιλονεικίας ἐποίησαν καὶ ἐθορύβουν τὰς ἐκκλησίας. **11.** ἡμεῖς δὲ τὸν ἱερὸν λόγον κηρύσσομεν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὀρθῶς. **12.** τῆς ἐκκλησίας οὖν ὅλης κινδυνευούσης, ἡμεῖς οἱ δώδεκα συνελθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπεσκεπτόμεθα τί γένηται· καὶ ἔδοξεν ἡμῖν πᾶσιν ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ γράψαι ταύτην τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν εἰς ἐπιστηριγμὸν ὑμῶν, ἐν ᾗ δηλοῦμεν ὑμῖν θεὸν παντοκράτορα σέβειν καὶ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς χρῆσθαι, ἀνάστασιν πιστεύειν καὶ τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ πᾶσιν εὐχαρίστως προσέρχεσθαι καὶ γαμεῖν νομίμως (ὅτι παρὰ κυρίου ἁρμόζεται γυνὴ ἀνδρὶ καὶ ὁ κύριος

λέγει· ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ἃ οὖν ὁ θεὸς ἔζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω), ἀρκεῖσθαι δὲ πιστοῖς τὴν τῆς καρδίας περιτομὴν ἐν πνεύματι (περιτμήθητε γὰρ, φησὶ, τῷ θεῷ ὑμῶν καὶ περιτέμνεσθε τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν), ὁμοίως καὶ βαπτίσματι ἑνὶ ἀρκεῖσθαι μόνῳ. ἐγένετο δὲ ἡμῖν ζήτησις μεγάλη ὡς ἀνθρώποις ὑπὲρ ζωῆς ἀγωνισαμένοις, ἀλλ' οὐχ ἡμῖν μόνον τοῖς ἀποστόλοις, ἀλλὰ καὶ τῷ λαῷ ἅμα Ἰακώβῳ τῷ τοῦ κυρίου κατὰ σάρκα ἀδελφῷ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ γὰρ καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐδίδασκον τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς λέγοντες ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε καὶ τῷ ἔθει Μωσέως περιπατῆτε, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης, οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀδελφοὶ γνόντες ὅτι συνεληλύθαμεν πάντες περὶ τούτου ζητήσαντες, ἐξαπέστειλαν πρὸς ἡμᾶς ἄνδρας πιστοὺς καὶ τῶν γραφῶν εἰδήμονας, μαθεῖν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ δὲ παραγενόμενοι εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνήγγειλαν ἡμῖν τὰ ζητηθέντα ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ καὶ τινὲς ἀνέστησαν ἐκ Φαρισαίων πεπιστευκότες καὶ ἔλεγον, ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι καὶ τὸν Μωσέως νόμον παραφυλάττειν. ἄλλων δὲ ἄλλο τι λεγόντων, ἐγὼ Πέτρος ἀναστὰς εἶπον πρὸς αὐτούς· ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο ὁ θεὸς διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον

τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι, καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς. Κορνηλίῳ γάρ ποτε ἑκατοντάρχῃ ὤφθη ἄγγελος κυρίου καὶ περὶ ἐμοῦ εἶπεν αὐτῷ· ὁ δὲ μετεπέμψατό με. ὁπότε δὲ ἔμελλον πρὸς αὐτὸν ἐκπορεύεσθαι, ἤμην ἐν τῷ ὑπερῴῳ προσευχόμενος καὶ θεωρῶ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον σκεῦός τι, καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πρός με λέγουσα· ἀναστὰς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε. κἀγὼ εἶπον· μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον. καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ δευτέρου, λέγουσα· ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοινοῦ. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπιτρὶς καὶ ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οὕτως ἀναλογισάμενος ἔγνων τὸ ῥῆμα κυρίου· ἀγαλλιᾶται τὰ ἔθνη σὺν τῷ λαῷ. καὶ ὡς πανταχοῦ περὶ κλήσεως τῶν ἐθνῶν εἴρηται, ἀναστὰς ἐπορεύθην σὺν αὐτοῖς καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. καὶ ἔτι μου διαγγέλλοντος τὸν λόγον, ἔπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοὺς παρόντας σὺν αὐτῷ, καθὼς καὶ ἐφ' ἡμᾶς καὶ οὐθὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τῇ πίστει, καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν βαρὺν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε ἡμεῖς οὔτε οἱ πατέρες ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. ἔλυσε γὰρ ἡμᾶς ὁ κύριος ἐκ τῶν δεσμῶν. ταῦτα δέ μου εἰπόντος, ἐσίγησεν ἅπαν τὸ πλῆθος, ἀπεκρίθην δὲ ἐγὼ Ἰάκωβος λέγων· ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἀκούσατέ μου. Συ-

μεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται· [a] μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτὴν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, λέγει κύριος. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι ταῦτα. διὸ ἐγὼ ἔκρινα μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσι ἐπὶ τὸν θεὸν, ἀλλ' ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων καὶ εἰδωλοθύτου καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ. τότε ἔδοξεν ἡμῖν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ ἡμῶν αὐτῶν πέμψαι σὺν τοῖς περὶ Βαρνάβαν καὶ Παῦλον. καὶ ἐξελεξάμεθα Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, οἷς οὐ διεστειλάμεθα — ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐκπέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν τοῖς περὶ Βαρνάβαν, δι' ὧν ἐπεστείλατε. ἀπεστάλκαμεν δὲ Ἰούδαν καὶ Σίλαν καὶ

[a] Amos 9, 11.

αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηθὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων τῶν ἐπ' ἀνάγκαις, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. ἔῤῥωσθε. τὴν μὲν οὖν ἐπιστολὴν ἐξαπεστείλαμεν, αὐτοὶ δὲ ἐν ἱκαναῖς ἡμέραις ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπεμείναμεν ἅμα συζητοῦντες πρὸς τὸ κοινωφελὲς εἰς διόρθωσιν καὶ ἐγράψαμεν καὶ ταύτην τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν. **13.** μετὰ δὲ χρόνον ἱκανὸν ἐπεσκεψάμεθα τοὺς ἀδελφοὺς, στηρίξαντες αὐτοὺς καὶ παρεγγυησάμενοι φεύγειν αὐτοὺς τοὺς ψευδῶς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἀποστόλων ἐλθόντας, περὶ ὧν ἀσφαλιζόμενος ἡμᾶς ὁ κύριος παρήγγειλεν, [a] ἐλεύσονται, λέγων, πρὸς ὑμᾶς ἄνθρωποι ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. προσέχετε ἀπ' αὐτῶν. [b] ἀναστήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ πλανήσουσι πολλοὺς καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυχθήσεται ἡ τῶν πολλῶν ἀγάπη. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.

13. Τοὺς δὲ μετανοοῦντας ἀπὸ τῆς πλάνης ἐᾶτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τοὺς δὲ ἀμετανοήτως ἔχοντας διαστείλαντες ἀφορίσατε ἀπὸ τῶν πιστῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ παραγγείλατε τοῖς πιστοῖς παντοίως αὐτῶν ἀπέχεσθαι καὶ μήτε λόγοις μήτε προσευχαῖς κοινωνεῖν αὐτοῖς· οὗτοι γάρ εἰσιν ἀντίδικοι καὶ ἐπίβουλοι τῆς ἐκκλησίας, περὶ τούτων γὰρ ἐνετείλατο ἡμῖν ὁ κύριος

[a] Mth. 7, 15. [b] Mth. 24, 24. 25.

λέγων· προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων καὶ εἰς πόλεις Σαμαρειτῶν μὴ ἀπέλθητε. αἱ δὲ τῶν Σαμαρειτῶν πόλεις αἱ αἱρέσεις εἰσὶν ὁδῷ στρεπτῇ πορευόμεναι, περὶ ὧν ἔλεγε· ἔστιν ὁδὸς, ἥτις δοκεῖ τισιν ὀρθὴ εἶναι, τὰ δὲ [a] τελευταῖα αὐτῆς βλέπει εἰς πυθμένα ᾅδου. οὗτοί εἰσι, περὶ ὧν ὁ κύριος πικρῶς καὶ ἀποτόμως ἀπεφήνατο λέγων· οὐκ ἀφεθήσεται αὐτοῖς οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι, οἱ θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων βλασφημοῦντες, οἱ τοὺς θείους λόγους ἀρνούμενοι ἢ μεθ' ὑποκρίσεως προσποιούμενοι δέχεσθαι, οἱ ἐνυβρίζοντες τὴν ἐκκλησίαν. καὶ ἡμεῖς καταρτίσαντες καὶ διατιθέντες ὁμοθυμαδὸν ἐν μιᾷ γνώμῃ διήλθομεν ἕκαστος εἰς τὴν προτέραν μερίδα ἐπιστηρίζοντες τὰς ἐκκλησίας, διότι ἐπληρώθη τὰ προειρημένα ὑφ' ἡμῶν καὶ ἦλθον οἱ κρύφιοι λύκοι, ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται ὤφθησαν. γνωστὸν γάρ ἐστι καὶ φανερὸν, ὅτι προκόψαντες τοῦ χρόνου καὶ τῆς συντελείας ἐγγιζούσης πλείονες καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται· ὧν ῥύσεται ἡμᾶς ὁ θεός. τοὺς οὖν μετανοοῦντας ἀπὸ τῆς πλάνης ἐν πολλῇ νουθεσίᾳ καὶ λόγῳ διδακτικῷ ἰασάμεθα καὶ ὑγιάσαμεν καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εἰάσαμεν, τοὺς δὲ ἀνιάτως ἔχοντας ἐξεβάλομεν, ἵνα μὴ μιαίνωσι τὴν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καθαρὰ καὶ ἄχραντος, ὑγιὴς καὶ ἄσπιλος διαμείνῃ κυρίῳ τῷ θεῷ· καὶ ταῦτα κατὰ πόλιν πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην τοῦ κόσμου πεποιήκαμεν, καταλιπόντες τήνδε τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν ἀξίως καὶ δικαίως εἰς μνημόσυνον ἐπιστηριγμοῦ τοῖς πεπιστευκόσι. ὑμεῖς οὖν οἱ

[a] Prov. 14, 12.

ἐκ τοῦ λαοῦ ἐπιστρεψάμενοι πρὸς τὴν εἰς θεὸν τὸν σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν, μηκέτι ἐπιμείνατε τῇ παλαιᾷ συνηθείᾳ, ἀδελφοί, δεσμῶν ματαίων, καθαρισμῶν, ῥαντισμῶν, βαπτισμάτων, βρωμάτων διορισμοῦ. [a] τὰ ἀρχαῖα γὰρ παρῆλθεν· ἰδού, γέγονε καινὰ τὰ πάντα. **19.** γνόντες γάρ, ὅτι δέδωκε νόμον ἁπλοῦν, καθαρὸν, σωτήριον, ἅγιον, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα ἐγκατέθετο ὁ σωτὴρ ἡμῶν. (sic) δέκα γὰρ λόγια ἐλάλησε καὶ Ἰησοῦν οὕτως ἐσήμανε, δέκα γὰρ τὸ ι′ δηλοῖ, ι′ δὲ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ ἐστι. περὶ τοῦ νόμου οὖν μαρτυρεῖ κύριος διὰ Δαβὶδ λέγων αὐτὸν ἄμωμον, ἐπιστρέφοντα ψυχὰς, οὗπερ καὶ ὑπομιμνήσκει διὰ Μαλαχίου τοῦ ἀγγέλου, λέγων· [b] μνήσθητε νόμου Μωσῆ, ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ, ὃς ἐνετείλατο ὑμῖν προστάγματα καὶ δικαιώματα· καὶ ὁ σωτήρ ποτε θεραπεύσας λεπρὸν εἶπεν αὐτῷ· [c] πορευθεὶς δεῖξον σεαυτὸν ἀρχιερεῖ καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσετάξατο Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς δείξας, ὅτι οὐ κατέλυσε τὸν νόμον, ἀλλὰ διδάσκει δευτέρωσιν νόμου. καὶ τί δευτέρωσις νόμου; οὐ γὰρ ἦλθον, φησὶ, καταλῦσαι τὸν νόμον ἀλλὰ πληρῶσαι. νόμος οὖν οὐ λύεται, δευτέρωσις δὲ νόμου ἐπίκαιρος οὖσα λύεται. νόμος οὖν ἐστιν ἡ δεκάλογος, περὶ ἧς μαρτυρεῖ ὁ Ἰησοῦς λέγων· [d] ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς καὶ Ἠλίας ὤφθησαν σὺν τῷ κυρίῳ ἐν τῷ ὄρει, τοῦτο δέ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. **20.** νόμος δέ ἐστιν ἡ δεκάλογος, ἣν πρὸ

[a] 2 Cor. 5, 17. [b] Mal. 4. 4.
[c] Mth. 8. 4. [d] Mth. 5, 18. 17.

τοῦ τὸν λαὸν μοσχοποιῆσαι θεὸς αὐτοῖς ἐνομοθέτησεν. οὗτος δὲ νόμος λέγεται διὰ τὰς κρίσεις. οὗτος ὁ νόμος ἁπλοῦς, ἐλαφρὸς, ἀνεμβαρής· φησὶ γάρ· [a] ἐὰν ποιήσῃς μοι θυσιαστήριον, ἐκ γῆς ποιήσεις αὐτό. οὐκ εἶπε· ποίησον, ἀλλά· ἐὰν ποιήσῃς. οὐκ ἀνάγκην περιέθηκεν, ἀλλὰ μέλλοντα ἐσήμηνεν. οὐ γὰρ θυσιῶν δέεται θεὸς, καθάπερ καὶ ἤδη πρότερον Κάϊν καὶ Ἄβελ οὐκ ᾐτήθησαν, ἀλλ' αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν προσήνεγκαν θυσίαν θεῷ αὐτῶν. διὰ τοῦτό φησιν· [b] εἰ θύειν ἐπιθυμεῖς, οὐ δεομένῳ μοι θύε. ὁπότε δὲ οἱ τοῦ λαοῦ ἐπηρνήσαντο θεὸν τὸν διὰ Μωσέως ἐπισκεψάμενον αὐτοὺς ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, τὸν τὰ σημεῖα ἐπὶ χειρὸς καὶ ῥάβδου ποιησάμενον καὶ τοὺς Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ πατάξαντα, τὸν τὴν ἐρυθρὰν διελόντα θάλασσαν εἰς διαιρέσεις ὑδάτων, τὸν διαγαγόντα αὐτοὺς ἐν μέσῳ ὕδατος ἐν ξηρῷ ὡς ἐν ἐρήμῳ, τὸν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν καὶ ἐπιβούλους βυθίσαντα, τὸν εἰς Μεῤῥὰν τὴν πικρὰν πηγὴν γλυκάναντα, τὸν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου καταγαγόντα ὕδωρ εἰς πλησμονὴν, τὸν στύλῳ νεφέλης καὶ στύλῳ πυρὸς σκιάζοντα αὐτοῖς καὶ ὁδηγοῦντα, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐκ θαλάσσης κρεωδοτήσαντα, τὸν ἐν τῷ ὄρει νομοθετήσαντα αὐτοῖς, τοῦτον ἀπηρνήσαντο εἰπόντες· οὔκ εἰσιν ἡμῖν θεοί, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν, καὶ ἐμοσχοποίησαν χωνευτὸν καὶ ἔθυσαν τῷ εἰδώλῳ·—τότε ὀργισθεὶς ὁ θεὸς ἔδησεν αὐτοὺς δευτερώσει νόμου καὶ ἔθηκεν ἐπ' αὐτοὺς στίβωσιν φορτισμοῦ καὶ σκληρότητα κλοιοῦ. καὶ οὐκέτι

[a] Ex. 20, 24. [b] Ps. 49, 12.

εἶπεν· ἐὰν δὲ ποιῇς, ἀλλά· ποίησον θυσιαστήριον καὶ θύε διηνεκῶς. ὁλοκαυτώματα οὖν συνεχῆ καὶ ἀνάγκην ἐπέθηκεν αὐτοῖς καὶ βρωμάτων ἀφώρισε τοιῶνδε, καὶ ζώων διαφοραὶ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων τότε γνωσταὶ ἐγένοντο καὶ ἀφορισμοὶ, καθαρισμοὶ, συνεχῆ βαπτίσματα, ῥαντισμοί. διὰ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν ἐπέδησεν αὐτούς. 21. ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν ὅτι ἀκούουσιν. ἀνείθητε γὰρ τῶν δεσμῶν καὶ ἠλευθερώθητε δουλείας. 22. ἐν γὰρ τῷ εὐαγγελίῳ τὸν νόμον κυρώσας ἐπλήρωσε καὶ τὰ ἐπείσακτα περιεῖλεν, τὸν μὲν βεβαιώσας, τὰ δὲ παύσας, καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῶν ἀνθρώπων πάλιν ἀφῆκεν ἐλεύθερον. ἤδη δὲ καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ προείρηκε διὰ τῶν προφητῶν περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ παρήγγειλε τῷ λαῷ τῆς περιουσίας, καὶ περὶ τοῦ λαοῦ ὅτι οὐ πιστεύει καὶ περὶ τῆς ἐπιλύσεως τῆς δευτερώσεως τοῦ νόμου ἐκήρυξε. λέγει γὰρ οὕτω· ἵνα [a] τί μοι λίβανον ἐκ Σαβᾶ φέρεις καὶ κιννάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν; τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὔκ ἐστι δεκτὰ καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν μοι — καὶ ἑξῆς· [b] τὸ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν συναγάγετε μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν καὶ φάγετε κρέα, ὅτι οὐκ ἐνετειλάμην ὑμῖν, ἡνίκα ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν· καὶ διὰ Ἠσαΐου λέγει· [c] τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν, λέγει κύριος; πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι οὐδ᾽ ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε

[a] Jer. 6, 20. [b] Jer. 7, 21. [c] Is. 1, 11.

ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε ἔτι. ἐὰν φέρητέ μοι σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα βδέλυγμά μοί ἐστιν. τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα ὑμῶν καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι. νηστείαν καὶ ἀργείαν καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου· ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν. καὶ ἐν πάσαις δὲ ταῖς γραφαῖς ὁμοίως λέγει καὶ διὰ τῶν θυσιῶν τὴν δευτέρωσιν τοῦ νόμου ἀπαναίνεται. εἰ οὖν καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ παρήγγειλε καὶ ἐφανέρωσε περὶ τῆς παρουσίας καὶ περὶ τοῦ λαοῦ ὅτι οὐ πιστεύει καὶ περὶ τῆς ἐπιλύσεως τοῦ δευτέρου νόμου πολλὰ εἶπε, πολλῷ μᾶλλον ἐλθὼν ἔπαυσε τὴν δευτέρωσιν τοῦ νόμου. οὐ γὰρ ῥαντισμοῖς καὶ οὐ βαπτίσμασι καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις ἐθισμοῖς ἐχρήσατο καὶ οὐ θυσίας προσήνεγκε καὶ ὁλοκαυτώσεις. **23.** ὁ γὰρ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ τὸν νόμον καὶ τὴν τοῦ νόμου δευτέρωσιν δοὺς, τὸν νόμον μαρτυρεῖ ζωὴν εἶναι τοῖς τηροῦσιν αὐτὸν, τὴν δὲ τοῦ νόμου δευτέρωσιν γέλοιόν τι καὶ τυφλίαν. πανταχοῦ γὰρ ἐννόμους ἡμᾶς εἶναι βούλεται. περὶ γὰρ τοῦ νόμου Μωσῆς λέγει· [a] ἐν τῷ νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. **26.** ἀπέχεσθε οὖν αἱρεσιωτῶν πάντων, οἵτινες μὴ ἀκολουθοῦσι τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις καὶ θεῷ παντοκράτορι ἐχθραίνοντες ἀπειθοῦσι καὶ ἀπὸ βρωμάτων τινῶν ἀπέχονται καὶ γαμεῖν κωλύουσι καὶ τὴν ἀνάστασιν τῆς σαρκὸς οὐ πιστεύουσιν, ἀλλὰ δαιμόνια φαντάζονται ἀναστήσεσθαι· οἵτινες καταδικασθήσονται

[a] Ps. 1, 2.

δι' αἰῶνος ἐν τῷ αἰωνίῳ πυρί. φεύγετε οὖν ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ συναπόλησθε. **27.** εἰ δέ τινες παρατηρούμενοι φυλάσσουσιν ἔθιμα ἰουδαϊκὰ, γονοῤῥύας καὶ πλησιασμοὺς, λεγέτωσαν ἡμῖν, εἰ ἐν αἷς ὥραις ἢ ἡμέραις ἕν τι τούτων ὑπομείνωσι, παρατηροῦνται προσεύξασθαι ἢ βιβλίου θιγεῖν ἢ εὐχαριστίας μεταλαβεῖν, καὶ εἰ τοῦ ἁγίου πνεύματος κενοὶ τυγχάνουσι τοῦ ἀεὶ παραμένοντος τοῖς πιστοῖς. εἰ γὰρ νομίζεις, ὦ γύναι, ἑπτὰ ἡμέρας ἐν ἀφέδρῳ οὖσα τοῦ ἁγίου πνεύματος κενὴ τυγχάνειν, ἄρα τελευτήσασα κενὴ καὶ ἀπαῤῥησίαστος ἀπελεύσῃ ἢ μὴν τὸ πνεῦμα ἔχεις πάντως ἀχώριστον. πᾶς δὲ ἄνθρωπος ὁ μὲν τῷ πνεύματι πεπλήρωται τῷ ἁγίῳ, ὁ δὲ τῷ ἀκαθάρτῳ. σὺ οὖν, ὦ γύναι, καθὼς λέγεις ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀφέδρου κενὴ τυγχάνεις τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἀκαθάρτου πεπλήρωσαι. ὅθεν τὰ τοιαῦτα περιϊστάμενοι παρατηρήματα φεύγετε, ἀγαπητοί. **30.** μὴ παρατηρεῖσθε οὖν ταῦτα, νομίζοντες μολύνεσθαι δι' αὐτῶν μηδὲ ἐπιζητεῖτε ῥαντισμοὺς ἢ βαπτίσματα ἢ καθαρισμούς. συναθροίζεσθε ἐν τοῖς κοιμητηρίοις τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων ποιούμενοι καὶ δεκτὴν εὐχαριστίαν προσφέρετε ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις ὑμῶν καὶ ἐν τοῖς κοιμητηρίοις καὶ ἐν ταῖς ἐξόδοις τῶν κεκοιμημένων. οἱ γὰρ θεῷ πεπιστευκότες, ἐὰν καὶ κοιμηθῶσιν, οὔκ εἰσι νεκροί. λέγει γὰρ ὁ σωτὴρ τοῖς Σαδδουκαίοις· περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ γεγραμμένον, ὅτι ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν οὖν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων· καὶ Ἐλισσαῖος ὁ προφήτης μετὰ

τὸ κοιμηθῆναι αὐτὸν νεκρὸν ἤγειρε. ἔψαυσε γὰρ τὸ σῶμα αὐτοῦ τῶν Ἐλισσαίου ὀστέων καὶ ἀναστὰς ἔζησεν. οὐκ ἂν δὲ ἐγεγόνει τοῦτο, εἰ μὴ ἦν τὸ σῶμα Ἐλισσαίου ἅγιον. ὅθεν καὶ ὑμεῖς, ὦ ἐπίσκοποι, καὶ οἱ λοιποὶ ἀπαρατηρήτως ἁπτόμενοι τῶν κεκοιμημένων μὴ νομίσητε μιαίνεσθαι καὶ ὄντων ταῖς γυναιξὶ τῶν γυναικείων μὴ ἀφορίζετε αὐτάς. καὶ [a] ὁ κύριος, τῆς αἱμοῤῥοούσης ἁψαμένης τοῦ κρασπέδου, οὐκ ἠχθέσθη ἐπ᾿ αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφέσεως πάντων τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῆς ἠξιώθη. καὶ αἱμοῤῥοουσῶν τῶν γυναικῶν φυλάττεσθε, ἵνα δικαίως κολλᾶσθε αὐταῖς, εἰδότες ὅτι ἴδια μέλη ὑμῶν εἰσιν. ἀγαπᾶτε οὖν αὐτὰς ὡς ψυχὰς ὑμῶν, γέγραπται γὰρ οὕτω· [b] κύριος διεμαρτύρατο ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου. καὶ αὕτη κοινωνός σου καὶ οὐκ ἄλλος ἐποίησε καὶ ὑπόλειμμα πνεύματός σου. καὶ φυλάξασθε τῷ πνεύματι ὑμῶν καὶ γυναῖκα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπῃς. ἀνὴρ οὖν καὶ γυνὴ νομίμῳ γάμῳ συνερχόμενοι καὶ ἀπ᾿ ἀλλήλων ἐγειρόμενοι ἀπαρατηρήτως προσευχέσθωσαν καὶ μὴ λουσάμενοι καθαροί εἰσιν. ὃς δ᾿ ἂν ἀλλοτρίαν γυναῖκα ὑποφθείρας μιάνῃ ἢ συμμιανθῇ πόρνῃ, ἀναστὰς ἀπ᾿ αὐτῆς, οὐδ᾿ ἂν τὸ πέλαγος ὅλον καὶ τοὺς ποταμοὺς πάντας ἀπολούσηται, καθαρὸς εἶναι δυνήσεται. περιϊστάμενοι οὖν τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις μωρὰς οὔσας, φυλάσσεσθε τὰ σώματα ὑμῶν τηρεῖν ἄσπιλα καὶ ἀμίαντα, ὅπως μέτοχοι τῆς ἀθανασίας καὶ κοινωνοὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ γένησθε καὶ τὴν ἐπαγ-

[a] Mth. 19, 22. [b] Mal. 2, 14.

γελίαν τοῦ θεοῦ λάβητε. τῷ οὖν δυναμένῳ ἀνοῖξαι τὰ ὦτα τῆς καρδίας ὑμῶν εἰς τὸ καταδέχεσθαι τὰ διηκονημένα τοῦ θεοῦ λόγια, διά τε τοῦ εὐαγγελίου καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, τῷ σταυρωθέντι ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ κοιμηθέντι καὶ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν, ἵνα δώῃ ἡμῖν ἀῤῥαβῶνα τῆς ἀναστάσεως καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναληφθέντι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ καὶ καθεσθέντι ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τοῦ παντοκράτορος θεοῦ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, τῷ ἐρχομένῳ ἐν δυνάμει καὶ δόξῃ κρῖναι νεκροὺς καὶ ζῶντας, αὐτῷ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὃς (?) ἦν καὶ ἐστὶ καὶ ἔσται τὸ σέβας καὶ ἡ μεγαλωσύνη καὶ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΠΕΡΙ

ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΥΗΣΕΩΣ·

SIVE

CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM

LIBER SEPTIMUS.

ΠΕΡΙ

ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΥΗΣΕΩΣ.

---

1. Τοῦ νομοθέτου Μωσέως εἰρηκότος τοῖς Ἰσραηλίταις· [a] ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου καὶ ἐπιφέροντος· ἔκλεξαι τὴν ζωὴν, ἵνα ζήσῃς — καὶ τοῦ προφήτου Ἠλία λέγοντος τῷ λαῷ· [b] ἕως ποτε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν; εἰ θεός ἐστι κύριος, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ (εἰκότως ἔλεγε καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς· [c] οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει) — ἀναγκαίως καὶ ἡμεῖς, ἑπόμενοι τῷ διδασκάλῳ Χριστῷ, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν, φαμὲν ὡς δύο ὁδοί εἰσι, μία τῆς ζωῆς καὶ μία τοῦ θανάτου. οὐδεμίαν δὲ σύγκρισιν ἔχουσι πρὸς ἑαυτάς, πολὺ γὰρ τὸ διάφορον, μᾶλλον δὲ πάντη κεχωρισμέναι τυγχάνουσιν· καὶ φυσικὴ μέν ἐστιν ἡ τῆς ζωῆς ὁδὸς, ἐπείσακτος δὲ ἡ τοῦ θανάτου, οὐ τοῦ κατὰ γνώμην θεοῦ ὑπάρξαντος ἀλλὰ τοῦ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀλλοτρίου. **2.** πρώτη οὖν τυγχάνει ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς καὶ ἔστιν αὕτη, ἣν καὶ ὁ νόμος διαγορεύει, [d] ἀγαπᾶν κύριον τὸν θεὸν ἐξ ὅλης τῆς διανοίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, τὸν ἕνα καὶ μόνον, παρ' ὃν ἄλλος οὐκ ἔστι, καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν — καί· [e] πᾶν ὃ μὴ θέλεις γενέσθαι σοι καὶ σὺ τοῦτο ἄλλῳ οὐ ποιήσεις· [f] εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· ποία γὰρ ὑμῖν χάρις, ἐὰν φιλεῖτε τοὺς φιλοῦντας ὑμᾶς; καὶ γὰρ καὶ οἱ ἐθνικοὶ τοῦτο ποιοῦσιν,

[a] Dt. 30, 15. 19. [b] 3 Rg. 18, 21. [c] Mth. 6, 24
[d] Dt. 6, 5. [e] Lev. 19, 18. [f] Mth. 5, 44.

ὑμεῖς δὲ φιλεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς. [a]καὶ ἐχθρὸν οὐκ ἕξετε, οὐ μισήσεις γὰρ, φησὶ, πάντα ἄνθρωπον, οὐκ Αἰγύπτιον, οὐκ Ἰδουμαῖον· ἅπαντες γάρ εἰσι τοῦ θεοῦ ἔργα. φεύγετε δὲ οὐ τὰς φύσεις, ἀλλὰ τὰς γνώμας τῶν πονηρῶν. [b]ἀπέχου τῶν σαρκικῶν καὶ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν. [c]ἐάν τίς σοι δῷ ῥάπισμα εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, οὐ φαύλης οὔσης τῆς ἀμύνης, ἀλλὰ τιμιωτέρας τῆς ἀνεξικακίας. λέγει γὰρ ὁ Δαβίδ· [d]εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. [e]ἐὰν ἀγγαρεύσῃ σέ τις μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, [f]ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει· [τῷ αἰτοῦντί σε δίδου] καὶ ἀπὸ τοῦ θέλοντος δανείσασθαι παρὰ σοῦ μὴ [ἀποστραφεὶς] ἀποκλείσῃς τὴν χεῖρα, δίκαιος γὰρ ἀνὴρ οἰκτείρει καὶ κιχρᾷ. πᾶσι γὰρ θέλει δίδοσθαι ὁ πατὴρ ὁ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλων ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ τὸν ὑετὸν αὐτοῦ βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους· πᾶσιν οὖν δίκαιον διδόναι ἐξ οἰκείων πόνων. [g]τίμα γὰρ, φησὶ, τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων. προτιμητέον δὲ τοὺς ἁγίους. οὐ φονεύσεις, τοῦτ' ἐστὶν, οὐ φθερεῖς τὸν ὅμοιόν σοι ἄνθρωπον, διαλύεις γὰρ τὰ καλῶς γινόμενα· οὐχ ὡς παντὸς φόνου φαύλου ὑπάρχοντος, ἀλλὰ μόνου τοῦ ἀθώου, τοῦ δ' ἐνδίκου ἄρχουσι μόνοις ἀφωρισμένου. οὐ μοιχεύσεις, διαιρεῖς γὰρ μίαν σάρκα εἰς δύο. [h]ἔσονται γὰρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ἓν γάρ εἰσιν ἀνὴρ καὶ γυνὴ τῇ φύσει, τῇ συμπνοίᾳ, τῇ ἑνώσει, τῇ διαθέσει, τῷ βίῳ, τῷ τρόπῳ, κεχωρισμένοι δέ εἰσι τῷ σχήματι καὶ τῷ ἀριθμῷ. οὐ παιδοφθορήσεις, παρὰ φύσει γὰρ τὸ κακὸν ἐκ Σοδόμων φυὲν, ἥτις πυρὸς θεηλάτου παρανάλωμα γέγονεν· ἐπικατάρατος δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός· γένοιτο· [i]οὐ πορνεύσεις, οὐκ ἔσται γὰρ, φησὶ, πορνεύων ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ. οὐ κλέψεις, Ἄχαρ γὰρ κλέψας ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐν Ἱεριχῷ, λίθοις βληθεὶς τοῦ ζῆν ὑπεξῆλθεν. καὶ Γιεζεῖ κλέψας καὶ ψευσάμενος ἐκληρονόμησε τοῦ Νεεμὰν τὴν λέπραν· καὶ Ἰούδας κλέπτων τὰ τῶν πενήτων τὸν κύριον τῆς δόξης παρέδωκεν Ἰουδαίοις καὶ μεταμεληθεὶς ἀπήγξατο καὶ ἐλάκησε μέσος καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. καὶ Ἀνανίας καὶ Σαπφεῖρα ἡ τούτου

[a] Dt. 23. [b] 1 Petr. 2, 11. [c] Mth. 5, 39. [d] Ps. 7, 5. [e] Mth. 5, 41. 40. [f] Lc. 6, 30. [g] Prov. 3, 9. [h] Gen. 2, 24. [i] Dt. 23, 17.

γυνὴ, κλέψαντες τὰ ἴδια καὶ πειράσαντες τὸ πνεῦμα κυρίου, παραχρῆμα ἀποφάσει Πέτρου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν ἐθανατώθησαν. **3.** [a] οὐ μαγεύσεις, οὐ φαρμακεύσεις· φαρμακοὺς γὰρ, φησὶν, οὐ περιβιώσετε· οὐ φονεύσεις τέκνον σου ἐν φθορᾷ οὐδὲ τὸ γεννηθὲν ἀποκτενεῖς· πᾶν γὰρ τὸ ἐξεικονισμένον ψυχὴν λαβὸν παρὰ θεοῦ, φονευθὲν ἐκδικηθήσεται, ἀδίκως ἀναιρεθέν. οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον σου οἷον τὴν γυναῖκα ἢ τὸν παῖδα ἢ τὸν βοῦν ἢ τὸν ἀγρόν. οὐκ ἐπιορκήσεις, ἐῤῥέθη γὰρ [b] μὴ ὀμόσαι ὅλως· εἰ δὲ μήγε, κἂν εὐορκήσῃς, ὅτι ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ. οὐ ψευδομαρτυρήσεις, ὅτι ὁ συκοφαντῶν πένητα παροξύνει τὸν ποιήσαντα αὐτόν. **4.** οὐ κακολογήσεις· μὴ ἀγάπα γὰρ, φησὶ, καταλαλεῖν, ἵνα μὴ ἐξαρθῇς. [c] οὐδὲ μνησικακήσεις, ὁδοὶ γὰρ μνησικάκων εἰς θάνατον. [d] οὐκ ἔσῃ δίγνωμος οὐδὲ δίγλωσσος, παγὶς γὰρ ἰσχυρὰ ἀνδρὶ τὰ ἴδια χείλη [e] καὶ ἀνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. [f] οὐκ ἔσται ὁ λόγος σου κενὸς, περὶ παντὸς γὰρ λόγου ἀργοῦ δώσετε λόγον. [g] οὐ ψεύσῃ, ἀπολεῖς γὰρ, φησὶ, πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. οὐκ ἔσῃ πλεονέκτης οὐδὲ ἅρπαξ, [h] οὐαὶ γὰρ, φησὶν, ὁ πλεονεκτῶν τὸν πλησίον πλεονεξίαν κακήν. οὐκ ἔσῃ ὑποκριτὴς, ἵνα μὴ τὸ μέρος σου μετ᾽ αὐτῶν θῇς. **5.** οὐκ ἔσῃ κακοήθης οὐδὲ ὑπερήφανος, [i] ὑπερηφάνοις γὰρ ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται. [k] οὐ λήψῃ [δυνάστου] πρόσωπον ἐν κρίσει, ὅτι τοῦ κυρίου ἡ κρίσις. οὐ μισήσεις πάντα ἄνθρωπον. [l] ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν ἀδελφόν σου καὶ οὐ λήψῃ δι᾽ αὐτὸν ἁμαρτίαν καὶ [m] ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε. φεῦγε ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ ἀπὸ παντὸς ὁμοίου αὐτῷ· ἄπεχε γὰρ, φησὶν, ἀπὸ ἀδίκου καὶ τρόμος οὐκ ἐγγιεῖ σοι. [n] μὴ γίνου ὀργίλος μηδὲ βάσκανος μηδὲ ζηλωτὴς μηδὲ μανικὸς μηδὲ θρασὺς, ἵνα μὴ πάθῃς τὰ τοῦ Καῒν καὶ τὰ τοῦ Σαοὺλ καὶ τὰ τοῦ Ἰωάβ, ὅτι ὁ μὲν ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἄβελ διὰ τὸ πρόκριτον αὐτὸν εὑρεθῆναι παρὰ θεῷ καὶ διὰ τὸ προδεχθῆναι τὴν θυσίαν αὐτοῦ, ὁ δὲ τὸν ὅσιον Δαβὶδ ἐδίωκε νικήσαντα Γολιὰθ τὸν Φιλιστιαῖον ζηλώσας ἐπὶ τῇ τῶν χορευτριῶν εὐφημίᾳ, ὁ δὲ

[a] Ex. 22, 18. 21, 13. [b] Mth. 5, 34. Ps. 62, 12. [c] Prov. 12, 28.
[d] Prov. 6, 2. [e] Ps. 139, 12. [f] Mth. 12, 36. [g] Ps. 5, 7.
[h] Hab. 2, 9. [i] Jac. 4, 6. Prov. 3, 34. [k] Dt. 1, 17.
[l] Lev. 19, 17. [m] Prov. 9, 8. [n] Isaj. 54, 11.

τοὺς δύο στρατάρχας ἀνεῖλε, τὸν Ἀβεννὴρ τὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Ἀμεσίαν τὸν τοῦ Ἰούδα. **6.** μὴ γίνου οἰωνοσκόπος, ὅτι ὁδηγεῖ πρὸς εἰδωλολατρείαν· [a]οἰώνισμα δὲ, φησὶν ὁ Σαμουὴλ, ἁμαρτία ἐστίν. καί· [b]οὐκ ἔσται οἰωνισμὸς ἐν Ἰακὼβ οὐδὲ μαντεία ἐν Ἰσραήλ. οὐκ ἔσῃ ἐπᾴδων ἢ περικαθαίρων τὸν υἱόν σου. οὐ κληδονιεῖς οὐδὲ οἰωνισθήσῃ οὐδὲ ὀρνεοσκοπήσεις οὐδὲ μαθήσῃς μαθήματα πονηρά· ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ ὁ νόμος ἀπεῖπε. μὴ γίνου ἐπιθυμητὴς κακῶν, ὁδηγηθήσῃ γὰρ εἰς ἀμετρίαν ἁμαρτημάτων. οὐκ ἔσῃ αἰσχρολόγος οὐδὲ ῥιψόφθαλμος οὐδὲ μέθυσος, ἐκ γὰρ τούτων πορνεῖαι καὶ μοιχεῖαι γίνονται. μὴ γίνου φιλάργυρος, ἵνα μὴ ἀντὶ θεοῦ δουλεύσῃς τῷ μαμωνᾷ. μὴ γίνου κενόδοξος μηδὲ μετέωρος μηδὲ ὑψηλόφρων, ἐκ γὰρ τούτων ἁπάντων ἀλαζονεῖαι γίνονται. [c]μνήσθητι τοῦ εἰπόντος· κύριε, οὐκ ὑψώθη ἡ καρδία μου οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ· εἰ μὴ ἐταπεινόφρουν. **7.** μὴ γίνου γόγγυσος μνησθεὶς τῆς τιμωρίας, ἧς ὑπέστησαν οἱ καταγογγύσαντες Μωσέως. μὴ ἔσο αὐθάδης μηδὲ πονηρόφρων μηδὲ σκληροκάρδιος μηδὲ θυμώδης μηδὲ μικρόψυχος, πάντα γὰρ ταῦτα ὁδηγεῖ πρὸς βλασφημίαν. ἴσθι δὲ πρᾷος ὡς Μωσῆς καὶ Δαβὶδ, ἐπεὶ οἱ πρᾳεῖς κληρονομήσουσι γῆν. **8.** [d]γίνου μακρόθυμος· ὁ γὰρ τοιοῦτος πολὺς ἐν φρονήσει, ἐπείπερ ὀλιγόψυχος ἰσχυρὸς, ἄφρων· [e]γίνου ἐλεήμων, μακάριοι γὰρ οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ἔσο ἄκακος, ἥσυχος, ἀγαθὸς, [f]τρέμων τοὺς λόγους τοῦ θεοῦ. οὐχ ὑψώσεις σεαυτὸν ὡς ὁ Φαρισαῖος, [g]ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐν ἀνθρώποις βδέλυγμα παρὰ τῷ θεῷ. οὐ δώσεις τῇ ψυχῇ σου θράσος, [h]ὅτι θρασὺς ἀνὴρ ἐμπεσεῖται εἰς κακά. οὐ συμπορεύσῃ μετὰ ἀφρόνων, ἀλλὰ μετὰ σοφῶν καὶ δικαίων, [i]ὁ συμπορεύων γὰρ σοφοῖς σοφὸς ἔσται. [ὁ δὲ συμπορευόμενος ἄφροσι, γνωσθήσεται]. τὰ συμβαίνοντά σοι πάθη, εὐμενῶς δέχου καὶ τὰς περιστάσεις ἀλύπως, εἰδὼς, ὅτι μισθὸς παρὰ θεοῦ σοι δοθήσεται, ὡς τῷ Ἰὼβ καὶ τῷ Λαζάρῳ. **9.** τὸν λαλοῦντά σοι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ δοξάσεις, μνησθήσῃ δὲ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτὸς,

[a] 1 Rg. 15, 23. [b] Num. 23, 23. [c] Ps. 130, 1. [d] Prov. 14, 29.
[e] Mth. 5, 7. [f] Is. 66, 2. [g] Luc. 18, 14. [h] Prov. 13, 17.
[i] Prov. 13, 20.

τιμήσεις δὲ αὐτὸν οὐκ ὡς γεννήσεως αἴτιον, ἀλλ' ὡς τοῦ εὖ εἶναί σοι πρόξενον γινόμενον. ὅπου γὰρ ἡ θεοῦ διδασκαλία, ἐκεῖ ὁ θεὸς πάρεστιν. ἐκζητήσεις καθ' ἡμέραν τὸ πρόσωπον τῶν ἁγίων, ἵν' ἀναπαύσῃ τοῖς λόγοις αὐτῶν. **10.** οὐ ποιήσῃς σχίσματα πρὸς τοὺς ἁγίους, μνησθεὶς τῶν Κορειτῶν. εἰρηνεύσεις μαχομένους, ὡς Μωσῆς συναλλάσσων εἰς φιλίαν. κρινεῖς δικαίως, τοῦ γὰρ κυρίου ἡ κρίσις. [a] οὐ λήψῃ πρόσωπον ἐλέγξαι ἐπὶ παραπτώματι, ὡς Ἠλίας καὶ Μιχαίας τὸν Ἀχαὰβ καὶ Ἀβδεμέλεχ τὸν Σεδεκίαν καὶ Ναθὰν τὸν Δαβὶδ καὶ Ἰωάννης τὸν Ἡρώδην. **11.** μὴ γίνου δίψυχος ἐν προσευχῇ σου, εἰ ἔσται ἢ οὔ· λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐμοὶ Πέτρῳ ἐπὶ τῆς θαλάσσης· [b] ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; μὴ γίνου πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν ἐκτείνων τὴν χεῖρα, πρὸς δὲ τὸ δοῦναι συστέλλων. **12.** ἐὰν ἔχῃς, διὰ τῶν χειρῶν σου δὸς, ἵνα ἐργάσῃ εἰς λύτρωσιν ἁμαρτιῶν σου. [c] ἐλεημοσύναις γὰρ καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι. οὐ διστάσεις δοῦναι πτωχῷ οὐδὲ διδοὺς γογγύσεις. γνώσῃ γάρ τίς ἐστιν ὁ τοῦ μισθοῦ ἀνταποδότης. [d] ὁ ἐλεῶν γὰρ, φησὶ, πτωχὸν, κυρίῳ δανείζει, κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ οὕτως ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ. οὐκ ἀποστραφήσῃ ἐνδεόμενον. [e] ὅς φράσσει γὰρ, φησὶ, τὰ ὦτα αὐτοῦ μὴ εἰςακοῦσαι τοῦ δεομένου, καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσεται καὶ οὐκ ἔσται ὁ εἰςακούων αὐτοῦ. κοινωνήσεις εἰς πάντα τῷ ἀδελφῷ σου καὶ οὐκ ἐρεῖς ἴδια εἶναι, κοινὴ γὰρ ἡ μετάληψις παρὰ θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις παρεσκευάσθη. οὐκ ἀρεῖς τὴν χεῖρά σου ἀπὸ τοῦ υἱοῦ σου ἢ ἀπὸ τῆς θυγατρός σου, ἀλλὰ ἀπὸ νεότητος διδάξεις αὐτοὺς τὸν φόβον τοῦ θεοῦ. [f] παίδευε γὰρ, φησὶ, τὸν υἱόν σου, οὕτω γὰρ ἔσται σοὶ εὔελπις. **13.** οὐκ ἐπιτάξεις δούλῳ σου ἢ παιδίσκῃ, τοῖς ἐπὶ τὸν αὐτὸν θεὸν πεποιθόσιν, ἐν πικρίᾳ ψυχῆς, μήποτε στενάξωσιν ἐπὶ σοὶ καὶ ἔσται σοι ὀργὴ παρὰ θεοῦ. καὶ ὑμεῖς, οἱ δοῦλοι, ὑποτάγητε τοῖς κυρίοις ὑμῶν ὡς τύποις θεοῦ ἐν προσοχῇ καὶ φόβῳ ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις. **14.** μισήσεις πᾶσαν ὑπόκρισιν καὶ πᾶν ὃ ἐὰν ᾖ ἀρεστὸν κυρίῳ ποιήσεις. οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἐντολὰς κυρίου, φυλάξεις δὲ ἃ παρέλαβες παρ' αὐτοῦ, μήτε προστιθεὶς ἐπ' αὐτοῖς μήτε

[a] Dt. 1, 17. [b] Mth. 14, 31. [c] Prov. 15, 27. 16, 6.
[d] Prov. 19, 17. [e] Prov. 21, 13. [f] Prov. 19, 18.

ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν. [a] οὐ προςθήσεις γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐλέγξῃ σε καὶ ψευδὴς γένῃ. ἐξομολογήσῃ κυρίῳ τῷ θεῷ σου τὰ ἁμαρτήματά σου καὶ οὐκ ἔτι προςθήσεις ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα εὖ σοὶ γένηται παρὰ κυρίῳ τῷ θεῷ σου, ὃς οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν. **15.** τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα θεραπεύσεις ὡς αἰτίους σοι γενέσεως, [b] ἵνα γένῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς κύριος ὁ θεός σου δίδωσί σοι. τοὺς ἀδελφούς σου καὶ τοὺς συγγενεῖς σου μὴ ὑπερίδῃς. [c] τοὺς γὰρ οἰκείους τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει. **16.** τὸν βασιλέα φοβηθήσῃ, εἰδὼς ὅτι τοῦ κυρίου ἐστιν ἡ χειροτονία. τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ τιμήσεις ὡς λειτουργοὺς θεοῦ, ἔκδικοι γάρ εἰσι πάσης ἀδικίας· οἷς ἀποτίσατε τέλος, φόρον καὶ πᾶσαν εἰςφορὰν εὐγνωμόνως. **17.** οὐ προςελεύσῃ ἐπὶ προςευχήν σου ἐν ἡμέρᾳ πονηρίας σου, πρὶν ἂν λύσῃς τὴν πικρίαν σου. αὕτη ἐστιν ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς, ἧς γένοιτο ἐντὸς ὑμᾶς εὑρεθῆναι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. **18.** ἡ δὲ ὁδὸς τοῦ θανάτου ἐστὶν ἐν πράξεσι πονηραῖς θεωρουμένη. ἐν αὐτῇ γὰρ ἄγνοια θεοῦ καὶ θεῶν[1] ἐπειςαγωγὴ, δι' ὧν φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, ἐπιορκίαι, ἐπιθυμίαι παράνομοι, κλοπαὶ, εἰδωλολατρεῖαι, μαγίαι, φαρμακεῖαι, ἁρπαγαὶ, ψευδομαρτυρίαι, ὑποκρίσεις, διπλοκαρδίαι, δόλος, ὑπερηφανία, κακία, αὐθάδεια, πλεονεξία, αἰσχρολογία, ζηλοτυπία, θρασύτης, ὑψηλοφροσύνη, ἀλαζονεία, ἀφοβία, διωγμὸς ἀγαθῶν, ἀληθείας ἔχθρα, ψεύδους ἀγάπη, ἄγνοια δικαιοσύνης. οἱ γὰρ τούτων ποιηταὶ οὐ κολλῶνται ἀγαθῷ οὐδὲ κρίσει δικαίᾳ, ἀγρυπνοῦσιν οὐκ εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀλλ' εἰς τὸ πονηρὸν, ὧν μακρὰν πρᾳότης καὶ ὑπομονή, μάταια ἀγαπῶντες, διώκοντες ἀνταπόδομα, οὐκ ἐλεοῦντες πτωχὸν, οὐ πονοῦντες ἐπὶ καταπονουμένῳ, οὐ γινώσκοντες τὸν ποιήσαντα αὐτούς, φονεῖς τέκνων, φθορεῖς πλάσματος θεοῦ, ἀποστρεφόμενοι ἐνδεόμενον, καταπονοῦντες θλιβόμενον, πλουσίων παράκλητοι, πενήτων ὑπερόπται, πανταμάρτητοι· ῥυσθείητε, τέκνα, ἀπὸ τούτων ἁπάντων. **19.** ὅρα, μή τις σε πλανήσῃ ἀπὸ τῆς εὐσεβείας. [d] οὐκ ἐκκλίνῃς γὰρ, φησὶν, ἀπ' αὐτῆς δεξιὰ ἢ εὐώνυμα, ἵνα συνῇς ἐν πᾶσιν οἷς ἐὰν πράσσῃς. οὐ γὰρ, ἐὰν μὴ ἐκτραπῇς ἔξω τῆς εὐθείας ὁδοῦ, δυςσεβήσεις.

[a] Prov. 30, 6. [b] Ex. 20, 12. [c] Is. 58, 7. [d] Dt. 5, 32.

[1] θεῶν e cod. Vindob. reposui, vulgo πολλῶν κακῶν καὶ θολῶν καὶ ταραχῶν.

20. Περὶ δὲ βρωμάτων λέγει σοι ὁ κύριος· [a] τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε [b] καὶ πᾶν κρέας ἔδεσθε ὡς λάχανα χλόης, τὸ δὲ αἷμα ἐκχεεῖς· [c] οὐ γὰρ τὰ εἰςερχόμενα εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα, [d] λέγω δὴ βλασφημίαι, καταλαλιαὶ καὶ εἴ τι τοιοῦτον. [e] σὺ δὲ φαγῇ τὸν μυελὸν τῆς γῆς μετὰ δικαιοσύνης, εἴ τι καλὸν αὐτοῦ καὶ εἴ τι ἀγαθὸν αὐτοῦ· σῖτος νεανίσκοις καὶ οἶνος εὐωδιάζων παρθένοις· [f] τίς γὰρ φάγεται ἢ τίς πίεται παρὲξ αὐτοῦ; [παραινεῖ δέ σοι καὶ ὁ σοφὸς Ἔσδρας λέγων· [g] πορεύεσθε καὶ φάγετε λιπάσματα καὶ πίετε γλυκάσματα καὶ μὴ λυπεῖσθε.]

21. Ἀπὸ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων φεύγετε (ἐπὶ τιμῇ γὰρ δαιμόνων θύουσι ταῦτα, ἐφ' ὕβρει δηλαδὴ τοῦ μόνου θεοῦ), ὅπως μὴ γένησθε κοινωνοὶ δαιμόνων.

22. Περὶ δὲ βαπτίσματος, ὦ ἐπίσκοπε ἢ πρεσβύτερε, ἤδη μὲν καὶ πρότερον διεταξάμεθα καὶ νῦν δέ φαμεν, ὅτι οὕτω βαπτίσεις ὡς ὁ κύριος διετάξατο ἡμῖν λέγων· [h] πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν — τοῦ ἀποστείλαντος πατρὸς, τοῦ ἐλθόντος Χριστοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος παρακλήτου. χρίσεις δὲ πρῶτον ἐλαίῳ, ἔπειτα βαπτίσεις ὕδατι καὶ τὸ τελευταῖον σφραγίσεις μύρῳ, ἵνα τὸ μὲν χρίσμα μετοχὴ ᾖ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ δὲ ὕδωρ σύμβολον τοῦ θανάτου, τὸ δὲ μύρον σφραγὶς τῶν συνθηκῶν. εἰ δὲ μήτε ἔλαιον ᾖ μήτε μύρον, ἀρκεῖ ὕδωρ καὶ πρὸς χρίσιν καὶ πρὸς σφραγῖδα καὶ πρὸς ὁμολογίαν τοῦ ἀποθανόντος ἤτοι συναποθνήσκοντος. πρὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος νηστευέτω ὁ βαπτιζόμενος, καὶ γὰρ ὁ κύριος πρῶτον βαπτισθεὶς ἀπὸ Ἰωάννου καὶ εἰς τὴν ἔρημον αὐλισθεὶς μετέπειτα ἐνήστευσε τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, ἐβαπτίσθη δὲ καὶ ἐνήστευσεν, οὐκ αὐτὸς ἀπορυπώσεως ἢ νηστείας χρείαν ἔχων ἢ καθάρσεως, ὁ τῇ φύσει καθαρὸς καὶ ἅγιος, ἀλλ' ἵνα καὶ Ἰωάννῃ ἀλήθειαν προσμαρτυρήσῃ καὶ ἡμῖν ὑπογραμμὸν παράσχηται. οὔκουν ὁ

[a] Is. 1, 19. [b] Gen. 9, 3. Dt. 15, 23. [c] Mth. 15, 11.
[d] Mc. 7, 22. [e] Gen. 45, 18. [f] Eccl. 2, 25.
[g] 2 Esdr. 8, 10. [h] Mth. 28, 19.

μὲν κύριος οὐκ εἰς ἑαυτοῦ πάθος ἐβαπτίσατο ἢ θάνατον ἢ ἀνάστασιν (οὐδέπω γὰρ οὐδὲν τούτων ἐγεγόνει), ἀλλ' εἰς διάταξιν ἑτέραν. διὸ καὶ ἀπ' ἐξουσίας μετὰ τὸ βάπτισμα νηστεύει ὡς κύριος Ἰωάννου, ὁ δὲ εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον μυούμενος πρότερον ὀφείλει νηστεῦσαι καὶ τότε βαπτίσασθαι. οὐ γὰρ δίκαιον τὸν συνταφέντα καὶ συναναστάντα παρ' αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν κατηφεῖν. οὐ γὰρ κύριος ὁ ἄνθρωπος τῆς διατάξεως τῆς τοῦ σωτῆρος, ἐπείπερ ὁ μὲν δεσπότης, ὁ δὲ ὑπήκοος.

23. Αἱ δὲ νηστεῖαι ὑμῶν μὴ ἔστωσαν μετὰ τῶν ὑποκριτῶν· νηστεύουσι γὰρ δευτέρᾳ σαββάτων καὶ πέμπτῃ· ὑμεῖς δὲ ἢ τὰς πέντε νηστεύσατε ἡμέρας, ἢ τετράδα καὶ παρασκευήν, [a]ὅτι τῇ μὲν τετράδι ἡ κρίσις ἐξῆλθεν ἡ κατὰ τοῦ κυρίου, Ἰούδα χρήμασιν ἐπαγγειλαμένου τὴν προδοσίαν — τὴν δὲ παρασκευήν, ὅτι ἔπαθε κύριος ἐν αὐτῇ πάθος τὸ διὰ σταυροῦ ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου. τὸ σάββατον μέντοι καὶ τὴν κυριακὴν ἑορτάζετε, ὅτι τὸ μὲν δημιουργίας ἐστὶν ὑπόμνημα, ἡ δὲ ἀναστάσεως. ἓν δὲ μόνον σάββατον ὑμῖν φυλακτέον ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ τὸ τῆς τοῦ κυρίου ταφῆς, ὅπερ νηστεύειν προσῆκεν ἀλλ' οὐκ ἑορτάζειν· ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ δημιουργὸς ὑπὸ γῆν τυγχάνει, ἰσχυρότερον τὸ περὶ αὐτοῦ πένθος τῆς κατὰ τὴν δημιουργίαν χαρᾶς, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῶν ἑαυτοῦ δημιουργημάτων φύσει τε καὶ ἀξίᾳ τιμιώτερος.

24. Ὅταν δὲ προσεύχησθε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί, ἀλλ' ὡς ὁ κύριος ἡμῖν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διετάξατο, οὕτω προσεύχεσθε·

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

τρὶς τῆς ἡμέρας οὕτω προσεύχεσθε προπαρασκευάζοντες ἑαυτοὺς ἀξίους τῆς υἱοθεσίας τοῦ πατρός, ἵνα μὴ ἀναξίως ὑμῶν αὐτὸν πατέρα καλούντων ὀνειδισθῆτε ὑπ' αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ Ἰσραήλ, ὁ ποτὲ πρωτότοκος υἱός, ἤκουσεν,

[a] Did. 5, 14.

[a]ὅτι εἰ πατήρ εἰμι, ποῦ ἐστιν ἡ δόξα μου; καὶ εἰ κύριός εἰμι, ποῦ ἐστιν ὁ φόβος μου; δόξα γὰρ πατέρων ὁσιότης παίδων καὶ τιμὴ δεσποτῶν οἰκετῶν φόβος, ὥσπερ οὖν τὸ ἐναντίον ἀδοξία καὶ ἀναρχία. [b]δι' ὑμᾶς γάρ, φησὶ, τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

25. Γίνεσθε δὲ πάντοτε εὐχάριστοι ὡς πιστοὶ καὶ εὐγνώμονες δοῦλοι, περὶ μὲν τῆς εὐχαριστίας οὕτω λέγοντες·[1]

Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ ἡμῶν, ὑπὲρ ζωῆς ἧς ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου, δι' οὗ καὶ τὰ πάντα ἐποίησας καὶ τῶν ὅλων προνοεῖς, ὃν καὶ ἀπέστειλας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ γενέσθαι ἄνθρωπον, ὃν καὶ συνεχώρησας παθεῖν καὶ ἀποθανεῖν, ὃν καὶ ἀναστήσας ηὐδόκησας δοξάσαι καὶ ἐκάθισας ἐκ δεξιῶν σου, δι' οὗ καὶ ἐπηγγείλω ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν σὺ δέσποτα παντόκρατορ, θεὲ αἰώνιε. ὥσπερ ἦν τοῦτο διεσκορπισμένον καὶ συναχθὲν ἐγένετο εἷς ἄρτος, οὕτω συνάγαγέ σου τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς σὴν βασιλείαν. ἔτι εὐχαριστοῦμεν, πάτερ ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ τιμίου αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐκχυθέντος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ τιμίου σώματος, οὗ καὶ ἀντίτυπα ταῦτα ἐπιτελοῦμεν, αὐτοῦ διαταξαμένου ἡμῖν καταγγέλλειν τὸν αὐτοῦ θάνατον, δι' αὐτοῦ γάρ σοι καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

μηδεὶς δὲ ἐσθιέτω ἐξ αὐτῶν τῶν ἀμυήτων, ἀλλὰ μόνοι οἱ βεβαπτισμένοι εἰς τὸν τοῦ κυρίου θάνατον· εἰ δέ τις ἀμύητος κρύψας ἑαυτὸν μεταλάβῃ, κρίμα αἰώνιον φάγεται, ὅτι μὴ ὢν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετέλαβεν ὧν οὐ θέμις εἰς τιμωρίαν ἑαυτοῦ. εἰ δέ τις κατὰ ἄγνοιαν μεταλάβοι, τοῦτον τάχιον στοιχειώσαντες μυήσατε, ὅπως μὴ καταφρονητὴς ἐξέλθοι.

26. Μετὰ δὲ τὴν εὐχαριστίαν οὕτως εὐχαριστήσατε·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ ἁγίου ὀνόματος σου οὗ κατεσκήνωσας ἐν ἡμῖν καὶ ὑπὲρ τῆς γνώσεως καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ ἀθανασίας ἧς ἔδωκας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου. σὺ δέσποτα παντόκρατορ, ὁ θεὸς τῶν ὅλων, ἔκτισας τὸν κόσμον καὶ

[a] Mal. 1, 6. [b] Is. 52, 5.

[1] Athanas. p. 1051. de Virgin.

τὰ ἐν αὐτῷ δι' αὐτοῦ καὶ νόμον κατεφύτευσας ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ τὰ πρὸς μετάληψιν προευτρέπισας ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν ἁγίων καὶ ἀμέμπτων πατέρων ἡμῶν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν πιστῶν δούλων σου, ὁ δυνατὸς θεὸς, ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς καὶ ἀψευδὴς ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις, ὁ ἀποστείλας ἐπὶ γῆς Ἰησοῦν τὸν Χριστόν σου ἀνθρώποις συναναστραφῆναι ὡς ἄνθρωπον, θεὸν ὄντα λόγον καὶ ἄνθρωπον, καὶ τὴν πλάνην πρόῤῥιζον ἀνελεῖν—αὐτὸς καὶ νῦν δι' αὐτοῦ μνήσθητι τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας ταύτης, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ ῥῦσαι αὐτὴν ἀπὸ παντὸς πονηροῦ καὶ τελείωσον αὐτὴν ἐν τῇ ἀγάπῃ σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου καὶ συνάγαγε πάντας ἡμᾶς εἰς τὴν σὴν βασιλείαν, ἣν ἡτοίμασας αὐτήν.[1] μαραναθά. ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ· ηὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου θεὸς κύριος, ὁ ἐπιφανεὶς ἡμῖν ἐν σαρκί. εἴ τις ἅγιος, προσερχέσθω. εἰ δέ τις οὐκ ἔστι, γινέσθω διὰ μετανοίας.

ἐπιτρέπετε δὲ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ὑμῶν εὐχαριστεῖν.

27. Περὶ δὲ τοῦ μύρου οὕτως εὐχαριστήσατε·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, θεὲ δημιουργὲ τῶν ὅλων, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐωδίας τοῦ μύρου καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀθανάτου αἰῶνος οὗ ἐγνώρισας ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ τοῦ παιδός σου· ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ὃς ἐὰν ἐλθὼν οὕτως εὐχαριστῇ, προσδέξασθε αὐτὸν ὡς Χριστοῦ μαθητήν· ἐὰν δὲ ἄλλην διδαχὴν κηρύσσῃ παρ' ἣν ὑμῖν παρέδωκεν ὁ Χριστὸς δι' ἡμῶν, τῷ τοιούτῳ μὴ συγχωρεῖτε εὐχαριστεῖν· ὑβρίζει γὰρ ὁ τοιοῦτος τὸν θεὸν ἤπερ δοξάζει.

28. Πᾶς δὲ ὁ ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, δοκιμασθεὶς οὕτω δεχέσθω. σύνεσιν γὰρ ἔχετε καὶ δύνασθε διαγνῶναι δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν καὶ διακρῖναι ψευδοδιδασκάλους διδασκάλων. ἐλθόντι μέντοι τῷ διδασκάλῳ ἐκ ψυχῆς ἐπιχορηγήσατε τὰ δέοντα, τῷ δὲ ψευδοδιδασκάλῳ δώσετε μὲν τὰ πρὸς χρείαν, οὐ παραδέξεσθε δὲ αὐτοῦ τὴν πλάνην οὔτε μὴν συμπροσεύξησθε αὐτῷ, ἵνα μὴ συμμιανθῆτε αὐτῷ. πᾶς προφήτης ἀληθινὸς ἢ διδάσκαλος ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἄξιός ἐστι τῆς τροφῆς ὡς ἐργάτης λόγου δικαιοσύνης.

[1] *αὔτη* g. 1 Cor. 16, 22. *μαραναθά* plane idem quod *ἑκὰς ἔστε βέβηλοι*, vel : favete linguis.

29. Πᾶσαν ἀπαρχὴν γεννημάτων ληνοῦ, ἅλωνος, βοῶν τε καὶ προβάτων δώσεις τοῖς ἱερεῦσιν, ἵνα εὐλογηθῶσιν αἱ ἀποθῆκαι τῶν ταμείων σου καὶ τὰ ἐκφόρια τῆς γῆς σου καὶ στηριχθῇς σίτῳ καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ καὶ αὐξηθῇ τὰ βουκόλια τῶν βοῶν σου καὶ τὰ ποίμνια τῶν προβάτων σου. πᾶσαν δεκάτην δώσεις τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ, τῷ πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ. πᾶσαν ἀπαρχὴν ἄρτων, θερμῶν, κεραμίου οἴνου ἢ ἐλαίου ἢ μέλιτος ἢ ἀκροδρύων, σταφυλῆς ἢ τῶν ἄλλων τὴν ἀπαρχὴν δώσεις τοῖς ἱερεῦσιν· ἀργυρίου δὲ καὶ ἱματισμοῦ καὶ παντὸς κτήματος τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ.

30. Τὴν ἀναστάσιμον τοῦ κυρίου ἡμέραν, τὴν κυριακήν φαμεν, συνέρχεσθε ἀδιαλείπτως, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ ἐξομολογούμενοι ἐφ' οἷς εὐηργέτησεν ὑμᾶς ὁ θεὸς διὰ Χριστοῦ, ῥυσάμενος ἀγνοίας, πλάνης, δεσμῶν· ὅπως ἄμεμπτος ᾖ ἡ θυσία ὑμῶν καὶ εὐανάφορος θεῷ τῷ εἰπόντι περὶ τῆς οἰκουμενικῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, [a] ὅτι ἐν παντὶ τόπῳ μοι προσενεχθήσεται θυμίαμα καὶ θυσία καθαρά· ὅτι βασιλεὺς μέγας ἐγώ εἰμι, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ ὄνομά μου θαυμαστὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

31. Προχειρίσασθε δὲ ἐπισκόπους ἀξίους τοῦ κυρίου καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, ἄνδρας εὐλαβεῖς, δικαίους, πρᾳεῖς, ἀφιλαργύρους, φιλαλήθεις, δεδοκιμασμένους, ὁσίους, ἀπροσωπολήπτους, δυναμένους διδάσκειν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, ὀρθοτομοῦντας ἐν τοῖς τοῦ κυρίου δόγμασιν. ὑμεῖς δὲ τιμᾶτε τούτους ὡς πατέρας, ὡς κυρίους, ὡς εὐεργέτας, ὡς τοῦ εὖ εἶναι αἰτίους. ἐλέγχετε δὲ ἀλλήλους μὴ ἐν ὀργῇ, ἀλλ' ἐν μακροθυμίᾳ μετὰ χρηστότητος καὶ εἰρήνης. πάντα τὰ προστεταγμένα ὑμῖν ὑπὸ τοῦ κυρίου φυλάξατε. γρηγορεῖτε ὑπὲρ τῆς ζωῆς ὑμῶν. ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν πότε ἥξει, ἑσπέρας ἢ πρωῒ, ἀλεκτοροφωνίας ἢ μεσονυκτίου· ᾗ γὰρ ὥρᾳ οὐ προσδοκῶσιν, ἐλεύσεται ὁ κύριος. καὶ ἐὰν αὐτῷ ἀνοίξωσι, μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, ὅτι εὑρέθησαν γρηγοροῦντες, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. νήφετε οὖν καὶ προσεύχεσθε μὴ ὑπνῶσαι εἰς θάνατον. οὐ γὰρ

[a] Mal. 1, 11. 14.

ὀνήσει ὑμᾶς τὰ πρότερα κατορθώματα, ἐὰν εἰς τὰ ἔσχατα ὑμῶν ἀποπλανηθῆτε τῆς πίστεως τῆς ἀληθοῦς.

32. Ἐν γὰρ ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πληθυνθήσονται οἱ ψευδοπροφῆται καὶ οἱ φθορεῖς τοῦ λόγου καὶ στραφήσονται πρόβατα εἰς λύκους καὶ ἡ ἀγάπη εἰς μῖσος· πληθυνθείσης γὰρ τῆς ἀνομίας ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. μισήσουσι γὰρ ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι καὶ διώξουσι καὶ προδώσουσι. καὶ τότε φανήσεται ὁ κοσμοπλάνος, ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς, ὁ τοῦ ψεύδους προστάτης, [a]ὃν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὁ διὰ χειλέων ἀναιρῶν ἀσεβῆ. καὶ πολλοὶ σκανδαλισθήσονται ἐπ' αὐτῷ, οἱ δὲ ὑπομείναντες εἰς τέλος οὗτοι σωθήσονται. καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, εἶτα φωνὴ σάλπιγγος ἔσται δι' ἀρχαγγέλου καὶ μεταξὺ ἀναβίωσις τῶν κεκοιμημένων καὶ τότε ἥξει ὁ κύριος καὶ πάντες οἱ ἅγιοι μετ' αὐτοῦ ἐν συσσεισμῷ ἐπάνω τῶν νεφελῶν μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ ἐπὶ θρόνου βασιλείας κατακρῖναι τὸν κοσμοπλάνον διάβολον καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ πρᾶξιν αὐτοῦ. τότε ἀπελεύσονται οἱ μὲν πονηροὶ εἰς αἰώνιον κόλασιν, οἱ δὲ δίκαιοι πορεύσονται εἰς ζωὴν αἰώνιον, κληρονομοῦντες ἐκεῖνα ἃ [b]ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. καὶ χαρήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τοσούτων δὲ ἠξιωμένοι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀγαθῶν γενόμεθα αὐτοῦ ἱκέται, ἐπικαλούμενοι αὐτὸν διὰ συνεχοῦς δεήσεως καὶ λέγοντες·

33. Αἰώνιε σῶτερ ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν θεῶν, ὁ ὢν μόνος παντοκράτωρ καὶ κύριος, ὁ θεὸς πάντων τῶν ὄντων καὶ θεὸς τῶν ἁγίων καὶ ἀμέμπτων πατέρων ἡμῶν τῶν πρὸ ἡμῶν, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, ὁ ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, ὁ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, ᾧ πᾶσα γυμνοφανὴς βλέπεται καρδία καὶ πᾶν κρύφιον ἐνθύμημα ἀποκαλύπτεται — πρὸς σὲ βοῶσι ψυχαὶ δικαίων, ἐπὶ σοὶ πεποίθασιν ἐλπίδες ὁσίων — ὁ τῶν ἀμέμπτων πατὴρ, ὁ τῶν μετ' εὐθύτητος ἐπικαλουμένων σε ἐπήκοος, ὁ καὶ σιωπωμένας ἐπιστάμενος ἐντεύξεις· χωρεῖ γὰρ μέχρι σπλάγχνων ἀνθρωπίνων ἡ σὴ πρόνοια καὶ διὰ συνειδήσεως ἐρευνᾷς ἑκάστου

[a] Is. 11, 4. [b] 1 Cor. 2, 9.

τὴν γνώμην καὶ κατὰ πᾶν κλίμα τῆς οἰκουμένης τὸ διὰ προσευχῆς καὶ λόγων ἀναπέμπεταί σοι θυμίαμα, ὁ τὸν παρόντα αἰῶνα στάδιον δικαιοσύνης ἐνστησάμενος, πᾶσι δὲ ἀνοίξας πύλην ἐλεημοσύνης, ὑποδείξας δὲ ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐμφύτου γνώσεως καὶ φυσικῆς κρίσεως καὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου ὑποφωνήσεως ὡς πλούτου μὲν οὐκ ἀΐδιον τὸ κτῆμα, εὐπρεπείας οὐκ ἀένναον τὸ κάλλος, δυνάμεως εὐδιάλυτος ἡ ἰσχὺς καὶ ἀτμὸς μὲν καὶ ματαιότης τὰ σύνολα, μόνη δὲ συνείδησις πίστεως ἀνύπουλος διαβαίνει διὰ μέσον οὐρανῶν μετ' ἀληθείας ἀνερχομένη τῆς μελλούσης τροφῆς δεξιὰν ἀπολαμβάνει.[1] ἅμα καὶ πρὸ τοῦ παραστῆναι τὴν ὑπόσχεσιν τῆς παλιγγενεσίας αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῇ ἐλπίδι γαυρουμένη εὐφραίνεται. ἐξ ἀρχῆς[2] γὰρ τοῦ προπάτορος ἡμῶν Ἀβραὰμ μεταπονουμένου τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας ὁραματισμῷ ὡδήγησας, διδάξας ὅ τί ποτέ ἐστιν ὁ αἰὼν οὗτος. καὶ τῆς μὲν πίστεως αὐτοῦ προώδευσεν ἡ γνῶσις, τῆς δὲ γνώσεως ἀκόλουθος γέγονεν ἡ πίστις, τῆς δὲ πίστεως ἦν ἀκόλουθος[3] ἡ διαθήκη. εἶπας γάρ· [a]ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν Ἰσαὰκ αὐτῷ δωρησάμενος καὶ ὅμοιον αὐτὸν εἰδὼς ἐκείνου τῷ τρόπῳ—καὶ αὐτοῦ ἐπεκλήθης θεὸς εἰπών· ἔσομαί σου θεὸς καὶ τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ. καὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακὼβ ἐπὶ Μεσοποταμίαν στελλομένου, δείξας τὸν Χριστὸν δι' αὐτοῦ ἐλάλησας εἰπών· [b]ἰδοὺ ἐγώ εἰμι μετά σου καὶ αὐξανῶ σε καὶ πληθυνῶ σε σφόδρα. καὶ οὕτως εἶπας πρὸς Μωσῆν τὸν πιστὸν καὶ ἅγιόν σου θεράποντα ἐπὶ τῆς ὀπτασίας τῆς βάτου· [c]ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, τοῦτό μοι ὄνομά ἐστιν αἰώνιον καὶ μνημόσυνον γενεαῖς γενεῶν. ὑπέρμαχε γένους Ἀβραάμ, εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

34. Εὐλογητὸς εἶ, κύριε βασιλεῦ τῶν αἰώνων, ὁ διὰ Χριστοῦ ποιήσας τὰ ὅλα καὶ δι' αὐτοῦ ἐν ἀρχῇ κοσμήσας τὰ ἀκατασκεύαστα, ὁ διαχωρίσας ὕδατα ὑδάτων στερεώματι καὶ πνεῦμα ζωτικὸν τούτοις ἐμβαλὼν, ὁ γῆν ἑδράσας καὶ οὐρανὸν ἐκτείνας καὶ τὴν ἑκάστου τῶν κτισμάτων

[a] Gen. 13, 16. 22, 17. [b] Gen. 28, 15. 48, 4. [c] Ex. 3, 14. 15.

[1] τρυφῆς conjecit Cotelerius. [2] ὑπαρχῆς vel ὑπαρχούσης. G.
[3] vulgo ἐπακολούθημα.

ἀκριβῆ διάταξιν κοσμήσας. σῇ γὰρ ἐνθυμήσει, δέσποτα, κόσμος πεφαιδρυνται, οὐρανὸς δὲ ὡς καμάρα πεπηγμένος ἠγλάϊσται ἄστροις ἕνεκεν παραμυθίας τοῦ σκότους, φῶς δὲ καὶ ἥλιος εἰς ἡμέρας καὶ καρπῶν γονὰς γεγέννηνται, σελήνη δὲ εἰς καιρῶν τροπὴν, αὔξουσα καὶ μειουμένη· καὶ νὺξ ὠνομάζετο καὶ ἡμέρα προσηγορεύετο, στερέωμα δὲ διὰ μέσων τῶν ἀβύσσων ἐδείκνυτο. καὶ εἶπας συναχθῆναι τὰ ὕδατα καὶ ὀφθῆναι τὴν ξηράν. αὐτὴν δὲ τὴν θάλασσαν πῶς ἄν τις ἐκφράσειεν; ἥτις ἔρχεται μὲν ἀπὸ πελάγους μαινομένη, παλινδρομεῖ δὲ ἀπὸ ψάμμου τῇ σῇ προσταγῇ κωλυομένη. [a]εἶπες γὰρ ἐν αὐτῇ συντριβήσεσθαι αὐτῆς τὰ κύματα. ζώοις δὲ μικροῖς καὶ μεγάλοις καὶ πλοίοις πορευτὴν αὐτὴν ἐποίησας. εἶτ᾽ ἐχλοαίνετο γῆ, παντοίοις ἄνθεσι καταγραφομένη καὶ ποικιλίᾳ δένδρων διαφόρων· παμφαεῖς δὲ φωστῆρες τούτων τιθηνοὶ, ἀπαράβατον σώζοντες τὸν δόλιχον καὶ κατ᾽ οὐδὲν παραλλάσσοντες τῆς σῆς προσταγῆς· ἀλλ᾽ ὅπη ἂν κελεύσῃς, ταύτῃ ἀνίσχουσι καὶ δύουσιν εἰς σημεῖα καιρῶν καὶ ἐνιαυτῶν, ἀμειβόμενοι τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπηρεσίαν. ἔπειτα διαφόρων ζώων κατεσκευάζετο γένη, χερσαίων, ἐνύδρων, ἀεροπόρων, ἀμφιβίων καὶ τῆς σῆς προνοίας ἡ ἔντεχνος σοφία τὴν κατάλληλον ἑκάστῳ πρόνοιαν δωρεῖται. [ὥσπερ γὰρ διάφορα γένη οὐκ ἠτόνησε παραγαγεῖν, οὕτως οὐδὲ διάφορον πρόνοιαν ἑκάστου ποιήσασθαι κατωλιγώρησεν.] καὶ τέλος τῆς δημιουργίας τὸ λογικὸν ζῶον, τὸν κοσμοπολίτην, τῇ σῇ σοφίᾳ διαταξάμενος κατεσκεύασας εἰπών· [b]ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν ἡμετέραν—κόσμου κόσμον αὐτὸν ἀναδείξας, ἐκ μὲν τῶν τεσσάρων στοιχείων, πρώτων σωμάτων, διαπλάσας αὐτῷ σῶμα, κατασκευάσας δ᾽ αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, αἴσθησιν δ᾽ αὐτῷ πένταθλον χαρισάμενος καὶ νοῦν τὸν τῆς ψυχῆς ἡνίοχον ταῖς αὐτοῦ αἰσθήσεσιν ἐπιστήσας. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, δέσποτα κύριε, τίς ἐπαξίως διηγήσεται νεφῶν ὀμβροτόκων φορὰν, ἀστραπῆς ἔκλαμψιν, βροντῶν πάταγον, εἰς τροφῆς καταλλήλου χορηγίαν καὶ κρᾶσιν ἀέρων παναρμόνιον. παρακούσαντα δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐμμίσθου ζωῆς ἐστέρησας· οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ἀφανίσας, ἀλλὰ χρόνῳ πρὸς ὀλίγον κοιμίσας ὅρκῳ εἰς παλιγγενεσίαν

[a] Job 38, 11. [b] Gen. 1, 26.

ἐκάλεσας. ὅρον θανάτου ἔλυσας, ὁ ζωοποιὸς τῶν νεκρῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν.

35. Μέγας εἶ, κύριε παντόκρατορ καὶ μεγάλη ἡ ἰσχύς σου καὶ τῆς συνέσεώς σου οὐκ ἔστιν ἀριθμός, κτίστα, σωτήρ, πλούσιε ἐν χάρισι, μακρόθυμε καὶ ἐλέους χορηγέ, ὁ μὴ ἀφιστῶν τῶν σῶν κτισμάτων τὴν σωτηρίαν (φύσει γὰρ ἀγαθὸς ὑπάρχεις), φείδῃ δὲ ἁμαρτανόντων εἰς μετάνοιαν προςκαλούμενος· οἰκτίρμων γάρ σου ἡ νουθέτησις. πῶς γὰρ ἂν ὑποστῶμεν ἐπειγομένην ἀπαιτούμενοι κρίσιν, ὁπότε μακροθυμούμενοι μόλις ἀνανεύομεν τῆς ἀσθενείας; σοῦ τὸ κράτος ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ καὶ γῆ κραδαινομένη τὴν ἀσφάλειαν ἐπ' οὐδενὸς κεκρέμασται. θάλασσα κυμαινομένη καὶ μυρίαν βόσκουσα ζώων ἀγέλην πεπέδηται ἄμμῳ, τὴν σὴν βούλησιν πεφρικυῖα καὶ πάντας ἀναγκάζει βοᾶν· [a]ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου. [b]καὶ στρατὸς ἀγγέλων φλεγόμενος καὶ πνεύματα νοερὰ λέγουσιν· εἷς ἅγιος τῷ Φελμονεὶ — καὶ Σεραφὶμ ἅγια ἅμα τοῖς Χερουβὶμ τοῖς ἑξαπτερύγοις σοὶ τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν ψάλλοντα ἀσιγήτοις φωναῖς βοῶσιν· [c]ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου. καὶ τὰ ἕτερα τῶν ταγμάτων πλήθη, ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί, ἐξουσίαι, δυνάμεις ἐπιβοῶντα λέγουσιν· [d]εὐλογημένη ἡ δόξα κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ. Ἰσραὴλ δέ, ἡ ἐπίγειός σου ἐκκλησία ἡ ἐξ ἐθνῶν, ταῖς κατ' οὐρανὸν δυνάμεσιν ἁμιλλωμένη νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ ψυχῇ θελούσῃ ψάλλει· [e]τὸ ἅρμα τοῦ θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες εὐθηνούντων, κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σινᾶ, ἐν τῷ ἁγίῳ. οἶδεν οὐρανὸς τὸν ἐπὶ μηδενὸς αὐτὸν καμαρώσαντα ὡς λιθοκυβον καὶ γῆν καὶ ὕδωρ ἑαυτοῖς ἑνώσαντα καὶ ἀέρα διαχέαντα ζωοτρόφον καὶ τούτῳ πῦρ συμπλέξαντα εἰς θάλπος καὶ σκότους παραμυθίαν. ἐκπλήσσει χορὸς ἀστέρων, τὸν ἀριθμήσαντα σημαίνων καὶ τὸν ὀνομάσαντα δεικνύων, ζῶα τὸν ψυχώσαντα, δένδρα τὸν ἐκφύσαντα — ἅπερ ἅπαντα τῷ σῷ λόγῳ γενόμενα παριστᾷ τῆς σῆς δυνάμεως τὸ κράτος.

[a] Ps. 103, 24. [b] Dan. 8, 13. [c] Is. 6, 3.
[d] Ez. 3, 12. [e] Ps. 67, 18. Is. 40, 22.

διὸ καὶ ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος ἐξ αὐτῶν στέρνων σοὶ διὰ Χριστοῦ τὸν ὑπὲρ πάντων ὕμνον ἀναπέμπειν, διὰ σὲ τῶν ἁπάντων κρατῶν. σὺ γὰρ εἶ ὁ χρηστὸς ἐν εὐεργεσίαις καὶ φιλόδωρος ἐν οἰκτιρμοῖς, ὁ μόνος παντοκράτωρ· ὅτε γὰρ θέλεις, πάρεστί σοι τὸ δύνασθαι· τὸ γὰρ σὸν αἰώνιον κράτος καὶ φλόγα καταψύχει καὶ λέοντας φιμοῖ καὶ κήτη καταπραΰνει καὶ νοσοῦντας ἐγείρει καὶ δυνάμεις μετατρέπει καὶ στρατὸν ἐχθρῶν καὶ λαὸν ἀριθμούμενον ἐν τῷ ὑπερηφανεῖσθαι καταστρώννυσιν. σὺ εἶ ὁ ἐν οὐρανῷ, ὁ ἐπὶ γῆς, ὁ ἐν θαλάσσῃ, ὁ ἐν πεperατουμένοις ὑπὸ μηδενὸς περατούμενος· τῆς γὰρ μεγαλωσύνης σου οὐκ ἔστι πέρας· μὴ γὰρ ἡμέτερόν ἐστι τοῦτο, δέσποτα, τοῦ θεράποντός σου τὸ λόγιον φάσκοντος· [a]καὶ γνώσῃ τῇ καρδίᾳ σου [καὶ συνήσεις], ὅτι ὁ κύριος ὁ θεός σου θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν αὐτοῦ; οὐδὲ γάρ ἐστι θεὸς πλὴν σοῦ μόνου, ἅγιος οὐκ ἔστι πλὴν σοῦ, κύριος θεὸς γνώσεων, θεὸς ἁγίων, ἅγιος ὑπὲρ πάντας ἁγίους· οἱ γὰρ ἡγιασμένοι ὑπὸ τὰς χεῖράς σοῦ εἰσιν. ἔνδοξος καὶ ὑπερυψούμενος, ἀόρατος τῇ φύσει, ἀνεξιχνίαστος κρίμασιν, οὗ ἀνενδεὴς ἡ ζωή, ἄτρεπτος καὶ ἀνελλειπὴς ἡ διαμονή, ἀκάματος ἡ ἐνέργεια, ἀπερίγραπτος ἡ μεγαλειότης, ἀέναος ἡ εὐπρέπεια, ἀπρόσιτος ἡ κατοικία, ἀμετανάστευτος ἡ κατασκήνωσις, ἄναρχος ἡ γνῶσις, ἀναλλοίωτος ἡ ἀλήθεια, ἀμεσίτευτον τὸ ἔργον, ἀνεπιβούλευτον τὸ κράτος, ἀδιάδοχος ἡ μοναρχία, ἀτελεύτητος ἡ βασιλεία, ἀνανταγώνιστος ἡ ἰσχύς, πολυάριθμος ἡ στρατιά. σὺ γὰρ εἶ ὁ σοφίας πατήρ, ὁ δημιουργίας τῆς διὰ μεσίτου κτίστης ὡς αἴτιος, ὁ προνοίας χορηγὸς, ὁ νόμων δοτήρ, ὁ ἐνδείας πληρωτής, ὁ τῶν ἀσεβῶν τιμωρὸς καὶ τῶν δικαίων μισθαποδότης, ὁ τοῦ Χριστοῦ θεὸς καὶ πατὴρ καὶ τῶν εἰς αὐτὸν εὐσεβούντων κύριος, οὗ ἀδιάψευστος ἡ ἐπαγγελία, ἀδωροδόκητος ἡ κρίσις, ἀμετάπιστος ἡ γνώμη, ἄπαυστος ἡ εὐσέβεια, ἀΐδιος ἡ εὐχαριστία· δι' οὗ σοι καὶ [μεθ' οὗ] ἡ ἐπάξιος προσκύνησις ὀφείλεται παρὰ πάσης λογικῆς καὶ ἁγίας φύσεως.

36. Κύριε παντόκρατορ, κόσμον ἔκτισας διὰ Χριστοῦ καὶ σάββατον ὥρισας εἰς μνήμην τούτου, ὅτι ἐν αὐτῷ κατέπαυσας ἀπὸ τῶν ἔργων εἰς

[a] Dt. 4, 39.

μελέτην τῶν σῶν νόμων. καὶ ἑορτὰς διετάξω εἰς εὐφροσύνην τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅπως εἰς μνήμην ἐρχώμεθα τῆς ὑπό σου κτισθείσης σοφίας, ὡς δι' ἡμᾶς γένεσιν ὑπέστη τὴν διὰ γυναικὸς, ἐπεφάνη τῷ βίῳ, ἀναδεικνὺς ἑαυτὸν ἐν τῷ βαπτίσματι ὡς θεός ἐστι καὶ ἄνθρωπος ὁ φανείς, ἔπαθε δι' ἡμᾶς σῇ συγχωρήσει καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη σῷ κράτει· διὸ καὶ τὴν ἀναστάσιμον ἑορτὴν πανηγυρίζοντες τῇ κυριακῇ χαίρομεν ἐπὶ τῷ νικήσαντι μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντι δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν· δι' αὐτοῦ γὰρ προσηγάγου τὰ ἔθνη σεαυτῷ εἰς λαὸν περιούσιον, τὸν ἀληθινὸν Ἰσραὴλ, τὸν θεοφιλῆ, τὸν ὁρῶντα θεόν. σὺ γὰρ, κύριε, καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἐῤῥύσω ἐκ καμίνου σιδηρᾶς καὶ ἐκ πηλοῦ καὶ πλινθουργίας, ἐλυτρώσω ἐκ χειρὸς Φαραὼ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ διὰ θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς αὐτοὺς παρήγαγες καὶ ἐτροποφόρησας αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ παντοίοις ἀγαθοῖς, νόμον αὐτοῖς ἐδωρήσω ἢ δέκα λόγια σῇ φωνῇ φθεγχθέντα καὶ χειρὶ καταγραφέντα, σαββατίζειν ἐνετείλω, οὐ πρόφασιν ἀργίας διδοὺς, ἀλλ' ἀφορμὴν εὐσεβείας εἰς γνῶσιν τῆς σῆς δυνάμεως, εἰς κώλυσιν κακῶν ὡς ἐν ἱερῷ καθείρξας περιβόλῳ, διδασκαλίας χάριν, εἰς ἀγαλλίαμα ἑβδομάδος· διὰ τοῦτο ἑβδομὰς μία καὶ ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ μὴν ἕβδομος καὶ ἐνιαυτὸς ἕβδομος καὶ τούτου κατανακύκλησις ἰοβηλαῖος, ὅ ἐστιν ἔτος πεντηκοστὸν, εἰς ἄφεσιν. ὅπως μηδεμίαν ἔχωσι πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἄγνοιαν σκήψασθαι, τούτου χάριν πᾶν σάββατον ἐπέτρεψεν ἀργεῖν, ὅπως μηδὲ λόγον τις ἐν ὀργῇ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ προέσθαι θελήσῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων. σάββατον γάρ ἐστι κατάπαυσις δημιουργίας, τελείωσις κόσμου, νόμων ζήτησις, αἶνος εἰς θεὸν εὐχάριστος ὑπὲρ ὧν ἀνθρώποις ἐδωρήσατο. ὧν ἁπάντων ἡ κυριακὴ προὔχουσα αὐτὸν τὸν μεσίτην, τὸν προνοητὴν, τὸν νομοθέτην, τὸν ἀναστάσεως αἴτιον, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, τὸν θεὸν λόγον καὶ ἄνθρωπον, τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα μόνον δίχα ἀνδρὸς, τὸν πολιτευσάμενον ὁσίως, τὸν σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν ὑποδεικνύουσα, ὡς κυριακὴ παρακελεύεταί σοι, δέσποτα, τὴν ὑπὲρ πάντων εὐχαριστίαν προσφέρειν· αὕτη γὰρ ἡ ὑπό σου παρασχεθεῖσα χάρις, ἥτις διὰ μέγεθος πᾶσαν εὐεργεσίαν ἐκάλυψεν.

37. Ὁ τὰς ἐπαγγελίας τὰς διὰ τῶν προφητῶν πληρώσας καὶ ἐλεήσας τὴν Σιὼν καὶ οἰκτειρήσας τὴν Ἱερουσαλὴμ τῷ τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ παιδός σου ἀνυψῶσαι ἐν μέσῳ αὐτῆς τῇ γενέσει τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα γεννηθέντος ἐκ μόνης τῆς παρθένου— αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα ὁ θεὸς, πρόσδεξαι τὰς διὰ χειλέων δεήσεις τοῦ λαοῦ σου τοῦ ἐξ ἐθνῶν, τῶν ἐπικαλουμένων σε ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς προσεδέξω τὰ δῶρα τῶν δικαίων ἐν ταῖς γενεαῖς αὐτῶν. Ἄβελ ἐν πρώτοις τὴν θυσίαν ἐπεῖδες καὶ προσεδέξω, Νῶε ἐξελθόντος τῆς κιβωτοῦ, Ἀβραὰμ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Χαλδαίων, Ἰσαὰκ ἐν τῷ φρέατι τοῦ ὅρκου, Ἰακὼβ ἐν Βηθὲλ, Μωσέως ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἀαρὼν ἀνὰ μέσον τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεώτων, Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐν Γαλγάλοις, Γεδεὼν ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ τῶν πόκων πρὸ τῆς ἁμαρτίας, Μανωὲ καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ἐν τῷ πεδίῳ, Σαμψὼν ἐν τῷ δίψει πρὸ τῆς πλημμελείας, Ἰεφθαὲ ἐν τῷ πολέμῳ πρὸ τῆς ἀκρίτου ἐπαγγελίας, Βαρὰκ καὶ Δεββόρας ἐπὶ τοῦ Σισάρα, Σαμουὴλ ἐν Μασσηφὰ, Δαβὶδ ἐν ἅλῳ Ὀρνᾶ τοῦ Ἰεβουσαίου, Σολομῶνος ἐν Γαβαὼν καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ, Ἠλία ἐν τῷ ὄρει τῷ Καρμηλίῳ, Ἐλισσαίου ἐπὶ τῆς ἀτεκνούσης πηγῆς, Ἰωσαφὰτ ἐν πολέμῳ, Ἐζεκία ἐν ἀῤῥωστίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ Σεναχηρεὶμ, Μανασσῆ ἐν γῇ Χαλδαίων μετὰ τὴν πλημμέλειαν, Ἰωσία ἐν τῷ πάσχα[1], Ἔσδρα ἐν τῇ ἐπανόδῳ, Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους, τῶν τριῶν παίδων ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρὸς, Ἄννης ἐν τῇ σκηνῇ ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ, Νεεμία ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τῶν τειχῶν καὶ τοῦ Ζοροβάβελ, Ματταθία καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐν τῷ ζήλῳ σου, Ἰαὴλ ἐν εὐλογίαις. καὶ νῦν οὖν πρόσδεξαι τὰς τοῦ λαοῦ σου προσευχὰς μετ' ἐπιγνώσεώς σοι διὰ Χριστοῦ προσφερομένας ἐν τῷ πνεύματι.

38. Εὐχαριστοῦμέν σοι περὶ πάντων, δέσποτα παντόκρατορ, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπες τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην γενεὰν καὶ γενεὰν σώζεις, ῥύῃ, ἀντιλαμβάνῃ, σκεπάζεις. ἀντελάβου γὰρ ἐν ἡμέραις Ἐνὼς καὶ Ἐνὼχ, ἐν ἡμέραις Μωσῆ καὶ Ἰησοῦ, ἐν ἡμέραις τῶν κριτῶν, ἐν ἡμέραις Δαβὶδ καὶ τῶν βασιλέων,

[1] vulgo Φάσκα.

ἐν ἡμέραις Σαμουὴλ καὶ Ἠλία καὶ τῶν προφητῶν, ἐν ἡμέραις Ἐσθὴρ καὶ Μαρδοχαίου, ἐν ἡμέραις Ἰουδὶθ, ἐν ἡμέραις Ἰούδα Μακκαβαίου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀντελάβου ἡμῶν διὰ τοῦ μεγάλου σου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ παιδός σου. καὶ ἀπὸ μαχαίρας γὰρ ἐῤῥύσατο καὶ ἐκ λιμοῦ ἐξείλατο διαθρέψας, ἐκ νόσου ἰάσατο, ἐκ γλώσσης πονηρᾶς ἐσκέπασε. περὶ πάντων σοι διὰ Χριστοῦ εὐχαριστοῦμεν, ὁ καὶ φωνὴν ἔναρθρον εἰς ἐξομολόγησιν δωρησάμενος καὶ γλῶσσαν εὐάρμοστον δίκην πλήκτρου ὡς ὄργανον ὑποθεὶς καὶ γεῦσιν πρόςφορον καὶ ἁφὴν κατάλληλον καὶ ὅρασιν θέας καὶ ἀκοὴν φωνῆς καὶ ὄσφρησιν ἀτμῶν καὶ χεῖρας εἰς ἔργον καὶ πόδας πρὸς ὁδοιπορίαν. καὶ ταῦτα πάντα ἐκ μικρᾶς σταγόνος διαπλάττεις ἐν μήτρᾳ καὶ ψυχὴν ἀθάνατον μετὰ τὴν μόρφωσιν χαρίζῃ καὶ προάγεις εἰς φῶς. τὸ λογικὸν ζῶον, τὸν ἄνθρωπον, νόμοις ἐπαίδευσας, δικαιώμασιν ἐφαίδρυνας, πρὸς ὀλίγον ἐπάγων διάλυσιν τὴν ἀνάστασιν ἐπηγγείλω. ποῖος τοιγαροῦν αὐτάρκης βίος, αἰώνων δὲ μῆκος πόσον διαρκέσει ἀνθρώποις πρὸς εὐχαριστίαν; ἢ τὸ μὲν πρὸς ἀξίαν ἀδύνατον, τὸ δὲ κατὰ δύναμιν εὐαγές. ἐῤῥύσω γὰρ ἀσεβείας πολυθέων καὶ χριστοκτόνων αἱρέσεως ἐξείλου, πεπλανημένης ἀγνοίας ἠλευθέρωσας, τὸν Χριστὸν ἀπέστειλας εἰς ἀνθρώπους θεὸν ὄντα μονογενῆ, τὸν παράκλητον ἐνῴκισας ἡμῖν, ἀγγέλους ἐπέστησας, τὸν διάβολον ᾔσχυνας, οὐκ ὄντας ἐποίησας, γενομένους φυλάσσεις, ζωὴν ἐπιμετρεῖς, χορηγεῖς τροφὴν, μετάνοιαν ἐπηγγείλω. ὑπὲρ ἁπάντων σοι ἡ δόξα καὶ τὸ σέβας διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ταῦτα μελετᾶτε, ἀδελφοὶ, καὶ εἴη ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ καὶ αὐτὸν ἀποστείλαντος καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἐλευθερώσαντος ἐκ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης καὶ ζωὴν ἐπαγγειλαμένου τοῖς δι' αὐτοῦ πιστεύσασιν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεόν.

Ὅπως μὲν οὖν ὀφείλουσι ζῆν οἱ κατὰ Χριστὸν μεμυημένοι καὶ οἵας εὐχαριστίας ἀναπέμπειν τῷ θεῷ διὰ Χριστοῦ, εἴρηται διὰ τῶν προλαβόντων· δίκαιον δὲ, μηδὲ τοὺς ἀμυήτους καταλιπεῖν ἀβοηθήτους.

39. Ὁ μέλλων τοίνυν κατηχεῖσθαι τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας παιδευ-

έσθω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τὴν περὶ τοῦ ἀγεννήτου γνῶσιν, τὴν περὶ υἱοῦ μονογενοῦς ἐπίγνωσιν, τὴν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος πληροφορίαν. μανθανέτω δημιουργίας διαφόρου τάξιν, προνοίας εἱρμὸν, νομοθεσίας διαφόρου δικαιοτήρια. παιδευέσθω, διὰ τί κόσμος γέγονε καὶ διὸ κοσμοπολίτης ὁ ἄνθρωπος κατέστη. ἐπιγινωσκέτω τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, οἷά τις ὑπάρχει. παιδευέσθω, ὅπως ὁ θεὸς τοὺς πονηροὺς ἐκόλασεν ὕδατι καὶ πυρὶ, τοὺς δ' ἁγίους ἐδόξασε καθ' ἑκάστην γενεὰν, λέγω δὴ τὸν Σὴθ, τὸν Ἐνὼς, τὸν Ἐνὼχ, τὸν Νῶε, τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ἐκγόνους αὐτοῦ, τὸν Μελχισεδὲκ καὶ τὸν Ἰὼβ καὶ τὸν Μωσέα, Ἰησοῦν τε καὶ Χαλὲβ καὶ Φινεὲς τὸν ἱερέα καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην γενεὰν ὁσίους—ὅπως τε προνοούμενος οὐκ ἀπεστράφη ὁ θεὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἀλλὰ ἀπὸ πλάνης καὶ ματαιότητος εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλει κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀπὸ τῆς δουλείας καὶ ἀσεβείας εἰς ἐλευθερίαν καὶ εὐσέβειαν ἐπανάγων, ἀπὸ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην, ἀπὸ θανάτου αἰωνίου εἰς ζωὴν ἀΐδιον. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα μανθανέτω ἐν τῇ κατηχήσει ὁ προσιών. προσκυνείτω δὲ ὁ χειροθετῶν αὐτὸν τὸν θεὸν τὸν τῶν ὅλων δεσπότην, εὐχαριστῶν ὑπὲρ τοῦ πλάσματος, ὅτι κατέπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ Χριστὸν ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἐξαλείψας τὰς ἀνομίας καὶ ἵνα ἀφῇ τὰς ἀσεβείας καὶ τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἁγιάσῃ δὲ τὸν ἄνθρωπον κατ' εὐδοκίαν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, συστήσῃ δὲ καὶ συνετίσῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ φωτίσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς κατανόησιν τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, γνωρίσῃ αὐτῷ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης, ὅπως ἂν μισήσῃ πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας, πορεύηται δὲ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας εἰς τὸ καταξιωθῆναι αὐτὸν τοῦ λούτρου τῆς παλιγγενεσίας εἰς υἱοθεσίαν τὴν ἐν Χριστῷ, ἵνα σύμφυτος γενόμενος τῇ ὁμοιότητι τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐνδόξου κοινωνίας νεκρωθῇ μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζήσῃ δὲ τῷ θεῷ κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ πρᾶξιν καὶ ἐν τῷ βίβλῳ τῶν ζώντων συναριθμηθῇ. καὶ μετὰ τὴν εὐχαριστίαν ταύτην παιδευσάτω αὐτὸν τὰ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρωπήσεως, τά τε περὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως.

40. καὶ ὅταν ᾖ πρὸς αὐτὸ λοιπὸν τὸ βαπτισθῆναι, ὁ κατηχηθεὶς μαν-

θανέτω τὰ περὶ τῆς ἀποταγῆς τοῦ διαβόλου καὶ τὰ περὶ τῆς συνταγῆς τοῦ Χριστοῦ. δεῖ γὰρ αὐτὸν πρῶτον μὲν ἀποσχέσθαι τῶν ἐναντίων καὶ τότε ἐντὸς γενέσθαι τῶν μυστηρίων, προκαθάραντα ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν πάσης κακοηθείας σπίλου τε καὶ ῥυτίδος καὶ τότε τῶν ἁγίων μεταλαχεῖν. ὡς γὰρ γεωργὸς ἄριστος ἐκκαθαίρει τὴν ἄρουραν πρότερον τῶν ὑπερφυουσῶν[1] ἐν αὐτῇ ἀκανθῶν καὶ τότε σπείρει τὸν πυρὸν—οὕτω δεῖ καὶ ὑμᾶς πρότερον πᾶσαν ἀσέβειαν ἐξελόντας ἀπ' αὐτῶν τότε τὴν εὐσέβειαν αὐτοῖς ἐγκαταβάλλεσθαι καὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτοὺς ἀξιῶσαι. καὶ γὰρ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν οὕτως ἡμῖν παρῄνεσεν εἰπών· μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη—καὶ τότε ἐπήγαγε τό· καὶ βαπτίσατε αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀπαγγελλέτω οὖν ὁ βαπτιζόμενος ἐν τῷ ἀποτάσσεσθαι·

41. Ἀποτάσσομαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ καὶ ταῖς πομπαῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς λατρείαις αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐφευρέσεσιν αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν.

μετὰ δὲ τὴν ἀποταγὴν συντασσόμενος λεγέτω, ὅτι

καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ καὶ πιστεύω καὶ βαπτίζομαι εἰς ἕνα ἀγέννητον μόνον ἀληθινὸν θεὸν παντοκράτορα, τὸν πατέρα τοῦ Χριστοῦ, κτίστην καὶ δημιουργὸν τῶν ἁπάντων, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως τὸν πρὸ αἰώνων εὐδοκίᾳ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα [οὐ κτισθέντα], δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα, τὸν ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν κατελθόντα ἐξ οὐρανῶν καὶ σάρκα ἀναλαβόντα καὶ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας γεννηθέντα καὶ πολιτευσάμενον ὁσίως μετὰ τοὺς νόμους τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ καὶ σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ ἀποθανόντα ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν μετὰ τὸ παθεῖν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεσθέντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καὶ πάλιν ἐρχόμενον ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. βαπτίζομαι καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τουτέστι τὸν παράκλητον, τὸ ἐνεργῆσαν ἐν πᾶσι τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἁγίοις, ὕστερον δὲ ἀποσταλὲν καὶ

[1] ὑφερπουσῶν g.

τοῖς ἀποστόλοις παρὰ τοῦ πατρὸς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τοὺς ἀποστόλους δὲ πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν καὶ εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

καὶ μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην κατ' ἀκολουθίαν ἔρχεται καὶ εἰς τὴν τοῦ ἐλαίου χρίσιν. **42.** εὐλογεῖται δὲ τοῦτο παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ προκατασκευὴν τοῦ βαπτίσματος. ἐπικαλεῖται γὰρ οὗτος τὸν ἀγέννητον θεὸν, τὸν πατέρα τοῦ Χριστοῦ, τὸν βασιλέα πάσης αἰσθητῆς καὶ νοητῆς φύσεως, ἵνα ἁγιάσῃ τὸ ἔλαιον τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ καὶ δώσῃ χάριν πνευματικὴν καὶ δύναμιν ἐνεργητικὴν, ἄφεσίν τε ἁμαρτιῶν καὶ προπαρασκευὴν ὁμολογίας βαπτίσματος, ὥστε τὸν χριόμενον ἀπολυθέντα πάσης ἀσεβείας ἄξιον γενέσθαι τῆς μυήσεως κατ' ἐντολὴν τοῦ μονογενοῦς. **43.** εἶτα ἔρχεται εἰς τὸ ὕδωρ. εὐλογεῖ καὶ δοξάζει τὸν δεσπότην θεὸν τὸν παντοκράτορα, τὸν πατέρα τοῦ μονογενοῦς θεοῦ εὐχαριστῶν ὁ ἱερεὺς, ὅτι ἀπέστειλεν ἐνανθρωπῆσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς σώσῃ, ὅτι ἠνέσχετο τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑπήκοον αὐτὸν γενέσθαι ἐν πᾶσι, κηρῦξαι βασιλείαν οὐρανῶν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, νεκρῶν ἀνάστασιν. ἐπὶ τούτοις προσκυνεῖ αὐτὸν τὸν μονογενῆ θεὸν μετ' αὐτὸν καὶ δι' αὐτὸν εὐχαριστῶν αὐτῷ τῷ ἀναδέξασθαι αὐτὸν τὸν ὑπὲρ πάντων θάνατον διὰ τοῦ σταυροῦ, οὗ τύπον ἔδωκε τὸ βάπτισμα τῆς παλιγγενεσίας. δοξάζει τε, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ θεὸς, ὁ τῶν ὅλων κύριος ἐν ἁγίῳ πνεύματι, οὐκ ἀπέρριψε τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἀλλὰ διαφόροις καιροῖς διαφόρους προνοίας ἐποιήσατο· τῷ δὲ Ἀδὰμ αὐτῷ ἐν παραδείσῳ πρῶτον μὲν τρυφῆς λόγῳ τὸν παράδεισον οἰκητήριον δοὺς, ἔπειτα προνοίας λόγῳ ἐντολὴν ποιησάμενος, ἁμαρτόντα δὲ δικαιοσύνῃ ἐξώσας, ἀγαθότητι δὲ μὴ ἀποῤῥίψας εἰς τὸ παντελὲς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν διαφόρως παιδεύσας· δι' ὃν ἐπὶ τὸ τέρμα τοῦ αἰῶνος ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἄνθρωπον γενέσθαι δι' ἀνθρώπους καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἀναδέξασθαι χωρὶς ἁμαρτίας. αὐτὸν οὖν καὶ νῦν παρακαλείτω ὁ ἱερεὺς πρὸς τῷ βαπτίσματι καὶ λεγέτω ὅτι

κάτιδε ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο, δὸς δὲ χάριν καὶ δύναμιν, ὥστε τὸν βαπτιζόμενον κατ' ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ σου αὐτῷ συσταυρωθῆναι καὶ συναποθανεῖν καὶ συνταφῆναι καὶ συναναστῆναι εἰς υἱοθεσίαν τὴν ἐν αὐτῷ, τῷ νεκρωθῆναι μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῆσαι δὲ τῃ δικαιοσύνῃ.

καὶ μετὰ τοῦτο βαπτίσας αὐτὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος χρισάτω μύρῳ, ἐπιλέγων·

44. Κύριε ὁ θεὸς, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀδέσποτος, ὁ τῶν ὅλων κύριος, ὁ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως τοῦ εὐαγγελίου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν εὔοσμον παρασχόμενος — σὺ καὶ νῦν τοῦτο τὸ μύρον δὸς ἐνεργὲς γενέσθαι ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὥστε βεβαίαν καὶ πάγιον ἐν αὐτῷ τὴν εὐωδίαν μεῖναι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ συναποθανόντα αὐτὸν συναναστῆναι καὶ συζῆσαι αὐτῷ.

ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα λεγέτω. ἑκάστου γὰρ ἡ δύναμις τῆς χειροθεσίας ἐστὶν αὕτη. ἐὰν γὰρ μὴ εἰς ἕκαστον τούτων ἐπίκλησις γένηται ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς ἱερέως τοιαύτη τις, εἰς ὕδωρ μόνον καταβαίνει ὁ βαπτιζόμενος ὡς οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀποτίθεται μόνον τὸν ῥύπον τοῦ σώματος, οὐ τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς. μετὰ τοῦτο ἑστὼς προσευχέσθω τὴν εὐχὴν, ἣν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ κύριος· ἀναγκαίως δὲ τὸν ἀναστάντα δεῖ ἑστάναι καὶ προσεύχεσθαι διὰ τὸ τὸν ἐγειρόμενον ὄρθιον εἶναι· καὶ αὐτὸς οὖν συναποθανὼν τῷ Χριστῷ καὶ συνεγερθεὶς στηκέτω. προσευχέσθω δὲ κατὰ ἀνατολὰς, καὶ γὰρ καὶ τοῦτο γέγραπται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν παραλειπομένων, [a] ὅτι μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸν ναὸν τοῦ κυρίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σολομῶνος ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκαινισμῷ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ ψαλτῳδοὶ μετὰ κυμβάλων καὶ ψαλτηρίων εἱστήκεισαν κατὰ ἀνατολὰς αἰνοῦντες καὶ ἐξομολογούμενοι καὶ λέγοντες· αἰνεῖτε τὸν κύριον, ὅτι ἀγαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. **45.** προσευχέσθω δὲ ταῦτα μετὰ τὴν προτέραν εὐχὴν λέγων·

ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, δός μοι σῶμα ἄσπιλον, καρδίαν καθαρὰν, νοῦν ἐγρηγορότα, γνῶσιν ἀπλανῆ, πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησιν πρὸς κτῆσιν καὶ πληροφορίαν τῆς

[a] 2 Par. 5, 12.

ἀληθείας διὰ τοῦ Χριστοῦ σου, δι' οὗ σοι δόξα ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ταῦτα καὶ περὶ τῶν κατηχουμένων δίκαιον ἡγησάμεθα διατάξασθαι.

46. Περὶ δὲ τῶν ὑφ' ἡμῶν χειροτονηθέντων ἐπισκόπων ἐν τῇ ζωῇ τῇ ἡμετέρᾳ γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι εἰσὶν οὗτοι· Ἱεροσολύμων μὲν Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου ἀδελφὸς, οὗ τελευτήσαντος δεύτερος Συμεὼν ὁ τοῦ Κλεόπα, μεθ' ὃν τρίτος Ἰούδας Ἰακώβου.

Καισαρείας δὲ τῆς Παλαιστίνης πρότερον μὲν Ζακχαῖος ὁ ποτὲ τελώνης, μεθ' ὃν Κορνήλιος καὶ τρίτος Θεόφιλος.

Ἀντιοχείας δὲ Εὐόδιος μὲν ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου, Ἰγνάτιος δὲ ὑπὸ Παύλου.

τῆς δὲ Ἀλεξανδρέων Ἀννιανὸς πρῶτος ὑπὸ Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ κεχειροτόνηται, δεύτερος δὲ Ἀβίλλιος ὑπὸ Λουκᾶ, καὶ αὐτοῦ εὐαγγελιστοῦ.

τῆς δὲ Ῥωμαίων ἐκκλησίας Λῖνος μὲν ὁ Κλαυδίας πρῶτος ὑπὸ Παύλου, Κλήμης δὲ μετὰ τὸν Λίνου θάνατον ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου δεύτερος κεχειροτόνηται.

τῆς δὲ Ἐφέσου Τιμόθεος μὲν ὑπὸ Παύλου, Ἰωάννης δὲ ὑπ' ἐμοῦ Ἰωάννου.

Σμύρνης δὲ Ἀρίστων πρῶτος, μεθ' ὃν Στρατέας ὁ Λωΐδος καὶ τρίτος Ἀρίστων.

Περγάμου δὲ Γάϊος καὶ Φιλαδελφίας Δημήτριος ὑπ' ἐμοῦ [Ἰωάννου], ὑπὸ δὲ Παύλου Λούκιος Κεγχρεῶν καὶ τῆς Κρήτης Τίτος, Διονύσιος δὲ ἐν Ἀθήναις, τῆς δὲ ἐν Φοινίκῃ Τριπόλεως Μαρώνης, τῆς δὲ ἐν Φρυγίᾳ Λαοδικείας Ἄρχιππος, Κολοσσαέων δὲ Φιλήμων, Βεροίας δὲ τῆς κατὰ Μακεδονίαν Ὀνήσιμος ὁ Φιλήμονος, Κρήσκης δὲ τῶν κατὰ Γαλατίαν ἐκκλησιῶν, Ἀκύλας δὲ καὶ Νικήτης τῶν κατὰ Ἀσίαν παροικιῶν, Κρίσπος δὲ τῆς κατὰ Αἴγιναν ἐκκλησίας.

οὗτοι οἱ ὑφ' ἡμῶν ἐμπιστευθέντες τὰς ἐν κυρίῳ παροικίας, ὧν τῆς διδασκαλίας μνημονεύοντες πάντοτε παραφυλάσσεσθε τοὺς ἡμετέρους λόγους. καὶ εἴη ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν νῦν τε καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους χρόνους, ὡς αὐτὸς εἴρηκεν ἡμῖν μέλλων ἀναλαμβάνεσθαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ θεὸν καὶ

πατέρα. [a]ἰδοὺ γάρ, φησίν, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

47. Προσευχὴ ἑωθινή.

Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

αἰνοῦμέν σε, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, δοξολογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε διὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως—σὲ τὸν ὄντα θεὸν ἀγέννητον, ἕνα, ἀπρόσιτον μόνον—διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν.

κύριε, βασιλεῦ ἐπουράνιε, θεὲ πάτερ παντόκρατορ, κύριε ὁ θεός, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, ὃς αἴρει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ. [b]ὅτι σὺ μόνος ἅγιος, σὺ μόνος κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς τοῦ θεοῦ πάσης γενητῆς φύσεως, τοῦ βασιλέως ἡμῶν· δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας.

48. Ἑσπερινός.

[c]Αἰνεῖτε, παῖδες, κύριον· αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κυρίου.

αἰνοῦμέν σε, ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν. κύριε βασιλεῦ, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, ὃς αἴρει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου—σοὶ πρέπει αἶνος, σοὶ πρέπει ὕμνος, σοὶ δόξα πρέπει τῷ θεῷ καὶ πατρὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι τῷ παναγίῳ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

[d]νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.

49. Εὐχὴ ἐπ' ἀρίστῳ.

Εὐλογητὸς εἶ, κύριε, ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου, ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί. πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

[a] Mth. 28, 10. [b] Const. 8, 13. [c] Ps. 112, 1. [d] Lc. 2, 49.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ·

SIVE

CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM

LIBER OCTAVUS.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΕΡΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΩΝ.

⁂ Quæ Græco, Coptæ et Syro communia sunt, literis maximis scripta invenientur, minoribus, quæ Græco et Coptæ, minimis quæ Græco soli nota.

1. Τοῦ θεοῦ *καὶ σωτῆρος ἡμῶν* Ἰησοῦ Χριστοῦ *τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ἡμῖν παραδιδόντος μυστήριον καὶ προςκαλουμένου Ἰουδαίους τε καὶ* Ἕλληνας[1] *εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ*[2] *ἀληθινοῦ* θεοῦ. *τοῦ μόνου πατρὸς*[3] (*καθὼς αὐτός που* [*ὁ κύριός*] *φησιν εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν πιστευσάντων*[4]· [a]*ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις* [*οὓς ἔδωκάς μοι*], *τὸ ἔργον, ὃ ἔδωκάς μοι,* [*ἵνα ποιήσω*] *ἐτελείωσα*) — *καὶ περὶ ἡμῶν λέγοντος τῷ πατρί·* [b]*πάτερ ἅγιε, εἰ καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἀλλ' ἐγώ σε ἔγνων καὶ οὗτοί σε ἔγνωσαν* — *εἰκότως ὡσὰν τετελειωμένων ἡμῶν φησι πᾶσιν ἅμα περὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ*[5] *πνεύματος διδομένων*[6] *χαρισμάτων· σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις*[7] *λαλήσουσιν, ὄφεις ἀροῦσι*[8] *κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει, ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἕξουσιν — τούτων τῶν χαρισμάτων πρότερον μὲν ἡμῖν δοθέντων τοῖς ἀποστόλοις μέλλουσι τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλειν πάσῃ τῇ κτίσει, ἔπειτα*

[a] Joh. 17, 6. 4. [b] Joh. 17, 11. 25.

[1] *πάντας* add. C. [2] *ἑνὸς καὶ μόνου* add. G.
[3] *τοῦ μ. π.* om. G. sed *πατρὸς αὐτοῦ* g. [4] *εἰς αὐτὸν* add. C.
[5] *ἁγίου αὐτοῦ* add. C. [6] *ἡμῖν* add. C.
[7] *καιναῖς* add. G. [8] *ταῖς χερσὶν αὐτῶν* add. C.

δὲ τοῖς δι' ἡμῶν πιστεύσασι[1] χορηγουμένων, οὐκ εἰς τὴν [ἡμῶν] τῶν ἐνεργούντων ὠφέλειαν, ἀλλ'[2] ἵνα οὓς οὐκ ἔπεισεν ὁ λόγος, τούτους ἡ τῶν σημείων δυςωπήσῃ δύναμις. τὰ γὰρ σημεῖα οὐ τοῖς πιστοῖς ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων. οὔτε γὰρ τὸ δαίμονας ἐκβάλλειν ἡμέτερον κέρδος, ἀλλὰ τῶν ἐνεργείᾳ κυρίου[3] καθαιρομένων, καθὼς αὐτός που παιδεύων ἡμᾶς ὁ κύριος[4] δείκνυσι λέγων· [a]μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπακούουσιν, ἀλλὰ χαίρετε, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τῷ οὐρανῷ — ἐπειδὴ τὸ μὲν[5] αὐτοῦ[6] δυνάμει γίνεται, τὸ δὲ[7] ἡμετέρᾳ διανοίᾳ καὶ σπουδῇ (δῆλον, ὅτι βοηθουμένων[8] ὑπ' αὐτοῦ.) οὐκ ἐπάναγκες οὖν[9] πάντα πιστὸν δαίμονας ἐκβάλλειν ἢ νεκροὺς ἀνιστᾶν ἢ γλώσσαις λαλεῖν, ἀλλὰ τὸν ἀξιωθέντα χαρίσματος[10] ἐπί τινι αἰτίᾳ χρησίμῃ εἰς σωτηρίαν τῶν ἀπίστων, δυςωπουμένων πολλάκις οὐ τῇ τῶν λόγων ἀποδείξει, ἀλλὰ τῇ τῶν σημείων ἐνεργείᾳ, ἀξίων ὄντων σωτηρίας[11]· οὐδὲ γὰρ πάντες[12] οἱ ἀσεβεῖς ὑπὸ τῶν θαυμάτων ἐντρέπονται, καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ὁ θεὸς, ὡς ὅταν λέγῃ ἐν τῷ νόμῳ, [b]ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις καὶ οὐ μὴ πιστεύσωσιν.[13] οὔτε γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευσαν τῷ θεῷ, Μωσέως[14] τοσαῦτα σημεῖα

[a] Luc. 10, 20. [b] Is. 28, 11. 1 Cor. 14, 21.

[1] ἀναγκαίως add. G.

[2] ὑμῶν — ἡμεῖς θεοῦ ἐσμεν — εἰς ὑμῶν δὲ τῶν ἀπίστων οἱ μεθ' (ita Theb. pro quo Memph. τῶν πιστευσάντων δι') ἡμῶν add. C. εἰς τὴν ἀπίστων συγκατάθεσιν add. g.

[3] Ἰησοῦ Χριστοῦ add. C.

[4] θεὸς ἡμῶν pro κ. C.

[5] δαιμόνια ἐκβάλλειν add. C.

[6] ἡμετέρᾳ C. et postea οὐ γίν.

[7] γράφεσθαι τὰ ὀνόματα ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ add. C.

[8] βοηθουμένοις. G.

[9] νῦν. C.

[10] ἀλλὰ ὁ ἀξιωθεὶς τούτων τῶν χαρισμάτων ἀξιωθήσεται πάντως οὐκ. sic C. et versio arabica.

[11] εἴ ποτε σωθῶσιν C. ut videtur.

[12] πάντες om. C.!

[13] ἐμοὶ, λέγει κύριος add. C.

[14] τοῦ προφήτου add. C.

καὶ τέρατα πεποιηκότος, οὔτε τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων τῷ ὡς Μωσεῖ[1] Χριστῷ, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν αὐτοῖς θεραπεύσαντι. καὶ οὔτε ἐκείνους ἐδυςώπησε ῥάβδος ἐμψυχουμένη εἰς ὄφιν[2] καὶ χεὶρ λευκαινομένη καὶ Νεῖλος[3] αἱματούμενος—οὔτε τούτους τυφλοὶ ἀναβλέποντες καὶ χωλοὶ περιπατοῦντες καὶ νεκροὶ ἀνιστάμενοι. καὶ τῷ μὲν ἀνθίσταντο Ἰάννης καὶ Ἰαμβρῆς, τῷ δὲ[4] Ἄννας καὶ Καιάφας. οὕτως οὐ πάντας δυςωπεῖ τὰ σημεῖα, ἀλλὰ μόνους τοὺς εὐγνώμονας, ὧν καὶ χάριν εὐδοκεῖ ὁ θεὸς ἐπιτελεῖσθαι δυνάμεις, ὡς σοφὸς οἰκονόμος, οὐ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἰσχύϊ, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει. ταῦτα δέ φαμεν ἐπὶ τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι τοὺς λαβόντας χαρίσματα τοιάδε κατὰ τῶν μὴ λαβόντων· χαρίσματα δὲ λέγομεν[5] τὰ διὰ τῶν σημείων, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος πιστεύσας διὰ Χριστοῦ[6] εἰς τὸν θεόν, ὃς οὐκ εἴληφε χάρισμα πνευματικόν[7]· αὐτό τε γὰρ τὸ ἀπαλλαγῆναι πολυθέου ἀσεβείας καὶ πιστεῦσαι θεῷ πατρὶ διὰ Χριστοῦ[8] χάρισμά ἐστι θεοῦ, τό τε[9] ἀποῤῥῖψαι τὸ ἰουδαϊκὸν κάλυμμα καὶ πιστεῦσαι, ὅτι εὐδοκίᾳ θεοῦ ὁ πρὸ αἰώνων μονογενὴς[10] ἐν ὑστέρῳ καιρῷ ἐκ[11] παρθένου[12] γεγέννηται δίχα ὁμιλίας[13] ἀνδρὸς καὶ ὅτι ἐπολιτεύσατο ὡς ἄνθρωπος[14] ἄνευ ἁμαρτίας, πληρώσας πᾶσαν δικαιοσύνην τὴν τοῦ νόμου καὶ ὅτι συγχωρήσει θεοῦ[15] σταυρὸν ὑπέμεινεν αἰσχύνης καταφρονήσας ὁ θεὸς λόγος καὶ ὅτι ἀπέθανε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη[16] διὰ τριῶν ἡμερῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνά-

[1] ὑπὲρ Μωσῆν C.=qui Mose major erat.
[2] διὰ τῆς χειρὸς Μωσέως τοῦ θεράποντος αὐτοῦ add. C.
[3] aqua. C. [4] κυρίῳ add. C. [5] τοῦ θεοῦ add. C.
[6] τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου C. pro Χρ. [7] παρ' αὐτοῦ add. C.
[8] καὶ Χριστῷ καὶ πνεύματι ἁγίῳ C. [9] μάλιστά τε τό. C.
[10] ὁ πρ. α. om. καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ ὃς μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ πατρὸς ἦν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος ἁγίου. C.
[11] Μαρίας τῆς add. C. [12] ἀμώμου add. C. [13] σπέρματος. C.
[14] ἐν ἀνθρώποις. C. [15] πατρός. C. [16] e mortuis add. C.

στασιν τεσσαράκοντα ἡμέρας παραμείνας τοῖς ἀποστόλοις καὶ πληρώσας[1] πᾶσαν διάταξιν ἀνελήφθη ἐπ' ὄψεσιν αὐτῶν πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν θεὸν καὶ πατέρα.[2] ὁ ταῦτα πιστεύσας οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀλόγως, ἀλλὰ κρίσει καὶ πληροφορίᾳ, χάρισμα εἴληφεν ἐκ θεοῦ[3], ὡςαύτως δὲ καὶ ὁ πάσης αἱρέσεως ἀπαλλαγείς. μὴ οὖν τις τῶν ποιούντων σημεῖα καὶ τέρατα κρινέτω τινὰ τῶν πιστῶν μὴ ἀξιωθέντα ἐνεργεῖν, διάφορα γάρ ἐστι τὰ τοῦ θεοῦ χαρίσματα, παρ' αὐτοῦ διὰ Χριστοῦ[4] διδόμενα, καὶ σὺ μὲν εἴληφας τοῦτο, ἐκεῖνος δὲ ἄλλο τι· ἢ γὰρ λόγον σοφίας ἢ γνώσεως ἢ διακρίσεως πνευμάτων ἢ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων ἢ λόγον διδακτικὸν ἢ ἀνεξικακίαν ἢ ἐγκράτειαν.[5] καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς, ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιτελῶν τὰ σημεῖα, οὐ κατεπήρθη τῶν ὁμοφύλων[6] καὶ θεὸς κληθεὶς οὐκ ἠλαζονεύσατο κατὰ τοῦ ἰδίου προφήτου Ἀαρών. ἀλλ' οὔτε ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, ἡγησάμενος μετ' αὐτὸν τοῦ λαοῦ, κἂν τῷ πρὸς τοὺς Ἰεβουσαίους πολέμῳ στήσας τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼν καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα Αἰλὼν διὰ τὸ μὴ αὐταρκεῖν πρὸς τὴν νίκην τὴν ἡμέραν, ἐπήρθη κατὰ τοῦ Φινεὲς ἢ τοῦ Χαλέβ. οὔτε Σαμουὴλ τοσαῦτα[7] παράδοξα ποιήσας παρ' οὐδὲν ἡγήσατο τὸν θεοφιλῆ Δαβὶδ, καίτοιγε ἀμφότεροι προφῆται καὶ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς, ὁ δὲ βασιλεύς. καὶ ἑπτὰ χιλιάδων ὑπαρχουσῶν ἐν Ἰσραὴλ τῶν μὴ καμψάντων γόνυ τῇ Βάαλ μόνος Ἠλίας ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Ἐλισσαῖος θαυματοποιοὶ γεγέννηνται, ἀλλ' οὔτε Ἠλίας τὸν οἰκονόμον Ἀβδιοὺ ἐξεμυκτήρισε, φοβούμενον μὲν τὸν θεὸν, οὐ[8] ποιοῦντα δὲ σημεῖα, οὔτε Ἐλισσαῖος τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν φρίττοντα τοὺς πολε-

[1] διατάξας. C.
[2] πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα θεόν. C.
[3] πατρός. C.
[4] διὰ Χρ. om. C.
[5] ἔννομον add. G.
[6] ἀδελφῶν. C.
[7] ταῦτα πάντα τά. C.
[8] stupide negationem om. C.

μίους[1] ὑπερεῖδεν. ἀλλὰ γὰρ οὔτε Δανιὴλ ὁ σοφὸς ῥυσθεὶς δεύτερον ἐκ στόματος λεόντων, οὔτε οἱ τρεῖς[2] παῖδες[3] ἐκ καμίνου πυρὸς ἐξουδένωσαν τοὺς λοιποὺς τῶν ὁμοφύλων[4]· ἠπίσταντο γάρ, ὅτι οὐ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει περιεγένοντο τῶν δεινῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ ἰσχύϊ καὶ σημεῖα ἐπετέλουν καὶ τῶν δυςχερῶν ἀπηλλάττοντο. οὐκοῦν μηδεὶς ὑμῶν ἐπαιρέσθω κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, κἂν προφήτης ᾖ κἂν θαυματοποιός. εἰ γὰρ δοθῇ μηκέτι εἶναί που ἄπιστον, περιττὴ λοιπὸν ἔσται πᾶσα σημείων ἐνέργεια. τὸ μὲν γὰρ εἶναι εὐσεβῆ ἐκ τῆς τοῦ τινος εὐνοίας, τὸ δὲ θαυματοποιεῖν ἐκ τῆς τοῦ ἐνεργοῦντος δυνάμεως, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἡμᾶς αὐτοὺς ὁρᾷ, τὸ δὲ δεύτερον θεὸν τὸν ἐνεργοῦντα, δι' ἃς προείπομεν αἰτίας. οὐκοῦν μήτε βασιλεὺς ἐξουθενείτω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατηγοὺς[5] μήτε ἄρχοντες τοὺς ὑπηκόους. μὴ ὄντων γὰρ τῶν ἀρχομένων περιττοὶ οἱ ἄρχοντες καὶ μὴ ὄντων στρατηγῶν οὐ στήσεται ἡ βασιλεία. ἀλλὰ μηδὲ ἐπίσκοπος ἐπαιρέσθω κατὰ τῶν διακόνων ἢ τῶν πρεσβυτέρων, μήτε μὴν οἱ πρεσβύτεροι κατὰ τοῦ λαοῦ· ἐξ ἀλλήλων γάρ ἐστιν ἡ σύστασις τοῦ συναθροίσματος.[6] ὅ τε γὰρ[7] ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι[8] τίνων εἰσὶν ἱερεῖς; καὶ οἱ λαϊκοὶ τίνων εἰσὶ λαϊκοί;[9] καὶ τὸ μὲν εἶναι χριστιανὸν ἐφ' ἡμῖν[10], τὸ δὲ ἀπόστολον ἢ ἐπίσκοπον ἢ ἄλλο τι οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ ἐπὶ τῷ διδόντι θεῷ τὰ χαρίσματα.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω διὰ τοὺς ἀξιωθέντας χαρισμάτων ἢ ἀξιωμάτων, 2. ἐκεῖνο δὲ προςτίθεμεν τῷ λόγῳ, ὅτι οὔτε πᾶς ὁ προφητεύων ὅσιος[11] οὔτε πᾶς ὁ δαίμονας

[1] circumstantes add. C. [2] ἅγιοι add. C. [3] ῥυσθέντες supplet C.
[4] nil C. nisi τοὺς φίλους pro τ. λ. τ. ὁ.
[5] τὰς . . . . στρατιὰς M. et Arabs al'asâkira.
[6] εἰ γὰρ οὐκ ἔστι λαικὸς add. C. [7] γὰρ om. C.
[8] διὰ add. C. [9] ἱερεῖς et seqq. om. C.
[10] πᾶσιν add. C. [11] εὐσεβής. C.

ἐλαύνων ἅγιος. καὶ γὰρ καὶ Βαλαὰμ, ὁ τοῦ Βεὼρ, ὁ μάντις, προεφήτευσε δυςσεβὴς ὤν, καὶ Καιάφας ὁ ψευδώνυμος ἱερεύς· πολλὰ δὲ καὶ ὁ διάβολος προλέγει καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν δαίμονες —καὶ οὐ παρὰ τοῦτο μέν ἐστιν αὐτοῖς εὐσεβείας σπινθὴρ, ἀγνοίᾳ γάρ εἰσι πεπιεσμένοι[1] δι' ἑκούσιον μοχθηρίαν. δῆλον οὖν, ὅτι οἱ ἀσεβεῖς, κἂν προφητεύωσιν, οὐ καλύπτουσι διὰ τῆς προφητείας τὴν ἑαυτῶν ἀσέβειαν οὐδὲ οἱ δαίμονες[2] δαίμονας ἐλαύνοντες ἐκ τῆς τούτων ὑποχωρήσεως ὁσιωθήσονται· ἀλλήλους γὰρ ἀπατῶσι[3] καθάπερ οἱ τὰς παιδιὰς γέλωτος ἕνεκεν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τοὺς προςανέχοντας αὐτοῖς ἀπολλύουσιν.[4] οὔτε δὲ βασιλεὺς δυςσεβὴς ἔτι βασιλεὺς ὑπάρχει, ἀλλὰ τύραννος, οὔτε ἐπίσκοπος ἀγνοίᾳ ἢ κακονοίᾳ πεπιεσμένος[5] ἐπίσκοπός ἐστιν, ἀλλὰ ψευδώνυμος, οὐ παρὰ θεοῦ ἀλλὰ παρὰ ἀνθρώπων προβληθεὶς, ὡς Ἀνανίας καὶ Σαμαίας ἐν Ἰσραὴλ[6] καὶ Σεδεκίας καὶ Ἀχίας, οἱ ἐν Βαβυλῶνι ψευδοπροφῆται[7] καὶ ὡς[8] Βαλαὰμ ὁ μάντις, ὃς[9] τιμωρίαν ἔτισε διαφθείρας τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῷ Βεελφεγὼρ[10], καὶ ὡς οἱ υἱοὶ Σκευᾶ ἐπιχειροῦντες δαίμονας[11] ἐλαύνειν ὑπ' αὐτῶν τραυματίαι γενόμενοι ἔφυγον ἀπρεπῶς καὶ ὡς[12] οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα ἀσεβήσαντες[13] παντοίας τιμωρίας ἔτισαν. δῆλον οὖν, ὡς καὶ οἱ ψευδώνυμοι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι οὐκ ἐκφεύξονται τὴν παρὰ θεοῦ δίκην[14]· ῥηθήσεται γὰρ αὐτοῖς[15]· [a]ὑμεῖς οἱ ἱερεῖς οἱ φαυλίζοντές μου τὸ[16] ὄνομα, παραδώσω ὑμᾶς εἰς σφαγὴν ὡς Σεδεκίαν καὶ

[a] Jer. 29, 22.

[1] πεποιηκότες M., πεπεισμένοι Theb. [2] δαίμονες om. G.
[3] ἀλλήλοις γὰρ ὑποτάσσονται M. et Arabs, contra Th.=G.
[4] ἀπολωλότες add. C. [5] ἠρεσμένος. C. [6] Ἱερουσαλήμ. g.
[7] ἀλλὰ add. G. [8] ὡς om. G. [9] ὃς om. G.
[10] καὶ Καιάφας ὕστερον αὐτοφονευτὴς ἑαυτοῦ ἐγένετο add. G.
[11] δαίμονα C. sed αὐτῶν C. ut G.
[12] ὡς om. G. [13] ἀσ. om. C.
[14] δικαίαν κρίσιν. C. [15] καὶ νῦν add. G. [16] ἅγιον add. C.

Ἀχίαν, οὓς ἀπετηγάνισε βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ὥς φησιν Ἱερεμίας ὁ προφήτης. ταῦτα δέ φαμεν[1] οὐ τὰς ἀληθεῖς προφητείας ἐξουθενοῦντες[2], ἴσμεν γὰρ αὐτὰς κατ' ἐπίπνοιαν θεοῦ ἐν τοῖς ὁσίοις ἐνεργεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ θράσος τῶν ἀλαζονευομένων καταστέλλοντες[3] καὶ προςτιθέντες[4], ὅτι τῶν τοιούτων[5] θεὸς περιαιρεῖ τὴν χάριν. [a]ὑπερηφάνοις γὰρ ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Σίλας μὲν οὖν καὶ Ἄγαβος ἐφ' ἡμῶν προφητεύσαντες οὐ παρεξέτειναν ἑαυτοὺς τοῖς ἀποστόλοις οὐδὲ ὑπερέβησαν τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καίτοι θεοφιλεῖς ὄντες. προεφήτευσαν δὲ καὶ γυναῖκες· τὸ μὲν παλαιὸν Μαριὰμ ἡ Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν ἀδελφή, μετὰ δὲ ταύτην Δεββώρα καὶ μετὰ ταύτας[6] Ὀλδὰ[7] καὶ Ἰουδὶθ, ἡ μὲν ἐπὶ Ἰωσίου, ἡ δὲ ἐπὶ Δαρείου. καὶ[8] ἡ μήτηρ δὲ τοῦ κυρίου προεφήτευσε καὶ ἡ Ἐλισαβὲτ ἡ συγγενὴς αὐτῆς καὶ Ἄννα.[9] καὶ ἐφ' ἡμῶν αἱ Φιλίππου θυγατέρες, ἀλλ' οὐκ ἐπήρθησαν κατὰ τῶν ἀνδρῶν αὗται, ἀλλ' ἐφύλαξαν τὰ οἰκεῖα μέτρα. οὐκοῦν καὶ ἐν ὑμῖν[10], κἂν ἀνήρ τις ᾖ, κἂν γυνή, καὶ τύχῃ τοιαύτης τινὸς χάριτος—ταπεινοφρονείτω, ἵνα ἐπ' αὐτῷ εὐδοκῇ ὁ θεός. [b]ἐπὶ τίνα γάρ, φησὶν, ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;

3. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τοῦ λόγου[11] ἐξεθέμεθα περὶ τῶν χαρισμάτων, ὅσαπερ ὁ θεὸς κατ' ἰδίαν βούλησιν[12] παρέσχεν ἀνθρώποις καὶ ὅπως τῶν ψευδῆ ἐπιχειρούντων λέγειν ἢ

[a] 2 Ptr. 5, 5. [b] Is. 66. 2.

[1] om. C. [2] ἐξουθενοῦμεν. C. [3] καταστέλλομεν. C.
[4] προςτίθεμεν C. sed "docemus" intellexit=entamo.
[5] πρώτων add. M. [6] ταύτην. C.
[7] Ὀλλὰ Th., πολλαὶ M., sed seqq. intacta!
[8] τῇ καινῇ sc. διαθήκῃ add. C.
[9] ἡ θυγάτηρ τοῦ Φανουὴλ add. C. [10] καὶ ἐν ὑ. om. C.
[11] τούτου add. C. [12] κατὰ τὴν ἁγίαν β. αὐτοῦ. C.

ἀλλοτρίῳ πνεύματι κινουμένων ἤλεγξε τὸν τρόπον καὶ ὅτι πονηροῖς πολλάκις ἀπεχαρίσατο[1] ὁ θεὸς πρός τε προφητείαν καὶ τερατοποιΐαν· νυνὶ δὲ ἐπὶ τὸ κορυφαιότατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως ὁ λόγος ἐπείγει, ὅπως καὶ ταύτην παρ' ἡμῶν μαθόντες τὴν διάταξιν, οἱ ταχθέντες δι' ἡμῶν γνώμῃ Χριστοῦ ἐπίσκοποι, πάντα κατὰ τὰς παραδοθείσας ἡμῖν ἐντολὰς ποιῆσθε, εἰδότες, [a]ὅτι ὁ ἡμῶν ἀκούων Χριστοῦ ἀκούει, ὁ δὲ Χριστοῦ ἀκούων τοῦ θεοῦ καὶ[2] πατρὸς ἀκούει, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

4. Ἅμα τοίνυν ὑπάρχοντες ἡμεῖς οἱ δεκαδύο τοῦ κυρίου ἀπόστολοι τάσδε τὰς θείας ἡμῶν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, συμπαρόντων ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς ἐκλογῆς σκεύους Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἑπτὰ διακόνων. πρῶτος οὖν ἐγώ φημι Πέτρος·

Ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι διατάσσομαι[3] ἐν πᾶσιν ἄμεμπτον, ἄριστον, ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλελεγμένον, οὗ ὀνομασθέντος καὶ ἀρέσκοντος, συνελθὼν[4] ὁ λαὸς ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς παροῦσιν[5] ἐπισκόποις ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ συνευδοκείτω[6], ὁ δὲ πρόκριτος τῶν λοιπῶν ἐρωτάτω τὸ πρεσβυτέριον καὶ τὸν λαόν, εἰ αὐτός[7] ἐστιν, ὃν αἰτοῦνται[8] εἰς ἄρχοντα—καὶ ἐπινευσάντων πάλιν ἐρωτάτω, εἰ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων[9] ἄξιος εἶναι τῆς μεγάλης ταύτης[10] καὶ λαμπρᾶς ἡγεμονίας, εἰ τὰ κατὰ τὴν εἰς θεὸν αὐτῷ εὐσέβειαν κατώρθωται, εἰ τὰ πρὸς[11] ἀνθρώπους δίκαια πεφύλακται, εἰ τὰ καθ' ἑαυτὸν καλῶς

[a] Lc. 10, 16.

[1] ἀπεχρήσατο g. quod propter sequens πρὸς præferendum videtur, sed C. ἀπεχαρίσ. tuetur.

[2] καὶ om. C.

[3] δεῖ C. deinde ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἅμα πάντες διεταξάμεθα add. g. C. deinde ἔκλεκτον ἅγιον add. C.

[4] πᾶς add. C. [5] honoratis. C. [6] συνελθέτω. C.

[7] οὗτός. C. [8] αἰτεῖσθε. C. [9] ὑμῶν add. C.

[10] et honoratæ add. C. [11] πάντας τοὺς add. C.

ᾠκονόμησεν, εἰ τὰ κατὰ[1] τὸν βίον ἀνεπίληπτος ὑπάρχει.[2] καὶ πάντων ἅμα κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ κατὰ πρόληψιν μαρτυρησάντων τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι ὡς ἐπὶ δικαστῇ θεῷ καὶ[3] Χριστῷ, παρόντος δηλαδὴ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος[4] καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ λειτουργικῶν πνευμάτων, ἐκ τρίτου πάλιν πυθέσθωσαν[5], εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς[6] λειτουργίας, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθῇ[7] πᾶν ῥῆμα. καὶ συνθεμένων αὐτῶν τρίτον, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα καὶ δόντες προθύμως ἀκουέσθωσαν καὶ σιωπῆς γενομένης[8] εἷς τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἅμα δυσὶν ἑτέροις, πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἑστώτων[9] πάντων[10] τῶν[11] ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ σιωπῇ προσευχομένων, τῶν δὲ διακόνων τὰ θεῖα εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῆς ἀνεπτυγμένα κατεχόντων, λεγέτω[12] πρὸς θεόν·

Recepta.	Cod. Oxon.
5. Ὁ ὢν, δέσποτα, κύριε ὁ θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἀγέννητος καὶ ἀβασίλευτος, ὁ ἀεὶ ὢν καὶ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχων, ὁ πάντῃ ἀνενδεὴς καὶ πάσης αἰτίας καὶ γενέσεως κρείττων, ὁ μόνος ἀληθινὸς, ὁ μόνος σοφὸς, ὁ ὢν μόνος ὕψιστος, ὁ τῇ φύσει ἀόρατος, οὗ ἡ γνῶσις ἄναρχος, ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ ἀσύγκριτος, ὁ τὰ πάντα εἰδὼς πρὸ γενέσεως αὐτῶν, ὁ τῶν κρυ-	

[1] πάντα αὐτοῦ add. C.
[2] num ulla in re reprehensus sit ipse vel familiares ejus add. C.
[3] τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν add. C.
[4] καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. C.
[5] πυθέσθω codex vindobon.
[6] τοσαύτης καὶ τοιαύτης add. C.
[7] σταθήσεται vindob.
[8] καὶ ἡσυχίας add. C.
[9] ἑστώς. G.
[10] π. om. G.
[11] λοιπῶν add. G.
[12] προσευχέσθω ὁ ἐπίσκοπος ὑπὲρ αὐτοῦ. C.

RECEPTA.

πτῶν γνώστης, ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀδέσποτος, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων δι' αὐτοῦ, ὁ προνοητὴς, ὁ κηδεμὼν, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν—σὺ ὁ δοὺς ὅρους ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ Χριστοῦ σου ὑπὸ μάρτυρι τῷ παρακλήτῳ διὰ τῶν σῶν ἀποστόλων καὶ ἡμῶν τῶν χάριτι σῇ παρεστώτων ἐπισκόπων, ὁ προορίσας ἐξ ἀρχῆς ἱερεῖς εἰς ἐπιστασίαν λαοῦ σου, Ἄβελ ἐν πρώτοις, Σὴθ καὶ Ἐνὼς καὶ Ἐνὼχ καὶ Νῶε καὶ Μελχισεδὲκ καὶ Ἰὼβ, ὁ ἀναδείξας Ἀβραὰμ καὶ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας σὺν τοῖς πιστοῖς σου θεράπουσι Μωυσεῖ καὶ Ἀαρὼν καὶ Ἐλεαζάρῳ καὶ Φινεὲς, ὁ ἐξ αὐτῶν προχειρισάμενος ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, ὁ τὸν Σαμουὴλ ἐκλεξάμενος εἰς ἱερέα καὶ προφήτην, τὸ ἁγίασμα[1] σου ἀλειτούργητον μὴ ἐγκαταλιπὼν, ὁ εὐδοκήσας ἐν οἷς ᾑρετίσω δοξασθῆναι — αὐτὸς καὶ νῦν μεσιτείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου

COD. OXON.

Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ γινώσκων τὰ πάντα πρὶν γενέσθωσαν— σὺ ὁ δοὺς ὅρους ἐκκλησίας διὰ λόγου χάριτός σου, ὁ προορίσας τὸ ἀπ' ἀρχῆς γένος δίκαιον ἐξ Ἀβραὰμ ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς καταστήσας τό τε ἁγίασμά σου μὴ καταλιπὼν ἀλειτούργητον, ὁ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου εὐδοκήσας ἐν οἷς ᾑρετίσω δοξασθῆναι — καὶ νῦν ἐπίχεε τὴν παρά σου δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ πνεύματός σου,

[1] τῷ ἁγιάσματι g.

Recepta.	Cod. Oxon.
δι' ἡμῶν ἐπίχεε τὴν δύναμιν τοῦ ἡγεμονικοῦ σου πνεύματος, ὅπερ διακονεῖται τῷ ἠγαπημένῳ σου παιδὶ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅπερ ἐδωρήσατο γνώμῃ σου τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις σου τοῦ αἰωνίου θεοῦ — δὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου, καρδιογνῶστα θεὲ, ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπίσκοπον ποιμαίνειν τὴν ἁγίαν σου ποίμνην καὶ ἀρχιερατεύειν σοι, ἀμέμπτως λειτουργοῦντα νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ ἐξιλασκόμενόν σου τὸ πρόσωπον ἐπισυναγαγεῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν σωζομένων καὶ προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας· δὸς αὐτῷ, δέσποτα παντόκρατορ, διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν μετουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥστε ἔχειν ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐντολήν σου, διδόναι κλήρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου, λύειν δὲ πάντα σύνδεσμον κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκας τοῖς ἀποστόλοις, εὐαρεστεῖν δέ σοι ἐν πρᾳότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ ἀτρέπτως, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως, προσφέροντά σοι καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, ἣν διὰ Χριστοῦ διετάξω, τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας διὰ τοῦ ἁγίου παι-	ὅπερ διὰ τοῦ ἠγαπημένου σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ δεδώρησαι τοῖς ἁγίοις σου ἀποστόλοις, οἳ καθίδρυσαν τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τόπον ἁγιάσματός σου εἰς δόξαν καὶ αἶνον ἀδιάλειπτον τοῦ ὀνόματός σου. καρδιογνῶστα πάντων, δὸς ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπισκοπήν σου τὴν ἁγίαν καὶ ἀρχιερατεύειν σοι ἀμέμπτως λειτουργοῦντα νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀδιαλείπτως ἱλάσκεσθαι τὸ πρόσωπόν σου καὶ προσφέρειν σοι τὰ δῶρα τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας καὶ τῷ πνεύματι τῷ ἀρχιερατικῷ ἔχειν ἐξουσίαν ἀναφιέναι ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐντολήν σου, διδόναι κλήρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου, λύειν τε πάντα σύνδεσμον κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν δέδωκας τοῖς ἀποστόλοις εὐαρεστεῖν τέ σοι ἐν πρᾳότητι καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ προσφέροντά σοι ὀσμὴν εὐωδίας ... διὰ τοῦ παιδός

RECEPTA.

δός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, δι' οὗ[1] σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.[2]

καὶ ταῦτα ἐπευξαμένου οἱ λοιποὶ ἱερεῖς ἐπιλεγέτωσαν· ἀμὴν—καὶ σὺν αὐτοῖς ἅπας ὁ λαός. καὶ μετὰ τὴν προςευχὴν εἷς τῶν ἐπισκόπων ἀναφερέτω τὴν θυσίαν ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ χειροτονηθέντος. καὶ τῇ ἕωθεν ἐνθρονιζέσθω εἰς τὸν αὐτῷ διαφέροντα[3] τόπον παρὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων πάντων[4] αὐτὸν φιλησάντων τῷ ἐν κυρίῳ φιλήματι.[5] καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, τῶν τε ἐπιστολῶν ἡμῶν καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν εὐαγγελίων[6] ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθεὶς[7] τὴν ἐκκλησίαν λέγων· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. καὶ πάντες ἀποκρι-

COD. OXON.

σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα, κράτος, τιμὴ σὺν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

[1] μεθ' οὗ καὶ g. [2] ἀμὴν om. g. [3] πρέποντα ut videtur C. [4] καὶ αὐτῶν. C. [5] ἀναγινωσκέτωσαν τὰ ἅγια εὐαγγέλια add. C. [6] εὐαγγελίον. C. [7] πᾶσαν add. C.

Recepta.	Cod. Oxon.
νέσθωσαν· καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. καὶ μετὰ τὴν πρόςρησιν προςλαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως. καὶ πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον, φημὶ ἐγὼ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Πέτρου, ἀναστάντων ἁπάντων, ὁ διάκονος ἐφ' ὑψηλοῦ τινος τόπου[1] ἀνελθὼν κηρυττέτω· μή τις τῶν ἀκροωμένων; μή τις τῶν ἀπίστων;[2] καὶ ἡσυχίας γενομένης λεγέτω·[3]	
6. εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι.	
καὶ πάντες οἱ πιστοὶ κατὰ διάνοιαν ὑπὲρ αὐτῶν προςευχέσθωσαν, λέγοντες·	
κύριε ἐλέησον.	
διακονείτω δὲ ὑπὲρ αὐτῶν, λέγων·	
ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων πάντες ἐκτενῶς[4] τὸν θεὸν παρακαλέσωμεν, ἵνα ὁ ἀγαθὸς, φιλάνθρωπος εὐμενῶς εἰσακούσῃ τῶν δεήσεων αὐτῶν καὶ τῶν παρακλή-	

[1] Hoc est in suggestum inferius, lectoribus destinatum. inde acclamatio illa interpretanda est, quæ in nonnullis liturgiis in eucharistia celebranda ante communionem ad diaconos dirigitur: *κατέλθετε*, descendite a suggesto vestro. Bunsen.

[2] *μεινέτω ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ* add. C.

[3] atque ita postquam episcopus absolvit preces omnes quas fundere decet sive pro ægrotis sive pro ceteris add. C. v. capite xi sequentia.

[4] om. vulg.

RECEPTA. | COD. OXON.

σεων, καὶ προσδεξάμενος αὐτῶν τὴν ἱκεσίαν ἀντιλάβηται αὐτῶν, καὶ δῷ αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ συμφέρον, ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, φωτίσῃ αὐτοὺς καὶ συνετίσῃ, παιδεύσῃ αὐτοὺς τὴν θεογνωσίαν, διδάξῃ αὐτοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα, ἐγκαταφυτεύσῃ ἐν αὐτοῖς τὸν ἁγνὸν αὐτοῦ καὶ σωτήριον φόβον, διανοίξῃ τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτὸς, βεβαιώσῃ δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἑνώσῃ καὶ ἐγκαταριθμήσῃ αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ποινίῳ, καταξιώσας αὐτοὺς τοῦ λούτρου τῆς παλιγγενεσίας, τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ὄντως ζωῆς, ῥύσηται δὲ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀσεβείας, καὶ μὴ δῷ τόπον τῷ ἀλλοτρίῳ κατ' αὐτῶν· [a] καθαρίσῃ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, [b] ἐνοικήσῃ τε ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσῃ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· [c] εὐλογήσῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους, καὶ κατευθύνῃ αὐτοῖς τὰ προκείμενα εἰς τὸ συμφέρον.

[a] 2 Cor. 7, 1. [b] 2 Cor. 6, 16. [c] Ps. 121, 18.

Recepta.	Cod. Oxon.
ἔτι ἐντενῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετεύσωμεν, ἵνα ἀφέσεως τυχόντες τῶν πλημμελημάτων διὰ τῆς μυήσεως, ἀξιωθῶσι τῶν ἁγίων μυστηρίων, καὶ τῆς μετὰ τῶν ἁγίων διαμονῆς.	
ἐγείρεσθε οἱ κατηχούμενοι· τὴν εἰρήνην τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ αἰτήσασθε, τὴν εἰρηνικὴν ἡμέραν καὶ ἀναμάρτητον [καὶ][1] πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν, χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη, ἵλεων καὶ εὐμενῆ τὸν θεὸν, ἄφεσιν πλημμελημάτων, ἑαυτοὺς τῷ μόνῳ ἀγεννήτῳ θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παράθεσθε.	
κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.	
ἐφ' ἑκάστῳ δὲ τούτων ὧν ὁ διάκονος προσφωνεῖ, ὡς προείπομεν, λεγέτω ὁ λαός·	
κύριε ἐλέησον.	
καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδία.	
κλινόντων δὲ αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, εὐλογείτω αὐτοὺς ὁ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος εὐλογίαν τοιάνδε·	
ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ μόνος ἀληθινὸς θεὸς, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, ὁ τοῦ παρακλήτου προ-	

[1] ita omnes codd., at inepte. Bn.

RECEPTA. | COD. OXON.

βολεὺς[1] καὶ τῶν ὅλων κύριος· ὁ διὰ Χριστοῦ διδασκάλους τοὺς μαθητὰς ἐπιστήσας πρὸς μάθησιν τῆς εὐσεβείας· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, τοὺς κατηχουμένους τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ δὸς αὐτοῖς καρδίαν καινήν· καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῶν[2], πρὸς τὸ εἰδέναι καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ ψυχῇ θελούσῃ. καταξίωσον αὐτοὺς τῆς ἁγίας μυήσεως, καὶ ἕνωσον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, καὶ μετόχους ποίησον τῶν θείων μυστηρίων, διὰ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντος· δι' οὗ σοι δόξα καὶ τὸ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ μετὰ τοῦτο ὁ διάκονος λεγέτω·

προέλθετε[3] οἱ κατηχούμενοι ἐν εἰρήνῃ.

[1] V. *ὁ θεὸς τοῦ παρακλήτου, καί.* Infra cap. 37, ubi in vulgatis deus et pater dicitur *ὁ τοῦ πνεύματος κύριος*, alter cod. vindob. præbet *ὁ τοῦ πν. προβολεύς.* in libro vi. 11. ubi legitur *ἕνα θεὸν, ἑνὸς υἱοῦ πατέρα οὐ πλειόνων, ἑνὸς παρακλήτου διὰ Χριστοῦ*, idem codex legit *ἑνὸς παρακλήτου προβολέα.* BN.

[2] sunt verba Ps. li. 10. BN.

[3] usu solemni pro *ἐξέλθετε*, ut docent quæ sequuntur: *καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτούς.* BN.

Recepta.	Cod. Oxon.
καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτοὺς λεγέτω· εὔξασθε οἱ ἐνεργούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων. ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς διὰ Χριστοῦ ἐπιτιμήσῃ τοῖς ἀκαθάρτοις καὶ πονηροῖς πνεύμασι καὶ ῥύσηται τοὺς αὐτοῦ ἱκέτας[1] ἀπὸ τῆς τοῦ ἀλλοτρίου καταδυναστείας· ὁ ἐπιτιμήσας τῷ λεγεῶνι τῶν δαιμόνων καὶ τῷ ἀρχεκάκῳ διαβόλῳ ἐπιτιμήσῃ αὐτὸς καὶ νῦν τοῖς ἀποστάταις τῆς εὐσεβείας καὶ ῥύσηται τὰ ἑαυτοῦ πλάσματα ἀπὸ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ καθαρίσῃ αὐτά, ἃ μετὰ πολλῆς σοφίας ἐποίησεν.[2] ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν, σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτούς, ὁ θεός, ἐν τῇ δυνάμει σου. κλίνατε οἱ ἐνεργούμενοι καὶ εὐλογεῖσθε.	

[1] Cod. B. οἰκέτας. Bn.

[2] Produnt hæc interpolatoris ætatem. verba ὁ ἐπιτιμήσας τῷ λεγεῶνι τῶν δαιμόνων respiciunt Christi verba apud Marc. iii. 9. 10. (cf. Zachar. iii. 2.). cetera simillima sunt, ut observarunt editores, loco apud secundum ignatianæ ad Smyrnæos epistolæ interpolatorem c. 7.; qui de hæreticis sui temporis ita loquentem inducit Ignatium: ἔγγονοί εἰσι τοῦ ἀρχεκάκου πνεύματος . . . τοῦ καὶ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ὧν ῥύσεται ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰ. Χρ. credo ignatianum interpolatorem nostra ante oculos habuisse, et utpote apostolicam auctoritatem ante se ferentia imitatum esse: non nostra ex ignatianis fluxisse. Bn.

Recepta.	Cod. Oxon.
καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέσθω λέγων· 7. ὁ τὸν ἰσχυρὸν δήσας[1] καὶ πάντα τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσας, [a]ὁ δοὺς ἡμῖν ἐξουσίαν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων πατεῖν καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ τὴν ἀνθρωποκτόνον ὄφιν δεσμώτην παραδοὺς ἡμῖν, ὡς στρουθίον παιδίοις[2],—[b]ὃν πάντα φρίττει καὶ τρέμει ἀπὸ προσώπου δυνάμεώς σου, [c]ὁ ῥήξας αὐτὸν ὡς ἀστραπὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰς γῆν, οὐ τοπικῷ ῥήγματι, ἀλλὰ ἀπὸ τιμῆς εἰς ἀτιμίαν δι᾽ ἑκούσιον αὐτοῦ κακόνοιαν[3],—[d]οὗ τὸ βλέμμα ξηραίνει ἀβύσσους καὶ ἡ ἀπειλὴ τήκει ὄρη καὶ ἡ ἀλήθεια μένει εἰς τὸν αἰῶνα,—ὃν αἰνεῖ τὰ νήπια καὶ εὐλογεῖ τὰ θηλάζοντα, ὃν ὑμνοῦσι καὶ προσκυνοῦσιν ἄγγελοι,—ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν,—[e]ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται, [f]ὁ ἀπειλῶν θά-	

[a] Luc. 10, 19. [b] Job 40, 24. [c] Luc. 10, 18.
[d] Nah. 1, 5. [e] Ps. 104, 32. [f] Ps. 106, 9.

[1] codd. et edd. barbare δείσας. v. Matth. xii. 29., et Marc. loco parallelo. Bn.

[2] inconcinne hæc in editis conjunguntur cum iis quæ præcedunt. Bn.

[3] δι᾽ ἑκούσιον κακόνοιαν sunt verba falsarii ignatiani in ep. ad Philipp. c. iv. Bn.

RECEPTA.

λασσαν καὶ ξηραίνων αὐτὴν καὶ πάντας τοὺς ποταμοὺς ἐξηρεμῶν, οὗ νεφέλαι κονιορτὸς τῶν ποδῶν, ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπ' ἐδάφους· μονόγενες θεὲ, μεγάλου πατρὸς υἱὲ, ἐπιτίμησον τοῖς πονηροῖς πνεύμασι, καὶ ῥῦσαι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐκ τῆς τοῦ ἀλλοτρίου πνεύματος ἐνεργείας· ὅτι σοὶ δόξα τιμὴ καὶ σέβας καὶ διὰ σοῦ τῷ σῷ πατρὶ ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ ὁ διάκονος λεγέτω·

προέλθετε οἱ ἐνεργούμενοι.

καὶ μετ' αὐτοὺς προσφωνείτω·

εὔξασθε οἱ φωτιζόμενοι.

ἐκτενῶς οἱ πιστοὶ πάντες ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλέσωμεν, ὅπως ὁ κύριος καταξιώσῃ αὐτοὺς μυηθέντας εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ θάνατον συναναστῆναι αὐτῷ καὶ μετόχους γενέσθαι τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ, ἑνώσῃ καὶ συγκαταλέξῃ αὐτοὺς μετὰ τῶν σωζομένων ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν. σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτοὺς ἐν τῇ σῇ χάριτι.

κατασφραγισάμενοι τῷ θεῷ

COD. OXON.

RECEPTA. | COD. OXON.

διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, κλίναντες εὐλογείσθωσαν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τήνδε τὴν εὐλογίαν.

8. ὁ προειπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου προφητῶν τοῖς μυουμένοις. [a]λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ σου νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους, καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς καὶ ἁγίασον, καὶ παρασκεύασον ἀξίους γενέσθαι τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς υἱοθεσίας, τῶν πνευματικῶν σου μυστηρίων, τῆς μετὰ τῶν σωζομένων ἐπισυναγωγῆς· διὰ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, δι' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ λεγέτω ὁ διάκονος·
προέλθετε οἱ φωτιζόμενοι.

καὶ μετὰ τοῦτο κηρυττέτω·
εὔξασθε οἱ ἐν τῇ μετανοίᾳ.

ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν [1] παρακαλέσωμεν· ὅπως ὁ φιλοικτίρμων θεὸς ὑποδείξῃ αὐτοῖς ὁδὸν μετανοίας, προσδέξηται αὐτῶν τὴν πα-

[a] Jes. 1, 16.

[1] om. ἡμῶν vulg. Bn.

RECEPTA.	COD. OXON.
λινῳδίαν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν, καὶ [a] συντρίψῃ τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει, καὶ λυτρώσηται αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παγίδος τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἐπηρείας τῶν δαιμόνων, καὶ ἐξέληται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀθεμίτου λόγου καὶ πάσης ἀτόπου πράξεως καὶ πονηρᾶς ἐννοίας, συγχωρήσῃ δὲ αὐτοῖς πάντα τὰ παραπτώματα αὐτῶν, τά τε ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, [b] καὶ ἐξαλείψῃ τὸ κατ᾽ αὐτῶν χειρόγραφον, καὶ ἐγγράψηται αὐτοὺς ἐν βίβλῳ ζωῆς, [c] καθάρῃ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, καὶ ἑνώσῃ αὐτοὺς ἀποκαταστήσας εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ποίμνην, ὅτι αὐτὸς γινώσκεις τὸ πλάσμα ἡμῶν, ὅτι τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν καρδίαν; [d] ἢ τίς παῤῥησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; πάντες γάρ ἐσμεν ἐν ἐπιτιμίοις.	
ἔτι ὑπὲρ αὐτῶν ἐκτενέστερον δεηθῶμεν ([e] ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι), ὅπως ἀποστραφέντες πᾶν ἔργον ἀθέμιτον προσοικειωθῶσι πάσῃ πράξει ἀγαθῇ· ἵνα ὁ φιλάνθρω-	

[a] Rom. 16, 20. [b] Col. 2, 13, 14 [c] 2 Cor. 7, 1.
[d] Prov. 20, 9. [e] Luc. 15, 7.

RECEPTA. | COD. OXON.

πος θεὸς ἢ τάχος[1] εὐμενῶς προσδεξάμενος αὐτῶν τὰς λιτὰς ἀποκαταστήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηρίξῃ αὐτοὺς, ἵνα μηκέτι σαλευθῶσι τὰ διαβήματα αὐτῶν, ἀλλὰ καταξιωθῶσιν κοινωνοὶ[2] γενέσθαι τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἱερῶν καὶ μέτοχοι τῶν θείων μυστηρίων, ἵνα ἄξιοι ἀποφανθέντες τῆς υἱοθεσίας τύχωσι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ἔτι ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ αὐτῶν εἴπωμεν·

κύριε ἐλέησον. σῶσον αὐτοὺς ὁ θεὸς, καὶ ἀνάστησον τῷ ἐλέει σου.

ἀναστάντες τῷ θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.

ἐπευχέσθω οὖν ὁ ἐπίσκοπος τοιάδε·

9. παντόκρατορ θεὲ αἰώνιε, δέσποτα τῶν ὅλων, κτίστα καὶ πρύτανι τῶν πάντων· ὁ τὸν ἄνθρωπον κόσμου κόσμον ἀναδείξας διὰ Χριστοῦ, καὶ νόμον δοὺς αὐτῷ ἔμ-

[1] pro ὅτι τάχιστα, secundum usum hellenistarum, ut apud Josephum, v. Stephani lex. s. v. BN.

[2] restituimus hæc ex optimis codd. vindob. bis omisso integro commate, hucusque ita legebantur: *ἀποκαταστήσῃ αὐτοῖς ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου, καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηρίξῃ αὐτοὺς, ἵνα μηκέτι σαλευθῶσι κοινωνοὶ γενέσθαι*: quæ sensu omnino carent. BN.

RECEPTA. | COD. OXON.

φυτον καὶ γραπτὸν πρὸς τὸ ζῆν αὐτὸν ἐνθέσμως ὡς λογικὸν, καὶ ἁμαρτόντι ὑποθήκην δοὺς πρὸς μετάνοιαν τὴν σαυτοῦ ἀγαθότητα· ἔπιδε ἐπὶ τοὺς κεκλικότας σοι αὐχένα ψυχῆς καὶ σώματος· ὅτι οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, [a] ὥστε ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῆν. ὁ Νινευϊτῶν προσδεξάμενος τὴν μετάνοιαν· [b] ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ τὸν υἱὸν προσδεξάμενος, τὸν καταφαγόντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀσώτως, πατρικοῖς σπλάγχνοις, διὰ τὴν μετάνοιαν· αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξαι τῶν ἱκετῶν σου τὴν μετάγνωσιν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται σοί. [c] ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι· καὶ ἀποκατάστησον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ προτέρᾳ ἀξίᾳ καὶ τιμῇ, διὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν· δι' οὗ σοὶ δόξα καὶ προσκύνησις ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

[a] Ezech. 18, 23. [b] 1 Tim. 2, 4. [c] Ps. 130, 3. 4.

RECEPTA.	COD. OXON.
καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· ἀπολύεσθε οἱ ἐν μετανοίᾳ.	
καὶ προστιθέτω· μήτις τῶν μὴ δυναμένων προσελθέτω.[1] ὅσοι πιστοὶ κλίνωμεν γόνυ· δεηθῶμεν τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ. πάντες συντόνως τὸν θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παρακαλέσωμεν.	
10. ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσταθείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ τῶν ὅλων θεὸς ἀΐδιον καὶ ἀνυφαίρετον τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην ἡμῖν παράσχοιτο, ἵνα ἐν πληροφορίᾳ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀρετῆς διατελοῦντας ἡμᾶς συντηρήσῃ.	
ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος ἄσειστον αὐτὴν καὶ ἀκλυδώνιστον διαφυλάξῃ καὶ διατηρήσῃ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τεθεμελιωμένην ἐπὶ τὴν πέτραν.	
καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνθάδε ἁγίας παροικίας δεηθῶμεν· ὅπως καταξιώσῃ ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων κύριος	

[1] codd. inepte: προελθέτω. interpres Bovius: nullus ex prohibitis accedat. BN.

Recepta.	Cod. Oxon.
ἀνενδότως τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ ἐλπίδα μεταδιώκειν καὶ ἀδιάλειπτον αὐτῷ τῆς δεήσεως ἀποδιδόναι τὴν ὀφειλήν.	
ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας δεηθῶμεν.	
καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἰακώβου, καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν.	
ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Κλήμεντος καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν· ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Εὐοδίου, καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν[1]· ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀννιανοῦ καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν[2]· ὅπως ὁ οἰκτίρμων θεὸς χαρίσηται αὐτοὺς ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ ἐκκλησίαις σώους, ἐντίμους, μακροημερεύοντας· καὶ τίμιον αὐτοῖς τὸ γῆρας παράσχηται ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.	
καὶ ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν	

[1] In codice vindobon. omittuntur hæc: *ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Εὐωδίου καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν.* atqui Evodius primus fuisse fertur post Petrum ecclesiæ antiochenæ præsul, ut Annianus primus post Marcum alexandrinæ. utriusque nomen hic scriptum fuisse (quo majorem apostolici statuti speciem præ se ferret interpolatoris figmentum) probant quæ proxime sequuntur. omissio illa igitur ex *ὁμοιοτελεύτῳ* orta. Bn.

[2] sensu antiquissimo: pro civitate sive diœcesi. Bn.

RECEPTA. | COD. OXON.

δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος ῥύσηται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀτόπου καὶ πονηροῦ πράγματος, καὶ ζῶον καὶ ἔντιμον τὸ πρεσβυτήριον αὐτοῖς παράσχοι.

ὑπὲρ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ ὑπηρεσίας δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος ἄμεμπτον τὴν διακονίαν αὐτοῖς παράσχηται.

ὑπὲρ ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν δεηθῶμεν.

ὑπὲρ τῶν ἐν συζυγίαις καὶ τεκνογονίαις δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος τοὺς πάντας αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

ὑπὲρ εὐνούχων ὁσίως πορευομένων δεηθῶμεν.

ὑπὲρ τῶν ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ εὐλαβείᾳ δεηθῶμεν.

ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ καὶ ποιούντων τοῖς πένησι τὰς ἐλεημοσύνας δεηθῶμεν.

καὶ ὑπὲρ τῶν τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀπαρχὰς προσφερόντων κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ πανάγαθος θεὸς ἀμείψηται αὐτοὺς τοῖς ἐπουρανίοις αὐτοῦ δωρεαῖς, καὶ δῷ αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι ἑκατονταπλασίονα, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον, καὶ χαρίσηται αὐ-

RECEPTA. | COD. OXON.

τοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια.

ὑπὲρ τῶν νεοφωτιστῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος στηρίξῃ αὐτοὺς καὶ βεβαιώσῃ.

ὑπὲρ τῶν ἐν ἀῤῥωστίᾳ ἐξεταζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος ῥύσηται αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, καὶ σώους ἀποκαταστήσῃ τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ.

ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων δεηθῶμεν.

ὑπὲρ τῶν ἐν μετάλλοις καὶ ἐξορίαις καὶ φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς ὄντων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ καταπονουμένων δεηθῶμεν.

ὑπὲρ ἐχθρῶν καὶ μισούντων ἡμᾶς δεηθῶμεν.

ὑπὲρ τῶν διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος πραΰνας τὸν θυμὸν αὐτῶν διασκεδάσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀργήν.[1]

ὑπὲρ τῶν ἔξω ὄντων καὶ πεπλανημένων δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος αὐτοὺς ἐπιστρέψῃ.

[1] cod. vindob. librarii lapsu hic inserit δεηθῶμεν. BN.

Recepta.	Cod. Oxon.
τῶν νηπίων τῆς ἐκκλησίας μνημονεύσωμεν· ὅπως ὁ κύριος τελειώσας αὐτὰ ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγάγῃ.	
ὑπὲρ ἀλλήλων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ κύριος διατηρήσῃ ἡμᾶς καὶ φυλάξῃ τῇ αὐτοῦ χάριτι εἰς τέλος, καὶ ῥύσηται ἡμᾶς τοῦ πονηροῦ καὶ πάντων τῶν σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, καὶ σώσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.	
ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῆς δεηθῶμεν. σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς ὁ θεὸς τῷ ἐλέει σου.	
ἐγειρώμεθα.	
δεηθέντες ἐκτενῶς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα.	
ἐπευχέσθω οὖν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ λεγέτω·	
11. κύριε παντόκρατορ, ὕψιστε, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, ἅγιε ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενε, ἄναρχε, μόναρχε· ὁ διὰ Χριστοῦ κήρυγμα γνώσεως δοὺς ἡμῖν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς δόξης καὶ τοῦ ὀνόματός σου, οὗ ἐφανέρωσεν ἡμῖν εἰς κατάληψιν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε δι' αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ποιμνίον σου τοῦτο καὶ λύτρωσαι αὐτὸ πάσης ἀγνοίας	

RECEPTA. | COD. OXON.

καὶ πονηρᾶς πράξεως· καὶ δὸς φόβῳ φοβεῖσθαί σε, καὶ ἀγάπῃ ἀγαπᾷν σε, καὶ στέλλεσθαι ἀπὸ προςώπου δόξης σου· εὐμενὴς αὐτοῖς γενοῦ καὶ ἵλεως καὶ ἐπήκοος ἐν ταῖς προςευχαῖς αὐτῶν. καὶ φύλαξον αὐτοὺς ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους, ἵνα ὦσιν ἅγιοι σώματι καὶ ψυχῇ, μὴ ἔχοντες σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ὦσιν ἄρτιοι, καὶ μηδεὶς ἐν αὐτοῖς ᾖ κολοβὸς ἢ ἀτελής· ἀρωγὲ, δυνατὲ, ἀπροσωπόληπτε, γενοῦ ἀντιλήπτωρ τοῦ λαοῦ σου τούτου, ὃν ἐξελέξω ἐκ μυριάδων[1] τῷ τιμίῳ τοῦ Χριστοῦ σου αἵματι· προστάτης, ἐπίκουρος, ταμίας, φύλαξ, τεῖχος ἐρυμνότατον, φραγμὸς, ἀσφάλεια· [a]ὅτι ἐκ τῆς σῆς χειρὸς οὐδεὶς ἁρπάσαι δύναται· οὐδὲ γάρ ἐστι θεὸς ὥσπερ σὺ ἕτερος, ὅτι ἐν σοὶ ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν. [b]ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, ὅτι ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν. ἀπροςχώριστε[2], ἀπαραλόγιστε, ῥῦσαι αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, παντὸς παραπτώματος, πάσης ἐπηρείας καὶ ἀπά-

[a] Joh. 10, 29. [b] Joh. 16, 17.

[1] vulg. ὃν ἐξηγόρασας. BN. [2] vulgo ἀπροςχάριστε.

Recepta. | Cod. Oxon.

της, ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ, [a]ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου· καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ τῷ υἱῷ σου τῷ μονογενεῖ, τῷ θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν· δι' οὗ σοὶ δόξα καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

καὶ μετὰ τοῦτο λεγέτω ὁ διάκονος·
προσσχῶμεν.

καὶ ἀσπαζέσθω ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἐκκλησίαν, καὶ λεγέτω·
ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

καὶ ὁ λαὸς ἀποκρινάσθω·
καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ὁ διάκονος εἰπάτω πᾶσιν· ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. καὶ ἀσπαζέσθωσαν οἱ τοῦ κλήρου τὸν ἐπίσκοπον, οἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τοὺς λαϊκούς, αἱ γυναῖκες τὰς γυναῖκας. τὰ παιδία δὲ στηκέτω πρὸς τῷ βήματι καὶ διάκονος ἕτερος ἔστω αὐτοῖς ἐφεστώς, ὅπως μὴ ἀτακτῶσι.[1]

[a] Ps. 91, 6.

[1] fortasse σπαταλῶσιν. C.

RECEPTA. | COD. OXON.

καὶ ἄλλοι διάκονοι περιπατείτωσαν καὶ σκοπείτωσαν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, ὅπως μὴ θόρυβός τις γένηται καὶ μή τις νεύσῃ ἢ ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ. οἱ δὲ διάκονοι[1] ἱστάσθωσαν εἰς τὰς τῶν ἀνδρῶν θύρας καὶ οἱ ὑποδιάκονοι[2] εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, ὅπως μήτις ἐξέλθοι μήτε ἀνοιχθῇ ἡ θύρα, κἂν πιστός τις ᾖ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναφορᾶς. εἷς δὲ ὑποδιάκονος διδότω ἀπόνιψιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσι, σύμβολον καθαρότητος ψυχῶν θεῷ[3] ἀνακειμένων. **12.** φημὶ δὴ κἀγὼ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Ζεβεδαίου, ἵν' εὐθὺς[4] ὁ διάκονος λέγῃ[5]· μή τις τῶν κατηχουμένων. μή τις τῶν ἀκροωμένων.[6] μή τις τῶν ἀπίστων. μή τις τῶν ἑτεροδόξων. οἱ τὴν πρώτην εὐχὴν εὐχόμενοι προέλθετε. τὰ παιδία προσλαμβάνεσθε αἱ μητέρες. μή τις κατά τινος. μή τις ἐν ὑποκρίσει. ὀρθοὶ πρὸς κύριον μετὰ φόβου καὶ

[1] ὑποδιάκονοι. C. [2] διάκονοι. C.
[3] παντοκράτορι add. C. [4] καί. C. [5] λεγέτω. C.
[6] μόνον τὸν λόγον ἀλλ' οὐ κοινωνούντων τοῦ ἁγίου μυστηρίου add. C.

RECEPTA. | COD. OXON.

τρόμου ἑστῶτες ὦμεν προςφέρειν. ὧν γενομένων οἱ διάκονοι προςαγέτωσαν τὰ δῶρα τῷ ἐπισκόπῳ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ εὐωνύμων στηκέτωσαν[1] ὡςὰν μάθηταὶ παρεστωτες διδασκαλῳ. δύο δὲ[2] διάκονοι ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τοῦ θυσιαστηρίου κατεχέτωσαν ἐξ ὑμένων λεπτῶν ῥιπίδιον, ἢ πτερῶν ταῶνος ἢ ὀθόνης, καὶ ἠρέμα ἀποσοβείτωσαν τὰ μικρὰ τῶν ἱπταμένων ζώων, ὅπως ἂν μὴ ἐγχρίμπτωνται εἰς τὰ κύπελλα. εὐξάμενος οὖν καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀρχιερεὺς[3] ἅμα τοῖς ἱερεῦσι καὶ λαμπρὰν ἐσθῆτα μετενδὺς καὶ στὰς πρὸς τῷ θυσιαστηρίῳ, τὸ τρόπαιον τοῦ σταυροῦ κατὰ τοῦ μετώπου τῇ χειρὶ ποιησάμενος εἰς πάντας, εἰπάτω· ἡ χάρις τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου

[1] ἥσυχοι add. C.

[2] ἄλλοι add. C.

[3] C. addit: super oblationem ut spiritus sanctus descendat in eam, panem reddens corpus Christi, calicem vero sanguinem Christi et absolutis orationibus μεταλαμβανέτω v. infra.

RECEPTA. | COD. OXON.

πνεύματος ἔστω μετὰ πάντων ὑμῶν.[1] καὶ πάντες συμφώνως λεγέτωσαν, ὅτι καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς· ἄνω τὸν νοῦν. καὶ πάντες· ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον.

καὶ ὁ ἀρχιερεύς·

εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ.

καὶ πάντες·

ἄξιον καὶ δίκαιον.

καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰπάτω·

ἄξιον ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον, πρὸ πάντων ἀνυμνεῖν σε τὸν ὄντως ὄντα θεὸν, τὸν πρὸ τῶν γεννητῶν ὄντα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται[2]· τὸν μόνον ἀγέννητον καὶ ἄναρχον καὶ ἀβασίλευτον καὶ ἀδέσποτον, τὸν ἀνενδεῆ, τὸν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγὸν, τῆς πάσης αἰτίας καὶ γενέσεως κρείττονα, τὸν πάντοτε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καθάπερ ἔκ τινος ἀφετηρίας εἰς τὸ εἶναι παρῆλθεν. σὺ γὰρ εἶ ἡ ἄναρχος γνῶσις, ἡ ἀΐδιος ὅρασις, ἡ ἀγέννητος ἀκοὴ, ἡ ἀδί-

[1] juvat hanc salutationis et benedictionis formulam conferre cum ea quæ initio hujus officii legitur, ad seriora tempora accommoda. BN.

[2] Eph. 3, 15. solemnis hoc loco formula. BN.

Recepta.	Cod. Oxon.
δακτος σοφία, ὁ πρῶτος τῇ φύσει καὶ μόνος[1] τῷ εἶναι καὶ κρείττων παντὸς ἀριθμοῦ, ὁ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, αὐτὸν δὲ πρὸ πάντων αἰώνων γεννήσας βουλήσει καὶ δυνάμει καὶ ἀγαθότητι ἀμεσιτεύτως, υἱὸν μονογενῆ, λόγον θεὸν, σοφίαν ζῶσαν, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, ἄγγελον τῆς μεγάλης βουλῆς σου, ἀρχιερέα σὸν, βασιλέα δὲ καὶ κύριον πάσης νοητῆς καὶ αἰσθητῆς φύσεως, τὸν πρὸ πάντων, δι᾽ οὗ τὰ πάντα. σὺ γὰρ, θεὲ αἰώνιε, δι᾽ αὐτοῦ τὰ πάντα πεποίηκας, καὶ δι᾽ αὐτοῦ τῆς προσηκούσης προνοίας τὰ ὅλα ἀξιοῖς· δι᾽ οὗ γὰρ τὸ εἶναι ἐχαρίσω, δι᾽ αὐτοῦ καὶ τὸ εὖ εἶναι ἐδωρήσω. ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, ὁ δι᾽ αὐτοῦ πρὸ πάντων ποιήσας[2] τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ, αἰῶνάς τε καὶ στρατιὰς, δυνάμεις τε καὶ ἐξουσίας, ἀρχάς τε καὶ θρόνους, ἀρχαγγέλους τε καὶ ἀγγέλους, καὶ μετὰ ταῦτα	

[1] v. *νόμος εἶναι* intelligendum ex *τὸ ὄντως εἶναι* e Platonis sententia. Bn.

[2] cod. vind. hic scholium habet adscriptum quod antiquitatem quandam sapit: *ὅτι αἱ νοηταὶ δυνάμεις πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου γεγόνασι.* Bn.

RECEPTA. | COD. OXON.

πάντα ποιήσας δι' αὐτοῦ τὸν φαινόμενον τοῦτον κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. [a]σὺ γὰρ εἶ ὁ τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν στήσας [b]καὶ ὡς δέῤῥιν ἐκτείνας καὶ τὴν γῆν ἐπ' οὐδενὸς ἱδρύσας γνώμῃ μόνῃ, ὁ πήξας στερέωμα καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν κατασκευάσας, ὁ ἐξαγαγὼν φῶς ἐκ θησαυρῶν καὶ τῇ τούτου συστολῇ[1] ἐπαγαγὼν τὸ σκότος εἰς ἀνάπαυλαν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κινουμένων ζώων, ὁ τὸν ἥλιον τάξας εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας ἐν οὐρανῷ καὶ τὴν σελήνην εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς καὶ τὸν χόρον τῶν ἀστέρων ἐν οὐρανῷ καταγράψας εἰς αἶνον τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας, ὁ ποιήσας ὕδωρ πρὸς πόσιν καὶ κάθαρσιν, ἀέρα ζωτικὸν πρὸς εἰσπνοὴν καὶ ἀναπνοὴν[2] καὶ φωνῆς ἀπόδοσιν διὰ γλώττης πληττούσης τὸν ἀέρα καὶ ἀκοὴν συνεργουμένην ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ἐπαΐειν εἰσδεχομένην τὴν προσπίπτουσαν αὐτῇ λαλιάν, ὁ ποιήσας πῦρ πρὸς σκότους παραμυθίαν, πρὸς ἐνδείας ἀναπλήρωσιν καὶ τὸ θερμαίνεσθαι ἡμᾶς καὶ φωτίζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὁ τὴν μεγάλην θάλασ-

[a] Jes. 40, 22. [b] Ps. 102, 2.

[1] v. στολῇ. BN. [2] v. omitt. καὶ ἀναπνοήν. BN.

Recepta.	Cod. Oxon.
σαν χωρίσας τῆς γῆς καὶ τὴν μὲν ἀναδείξας πλωτὴν, τὴν δὲ ποσὶ βάσιμον ποιήσας, καὶ τὴν μὲν ζώοις μικροῖς καὶ μεγάλοις πληθύνας, τὴν δὲ ἡμέροις καὶ ἀτιθάσσοις πληρώσας φυτοῖς τε διαφόροις στέψας καὶ βοτάναις στεφανώσας καὶ ἄνθεσι καλλύνας καὶ σπέρμασι πλουτίσας· ὁ συστησάμενος ἄβυσσον, καὶ μέγα κῦτος[1] αὐτῇ περιθεὶς, ἁλμυρῶν ὑδάτων σεσωρευμένα πελάγη, περιφράξας δὲ αὐτὴν πύλαις ἄμμου λεπτοτάτης· ὁ πνεύμασί ποτε μὲν αὐτὴν κορυφῶν εἰς ὀρέων μέγεθος, ποτὲ δὲ στρωννύων αὐτὴν ὡς[2] πεδίον, καί ποτε μὲν ἐκμαίνων χειμῶνι, ποτὲ δὲ πραΰνων γαλήνῃ ὡς ναυσιπόροις πλωτῆρσιν εὔκολον εἶναι πρὸς πορείαν· ὁ ποταμοῖς διαζώσας τὸν ὑπὸ σοῦ διὰ Χριστοῦ γενόμενον κόσμον καὶ χειμάῤῥοις ἐπικλύσας καὶ πηγαῖς ἀεννάοις μεθύσας, ὄρεσι δὲ περισφίγξας εἰς ἕδραν ἀτρεμῆ γῆς ἀσφαλεστάτην. ἐπλήρωσας γάρ σου τὸν κόσμον καὶ διεκόσμησας αὐτὸν βοτάναις εὐόσμοις καὶ ἰασίμοις, ζώοις πολλοῖς καὶ δια-	

[1] i. e. altitudo, profunditas. Ps. 60, 7.: συντάρασσον τὸ κῦτος τῆς θαλάσσης. v. κῆτος, quod monstrum est et naturæ et lectionis. Bn.
[2] v. εἰς. Bn.

RECEPTA. | COD. OXON.

φόροις, ἀλκίμοις καὶ ἀσθενεστέροις, ἐδωδίμοις καὶ ἐνεργοῖς, ἡμέροις καὶ ἀτιθάσσοις, ἑρπετῶν συριγμοῖς, πτηνῶν ποικίλων κλαγγαῖς, ἐνιαυτῶν κύκλοις, μηνῶν καὶ ἡμερῶν ἀριθμοῖς, τροπῶν τάξεσι, νεφῶν ὀμβροτόκων διαδρομαῖς, εἰς καρπῶν γονὰς καὶ ζώων σύστασιν, σταθμὸν ἀνέμων διαπνεόντων ὅτε προςταχθῶσι παρὰ σοῦ, τῶν φυτῶν καὶ τῶν βοτανῶν τὸ πλῆθος. καὶ οὐ μόνον τὸν κόσμον ἐδημιούργησας, ἀλλὰ καὶ τὸν κοσμοπολίτην ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ἐποίησας, κόσμου κόσμον[1] ἀναδείξας. εἶπας γὰρ τῇ σῇ σοφίᾳ· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ. διὸ καὶ πεποίηκας αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος σκεδαστοῦ, τῆς μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, καὶ δέδωκας αὐτῷ κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν διάγνωσιν, εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας διάκρισιν, δικαίου καὶ ἀδίκου παρατήρησιν, κατὰ δὲ τὸ σῶμα τὴν πένταθλον ἐχαρίσω αἴσθησιν, καὶ

[1] v. αὐτὸν ante ἀναδείξας. BN.

RECEPTA.	COD. OXON.
τὴν μεταβατικὴν κίνησιν. σὺ γὰρ, θεὲ παντόκρατορ, διὰ Χριστοῦ παράδεισον ἐν Ἐδὲν κατὰ ἀνατολὰς ἐφύτευσας, παντοίων φυτῶν ἐδωδίμων κόσμῳ, καὶ ἐν αὐτῷ ὡς ἂν ἐν ἑστίᾳ πολυτελεῖ εἰσήγαγες αὐτόν. κἂν τῷ ποιεῖν νόμον δέδωκας αὐτῷ ἔμφυτον, ὅπως οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἔχοι τὰ σπέρματα τῆς θεογνωσίας. εἰσαγαγὼν δὲ εἰς τὸν τῆς τρυφῆς παράδεισον, πάντων μὲν ἀνῆκας αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν πρὸς μετάληψιν, ἑνὸς δὲ μόνου τὴν γεῦσιν ἀπεῖπας ἐπ' ἐλπίδι κρειττόνων, ἵνα ἐὰ φυλάξῃ τὴν ἐντολὴν, μίσθὸν ταύτης τὴν ἀθανασίαν κομίσηται· ἀμελήσαντα δὲ τῆς ἐντολῆς καὶ γευσάμενον ἀπηγορευμένου καρποῦ ἀπάτῃ ὄφεως καὶ συμβουλίᾳ γυναικὸς τοῦ μὲν παραδείσου δικαίως ἔξωσας αὐτὸν, ἀγαθότητι δὲ εἰς τὸ παντελὲς ἀπολλύμενον οὐχ ὑπερεῖδες· σὸν γὰρ ἦν δημιούργημα· ἀλλὰ καθυποτάξας αὐτῷ τὴν κτίσιν, δέδωκας αὐτῷ οἰκείοις ἱδρῶσι καὶ πόνοις πορίζειν ἑαυτῷ τὴν τροφὴν, σοῦ πάντα φύοντος καὶ αὔξαντος καὶ πεπαίνοντος· χρόνῳ δὲ πρὸς ὀλίγον αὐτὸν κοιμίσας ὅρκῳ εἰς παλιγγενεσίαν ἐκάλεσας. ὅρον θανάτου λύσας ζωὴν ἐξ ἀνα-	

Recepta.	Cod. Oxon.
στάσεως ἐπηγγείλω. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος ἀναρίθμητον χέας· τοὺς ἐμμείναντάς σοι ἐδόξασας, τοὺς δὲ ἀποστάντας σου ἐκόλασας. καὶ τοῦ μὲν Ἄβελ ὡς ὁσίου προσδεξάμενος τὴν θυσίαν, τοῦ δὲ ἀδελφοκτόνου Καῒν ἀποστραφεὶς τὸ δῶρον ὡς ἐναγοῦς· καὶ πρὸς τούτοις τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνὼς προσελάβου καὶ τὸν Ἐνὼχ μετατέθεικας. σὺ γὰρ εἶ ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ζωῆς χορηγὸς καὶ τῆς ἐνδείας πληρωτὴς καὶ τῶν νόμων δοτὴρ καὶ τῶν φυλαττόντων αὐτοὺς μισθαποδότης καὶ τῶν παραβαινόντων αὐτοὺς ἔκδικος, ὁ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν ἐπαγαγὼν τῷ κόσμῳ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβησάντων καὶ τὸν δίκαιον Νῶε ῥυσάμενος ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐν λάρνακι σὺν ὀκτὼ ψυχαῖς, τέλος μὲν τῶν παρῳχηκότων, ἀρχὴν δὲ τῶν μελλόντων ἐπιγίνεσθαι—ὁ τὸ φοβερὸν πῦρ κατὰ τῆς Σοδομηνῆς πενταπόλεως ἐξάψας καὶ γῆν καρποφόρον εἰς ἅλμην θέμενος ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ καὶ τὸν ὅσιον Λὼτ ἐξαρπάσας τοῦ ἐμπρη-	

[1] v. ἀνάριθμον. Bn.

RECEPTA. | COD. OXON.

σμοῦ. σὺ εἶ ὁ τὸν Ἀβραὰμ ῥυσάμενος προγονικῆς ἀσεβείας καὶ κληρονόμον τοῦ κόσμου καταστήσας καὶ ἐμφανίσας αὐτῷ τὸν Χριστόν σου, ὁ τὸν Μελχισεδὲκ ἀρχιερέα τῆς λατρείας προχειρισάμενος, ὁ τὸν πολύτλαν θεράποντά σου Ἰὼβ νικητὴν τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως ἀναδείξας, ὁ τὸν Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας υἱὸν ποιησάμενος, ὁ τὸν Ἰακὼβ πατέρα δώδεκα παίδων καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος χέας καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Αἴγυπτον ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς. σὺ, κύριε, τὸν[1] Ἰωσὴφ οὐχ ὑπερεῖδες, ἀλλὰ μισθὸν τῆς διά σε σωφροσύνης ἔδωκας αὐτῷ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἄρχειν. σὺ, κύριε, Ἑβραίους ὑπὸ Αἰγυπτίων καταπονουμένους οὐ περιεῖδες διὰ τὰς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐῤῥύσω κολάσας Αἰγυπτίους· παραφθειράντων δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τὴν κτίσιν, ποτὲ μὲν αὐτόματον νομισάντων, ποτὲ δὲ πλεῖον ἢ δεῖ τιμησάντων καὶ σοὶ τῷ θεῷ τῶν πάντων συνταττόντων, οὐκ εἴασας πλανᾶσθαι, ἀλλὰ ἀναδείξας

[1] *τὸν* om. v. BN.

Recepta.	Cod. Oxon.
τὸν ἅγιόν σου θεράποντα Μωϋσῆν, δι' αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν τοῦ φυσικοῦ τὸν γραπτὸν νόμον δέδωκας καὶ τὴν κτίσιν ἔδειξας σὸν ἔργον εἶναι, τὴν δὲ πολύθεον πλάνην ἐξώρισας. τὸν Ἀαρὼν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἱερατικῇ τιμῇ ἐδόξασας. Ἑβραίους ἁμαρτόντας ἐκόλασας, ἐπιστρέφοντας ἐδέξω· τοὺς Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ ἐτιμωρήσω· θάλασσαν διελὼν Ἰσραηλίτας διεβίβασας, Αἰγυπτίους ἐπιδιώξαντας ὑποβρυχίους ἀπώλεσας[1]· ξύλῳ πικρὸν ὕδωρ ἐγλύκανας· ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ ἀνέχεας· ἐξ οὐρανοῦ τὸ μάννα ὕσας, τροφὴν ἐξ ἀέρος ὀρτυγομήτραν· στύλον πυρὸς τὴν νύκτα πρὸς φωτισμὸν, καὶ στύλον νεφέλης ἡμέραν πρὸς σκιασμὸν θάλπους. τὸν Ἰησοῦν στρατηγὸν ἀναδείξας ἑπτὰ ἔθνη Χαναναίων δι' αὐτοῦ καθεῖλες, Ἰορδάνην διέῤῥηξας, τοὺς ποταμοὺς Ἠθὰμ ἐξήρανας, τείχη κατέῤῥηξας[2] ἄνευ μηχανημάτων καὶ χειρὸς ἀνθρωπίνης. ὑπὲρ ἁπάντων σοὶ ἡ δόξα, δέσποτα παντόκρατορ. σὲ προσκυνοῦσιν ἀνάριθμοι στρατιαὶ ἀγγέ-	

[1] In cod. vind. librarii incuria hic legitur ἐκόλασας; quod proxime præcessit, et hic minus idoneum. Bn.

[2] v. κατέῤῥιψας. Bn.

RECEPTA. | COD. OXON.

λων, ἀρχαγγέλων, θρόνων, κυριοτήτων, ἀρχῶν, ἐξουσιῶν, δυνάμεων, στρατιῶν αἰωνίων, τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφὶμ, ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτοντα τοὺς πόδας, ταῖς δὲ δυσὶ τὰς κεφαλὰς, ταῖς δὲ δυσὶ πετόμενα, καὶ λέγοντα ἅμα χιλίαις χιλιάσιν ἀρχαγγέλων, καὶ μυρίαις μυριάσιν ἀγγέλων[1] ἀκαταπαύστως καὶ ἀσιγήτως βοώσαις·

καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἅμα εἰπάτω·

ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος Σαβαώθ·

πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ·

εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἑξῆς λεγέτω·

ἅγιος γὰρ εἶ ὡς ἀληθῶς καὶ πανάγιος, ὕψιστος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας· ἅγιος δὲ καὶ ὁ μονογενής σου υἱὸς, ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὃς εἰς πάντα ὑπηρετησάμενός σοι τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πατρὶ, εἴς τε δημιουργίαν διάφορον καὶ πρόνοιαν κατάλληλον, οὐ περιεῖδε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπολλύμενον, ἀλλὰ

[1] verba e Daniele 7, 7. desumta. BN.

RECEPTA.	COD. OXON.
μετὰ φυσικὸν νόμον, μετὰ νομικὴν παραίνεσιν, μετὰ προφητικοὺς ἐλέγχους καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίας, παραφθειρόντων σὺν τῷ θετῷ καὶ τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τῆς μνήμης ἐκβαλλόντων τὸν κατακλυσμὸν, τὴν ἐκπύρωσιν, τὰς κατ' Αἰγυπτίων πληγὰς, τὰς κατὰ Παλαιστινῶν σφαγὰς, καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω ἀπόλλυσθαι πάντων, εὐδόκησεν αὐτὸς γνώμῃ σῇ ὁ δημιουργὸς ἀνθρώπου ἄνθρωπος γενέσθαι, ὁ νομοθέτης ὑπὸ νόμους, ὁ ἀρχιερεὺς ἱερεῖον, ὁ ποιμὴν πρόβατον, καὶ ἐξευμενίσατό σε τὸν ἑαυτοῦ θεὸν καὶ πατέρα καὶ τῷ κόσμῳ κατήλλαξε καὶ τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς τοὺς πάντας ἠλευθέρωσε, γενόμενος ἐκ παρθένου, γενόμενος ἐν σαρκὶ, ὁ θεὸς λόγος, ὁ ἀγαπητὸς υἱὸς, ὁ πρωτότοκος πάσης κτίσεως, κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ προῤῥηθείσας προφητείας ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ, φυλῆς Ἰούδα· καὶ γέγονεν ἐν μήτρᾳ παρθένου ὁ διαπλάσσων πάντας τοὺς γεννωμένους καὶ ἐνσαρκώθη ὁ ἄσαρκος, ὁ ἀχρόνως γεννηθεὶς ἐν χρόνῳ γεγέννηται· πολιτευσάμενος ὁσίως καὶ παιδεύσας ἐνθέσμως, πᾶσαν νόσον καὶ	

Recepta.	Cod. Oxon.
πᾶσαν μαλακίαν ἐξ ἀνθρώπων ἀπελάσας, σημεῖά τε καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ ποιήσας, τροφῆς καὶ ποτοῦ καὶ ὕπνου μεταλαβὼν ὁ τρέφων πάντας τοὺς χρῄζοντας τροφῆς καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας ἐφανέρωσέ σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτό, τὴν ἄγνοιαν ἐφυγάδευσε, τὴν εὐσέβειαν ἀνεζωπύρωσε τὸ θέλημά σου ἐπλήρωσε, τὸ ἔργον ὃ ἔδωκες αὐτῷ ἐτελείωσε. καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας χερσὶν ἀνόμων κατασχεθεὶς, ἱερέων καὶ ἀρχιερέων ψευδωνύμων καὶ λαοῦ παρανόμου, προδοσίᾳ τοῦ τὴν κακίαν νοσήσαντος, καὶ πολλὰ παθὼν ὑπ᾽ αὐτῶν καὶ πᾶσην ἀτιμίαν ὑποστὰς σῇ συγχωρήσει, παραδοθεὶς Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι, καὶ κριθεὶς ὁ κριτὴς, καὶ κατακριθεὶς ὁ σωτὴρ, σταυρῷ προσηλώθη ὁ ἀπαθὴς, καὶ ἀπέθανεν ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος, καὶ ἐτάφη ὁ ζωοποιὸς, ἵνα πάθους λύσῃ καὶ θανάτου ἐξέληται τούτους[1] δι᾽ οὓς παρεγένετο, καὶ ῥήξῃ τὰ δεσμὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ῥύσηται τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ. καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συνδια-	

[1] v. τούτους τούς. Bn.

RECEPTA.

τρίψας[1] τοῖς μαθηταῖς ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ ἐκαθέσθη ἐκ δεξιῶν σου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ.

μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, εὐχαριστοῦμέν σοι, θεὲ παντόκρατορ, οὐχ ὅσον ὀφείλομεν, ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα, καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ πληροῦμεν. ἐν ᾗ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο λαβὼν ἄρτον ταῖς ἁγίαις καὶ ἀμώμοις αὐτοῦ χερσὶ καὶ ἀναβλέψας πρὸς σὲ τὸν θεὸν αὐτοῦ καὶ πατέρα καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς εἰπών· τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης· λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ ἁγιάσας ἐπέδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ πίνητε τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν θάνατον τὸν ἐμὸν καταγγέλλετε, ἄχρις ἂν ἔλθω.

μεμνημένοι τοίνυν τοῦ πάθους

COD. OXON.

[1] v. ἐνδιατρίψας. BN.

RECEPTA. | COD. OXON.

αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐπανόδου καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ᾗ ἔρχεται μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφέρομέν σοι τῷ βασιλεῖ καὶ θεῷ κατὰ τὴν αὐτοῦ διάταξιν τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντές σοι δι' αὐτοῦ, ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἑστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεύειν σοι, καὶ ἀξιοῦμέν σε, ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, σὺ ὁ ἀνενδεὴς θεὸς, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μαρτύρα τῶν παθημάτων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφήνῃ τὸν ἄρτον τοῦτον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, ἵνα οἱ μεταλαβόντες αὐτοῦ βεβαιωθῶσι πρὸς εὐσέβειαν, ἀφέσεως ἁμαρτημάτων τύχωσι, τοῦ διαβόλου καὶ τῆς πλάνης αὐτοῦ ῥυσθῶσι, πνεύματος ἁγίου πληρωθῶσιν, ἄξιοι τοῦ Χριστοῦ σου γένωνται, ζωῆς αἰωνίου τύχωσι, σοῦ

Recepta.	Cod. Oxon.
καταλλαγέντος αὐτοῖς, δέσποτα παντόκρατορ. ἔτι δεόμεθά σου, κύριε, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, ὅπως αὐτὴν διαφυλάξῃς ἄσειστον καὶ ἀκλυδώνιστον ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· καὶ ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. ἔτι παρακαλοῦμέν σε ὑπὲρ τῆς ἐμῆς τοῦ προσφέροντός σοι οὐδενίας, καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, ὑπὲρ τῶν διακόνων καὶ παντὸς τοῦ κλήρου, ἵνα πάντας σοφίσας πνεύματος ἁγίου πληρώσῃς. ἔτι παρακαλοῦμέν σε, κύριε, ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ καὶ παντὸς τοῦ στρατοπέδου, ἵνα εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ διάγοντες τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν δοξάζωμέν σε διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. ἔτι προςφέρομέν σοι ὑπὲρ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι ἁγίων, πατριαρχῶν, προφητῶν, δικαίων, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, πρεσβυ-	

RECEPTA. | COD. OXON.

τέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν, λαϊκῶν, καὶ πάντων ὧν αὐτὸς ἐπίστασαι τὰ ὀνόματα.

ἔτι προσφέρομέν σοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ἵνα ἀναδείξῃς αὐτὸν εἰς ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον· ὑπὲρ τῶν ἐν παρθενίᾳ, καὶ ἁγνείᾳ, ὑπὲρ τῶν χηρῶν τῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῶν ἐν σεμνοῖς γάμοις καὶ τεκνογονίαις, ὑπὲρ τῶν νηπίων τοῦ λαοῦ σου, ὅπως μηδένα ἡμῶν ἀπόβλητον ποιήσῃς.

ἔτι ἀξιοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν ἐνοικούντων, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀῤῥωστίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ, ὑπὲρ τῶν ἐν ἐξορίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν δημεύσει, ὑπὲρ τῶν πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων, ὅπως πάντων[1] ἐπίκουρος γένῃ, πάντων βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ. ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν μισούντων ἡμᾶς καὶ διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου, ὑπὲρ τῶν ἔξω ὄντων καὶ πεπλανημένων, ὅπως ἐπιστρέψῃς αὐτοὺς εἰς ἀγαθὸν, καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν πραΰνῃς.

ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τῆς ἐκκλησίας

[1] *πάντων* omittit v. BN.

RECEPTA.	COD. OXON.
καὶ ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν· ὅπως τοὺς μὲν τελειώσῃς ἐν τῇ πίστει, τοὺς δὲ καθαρίσῃς ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ, τῶν δὲ τὴν μετάνοιαν προςδέξῃ καὶ συγχωρήσῃς καὶ αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν.	
ἔτι προςφέρομέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τοῦ ἀέρος καὶ τῆς εὐφορίας τῶν καρπῶν· ὅπως ἀνελλειπῶς μεταλαμβάνοντες τῶν παρὰ σοῦ ἀγαθῶν αἰνῶμέν σε ἀπαύστως, τὸν διδόντα τροφὴν πάσῃ σαρκί.	
ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν δι᾽ εὔλογον αἰτίαν ἀπόντων· ὅπως ἅπαντας ἡμᾶς διατηρήσας ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἐπισυναγάγῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ θεοῦ πάσης αἰσθητῆς καὶ νοητῆς φύσεως, τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους. ὅτι σοὶ πᾶσα δόξα, σέβας καὶ εὐχαριστία, τίμη καὶ προςκύνησις, τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀνελλειπεῖς καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων.	
καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω·	
ἀμήν.	

Recepta.	Cod. Oxon.
καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἰπάτω· ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω· καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. καὶ ὁ διάκονος κηρυσσέτω πάλιν[1]· **13.** ἔτι καὶ ἔτι δεηθῶμεν τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ δώρου τοῦ προςκομισθέντος κυρίῳ τῷ θεῷ, ὅπως ὁ ἀγαθὸς θεὸς προςδέξηται αὐτὸ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπουράνιον αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας· ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ταύτης καὶ τοῦ λαοῦ δεηθῶμεν· ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς, παντὸς πρεσβυτερίου, πάσης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας[2], παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος πάντας διατηρήσῃ καὶ διαφυλάξῃ· ὑπὲρ βασιλέων καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ δεηθῶμεν, ἵνα εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον ἔχοντες διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τῶν ἁγίων μαρτύρων μνημονεύσωμεν, ὅπως κοι-	

[1] hæ preces dum silentio peraguntur populus humi prostratus jacet. vide quæ mox diaconus in exhortatione dicit. Bn.

[2] v. addit: καὶ ὑπηρεσίας. Bn.

RECEPTA. | COD. OXON.

νωνοὶ γενέσθαι τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν καταξιωθῶμεν· ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τῶν ἀέρων καὶ τελεσφορίας τῶν καρπῶν δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν νεοφωτίστων δεηθῶμεν, ὅπως βεβαιωθῶσιν ἐν τῇ πίστει· πάντες ὑπὲρ ἀλλήλων παρακαλέσωμεν.[1] ἀνάστησον ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ χάριτί σου· ἀναστάντες ἑαυτοὺς τῷ θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα.[2]

καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω·

[a] ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλώνυμος, ὁ μέγας τε βουλῇ καὶ κραταιὸς τοῖς ἔργοις, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸ ποίμνιόν σου τοῦτο, ὃ δι' αὐτοῦ ἐξελέξω εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματός σου, καὶ ἁγιάσας ἡμῶν τὰ σώματα[3] καὶ τὴν ψυχήν, [b] καταξίωσον καθαροὺς γενομένους ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος τυχεῖν τῶν προκειμένων ἀγαθῶν, καὶ μηδένα ἡμῶν ἀνάξιον κρίνῃς, ἀλλὰ

[a] Jer. 32, 19. [b] 2 Cor. 7, 1.

[1] v. ὑπ' ἄλλων παρακαλέσθωσαν. interpunxi post πίστει. BN.
[2] surgit igitur populus. BN.
[3] v. τὸ σῶμα. BN.

RECEPTA. COD. OXON.

βοηθὸς ἡμῶν γενοῦ, ἀντιλήπτωρ, ὑπερασπιστὴς, διὰ τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ, αἶνος, δοξολογία, εὐχαριστία, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ μετὰ τὸ πάντας εἰπεῖν, ἀμήν· ὁ διάκονος λεγέτω·

προςσχωμεν.

καὶ ὁ ἐπίσκοπος προςφωνησάτω τῷ λαῷ οὕτω·

τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

καὶ ὁ λαὸς ὑπακουέτω·

εἷς ἅγιος, εἷς κύριος, εἷς Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

θεὸς κύριος καὶ ἐπεφάνη ἡμῖν.

Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

καὶ μετὰ τοῦτο μεταλαμβανέτω ὁ ἐπίσκοπος, ἔπειτα οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ[1] ὑποδιάκονοι καὶ οἱ ἀναγνῶσται καὶ οἱ ψάλται καὶ οἱ ἀσκη-

[1] *οἱ ἕτεροι κληρικοὶ κατὰ τάξιν* add. C.

RECEPTA. | COD. OXON.

ταὶ καὶ ἐν ταῖς γυναιξὶν αἱ διακόνισσαι καὶ αἱ παρθένοι καὶ αἱ χῆραι, εἶτα τὰ παιδία καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τάξιν μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας ἄνευ θορύβου· καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος διδότω τὴν προσφορὰν λέγων· σῶμα Χριστοῦ — καὶ ὁ δεχόμενος λεγέτω· ἀμήν. ὁ δὲ διάκονος κατεχέτω τὸ ποτήριον καὶ ἐπιδιδοὺς λεγέτω· αἷμα Χριστοῦ ποτήριον ζωῆς—καὶ ὁ πίνων λεγέτω· ἀμήν. ψαλμὸς δὲ λεγέσθω τριακοστὸς τρίτος ἐν τῷ μεταλαμβάνειν πάντας τοὺς λοιπούς.[1] καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσι καὶ πᾶσαι, λαβόντες οἱ διάκονοι τὰ περισσεύσαντα, εἰςφερέτωσαν εἰς τὰ παστοφόρια.[2] καὶ ὁ διάκονος λεγέτω παυσαμένου τοῦ ψάλλοντος·

14. Μεταλαβόντες τοῦ τιμίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ εὐχαριστήσωμεν τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων αὐτοῦ[3] μυστηρίων[4] καὶ

[1] et psalmos cantent dum distribuitur donec tota congregatio absoluta fuerit. C. [2] αἱ γυναῖκες λαβέτωσαν. C.
[3] καὶ ἀθανάτων add. C. [4] τῶν ἠριθμημένων ἐν οὐρανῷ add. C.

Recepta.	Cod. Oxon.
παρακαλέσωμεν, μὴ εἰς κρίμα ἀλλ' εἰς σωτηρίαν ἡμῖν γενέσθαι, εἰς ὠφέλειαν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς φυλακὴν εὐσεβείας, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἐγειρώμεθα ἐν χάριτι Χριστοῦ ἑαυτοὺς τῷ μόνῳ ἀγεννήτῳ θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ παραθώμεθα. καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστείτω.[1]	
15. δέσποτα ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ σου τοῦ εὐλογητοῦ παιδὸς, ὁ τῶν μετ' εὐθύτητος ἐπικαλουμένων σε ἐπήκοος, ὁ καὶ τῶν σιωπώντων ἐπιστάμενος τὰς ἐντεύξεις. εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων, ἃ παρέσχου ἡμῖν, πληροφορίαν τῶν καλῶς ἐγνωσμένων, εἰς φυλακὴν τῆς εὐσεβείας, εἰς ἄφεσιν πλημμελημάτων· ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σου ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς, καὶ σοὶ προσῳκειώμεθα. ὁ χωρίσας ἡμᾶς τῆς τῶν ἀσεβῶν κοινωνίας, ἕνωσον ἡμᾶς μετὰ τῶν καθωσιωμένων σοι, στήριξον ἡμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος	

[1] gratias agens de esu corporis Christi et potu sanguinis Christi, et si finierit add. C.

RECEPTA. | COD. OXON.

ἐπιφοιτήσει, τὰ ἀγνοούμενα ἀποκάλυψον, τὰ λειπόμενα[1] προσαναπλήρωσον, τὰ ἐγνωσμένα κράτυνον. τοὺς ἱερεῖς ἀμώμους διαφύλαξον ἐν τῇ λατρείᾳ σου· τοὺς βασιλεῖς διατήρησον ἐν εἰρήνῃ, τοὺς ἄρχοντας ἐν δικαιοσύνῃ, τοὺς ἀέρας ἐν εὐκρασίᾳ, τοὺς καρποὺς ἐν εὐφορίᾳ, τὸν κόσμον ἐν παναρκεῖ[2] προνοίᾳ· τὰ ἔθνη τὰ πολεμικὰ πράϋνον· τὰ πεπλανημένα ἐπίστρεψον· τὸν λαόν σου ἁγίασον· τοὺς ἐν παρθενίᾳ διατήρησον· τοὺς ἐν γάμῳ διαφύλαξον ἐν πίστει· τοὺς ἐν ἁγνείᾳ ἐνδυνάμωσον· τὰ νήπια ἅδρυνον· τοὺς νεοτελεῖς βεβαίωσον· τοὺς ἐν κατηχήσει παίδευσον καὶ τῆς μυήσεως ἀξίους ἀνάδειξον καὶ πάντας ἡμᾶς ἐπισυνάγαγε εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

καὶ ὁ διάκονος ἐρεῖ· τῷ θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ[3] κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.

ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀσύγκριτος, ὁ πανταχοῦ ὢν καὶ τοῖς πᾶσι παρὼν καὶ ἐν

[1] v. λείποντα. BN. [2] v. παναλκεῖ. BN. [3] κυρίῳ. C.

RECEPTA. | COD. OXON.

οὐδενὶ ὡς ἐνόντι[1] ὑπάρχων, ὁ τόποις μὴ περιγραφόμενος, ὁ χρόνοις μὴ παλαιούμενος, ὁ αἰῶσι μὴ περατούμενος, ὁ λόγοις μὴ παραγόμενος, ὁ γενέσει μὴ ὑποκείμενος, ὁ φυλακῆς μὴ δεόμενος, ὁ φθορᾶς ἀνώτερος, ὁ τροπῆς ἀνεπίδεκτος, ὁ φύσει ἀναλλοίωτος, [a] ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ τῇ φύσει ἀόρατος, γνωστὸς πάσαις ταῖς μετ᾽ εὐνοίας ἐκζητούσαις σε λογικαῖς φύσεσιν· ὁ καταλαμβανόμενος ὑπὸ τῶν ἐν εὐνοίᾳ ἐπιζητούντων σε· ὁ θεὸς Ἰσραὴλ, τοῦ ἀληθινῶς ὁρῶντος, τοῦ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντος λαοῦ σου· εὐμενὴς γενόμενος ἐπάκουσόν μου διὰ τὸ ὄνομά σου καὶ εὐλόγησον τούς σοι κεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν τὰ ἐπὶ συμφέροντι καὶ μηδένα αὐτῶν ἀπόβλητον ποιήσῃς ἐκ τῆς βασιλείας σου· ἀλλὰ ἁγίασον αὐτοὺς, φρούρησον, σκέπασον, ἀντιλαβοῦ, ῥῦσαι τοῦ ἀλλοτρίου, παντὸς ἐχθροῦ τοὺς οἴκους αὐτῶν φύλαξον, τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους φρούρησον. ὅτι σοὶ δόξα, αἶνος, μεγαλοπρέπεια,

[a] 1 Tim. 6, 16.

[1] vulgo ἐνόντι. BR.

Recepta.	Cod. Oxon.
σέβας, προσκύνησις, καὶ τῷ σῷ παιδὶ Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ σου, τῷ κυρίῳ ἡμῶν καὶ θεῷ καὶ βασιλεῖ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.	
καὶ [1] ὁ διάκονος ἐρεῖ· ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ.[2]	
Ταῦτα περὶ τῆς μυστικῆς λατρείας διατασσόμεθα ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις.	

Recepta. Oxon.

16. Περὶ δὲ χειροτονίας πρεσβυτέρων[3] ἐγὼ ὁ φιλούμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις· πρεσβύτερον χειροτονῶν, ὦ ἐπίσκοπε, τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτίθει αὐτὸς, τοῦ πρεσβυτερίου παρεστῶτός σοι καὶ τῶν διακόνων καὶ εὐχόμενος λέγε·[4]

κύριε παντόκρατορ, ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ Χριστοῦ τὰ πάντα δημιουργήσας καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ὅλων προνοῶν καταλλήλως. ᾧ γὰρ δύναμις διάφορα ποιῆσαι, τούτῳ δύναμις καὶ διαφόρως προνοῆσαι. διὰ γὰρ τοῦτο ὁ θεὸς προνοεῖς τῶν μὲν ἀθανάτων—φυλακῇ μόνῃ, τῶν δὲ θνητῶν—δια-

[1] ηὐλογημένων αὐτῶν add. C.

[2] post hæc addit C.: et pauca quæ relicta sunt presbyteri et diaconi custodiant ut percipiant ne quid superfluum sit—ne in magnum judicium incidant sicut filii Aharonis et filii Heli, quos perdidit spiritus sanctus, quoniam non caverant a contemnendo sacrificio domini; quanto magis qui contemnunt corpus et sanguinem domini cogitantes pabulum corporale esse tantum quod percipiunt, non spirituale.

[3] π. δ. χ. πρ. oxon. vindob.

[4] εὐχομένου σου χειροτονεῖται. καὶ τὸν διάκονον χειροτονήσεις αὐτὸν κατὰ ταύτην μόνην τὴν διάταξιν. C.

δοχῇ, τῆς ψυχῆς—φροντίδι νόμων, τοῦ σώματος—ἀναπληρώσει τῆς ἐνδείας. αὐτὸς οὖν καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν καὶ αὔξησον αὐτὴν καὶ πλήθυνον τοὺς ἐν αὐτῇ προεστῶτας καὶ δὸς δύναμιν πρὸς τὸ κοπιᾶν αὐτοὺς λόγῳ καὶ ἔργῳ[1] εἰς οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ σου. αὐτὸς[2] καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τοῦτον τὸν ψήφῳ καὶ κρίσει τοῦ κλήρου παντὸς πρεσβυτέριον ἐπιδοθέντα καὶ ἔμπλησον αὐτὸν πνεύματος[3] χάριτος καὶ συμβουλίας τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ κυβερνᾶν τὸν λαόν σου ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ· ὃν τρόπον ἐπεῖδες ἐπὶ λαὸν ἐκλογῆς σου καὶ προσέταξας Μωϋσεῖ αἱρεῖσθαι[4] πρεσβυτέρους, οὓς ἔπλησας πνεύματος· καὶ νῦν, κύριε, παράσχου, ἀνελλιπὲς τηρῶν ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς χάριτός σου, ὅπως πλησθεὶς[5] ἐνεργημάτων ἰατικῶν καὶ λόγου διδακτικοῦ[6] ἐν πρᾳότητι παιδεύῃ σου τὸν λαὸν καὶ δουλεύῃ σοι[7] εἰλικρινῶς ἐν καθαρᾷ διανοίᾳ καὶ ψυχῇ θελούσῃ καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ[8] ἱερουργίας ἀμώμους[9] ἐκτελῇ διὰ τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ[10] καὶ σέβας καὶ τῷ[11] ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.[12] ἀμήν.

17. περὶ δὲ χειροτονίας διακόνων[13] ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι· διάκονον καταστήσεις, ὦ ἐπίσκοπε, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὰς χεῖρας, παρεστῶτός σοι παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῶν διακόνων καὶ ἐπευξάμενος ἐρεῖς·

18. ὁ θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ[14] ἀψευδής, ὁ πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους σε ἐν ἀληθείᾳ, ὁ φοβερὸς ἐν βουλαῖς, ὁ σοφὸς διανοίᾳ, ὁ κραταιὸς καὶ μέγας—εἰσάκουσον προσευχῆς ἡμῶν, κύριε, καὶ ἐνώτισαι τὴν δέησιν ἡμῶν καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προχειριζόμενόν σοι εἰς διακονίαν καὶ πλῆσον αὐτὸν πνεύματος ἁγίου[15] καὶ δυνάμεως, ὡς ἔπλησας Στέφανον τὸν μάρτυρα[16] καὶ μιμητὴν τῶν[17] παθημάτων τοῦ Χριστοῦ σου καὶ καταξίωσον αὐτὸν εὐαρέστως, λειτουργήσαντα τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ διακονίαν, ἀτρέ-

[1] ἔργῳ καὶ λόγῳ. [2] αὐτός. [3] πνεῦμα.
[4] αἱρετήσασθαι. [5] ἐμπλησθείς. [6] λόγων διδακτικῶν
[7] τοῦτον. [8] σου add. [9] ἀμώμως.
[10] τιμὴ om. [11] τῷ om. [12] τῶν αἰώνων add.
[13] περὶ δὲ χειροτονίας διακόνων om. [14] ὁ loco καί.
[15] ἁγίου om. [16] πρωτομάρτυρα vo. [17] τῶν om. vo.

πτως, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως, μείζονος ἀξιωθῆναι βαθμοῦ διὰ τῆς μεσιτείας[1] τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.[2] ἀμήν.

19. περὶ δὲ διακονίσσης[3] Βαρθολομαῖος διατάσσομαι[4]· ὦ ἐπίσκοπε ἐπιθήσεις αὐτῇ τὰς χεῖρας, παρεστῶτος[5] τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῶν διακόνων καὶ τῶν διακονισσῶν καὶ[6] ἐρεῖς·

20. ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δημιουργὸς, ὁ πληρώσας πνεύματος[7] Μαριὰμ καὶ Δεβώραν καὶ Ἄνναν καὶ Ὀλδὰν, ὁ μὴ ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν γεννηθῆναι ἐκ γυναικὸς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ προχειρισάμενος τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων σου πυλῶν—αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὴν δούλην σου τήνδε, τὴν προχειριζομένην εἰς διακονίαν καὶ δὸς αὐτῇ πνεῦμα ἅγιον καὶ καθάρισον αὐτὴν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐπιτελεῖν αὐτὴν τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῇ ἔργον εἰς δόξαν σὴν καὶ ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' οὗ σοι δόξα καὶ προσκύνησις καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.[8]

21. περὶ δὲ ὑποδιακόνων[9] ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις.[10] ὑποδιάκονον χειροτονῶν, ὦ ἐπίσκοπε, ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτῷ τὰς χεῖρας καὶ[11] ἐρεῖς·

δέσποτα θεὲ, οὐρανοῦ καὶ γῆς δημιουργὲ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τοὺς νεωκόρους ἀναδείξας τῶν ἁγίων σου σκευῶν φύλακας—αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, τὸν προχειρισθέντα ὑποδιάκονον καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον πρὸς τὸ ἐπαξίως ἐφάπτεσθαι τῶν λειτουργικῶν σου σκευῶν καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου διαπαντὸς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

[1] *τοῦ Χριστοῦ σου* add. vo. [2] *τῶν αἰώνων* add. vo.
[3] *ἐγὼ* vo. pro *π. δ. διακ.* [4] *διακόνισσαν καθιστῶν* vo.
[5] *σοι* add. vo. [6] *εὐχόμενος* add. vo. [7] *ἁγίου* add. vo.
[8] *ἀμὴν* om. vo. [9] *π. δ. ὑπ.* om. vo.
[10] *ὑ. τ. ἐ.* om. vo. [11] *τὴν χεῖρα καὶ εὐχόμενος* vo.

RECEPTA.

22. περὶ δὲ ἀναγνωστῶν ἐγὼ Ματθαῖος, ὁ καὶ Λευῒς, ὁ ποτὲ τελώνης διατάσσομαι· ἀναγνώστην ἐπιχείρισαι ἐπιθεὶς αὐτῷ τὴν χεῖρα, καὶ ἐπευξάμενος πρὸς τὸν θεὸν λέγε·

ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ πολὺς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ὁ τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν διὰ τῶν ἐνεργουμένων φανεροποιήσας καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν σοῦ διαφυλάττων—αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τὸν ἐγχειριζόμενον τὰς ἁγίας σου γραφὰς ἀναγινώσκειν τῷ λαῷ σου καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα προφητικόν. ὁ σοφίσας Ἔσδραν τὸν θεράποντά σου ἐπὶ τὸ ἀναγινώσκειν τοὺς νόμους σου τῷ λαῷ σου, καὶ νῦν παρακαλούμενος ὑφ' ἡμῶν σόφισον τὸν δοῦλόν σου καὶ δὸς αὐτῷ, ἔργον ἀκατάγνωστον διανύσαντα τὸ ἐγχειρισθὲν αὐτῷ, ἄξιον ἀναδειχθῆναι μείζονος βαθμοῦ διὰ Χριστοῦ· μεθ' οὗ σοι ἡ δόξα καὶ τὸ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.[1]

COD. OXON.

ἀναγνώστης καθίσταται ἐπιδιδόντας αὐτῷ βιβλίον τοῦ ἐπισκόπου, οὐδὲ γὰρ χειροτεθεῖται.

23. Ἰάκωβος δὲ ὁ Ἀλφαίου κἀγὼ διατάσσομαι περὶ ὁμολογητῶν.[2]

[1] Copta omnia inde ab cap. 16 omiserat substituens: de hypodiacono et lectore et diaconissa antea diximus, non decere eos ordinari impositione manuum.

[2] ἐγὼ Ἰάκωβος Ἀλφαίου διατάσσομαι vo.

ὁμολογητὴς οὐ χειροτονεῖται· γνώμης γὰρ τοῦτο καὶ ὑπομονῆς. τιμῆς δὲ μεγάλης ἐπάξιός ἐστιν ὡς ὁμολογήσας τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ[1] αὐτοῦ[2] ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων. ἐὰν δὲ χρεία αὐτοῦ ᾖ[3], εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον χειροτονεῖται.[4] εἰ δέ τις ὁμολογητὴς μὴ χειροτονηθεὶς ἁρπάσῃ ἑαυτῷ ἀξίωμά τι τοιοῦτον ὡς διὰ τὴν ὁμολογίαν, οὗτος καθαιρείσθω καὶ ἀποβαλλέσθω· οὐ γάρ ἐστιν[5], ἐπείπερ ἤρνηται τὴν Χριστοῦ διάταξιν καὶ ἐστὶν ἀπίστου χείρων.

24. Ὁ αὐτὸς περὶ παρθένων[6] διατάσσομαι· παρθένος οὐ χειροτονεῖται, ἐπιταγὴν γὰρ κυρίου οὐκ ἔχομεν· γνώμης γάρ ἐστι τὸ ἔπαθλον, οὐκ ἐπὶ διαβολῇ τοῦ γάμου ἀλλ' ἐπὶ σχολῇ τῆς εὐσεβείας.

25. Κἀγὼ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος τάδε περὶ χηρῶν διατάσσομαι· χήρα οὐ χειροτονεῖται, ἀλλ' εἰ μὲν ἐκ πολλοῦ ἀπέβαλε τὸν ἄνδρα καὶ σωφρόνως καὶ ἀκαταγνώστως ἔζησε καὶ τῶν οἰκείων[7] ἄριστα ἐπεμελήθη ὡς Ἰουδὶθ καὶ Ἄννα, αἱ σεμνόταται, καταταεσσέσθω εἰς τὸ χηρικόν. εἰ δὲ νεωστὶ ἀπέβαλε τὸν ὁμόζυγον, μὴ πιστευέσθω, ἀλλὰ χρόνῳ ἡ νεότης κρινέσθω. τὰ γὰρ πάθη ἔσθ' ὅτε καὶ συγγηρᾷ ἀνθρώποις, εἰ μὴ ὑπὸ κρείττονος χαλινοῦ εἰργόμενα.

26. Ὁ αὐτὸς περὶ ἐξορκιστοῦ διατάσσομαι· ἐπορκιστὴς οὐ χειροτονεῖται, εὐνοίας γὰρ ἐξουσίου τὸ ἔπαθλον καὶ χάριτος θεοῦ διὰ Χριστοῦ[8] ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἰαμάτων δι' ἀποκαλύψεως ὑπὸ θεοῦ ἀναδείκνυται, φανερᾶς οὔσης τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος. ἐὰν δὲ χρεία αὐτοῦ γένηται εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον χειροτονεῖται.[9]

[1] υἱοῦ. C. [2] κ. τ. Χρ. αὐτ. om. vo. [3] γένηται vo.
[4] χειροτονείσθω. C.
[5] equidem contra g. C. vo. ὁμολογητὴς addiderim.
[6] ἐγὼ Ἰάκωβος ὁ Ἀλφαίου vo. [7] C. ni fallor οἰκέτων.
[8] Ἰησοῦ add. C. [9] χειροτονείσθω. C.

27. *Σίμων ὁ καναναῖος κἀγὼ διατάσσομαι ὑπὸ πόσων ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ὁ ἐπίσκοπος. ἐπίσκοπος ὑπὸ τριῶν ἢ δύο ἐπισκόπων χειροτονείσθω. ἐὰν δέ τις ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῇ ἐπισκόπου, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτόν. ἐὰν δὲ ἀνάγκη καταλάβῃ*[1] *ἀπὸ ἑνὸς χειροτονηθῆναι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλείονας παραγενέσθαι, διωγμοῦ ὄντος ἢ ἄλλης τοιαύτης*[2] *αἰτίας, ψήφισμα κομιζέσθω τῆς ἐπιτροπῆς πλειόνων*[3] *ἐπισκόπων.*[4] **28.** *Ἐπίσκοπος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται, χειροτονεῖ, χειροθετεῖ*[5], *προσφέρει, εὐλογίαν παρὰ ἐπισκόπων λαμβάνει, παρὰ δὲ πρεσβυτέρων οὐδαμῶς. ἐπίσκοπος καθαιρεῖ πάντα κληρικὸν ἄξιον ὄντα καθαιρέσεως πλὴν ἐπισκόπου· μόνος γὰρ*[6] *οὐκ οἷός τε.*

Πρεσβύτερος εὐλογεῖ, οὐκ εὐλογεῖται, εὐλογίας δέχεται παρὰ ἐπισκόπου καὶ συμπρεσβυτέρου, ὡσαύτως ἐπιδίδωσι συμπρεσβυτέρῳ[7], *χειροθετεῖ, οὐ χειροτονεῖ, οὐ καθαιρεῖ, ἀφορίζει δὲ τοὺς ὑποβεβηκότας, ἐὰν ὦσιν ὑπεύθυνοι τῇ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ.*

Διάκονος οὐκ εὐλογεῖ, οὐ δίδωσιν εὐλογίαν, λαμβάνει δὲ παρὰ ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτέρου, οὐ βαπτίζει, οὐ προσφέρει, τοῦ δὲ ἐπισκόπου προσενεγκόντος ἢ τοῦ πρεσβυτέρου αὐτὸς ἐπιδίδωσι τῷ λαῷ[8], *οὐχ ὡς ἱερεύς, ἀλλ᾽ ὡς διακονούμενος ἱερεῦσιν. τῶν δὲ ἄλλων κληρικῶν τὸ τοῦ διακόνου ἔργον ποιῆσαι οὐδενὶ ἐξόν.*[9]

[1] *καταλάβοι* vo.
[2] *τινος* pro *τοιαύτης.* S.
[3] sic S^p. G., sed *ἄλλων* S^m.
[4] G. add. *ὁ αὐτὸς [διατάσσομαι] περὶ κανόνων·* contra vo.
[5] *χειροθετεῖ* ante *χειροτονεῖ* habet G. plane om. S^m. g.
[6] *δὲ* loco *γὰρ* S^p.
[7] *ὡσαύτ.—συμπρ.* om. S^b.
[8] *τὸ ποτήριον* add. C.
[9] totam paragraphum om. S^b.

Διακόνισσα οὐκ εὐλογεῖ[1] οὐδέ τι ὧν ποιοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι ἢ οἱ διάκονοι[2] ἐπιτελεῖ, ἀλλ' ἢ τοῦ φυλάττειν τὰς θύρας καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς πρεσβυτέροις ἐν τῷ βαπτίζεσθαι τὰς γυναῖκας διὰ τὸ εὐτρεπές.

Διάκονος ἀφορίζει ὑποδιάκονον, ἀναγνώστην, ψάλτην, διακόνισσαν, ἐὰν ᾖ τι τοιοῦτον, μὴ[3] παρόντος πρεσβυτέρου. ὑποδιακόνῳ οὐκ ἔξεστιν ἀφορίσαι, οὔτε μὴν ἀναγνώστην[4] οὔτε ψάλτην οὔτε διακόνισσαν, οὐ κληρικόν, οὐ λαϊκόν· ὑπηρέται γάρ εἰσι διακόνων.[5]

30. Ὁ αὐτὸς περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν ἔτι προστάσσω[6], πᾶσαν ἀπαρχὴν προσκομίζεσθαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις εἰς διατροφὴν αὐτῶν, πᾶσαν δὲ δεκάτην προσφέρεσθαι εἰς διατροφὴν τῶν λοιπῶν κληρικῶν καὶ τῶν παρθένων καὶ τῶν χηρῶν καὶ τῶν ἐν πενίᾳ ἐξεταζομένων. αἱ γὰρ ἀπαρχαὶ τῶν ἱερέων εἰσὶ καὶ τῶν αὐταῖς ἐξυπηρετουμένων διακόνων.[7]

[1] ἀλλ' add. vo. [2] ἢ οἱ δ. om. S^m. [3] ἀλλὰ μὴ S^p.

[4] dativus apud vo. ἀναγνώστῃ ψάλτῃ διακονίσσῃ.

[5] ante cap. 30. Græcus vulgatus contra vo. S. C. addit cap. 29:

29. Περὶ δὲ ὕδατος καὶ ἐλαίου ἐγὼ Ματθαῖος διατάσσομαι· εὐλογείτω ὁ ἐπίσκοπος τὸ ὕδωρ ἢ τὸ ἔλαιον· ἐὰν δὲ μὴ παρῇ, εὐλογείτω ὁ πρεσβύτερος παρεστῶτος τοῦ διακόνου. ἐπὰν δὲ ὁ ἐπίσκοπος παρῇ, παριστάσθω ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος. λεγέτω δὲ οὕτως· κύριε Σαβαὼθ, ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, κτίστα τῶν ὑδάτων καὶ χορηγὲ τοῦ ἐλαίου, οἴκτιρμον καὶ φιλάνθρωπε, ὁ δοὺς τὸ ὕδωρ πρὸς πόσιν καὶ κάθαρσιν καὶ ἔλαιον τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον εἰς ἀγαλλίαμα εὐφροσύνης—αὐτὸς καὶ νῦν διὰ Χριστοῦ σου ἁγίασον τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ τὸ ἔλαιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ προσκομίσαντος ἢ τῆς προσκομισάσης καὶ δὸς δύναμιν ὑγείας ἐμποιητικὴν, νόσων ἀπελαστικὴν, δαιμόνων φυγαδευτικὴν, πάσης ἐπιβουλῆς διωκτικὴν διὰ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ σέβας ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

[6] ὁ αὐτὸς Σίμων ὁ καναναῖος διατάσσομαι vo.

[7] διακ. om. vo. C.

31. Ὁ αὐτὸς περὶ περισσευμάτων διατάσσομαι[1]· τὰς περισσευούσας ἐν τοῖς μυστηρίοις[2] εὐλογίας[3] κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων οἱ διάκονοι διανεμέτωσαν τῷ κλήρῳ, τῷ ἐπισκόπῳ μέρη τέσσαρα, πρεσβυτέρῳ μέρη τρία[4], διακόνῳ μέρη δύο[5], τοῖς δὲ ἄλλοις, ὑποδιακόνοις ἢ ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις[6] ἢ διακονίσσαις μέρος ἕν. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἕκαστον τιμᾶσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν· ἡ γὰρ ἐκκλησία οὐκ ἀταξίας ἀλλ' εὐταξίας ἐστὶ διδασκαλεῖον.[7]

32. Διάταξις Παύλου τοῦ ἀποστόλου.[8] πᾶς πιστὸς ἢ πιστὴ ἕωθεν ἀναστάντες ἐξ ὕπνου πρὸ τοῦ ἔργον ἐπιτελέσαι νιψάμενοι προσευχέσθωσαν. εἰ δέ τις λόγου κατήχησις γένηται, προτιμησάτω τοῦ ἔργου τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας.

ὁ πιστὸς ἢ ἡ πιστὴ τοῖς οἰκέταις εὐμενῶς προσεχέτωσαν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διεταξάμεθα καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐδιδάξαμεν.

33. Ἐγὼ[9] Παῦλος καὶ ἐγὼ Πέτρος διατασσόμεθα· ἐργαζέσθωσαν οἱ δοῦλοι[10] πέντε ἡμέρας, σάββατον δὲ καὶ κυριακὴν σχολαζέτωσαν ἐν ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν διδα-

[1] *ὁ — διατ.* om. vo.
[2] *μυστικοῖς* g. contra vo. C.
[3] non eleventur (offerantur) sed add. C.
[4] *δύο* vo.
[5] *μέρος ἕν* vo.
[6] cantoribus add. S.
[7] *διδάσκαλος* S., *διδασκαλία* vo.
[8] *Δ. Π. τ. ἀπ.* om. C.G. præmittit G. initio hujus capitis quæ e Syri et Coptæ consensu infra cap. 47. exhibebimus.
[9] *περὶ σχολάσεως τῶν δούλων Παύλου καὶ Πέτρου διάταξις. σχολαζέτωσαν οἱ δοῦλοι ἐν πάσῃ ἑβδόμαδι ἡμέρας δύο, σάββατον καὶ κυριακὴν καὶ προσκαρτερείτωσαν ἐν ἐκκλησίᾳ* præmittit S.
[10] *ἐργάζεσθαι τοὺς δούλους* vo.

σκαλίαν της εὐσεβείας. τὸ μὲν γὰρ σάββατον εἴπομεν δημιουργίας λόγον ἔχειν, τὴν δὲ κυριακὴν ἀναστάσεως. τὴν μεγάλην ἑβδομάδα πᾶσαν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἀργείτωσαν οἱ δοῦλοι, ὅτι ἡ μὲν πάθους ἐστὶν, ἡ δὲ ἀναστάσεως, καὶ χρεία διδασκαλίας τίς ὁ παθὼν καὶ ἀναστὰς ἢ τίς ὁ συγχωρήσας ἢ καὶ ἀναστήσας.[1]

Τὴν ἀνάληψιν ἀργείτωσαν διὰ τὸ πέρας τῆς κατὰ Χριστὸν οἰκονομίας.

Τὴν πεντηκοστὴν ἀργείτωσαν διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν δωρηθεῖσαν τοῖς πιστεύσασιν εἰς Χριστόν.

Τὴν τῶν γενεθλίων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀπροσδόκητον[2] χάριν δεδόσθαι ἀνθρώποις[3], γεννηθῆναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ[4] Μαρίας τῆς παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου.[5]

Τὴν τῶν ἐπιφανείων ἑορτὴν ἀργείτωσαν διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀνάδειξιν γεγεννῆσθαι τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος, μαρτυρήσαντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τοῦ παρακλήτου ἐν εἴδει περιστερᾶς ὑποδείξαντος τοῖς παρεστῶσι τὸν μαρτυρηθέντα.

Τὰς ἡμέρας τῶν ἀποστόλων ἀργείτωσαν, διδάσκαλοι γὰρ ὑμῶν εἰς Χριστὸν κατέστησαν[6] καὶ πνεύματος ὑμᾶς ἠξίωσαν ἁγίου.

Τὴν ἡμέραν Στεφάνου τοῦ μάρτυρος ἀργείτωσαν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν προτιμησάντων Χριστὸν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς.[7]

[1] ἢ τίς—ἀναστήσ. om. S^m. [2] divitem. C.

[3] καὶ add. vo. [4] τῆς ἁγίας θεοτόκου add. C.

[5] παντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους C. pro τ. κ.

[6] ἦσαν. S. [7] τῶν τιμησάντων X. ταῖς ἑ. ζωαῖς (!). S.

34. Εὐχὰς[1] ἐπιτελεῖτε ὄρθρου καὶ τρίτῃ ὥρᾳ καὶ ἕκτῃ καὶ ἐννάτῃ καὶ ἑσπέρᾳ καὶ ἀλεκτοροφωνίᾳ. ὄρθρου μὲν εὐχαριστοῦντες, ὅτι ἐφώτισεν ἡμᾶς ὁ κύριος παραγαγὼν τὴν νύκτα καὶ ἐπαγαγὼν τὴν ἡμέραν. τρίτῃ δὲ, ὅτι ἀπόφασιν ἐν αὐτῇ ὑπὸ Πιλάτου ἔλαβεν ὁ κύριος. ἕκτῃ δὲ ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσταυρώθη.[2] ἐννάτῃ δὲ, ὅτι πάντα κεκίνητο τοῦ δεσπότου ἐσταυρωμένου, φρίττοντα τὴν τόλμαν τῶν δυσσεβῶν Ἰουδαίων καὶ μὴ φέροντα τοῦ κυρίου τὴν ὕβριν. ἑσπέρᾳ δὲ εὐχαριστοῦντες, ὅτι ὑμῖν ἀνάπαυσιν ἔδωκε τῶν μεθημερινῶν κόπων τὴν νύκτα. ἀλεκτρυόνων δὲ κραυγῇ διὰ τὸ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας εἰς ἐργασίαν τῶν τοῦ φωτὸς ἔργων.

Εἰ μὴ δυνατὸν ἐν ἐκκλησίᾳ προϊέναι διὰ τοὺς ἀπίστους, κατ᾽ οἶκον συνάξεις, ὦ ἐπίσκοπε, ἵνα μὴ εἰσέρχηται εὐσεβὴς εἰς ἐκκλησίαν ἀσεβῶν.[3] οὐχ ὁ τόπος γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἁγιάζει, ἀλλ᾽ ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον. ἐὰν δὲ ἀσεβεῖς κατέχωσι τὸν τόπον, φευκταῖός σοι ἔστω διὰ τὸ βεβηλῶσθαι[4] ὑπ᾽ αὐτῶν. ὡς γὰρ οἱ ὅσιοι ἱερεῖς[5] ἁγιάζουσιν, οὕτως οἱ ἐναγεῖς μιαίνουσιν.

Εἰ μήτε ἐν οἴκῳ μήτε ἐν ἐκκλησίᾳ ἅμα συναθροισθῆναι δυνατὸν, ἕκαστος παρ᾽ ἑαυτῷ ψαλλέτω, ἀναγινωσκέτω, προσευχέσθω ἢ καὶ ἅμα δύο ἢ τρεῖς. [a] ὅπου γὰρ ἂν ὦσι, φησὶ, δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

[a] Mth. 18, 20.

[1] περὶ καιροῦ προσευχῶν. Παύλου ἀποστόλου præmittit S.
[2] et latere perfosso sanguis et aqua exiverunt add. S. C.
[3] ne congregentur timentes deum una cum impiis. C.
[4] ἵνα μὴ βεβηλοῖ. S. [5] ἄνδρες. C.

Πιστὸς μετὰ κατηχουμένου μηδὲ κατὰ οἶκον προσευχέσθω, οὐ γὰρ δίκαιον τὸν μεμυημένον μετὰ τοῦ ἀμυήτου συμμολύνεσθαι.

Εὐσεβὴς[1] μετὰ αἱρετικοῦ μηδὲ κατ' οἶκον προσευχέσθω· [a] τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;

Πιστὸς ἢ πιστὴ δούλοις συναφθέντες ἢ ἀφιστάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν.

RECEPTA, OMITTIT OXON.

35. Κἀγὼ Ἰάκωβος, ἀδελφὸς μὲν κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ, δοῦλος δὲ ὡς θεοῦ μονογενοῦς, ἐπίσκοπος δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων Ἱεροσολύμων χειροτονηθεὶς τάδε φημί· ἑσπέρας γενομένης συναθροίσεις τὴν ἐκκλησίαν, ὦ ἐπίσκοπε, καὶ μετὰ τὸ ῥηθῆναι τὸν ἐπιλύχνιον ψαλμὸν προσφωνήσει ὁ διάκονος ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων καὶ χειμαζομένων καὶ τῶν φωτιζομένων καὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ, ὡς προείπομεν. μετὰ δὲ τὸ ἀπολυθῆναι αὐτοὺς ὁ διάκονος ἐρεῖ· ὅσοι πιστοὶ δεηθῶμεν τοῦ κυρίου. καὶ μετὰ τὸ προσφωνῆσαι αὐτὸν τὰ τῆς πρώτης εὐχῆς ἐρεῖ·

36. σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ θεὸς, διὰ τοῦ Χριστοῦ σου. ἀναστάντες αἰτησώμεθα τὰ ἐλέη τοῦ κυρίου καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ, τὸν ἄγγελον τὸν ἐπὶ τῆς εἰρήνης, τὰ καλὰ καὶ τὰ συμφέροντα, χριστιανὰ τὰ τέλη, τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀκατάγνωστον αἰτησώμεθα. ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα.

καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχόμενος λεγέτω·

37. ὁ ἄναρχος θεὸς καὶ ἀτελεύτητος, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς διὰ Χριστοῦ καὶ κηδεμὼν, πρὸ δὲ πάντων αὐτοῦ θεὸς καὶ πατὴρ, ὁ τοῦ πνεύματος κύριος καὶ τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν βασιλεὺς, ποιήσας ἡμέραν πρὸς ἔργα φωτὸς καὶ νύκτα εἰς ἀνάπαυσιν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν (σὴ γάρ ἐστιν ἡμέρα, καὶ σή ἐστιν ἡ νὺξ, σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον) — αὐτὸς

[a] 2 Cor. 6, 14. Copta 15[a] add.

[1] πιστός. S.

RECEPTA.

νῦν, δέσποτα φιλάνθρωπε καὶ πανάγαθε, εὐμενῶς πρόσδεξαι τὴν ἑσπερινὴν εὐχαριστίαν ἡμῶν ταύτην. ὁ διαγαγὼν ἡμᾶς τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας καὶ ἀγαγὼν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, φύλαξον ἡμᾶς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου, εἰρηνικὴν παράσχου τὴν ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα ἀναμάρτητον καὶ καταξίωσον ἡμᾶς τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου· δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· κλίνατε τῇ χειροθεσίᾳ.

καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω·

θεὲ πατέρων καὶ κύριε τοῦ ἐλέους, ὁ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας ἄνθρωπον τὸ λογικὸν ζῶον, τὸ θεοφιλὲς τῶν ἐπὶ γῆς καὶ δοὺς αὐτῷ τῶν ἐπὶ τῆς χθόνος ἄρχειν καὶ καταστήσας γνώμῃ σῇ ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς, τοὺς μὲν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς, τοὺς δὲ πρὸς λατρείαν ἔννομον — αὐτὸς καὶ νῦν ἐπικάμφθητι, κύριε παντόκρατορ, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν λαόν σου, τοὺς κάμψαντας αὐχένα καρδίας αὐτῶν καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς διὰ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐφώτισας ἡμᾶς φῶς γνώσεως καὶ ἀπεκάλυψας ἡμῖν σαυτόν· μεθ' οὗ σοι καὶ ἡ ἐπάξιος ὀφείλεται προσκύνησις παρὰ πάσης λογικῆς καὶ ἁγίας φύσεως καὶ πνεύματι τῷ παρακλήτῳ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· προέλθετε ἐν εἰρήνῃ.

ὡσαύτως ὄρθρου ὁ διάκονος μετὰ τὸ ῥηθῆναι τὸν ὀρθρινὸν καὶ ἀπολῦσαι αὐτὸν τοὺς κατηχουμένους καὶ χειμαζομένους καὶ βαπτιζομένους καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ καὶ τὴν ὀφειλομένην ποιήσασθαι προσφώνησιν, ἵνα μὴ πάλιν λέγωμεν τὰ αὐτὰ, ἐπιφερέτω μετὰ τό· σῶσον αὐτοὺς, ὁ θεὸς, καὶ ἀνάστησον ἐν τῇ χάριτί σου·

αἰτησώμεθα παρὰ κυρίου τὰ ἐλέη αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς, τὸν ὄρθρον τοῦτον καὶ τὴν ἡμέραν εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς παρεπιδημίας ἡμῶν τὸν ἄγγελον τὸν ἐπὶ τῆς εἰρήνης, χριστιανὰ τὰ τέλη, ἵλεων καὶ εὐμενῆ τὸν θεόν. ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι θεῷ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ παραθώμεθα.

καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχόμενος λεγέτω·

38. ὁ θεὸς ὁ τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς, ὁ ἀσύγκριτος καὶ

RECEPTA.

ἀπροσδεὴς, ὁ δοὺς τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας, τὴν δὲ σελήνην καὶ τὰ ἄστρα εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς — αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς καὶ πρόσδεξαι τὰς ἑωθινὰς ἡμῶν εὐχαριστίας καὶ ἐλέησον ἡμᾶς. οὐ γὰρ διεπετάσαμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν πρὸς θεὸν ἀλλότριον· οὐ γάρ ἐστιν ἐν ἡμῖν θεὸς πρόσφατος, ἀλλὰ σὺ ὁ αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, ὁ τὸ εἶναι ἡμῖν διὰ Χριστοῦ παρασχόμενος καὶ τὸ εὖ εἶναι δι' αὐτοῦ δωρησάμενος· αὐτὸς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ καταξίωσον καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς· μεθ' οὗ σοι δόξα καὶ τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· κλίνατε τῇ χειροθεσίᾳ.

καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέσθω λέγων·

39. ὁ θεὸς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ὁ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τοῖς ἀγαπῶσί σε, ὁ φίλος ταπεινῶν καὶ πενήτων προστάτης, οὗ πάντα ἐν χρείᾳ καθέστηκεν, ὅτι τὰ πάντα δοῦλά σου — ἔπιδε τὸν λαόν σου τοῦτον, τοὺς κεκλικότας σοι τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς εὐλογίαν πνευματικὴν, φύλαξον αὐτοὺς ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, διατήρησον αὐτοὺς ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἠγαπημένῳ σου παιδί· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· προέλθετε ἐν εἰρήνῃ·

ἐπὶ δὲ ταῖς προσφερομέναις ἀπαρχαῖς οὕτως εὐχαριστεῖ ὁ ἐπίσκοπος·

40. εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε παντόκρατορ, δημιουργὲ τῶν ὅλων καὶ προνοητὰ, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐπὶ ταῖς προσενεχθείσαις σοὶ ἀπαρχαῖς, οὐκ ὅσον ὀφείλομεν, ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα. τίς γὰρ ἀνθρώπων ἐπαξίως εὐχαριστῆσαί σοι δύναται ὑπὲρ ὧν δέδωκας αὐτοῖς εἰς μετάληψιν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ὁ πάντα τελεσφορήσας διὰ τοῦ λόγου σου καὶ κελεύσας τῇ γῇ παντοδαποὺς ἐκφῦσαι καρποὺς εἰς εὐφροσύνην καὶ τροφὴν ἡμετέραν, ὁ δοὺς τοῖς νωθεστέροις καὶ βληχώδεσι χυλὸν, χλοηφάγοις χλόην καὶ τοῖς μὲν κρέα, τοῖς δὲ σπέρματα, ἡμῖν δὲ σῖτον πρὸς

RECEPTA.

τροφὴν πρόσφορον καὶ κατάλληλον καὶ ἕτερα διάφορα, τὰ μὲν πρὸς χρῆσιν, τὰ δὲ πρὸς ὑγιείαν, τὰ δὲ πρὸς τέρψιν· ἐπὶ τούτοις οὖν ἅπασιν ὑπερύμνητος ὑπάρχεις τῆς εἰς πάντας εὐεργεσίας διὰ Χριστοῦ. δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ἐπὶ δὲ τῶν ἐν Χριστῷ ἀναπαυσαμένων μετὰ τὸ προσφωνῆσαι τὰ τῆς πρώτης εὐχῆς, ἵνα μὴ πάλιν λέγωμεν, ὁ διάκονος προσθήσει καὶ ταῦτα·

41. ὑπὲρ ἀναπαυσαμένων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν, ὅπως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ὁ προσδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν παρίδῃ αὐτοῦ πᾶν ἁμάρτημα ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον καὶ ἵλεως καὶ εὐμενὴς γενόμενος κατατάξῃ εἰς χώρας εὐσεβῶν ἀνακειμένων εἰς κόλπον Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων καὶ ποιησάντων τὸ θέλημα αὐτοῦ· ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός. ἐγειρώμεθα. ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ἀϊδίῳ θεῷ διὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ λόγου παραθώμεθα.

καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω·

ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος καὶ ἀτελεύτητος, παρ' οὗ πᾶν ἀθάνατον καὶ θνητὸν γέγονεν, ὁ τὸ λογικὸν ζῶον τὸν ἄνθρωπον τὸν κοσμοπολίτην θνητὸν ἐκ κατασκευῆς ποιήσας καὶ ἀνάστασιν ἐπαγγειλάμενος, ὁ τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἠλίαν θανάτου πεῖραν μὴ ἐάσας λαβεῖν, ὁ θεὸς Ἀβραάμ, ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακὼβ, οὐχ ὡς νεκρῶν, ἀλλ' ὡς ζώντων θεὸς εἶ, ὅτι πάντων αἱ ψυχαὶ παρά σοι ζῶσι καὶ τῶν δικαίων τὰ πνεύματα ἐν τῇ χειρί σού εἰσιν, ὧν οὐ μὴ ἅψηται βάσανος (πάντες γὰρ ἡγιασμένοι ὑπὸ τὰς χεῖράς σού εἰσιν)—αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου εἰς ἑτέραν λῆξιν, καὶ συγχώρησον αὐτῷ, εἴ τι ἑκὼν ἢ ἄκων ἐξήμαρτεν. ἀγγέλους εὐμενεῖς παράστησον αὐτῷ καὶ κατάταξον αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ὅπου οὐκ ἔνι λύπη ὀδύνη καὶ στεναγμὸς, ἀλλὰ χῶρος εὐσεβῶν ἀνειμένος καὶ γῆ εὐθειῶν σοι συνανειμένη καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὁρώντων τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ σου· δι' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ σέβας, εὐχαριστία, προσκύνησις ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

RECEPTA.

καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.

καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστείτω ὑπὲρ αὐτῶν λέγων τοιάδε·

σῶσον, κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου. ποίμαινον αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγάς σου καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι καλὸν, τὸν δρόμον τελέσαι, τὴν πίστιν τηρῆσαι ἀτρέπτως, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδός· μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

42. Ἐπιτελείσθω δὲ τρίτα τῶν κεκοιμημένων ἐν ψαλμοῖς καὶ ἀναγνώσεσι[1] διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα, καὶ ἔννατα[2] εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιόντων καὶ τῶν κεκοιμημένων, καὶ τριακοστὰ[3] κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον (Μωσῆν γὰρ οὕτως ὁ λαὸς ἐπένθησε) καὶ ἐνιαύσια ὑπὲρ μνείας αὐτοῦ. καὶ διδόσθω ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ πένησιν εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ.

43. Ταῦτα δὲ περὶ εὐσεβῶν λέγομεν. περὶ γὰρ ἀσεβῶν ἐὰν τὰ τοῦ κόσμου δῷς πένησιν, οὐδὲν ὀνήσεις αὐτόν. ᾧ γὰρ περιόντι ἐχθρὸν ἦν τὸ θεῖον, δῆλον, ὅτι καὶ μεταστάντι. οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία παρ' αὐτῷ, [a]δίκαιος γὰρ ὁ κύριος[4] καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

44. Ἐν δὲ ταῖς μνείαις[5] αὐτῶν καλούμενοι μετὰ εὐταξίας ἑστιᾶσθε καὶ φόβου θεοῦ ὡς δυνάμενοι καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν μεταστάντων· πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι

[a] Joh. 7, 18. Ps. 10, 8. Is. 62, 11.

[1] καὶ προσευχαῖς add. G. contra S. C.
[2] ἕβδομα. C
[3] τεσσαρακοστὰ g. mensem C.
[4] θεός. S.
[5] ταύταις ταῖς ἡμέραις. C.

Χριστοῦ ὑπάρχοντες νήφειν[1] ὀφείλετε πάντοτε καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἑτέρους, ἵνα δύνησθε τοὺς ἀτακτοῦντας νουθετεῖν. λέγει δὲ[2] ἡ γραφή· [a] οἱ δυνάσται θυμώδεις εἰσίν· οἶνον δὲ μὴ πινέτωσαν, ἵνα μὴ πιόντες ἐπιλάθωνται τῆς σοφίας καὶ ὀρθὰ κρίνειν οὐ μὴ δύνωνται. οὐκοῦν οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι[3] μετὰ θεὸν τὸν παντοκράτορα καὶ τὸν ἠγαπημένον αὐτοῦ υἱὸν[4] δυνάσται ὑπάρχουσι τῆς ἐκκλησίας; τοῦτο δέ φαμεν οὐχ ἵνα μὴ πίνωσιν (ἄλλως[5] γάρ ἐστιν ὑβρίσαι τὸ ὑπὸ θεοῦ γενόμενον εἰς εὐφροσύνην), ἀλλὰ ἵνα μὴ παροινῶσιν. οὐ γὰρ εἶπεν ἡ γραφὴ μὴ πίνειν οἶνον, ἀλλὰ τί φησιν; [b] μὴ πῖνε οἶνον εἰς μέθην. καὶ πάλιν· ἄκανθαι φύονται ἐν χειρὶ μεθύσου. τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῶν ἐν κλήρῳ μόνον φαμὲν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς λαϊκοῦ χριστιανοῦ, ἐφ᾽ οὗ ἐπικέκληται τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ αὐτοῖς γὰρ εἴρηται· [c] τίνι οὐαί; τίνι θόρυβος; τίνι ἀηδίαι καὶ λέσχαι; τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; τίνι συντρίμματα διακενῆς[6]; οὐ τῶν ἐγχρονιζόντων ἐν οἴνῳ καὶ τῶν κατασκοπουμένων, ποῦ πότοι γίνονται;

45. Τοὺς διωκομένους διὰ πίστιν καὶ εἰς πόλιν ἐκ πόλεως φεύγοντας διὰ τὸ μεμνῆσθαι τῶν λόγων τοῦ κυρίου προσλαμβάνεσθε· ἐπιστάμενοι γὰρ, ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σάρξ ἀσθενὴς, ἀποδιδράσκουσι καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων προΐενται, ἵνα ἀνεξάρ-

[a] Prov. 31, 4. [b] Prov. 26, 9. [c] Prov. 23, 29.

[1] οὖν add. C. qui ante νήφειν punctum posuerat. [2] γάρ. C.
[3] καὶ οἱ διάκ. om. C.
[4] Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα add. C. [5] ἀδύνατον. C.
[6] τ. συντρ. δ. C. ante τ. πελ. οἱ ὀφθ. habet.

νητον ἐν ἑαυτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ διατηρήσωσιν. ἐπικουρεῖτε οὖν αὐτοῖς τὰ πρὸς χρείαν, ἐντολὴν κυριακὴν πληροῦντες.

46.[1] Ἐκεῖνο δὲ κοινῇ πάντες παραγγέλλομεν, ἕκαστον ἐμμένειν τάξει τῇ δοθείσῃ αὐτῷ καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ὅρους· οὐ γάρ εἰσιν ἡμέτεροι ἀλλὰ τοῦ θεοῦ. [a]ὁ ὑμῶν γάρ, φησὶν ὁ κύριος, ἀκούων ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με.[2] καὶ ὁ ὑμᾶς ἀθετῶν ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. εἰ γὰρ τὰ ἄψυχα γενόμενα τὴν εὐταξίαν ἀποσώζει (οἷον νύξ, ἡμέρα, ἥλιος, σελήνη, ἄστρα, στοιχεῖα, τροπαὶ[3], μῆνες, ἑβδομάδες, ἡμέραι, ὧραι) καὶ δουλεύει τῇ διατυπωθείσῃ χρείᾳ κατὰ τὸ εἰρημένον· [b]ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται — καὶ πάλιν περὶ τῆς θαλάσσης· [c]ἐθέμην αὐτῇ ὅρια, περιθεὶς καὶ κλεῖθρα καὶ πύλας, εἶπα δὲ αὐτῇ· μέχρι τούτου ἐλεύσῃ καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ — πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς οὐδὲν ὀφείλετε[4] παρακινεῖν τῶν ὑμῖν κατὰ γνώμην θεοῦ παρ' ἡμῶν ὁρισθέντων; ἀλλ' ἐπειδὴ πάρεργον οἱ πολλοὶ καὶ τοῦτο ἡγήσαντο εἶναι, συγχέειν δὲ τὰς τάξεις καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστου χειροτονίαν παρακινεῖν τολμῶσιν, ὑφαρπάζοντες ἑαυτοῖς ἀξιώματα τὰ μὴ διδόμενα καὶ ἐπιτρέποντες ἑαυτοῖς τυραννικῶς ἃ μὴ ἔχουσιν ἐξουσίαν διδόναι καὶ διὰ τοῦτο παροργίζουσι μὲν θεόν, ὥσπερ οἱ Κορεῖται καὶ ὁ βασιλεὺς Ὀζίας παρ' ἀξίαν ἐπιθέμενοι ἄνευ θεοῦ τῇ ἀρχιερωσύνῃ καὶ γενόμενοι οἱ μὲν πυρίφλεκτοι, ὁ δὲ

[a] Luc. 10, 16. [b] Ps. 103, 9. [c] Job. 38, 10.

[1] cap. 46. om. Syrus parisiensis, lacuna non indicata.
[2] C. om. verba καὶ ὁ ἐμ.—με.
[3] τὸ στερέωμα τ. ἑ. τροπαὶ καιρῶν. C. [4] τολμᾶν add. g. C.

κατὰ τοῦ μετώπου λεπρὸς, παροξύνουσι δὲ καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν διαταξάμενον, λυποῦσι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκυροῦντες αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν—εἰκότως, τὸν ἐπηρτημένον[1] κίνδυνον τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσι προειδόμενοι καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας καὶ εὐχαριστίας ἀμέλειαν ἐκ τοῦ ὑφ᾽ ὧν μὴ χρὴ προσαγομένας ἀσεβῶς παιδίαν ἡγουμένων τὴν ἀρχιερατικὴν, ἥτις μίμησιν περιέχει τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλέως[2] ἡμῶν, ἀνάγκην ἔσχομεν καὶ τοῦτο παραινέσαι. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω[3] τῆς ἑαυτῶν ματαιότητος. λέγομεν δὲ ὡς Μωσῆς ὁ τοῦ θεοῦ θεράπων, ᾧ ὁ θεὸς ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὡμίλει, [a]ὡς εἴ τις λαλήσῃ πρὸς ἑαυτοῦ φίλον, ᾧ εἶπεν· οἶδά σε παρὰ πάντας, ᾧ κατὰ πρόσωπον ὡμίλει καὶ οὐ δι᾽ ἀδήλων ἢ ἐνυπνίων ἢ ἀγγέλων ἢ αἰνιγμάτων—οὗτος ἡνίκα τὴν θείαν νομοθεσίαν διετάσσετο, διεῖλε τίνα μὲν χρὴ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἐπιτελεῖσθαι, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν ἱερέων, τίνα δὲ ὑπὸ τῶν Λευϊτῶν, ἑκάστῳ τὴν οἰκείαν καὶ ἀνήκουσαν τῇ λειτουργίᾳ θρησκείαν ἀπονείμας. καὶ ἅπερ μὲν τοῖς ἀρχιερεῦσι προσετέτακτο ἐπιτελεῖν, τούτοις τοὺς ἱερεῖς οὐ θεμιτὸν ἦν προσιέναι· ἅπερ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ὥριστο, τούτοις οἱ Λευῖται οὐ προσίεσαν· ἀλλ᾽ ἕκαστοι ἅσπερ παρειλήφεισαν ὑπηρεσίας περιγεγραμμένας ἐφύλαττον. εἰ δέ τις πέρα τῆς παραδόσεως προσιέναι ἐβούλετο, θάνατος ἦν τὸ ἐπιτίμιον. τοῦτο δὲ μάλιστα διέδειξε καὶ ἡ κατὰ τὸν Σαοὺλ πεῖρα, ὃς θῦσαι νενομικὼς δίχα τοῦ προφήτου

[a] Ex. 33, 11. 17.

[1] ἀπηρτισμένον g. [2] θεοῦ. S. [3] διὰ add. S.?

καὶ ἀρχιερέως Σαμουὴλ ἔσπασεν εἰς ἑαυτὸν ἁμαρτίαν[1] καὶ κατάραν ἀναπόϐλητον[2] καὶ οὐδὲ τὸ κεχρῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ εἰς βασιλέα ἐδυςώπησε τὸν προφήτην. ἐνεργεστέρᾳ δὲ τῇ πράξει διέδειξεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ὀζίαν οὐκ ἐν μελλησμῷ τὰς ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ εἰςπραξόμενος δίκας, καὶ ὁ τῆς ἀρχιερωσύνης καταμανεὶς καὶ τῆς βασιλείας ἀλλότριος κατέστη. τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἴσως οὐκ ἀγνοεῖτε. ἴστε γὰρ πάντως ἐπισκόπους παρ' ἡμῶν ὀνομασθέντας καὶ πρεσϐυτέρους καὶ διακόνους εὐχῇ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει, τῇ διαφορᾷ τῶν ὀνομάτων τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων δεικνύντας.[3] οὐ γὰρ ὁ βουλόμενος παρ' ἡμῖν ἐπλήρου τὴν χεῖρα, ὥσπερ ἐπὶ τῆς κιϐδήλου τῶν δαμάλεων ἐπὶ τοῦ Ἱεροϐοὰμ παρακεκομμένης ἱερωσύνης, ἀλλ' ὁ καλούμενος[4] ὑπὸ τοῦ θεοῦ. εἰ μὲν γὰρ μὴ θεσμός τις ἦν καὶ τάξεων[5] διαφορὰ, ἤρκει ἂν δι' ἑνὸς ὀνόματος τὰ ὅλα τελεῖσθαι. ἀλλ' ὑπὸ κυρίου διδαχθέντες ἀκολουθίαν πραγμάτων τοῖς μὲν ἐπισκόποις τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐνείμαμεν, τοῖς δὲ πρεσϐυτέροις τὰ τῆς ἱερωσύνης, τοῖς δὲ διακόνοις τὰ τῆς πρὸς ἀμφοτέρους διακονίας, ἵν' ᾖ καθαρῶς τὰ τῆς θρησκείας ἐπιτελούμενα. οὔτε γὰρ διακόνῳ προσφέρειν θυσίαν θεμιτὸν ἢ βαπτίζειν ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ποιεῖσθαι οὔτε πρεσϐύτερον χειροτονίας ἐπιτελεῖν· οὐ γὰρ ὅσιον

[1] μεγάλην add. C.—nescio num S. habuerit ἔσπευσεν εἰς αὐτὸν ἁμαρτία καὶ κατάρα ἀναπόϐλητος.

[2] αἰωνίαν. C.

[3] δεικνύντες in nominativo. C.

[4] καὶ καταπεφρονημένης ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ C. pro ἀλλ' ὁ καλ. initio periodi idem: πολλοὶ γὰρ βουλόμενοι ἐπλήρουν quod vitium videtur, non varietas lectionis.

[5] τάξις ἢ. S.

ἀνεστράφθαι τὴν τάξιν. [a]οὐ γάρ ἐστιν ὁ θεὸς ἀκαταστασίας, ἵνα οἱ ὑποβεβηκότες τὰ τῶν κρειττόνων τυραννικῶς σφετερίζωνται, νομοθεσίαν καινὴν ἀναπλάττοντες ἐπὶ κακῷ τῷ ἑαυτῶν, ἀγνοοῦντες, ὅτι σκληρὸν αὐτοῖς τὸ πρὸς κέντρα λακτίζειν. οὐ γὰρ ἡμᾶς ἢ τοὺς ἐπισκόπους πολεμοῦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλὰ τὸν πάντων ἐπίσκοπον καὶ[1] ἀρχιερέα Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν·[2] ὑπὸ Μωσέως μὲν γὰρ τοῦ θεοφιλεστάτου[3] ἀρχιερεῖς κατεστάθησαν καὶ ἱερεῖς καὶ Λευῗται, ὑπὸ δὲ[4] τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἡμεῖς οἱ δεκατρεῖς ἀπόστολοι, ὑπὸ δὲ τῶν ἀποστόλων ἐγὼ Ἰάκωβος καὶ ἐγὼ Κλήμης[5] καὶ σὺν ἡμῖν ἕτεροι, ἵνα μὴ πάντας πάλιν[6] καταλέγωμεν· κοινῇ δὲ ὑπὸ πάντων ἡμῶν πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι καὶ ἀναγνῶσται. πρῶτος τοίνυν τῇ φύσει[7] ἀρχιερεὺς, ὁ μονογενὴς[8] Χριστὸς, οὐχ ἑαυτῷ τὴν τιμὴν ἁρπάσας, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πατρὸς κατασταθείς· ὃς γενόμενος ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καὶ τὴν πνευματικὴν θυσίαν προσφέρων τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πατρὶ πρὸ τοῦ πάθους ἡμῖν διετάξατο μόνοις τοῦτο ποιεῖν, καίτοι ὄντων σὺν ἡμῖν καὶ ἑτέρων τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων. ἀλλ' οὐ πάντως πᾶς ὁ πιστεύσας ἤδη καὶ ἱερεὺς κατέστη ἢ ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἔτυχεν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ ἡμεῖς προσενεγκόντες κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ θυσίαν[9] καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον προεχειρισάμεθα ἐπισκόπους

[a] 1 Cor. 14, 33.

[1] τοῦ πατρὸς add. G. [2] τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἀληθῆ θεὸν add. C.
[3] καὶ προφήτου add. C. [4] θεοῦ add. C.
[5] ἐγὼ Κλήμης καὶ ἐγὼ Ἰάκ. S. C. [6] πάλιν om. C.
[7] ἀληθείᾳ. C. [8] νομοθέτης. C. [9] ζῶσαν add. C.

καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ὧν εἷς ἦν Στέφανος ὁ μακάριος μάρτυς, οὐκ ἀπολειπόμενος ἡμῶν κατὰ τὴν πρὸς θεὸν εὔνοιαν, ὃς τοσοῦτον τὴν θεοσέβειαν τῇ πίστει ἐνεδείξατο καὶ τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγάπην, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ δοῦναι καὶ τὴν ψυχήν, πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων λίθοις βληθείς. ἀλλ᾽ ὅμως ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος ἀνήρ, ὁ τῷ πνεύματι ζέων[1], ὁ τὸν Χριστὸν ὁρῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ τὰς οὐρανίας πύλας ἀνεῳγμένας οὐδεμιᾷ φαίνεται τοῖς μὴ ἀνήκουσι τῇ διακονίᾳ χρησάμενος ἢ θυσίαν ἀνενεγκὼν ἢ χεῖρας ἐπιθείς τινι, ἀλλὰ τὸ τῆς διακονίας τάγμα φυλάξας μέχρι τέλους· οὕτω γὰρ ἔπρεπε τῷ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρι τὴν εὐταξίαν ἀποσῴζειν. εἰ δὲ Φίλιππον τὸν διάκονον ἡμῶν καὶ Ἀνανίαν τὸν πιστὸν ἀδελφὸν αἰτιῶνταί τινες, ὅτι ὁ μὲν τὸν εὐνοῦχον ἐβάπτισεν, ὁ δὲ ἐμὲ Παῦλον—ἀγνοοῦσιν αὐτοί, ὃ λέγουσιν ἡμεῖς· εἴπομεν γὰρ ὅτι οὐχ ἑαυτῷ τις ἁρπάζει τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, ἀλλ᾽ ἢ παρὰ τοῦ θεοῦ λαμβάνει ὡς Μελχισεδὲκ καὶ Ἰώβ, ἢ παρὰ ἀρχιερέως ὡς Ἀαρὼν παρὰ Μωσέως. οὐκοῦν καὶ Φίλιππος καὶ Ἀνανίας οὐχ ἑαυτοὺς προείλοντο, ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ προεχειρίσθησαν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ ἀσυγκρίτου θεοῦ.

47. (=32 A.) Κἀγὼ Παῦλος ὁ τῶν ἀποστόλων[2] ἐλάχιστος τάδε διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις[3] περὶ κανόνων·[4]

οἱ πρώτως προσιόντες τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐσεβείας διὰ τῶν διακόνων προσαγέσθωσαν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς

[1] ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος add. C. [2] τούτων add. S.
[3] καὶ διακόνοις add. S. [4] totum hunc titulum om. C.

πρεσβυτέροις καὶ τὰς αἰτίας ἐξεταζέσθωσαν, οὗ χάριν προσῆλθον τῷ κυριακῷ λόγῳ· οἵ τε προσενεγκόντες μαρτυρείτωσαν αὐτοῖς ἀκριβώσαντες τὰ κατ' αὐτούς. ἐξεταζέσθωσαν δὲ αὐτῶν καὶ οἱ τρόποι καὶ ὁ βίος καὶ εἰ δοῦλοί εἰσιν ἢ ἐλεύθεροι· καὶ ἐὰν πιστοῦ[1] δοῦλος ᾖ, ἐρωτάσθω ὁ κύριος αὐτοῦ, εἰ μαρτυρεῖ αὐτῷ· ἐὰν δὲ μή, ἀποβαλλέσθω, ἕως ἂν ἑαυτὸν ἄξιον ἐπιδείξῃ τῷ δεσπότῃ. εἰ δὲ μαρτυρεῖ αὐτῷ προσδεχέσθω. εἰ δὲ ἐθνικοῦ ᾖ οἰκέτης, διδασκέσθω εὐαρεστεῖν τῷ δεσπότῃ, ἵνα μὴ βλασφημῆται ὁ λόγος. εἰ μὲν οὖν ἔχει γυναῖκα ἢ ἡ γυνὴ ἄνδρα, διδασκέσθωσαν ἀρκεῖσθαι ἑαυτοῖς· εἰ δὲ ἄγαμοί εἰσι, μανθανέτωσαν μὴ πορνεύειν, ἀλλὰ γαμεῖν νόμῳ· εἰ δ' ὁ δεσπότης αὐτοῦ πιστὸς ὢν καὶ εἰδὼς, ὅτι πορνεύει, οὐ δίδωσιν αὐτῷ γυναῖκα ἢ τῇ γυναικὶ ἄνδρα, ἀφοριζέσθω.

Ἐὰν δέ τις δαίμονα ἔχῃ, διδασκέσθω μὲν τὴν εὐσέβειαν, μὴ προσδεχέσθω δὲ εἰς κοινωνίαν, πρὶν ἂν καθαρισθῇ. εἰ δὲ θάνατος κατεπείγοι, προσδεχέσθω.

Εἴ τις πορνόβοσκος, ἢ παυσάσθω τοῦ μαστροπεύειν ἢ ἀποβαλλέσθω.

Πόρνη προσιοῦσα ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

Εἰδωλοποιὸς προσιὼν ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

Τῶν ἐπὶ σκηνῆς ἐάν τις προσίῃ ἀνὴρ ἢ γυνὴ ἢ ἡνίοχος ἢ μονομάχος ἢ σταδιοδρόμος ἢ λουδεμπιστὴς[2] ἢ Ὀλυμπικὸς ἢ χοραύλης ἢ κιθαριστὴς ἢ λυριστὴς

[1] πιστοῦ om. C.!

[2] ὁ θαυματοποιὸς sed hoc codex paris. omittit qui habet: devorator vitri.

ἢ ὁ τὴν ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενος ἢ κάπηλος ἢ παυσάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν.

Στρατιώτης προσιὼν διδασκέσθω μὴ ἀδικεῖν, μὴ συκοφαντεῖν, ἀρκεῖσθαι δὲ τοῖς διδομένοις ὀψωνίοις. πειθόμενος προσδεχέσθω, ἀντιλέγων δὲ, ἀποβαλλέσθω.

Ἀῤῥητοποιὸς, κίναιδος, βλὰξ, μάγος, ὀχλαγωγὸς, ἐπαοιδὸς[1], ἀστρολόγος, μάντις, θηρεπῳδὸς, λωτὰξ[2], περιάμματα ποιῶν, περικαθαίρων, οἰωνιστὴς, συμβολοδείκτης, παλμῶν ἑρμηνεὺς, φυλαττόμενος ἐν συναντήσει λώβας ὄψεων ἢ ποδῶν ἢ ὀρνίθων ἢ γαλῶν ἢ ἐπιφωνήσεων ἢ παρακροαμάτων συμβολικῶν—χρόνῳ δοκιμαζέσθωσαν· δυσέκνιπτος γὰρ ἡ κακία. παυσάμενοι οὖν προσδεχέσθωσαν, μὴ πειθόμενοι δὲ ἀποβαλλέσθωσαν.

Παλλακή τινος ἀπίστου δούλη ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα προσδεχέσθω, εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους ἀσελγαίνει, ἀποβαλλέσθω.

Πιστὸς ἐὰν ἔχῃ παλλακὴν, εἰ μὲν δούλη, παυσάσθω καὶ νόμῳ γαμείτω, εἰ δὲ ἐλευθέρα, ἐκγαμείτω αὐτὴν νόμῳ. εἰ δὲ μὴ, ἀποβαλλέσθω.

Ἑλληνικοῖς τις ἔθεσιν ἐξακολουθῶν ἢ ἰουδαϊκοῖς μύθοις, ἢ μετατιθέσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.

Θεατρομανίᾳ εἴ τις πρόσκειται ἢ κυνηγείοις ἢ ἱπποδρομικοῖς[3] ἀγῶσιν, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω.[4]

Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τρία ἔτη κατηχείσθω. εἰ δὲ

[1] ἐπ. μάγος inverso ordin. S. [2] λωγάξ g.

[3] ἱπποδρομίοις ἢ g. C.

[4] hanc periodum unus codex S. post sequentem exhibet male.

σπουδαῖός τις ᾖ καὶ εὔνοιαν ἔχῃ, προσδεχέσθω, ὅτι οὐχ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ τρόπος κρίνεται.

Ὁ διδάσκων εἰ καὶ λαϊκὸς ᾖ, ἔμπειρος δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸν τρόπον σεμνὸς, διδασκέτω. [a]ἔσονται γὰρ πάντες διδακτοὶ θεοῦ.

[a] Joh. 6, 45.

ΚΑΝΟΝΕΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ·

SIVE

CONSTITUTIONES ECCLESIÆ ÆGYPTIACÆ.

CONSTITUTIONUM ECCLESIÆ ÆGYPTIACÆ

LIBER PRIMUS.

---

1. Χαίρετε, υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Λέγει Ἰωάννης καὶ Ματθαῖος καὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Σίμων, Ἰάκωβος καὶ Ναθαναὴλ, Θωμᾶς καὶ Κηφᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ἰούδας Ἰακώβου·

Κατὰ κέλευσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος συναθροισθέντων ἡμῶν, διέταξεν ἡμῖν λέγων πρὸ τοῦ κληροῦσθαι ἡμᾶς τὰς χώρας[1], ὅτι πρὸ τοῦ μέλλειν κληροῦσθαι τὰς χώρας καταλογίσασθε τόπων ἀριθμοὺς, ἐπισκόπων ἀξίας, πρεσβυτέρων ἕδρας, διακόνων παρεδρίας, ἀναγνωστῶν νουνεχίας, χηρῶν ἀνεγκλησίας[2] καὶ ὅσα δέοι πρὸς θεμελίωσιν ἐκκλησίας, ἵνα τύπον τῶν ἐπουρανίων [ἑαυτοὺς] εἰδότες φυλάσσωνται ἀπὸ παντὸς ἀστοχήματος, εἰδότες ὅτι λόγον ὑφέξουσι [θεῷ] ἐν τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, περὶ ὧν ἀκούσαντες οὐκ ἐφύλαξαν. καὶ ἐκέλευσεν ἡμᾶς ἐκπέμψασθαι τοὺς λόγους [τούτους] εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. ἔδοξεν οὖν ἡμῖν πρὸς ὑπόμνησιν τῆς ἀδελφότη-

[1] hæc turbata in cod. vindobon. ut in C. et ægre restitui.

[2] ἀνεκκλησίας cod. vindobon.

τος καὶ νουθεσίας ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἀπεκάλυψε[1] κατὰ θέλημα τοῦ θεοῦ[2] διὰ πνεύματος ἁγίου μνησθεῖσι λόγου[3] ἐντείλασθαι ὑμῖν.

2. Ἰωάννης εἶπεν· Ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἰδότες ὅτι λόγον ὑφέξομεν περὶ [ὧν ἀκούομεν καὶ περὶ] τῶν διατεταγμένων ἡμῖν, εἷς ἑνὸς πρόσωπον μὴ λαμβάνωμεν, ἀλλ᾽ ἐάν τις δοκῇ συμφέρον ἀντιλέγειν, ἀντιλεγέτω αὐτῷ·

ἔδοξε δὲ πᾶσι πρῶτον Ἰωάννην εἰπεῖν.

Ἰωάννης εἶπεν· Ὁδοὶ δύο εἰσὶ, μία τῆς ζωῆς καὶ μία τοῦ θανάτου, διαφορὰ δὲ πολλὴ μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν. ἡ μὲν γὰρ ὁδὸς τῆς ζωῆς ἐστιν αὕτη· ἀγαπήσεις[4] τὸν θεὸν τὸν ποιήσαντά σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ δοξάσεις τὸν λυτρωσάμενόν σε ἐκ θανάτου, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη· δευτέρα δέ· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν — ἐν αἷς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται.

3. Ματθαῖος εἶπε· Πάντα ὅσα μὴ θέλεις σοὶ γενέσθαι μηδὲ ἄλλῳ ποιήσεις. τούτων δὲ τῶν λόγων τὴν διδαχὴν εἰπὲ, ἀδελφὲ Πέτρε.

4. Πέτρος εἶπεν· οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ πορνεύσεις, οὐ φονεύσεις τέκνον ἐν φθορᾷ, [οὐ κλέψεις], οὐ φαρμακεύσεις, [οὐ μαντεύσῃ], οὐ γεννηθὲν οὐκ ἀποκτενεῖς, [οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον], οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐ κακολογήσεις οὐδὲ μνησικακήσεις, οὐκ ἔσῃ δίγνωμος οὐδὲ δίγλωσσος· παγὶς γὰρ

[1] χάριν ἔδωκε. C. [2] πατρὸς add. C. [3] τῶν λόγων αὐτοῦ. C.
[4] πρῶτον præmittit G. et κύριον addit C.

θανάτου ἐστιν ἡ διγλωσσία. οὐκ ἔσται ὁ λόγος σου κενὸς οὐδὲ ψευδὴς, οὐκ ἔσῃ πλεονέκτης οὐδὲ ἅρπαξ οὐδὲ ὑποκρίτης οὐδὲ κακοήθης οὐδὲ ὑπερήφανος οὐδὲ λαλήσεις ῥῆμα πονηρὸν[1] κατὰ τοῦ πλησίον σου, οὐ μισήσεις πάντα ἄνθρωπον, ἀλλ' οὓς μὲν ἐλέγξεις, οὓς δὲ ἐλεήσεις, περὶ ὧν δὲ προσεύξῃ, οὓς δὲ ἀγαπήσεις ὑπὲρ τὴν ψυχήν σου.

5. Ἀνδρέας εἶπε· Τέκνον μου, φεῦγε ἀπὸ παντὸς πονηροῦ καὶ ἀπὸ παντὸς ὁμοίου αὐτοῦ.[2] μὴ γίνου ὀργίλος, ὁδηγεῖ γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς φόνον, ἐστὶ γὰρ δαιμόνιον ἀῤῥενικὸν[3] ὁ θυμός. μὴ γίνου ζηλωτὴς μηδὲ ἐριστικὸς μηδὲ θυμαντικὸς, ἐκ γὰρ τούτων φθόνος[4] γεννᾶται.

6. Φίλιππος εἶπε· Τέκνον, μὴ γίνου ἐπιθυμητὴς, ὁδηγεῖ γὰρ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὴν πορνείαν καὶ ἕλκει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἑαυτήν· ἐστὶ γὰρ θηλυκὸν[5] δαιμόνιον τῆς ἐπιθυμίας καὶ τὸ μὲν μετ' ὀργῆς, τὸ δὲ μεθ' ἡδονῆς[6] ἀπόλλυσι τοὺς εἰδεχομένους αὐτά. ὁδὸς δὲ πονηροῦ πνεύματος ἁμαρτία ψυχῆς καὶ ὅταν βραχείαν εἴσδυσιν σχῇ[7], πλατύνει αὐτὴν καὶ ἄγει ἐπὶ πάντα τὰ κακὰ τὴν ψυχὴν ἐκείνην καὶ οὐκ ἐᾷ διαβλέψαι τὸν ἄνθρωπον καὶ ἰδεῖν τὴν ἀλήθειαν. ὁ θυμὸς ὑμῶν μέτρον ἐχέτω καὶ ἐν βραχεῖ διαστήματι αὐτὸν ἡνιοχεῖτε καὶ ἀνακρούετε, ἵνα μὴ ἐμβάλῃ ὑμᾶς εἰς ἔργον πονηρόν. θυμὸς γὰρ καὶ ἡδονὴ πονηρὰ ἐπὶ πολὺ παραμένοντα

[1] οὐδὲ λήψῃ βουλὴν πονηράν. G. [2] κ. ἀ. π. ὁμ. α. om. C.
[3] πονηρόν. C. [4] φόνος. G. [5] θ. om. C.
[6] ὁ μὲν, ὁ δὲ quod emendavi. C.: καὶ τὸ τῆς ὀργῆς δαιμόνιον τῷ τῆς ἡδ. ἀναμιγνύμενον. [7] ἴδῃ. C. deinde ἐν αὐτῷ add. G.

κατὰ ἐπίτασιν δαιμόνια γίνεται καὶ ὅταν ἐπιστρέψῃ αὐτοῖς ὁ ἄνθρωπος, οἰδαίνουσιν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ γίνονται μείζονες καὶ ἀπάγουσιν αὐτὸν εἰς ἔργα ἄδικα καὶ ἐπιγελῶσιν αὐτῷ καὶ ἥδονται ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

7. Σίμων εἶπε· Τέκνον, μὴ γίνου αἰσχρολόγος μηδὲ ὑψηλόφθαλμος, ἐκ γὰρ τούτων μοιχεῖαι γίνονται.

8. Ἰάκωβος εἶπε· Τέκνον, μὴ γίνου οἰωνοσκόπος, ἐπειδὴ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν, μηδὲ ἐπαοιδὸς μηδὲ μαθηματικὸς[1] μηδὲ περικαθαίρων[2] μηδὲ θέλε αὐτοὺς[3] εἰδέναι μηδὲ ἀκούειν· ἐκ γὰρ τούτων πάντων[4] εἰδωλολατρείαι γεννῶνται.

9. Ναθαναὴλ εἶπε· Τέκνον, μὴ γίνου ψεύστης, ἐπειδὴ ὁδηγεῖ τὸ ψεῦσμα ἐπὶ τὴν κλοπὴν[5], μήτε φιλάργυρος μήτε κενόδοξος· ἐκ γὰρ τούτων πάντων κλοπαὶ γεννῶνται. τέκνον, μὴ γίνου γόγγυσος, ἐπειδὴ ἄγει πρὸς τὴν βλασφημίαν, μήτε αὐθάδης μήτε πονηρόφρων· ἐκ γὰρ τούτων ἁπάντων ἔριδες[6] γεννῶνται. ἴσθι δὲ πρᾳὺς, ἐπεὶ πρᾳεῖς κληρονομήσουσι γῆν.[7] γίνου μακρόθυμος, ἐλεήμων, εἰρηνοποιὸς, καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ἀπὸ παντὸς κακοῦ, ἄκακος, ἡσύχιος, ἀγαθὸς, φυλάσσων καὶ τρέμων τοὺς λόγους[8], οὓς ἤκουσας. οὐχ ὑψώσεις σεαυτὸν οὐδὲ δώσεις τὴν ψυχήν σου μετὰ ὑψηλῶν, ἀλλὰ μετὰ δικαίων καὶ ταπεινῶν ἀναστραφήσῃ· τὰ δὲ

[1] Bene sensu ἀστρολόγου accepit C.
[2] μηδὲ εἰδωλοποιὸς add. C. [3] αὐτάς. G. [4] π. om. C.
[5] βλασφημίαν. C. [6] βλασφημίαι. G.
[7] κληρονομοῦσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. G.
[8] τοῦ θεοῦ add. C.

συμβαίνοντά σοι ἐνεργήματα ὡς ἀγαθὰ προσδέξῃ, εἰδὼς ὅτι ἄτερ θεοῦ οὐδὲν γίνεται.

10. Θωμᾶς εἶπε· Τέκνον, τὸν λαλοῦντά σοι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ παραίτιόν σοι γινόμενον τῆς ζωῆς καὶ δόντα σοι τὴν ἐν κυρίῳ σφραγῖδα ἀγαπήσεις ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ σου, μνησθήσῃ δὲ αὐτοῦ νύκτα καὶ ἡμέραν, τιμήσεις αὐτὸν ὡς τὸν κύριον, ὅθεν γὰρ ἡ κυριότης λαλεῖται, ἐκεῖ κύριός ἐστιν. ἐκζητήσεις δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καθ' ἡμέραν καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους, ἵνα ἐπαναπαύσῃ τοῖς λόγοις αὐτῶν· κολλώμενος[1] γὰρ ἁγίοις ἁγιασθήσῃ. τιμήσεις αὐτὸν καθ' ὃ δυνατὸς εἶ ἐκ τοῦ ἱδρῶτός σου καὶ ἐκ τοῦ πόνου τῶν χειρῶν σου. εἰ γὰρ ὁ κύριος δι' αὐτοῦ ἠξίωσέ σοι δοθῆναι πνευματικὴν τροφὴν καὶ ποτὸν καὶ ζωὴν αἰώνιον, σὺ ὀφείλεις πολὺ μᾶλλον τὴν φθαρτὴν καὶ πρόσκαιρον προσφέρειν τροφήν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ καὶ βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις καὶ οὐδεὶς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει.

11. Κηφᾶς εἶπεν· Οὐ ποιήσεις σχίσματα, εἰρηνεύσεις δὲ μαχομένους, κρινεῖς δικαίως, οὐ λήψῃ πρόσωπον τινὰ ἐλέγξας ἐπὶ παραπτώματι. οὐ γὰρ ἰσχύει πλοῦτος παρὰ κυρίῳ, οὐ γὰρ ἀξίας προκρίνει οὐδὲ κάλλος ὠφελεῖ, ἀλλὰ ἰσότης ἐστὶ πάντων παρ' αὐτῷ. ἐν προσευχῇ σου οὐ διψυχήσεις πότερον ἔσται ἢ οὔ· μὴ γίνου πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν ἐκτείνων τὰς χεῖρας, πρὸς δὲ τὸ δοῦναι συσπῶν. ἐὰν ἔχεις, διὰ τῶν χειρῶν σου δώσεις λύτρωσιν τῶν ἁμαρτιῶν σου. οὐ διστάσεις διδόναι οὐδὲ

[1] ὡς ἅγιος add. G.

διδοὺς γογγύσεις· γνώσει γὰρ, τίς ἐστιν ὁ τοῦ μισθοῦ καλὸς ἀνταποδότης. οὐκ ἀποστραφήσῃ ἐνδεόμενον, κοινωνήσεις δὲ ἁπάντων τῷ ἀδελφῷ σου.[1] καὶ οὐκ ἐρεῖς ἴδια εἶναι. εἰ γὰρ ἐν τῷ ἀθανάτῳ κοινωνοί ἐστε, πόσῳ μᾶλλον ἐν τοῖς φθαρτοῖς;

12. Βαρθολομαῖος εἶπεν· Ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ὡς ἔτι καιρός ἐστι καὶ ἔχετε εἰς οὓς ἐργάζεσθε μεθ᾽ ἑαυτῶν, μὴ ἐκλίπητε ἐν μηδενὶ, ἐξουσίαν ἐὰν ἔχητε. ἐγγὺς γὰρ ἡ ἡμέρα κυρίου, ἐν ᾗ συναπολεῖται πάντα σὺν τῷ πονηρῷ· ἥξει γὰρ ὁ κύριος καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ. ἑαυτῶν γίνεσθε σύμβουλοι ἀγαθοὶ διδακτοί. φυλάξεις ἅπερ ἔλαβες, μήτε προσθεὶς μήτε ὑφαιρῶν.

13. Πέτρος εἶπεν· [Ἄνδρες] ἀδελφοὶ, τὰ περὶ τῶν λοιπῶν νουθεσιῶν αἱ γραφαὶ διδάξουσιν, ἡμεῖς δὲ ἃ ἐκελεύσθημεν διατάξωμεν.

Πάντες εἶπον· Πέτρος λεγέτω.

Πέτρος εἶπεν· Ἐὰν ὀλιγανδρία ὑπάρχει καὶ μήπου πλῆθος τυγχάνει τῶν δυναμένων ψηφίσασθαι περὶ ἐπισκόπου ἐντὸς δεκαδύο ἀνδρῶν, εἰς τὰς πλησίον ἐκκλησίας, ὅπου τυγχάνει πεπηγυῖα, γραφέτωσαν, ὅπως ἐκεῖθεν ἐκλεκτοὶ τρεῖς ἄνδρες παραγενόμενοι δοκιμῇ δοκιμάσαντες τὸν ἄξιον ὄντα, [a] εἴ τις φήμην καλὴν ἔχει ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, εἰ ἀναμάρτητος ὑπάρχει, [ἀνόργητος], εἰ φιλόπτωχος, εἰ σώφρων, μὴ μέθυσος, μὴ πόρνος, μὴ πλεονέκτης ἢ λοίδωρος ἢ προσωπολήπτης καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. καλὸν μὲν εἶναι ἀγύ-

[a] 1 Tim. 3, 7.

[1] ἐνδεομένῳ. C.

ναιον, εἰ δὲ μὴ, ἀπὸ μιᾶς γυναικὸς, παιδείας μέτοχος, δυνάμενος τὰς γραφὰς ἑρμηνεύειν· εἰ δὲ ἀγράμματος, πρᾳὺς ὑπάρχων καὶ τῇ ἀγάπῃ εἰς πάντας περισσευέτω, μή ποτε περί τινος ἐλεγχθεὶς ἀπὸ τῶν πολλῶν γενηθείη.

14. Ἰωάννης εἶπεν· Ὁ κατασταθεὶς ἐπίσκοπος εἰδὼς τὸ προσεχὲς καὶ φιλόθεον τῶν σὺν αὐτῷ, καταστήσει οὓς ἐὰν δοκιμάσῃ πρεσβυτέρους δύο.

Πάντες ἀντεῖπον, ὅτι οὐ δύο, ἀλλὰ τρεῖς. [a] εἴκοσι γὰρ καὶ τέσσαρές εἰσι πρεσβύτεροι, δώδεκα ἐκ δεξιῶν καὶ δώδεκα ἐξ εὐωνύμων.

Ἰωάννης εἶπε· Καλῶς ὑπεμνήσατε, ἀδελφοί· [b] οἱ μὲν γὰρ ἐκ δεξιῶν δεχόμενοι ἀπὸ τῶν ἀγγέλων [1] τὰς φιάλας προσφέρουσι τῷ δεσπότῃ, οἱ δὲ ἐξ ἀριστερῶν ἐπέχουσι τῷ πλήθει τῶν ἀγγέλων. δεῖ οὖν εἶναι τοὺς πρεσβυτέρους ἤδη κεχρονικότας ἐν τῷ κόσμῳ τρόπῳ τινὶ, ἀπεχομένους τῆς πρὸς γυναῖκας συνελεύσεως, εὐμεταδότους εἰς τὴν ἀδελφότητα, πρόσωπον ἀνθρώπου μὴ λαμβάνοντας, συμμύστας τοῦ ἐπισκόπου καὶ συνεπιμάχους, συναθροίζοντας τὸ πλῆθος, προθυμουμένους τὸν ποιμένα. οἱ ἐκ δεξιῶν πρεσβύτεροι προνοήσονται τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ὅπως τιμήσωσι καὶ ἐντιμηθῶσιν εἰς ὃ ἂν δέῃ—οἱ δὲ ἐξ ἀριστερῶν πρεσβύτεροι προνοήσονται τοῦ πλήθους, ὅπως εὐσταθήσῃ καὶ ἀθόρυβον ᾖ, πρῶτον μεμαθηκὸς ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· εἰ δέ τις νουθετούμενος αὐθάδως ἀποκριθῇ, τὸ ἓν ποιήσαντες οἱ ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸν τοιοῦτον μετὰ ἴσης βουλῆς ὃ ἂν εἴη ἄξιος δικασάτωσαν

[a] Apoc. 4, 4. [b] Apoc. 5, 8.

[1] ἀρχαγγέλων. G.

ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι, μήποτε ἑνὸς πρόσωπον λάβωσι καὶ ἐπὶ πλεῖον νεμηθῇ ὡς γάγγραινα καὶ αἰχμαλωτισθῶσιν οἱ πάντες.

15. Ἰάκωβος εἶπεν· Ἀναγνώστης καθιστανέσθω πρῶτον δοκιμῇ δεδοκιμασμένος, μὴ γλωσσοκόπος, μὴ μέθυσος, μήτε γελωτολόγος, εὔτροπος, εὐπειθὴς, εὐγνώμων[1], ἐν ταῖς κυριακαῖς συνόδοις πρῶτος σύνδρομος, εὐήκοος, διηγητικὸς, εἰδὼς ὅτι εὐαγγελιστοῦ τόπον ἐργάζεται. ὁ γὰρ ἐμπιπλῶν ὦτα ἑτέρων, μᾶλλον προσήκει αὐτῷ εἶναι ἐργάτην πιστὸν[2] παρὰ τῷ Θεῷ.

16. Ματθαῖος εἶπε· Διάκονοι καθιστάσθωσαν [τριῶν μαρτυρούντων τῷ βίῳ αὐτῶν]. γέγραπται· [a]ἐπὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.[3] ἔστωσαν δεδοκιμασμένοι πάσῃ διακονίᾳ, μεμαρτυρημένοι παρὰ τοῦ πλήθους μονόγαμοι, τεκνοτρόφοι, σώφρονες, ἐπιεικεῖς, ἥσυχοι, μὴ γόγγυσοι, μὴ δίγλωσσοι, μὴ ὀργίλοι, (ὀργὴ γὰρ ἀπόλλυσιν ἄνδρα φρόνιμον) [μὴ ὑποκριταὶ], μὴ πένητα καταδυναστεύοντες μηδὲ πρόσωπον πλουσίου λαμβάνοντες μηδὲ οἴνῳ πολλῷ χρώμενοι, εὔσκυλτοι, κρυφίων ἔργων καλοὶ προτρεπτικοὶ, ἐπαναγκάζοντες τοὺς ἔχοντας τῶν ἀδελφῶν ἁπλοῦν τὰς χεῖρας, καὶ αὐτοὶ εὐμετάδοτοι, κοινωνικοὶ, πάσῃ τιμῇ καὶ ἐντροπῇ καὶ φόβῳ τιμώμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἐπιμελῶς προσέχοντες τοῖς ἀτάκτως περιπατοῦσιν, οὓς μὲν νουθετοῦντες, οὓς δὲ ἐπιτιμῶντες, τοὺς δὲ καταφρονοῦντας τελέως παραπεμπόμενοι, εἰδότες ὅτι οἱ ἀντίλογοι καὶ καταφρονηταὶ καὶ λοίδοροι Χριστῷ ἀντετάξαντο.

[a] 2 Cor. 13, 1.

[1] εὐγν. om. C.

[2] ὦτα μὴ νοοῦντος ἔγγραφος λογισθήσεται. G. cf. § 24.

[3] κυρίου add. G.

17. Κηφᾶς εἶπε· Χῆραι καθιστανέσθωσαν τρεῖς, αἱ δύο προσμένουσαι τῇ προσευχῇ περὶ πάντων ἐν πείρᾳ καὶ πρὸς τὰς ἀποκαλύψεις περὶ οὗ ἂν δέῃ[1]· μία δὲ παρεδρεύουσα ταῖς ἐν νόσοις πειραζομέναις εὐδιάκονος ᾖ, νηπτικὴ, τὰ δέοντα ἀπαγγέλλουσα τοῖς πρεσβυτέροις, μὴ αἰσχροκερδὴς, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχουσα, ἵνα δύνηται νήφειν πρὸς τὰς νυκτερινὰς ὑπηρεσίας. καὶ εἴ τις ἑτέρα βούλοιτο ἐργαγαθεῖν [ποιείτω κατὰ τὴν προθυμίαν αὐτῆς]· καὶ γὰρ ταῦτα πρῶτα κυρίου θησαυρίσματά εἰσιν ἀγαθά.

18. Ἀνδρέας εἶπε· Διάκονοι ἐργάται τῶν καλῶν ἔργων νυχθήμερον ἐπελεύσοντες πανταχοῦ, μήτε πένητα ὑπεροπτεύοντες μήτε πλούσιον προσωποληπτοῦντες ἐπιγνώσονται τὸν θλιβόμενον [a] καὶ ἐκ τῆς λογίας οὐ παραπέμψονται, ἐπαναγκάσουσι τοὺς δυναμένους ἀποθησαυρίζειν εἰς ἔργα ἀγαθὰ προορῶντας τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου ἡμῶν· [b] εἴδετέ με πεινῶντα καὶ οὐκ ἐθρέψατέ με. οἱ γὰρ καλῶς διακονίσαντες καὶ ἀμέμπτως τόπον ἑαυτοῖς περιποιοῦνται τὸν ποιμενικόν.

19. Φίλιππος εἶπεν· Ὁ λαϊκὸς τοῖς λαϊκοῖς πράγμασι περιπειθέσθω ὑποτασσόμενος τοῖς παρεδρεύουσι τῷ θυσιαστηρίῳ. ἕκαστος τῷ ἰδίῳ τόπῳ ἀρεσκέτω τῷ θεῷ, μὴ φιλεχθροῦντες ἀλλήλοις περὶ τῶν τεταγμένων ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη παρὰ τῷ θεῷ. ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου τὸν δρόμον μὴ παρατεμνέτω, οὐδὲ γὰρ οἱ ἄγγελοι παρὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς οὐδὲν ἕτερον ἐξελίσσουσιν.

[a] 1 Cor. 16, 1. [b] Mth. 25, 37. 42.

[1] Plane inepte C.: et ut faciant charismata propter eum quem sequuntur. cf. Epiphan. hæres. 79, 3.

20. Ἀνδρέας εἶπεν· Εὔχρηστόν ἐστιν, ἀδελφοὶ, ταῖς γυναιξὶ διακονίαν καταστῆσαι.

Πέτρος εἶπεν· Ἐφθάσαμεν τάξαντες· περὶ δὲ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος ἀκριϐῶς μηνύσωμεν.

21. Ἰωάννης εἶπεν· Ἐπελάθεσθε, ἀδελφοὶ, ὅτε ᾔτησεν ὁ διδάσκαλος τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον καὶ ηὐλόγησεν αὐτὰ λέγων· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τὸ αἷμα— ὅτι οὐκ ἐπέτρεψε ταύταις συστῆναι ἡμῖν.

Μάρθα εἶπε· Διὰ Μαριὰμ, ὅτι εἶδεν αὐτὴν μειδιῶσαν.

Μαρία εἶπεν· Οὐκέτι ἐγέλασα, προέλεγε γὰρ ἡμῖν, ὅτε ἐδίδασκεν, ὅτι τὸ ἀσθενὲς διὰ τοῦ ἰσχυροῦ σωθήσεται.

22. Κηφᾶς εἶπεν· Ἐνίων μέμνησθε δὲ, ὅτι ταῖς γυναιξὶ μὴ ὀρθαῖς πρέπει προσεύχεσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς γῆς, καθεζομέναις.

23. Ἰάκωϐος εἶπε· Πῶς οὐ δυνάμεθα περὶ γυναικῶν διακονίας ὁρίσαι, εἰ μήτι διακονίαν ἵνα ἐπισχύσωσι ταῖς ἐνδεομέναις;

24. Φίλιππος εἶπε· Τοῦτο, ἀδελφοὶ, περὶ τῆς μεταδόσεως, ὁποῖον ἔργον ἑαυτῷ θησαυρὸν καλὸν περιποιεῖται· ὁ γὰρ θησαυρίζων ἐν τῇ βασιλείᾳ ἔγγραφος ἐργάτης λογισθήσεται παρὰ τῷ θεῷ.

25. Πέτρος εἶπε· Ταῦτα, ἀδελφοὶ, οὐχ ὡς ἐξουσίαν τινὸς ἔχοντες πρὸς ἀνάγκην, ἀλλ' ἐπιταγὴν ἔχοντες παρὰ κυρίου ἐρωτῶμεν ὑμᾶς φυλάξαι τὰς ἐντολὰς, μηδὲν ἀφαιροῦντας ἢ προστιθέντας ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

CONSTITUTIONUM ECCLESIÆ ÆGYPTIACÆ

LIBER SECUNDUS.

Numeri capitum coptici. Græca editoris sunt, nam coptice tantum servatus liber.

31. Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω, ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσι διεταξάμεθα, ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλελεγμένος, ἄμεμπτος· οὗ ὀνομασθέντος καὶ ἀρέσαντος συνελθέτω ὁ λαὸς ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς διακόνοις ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, συνευδοκούντων πάντων τῶν ἐπισκόπων χειροτονεῖν αὐτόν. καὶ τῶν πρεσβυτέρων σιωπῆς γενομένης προσευχομένων ἵνα τὸ ἅγιον πνεῦμα κατέλθῃ ἐπ' αὐτὸν, ὁ πρόκριτος τῶν ἐπισκόπων, πάντων ὀρθίων ἑστώτων, ἐπιτιθέτω τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον κατασταθέντα, προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ. καὶ χειροτονηθέντος αὐτοῦ πάντες φιλησάτωσαν αὐτὸν καὶ εἷς τῶν διακόνων ἀναφερέτω τὴν θυσίαν ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ σὺν τοῖς πρεσβυτέροις. ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθείς· ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. καὶ πάντες ἀποκρινέσθωσαν· καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. λεγέτω· ἄνω ὑμῶν τὰς καρδίας. ὁ λαὸς λεγέτω· ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον. πάλιν λεγέτω· εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ. πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω· ἄξιον καὶ δίκαιον. καὶ οὕτω προσευχέσθω λέγων τὰ τούτοις ἑπόμενα ἐν τῇ τάξει τῆς ἁγίας προσφορᾶς.

32. Πρεσβύτερον χειροτονῶν ὁ ἐπίσκοπος τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτιθέτω, τοῦ πρεσβυτερίου παρεστῶτος, εὐχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ τὸν τύπον τὸν προειρημένον ὑπὲρ τῶν ἐπισκόπων.

33. Διάκονον καταστήσει ὁ ἐπίσκοπος, ἐκλελεγμένον κατὰ τὰ προειρημένα, ἐπιθεὶς αὐτῷ τὰς χεῖρας. ὅτι δὲ εἴπομεν, ὅτι μόνος ὁ ἐπίσκοπος ἐπιτιθέτω τὰς χεῖρας τῷ διακόνῳ, τούτου αὕτη ἡ αἰτία ἐστι, ὅτι οὐ χειροτονεῖται εἰς ἱερείαν ἀλλ' εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἐπισκόπου ποιεῖν τὰ διατεταγμένα ὑπ' αὐτοῦ, οὐδὲ καθίσταται σύμβουλος τοῦ κλήρου, ἀλλὰ ἵνα φροντίσῃ τῶν ἀῤῥώστων καὶ γνωρίσῃ αὐτοὺς τῷ ἐπισκόπῳ. οὐδὲ ἵνα λάβῃ τὸ πνεῦμα τῆς μεγαλωσύνης, ὃ οἱ πρεσβύτεροι λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἀξιόπιστος τῷ ἐπισκόπῳ ἐν οἷς πρέπει. διὰ τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος μόνος χειροτονείτω αὐτόν. τὸν δὲ πρεσβύτερον χειροτονείτω ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ὅτι ἓν τὸ πνεῦμα τὸ κατελθὸν ἐπ' αὐτόν. ὁ γὰρ πρεσβύτερος λαμβάνει μόνον, ἀλλ' οὐ δίδωσι κλῆρον, διὰ τοῦτο οὐ δύναται κληρικὸν καταστῆσαι, ἀλλὰ σφραγίζει μόνον.[1]

34. Ὁμολογητὴς ἐν δεσμοῖς γενόμενος διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου οὐ χειροτονεῖται διάκονος ἢ πρεσβύτερος, τιμῆς ἱερατικῆς μέτοχος ὡς ὁμολογήσας. ἐὰν δὲ χρεία αὐτοῦ ᾖ εἰς ἐπισκοπὴν, χειροτονεῖται. ὁμολογητὴς μὴ ἀγέσθω ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων μηδὲ δεσμευέσθω μηδὲ εἰς φυλακὴν βαλλέσθω μηδὲ κατακρινέσθω ἐν ἀδικίᾳ. ἀλλ' ὡς εἴρηται, ὑβρισθεὶς μόνος διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ κολασθεὶς κολάσει οἰκείᾳ καὶ ὁμολογήσας, παντὸς κλήρου ἄξιος χειροτονείσθω. εὐχαριστείτω δὲ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὰ προειρημένα. οὐ πάντως ἀναγκαῖόν ἐστι τὰ αὐτὰ ῥήματα αὐτὸν λέγειν ἅπερ προειρήκαμεν ἵνα μελετᾷ σπουδαίως ἐν αὐτοῖς ὁ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ πᾶς κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ προςευχέσθω. εἴ τις ἱκανὸς ᾖ προςεύχεσθαι προςευχῇ τιμίᾳ, ἀγαθόν ἐστι· εἰ δὲ προςευχόμενος λέγει ἐν μέτρῳ[2], οὐδεὶς κωλύει, μόνον ὑγιεινῶς προςευχέσθω ἐν ὀρθοδοξίᾳ.

35. Ἀναγνώστης καθιστάσθω δόντος αὐτῷ τοῦ ἐπισκόπου

[1] Oratio Coptica conturbata, ideo Arabem sequuti sumus.

[2] i. e. secundum formulam antehac ab aliis constitutam.

τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστόλου[1] καὶ ἐπευξαμένου, χεῖρα μὴ ἐπιθείς.

36. Ὑποδιακόνῳ χεῖρες μὴ ἐπιτιθέσθωσαν, ἀλλὰ ὀνομαζέσθω ἀκολουθεῖν τῷ διακόνῳ.

37. Χήρα δὲ εἰ καθίσταται, οὐ χειροτονεῖται, ἀλλ' ὀνόματι καλουμένη ἐκλεγέσθω, εἰ μὲν ἐκ πολλοῦ ἀπέβαλε τὸν ἄνδρα· εἰ δὲ νεωστὶ ἀπέβαλε, μὴ πιστευέσθω. ἀλλὰ καὶ πρεσβῦτις οὖσα δοκιμαζέσθω χρόνῳ· τὰ γὰρ πάθη ἔσθ' ὅτε συγγηρᾷ ἀνθρώποις. χήρα καθιστάσθω λόγῳ μόνον τοῖς λοιποῖς συνδεδεμένη. χεὶρ αὐτῇ οὐκ ἐπιτίθεται, ὅτι οὐδὲ προςφέρει οὐδὲ λειτουργεῖ· χειροτονία τοῦ κλήρου ἐστὶ διὰ τὴν λειτουργίαν, χήρα δὲ καθίσταται διὰ προςευχὴν, αὕτη δὲ πάντων ἐστίν.

38. Παρθένος οὐ χειροτονεῖται· γνώμης γάρ ἐστιν ἑκουσίας.

39. Ὁ λαβὼν χάρισμα ἰαμάτων δι' ἀποκαλύψεως οὐ χειροτονεῖται· αὐτὸ γὰρ τὸ ἔργον ἀναδείκνυται, εἰ λέγει τὴν ἀλήθειαν.

40. Οἱ πρώτως προςιόντες τῇ καινῇ πίστει ἀκούειν τὸν λόγον προςαγέσθωσαν τοῖς διδασκάλοις πρὸ τοῦ τὸν λαὸν εἰςελθεῖν καὶ τὰς αἰτίας ἐξεταζέσθωσαν, οὗ χάριν προςῆλθον τῇ πίστει. οἵ τε προςενεγκόντες μαρτυρείτωσαν αὐτοῖς, εἰ δυνατοί εἰσιν ἀκούειν τὸν λόγον. ἐξεταζέσθωσαν δὲ αὐτῶν καὶ οἱ τρόποι καὶ ὁ βίος, εἰ γυναῖκα ἔχει καὶ εἰ δοῦλός ἐστι πιστοῦ καὶ ἐρωτάσθω ὁ κύριος αὐτοῦ εἰ συνευδοκεῖ. ἐὰν δὲ μὴ μαρτυρῇ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, ἀποβαλλέσθω. εἰ ἐθνικοῦ ᾖ οἰκέτης, διδασκέσθω εὐαρεστεῖν τῷ δεσπότῃ, ἵνα μὴ βλασφημῆται. εἰ μὲν οὖν ἔχει γυναῖκα ἢ γυνὴ ἄνδρα, διδασκέσθωσαν ἀρκεῖσθαι ἑαυτοῖς. εἰ δὲ ἄγαμός ἐστι, μανθανέτω μὴ πορνεύειν, ἀλλ' ἢ γαμεῖν νόμῳ ἢ ἐμμένειν νόμῳ. ἐὰν δέ τις

[1] Coptam *τὸν ἀπόστολον* legisse credo, *τὸ β. τ. ἀ.* nil est nisi explanatio.

δαίμονα ἔχῃ, μὴ ἀκουέτω τὸν λόγον τῆς διδαχῆς, πρὶν ἂν καθαρισθῇ.

41. Ἐξεταζέσθωσαν δὲ αἱ τέχναι καὶ τὰ ἔργα τῶν προςαγομένων ἵνα καθιστῶνται, τίνα εἰσίν. εἴ τις πορνοβόσκος, ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. εἴ τις εἰδωλοποιὸς ἢ ζωγράφος, διδασκέσθω μὴ εἰδωλοποιεῖν· ἢ παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. εἴ τις θεατρικὸς ᾖ ἢ ἐπιδείξεις ἐν θεάτρῳ ποιῶν, παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. εἴ τις παιδαγωγὸς, ἀγαθὸν μὲν παύσασθαι αὐτὸν, εἰ δὲ τέχνην μὴ ἔχῃ, ἀφιέσθω αὐτῷ. ἡνίοχος ὁμοίως ἀγωνιζόμενος παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. μονομάχος ἢ λουδεμπιστὴς ἢ κυνηγὸς ἢ δημόσιος μονομάχων ὑπηρέτης παυσάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν. ἱερεὺς εἰδώλων ἢ φύλαξ εἰδώλων παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. στρατιώτης ἐν ἐξουσίᾳ ὢν ἄνθρωπον μὴ ἀποκτεινέτω, ἐὰν δὲ κελευσθῇ, μὴ σπευδέτω ποιεῖν· μὴ πειθόμενος δὲ ἀποβαλλέσθω. ὁ μαχαίρας ἐξουσίαν ἔχων ἢ πόλεως ἄρχων πορφύρᾳ ἀμφιεννύμενος παυσάσθω ἢ ἀποβαλλέσθω. κατηχούμενος ἢ πιστὸς στρατιῶται εἶναι ἐπιθυμοῦντες ἀποβαλλέσθωσαν, ὅτι θεοῦ κατεφρόνησαν. πόρνη ἢ κίναιδος ἢ εὐνοῦχος ἢ ἀῤῥητοποιὸς ἀποβαλλέσθωσαν, ὅτι ἀκάθαρτοί εἰσιν· οὐδὲ μάγον πρὸς κρίσιν προςαγέτωσαν. ἐπαοιδὸς, ἀστρολόγος, μάντις, ὀνείρων ἑρμηνεὺς, ὀχλαγωγὸς, περιάμματα ποιῶν ὅς ἐστι ψαλιστής[1], φυλακτήρια ποιῶν παυσάσθωσαν ἢ ἀποβαλλέσθωσαν.

παλλακή τινος δούλη τεκνοτροφοῦσα καὶ ἐκείνῳ μόνῳ σχολάζουσα ἀκουέτω, εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθω.

ἐάν τις ἔχῃ παλλακὴν παυσάσθω καὶ νόμῳ γαμείτω· εἰ δὲ μή, ἀποβαλλέσθω.

εἰ δέ τι παρήκαμεν, τὰ πράγματα δηλώσει ὑμῖν, ἔχομεν γὰρ πάντες τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.

42. Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τρία ἔτη κατηχείσθω· εἰ δὲ

[1] H. Stephan. lex. 10831 Valpi: λ duplex scribit C.

σπουδαῖός τις ᾖ καὶ προςκαρτερῇ τῷ πράγματι, οὐχ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁ τρόπος κρίνεται.

43. Εἰ ὁ διδάσκαλος ἐπαύσατο κατηχῶν, οἱ κατηχούμενοι καθ' ἑαυτοὺς προςευχέσθωσαν ἀφορισθέντες τῶν πιστῶν καὶ αἱ γυναῖκες στηκέτωσαν καθ' ἑαυτὰς ἐν τόπῳ τινὶ τῆς ἐκκλησίας προςευχόμεναι εἴτε πισταὶ εἴτε κατηχούμεναι καὶ παυσάμεναι μὴ ἀσπαζέσθωσαν [ἀσπασμῷ εἰρήνης] πρὸ τοῦ γενέσθαι ἁγίας.

Οἱ πιστοὶ ἀσπαζέσθωσαν ἀλλήλους ἄνδρες ἄνδρας καὶ γυναῖκες γυναῖκας· ἀνὴρ δὲ γυναῖκα μὴ ἀσπαζέσθω. πᾶσαι δὲ αἱ γυναῖκες παλλίῳ τὴν κεφαλὴν καλυπτέτωσαν, ἀλλὰ μὴ[1] ὀθόνῃ μόνον· αὕτη γὰρ κάλυμμα οὐκ ἔστιν.

44. Ὁ διδάσκαλος μετὰ τὴν προςευχὴν χεῖρα ἐπιθεὶς τοῖς κατηχουμένοις προςευχέσθω ἀπολύσας αὐτοὺς εἴτε ἐκκλησιάστης ὢν εἴτε λαϊκός.

Κατηχούμενος κρατούμενος διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου μὴ διστάζέτω περὶ τῆς μαρτυρίας. ἀδικούμενος γὰρ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀποκτενεῖται καὶ δικαιωθήσεται· ἔλαβε γὰρ βάπτισμα ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι.

45. Ἐκλεχθέντων τῶν εἰς βάπτισμα κατατεταγμένων καὶ τοῦ βίου αὐτῶν ἐξετασθέντος, εἰ κατηχούμενοι ὄντες σεμνῶς ἔζησαν, εἰ τὰς χήρας ἐτίμων, εἰ τοὺς ἀῤῥώστους ἐπεσκέψαντο, εἰ πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐπλήρωσαν καὶ εἰ οἱ προςάγοντες ἐμαρτύρησαν αὐτοῖς ὅτι οὕτω ἐποίησαν—τὸ εὐαγγέλιον ἀκουέτωσαν. καὶ ὅταν ἀφορισθῶσι, χεῖρας ἐπιθέτωσαν αὐτοῖς ἐξορκίζοντες αὐτούς. ἐγγιζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ βαπτισθήσονται, ὁ ἐπίσκοπος ἐξορκιζέτω ἕκαστον αὐτῶν, ἵνα καθαροὺς εἶναι εἰδῇ. εἰ δέ τις καλὸς καὶ καθαρὸς μὴ ᾖ, παρατιθέσθω, ἵνα μὴ ἀκούῃ τὸν λόγον ἐν τοῖς πιστοῖς· ὅτι ἀδύνατον ἀεὶ ἀποκρύπτειν τὸν ξένον. διδασκέτωσαν δὲ τοὺς

[1] μὴ hocce e conjectura addidi.

πρὸς βάπτισμα κατατεταγμένους λούεσθαι καὶ ἐλευθεροῦσθαι καὶ νίπτειν τῇ πέμπτῃ τῶν σαββάτων. εἰ δέ τις γυνή ἐστι κατὰ τὸν τρόπον τῶν γυναικῶν οὖσα, παρατιθέσθω καὶ ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ βαπτισθήτω. νηστευέτωσαν οἱ βάπτισμα λήψοντες τῇ παρασκευῇ, τῷ δὲ σαββάτῳ συναθροισθέντων αὐτῶν ἐν γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου κελευέσθωσαν πάντες προσεύχεσθαι καὶ γόνυ κάμπτειν καὶ χεῖρα ἐπιθεὶς αὐτοῖς ἐξορκιζέτω πᾶν ξένον πνεῦμα ἵνα φεύγῃ καὶ μὴ ἐπανέλθῃ πώποτε. καὶ παυσάμενος ἐξορκίζειν ἐμπνευέτω αὐτοῖς καὶ σφραγίσας τὰ μέτωπα καὶ τοὺς ὦτας καὶ τοὺς ῥῖνας αὐτῶν ἐγειρέτω αὐτοὺς γρηγορεῖν ὅλην τὴν νύκτα ἀναγινώσκων αὐτοῖς καὶ κατηχῶν. τῶν δὲ βαπτισθησομένων μηδέν τις λαβέτω εἰ μὴ ὃ ἕκαστος πρὸς τὴν εὐχαριστίαν ἤνεγκε· τὸν ἀξιωθέντα γὰρ παραυτίκα δεῖ προσφέρειν τὴν προσφοράν.

46. Ἀλεκτοροφωνίας δὲ προσευχέσθωσαν πρῶτον ὑπὲρ τοῦ ὕδατος. ἔστω δὲ τὸ ὕδωρ ἀντλώμενον εἰς τὴν κολυμβήθραν ἢ ῥέον εἰς αὐτὴν, εἰ ἀνάγκη οὐκ ἔστιν. ἐὰν δὲ ἀνάγκη ᾖ . . . . καὶ σπουδῆς, ἐκχυνέτωσαν εἰς τὴν κολυμβήθραν τὸ ὕδωρ ὅπερ ἂν εὑρίσκωσι καὶ γυμνούσθωσαν καὶ πρῶτα τὰ παιδία βαπτιζέσθωσαν. ὁ δυνάμενος λέγειν ἀνθ' ἑαυτοῦ λεγέτω, ἀντὶ δὲ τοῦ μὴ δυναμένου οἱ γονεῖς λεγέτωσαν ἢ ἄλλος τις τῷ γένει προσήκων. ἔπειτα δὲ μετὰ τὸ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν βάπτισμα αἱ γυναῖκες λύσασαι τὴν κόμην πᾶσαι καὶ ἀποθεῖσαι κόσμον χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν. μηδεὶς ξένον τι εἰς τὸ ὕδωρ φερέτω.

τῷ δὲ εἰς βάπτισμα[1] τεταγμένῳ καιρῷ εὐλογείτω ὁ ἐπίσκοπος τὸ ἔλαιον ὃ εἰς σκεῦός τι τιθεμενον ἔλαιον εὐχαριστίας καλέσει. πάλιν ἄλλο ἔλαιον λαβὼν ἐξορκίσει αὐτὸ καὶ ἔλαιον ἐξορκισμοῦ καλέσει. καὶ διάκονος ἄρας τὸ ἔλαιον τοῦ ἐξορκισμοῦ εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ πρεσβυτέρου σταθήτω,

[1] Cf. Constitut. vii. 41.

ἕτερος δὲ διάκονος τὸ ἔλαιον τῆς εὐλογίας λαβὼν εἰς τὴν δεξιάν. καὶ κρατήσας ὁ πρεσβύτερος ἕνα ἕκαστον τῶν βαπτισθησομένων κελευέτω ἀποτάσσεσθαι λέγοντα· ἀποτάσσομαί σοι, Σατανᾶ, καὶ τῇ λατρείᾳ σου καὶ τοῖς ἔργοις σου. καὶ τούτοις πᾶσιν ἀποταξάμενον ἀλειφέτω ἐλαίῳ ἐξορκισμοῦ λέγων ὅτι πᾶν πνεῦμα μακρυνθῇ ἀπό σου. καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ πρεσβύτερος οὕτω γυμνὸν λαβὼν παριστάτω εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, ἅμα δὲ ὁ διάκονος ἐλθέτω σὺν αὐτῷ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ λέγειν κελευέτω βοηθήσας, ὅτι πιστεύω εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν τὸν πατέρα τὸν παντοκράτορα καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον καὶ σωτῆρα ἡμῶν καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ ζωοποιοῦν, τὴν ὁμοούσιον τρίαδα, μίαν κυριότητα, μίαν βασιλείαν, μίαν πίστιν, ἓν βάπτισμα ἐν τῇ καθολικῇ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. ἀμήν.

Ὁ δὲ βαπτιζόμενος μετὰ πάντα ταῦτα λεγέτω, ὅτι οὕτω πιστεύω καὶ ὁ βαπτίζων ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα τῇ τοῦ βαπτιζομένου κεφαλῇ τρεῖς καιροὺς βυθιζέτω ἑκάστοτε ταῦτα ὁμολογῶν καὶ μετὰ ταῦτα λεγέτω· πιστεύεις εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μόνον υἱὸν θεοῦ πατρὸς, ὅτι θαυμαστῶς ἄνθρωπος ἐγένετο δι' ἡμᾶς ἑνώσει ἀκαταλήπτῳ ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ ἐκ Μαρίας τῆς ἁγίας παρθένου ἄνευ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ ὅτι σταυρωθεὶς ἀνθ' ἡμῶν ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου ἀπέθανε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἅπαξ καὶ ἀνέστησε τρίτῃ ἡμέρᾳ λύσας τοὺς δεδεμένους καὶ ἀναληφθεὶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ὅθεν ἔρχεται κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς ὅτε ἀποκαλυφθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ; καὶ πιστεύεις εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ ἀγαθὸν, τὸ ζωοποιοῦν, τὸ πάντα καθαῖρον ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ;

πάλιν λεγέτω ὅτι πιστεύω. καὶ ἐξελθέτωσαν ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ ἀλειφέτω αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος τῷ τῆς εὐχαριστίας

ἐλαίῳ λέγων, ὅτι ἀλείφω σε ἀλείμματι, ἐλαίῳ ἁγίῳ, ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὕτως ἠλειμμένοι οἱ λοιποὶ εἷς καθ εἷς καὶ ἀμφιεννύμενοι εἰςερχέσθωσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. ὁ δὲ ἐπίσκοπος χεῖρα ἐπιθέτω αὐτοῖς ἐν ἐπιποθήσει λέγων· κύριε θεὲ, ὡς ἀξίους τούτους ἐποίησας λαμβάνειν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ποίησον ἀξίους πλησθῆναι τοῦ ἁγίου πνεύματός σου καὶ ἀπόστελλε εἰς αὐτοὺς τὴν χάριτά σου, ἵνα λειτουργῶσί σοι κατὰ τὴν εὐδοκίαν σου, ὅτι σοὶ ἡ δόξα, ὦ πάτερ καὶ υἱὲ καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐκχυνέτω τὸ ἔλαιὸν τῆς εὐχαριστίας ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἐπιθεὶς λεγέτω, ὅτι ἀλείφω σε ἀλείμματι ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ ἀπὸ θεοῦ πατρὸς τοῦ παντοκράτορος καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ σφραγιζέσθω τὸ μέτωπον αὐτοῦ φιλήσας αὐτοῦ τὸ στόμα καὶ λεγέτω· ὁ κύριος μετά σου. καὶ ὁ σφραγισθεὶς ἀποκρινέσθω· καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. οὕτως ἑκάστῳ τῶν λοιπῶν ποιείτω, παντὸς τοῦ λαοῦ ἅμα προσευχομένου καὶ τῶν βαπτισθέντων προσευχομένων. ἀσπαζέσθωσαν ἀλλήλους φιλήματι εἰρήνης.[1]

Τοῦ διακόνου ἐνέγκαντος τὴν προσφορὰν ὁ ἐπίσκοπος εὐλογείτω ἄρτον, ὅτι τύπος τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ ἐστι, καὶ ποτήριον οἴνου, ὅτι αὐτός[2] ἐστι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ἐκχυνόμενον ὑπὲρ παντὸς τοῦ πιστεύοντος εἰς αὐτὸν, καὶ γάλα καὶ μέλι μεμιγνυμένα εἰς τὸ πληρῶσαι τὰ τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένα, ὅτι ἔλεγε· δώσω ὑμῖν χώραν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. αὕτη ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ Χριστοῦ ἡ δοθεῖσα ἡμῖν εἰς τροφὴν ὥσπερ νηπίοις τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, καταλύσουσα πικρίαν καρδίας τῇ τοῦ λόγου γλυκύτητι. περὶ τούτων πάντων λαλήσει ὁ ἐπίσκοπος τοῖς βαπτισθησομένοις· κλάσας δὲ ὁ ἐπίσκοπος τότε τὸν ἄρτον ἑκάστῳ λακμὴν ἐπιδιδότω

[1] non certum.

[2] aut αὐτὸ, non liquet.

εἰπὼν, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὁ ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ σῶμα Χριστοῦ Ἰησοῦ. ὁ λαμβάνων ἀποκρινέσθω· ἀμήν. εἰ δὲ πλέους πρεσβύτεροι μὴ ὦσιν, οἱ διάκονοι κρατήσαντες τοῦ ποτηρίου εὔτακτοι στηκέτωσαν δοῦναι αὐτοῖςκτὸ αἷμα Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τὸ γάλα καὶ τὸ μέλι. λεγέτω ὁ τὸ ποτήριον δούς· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμα Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ὁ λαμβάνων πάλιν ἀποκρινέσθω· ἀμήν.

Τούτων δὲ πεποιημένων ἕκαστος σπουδαζέτω ἀγαθοεργεῖν καὶ εὐαρεστεῖν τῷ θεῷ καὶ πολιτεύεσθαι ὀρθῶς, σχολάζων τῇ ἐκκλησίᾳ, ποιῶν τὰ διδαχθέντα, προκόπτων ἐν τῇ εὐσεβείᾳ.

Ταῦτα δὲ παρεδόθη ὑμῖν συντόμως περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τῆς ἁγίας προςφορᾶς, ἐπειδὴ ἤδη κατηχεῖσθε περὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ἑτέρων πάντων, καθὼς γέγραπται. εἰ δὲ ἕτερόν τι πρέπει γνωρίσαι, ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω τοῖς βαπτισθησομένοις προθύμως. μὴ διδασκέσθω δὲ ὁ ἄπιστος εἰ μὴ ληψόμενος βάπτισμα πρῶτον. αὕτη ἐστιν ἡ ψῆφος ἡ λευκὴ, περὶ ἧς Ἰωάννης εἶπεν, ὅτι τὸ καινὸν ὄνομα γεγραμμένον ἐν αὐτῇ, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ ὁ ληψόμενος τὴν ψῆφον.

47. Χῆραι καὶ παρθένοι πολλάκις νηστευέτωσαν καὶ προςευχέσθωσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· οἱ πρεσβύτεροι ὁμοίως καὶ οἱ λαϊκοὶ ὁπότε θέλουσι νηστευέτωσαν· ἀδύνατον δὲ τῷ ἐπισκόπῳ νηστεύειν, εἰ μὴ τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ πᾶς ὁ λαὸς νηστεύει. ἐστὶ γὰρ ὅτε λαμβάνειν τίς τι βούλεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀδύνατον αὐτῷ ἀρνεῖσθαι.[1] κλάσας δὲ τὸν ἄρτον πάντως γεύσεται καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις πιστοῖς φάγει. λαμβανέτωσαν ἐκ τῆς τοῦ ἐπισκόπου χειρὸς κλάσμα ἄρτου πρὸ τοῦ ἕκαστον κλάσαι τὸν ἑαυτοῦ ἄρτον· εὐλογία γὰρ τοῦτό ἐστι καὶ οὐκ εὐχαριστία ὡς τὸ σῶμα τοῦ κυρίου.

48. Ἑκάστῳ πρέπει πρὸ τοῦ πίνειν λαβόντι τὸ ποτήριον

[1] Intellige de agapa ad quam invitatus episcopus recusare nequit.

εὐχαριστεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα κεκαθαρισμένος φάγῃ καὶ πίνῃ· ὡςαύτως δὲ οἱ κατηχούμενοι διδότωσαν ἀλλήλοις τὸν ἄρτον τοῦ ἐξορκισμοῦ καὶ τὸ ποτήριον.

49. Κατηχουμένους μὴ ἐάτω εἰςελθεῖν εἰς τὸ κυριακὸν δεῖπνον μετὰ πιστοῦ. ὁ δὲ ἐσθίων μνήμην ποιείτω τοῦ καλέσαντος ὁσάκις ἐσθίει· διὰ τοῦτο γὰρ παρεκάλει αὐτοὺς εἰςέρχεσθαι ὑπὸ τὴν στέγην αὐτοῦ.

50. Φάγετε δὲ καὶ πίνετε ἐν ἡσυχίᾳ· μὴ πίνετε εἰς μέθην, ἵνα μὴ καταγελῶσιν ὑμῶν οἱ ἄνθρωποι καὶ λυπηθῇ ὁ καλέσας ὑμᾶς τῇ παραβάσει ὑμῶν, ἀλλ' ἵνα παρακαλέσῃ τοὺς ἁγίους [a] εἰςελθεῖν πρὸς αὐτόν. εἶπε γάρ, ὅτι [b] ὑμεῖς τὸ ἅλας τῆς γῆς.

εἰ διεμερίσαντο ὑμῖν, σὺ τὸ σὸν μέρος μόνον ἀρεῖς· εἰ δὲ παρεκλήθητε ἐσθίειν, τὰ καθήκοντα μόνον ἐσθιέτω, ἵνα τοῖς περισσεύουσι χρῆται ὡς βούλεται ὁ καλέσας ὑμᾶς τοῖς ἁγίοις ὑπολειφθέντων αὐτῶν καὶ χαίρῃ ἐπὶ τῷ εἰςελθεῖν ὑμᾶς πρὸς αὐτόν.

ἐσθίοντες δὲ οἱ κληθέντες ἐσθιέτωσαν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ μὴ ἐν ἔριδι. καὶ ἐὰν οἱ ἐπίσκοποι κελεύωσί τινα ζητεῖν ῥῆμά τι[1], ἀποκρινέσθω. καὶ τοῦ ἐπισκόπου λαλοῦντος σιγάτωσαν πάντες παρατηροῦντες, ἕως πάλιν ἐρωτᾷ αὐτούς. εἰ δὲ ἐπίσκοπος μὴ πάρεστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ μόνοι δειπνοῦσιν, εὐλογείσθωσαν παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου, ἐὰν δὲ καὶ πρεσβύτερος μὴ παρῇ, παρὰ διακόνου. ὁμοίως οἱ κατηχούμενοι λαβέτωσαν τὸν ἄρτον τοῦ ἐξορκισμοῦ. οἱ λαϊκοὶ ὁμοῦ τυχόντες χωρὶς κληρικοῦ μετ' ἐπιστήμης ἐσθιέτωσαν, εὐλογεῖν δὲ ὁ λαϊκὸς οὐ δύναται.

51. ἕκαστος δὲ ἐσθιέτω ἐν εὐχαριστίᾳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ θεοῦ· τοῦτο γὰρ πρέπει τοῖς εὐσεβέσιν, ἵνα πάντες νήφωμεν καὶ παραζηλῶσιν ἡμᾶς οἱ ἐθνικοί.

[a] Mth. 25, 21.? [b] Mth. 5, 13.

[1] ῥῆμα=res?

52. Εἴ τις καλεῖν βούληταί ποτε τὰς χήρας πᾶσαν πρεσβύτιδα τρεφέτω καὶ ἐξαποστειλάτω πρὶν ἑσπέραν γενέσθαι. εἰ δὲ ἀδύνατον αὐταῖς ἐλθεῖν διὰ τὸν κλῆρον ὃν ἐκληρώσαντο, δότω αὐταῖς οἶνον καὶ τροφήν τινα καὶ τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ ἐσθιέτωσαν ὡς θέλουσιν.

53. Σπουδαζέτω ἕκαστος προσφέρειν τῷ ἐπισκόπῳ πάντοτε τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν, τὰ πρῶτα γεννήματα. προσδεχέσθω δὲ αὐτὰς ὁ ἐπίσκοπος ἐν εὐχαριστίᾳ καὶ εὐλογείτω αὐτὰς, ὀνομάζων τὸ τοῦ προσφέροντος ὄνομα καὶ λέγων, ὅτι εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς, καὶ προσφέρομέν σοι τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν οὓς ἔδωκας ἡμῖν μεταλαβεῖν αὐτῶν, τῶν τετελεσμένων τῷ σῷ λόγῳ. καὶ προσέταξας τῇ γῇ φέρειν πάντα καρπὸν εἰς ὠφέλειαν καὶ χαρὰν καὶ τροφὴν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων καὶ πάσῃ τῇ κτίσει. εὐλογοῦμέν σε, ὁ θεὸς, ὑπὲρ τούτων καὶ τῶν ἄλλων πάντων ὧν εὐηργέτησας ἡμᾶς, ὁ κοσμήσας τὴν κτίσιν πᾶσαν διαφόροις καρποῖς διὰ τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἡ δόξα σοι καὶ αὐτῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

54. Οὗτοί εἰσιν οἱ καρποὶ οἱ εὐλογηθησόμενοι, ἡ βότρυς, ἡ συκῆ, ἡ ῥοὰ, ἡ ἐλαία, τὸ ἀπίδιον, τὸ μῆλον, ἡ περσικὴ, τὸ κεράσιον, τὸ ἀμυγδάλιον. μὴ εὐλογείσθωσαν δὲ ὁ λῶτος[1] οὐδὲ τὸ κρόμμυον οὐδὲ τὸ σκόρδον οὐδὲ ὁ πέπων οὐδὲ ὁ μελωπέπων οὐδὲ τὸ φακούσιον οὐδὲ ἄλλο τι τῶν λαχάνων.

προσφερόντων δὲ αὐτῶν ἄνθη λαβέτω ῥόδον καὶ κρίνον, τὰ δὲ ἕτερα μὴ λαβέτω. περὶ τροφίμων δὲ πάντων εὐχαριστείτωσαν τῷ θεῷ καὶ γευέσθωσαν δοξάζοντες αὐτόν.

55. Μὴ λογισθήτω ἡ νηστεία τῷ οὕτω . . . .[2] πρὸ τοῦ

[1] λωως habet C. allium vertit Arabs.

[2] vocabulum lobhê in lexico non obvium neque aliunde mihi notum, neque Arabs novit, cum spatium vacuum reliquerit cui manus recentior superscripsit g—d—h.

τέλους τῆς νηστείας ἀλλ' εἴ τις ἄῤῥωστος ὢν οὐ δύναται νηστεύειν τὰς δύο ἡμέρας, νηστευέτω τὸ σάββατον διὰ τὴν ἀνάγκην· ἔξεστι δὲ αὐτῷ ἄρτος καὶ ἅλας καὶ ὕδωρ. καὶ εἴ τις ἐν θαλάττῃ ὑπάρχων ἀγνοεῖ τὴν τοῦ πάσχα ἡμέραν γνοὺς νηστευέτω μετὰ τὴν πεντηκοστήν. οὐ γὰρ πάσχα φυλάττομεν ἀλλὰ τύπον τῶν ἐρχομένων. διὰ τοῦτο μὴ λέγωμεν ὅτι δευτέρῳ μηνὶ, ἀλλὰ εἰ γνῷ τὴν ἀλήθειαν ὁρμάτω εἰς τὴν νηστείαν.

56. Εἷς ἕκαστος δὲ τῶν διακόνων καὶ τῶν ὑποδιακόνων πεποιθότως γνωριζέτωσαν τὸν ἐπίσκοπον τίς ἀῤῥωστεῖ ἵνα εὐδοκοῦντος τοῦ ἐπισκόπου ἐπισκέψηται αὐτόν. παρακαλοῦνται γὰρ οἱ ἀῤῥωστοῦντες ἰδόντες τὸν ἀρχιερέα ἐπισκεπτόμενον αὐτοὺς καὶ ἀναμνησθέντες.

57. Πιστοὶ πάντες ἐγερθέντες πρὸ τοῦ ἔργου ἐπιτελέσαι προσευχέσθωσαν πρὸς κύριον καὶ οὕτως εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρμάτωσαν.[1] εἰ δέ τις λόγου κατήχησις, προτιμησάτω ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ στηρῖξαι ἑαυτοῦ τὴν ψυχήν· σπουδαζέτωσαν δὲ ἰέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰς ἣν τὸ πνεῦμα καταλύει.[2]

58. Πᾶς πιστὸς σπουδαζέτω εὐχαριστίας μεταλαβεῖν πρὸ τοῦ τινος ἄλλου γεύσασθαι· [a]εἰ γὰρ πιστοί εἰσιν οἱ μεταλαβόντες αὐτὴν κἂν φαρμακόν τι θανάσιμον δοθῇ αὐτοῖς οὐδὲν αὐτοὺς βλάπτει.

59. Ἕκαστος φροντιζέτω ἐρευνήσει, ἵνα μή τις ἄπιστος φάγῃ εὐχαριστίαν ἢ μῦς ἢ ἄλλο τι κτίσμα ὅλως ἐμπίπτῃ εἰς αὐτὴν πλανώμενον.[3] σῶμα γὰρ Χριστοῦ ἐστιν, οὗ οἱ πιστοὶ πάντες μεταλαμβάνουσι, καὶ οὐ δεῖ καταφρονηθῆναι.

60. Εὐλογήσας γὰρ τὸ ποτήριον ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ καὶ

[a] Mc. 16, 18.

[1] Const. 8, 20.

[2] i. e. devertitur. Copta: solvit! cf. Psalm 8, 2. Copt. vers.

[3] vel ἀπολλύν.

μεταλαβὼν αὐτοῦ ὡς αἵματος τοῦ Χριστοῦ, φυλάττου σφόδρα μὴ ἐκχύνῃς, ἵνα μὴ ξένον πνεῦμα λείχῃ, ἵνα ὁ θεὸς μὴ ὀργίσῃ σοι ὡς καταφρονητῇ καὶ αἰτίῳ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ καταφρονήσει σου τοῦ λυτροῦ οὗ ὠνήθης.

Οἱ δὲ διάκονοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καθ' ἡμέραν συναθροιζέσθωσαν εἰς τὸν προστεταγμένον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τόπον καὶ οἱ διάκονοι πάσῃ ὥρᾳ συναθροίζεσθαι μὴ ἀμελείτωσαν, εἰ μὴ ἀῤῥωστία κωλύῃ. συναθροισθέντες πάντες ἀγγελλέτωσαν τοῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ[1] καὶ οὕτω προσευξάμενοι ἕκαστος πρὸς τὸ τεταγμένον αὐτῷ ἔργον ὁρμάτω.

61. Μὴ ἐπιβαρείτωσάν τινι θάπτειν τινὰ ἐν τοῖς κοιμητηρίοις, τὸ ἔργον γὰρ τῶν πτωχῶν πάντων[2] ἐστὶ, πλὴν μισθὸς τοῖς ἐργάταις διδόσθω τοῖς ὀρύττουσι καὶ δῶρον τοῖς νεωκόροις.[3] τοὺς δὲ ἐν τῷ τόπῳ φύλακας τρεφέτω ὁ ἐπίσκοπος, ἵνα μηδὲν ἐπιβαρύνωσι τοῖς προσιοῦσιν.

62. Πᾶς πιστὸς ἢ πιστὴ ἕωθεν ἀναστάντες ἐξ ὕπνου πρὸ τοῦ ἔργον ἐπιτελέσαι νιψάμενοι προσευχέσθωσαν τῷ θεῷ καὶ οὕτως εἰς τὰ ἔργα ὁρμάτωσαν.[4] εἰ δέ τις λόγου κατήχησις γένηται, ἕκαστος εἰς τὸν τόπον ἰέναι αἱρείσθω, τοῦτο λογισάμενος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὅτι θεοῦ ἤκουσε τοῦ κατηχοῦντος ἀκούσας· προσευξάμενος γὰρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δυνήσεται παρελθεῖν τὴν κακίαν τῆς ἡμέρας. λογιζέσθω ὁ δειλὸς, ὅτι μεγάλη ἁμαρτία ἐστι μὴ ἰέναι εἰς τὸν τόπον τῆς κατηχήσεως, μάλιστα εἰ ἀναγινώσκεσθαι εἰδῇ. ἐλθόντος τοῦ διδασκάλου μηδεὶς ὑστερείτω εἰς τὸν τόπον τῆς κατηχήσεως· τότε δοθήσεται τῷ λαλοῦντι ἀγγέλλειν τὰ πᾶσιν ὠφέλιμα καὶ ἀκούσεις ὧν οὔποτε ἐμνήσθης καὶ ὠφεληθήσῃ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος δοθεῖσί σοι. οὕτω δὲ ἐστη-

[1] sed quid? [2] lege πάντως.
[3] copt. κεράμος quod emendavi. sahidice fuisset ννενεωκορος et duplex νε scribis fraudi fuit. [4] Cf. § 57.

ριγμένη ἔσται ἡ πίστις σου διὰ τοῦ ἀκροάματος. λαλήσουσι δέ σοι ἐκεῖ καὶ περὶ ὧν ὀφείλεις οἴκοι πράσσειν. διὰ τοῦτο ἕκαστος σπουδαζέτω ἰέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος καταλυτήριον.

Ἐν δὲ ἡμέρᾳ ᾗ κατήχησις οὐ γίνεται οἴκοι ἕκαστος ἅγιον βιβλίον λαβὼν ἀναγινωσκέτω ἱκανῶς τὰ συμφέρειν δοκοῦντα.

καὶ οἴκοι ὢν προςευχέσθω ὥρᾳ τρίτῃ εὐλογῶν θεόν. ἀλλαχοῦ δὲ τυχὼν καὶ σχολάσας ἐν τῇ καρδίᾳ σου προςεύχου πρὸς τὸν θεόν, ταύτῃ γὰρ τῇ ὥρᾳ ὁ Χριστὸς ὤφθη προςηλωμένος τῷ ξύλῳ. διὰ τοῦτο ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ προςέταξεν ὁ νόμος ἀνάγειν τὸν ἄρτον τῆς προθέσεως πάσῃ ὥρᾳ τύπον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡ τοῦ ἀλόγου ἀρνίου σφαγὴ τύπος ἦν τοῦ τελείου· ὁ ποιμὴν γὰρ ὁ Χριστός ἐστιν. αὐτὸς καὶ ὁ ἄρτος ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

Ὁμοίως ὥρᾳ ἕκτῃ προςεύχου· προςηλώντων γὰρ αὐτῶν τὸν Χριστὸν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ, ἡ ἡμέρα ἐσχίσθη καὶ ἐγένετο σκότος μέγα. διὰ τοῦτο προςευχέσθωσαν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ προςευχὴν κραταίαν, ὁμοιωθέντες τῇ φωνῇ τοῦ προςευξαμένου καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν σκοτίσαντος πλὴν[1] τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων.

Πάλιν προςευχέσθωσαν μεγάλην προςευχὴν καὶ εὐλογίαν ὥρᾳ ἐννάτῃ, ἵνα εἰδῇς, πῶς αἱ τῶν δικαίων ψυχαὶ εὐλογοῦσι τὸν ἀληθινὸν θεόν, ὃς ἀναμνησθεὶς τῶν ἁγίων ἔπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῖς, τὸν λόγον τὸν φωτίσαντα αὐτούς. ἐκείνῃ γὰρ τῇ ὥρα ἔνυξαν τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ καὶ ἔπειτα φῶς ἦν τῇ λοιπῇ ἡμέρᾳ ἕως ἑσπέρας. διὰ τοῦτο καὶ σὺ, εἰ ἐκάθευδας, ἄλλης ἡμέρας ἀρχέσθω, τύπον ἀναστάσεως πεποιηκώς.

[1] πλὴν ex Arabe petitum.

Πάλιν προσεύχου πρὶν ἀναπαύσασθαι ἐπὶ τῆς κλίνης σου καὶ μεσούσης τῆς νυκτὸς ἐγερθεὶς ἐκ τῆς κλίνης καὶ καθαρῷ ὕδατι νιψάμενος τὰς χεῖρας προσεύχου.

Εἰ δὲ γυναῖκα ἔχεις, ἅμα προσεύχεσθε. εἰ δὲ οὐκέτι ἐπίστευεν, ἀναχωρήσας μόνος προσεύχου καὶ εἶτα ἐπανέρχου. σὺ δέ, ὁ γάμῳ δεδεμένος, μὴ κωλύου προσεύχεσθαι, οὐ γὰρ ἀκάθαρτοί ἐστε, ὅτι οἱ λελουμένοι οὐκ ἔχουσι χρείαν πάλιν λούσασθαι, ἡγιασμένοι γάρ εἰσι καὶ καθαροί.

Καὶ ἐμπνεύσας τῇ χειρί σου καὶ σφραγίσας σεαυτὸν τῷ πτυέλῳ τοῦ στόματός σου, ἡγιασμένος ἔσῃ παντελῶς ἕως τῶν ποδῶν, τοῦτο γὰρ δῶρον τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ οἱ σταγόνες του ὕδατος βάπτισμά εἰσιν ἐλθόντες ἐκ τῆς πηγῆς τῆς καρδίας τῆς πιστῆς, ἁγιαζούσης τὸν πιστεύοντα.

Ἀναγκαῖον δὲ προσεύχεσθαι ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ· καὶ γὰρ οἱ πρεσβύτεροι, οἱ παραδόντες ἡμῖν τοῦτο τὸ ἔργον, καὶ[1] ἐδίδαξον λούσασθαι ἡμᾶς οὕτως, ὅτι ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ πᾶσα ἡ κτίσις σιγᾷ εὐλογοῦσα Θεόν. τὰ ἄστρα καὶ τὰ δένδρα ὡς ἡ περιστᾶσα στρατιὰ πᾶσα τῶν ἀγγέλων λειτουργεῖ σὺν ταῖς ψυχαῖς τῶν δικαίων καὶ ὑμνεῖ τὸν παντοκράτορα Θεὸν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, διὰ τοῦτο δεῖ τοὺς πιστοὺς προσεύχεσθαι ἐν αὐτῇ.

καὶ ὁ κύριος εἶπε μαρτυρήσας οὕτως τούτοις, ὅτι [a]μέσης νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· ἰδού, ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. καὶ ἡρμήνευσε τὸ εἰρημένον λέγων, ὅτι [b]γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὁμοίως ἀναστήσας τῇ ὥρᾳ τῆς ἀλεκτοροφωνίας προσεύχου, ὅτι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἠρνήσαντο τὸν Χριστὸν ἐκείνῃ τῇ

[a] Mth. 25, 6. [b] Mth. 25, 13.

[1] i.e. etiam. Cæterum confer librum apocryphum Testamentum Adami ab Ernesto Renan in diario asiatico parisiensi mox edendum, quo locus simillimus continetur.

ὥρᾳ, ὃν ἡμεῖς ἔγνωμεν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν καὶ προςδοκῶμεν ἐλπίδα[1] ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ αἰωνίου φωτὸς τοῦ ἀναλάμψοντος ἡμῖν εἰς αἰῶνα ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν·

Ταῦτα δὲ ὑμεῖς πάντες οἱ πιστοὶ ἐὰν πληρώσητε καὶ μνησθέντες διδάξητε ἀλλήλους καὶ παραγγείλητε τοῖς κατηχουμένοις ποιεῖν αὐτὰ, οὐδὲν πειράσει ὑμᾶς καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μὴ πενθήσετε, μνείαν ποιοῦντες τοῦ Χριστοῦ πάντοτε. λάβε δὲ τοῦτο τὸ ὄνομα πάσῃ ὥρᾳ τὸ μέτωπόν σου σφραγίζων ἐν φόβῳ, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σημεῖον τὸ γνωστὸν καὶ τὸ φανερὸν, δι᾽ οὗ ὁ διάβολος ἀπόλλυται. εἰ ἐν πίστει ποιεῖς φανερώσεις σεαυτὸν οὐ μόνον ἐνώπιον ἀνθρώπων, ἀλλὰ σοφῶς πεποιθὼς ἔσῃ ἐπ᾽ αὐτῷ ὡς ἐπὶ θηριακῷ[2], ἐπειδὴ ὁ ἀντικείμενος, ὁ διάβολος θεωρεῖ τὴν τῆς καρδίας δύναμιν μόνον καὶ ἰδὼν ἄνθρωπον ἐντὸς μὲν λογικὸν, ἐντὸς δὲ καὶ ἐκτὸς σφραγισθέντα τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ φεύγει παραυτίκα φευχθεὶς ἀπ᾽ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὃς τόπον αὐτῷ ἔδωκεν [οἰκοῦντος].

Τοῦτο καὶ Μωϋσῆς ὁ προφήτης προεδίδαξεν ἡμᾶς περὶ τοῦ πάσχα καὶ τῶν σφαχθέντων ἀρνίων, προςτάξας ῥαντίζειν τῷ αἵματι τὸ ἅγιον καὶ τὰς δύο φλιάς καὶ δείξας ἡμῖν τὴν νῦν ἐν ἡμῖν οὖσαν πίστιν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διὰ τοῦ τελείου ἀρνὸς, ᾗ ἐσφραγισμένα τὰ μέτωπα ταῖς χερσὶν ἡμῶν ἔχοντες σωθησόμεθα ἀπὸ τῶν βουλομένων ἡμᾶς ἀποκτεῖναι.

Ταῦτα δὲ δεξάμενοι μετ᾽ εὐχαριστίας καὶ ὀρθῆς πίστεως οἰκοδομηθήσεσθε καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν δεχθήσεσθε.

Ταῦτα ἐγράψαμεν ὑμῖν, ἵνα τηρῆτε αὐτὰ, ὑμεῖς οἱ καρδίαν (sic) ἔχοντες. πάντας γὰρ τοὺς ταῖς παραδόσεσι τῶν ἀποστόλων ἐξακολουθοῦντας, ἃς ἤκουσαν, ἵνα τηρᾶσιν, οὐδεὶς αἱρετικὸς δυνήσεται πλανᾶν καὶ οὐδεὶς εἰς τὸ παντελὲς ἀν-

[1] = quem spem nostram futurum confidimus.

[2] θήρων C. emendavi.

θρωπος. διὰ τοῦτο γὰρ πολλαὶ αἱρέσεις αὐξάνουσιν, ὅτι οἱ προεστῶτες οὐ θέλουσι διδάσκειν τὰς τῶν ἀποστόλων προαιρέσεις, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν ἡδονὴν ποιοῦσιν ἃ θέλουσιν, ὅπερ οὐ πρέπει.

Εἰ δέ τι παρήκαμεν, ὦ ἀγαπητοί, τοῦτο ὁ θεὸς ἀποκαλύψει[1] τοῖς ἀξίοις, ὁ κυβερνῶν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἀξίαν καταχθῆναι εἰς ἡσύχιον λιμένα.

[1] χαρίσει memphit.

I.

INDEX HISTORICUS,

NOMINA HOMINUM ET LOCORUM NOTATU DIGNISS.

Ἀβίλλιος Alexandr. episc. secundus, 364.
Ἄγαβος propheta, 375.
Ἀθῆναι quis ibi episcopus, 364.
Αἴγιναι sedes episcopi, 364.
Ἀκύλας frater Clementis Romani, 197. idem et Niceta episcopi paroch. Asiæ, 364.
Ἀλεξανδρέων episcopi duo primi, 364.
Ἀνανίας qui cum Sapphira fraudem fecit, 342.
Ἀνανίας qui Paulum bapt., neque sacerdos fuit, 445.
Ἀνδρέας frater Petri, 204. loquitur, 381. 453.
Ἄννας pontifex, 371.
Ἀννιανὸς primus Al. episc. 364. pro eo ut episcopo 'nostro' fit oratio, 393.
Ἀντιοχείας episcopi primi, 364. quæstio apost. Antiochena describitur, 200.
Ἀρίστων Smyrnæ episc., 364.
Ἄρχιππος ep. Laodic. Phryg., 364.
Ἀσίας parochiarum epp. duo, 364.

Βάρθολομαῖος apost. 204. ipse docet, 427. 456.
Βαρνάβας, 197. 203. 209.
Βασιλείδης, 197.
Βεροίας episc. Onessimus, 304.

Γάϊος episc. Pergam. 364.
Γαλατίας episc. Crescens, 364.

Δημήτριος ep. Philad., 364.
Διονύσιος ep. Athen., 364.
Δοσίθεος descrip. Simonis magi, 197.

Ἐβιωναῖοι, 195.
Ἐλισαβέτ cognata Mariæ, prophet., 375.
Ἐσσαῖοι, 195.
Εὐόδιος ep. Antioch., 364. pro eo fit oratio ut episcopo 'nostro,' 393.
Ἐφέσου prim. et sec. episc., 364.

Ζακχαῖος ὁ πότε τελώνης, 103. 197. episc. Cæsar. Pal. primus, 364.

Ἡμεροβαπτισταὶ Jud. hæresis, 195.
Ἡρώδης, 185. 223. 345.

Θεόφιλος Cæsar. Philippi episc. tert., 364.
Θωμᾶς apost. se a Christo convictum narrat, 186. nominatur, 204. de subdiaconis præcipit, 427. de doctore, 455.

Ἰάκωβος Ἀλφαίου, 204. docet, 428.
Ἰάκωβος Zebedæi sententiam suam profert, 399. 451. 458 ?
Ἰάκωβος episc., Domini frater, ipse loquitur, 435. 444. et pro eo ut vivente oratur, 393. nar-

ratur synodus ejus, 203. Mors et successor ejus refertur, 364; beatus dicitur, 170.
Ἰάσων, 209.
Ἰγνάτιος ep. Ant., 364.
Ἱεροσολύμων episcopi tres primi, 364. synodus apost. Hierosol., 200 sq.
Ἰούδας Βαρσαββᾶς (al. Βαρναβᾶς), 203.
Ἰούδας Ἰακώβου tertius Hieros. ep., 364. inter Apostolos, 451. (Const. Æg.)
Ἰούδας Ischariota non præsens in sacra cœna fuisse dicitur, 175. proditio narratur, 175. 183, et sæpius. κλέπτων τὰ τῶν πενήτων, 342.
Ἰταλία eo fugit Simon magis, 197.
Ἰωάννης 'baptista et propheta,' 103. 173. not. 4. προδρόμος, 118.
Ἰωάννης Zebedæi, apostolus, 204. loquitur, 452. et Ἐγὼ ὁ φιλούμενος ὑπὸ τ. κυρίου, 147. 425; evangelium ejus laud., 31. 121. episcop. Ephesi. "a Joanne ordinatus" [sic.], 204.

Καϊάφας pont., 159. 175. 176. impr. 183, not. 371. 374.
Καισαρεία Palæst. episc., 364; Stratonis, ubi Simon mag. Petrum reperit, 197.
Κεγχρεῶν episcopus, 364.
Κήρινθος, 197.
Κηφᾶς apostolus juxtra Petrum, 451. 455. 459. 460
Κιλικία, 203.
Κλεόβιος Simonis assecla, 196. libri a sectatoribus ejus compos., 206.
Κλεόπας pater Simeonis, 178. 204. 364.
Κλήμης Romæ secundus ep., 364. fratres ejus, 197. pro eo ut 'episcopo nostro' oratur in eccl., 393. Ego, inquit, ab apost. constitutus sum, 444. Per eum libri διδασκαλίας missi esse volunt, 209. lib. vi. 18, et canones eccl. p. 32. epistolæ ejus commendantur, 32.
Κολοσσαέων episc. Philemon, 364.
Κορνήλιος a Petro Cæsareæ conversus, 197. "olim" centurio, 201. secundus Cæsareæ Palæst. episcopus, 364.
Κρήσκης ep. ecclesiarum Galat., 364.
Κρήτης ep. Titus, 364.
Κρίσπος Æginæ ep., 364.

Λαοδικείας in Phryg. ep. Archippus, 364.
Λεββαῖος qui et Thaddæus, ap., 204. loquitur, 429.
Λῖνος Claudiæ filius primus ep. Rom., 364.
Λουκᾶς evang. 31. 62 not. 6. 209. Alexandriæ consecrasse dicitur episcopum, 364.
Λούκιος, 209. Kenchreæ ep., 364.

Μάρθα cum apostolis versata, 135. apostolos docentes interpellat, 460.
Μάρία ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου prophetavit, 375. simpliciter Maria dicitur, 195. 357. ἡ ἁγία πάρθενος, 361. ἡ πάρθενος, 443.
Μαρία Jacobi, 135. 178.
Μαρία Marthæ et Lazari soror, 135. accusata se defendit, 460.
Μαρία Magdalena, 135.
Μάρκος evang., 31. socius Pauli, 121. ὁ γνήσιος, 204. consecravit Alexandriæ episc. Anianum, 364.
Μάρκος gnosticus, 197.
Μαρώνης episc. Tripol., 364.
Μασβώθεοι, Judæorum hæresis, 195.
Ματθαῖος ev. olim publicanus, apost., 204. ev. 31. ὁ καὶ Λευῒς, 428. loquitur, 88. 103. 121. 428. 458. 431, not. 5.
Ματθίας apost., 200. 204.

Μεγαλόπολις ejus pugiles exempli loco laud., 165.
Μένανδρος gnosticus, 197.

Ναθαναὴλ apostolus, 451. 454.
Νικήτης frater Clementis, 197. episc. parvec. Asiæ, 364.
Νικολαΐται, 197.

Ὀνήσιμος olim servus, dignus eccles. gradu, 30. episc. Beroensis, 364.

Παῦλος, ὁ συνεργός ἡμῶν, 121. 197. συναπόσολος, 88, etc. ὁ τῶν ἐθνῶν ἀπ., 203. 204. τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος, 88. 118. 204. 376. epistolæ ejus XIV. in canone, 31. 121. 432. "præceptum Pauli apostoli," 432. episcopos Linum, Ignatium, Timotheum consecravit, 364.
Περγάμου episcopus, 364.
Πέτρος Συμεὼν, 202. pœnitentiæ acceptæ exemplum, Matthæo referente, 88. simpliciter ὁ συναπόστολος ἡμῶν dicitur, 343. ipse multa refert quæ in N. T. de eo habentur, 110. 153. 169. 201. 345 ali. nova præcipit, 376. 452. 455. 456. 459. Quos episcopos ipse consecraverit, 364. Ceterum nuspiam episcopus dicitur, neque Romæ neque Antiochiæ, et semel a Matthæo jussus explicationem præcepti ethici subminініstrat, 452. Petrus primum locum in catalogo apostolorum tenet, 204. tertium post Johannem et Mattheum, 431.
Πιλᾶτος, 351, et sæpe.

Ῥώμη sedes Simonitarum, 198. ecclesia Romana etiam ex ethnicis aucta, 216.

Σαδδουκαῖοι, 195.
Σαπφείρα, 342.
Σατορνῖλος gnosticus, 197.
Σίβυλλα ejus de resurrectione oraculum, 166.
Σίλας propheta, 375.
Σίμων ὁ κανανίτης, apostolus, 204. ὁ καναναῖος, 430. ipse præcipit, 430. 454.
Σίμων magus, qui ex volatu delapsus periit, 69. gratiæ dona emere volebat, 153. ἀπὸ Γιτθῶν Σαμαρεὺς multa miracula fecit, 195 sq. auctor hæresium, 195. Romæ multos seduxit, 197. antinomista, 210.
Σιμωνιανοὶ, 198. libri eorum fraudulenti, 206.
Σκευᾶ filii, 374.
Σμύρνης episcopi tres, 364.
Σοδομήνη πεντάπολις, 407.
Στέφανος μάρτυρ, συνδιάκονος, 170. ὁ μακαριώτατος, 224, sæpe.
Στρατέας ὁ Λωΐδος episcopus Smyrnæ secundus (al. Στρατείας), 364.
Συμεὼν ὁ Κλεοπᾶ secundus Hieros. episc., 364.
Σωσίπατρος, 209.

Τιμόθεος Pauli comes, 209. primus Ephes. episc. 364.
Τίτος, 209. episc. Cretensis, 364.
Τριπόλεως in Phœn. episc. Marones, 364.

Φαρισαῖοι, 195.
Φιλαδελφίας episc., 364.
Φιλήμων ep. primus Coloss., 364.
Φίλιππος διάκονος (Act. 6, 5.) eunuchum de quo Act. 8, 26-40. baptizasse dicitur, 445. (etsi diacono baptizare non conveniat).
Φίλιππος, apostolus Simoni mago in Samaria restitit, ut Act. 8, 5-24. narratur 195. ut συναπόστολος ἡμῶν, sic et, 204. 451. docet ipse, 426. 453. 459. 460.
Φιλίππου θυγατέρες prophetissæ, 375.

II.

INDEX RERUM ECCLESIASTICARUM.

Ἀγάπη, sive δοχὴ si convocatur, episcopus invitatus ne recusato, 469; episc. ibi panem frangit, singuli fractum ex ejus manu accipiunt, tunc suum; sed εὐλογία est, non εὐχαριστία, 469; alia de tali cœna præcepta, 470. Si soli laici adsint, non benedicant, 470. Si quis presbyteras vocare velit, pauperes a diacono indicantor, 95. 471; partes quæ secundum gradum suum cuique clerico debeantur, 95.

ἄγγελος καὶ προφήτης Patris dicitur Filius, ut episcopi diaconus, 97; angelus Patris "secundum prophetas" Christus, 188, idem μεγάλης βουλῆς ἄγγελος (Jer. 9, 6, LXX.), 88. 181. 402. ἄγγελοι ante mundum visibilem creati, decem classibus distincti, 402. 410. novem, omissis æonibus, referuntur, 355. στρατὸς ἀγγέλων φλεγόμενος, 355. ἀγγέλων ἐπιστασίαι (in V. T.) quibus deus se revelavit, 411. angelos benevolos ad excipiendam defuncti animam mittit deus, 438. ad fidelium tutelam, 359. pœnitentiam excitandam, 118.

ἅγιοι sunt omnes vere pii; Christiani, 154. 345. 465. sancti si qui in vinculis aut metallis sunt, donis sublevantor, 157. pro sanctis cujusvis ævi et pro martyribus defuntis a viventibus oratur, non vice versa, 222. 415. προτιμητέον δὲ τοὺς ἁγίους (i. e. sanctificatos), 342.—ὁ ἅγιος Δαβὶδ, 105. ἅγιον erat Elisæ proph. corpus, utpote resuscitans, 223. ἅγιοι ἀπόστολοι, 379. ἅγιος Στέφανος, 170. quotidie vise sanctos, ut in sermonibus eorum requiescas, 345.

Ἀδὰμ ejus corporis ἀπὸ γῆς 165, ἐκ διαφόρων 168, ex quatuor elementis 354, creatio pignus es resuscitationis, 165. 168. sexus diversi creatione matrimonium ut a deo institutum commendatur, 199. 205.—quid creatione acceperit anima, 405. quid lapsu amiserit, 196. 354. non ἐξουσίαν, τὸ αὐτεξούσιον, 211. libertatem lege mosaica circumscriptam Christus expeditam reddidit, 213. providentia divina in curando, servando, educando Adamo, 362. 406.

ἀθανασία, 1. τὸ διαιωνίζειν sive durare perpetuum, 165. animæ ut rationali et liberæ naturæ competit, 165. 199. 405.—2. ἡ κατ' ἐπαγγελίαν, 196. qua privatus est homo peccans; quæ et merces dicitur mandati servandi, 406. et quæ a Christo restituta cum cognitione fide et caritate conjungitur 349, opposita est morti spiritali, alibique ζωὴ αἰώνιος dicitur, 414, vel ἔμμισθος ζωή, 354.

αἷμα cum carne ne comeditor, 26. 347. *αἵματος φορὰ* non polluit mulierem, 218. 221. *αἱ θυσίαι δι' αἱμάτων*, i. e. sanguinolenta, abrogata, 215. αἷμα Χριστοῦ 1. profusum pro nobis in morte ejus, ὑπὲρ ἡμῶν, 45. 349. ejus sanguinis communionem martyr init, sibi *εἰς υἱοθεσίαν*, 157. sanguine ejus Pater ecclesiam sibi acquisivit, 123. 128. 350. 397. 439. suo Christus nos coemit, ut non simus ipsorum nost., 182. 206.—2. *in sacramento* quibus verbis tribuendum singulis sit, 413. 421. 463. *σωτήριον σῶμα καὶ τίμιον αἷμα*, 33. 123. 421. ipse Christus tradidit *ἀντίτυπα μυστήρια* pretiosi corporis et sanguinis, 175. 349. cf. 222. *σύμβολα* eadem audiunt, 216. vis prædicatur, 414. typus corp. et sangu. Chr. erat panis propositionis, 474.

αἵρεσις, 1. *error*, *αἵρεσις πολυθέων κ. χριστοκτόνων* (Judæismus) ab eo deus hom. liberavit, 359. 2. *secta*, Judæorum sectæ recensentur, 195. Christianorum hæreses describuntur, 198. 217. omnium princeps Simon magus dicitur, 195. auctor vel suasor diabolus, 196 passim.

αἱρεσιῶται, 201, sive *αἱρετικοὶ* passim; si noluerint resipiscere, separandi, 207. si ut doctores aliunde accesserint hospitio quidem excipiendi, minime vero in precum communionem admittendi, 21 sq. 350; eorum conventus, sermones publici, colloquia cavenda, 127. 129. 217. 350; qui vel oraverit cum iis, excommunizetur, 22. 207. 435. Diaboli organa dicuntur, 199. Ne quis accipiat hæreticorum baptisma vel ordinationem, 22. 27. 205.

αἰών, 1. *ævum* *ὁ αἰὼν οὗτος*, 353. *πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰ.*, 181. *οἱ ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστήσαντες θεῷ*, 222. 415. 438. *πρὸ πάντων αἰ.*, 180.—2. *angelorum ordo* *αἰῶνες*, 402. idem inter reliquos omittitur, 355. *στρατιαὶ αἰώνιοι* nuncupatur.—Gnosticorum *αἰῶνες ἄπειροι*, 207.

ἀκοὴ *ἀγέννητος* *auditus* non generatus Deus dicitur ut et 'visus invisibilis' ad activam omnipræsentiam ejus describ., 401.

ἀκροστίχια *versuum extrema*, quæ præcinente cantore initia populus succinebat, ubi psalmi recitabantur, 121. cf. *Bingham*, lib. xiv. c. 1. § 12.

ἀκροώμενοι qui ethnici fidem Christ. cognoscere aut Christiani ejecti redire cupiunt, etiam si nondum in ea erudiuntur, in eccl. admittuntur, 103. 104. post concionem auditam abire inde cum infidelibus jubentur, 381. 399. ante preces, 104.

ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν qui se eunuchum fecit ipse, separetur per 3 annos; si clericus, deponatur, 11.

ἀλεκτοροφωνία, precum hora cur habenda, 475. die sabbati usque ad gallicin. jejunandum, 184. in Pasch. vigiliis usque eo servitium divinum extendatur, 184.

ἀλλότριος, ὁ, *alienus*, i. e. diabolus, 340. 376. 382. 385. 387. 417. cf. *πονηροὶ καὶ τοῦ θεοῦ ἀλλότριοι*, 118.

ἁμαρτία prima qua diabolus cecidit erat *ἀχαριστία*, 219. *ἀναμάρτητος οὐδείς*, 76. 391. *ἀναμάρτητοι* ab episcopo ut maneant custodiendi sunt, 75. non majus peccatum est idololatriâ, at remitti potest, 87, qui consulto peccat ei non remittitur, 87. *ἁμάρτημα ἑκούσιον* et *ἀκούσιον*, a deo remittuntur, 389. 438. peccatum in spir. sctum falsi

Christi et doctores ecclesiam perdentes committunt, 208. Qui baptizatur, moritur peccato, 360. est ἄπρακτος πρὸς ἁμ., 64. 181. peccans post baptisma, nisi resipiscat et desinat, damnabitur, 64. Peccatorum *remissio* (articulus fidei, 414) fit in bapt. unctione, 206. 362. in sacra cœna, 413. 414. nec non in eleemos. erogandis (Prov. 15, 27.), 100. 134. 345; in martyrio ut bapt. sangu., 465; promittitur a deo, 86; proficiscitur a spir. sancto, promulganda ab ordinato, 379. Episcopus omnium peccata ferat, 90. ut Christus tulit, 91.—loco sacrificii, περὶ ἁμαρτιῶν זבח חטא primitiæ et dona episcopo debita (ἀπαρχὴ ἅλωνος καὶ ληνοῦ καὶ περὶ ἁμαρτιῶν) sunto, 92. 100. ab episcopo, sacerdote solvimini a peccatis, 98.

ἁμαρτόντα, ἁμαρτωλὸν, ἡμαρτηκότα, episcopus primum solus seorsum, tum coram secundo vel tertio, denique coram eccl. hortetur, castiget, 72. 75. 102. sin etiam sic non resipuerit, ut ethnicus excludatur, 73. 74. 103. non colloqui velle cum tali, nimium est, 68; imo quærat et sanet eum episcopus, 80. sin denique pœnitentiam agat, confidentem reddat et recipere ne detrectato, 24. 67—72. 81—88. quod quomodo fieri debeat indicatur, 73. conferatur μετανοούντων tractatio. Si receptus in ecclesiam iterum in peccata recidat, ejicitor, 107.

ἀμύητος non initiatus sive non baptizatus, 349. ne intret dum s. cœna habetur, 123. ne negligatur, 359.

(ἀναβαπτίζειν) sive "ἐκ δευτέρου βαπτίζειν," est ἀνασταυροῦν Christum, 22. 206.

ἀναγέννησις πνευματικὴ a deo per Christum jussa, 388. institutione et baptismo a sacerdote perfecta, 93. et παλιγγενεσία, 406. et υἱοθεσία Θεοῦ dicitur.

ἀνάγνωσις, lectio bibliorum in ecclesia fiat primum a lectore qui capita duo e V. T. prælegat, deinde psalmorum a psalta, tum Acta ap. aut epistolæ, denique evangelia a diacono vel presb., 104. 121. *privata* bibliorum lectio commendatur, epistolis non inclusis, 50. 51. inprimis episcopus multus esse debet in ἀναγνώσμασιν, ut omnia interpretari bene possit, 61. lectio in cœmeteriis, 222. in vigiliis ante paschalis festum, 184.

ἀναγνῶσται, lectores Levitis comparantur, 93. primum post diaconos locum inter clericos inferiores habent, 95. 394. 420. uxores ducere possunt et post ordinationem, 12. 207. secundam nequaquam, 9. 207; ordinantur ab episc. solo, 141. non cum χειροτονίᾳ sed codice sacro tradito (Cod. Ox.), 428. 462. In ecclesia media stant in suggesto, 128. quales, 458.

ἀνάληψις festum ascensionis Jesu 40 dictus post Pascha, 186. celebrandum cum operis cessione, 433.

ἀναπαυσάμενοι defuncti, v. κεκοιμημένοι.

ἀνάστασις, quam negant Simoniani, 198. ad spiritum restringunt alii, 218, docetur in Symbolo apost. carnis quoque esse, 362. 469. ἀναστάσεως αἴτιος Χός., 357, qui et ἀῤῥαβὼν ej., 223; argumenta ex analogia fidei et script. sacra, 163—170. 222. συναναστῆναι τῷ Χῷ. εἰς υἱοθεσίαν, 363. ἀναστάσιμος ἡμέρα non solum pascha est 183, sed quævis dies dominica, 125. 351. 357.

ἀνατολαὶ orientem versus et ecclesia ædificetur, 121. et precantes spectent (propter 2 Chron. 5, 12.), 122. 363.

ἀναφορὰ oblatio sacra cœna, quæ sacrificii videbatur locum habere 4, tempore *ἀναφορᾶς* ne quis egrediatur, fores claudantur, 399. *εὐχαριστίαν ἀνοῖσαι* etiam peregrino episcopo committatur, 124. *θυσίας ἀναφορὰ ἐν κυρ. ἡμέρᾳ*, 125. 126.

ἀνὴρ vir Christianus quomodo habitum, capillos, barbam componere debeat, 49, apparere publice, 50, seorsim a feminis sedere in ecclesia, 121 sq. maritorum officia erga uxores, 47. 48. 205. 221. caveant inprimis, ne mulieres illecebris excitent, 48. 52.

ἄνθρωπος dicitur *τὸ λογικὸν ζῶον*, 354. 436. 438. *κοσμοπολίτης*, 354. 360. 405. 431. 438. *κόσμου κόσμος*, 354. 405.—De primo homine cf. sub *Ἀδὰμ*, de paradiso et peccato, 362. 406. In reliqua anthropologia trichotomia invenitur, 354. ubi *σῶμα*, *ψυχὴ*, et *νοῦς ψυχῆς ἡνίοχος* distinguitur, dichotomia plerumque ut 168. 359. *σῶμα* enim dicitur ex quatuor elementis compositum, 354. 405, *ψυχὴ* immortalis 359, *λογικὴ* et *αὐτεξούσιος*, 199. De ejus origine *Creatianismus* docetur, animam scilicet a deo *ἐκ τοῦ μὴ ὄντος* in utero creari, 168. 354. 359. 405. et id quidem post corpus jam formatum, 359.—Ceterum etsi homo vitam mercedis loco promissam peccato amiserit, 354. 406. legem habet innatam, ut et semina cognoscendi dei *οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ* habeat, 406. 350.

ἀντιλήπτωρ acceptator, auxiliator Deus dicitur, 416. 420. et 358 sq.

ἀντικείμενος diabolus, 136. 141.

ἀντίνομοι describuntur, 196.

ἀντίτυπα μυστήρια corporis et sangu. Χι., 175. offeruntur in sacra cœna, 349. cf. *τύπος*.

ἀντίχριστος non hoc nomine sed *ὁ κοσμοπλάνης*, 352, *ψευδόχριστος* (quorum multi erunt, 209.) appellatur.

ἀξία, ἀξίωμα dignitas inpr. gradus vel *ordo ecclesiasticus*: *ἀξία τοιαύτη δι' ἐπιθέσεως χειρῶν*, 141. cf. 66. *ἑκάστῳ ἀξιώματι οἱ λαϊκοὶ τὴν προσήκουσαν τιμὴν νεμέτωσαν*, 95. *ἀξίωμα διδασκάλιον*, 101. *ἐπισκοπῆς*, 29. cf. 429. 432. 441. 444. 445. *ἀξιώματα ἢ χαρίσματα*, 373.

ἀπαρχὴ, 4. 99. 351. vel *ἀπαρχαὶ*, 351. 471. primitiæ fructuum et gregis episcopo debentur in usum clericorum omnium, 4. 311. 431. 471. *τὰ πρῶτα γεννήματα*, 471. Episcopus eas accipiens orationem sive benedictionem de iis pronuntiet, 437. 471. Sed certis tantum fructibus benedicendum est, 471. ex floribus rosæ et lilia modo accipienda, 471. Nullæ primitiæ præter spicas, uvas, oleum et thymiama offerantur in altari, sed in episc. domum deportentur, 4. oratur tamen pro "offerentibus primitias," 394. Et ipsæ prim. sacrificia dicuntur ab episc. oblata deo *προςφοραὶ* ut in V. T., 92. 94. Primitiæ in agapis episc. separandæ, 95. *ἀπαρχαὶ* panium, fructuum, mellis, ceræ sacerdotibus sunto; *ἀπαρχὴ* argenti, vestiumque viduis et orphanis, 351. *ἀπαρχαὶ* episcopo, presb. et diac. nutrimento sint, decimæ veræ reliquis clericis et pauperibus, 431, episc. distribuat, 4. 94.

ἀπέχεσθαι, quomodo abstinere Christianus debeat, 24.

ἀποβάλλειν et *ἀποβάλλεσθαι*, 1. *rejicere*, in communionem eccl. non recipere, *εἴτις ἐπίσκοπος . . . οὐ προςδέχεται, ἀλλ' ἀποβάλλεται*, 24.

cf. 446. 464.—2. plerumque *ejicere*, excommunicare, i. q. *ἀφορίζειν* sic *καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθαι*, 24. *καθαιρεῖσθαι καὶ ἀποβαλλέσθαι*, 429.

ἀποκρίνεσθαι respondere certa verba populus Christ. in ecclesiæ oratione episcopo jubetur, 398. 400. 401. 418. 420.

ἀπόκρυφα βιβλία, 206. i. e. *ψευδεπίγραφα*.

ἀποκτείνειν si quis in altercatione alium ita cecîderit, ut postea moreretur, deponatur si clericus, ejicitor si laicus est, 27.

ἀπολύειν dimittere *διάκονος ἀπολύει τοὺς κατηχουμένους*, 436. *ἀπολύεσθε* discedite, dimittimini, 391. 425.

ἀπονηστεύειν finire, solvere jejunium ut die dominica, 173. 185; finitur jejunium ante pascha sabbati nocte gallicinio, ceteris diebus hora nona, 178. 184. *ἀπονηστίζεσθε*, 184.

ἀπονίψις lavacrum manibus lavandis sacerdotibus datur ante communionem in symbolum spir. puritatis, 399, ante orationem nocturnam surgentibus e lecto præcipitur, 475, alibi lotio nocturna non necessaria habetur, 337, lotio totius corporis rejicitur, ejus tamen loco afflatio et signatio salivâ, 475.

ἀπόστολοι singuli sæpissime nominantur cf. Ind. Histor. Omnium catalogus, 204, ubi Matthias pro Juda Ischar.; diversa recensio, numerus duodenus idem (præter Paulum), 451. ubi tria nomina discrepant, "Nos duodecim et Paulus," 118. "Nos tredecim apostoli," 444, ubi una loquitur Paulus, qui et 204, est inter 'Nos.' "Nomini nostro suppositos libros ne recipite," 206. A nomine apostolico ad vim et sententiam provocatur, ib. potestas solvendi et ligandi apost. tributa, similis episcopis, 379. apostoli *ἅγιοι* 379 dicuntur, pro apostolis et martyribus defunctis oratur, 415. post apostolos omnibus fidelibus deus tribuit sp. sctum, 367. defuncti recubant in sinu patriarch., proph., apostolorum, 438. episcopi loquuntur post apostolos, 378. alii ut tempore apostolorum, 375.—Dies festi apost. 433.

ἀποσυνάγωγος ab ecclesia Christ. prorsus separatus, 107. 140 not. 1. 153. a tali dona non recipienda, 139. 153. cf. *ἀφορίζειν*.

ἀποτάσσεσθαι, 1. ab renuntiare, abstinere, ab omnibus, si pietatis impedimenta evadunt, 161. 2. abrenuntiare diabolo, et ejus operibus; sequebatur *συντάσσεσθαι* Χῷ. ante baptisma, actio est catechumeni, 361.

ἀποταχή abrenunciatio, quam sequebatur addictio Christi et confessio fidei, 361.

ἀπόφασις 1. judicium, sententia (episcopi) ut judicis, 111. Contra eam *ἀντιλογία* fieri potest in conventu omnium, 111.—2. pœna ab episcopo ut judice statuta, 112. diversa sit secundum crimina, 112. 114.

ἀργία cessatio, est inprimis 1. operis solutio, feria dierum solemnium: hebdomadem passionis nec non hebdomatem resurr. dom. *ἀργείτωσαν οἱ δοῦλοι*, 433. *τὴν ἀνάληψιν ἀργείτωσαν*, etc. ib. sed Christianus festum agat *μελέτης νόμων*, non *ἀργίαν χειρῶν*, 101. *σάββατον ἀργεῖν*, *οὐ πρόφασιν ἀργίας διδοὺς, ἀλλ' ἀφορμὴν εὐσεβείας*, 357.—2. cessatio muneris *τὴν καθ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν*, 8.

ἀρετὴ ἡ κατ' εὐσέβειαν virtus Christiana, 392.

ἀρνησάμενος Χριστὸν (quem ipse Mt. 10, 33. se negaturum dicit) odio

hominum et damnatione divina se dignum reddit, 159. 160. si clericus segregetur, si clerici nomen negaverit deponatur, 26.

ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ in eccl. Æg. (copt.) corpus Christi in dispensanda sacra cœna dicitur, 469. panis frangitur in agapis, ib. ἄρτος ἐξορκισμοῦ agape catechumenorum vocatur, 470. ὁ ἄρτος τῆς προθέσεως, 474.

ἀρχάγγελοι v. ἄγγελοι; etiam diabolus antequam peccaret archang. fuerat, 219.

ἀρχὴ, 1. initium; 2. *dominium*, non possunt simul retineri Romana ἀρχὴ et ministerium sacerdotale, 31. pl. ἀρχαί· τὸν ἥλιον τάξας εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας (Gen. 1. 16. LXX.)—3. pro *dominis* πάσῃ βασιλείᾳ καὶ ἀρχῇ ὑποτάγητε . . . ὡς Θεοῦ διακόνοις, 156.—4. *angeli* potiores ἀρχαὶ, 355. 402. 410.

ἀρχιερεύς Θεοῦ vel ψυχῶν non solum Christus dicitur, 163. 200. 402 et passim, sed etiam episcopus, 78. 123 sæpissime.

ἄρχων *princeps* Pilatus audit, 176. ἄρχοντες κοσμικοὶ *principes mundi* i.e. diaboli, 199, magistratus *sæculares*, 14. ne adhibeantur ab episc. 14. ἄρχων πόλεως purpura vestitus, si ad fidem Chr. accedat, desinat, 464. quod in can. ap., 83. modo clericis interdicitur.—Idem nomen episcopo imponitur, 95.

ἄσκησις exercitatio abstinentiæ causa esse debet, 51. ἀσκηταὶ post lectores et cantores referuntur, 420.

ἀσπάζεσθαι 1. *salutant* se Christiani, domum aliquam ingredientes, 117. ecclesiam intrantes, 118. 398; salutantur ibidem ab episcopo, 398. 400. inprim. 398. 461, cui ipsi respondent salutantes, 398. 461.—2. *osculantur* se in ecclesia viri viros, feminæ feminas sancte ante preces et communionem, 123. 465.

ἀστρόλογος ne quis sit, 447.

αὐτεξούσιον liberum arbitrium animæ rationali concessum, 199. mansit et circa sacrificia offerenda usque ad Mosen, 211. tunc præcipiuntur sacrificia, 212; hanc libertatem Christus restituit, 213.

αὐτογένεσλον, *a se ipso natum* vel αὐταίτιον, Deum dicere hæretici est, 198. ἀγέννητος recte dicitur, 363.

αὐτοφόντης, *suicida*, sensu latiore, 10.

ἀφαιρέματα, dona votiva ἀφ. καὶ δῶρα episcopo data, 90. 92. 99.

ἄφεσις v. ἁμαρτία, inprimis, 80—88.

ἀφορίζειν, scil. κοινωνίας (cf. Can. xi. xv. et xxx.) separare ad tempus a communione plerumque non ab omni sed a precum et eucharistiæ consortio cf. Suiceri Thes. i. p. 602: levior excommunicatio.—Differt ἔξω βληθῆναι s. gravior excommunicatio, qua separatus ab ecclesiæ aditu arcetur donec resipiscat, 73. 81. 24; quæ gravior et παντάπασιν ἐκκόπτεσθαι τῆς κοινωνίας dicitur, 13. Levior illa sive ἀφορισμὸς plerumque laicis imponitur, et clericis inferioris ordinis 21. ubi clericis a diacono superioribus depositio, 10. 14. 21. 26, 27, 28.—Etiam clerici separatione puniuntur, qua gravior pœna est depositio, ut apparet collatis, 5 (Can. vi.), 21 (Can. xlv.), 25 (Can. lv. lvi.).—Fundamenti loco est Num. 12, 14 separationi, 74. Causa in scandalo, 65, et contagio prohibendo, 75. pœnitentiaque elicienda, 66 et passim.—Constituere excommunicationis modum et tempus secundum

crimen est penes episcopum, 14. 74. 112. etiam presbyter excommunicat et diaconus, sibi quisque inferiores, 430. 431. tres annos sep., 10. Caveat episc. ne injuste separet, vel eccles. ejiciat, ne prorsus pereat ille, 81. omnemque curam ponat in recuperandis talibus, 67—88. Recipi decet separatum ab eodem episc. qui separavit, 15. Cautelæ, ne alibi recipiatur, pœnitentia non facta, 7. (Can. xiii.) 15. (Can. xxxiv.).

ἀφωρισμένος, 7. i. q., ἀκοινώνητος 6. (Can. xi.), cum tali ne domestica quidem precum communio esto, 6.—Qui prorsus ex ecclesia ejecti sive ἀποσυνάγωγοι sunt, eorum dona episcopi ne accipiunto, 139.

βαθμὸς, *gradus* ecclesiasticus, alibi ἀξία, ἀξίωμα, 441. τάξις, χάρισμα, 30. (Can. lxxxii.), 427. ubi diaconi major gradus dicitur; 428, ubi lectoris, cf. 1 Tim. 3, 13.

βαλανεῖον præcepta de balneorum usu, 51. 52. 56. 57. Lotio totius corporis post matr. consortium, priscis Christianis sueta rejicitur, 221. 220. cf. Suic. Thes. i. p. 619.

βάπτισμα, 1. lotio qua fit Christianus (μύεται), interdum: 2. immersio sola, unde tria βαπτίσματα unius μυήσεως jubentur, 23. (Can. l.); 3. lotio immundorum sec. Judæos, sic βαπτίσματα συνεχῆ rejiciuntur, 222.—Baptism. Christ. *definitur* λοῦτρον παλιγγενεσίας sec. scripturam, 362. 382. λοῦτρον ζωῆς, 64. præcipue immersio in mortem Domini et resurr. (Rom. 6, 4), qua homo peccato moriatur, 64. 145. 181. 348. 360. 363. τύπος παλιγγενεσίας, 145. 362. innuit tribuitque enim pecc. remissionem, 206. 383 alibique, atque profligi spiritum mal. ingredi sp. sanctum, 219. ἔνδυμα ἀφθαρσίας, 382. ἁγία μύησις, 384. θεῖον μυστήριον, 384. 445, passim. —*Ritus* totus cum antecedentibus et subseqq. describitur, 145. 146. inpr. 347—364 cum orationum omnium formulis, et 465–469. actiones singulæ. Communis earum ordo est: examen 465, jejunium, exorcismus, et confessio fidei, unctio, descensio ad aquam ὁ βαπτιζόμενος εἰς ὕδωρ καταβαίνει 363; immersio terna formulæ bapt. respondens, 23. 467. tunc nova unctio confirmans (σφραγίς), 347. 363. 468. denique Pater noster et imploratio sp. sti. a baptizato pronuntiatur, 363. Additur in Æg. lit. osculum sanctum, 469. Differt olei nomen, ἐλ. εὐχαριστίας, 468. quod ceterum μύρον dicitur, 347. differt et locus et ratio confessionis fidei, 361. 467. et quod lotio feriæ quintæ præcedit, 466.—*Personæ* sunt: ὁ βαπτίζων aut episc. aut presbyter, 141. 467. non diaconus, non femina neque laicus, 140 141. 443. baptisma ab hæretibus factum ne accipitor, 22. 205. denuo baptizetur nequaquam qui rite et vere baptizatus est, sed qui ab hæreticis, is enim revera non baptizatus sed pollutus est, 22. (Can. xlvii. μεμολυσμένον cf. 206. sup.). οἱ βαπτιζόμενοι sunt qui doctrina Christi instituti et moribus digni sunt qui sacramento initientur, verum etiam infantium bapt. commendatur Mt. 19, 14 allato, 206. supponitur, 166; ubi plures, primum infantes baptizentur, tunc reliqui; si feminæ, diaconissæ adsistant, qui et ungunt, si viri, diaconi condescendant, 145. Sponsores infantium sint parentes vel cognati, 466. —*Tempus* baptism. eccles. est in vigiliis Paschatis post lectiones et sermonem, 184. procrastinatio bapt. usque ad terminum mortis reji-

citur, 206. item ejusdem recusatio. — *Christi baptisma,* quod vere deum et hominem esse eum manifestavit 357. 433, fiebat non quod ipse absolutione egeret, sed in veritatis testimonium et nobis ad exemplum, 347.

βασιλεὺς sæpe dicitur Deus Pater, et Christus, 217. 402. 417. etiam episcopus "rex vester," 93. 98. ut rex timendus vobis, 99, vel *ἄρχων*, 376. omnes Christiani ut uncti, 145.—Oratur in ecclesia pro regibus, ministris, et exercitu, 123. 415. 423. omnesque ut debita iis solvant eosque vereantur monentur, 31. 98. 158, et sæpe.—Ceterum sacerdotium tanto potius dicitur regno, quanto anima corpore, 99 et 190. itaque *ἱερεῖς* ante *βασιλέας* nominantur, 67.

βελίαρ ex syriasmo pro Βελίαλ, 22. ut in codd. quib. 2 Cor. 6, 15, et patribus pluribus Suic. i. p. 678. cf. Saturnilus pro Saturninus.

βῆμα pars elatior ecclesiæ, sanctuarium, cf. Bingham, lib. viii. c. 6. § 1. chorus, cf. Suicer., Thes. i. p. 682. proxime stent liberi in ecclesiæ cum diacono, 398.

βιβλία omnibus clericis et laicis venerabilia et sancta [canonis] enarrantur, 31. 32. ubi Clementis ep. et const. adduntur; libri lectu dignissimi, 50. 121. omittenda in pentateucho, 50. 51. *βίβλοι κυριακαὶ* inpr. episcopo legendæ, 61. Laicis quoque commendantur lex, prophetæ, psalmi, et evangelia, 50. 474. *ἱερὸν βιβλίον* etiam in cœmeteriis legatur, 222. Quomodo interpretanda sint, 61. Ne quis, Judaicos mores servans, seque immundum putans, biblia attingere dubitet, 218.—*βιβλία ψευδεπίγραφα* prohibentur, 26, item *ἀπόκρυφα*, ut libri Moysis, Henoch, Adam, Iesaiæ, David, Eliæ, patriarcharum, 206.—Ab ethnicis poetis et historicis Christiani abstinento, cum suos habeant, 50.

βλασφημίαι Judæorum in Chistum vinctum, 175. Cavendum omnibus, ne fides et respublica Christiana ab ethnicis blasph., 65. cf. 57. 135. 446. 463. fugiendi sunt qui deum blasphemant, 193. blasphemare eum hæretici dicuntur, 198.

βρώματα multa Judæis prohibita, quando, 212. nunc licita, Christianis omnia sunt munda, 347. hæretici gnost. quosdam cibos *βδελύσσονται*, 197. 198. 217. hinc, si quis clericus nuptiis, carne, vino propter *βδελυρίαν* abstinuerit, 24; et qui die dominica vel festo jejunaverit, puniatur, 25. Caveatur modo sanguis et *εἰδωλόθυτον*.

Γαβριήλ, (Dan. 12, 2), 164. *ὁ πανάγιος* dicitur.

γάλα dandum erat episcopo in tributo *ἀπαρχὴ* dicto, 4; prohibetur tamen ne lac aut mel in altari offeratur, 4. Sed in eccl. copt. lac et mel mixtum in s. cœna post vinum consecrabatur et in memoriam terræ promissæ tribuebatur, 468. 469.

γάμος vilipenditur a gnosticis quib., 197. 211; prohibetur a gnost., 198. defenditur matrimonium et liberorum procreatio legalis ut ordo divinus, 24. 199. 220. 205. 222. ut benedictionem dei habens, 219. 220. oratur pro junctis conjugio et pro parturientibus, 394. 416. commendatur, ut parentes liberis et orphanis suis conjugia quærant, 155. 148 sq. quæ virgines manere volunt, ne agant id ob matrimonii despectum, 156. 429. matrimonii vera ratio finisque, 140. 204. 205. 342. 451. *divortium* non nisi cum adultera fiat, 205. *conjugium secundum* post mortem uxoris (v. *διγαμία*) licitum laicis, sed

laici manento, 9. 23. quo casu ne his quidem liceat, 23. (Can. xlviii.) de *conjugio clericorum* præcepta, 9. 10. 12. 19. 207. retinere uxores ante ord. ductas licet omnibus, sumere tantum inferioribus, ut lectoribus, post ord., 12. 207. *γαμήσας* si ad fidem Christ. accedat quid ei probandum, 463. *ἀμνήστευτον* non desponsatam habens, retineat sed excommunicetur, 27.

γέεννα qui peccaverit post bapt. nec resipuerit, in infernum damnabitur, 64. Descensus Christi ad inferos nondum est in symbolo apostolico, 361. sed in symb. eccl. copt. insertum legitur *ὁ λύσας τοὺς δεδεμένους*, 467.

γενεθλίων ἑορτὴ Natalitia Christi celebranda, 433. *ἡ γενέθλιος*, 173 not. 3.

γέννησιν Χριστοῦ gnosticorum alii *τὴν πρὸ αἰώνων* tollunt, alii *τὴν κατὰ σάρκα γ.* negant, 217. symb. apost. eum *πρὸ αἰώνων εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* [*οὐ κτισθέντα*] dicit, et postea *ἐκ τῆς ἁγ. παρθ. Μαρίας γεννηθέντα*, 361. *ὁ πρὸ αἰώνων μονογενὴς* postea *ἐκ παρθ. γεγέννηται*, 371. pater *αὐτὸν πρὸ παντ. αἰώ. γέννησας*, 402. filius *ἀχρόνως γεννηθεὶς ἐν χρόνῳ γεγέννηται*, 411. *τῇ γενέσει τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ σπέρματος αὐτοῦ* (patris) *τὸ κατὰ σάρκα γεννηθέντος ἐκ μόνης τῆς παρθένου*, 358.

γλώσσαις καιναῖς locuti sumus (apostoli), 187, mortuos suscitare, *γλ. λαλεῖν* non omnibus fratribus necess. datur ad infidelium salutem, 370.

γνῶσις, 'innata' et naturale judicium, 353. *λόγος γνώσεως* charisma, 372, in Abrahamo credentium exemplo *γνῶσιν* secuta est *πίστις*, *πίστιν διαθήκη*, 353. *κήρυγμα γνώσεως* per Christum a deo datum, 396. gnosticorum placita, 198. 217.

γονέων officia erga liberos, et vice versa, 154. 155. cf. 98. 148 sq. *γονεῖς πνευματικοὶ* non sponsores sed sacerdotes dicuntur, 98. ipsi *γονεῖς κατὰ σάρκα* vel propinqui sint sponsores, 466.

γραφὴ θεία, scriptura sacra tota, 155. *γρ. ἁγία*, 121. *αἱ γραφαὶ*, 79. 117. *ἱερὰ γράμματα*, 155. et liberos docenda, 155. quæ partes in eccl. legendæ, 121. explicandæ, 117. ceterum cf. *βιβλία*.

γυναῖκες in ecclesia seorsim sedeant, 121. primum virgines tum maritæ et viduæ, 122; seorsim sedentes preces faciant, pallio velatæ, 460. 465.—ne doceant, 135. neve baptizent, id quod factum erat, dissuadetur, 140. Si baptizantur aut episcopum diaconumve adire volunt, non sine diaconissæ ope id fiat, quæ etiam *ἀλείφει* ubi episcopus eas *χρίει*, 93. 145. Si sacr. cœnam celebrant, caput sit opertum, 123. liberorumque communicantium curam habeant, 122. 399. ordine accedentes, 421. In bapt. ornatum deponant, solutis crinibus, 466.—Vitæ privatæ *officia* et mores præcipiuntur, 54—57. veteres de puritate leges minime observent, 219—221. uxorum erga maritos debita, 53. 205. 221. 463. uxores clericorum quales esse debeant, 9 (Can. xviii.), 10. (xix.), episc. uxorem non rejiciat, 5. prospiciat ei testamento facto, 19.

δαίμονες qui diabolum circumdantes 374, malique suasores et adjutores sæpe dicuntur, sunt ethnicorum dii, 101. 129. 171. (templum

ethn. dicitur οἶκος δαιμόνων, 127.) mundumque regunt ut ἄρχοντες κοσμικοὶ, 199; ethnicis inhabitant, baptismo ab iis separantur, 219. Pollent et vi et scientia, adeoque prædictione, 374. male tractant etiam pœnitentes, 389.—2. *Dæmoniaci*. Præcepta de iis qui dæmonem habent, 30. 446. admitti nequeunt nisi purgati, 446. δαίμονα ἐκβάλλειν sive ἐλαύνειν etiamnum inter charismata est, 370. 374. φυγαδεύειν, 431 not. 5. Ceterum cf. ἐνεργούμενοι et ἐξορκισμός.

δεκάλογος, ἡ, explicatur, 46. receptas ab eccl. 92. νόμος δέ ἐστιν ἡ δεκάλογος, 51. 192. 211. δέκα λόγια, 101. 351. (non δεκαλόγιον) τῶν δέκα τοῦ θεοῦ λογίων, 100. λόγια θεοῦ ζῶντος ζῶντα κ. ζωοποιοῦντα, 127.

δεκάπληγος, ἡ, plagæ decem Æg. 92. 191. 212.

δεκάται et δεκάτη episcopo feruntur ad sustentandos clericos inf. ord., viduas et pauperes, 89. 91. 92. 94. 99 sq. 351. 431. δεκάτη dicitur σωτηρίου ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ, 92, quia ἰῶτα decima est litera.

δέσμιοι si fratres ob nomen Christianum capti sunt, liberentur ex pecuniis eccles. 154. 157. oratur pro iis, 395.

δεσπόται, 30. 155. 345 sq. 432. 446.

δευτέρωσις legis, præcepta post vitulum adoratum in deserto addita, plerumque nunc abrogata, 50. 51. 61. 211—213. 215. 229; a lege i.e. decalogo distinguenda; servanda quæ evangelio congruunt, 51. Syn. est τὰ ἐπείσακτα, 213.

δημιουργία contra gnosticos docetur, creationem non alius esse atque Dei Patris, 409. inde creaturam omnem bonam, 199; contra materiem, deum ἐξ οὐκ ὄντων creasse, 168; quam actionem ejus esse liberam materie non indigentis, 167. Per singula secundum Genesin describitur, 168. 353. 354. et 402—406. Creasse eum διὰ Χριστοῦ, et creationis symbolum sabbatum esse, sæpissime docetur. δημιουργὸς plerumque dicitur Deus Pater, 427; interdum, quasi Pater passus sit, ex virgine natus et passus Filius, 169. 178. 348. cf. 411. δημιούργημα ἄνθρωπος, 169.

διάβολος qui dicitur et Beliar, 22. Satanas, 102 passim, ἀλλότριος, 340. 382. 385. 417. ἀντικείμενος, 136. 141. ἀνθρωποκτόνος, 81. 386. ἀρχέκακος, 385. δαίμων sæpe, ἐχθρὸς, 385. ὁ ἰσχυρὸς, 386. κακουργος, 196. ὁ κοσμοπλάνης, 352. ξενὸν πνεῦμα, 466. ὄφις, 359. 386. ὁ τοῦ ψεύδους προστάτης, 352. Diabolus ingratitudine cecidit ex archangeli dignitate, 219, laudatur Luc. 10, 18, sed Luciferi nomen deest, 386. Adamum vita sp. (immortalitate promissionis) privavit, 196. malorum in genere hum. auctor persecutiones movet, 194. hæreses, 196. rel.—Deus per Christum eum confudit, 359, hic ejus vincula rupit, 412; in consummatione mundi per verbum Christi auferetur, 352.

διαθήκης παλαιᾶς τὰ βιβλία recensentur inclusis apocryphis nostris, 31. gnostici qui V. T. reprobant, νόμον καὶ προφήτας rejicere dicuntur, 198. ἡ καινὴ διαθήκη, 31 (libri). Novum Test. congruenter Veteri explicandum esse, 61.—Fœdus: τὸ μυστήριον τῆς καιν. διαθήκης, 379. διαθήκη cum Abrahamo facta, 353.—Testamentum facere episcopo commendatur, habet enim peculium, 19.

διακονεῖν ministrare, servire, 147. inpr. alimenta, pecunias suggerere

διακονήσατε ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν τοῦς ἀγ. 157; 142. 153. minister. diaconi facere, 381.

διακονία negotium, 139. ministerium, velut apostolatus, 69. episcopatus λόγου διακονία, 124. cf. διάκονος, 1.—etiam sublevatio pauperum, eleomosyna, διακονίας τῶν τροφῶν, 91. διδόντι αὐτῇ τὴν διακονίαν, 142. διακονίας, 153.—diaconi ministerium, 125. 394. 426.

διακόνισσα, 141. sive ἡ διάκονος, 93. 144. inspicit feminas in ecclesia, 121. 125. comitatur ad ep. diac. 93. feminarum portam observat, 125. 431. juvat episcopum vel presb. in baptizandis et ungendis feminis, 145. 431.—Debet autem esse virgo sancta et fida, aut vidua honesta semel marita, 144. 207. Locum habet ante virgines et viduas primum, 421. Ordinatur ab episc. solo, 141. 427. honoretur in typum sp. scti., 93.

διάκονος, 1. minister, ut episcopus dicitur λόγου διάκονος, 93.—2. diaconus, adjutor episcopi, cf. ὑπηρέτης, Levitarum locum tenere dicitur, 92. 93. angelus et propheta episcopi idem, 97. 100. Per diaconos aditus ad episc. 95. in eccl. stent ad latera throni episc. 121. singulis loca assignant, 120. evangelia non lectores, sed diac. legunt, 121. quævis agenda vel oranda in eccl. promulgant et indicunt, 117. 381—384. 387—389. 392. 398. 418. 425. ministrant in s. cœna, 400. distribuunt consecrata 430. ministrant in bapt. et unctione antecedente, 145. in judiciis episcopi, 111. curam gerant pauperum et hospitum, 97. 123. Ordinatur ab episcopo, 426. Potest excommunicare diaconissam et clericos se inferiores, 431. quid non possit, 430. qualis esse debeat, 146. 147. 458 sq. quæ partes ei debeantur, 432. De septem diaconis ab apostolis constitutis, 118. 376.

διαλλαγή communis Christianorum in ecclesia reconciliatio (propter Mt. 5. 23 sq.), 117. 123.

διάλυσις mors sanctorum, 165. 167. 359.

διανυκτηρεύειν vigilias celebrare, de vig. pasch. 184.

διαταγαὶ constitutiones apost. (Clem.) 32., eædem διατάξεις, 376. cf. διδασκαλία—διατάξασθαι, 170. 364.

διγαμία secundæ nuptiæ clericis omnibus prohibitæ, 9. 131. δευτερογαμία, 132. junioribus licita, 132.

διδάσκαλοι præcipue sint presbyteri ad instar apostolorum, 93. 426 et, si fieri potest, episcopi, 30. 61. 90. Etiam laicis docere licet, minime feminis, 135. 448. 465. Doctores amandi, honorandi, sublevandi, 455. Aliunde accedentes examinandi, falsi non admittendi, 350.

διδασκαλία καθολικὴ constitutiones apostolicæ, 204. 209. cf. διαταγαί· sic διδάσκειν præcipere, 170.

δικαιοσύναι bonæ et honestæ actiones, 68. 72. LXX.

δικαιώματα leges (civiles), 216. præcepta (domini), 359. 382. (LXX. Ez. 5, 7), 126. 127.

δικαστήρια gentilium laudantur, 110. Christiani monentur, ut ipsi suas causas agant. Quomodo et quo tempore episcopi adsistentibus diac. et presbyteris judicia instituere debeant, 111. 113. δικαστήριον θεοῦ, 153.

διωκόμενοι ob fidem, si metu perculsi fugiunt, recipiendi sunt, sed ut

debiles, 440. διωκόμενοι μὴ ξενιζώμεθα, 161. διώκοντες pro persecutoribus oratur in eccl., 395. 416. διωγμοῦ ὄντος episcopum ab uno ordinari licet, 430. cf. mutilatio ἐν διωγμῷ obvia, 10.

δόγματα partim *præcepta*, ut δ. εὐσεβείας, 17. ὀρθοτομεῖν ἐν τοῖς τοῦ κυρίου δ., 351.—partim *doctrinæ* δι' οὗ (episc.) τὰ ἅγια δόγματα μεμαθήκατε, 98. ἕτερα ἔκτοπα δόγματα, 197.

δοχὴ v. ἀγάπη.

δοξολογία post orationem dominicam, 146; brevior quædam, 348.

δοῦλοι quando admittendi, 30. 345. 446. 463; ab ipsis arceantur fideles liberi, 435. feriæ eorum, 432 sq. Studeant et pecunias erogent fideles, ut servi libertatem nanciscantur, 154. Officia eorum et erga eos, 345. δούλη, 447.

δῶρα laicorum dona ab epist. requisita et sacrificiorum loco accepta, 92. 99. ne recipiantur ab improbis separatisve nisi necessitate cogente, 153. 154. δῶρον elementa eucharistiæ, 414. 418. cf. ἀφαιρέματα.

ἑβδομὰς μεγάλη hebd. paschalis, 433.

ἐγκράτεια (ἔννομος) est inter charismata, 372 not. 5. opponitur gnosticorum abstinentiæ βδελυγμῷ ortæ; pro abstinentibus (ἀσκηταῖς, 420.) oratur, 394.

ἔθνος ἅγιον ecclesia ex ethnicis οἵ ποτε οὐ λαὸς, οἱ ἐξ ἐθνῶν, 30, 179. ἔθνος παράνομον pro ethnico in universum, 46. τὰ ἔθνη gentiles, currunt quovis mane ad idola, 126. ne comperiant Christianorum lites, 110. ὑμῖν τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐδόθη ἡ βασιλεία, 181. cum Israel obedientiam fidem detrectasset, 182. paganorum error πολύθεος πλάνη, 179. sive αἵρεσις πολυθέων, 359, sive πολύθεος ἀσέβεια dicitur, 371. Ἕλληνες ἄπιστοι, 370. ἱερὸν ἐθνῶν, templum gentilium, 28. colunt dæmones malos, 96.

ἐθνικὸς gentilis ὡς ἐθνικὸν παραιτοῦ, 103. ὡς τελώνην οὖν ἢ ἐθνικὸν ἔχε, ib.—gentilium templa, festa, theatra pompæ, judicia, libri Christianis vetita, 28. 50. 62. 110. 127, 128, 129. et carmina adeo dicere, 171. deorum ethnicorum nomina ne pronuntiantor, 171.—testis in judicio Chr. esse nequit, 110.—Quid in recipiendis iis observandum sit, 30. 105. 446. 447. si resipuerint, prior vita non objicitur, 103.

εἴδωλα utpote dii ἄψυχοι sive ἄλογοι sive dæmones, 101. non dii sed mali dæmones, 171. eorum nomina non memoranda, 171. recensentur tamen Jud. idola et Ægyptiorum, 172. εἰδωλόθυτα non comedenda, 347. εἰδωλολάτραι fugiendi, 173. ut εἰδώλων πλάνη idololatria, 179. εἰδωλοποιοὶ, si recipi volunt, desinunto, 446, 464.

εἰκὼν τοῦ θεοῦ, 405. dignitas hominis, 49. 128. explicatur per τὰ σπέρματα τῆς θεογνωσίας, 406.

εἰρήνην in salutatione apprecantur Christiani sibi, 117. 118. Sacerdos in eccl. oratione εἰρήνην θεοῦ, 398. discessuris dimittendisque dicitur προέλθετε ἐν εἰρ., 384. secundum Christi Jesu dictum, 80.—ὁδὸς εἰρήνης est ipse Christus, 82. tranquilla pax est ecclesia, 80. Christiani, ut υἱοὶ εἰρήνης, 117. 199, pacis studiosi lites inter se componant, 170. Oratur pro pace universali 392, et ut veniat ὁ ἄγγελος ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης, 436.

εἰςδέχεσθαι recipi debent qui resipuerunt, 104. fit autem pœnitentium receptio manuum impositione, 105, 107.

εἰςφοραὶ tributa nondum abolevit deus, sacerdoti danda, 90. 100. 346. aversanda quæ mala conscientia orta sunt, 153.

ἐκβάλλειν excommunicatio gravior, qua fit separatio ab omni servitio divina, cf. ἀφορίζειν. Episcopus ne celer esto ad ejiciendum (ἐκβαλεῖν) ex ecclesia, 81. 106. si quis secundum defecerit, ejicite ut pestem, 107. ἔξω βληθῆναι, diaconi talem retineant ἔξω τῆς ἐκκλησίας, 73. 81. 206. idem ἐκκόπτειν, 106. Oratur pro τῶν ἔξω, 416.

ἐκκλησία 1. *Institutum* Christi ad sanctificandos hom. εἰρήνη γαληνός ἐστιν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία in qua Christus peccatores sanat, 80. θυγατὴρ τοῦ ὑψίστου, ἡ ὠδυνήσασα ἡμᾶς κ.τ.λ., 128. Tabernaculum Mos. typum esse ecclesiæ, exponitur 90. — 2. cœtus et *congregatio* sanctorum: τῶν πιστῶν τὸ συνάθροισμα, τοῦ θεοῦ τὴν ἐκκλησίαν, 128. 146. ποιμνίον, 382. mox strictius est ὁ ἀληθινὸς Ἰσραὴλ ὁ ὁρῶν τὸν θεὸν, 103. 125. 357. mox in universum Ἰσραὴλ, ἡ ἐπίγειος Χριστοῦ ἐκκλησία ἡ ἐξ ἐθνῶν, 355. Oratur pro pace sanctarum ecclesiarum, 392. admonentur omnes, ne ecclesiam derelinquant 125—128, ut mane et vespera quavis frequentent, 125. 435. 474.— Non restringitur ad clericos ἐκκλησία τουτέστιν οἱ λαϊκοὶ, 92. Latissime est congregatio in nomine Christi: ἐκκλησία πονηρευομένων, 127. *Vera* ecclesia quæ et grex Christi vel corpus ejus, 81. 379. 382. 396. sæpissime ἁγία *nominatur* ut 379. 382. 394. ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ, 392. ἁγία καθολικὴ, 362. ἱερὰ καθολ. ἐκκλ. 92. 120. ἐκλεκτὴ, ib. οἰκουμενικὴ θεοῦ ἐκκλ. 351. nomina N. T. plura, 92.—3. *domus* dei ἐκκλ. ἔστω κατ' ἀνατολάς, 120. ubi partes ejus et œconomia describuntur, navis nominis origo symb. 120. 125. 351. 434 sq. 474 Catechesis quoque fit in ecclesia, 474.

ἐκκλησιαστικοὶ clerici (?), 123. τὰ ἐκκλησιαστικὰ ministerium eorum, 29. ἐκκλησιαστικὴ διατύπωσις, 375.

ἐκκόπτειν τῆς κοινωνίας, 13. ἔκκοψον, 106. i. q. ἐκβάλλειν, 81.

ἑκούσια quæ sponte episcopo aliquis offert juxta primitias et decimas, 94. 101. pro viduis et paup., 133.

ἔλαιον, 28. 98. ante bapt. adhibitum, 145. consecrandum ut προκατασκευὴ βαπτίσμ. 362. 466. Eccl. Æg. distinguit ἔλαιον εὐλογίας et ἔλ. ἐξορκισμοῦ, 466 sq. ἔλ. ἀγαλλιάσεως, 98.—ἔλ. εἰς τὴν ἁγίαν λυχνίαν, 4.

ἐλεημοσύναι, 55. 100. 139. 151—153. 345, 439. cf. ἀφαιρέματα, δῶρα, ἑκούσια.

ἑλληνικὸς gentilis, paganus ἑλληνικὸν δισσέβημα, 173. ἑλληνικῶν λογίων, 128. πομπαῖς Ἑλλήνων pompæ gentilium, 128. 129. rident resurrectionem, 166.

ἐμπνευσις inflat exorcista frontem catechumeni ungens, 466. in manum inflare jubentur de somno surgentes mariti, 475.

ἐνανθρώπησις ἡ ἐκ παρθένου, 118. 211. 350. 357. 360. 361. 362. ἐνανθρωπῆσαι, 362. cf. ἐνσωμάτωσις.

ἐνεργούμενοι a dæmone vexati vel agitati cf. δαίμονα ἔχοντες, pro iis oratur singulari oratione, 385. 417. ubi χειμαζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀλ-

λοτρίου vocantur, ut deus eos purget ab ἐνεργείᾳ τοῦ πονεροῦ. cf. 376. et ἐνέργησεν ὁ διάβολος . . . 196.
ἐνιαύσια anniversaria defuncti memoria, 439.
ἔννατα memoria defuncti per novem dies, vel ut Binghamius vult, nono die facta, 439. cf. τρίτα.
ἐννάτη nona, quotid. precum nova, 432.
ἐνσωμάτωσις Christi ab infidelibus maxime deridetur, 135.
ἐξετασμοὶ examina catechumenorum, 445. secunda, 465.
ἔξοδοι pompæ funerales, v. κεκοιμημένοι.
ἐξομολογεῖσθαι confiteri deo peccata, 346. ἐξομολόγησις confessio pœnitentium, 389. gratiarum actio (ex Hebraismo הודה), 126. 359.
ἐξορκισμοῦ ἔλαιον, 467. ἐξ. ἄρτος in agapis catechumenorum, 470.—Formula abrenuntiandi, 467. cf. similem, 361. ubi non sequitur ejectio diaboli disertis verbis indicata. ἐξορκίζονται catechumeni bis; pluribus diebus ante bapt. 463. tunc ipso bapt. die ab episcopo 465. sequitur afflatio boni spiritus, 466.—ἐξορκισταὶ, ἐπορκισταὶ non impositis manibus ordinantur vel adsciscuntur, 429.
ἐξουσία δεσμεῖν κ. λύειν potestate clavium episcopus utatur, 67. 76. 379.
ἑορταὶ *festorum* Christianorum catalogus, 184—187. 433. cf. 173—189. de paschate, 357. Festa gentilium vetantur, 28. 62. 129. fervor et sedulitas eorum in celebrando commendatur, 126. Ne quis cum Judæis pascha celebret, 28. 182. Die festo si quis jejunat, punitur, 25. hinc
ἑορτάζειν oppositum est τῷ νηστεύειν, 348.
ἐπαγγελία 1. *promissio*, 163. 350. inprimis gratiæ, sic τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ κοινωνοὺς, 98. κ. τὴν ἐπ. τοῦ θεοῦ λάβητε, 223. ἀθανασία ἡ κατ' ἐπαγγελίαν, 196. ἐπ. θεοῦ τὴν περὶ μετάνοιαν, 79.—2. *votum* virginitatis (ἐπάγγελμα), 156. viduarum, 131. catechumeni in baptismate, 361.
ἐπαοιδαὶ *incantamenta* fugienda, 129. ἐπαοιδὸς fascinator ne quis sit, 447. 454. ἐπᾴδων, 344.
ἐπευμενίζεσθαι *reconciliare*, 411. de mediatore Christo ἐξευμ. 213.
ἐπεύχεται *apprecatur* episcopus populo pacem aliave benedicendo, 123. ἐπευχέσθω καὶ λεγέτω, ib. et 396. λέγων, 386. ἐπευχέσθω τοιάδε, 390. ἐπευξάμενος ἐρεῖς, 426. 435. 436. 437. cf. ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστείτω ὑπὲρ αὐτῶν λέγων τοιάδε, 439. ὁ ἐπ. ἀσπαζέσθω, etc.
ἐπίκλησις apprecatio et consecratio, 145. quæ si aquæ oleoque baptismatis non accederet, vis altior deesset, 363. Plures ibi personarum consecrationes sequuntur, 425—428.
ἐπιλύχνιος ψαλμὸς vespertinus, 435. i. e. CXL. psalmus, 125.
ἐπίπνοια θεοῦ inspiratio ut prophetarum, 375.
ἐπίῤῥητος disfamatus; a talibus ne quid accipitor, 139.
ἐπισκοπὴ 1. *inspectio* visitatio ἡμέρα ἐπισκοπῆς dies judicii, 142. (LXX.), 148. 178.—2. *episcopatus*, 10. 29. quod non leve onus dicitur, 91. 204. πᾶσα ἐπισκοπὴ, 393, fere i. q. πάντες ἐπίσκοποι.
ἐπίσκοπος qui et σκοπὸς τῷ λαῷ, 62. λόγου διάκονος, 93. (λόγου διακονία, ἐπισκοπὴ, 124.) plerumque cum summo sacerdote Judæorum

comparatur, 92. 93. 443. al.; μεσίτης audit, 93. 96. cf. 98. adeo ἐπίγειος θεὸς μετὰ θεὸν, 93. 96. pater et præceptor, 148.—*Electio* episcopi fit ab omni populo, 376, per XII. viros, 456, *qualis* eligendus sit ætate, 58. moribus et ingenio, 58. 62. 65. 89. 120. 351. 373. 376. 456. si cælebs, bene, sin minus, primum conjux, 457.—*Ordinatio* non ab uno sed a tribus vel duobus ep. rite perficitur 430 die dominica in servitio eccles. quod cum omnibus partibus et oratt. describitur 376—381.—*Officia* episcopo propria; non tam docere et hortari, 98. 124. quod et presbyteris injunctum, nec baptizare, quod eisdem, sed primum chrisma sive unctio post bapt. (σφραγίζειν), 98. "sacrificium" s. cœnæ, 400. 410—421. (et hoc presbytero concedere potest episcopus, 350.) conjunctæque preces, deinde disciplina eccl. omnis cum clericorum tum laicorum, ubi summa diligentia et misericordia in curandis lapsis et pœnitentibus ei commendatur, 24. 67—88. 102 sqq. et omnis depositio, non omnis excommunicatio ejus erat 430. cf. ἀφορίζειν, καθαιρεῖν—omnis denique œconomia de alimentis clericorum, viduarum, pauperumque, aliave bonorum eccl. administratio, 20 cf. 18. 89. 151.—*Jura et honores*, 430. 470. Plena ei est in possess. eccl. potentia ἐξουσία, 20; victus proprius et vestitus honestus inde petendus, 89—91. 98. 99. jus testamenti faciundi, 19. Omnis electio et ordinatio clericorum suorum penes eum est, 430. Accusatus non nisi ab episcopis in jus vocari et puniri potest, 25. 28. 74. 100. In eccles. singularem thronum habet, 120 sq. in agapis aliisve distrib. partes, ut videtur, quadruplices, 95 et 432. Laici non statim ipsum adeant, sed diac. 95. neve causas agendi expostulent οὐ λογιστεύσεις, 100. In universum honorandus est ut pater, 148 vel ut deus terrestris, 96.—Episcopi peregrini si accesserint, doceant, benedicant, offerant in eccl. 124.—Episcopi ab apost. ordinati recensentur 364.—Tres potiores episc. in oratione univ. memorantur, 393.—Episcopo gentium singularum summo (metrop.) quivis alius subjicitor, 16. neque ullus quidquam ἄνευ τῶν πάντων γνώμης faciat, ib.

ἐπιστολαὶ Paulinæ quatuordecim, 31. leguntor in eccl., 121. epist. Petri duæ, 31. Clementis, 2 ib.

ἐπιστρέφοντα recipi decet, 24. cf. μεταν.

ἐπιτρίβεσθαι κακὰ continuo inferre alicui mala, 88.

ἐπιφάνεια (τὰ) festum epiph. Christi, 173 not. 3. ubi alii ἡ ἐπιφάνειος legunt; ἐπιφανείων ἑορτὴ 433 celebretur ob divinitatem Chr. ostensam.

ἐπιφοίτησις visitatio Sp. sancti, 429.

ἐπορκιστὴς cf. ἐξορκιστής.

ἔργα opus quotidianum non solum die dom. sed et sabb. intermittatur, 432.—bona opera dictis V. T. commendantur, quibus remissionem pecc. ita attingi docetur (Dan. 4, 24. Prov. 15, 27 al.) 100. 134. 345 cf. 379 et ἁμαρτ. ἄφεσις.—Estote ἐργοπόνοι ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις. ἔργα sacra cum vera fide postulantur, 141. Synergismus, 370.—ἔργα τῶν χειρῶν ex hebraismo pro lucro manu quæsito, 99.

ἐργάζεσθαι operis assiduitas commendatur 131. quinque diebus hebd. fas est, 432.

ἑρμηνεία γραφῆς, 61

ἐρωτᾶν de lapsis pœnitentibus, 73.

ἐσθὴς præcepta de vestitu episcopi, 400. diaconi, 121, laicorum virorum, 49, feminarum, 55. 123, baptizatorum, 468. cf. ὀθόνη.

ἑσπέρα mane et vespera adeatur congregatio eccl. 101. 125. 434. 435. 474. exemplar precum vespertin. 365. psalmus ἐπιλύχνιος tunc recit. et tunc orationes diaconi et episcopi breves, quæ leguntur 435 sq. cf. 381 sqq. psalmus CXL. 125.

ἑτερόδοξοι ante preces communes exire jubentur, 399.

ἔτη anni episop. canonici 50 sunt, 58.

ἑτοιμοθάνατος proclivis ad mortem spiritalem peccatorum ejectione ex eccl. provocandam, 70 cf. 82 supr.

εὐλογεῖν benedicere, 123. ἐυλογείτω ὁ ἐπίσκοπος αὐτοὺς εὐλογίαν τοιάνδε, 383.—κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε, 383. 385. 423. episcopus οὐκ εὐλογεῖται, 430.

εὐλογία *benedictio*, ut mosaica, 123 ; non convenit laicis utpote ordinatione tributa, 141. 470 infr. ; sed episc. et presb. διάκονος οὐκ εὐλογεῖ, 430.—fit et in agapis, 469. Neque enim *personis* solum benedicitur, 383. 423. sed etiam super rebus, quæ inde consecrantur ἔλαιον εὐλογίας, 466. *consecratio* aquæ et olei, 431 not. 5 ; panis et vini, 468 ; vis spiritualis accedit aquæ hac benedictione vel oratione (ἐπικλήσει), 363 cf. 145.—fructibus quibus bened. sit, quibus non, 471. —Elementa s. cœnæ dicuntur εὐλογίαι, 432.—Similiter agape εὐλογία dicitur, 469.

εὐνοῦχοι arceantur, 464 ; at in universalibus precibus oratur pro eunuchis, 394.— in persecutione factis licet fieri episc. 10 ; qui se ipsi fecerint, excommunicentur, 10. 11.

εὐποιΐαι beneficia, erga pauperes, 100.

εὐχαριστία 1. gratiarum actio in univ. sic ἔλαιον εὐχαριστίας in bapt. 468. αἱ εὐχαριστίαι juxta δεήσεις, 92. αἱ εὐχαριστίαι σου, 116. 437. sensu strictiore,—2. *preces eucharisticæ* pro gratia divina in sacramentis conferenda vel collata ; sic duæ εὐχαριστίαι ante s. cœnam dicendæ, una ante unctionem baptismalem leguntur, 349. 350. Orationes ante et post s. c. adnunciat sacerdos dicens εὐχαριστήσωμεν, 401. 421. hinc :—3. *sacra cœna* precibus illis sæpe inclusis, sic tribus constat partibus : προσφορὰ oblatio elementorum precibus confectæ (quæ et ipsa pro s. c. usurpatur, 469) unde προσφέρομέν σοι ὑπὲρ=δεόμεθα, 415 ; εὐλογία sive consecratio et memoria, 413 et μετάληψις communio ipsa, 420 cf. 468. quam sequitur psalmus et gratiarum actio episcopi a diacono indicta, 422—425.—Hæc tota actio, cujus univers. est descriptio 392—425 et eccl. Æg. 463. 468 (ubi præter panem et vinum etiam lac et mel distribuuntur), ubivis ut *sacrificium* consideratur, cf. ἀναφορὰ, προςφορὰ, θυσία, ut μυστικὴ λατρεία, 425, μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης, 379. τὰ ἅγια μυστήρια, 383 sæp. θυσίας ἀναφορὰ καὶ τροφῆς ἱερᾶς δωρεά, 126.— nihilominus *elementorum* nullibi μεταβολὴ docetur, sed typica et exhibitiva, quam dicunt, potestas: ἀντίτυπα μυστήρια, 175. 349. cf. 222 ; τύπος, 468, σύμβολα, 216, corporis et sangu. Chr., quæ ipsa episc. nobis tribuit, 98 ; et spir. sctus. invocatur ut ostendat panem corpus ad incrementum pietatis, 414. Ceterum cavendum est ne quid incidat in poc. 472 sq. — Eucharistia *infantium* commendatur, 421. — Quavis *die dominica*

omnes, qui adsunt (et quibus fas est) communicent, 126. 399. secundum Ægyptios quovis mane antequam aliud quid gustaverint, ut remedium fiat, 472.

εὐχή 1. *votum* παρθενίας, 156.—plerumque. 2. preces αἱ πάλιν θυσίαι εἰσὶν αἱ νῦν εὐχαὶ, δεήσεις, 92. εὐχὴ Μανασσῆ, 85, 86. præsertim breviores: baptizati, 363 sq. εὐχὴ ἐπ' ἀρίστῳ, 365. εὐχὴ ἥν ἐδίδ. Χριστὸς oratio Domini, 363, quæ et 146. 348 scripta est, et 82 εὐχὴ dicitur ejus.—Horæ precum quotid. sex præcipiuntur, 434.—sed die dominica terna oratio consueta fertur, 125. quotidie terna, 348 (orat. dom.).—septem esse videntur, 472—475.

ζωή (simpl.) vita spiritalis γρηγορεῖτε ὑπὲρ τῆς ζωῆς ὑμῶν 351. hominem lapsum deus τῆς ἐμμίσθου ζωῆς privavit, 354 cf. ἀθανασία κατ' ἐπαγγ. —ζωὴ αἰώνιος, 112. 115. 164. 414 passim.—λόγος ζωῆς, 196.

ζῶον λογικὸν homo cf. ἄνθρωπος.—ζῶα ἄλογα, 100. animam rationalem habere statuunt quidam hæret. ab esu carnium abstinentes, 198.

ζωτικὸν πνεῦμα, 353.

ἡλικία episcopi (L. anni), 58, viduarum, 132 cf. 429.

ἥλιον ὀμνύναι non decet hominem Chr. 173; venerantur eum gentiles, 172.—ἡλίου βωμὸς in Ægypto, 167.

θάνατος insidiis diaboli dicitur subintroducta mors, 341. mortem non subire sivit Deus Henochum et Eliam, 165. Mors in sanctis certe, ex quo Christus eam subiit, non est peccati merces 165. sed brevis solutio (διάλυσις) quam sequitur ad æternam vitam resurrectio, 165. 359.—θάνατος Χριστοῦ salutaris, 88. 91. 362. ab hæreticis vilipenditur, 217. ἀπέθανεν ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος . . . ἵνα πάθους λύσῃ καὶ θανάτου ἐξέληται τούτους, 412. mors Christi vicaria (ἀντὶ) in textu copt. doceri videtur, 467. ceterum non nisi ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανὼν dicitur, 45. 91. 349. 362. 384.—

θανατοποιὸς qui mortem spirit. efficit, 70 cf. 82.

θαύματα pro infidelibus fiunt, 370.—θαυματοποιὸς ne alios despiciat, 373.—εἰς θαῦμα 196.

θέατρα, 128. 197 sq. 447. θεατρικὸς, 464.

θεογνωσίας semina ex lege homini innata oriunda, 406. doceant eam presbyteri, 93. discant catechumeni, 382.

Θεὸς ὁ πατὴρ, qui secundum V. T. κύριος ὁ θεὸς 92. 365. 377. θεὸς Ἰσραὴλ, 92. Ἀδωναῒ κύριος, 67. 71, 72. ὁ θεὸς Ἀβραὰμ etc., 438. dicitur, contra hæreticos qui αὐταίτιον, αὐτογένεθλον prædicabant, 198. docetur esse αἰώνιος, ἄναρχος, ἀγέννητος, 199. 363. 401. contra nominantes eum ἄγνωστον, ἄλεκτον, potius κηρυσσόμενος, 199. contra negantes eum patrem Christi esse mundique creatorem, potius ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, 170. 199. 356. 402. 422; υἱὸν γεννήσας, 402. adeoque ὁ αὐτοῦ θεὸς κ. πατὴρ, 435. ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ σου, 383. ὁ θεὸς τοῦ παρακλ. 384 not. 1. ὁ ἀποστείλας, 206 et sæpe. creator, omnium causa, 199. 353. 356. 402. de tribus personis cf. τριας. *Attributa* dei plurima leguntur, 146. 199. 204. 356. 378. 397. 401. 423. 435. inter quæ

memoratu digna ὁ ὄντως ὢν ut apud Platonicos, 401. ἄναρχος γνῶσις, 356. 397. 401. ἀδίδακτος σοφία, 402 (filius dicitur σοφία ζῶσα. Ἰησοῦς), ἀόρατος τῇ φύσει, 356. 424 (quamquam ecclesia dicitur Ἰσραὴλ ὁρῶν θεὸν) ἀνενδεὴς (contra necessitatem materiei aut creationis), 167. 211. 356. 401. ἀΐδιος ὅρασις, ἀγέννητος ἀκοή, 401. μόναρχος, 396 cf. μοναρχία. προβολεὺς παρακλήτου, 199. 384. 436. cui congruit ἀποστολεὺς, 146.—ὁ εἷς καὶ μόνος ἀληθινὸς θεὸς καὶ πατὴρ, 181.—Ceterum interdum non in expositione sed in preribus liturg. Dei Patris attributa in Filium conferuntur, v. δημιουργὸς et Ἰησοῦς Χριστός.—θεοῦ ἄνθρωπος homo dei, amicus ejus, 102. 198.

θεραπεία ψυχική, 105.

θηλικὸν δαιμόνιον τῆς ἐπιθυμίας, 453.

θρόνος episcopi, 120. 380. cf. 124.

θυμίαμα thus, 4. 94. 214. 351. 353. tempore eucharistiæ, 4.

θυσία 1. sacrificium V. T. αἱ τότε θυσίαι νῦν εὐχαὶ, 92. 214. θυσία ἤτοι προσφορὰ, 94. sacra offerre primum arbitrio Judæorum commissum erat, 211—216. θυσίαι δι' αἱμάτων, 216. θυσίαν πνευματικὴν Χριστὸς obtulit, tunc apostoli, dein sacerdotes, 444.—2. *dona* ecclesiæ, i. e. episcopo data, quorum in oratione fit mentio, 94. 394. 400. præsertim quæ in altari ex veteri more poni potuerunt, panis et vinum et quæ p. 4 recensentur, elementa eucharistica θυσία dicuntur 380 alibi, et—3. *sacra cœna* s. eucharistia omnis θυσία μετὰ προσευχὴν γενέσθω, 123. cf. 185. 379. unde προσφέρομέν σοι . . . τὸν ἄρτον τοῦτον κ. τὸ ποτ. τοῦτο, 414. cf. 415. 417. προσφέρομεν ὑπὲρ λαοῦ τούτου, 416. — θυσία ἢ βάπτισμα, 22. 141. 205. θυσία λογικὴ κ. ἀναίμακτος κ. μυστικὴ, 90. 216. cf. 379.

θυσιαστήριον quæ in altari poni fas sit 3, 4. a quo, 94. ne quis novum altare juxta erigat 14. prope altare ordinatio, 377. eo dona feruntur, 400. ad latus utrumque diaconi, 400. In comparatione ecclesiæ ministrorum cum tabernaculo fœderis viduæ et orphani dicuntur altari respondere ut virgines thuri 94. cf. 93.

ἱερεὺς V. T. jam et ad presbyterum N. T. transfertur, et episcopum qui vulgo cum archisacerdote comparatur; utrique ἱερεῖς audiunt, 373. episcopi soli sacerdotes et Levitæ populo servientes dicuntur, 90. presbyteri apostolis æqui, 93. sed post, 92 cf. 93. (II. 25 fin.) episcopi, ut offerentes sacr., dicuntur archisacerdotes, presbyteri sacerdotes, diaconi Levitæ; sic et 380.—ἱερεὺς est μεσίτης, 100. ἱερεὺς offert θυσίαν a Christo jussam, 379. cf. ἐπίσπ. et πρεσβύτερος.

ἱερατικὸς κατάλογος est numerus clericorum, et superioris et inf. ordinis, 5, 9, 144.—ἱερατικὰ ἔργα laicis prohibentur, 141.—ἱερατικὴ διοίκησις sacerdotium, 31.

ἱερωσύνη episcopi esse dicitur, 90. 99, 100. potior regis dignitate, 99. 190. requisita, 216.—ἱεράτεια, 91.—ἱεράτευμα βασίλειον est ecclesia, 145.

Ἰησοῦς Χριστὸς historia passionis, mortis, resurrect., 174—178. 183. de persona et opere ejus salvifico loci potiss.: 82. 91. 199 sq. 213. 351. 360. 371 sq. 382. 406. 410—413.— Contra Judæos docetur

esse ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ, 180 et sæpissime, contra Ebionitas θεὸς λόγος καὶ ἄνθρωπος, 200. 417. gnosticæ aliæque hæret. doctrinæ de eo rejiciuntur, 198, 199. 217. catholica doctr. opponitur, 199. *Attributa* sec. scripturam hæc maxime sunt: ἀγαπητὸς θεὸς, 411 cf. 379. ἄγγελος patris, 97. 188. ἄγγ. μεγάλης βουλῆς, 88. 181. 402. ἀμνὸς ἄμωμος, 365. ἀνάστασις νεκρῶν, 165. ἀρχιερεὺς θεοῦ, 90. 92. 163. 200. 402. 444. ἀρχ. ψυχῶν, 163. ἄρχων εἰρήνης, 181. ἀχρόνως γεννηθεὶς, 411. βασιλεὺς, 89. 217. 402. 417. 425. 442. ὁ ἐκ βλαστοῦ υἱὸς, 200. γενόμενος ἐκ παρθένου, 411 et sæpiss. δημιουργὸς, 169. 178. 348. 411. δι' οὗ τὰ πάντα, 402 sæp. διδάσκαλος, 138. 168. 173.—ἐλπὶς ἡμῶν, 384. Ἐμμανουὴλ, 181. ἐξουσιαστὴς (Jes. 9, 6), 181. ἐπίσκοπος παντῶν, 444. ζωὴ τῶν πιστῶν, 165.—θεὸς καὶ βασιλεὺς, 89. 425. Χριστὸς ὁ θεὸς, 180. θεὸς λόγος, 200. 402. 411. 417. cf. 180. θεὸς λ. κ. ἄνθρωπος, 200. θεὸς καὶ σωτὴρ, 380. 391. 398. θεὸς ἰσχυρός (Jes. 9, 6), 181. ἱερεῖον. ὁ ἀρχιερεὺς ἱερεῖον ἐγένετο, 411. Ἰεσσαὶ ἄνθος, 200. ὁ ἐξ Ἰουδὰ ἀνατείλας, 200. καρδιογνώστης, 88. 138. κριτὴς, 188. κύριος ἡμῶν, 138. ὁ κύριος Ἰησοῦς, 61. 362. κύριος πάσης φύσεως, 402. κύριος simpl. sæpis. ὁ λόγος, 88. λόγος θεὸς, 180 cf. supra θεός λόγος.—λυτρωτὴς τῶν ψυχῶν, 163. τῶν ἐλπιζόντων, 181.—μεσίτης θ. κ. ἀνθ., 200. μισθαποδότης τ. ἄθλον, 163.—μονογενὴς υἱὸς, 180. 398. 402. 470 sæp. μονογενὴς Χριστὸς, 119. 168. 444. ὁ μονογενὴς, 199. 362. 371. sed et μονογ. θεὸς, 146. 188. 359. 362.—ναζωραῖος, 223.—νομοθέτης, 188. 215. 217. νόμον κυρώσας ἐπλήρωσε, 213. ὁδὸς εἰρήνης, 82. παῖς θεοῦ, 349. 437. ἅγιος παῖς, 379. ὁ παθὼν, 206.—πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος (Jes. 9), 181.— ὁ πρὸ πάντων, 402. πρόβατον ὁ ποιμὴν ἐγένετο, 411.—προφήτης πατρὸς, 97. πρωτότοκος πάσης κτίσεως, 128. 402. 411. σοφία ζῶσα, 402. 405. σοφία simpl. 188. 357. 405. σύμβουλος, θαυμ. (Jes. 9, 6), 181. σωτὴρ, 89. 168. 398 sæp.—υἱὸς θεοῦ, 213 sæp. ὑπερετησάμενος θεῷ, 188. 410. Χριστὸς longe frequentissimum nomen, 53. 119. 125. 182. 217. 353. 358. 376. 377. Χριστὸς θεοῦ, 125. 180. 378. 382, 383, 384. 388. 396. 422. 423. 425.—passim in orationibus.—Ceterum notandum minus accurate et rhetorice conferri in Servatoris naturam humanam attributa Dei Patris: δημιουργὸς cf. supra, et ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος, 412. φύσει ἀπαθὴς, 88. φύσει ἀρχιερεὺς, 444. φύσει καθαρὸς κ. ἅγιος, 347. porro μονογενὴς θεὸς cum Valentinianis dicitur, interdum e contrario nimis subjici Patri videtur, ut si relatio inter eos similis ac inter episcopum et diaconum esse, et filius *ministrasse* patri perhibetur (cf. τρίας), item mox reprobata est dictio κτισθεὶς ὑπὸ θεοῦ pro γεννηθ. quæ inest verbis τῆς ὑπὸ σοῦ κτισθείσης σοφίας, ὡς δι' ἡμᾶς γένεσιν ὑπέστη, 357. plerumque tamen γεννηθεὶς πρὸ αἰώνων ἐξ αὐτοῦ ut 180 dicitur. cf. etiam γέννησις Χριστοῦ et θάνατος Χριστοῦ.—Ceterum sæpissime θεὸς dicitur, rarissime precibus invocatur, quod fit 387. Ludus est, quod nomen Ἰησοῦ utpote a decima litera incipiens ad decimam commendandam adhibetur, 92.

ἰοβηλαῖος κατακύκλωσις, 357.

Ἰουδαίων zelus in sabbato celebrando commendatur etsi nominis sui significationi non respondentium, 126.—de lege, 213—216.—synagoge, festa non adeunda, 27, 28. 187. mores circa munditiem in Christianis castigandi, 218 sq.—Puniti sunt ἀβλεψίᾳ quod Christum rejicerunt, 180. Χριστοκτόνοι synon., 217 alibi.—Sectæ sex eorum 195. Ἰουδαισταὶ, 81.

Ἰσραὴλ, 355. ὁ ἀληθινὸς Ἰσρ. 103. 125. 357. ecclesia Chr.—ὁ πότε Ἰσραὴλ infidelis, 182.

ἰσημέριος τροπὴ æquinoctium vernale, in paschate servandum, 22.

καθαιρεῖν deponere clericos, *degradatio*, est episcopi solius, 430. episcopum ipsum nonnisi plures in synodo loco privare possunt, 28. 74. 430.—Crimina quæ sequitur depositio in Can. Apost. enarrantur, 4—31. cf. 429, 430.—Separare clericos a comm. etiam presb. potest, hæc igitur levior pœna, id quod et aliunde apparet, cf. ἀφοίζειν.—Depositio ipsa duplex videtur καθαιρεῖσθαι solum, unde si clericus resipuisset, recipi potuit ut laicus, 26. Can. lxii., et καθαιρεῖσθαι καὶ ἀποβάλλεσθαι 429 vel καθ. καὶ ἀφορίζεσθαι, 14. 27 (Can. xxxi. et lviii.) cf. ὡς ἔθνος, 46. 103.—Quod si negationem Christi separatio, negationem sacerdotii depositio sequitur, 26. posterior ut negatio spir. sancti gravior habita esse videtur.—καθαίρεσις degradatio, 430. cessatio ministerii durante κοινωνίᾳ, 8.

καθαρὰ et ἀκάθαρτα v. βρώματα.

καθαρισμοὺς purificationes Judaicæ male a Christianis observari, 218—222.

κάθεδρα lectoris et diaconi, 381.

καλύπτεσθαι feminas Æg. eccl. jubet, 465.

κάνονες, 32. 445.

κάπηλος non admittendus, 151. 447. καπηλεῖον, 25.

καρποφορίαι i. q. προσφοραὶ dona et oblationes, quæ fidei fructus sunt unde dona peccatorum profliguntur, 151. ὑπὲρ καρποφορούντων oratur, 394.

κατάβασις descensus Christi ad inferos non est in symbolo, 361 cf. γέεννα.

κατακριθῆναι in metalla damnari et vincula, evenit Christianis propter nomen Chr. 156; oratur pro iis 395.

καταλλαγὴ reconciliatio mutua ante s. cœn. 399. 411.

κατηγορία quomodo ab episcopo tractanda in judicio, 102. contra episcopum quomodo ab episcopis duobus deferenda, 28.

κατηχούμενοι οἱ ἐν κατηχήσει, 423. in ecclesia, 474. tres annos docentur, 448. Examinantur si ad institutionem et ubi ad baptismum accedunt, 445. 465. Quid docendi sint, 360. 382. quovis mane et vesp. ad preces in eccl. vocandi, 435. quæ tum et die dom. super iis oranda sint, 360. 381—383. Exire ante eucharistiam jubentur, 122. 207. 383. post sermonem auditum, 465. ab agapis arceantur, sed proprias habento, 470. Martyrium subire ne dubitent, 465. Quomodo præparare se debeant ad baptismum cf. βάπτισμα.

κεκοιμημένοι curam defunctorum non polluere, exemplis V.T. probatur,

222 sq. quomodo funeralia habenda, 222. Oratur pro defuncto in liturgia matutina, 438 sq. cf. *κοιμητήριον*.

κηρύττειν indicere preces ab episc. faciundas est diaconi, 418. simpl. pronuntiare, *proclamare* ejusdem, 381. 388.

κιθαριστὴς κ. λυριστὴς nisi negotium mutaverit non recipiendus, 446.

κλῆροι munera eccles. 12. tribuit episc. 379. *εἰς κλῆρον παρελθεῖν*, 207. *κλῆρος* clerici, 415.—*κλῆρος sors*, 196.

κληρικοὶ qui officio eccles. qualicunque funguntur, item *οἱ τοῦ κλήρου*, 398. catalogus *ἱερατικὸς*, 5. 9. 144 et fortasse *ἐκκλησιαστικοὶ*, 123. gradibus (*βαθμοῖς*) distincti: superiores episc. presb. et diaconi qui *χειροτονίᾳ* ordinantur, et post ordinationem matrimonium inire nequeunt, 12; *δυνάσται* ecclesiæ dicuntur, 440. *πατέρες, κύριοι*, 351. inferiores: subdiaconi, lectores, et cantores, 21, quibus non ubivis portarii additi fuisse videntur, et diaconissæ; his pro *χειροτονίᾳ* sola *χειροθεσία* est in ordinatione et uxores ducere etiam ordinatis licet, 12; diaconissæ aut virgines aut viduæ erant, 144. 207. — Graduum ordo modo dictus et ratio cernitur, 430. 437, et in partibus distribuendis, 95. 432.—Impedimenta ordinis eccl. et requisita, 9. 10. 13. 26. 29. 30. 31. 351. Mores honesti 144. 351 et alibi postulantur.—Diversa ordinum jura et officia brevissime juxta posita leguntur, 430. Portarii (*πυλωροῦ*) munus plerumque diaconis et diaconissis mandatur, nec mentio fit inter clericos inferiores, 416. 430.

κλίνειν necesse est eos, quibus benedicunt et salutem apprecantur sacerdotes, 383. 436. 437. caput, 383. 437. *κεκλικότες τὴν κεφαλήν*.—genua, 392.—plerumque *κλίνατε κ. εὐλογεῖσθε*, 385.

κοιμητήρια conventus, lectiones, cantus in cœmeteriis, 222. 336. quæ solvenda pro sepeliendo, 473.

κοινωνία, 1. communio bonorum in usu communi ponitur: *κοινὴ γὰρ μετάληψις*, 345.—*κοινωνεῖν* est propriorum participem facere *κοινώνει τοῦ βίου τοῖς δεομένοις*, 101. *κοινωνήσεις εἰς πάντα τῷ ἀδελφῷ σου καὶ οὐκ ἐρεῖς ἴδια εἶναι*, 345. *κοινωνῶντες τοῖς χρήζουσιν*, 89. —2. et precum et s. cœnæ communione arcentur peccatores, 6. 7. 103. 104. vel omnino *κοινωνίας παντάπασι* exciduntur, 13 (6?). sed non fugienda *ἡ ἐν λόγῳ κοινωνίᾳ*, 69. 103. pœnitentes . . . *μὴ κοινωνείτωσαν ἐν τῇ προσευχῇ*, 104. cum hæreticis separatis *μήτε λόγοις μήτε προσευχαῖς κοινωνεῖν αὐτοῖς*, 207.

κόλπος sinus patriarcharum, 438.

κοσμοπλάνης v. *διάβολος, ἀντίχριστος*.

κοσμοπολίτης dicitur *ἄνθρωπος*, q. v.

κρεῶν ἀπέχεσθαι multi hæretici variis de causis jubent, 198. qui fideles eos imitantur, puniuntur, 24. 25. 347. qualis caro fugienda, 26. vino et carne abstinere est jejunare, 184.

κρίσεις episcopi quales esse debeant, 65 sq. 114. Diligentia ethnicorum in testibus probandis et judiciorum omni compositione Christianis commendatur, 114. Christiani neque judices neque testes gentiles admittunto, 110.

κριτήριον gentile Chr. ne adeat, 110. cf. *δικαστήριον*.

κτίσις v. *δημιουργία*—*κτισθεὶς* v. *Ἰησοῦς, σοφία*, 377. negatur *κτισθέντα* eum esse, 361 si lectio vera.

κύπελλα in s. cœna, 400. cf. σκεῦος, 28.

κυριακὴ ἡμέρα etiam ἀναστάσιμος dicitur, 125. 351. 357. jejunare cum crimen est, 26. 189. εἰρηνεῦσαι εἰς τὴν κυριακὴν, 111. cf. 117. alia præcepta, 125. 136. 171. 183. 185 sq. 187. 348. 351. inpr. 357. 376. 433.

κυριακὸς λόγος doctrina Christiana, 446. ὁμογνώμονες ἐν τοῖς κυριακοῖς idem, 124. alias τὰ κυριακὰ ædes Domini: προσευχόμενοι ἐν τ. κ., 125. alias χρήματα, 89. ut πράγματα, 19.

κύριε ἐλέησον, 383. 390.

κύριος ὁ θεὸς Deus Pater, 92. 365. κύριον, 365 idem; ὁ κύριος et κύριος ἡμῶν maxime Christus dicitur, qui et κύριος πάσης φύσεως, 402. Memorabile quod Pater dicitur ὁ τοῦ πνεύματος κύριος, 435 (variat lectio cf. 384 not. 1.). unde 365 legendum videtur κύριος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κ. τ. λ. quomodo Pater ὁ θεὸς τοῦ Χριστοῦ vocatur, 383. 435.

λαϊκοὶ, 78. admonentur, 76. 78. 120. ὑμεῖς οἱ λαϊκοὶ, ἐκλεκτὴ ἐκκλησία .... λαὸς εἰς περιποίησιν, 92. locus in eccl., 121. ne sacerdotis op. faciant, 141 ne benedicere quidem laïcorum est, 470. officia erga clericos, 459.

λατρεία cultus dei, 93. 216. 423. 436. μυστικὴ λατρεία et liturgia eucharistica, 425. descripta, 399—425. νομικὴ λ. 217. τοπικὴ λ. 216.

λειτουργεῖν ministerio et auxilio esse, servire. 93 not. 10, 11. 130. ministrare clericorum, 8. 379. liturgia diei dominica, 117. 121—123.

λειτουργία ministerium clerici, 13. 442. episcopatus, 17. 377.

λόγιον effata præcepta divina, τὰ λόγια θεοῦ ζῶντα, 127. δέκα λόγια, 101. 357.—*Scriptura*: φησὶ τὸ θεῖον λόγιον· τίμα ... 98. τὸ λ. φησὶ, 171. Χριστοῦ λόγια, 50.—*oracula*: Chr. ne particeps sit τῶν ἑλληνικῶν λογίων, 128.

λόγος 1. verbum præc. Logos divinus v. Ἰησοῦς Χρ.—2. λόγος (κυριακὸς) verbum Christi, interdum omnis doctrina *institutio Christiana*, ut προσῆλθον κυριακῷ λόγῳ, 446. resp. προσιόντες τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐσεβείας = religioni Chr. 445 cf. 403. τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας, 171. ἵνα μὴ βλασφημῆται ὁ λόγος, 446 = διδασκαλία, 65. 196. ὁ θεῖος λόγος scriptura sacra, 68. ὁ ἅγιος λόγος, 52. episcopus est λόγου διάκονος, 93. 124. apostolus κήρυξ τοῦ λόγου, 103.—3. sermo divinus, 124, 125. 381.

λοῦμα quasi baptisma, 105.

λυτρωτής v. Ἰησοῦς Χρ.

λυχνία ἡ ἁγία, 4.

μάγοι, 477. μαγεύειν, φαρμακεύειν prohibetur, 343. μαγικὴ ἐμπειρία, 197. ἄνευ μαγγανείας γοητευῆς effecta portenta, 196.

μαθηματικὸς ne quis sit, 454.

μαθηταὶ Χριστοῦ apostoli, 160. 206 passim. ἑβδομήκοντα δύο, 118. omnes fideles, 169. 207.

μάρτυς 1. *testes* in causis Christ. quot et quales, 81. 110. 113. 148. 377. testis est David, 105.—testetur episcopi ordinandi dignitas, 376. sq.

cf. 58.—2. *martyr* est qui patitur ob Christi nomen, etsi non moriatur, ut qui in ludos, metalla, vincula condemnatur, 156—158 et quem persequuntur fugientem, 159. Honores, 157. 161. merces, 164. catechumeno martyrium est pro baptismo, 163.—Oratur pro iis, 395. 415.

μαρτύριον definitur τὸ πάθος τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ quod pro baptismo est, 161. 163. μαρτυρία Christi, 157. vulgaris, 148. σκηνὴ μαρτυρίου tentorium fœderis, 427.

Μενδήσιος τράγος Ægyptiorum idolum, 172.

μεσίτης Christus, 200. ἱερεὺς, 100; episcopus, 93. 96.

μεσίτεια διὰ μεσιτείας Χριστοῦ, 378. 418. 427.

μεσονύκτιον media noote omnes et laïci surgant, lotisque manibus faciant preces, 475.

μετάληψις usus, frui, 345. 350 alibi—in specie sancta communio est μεταλαβεῖν, 349. μετάληψις, 6. (Can. x.), 420. cf. εὐχαριστία.

μετάνοια, 66—68. 103—136. 391 Deus singulas generationes ad pœn. vocavit, 118—120. 346. Exempla pœnitentiæ per totum V. T. 76. David, Ninevitæ, potiss. Manasse, 83—87. Petrus, Paulus, peccatrix, 88. Matthæus, Zachæus, 103 cf. 391.

μετανοοῦντες 122 etc. οἱ ἐν μετανοίᾳ, 388. 436. *pœnitentes*, qui postquam separati aut ejecti sunt, in eccl. redituri ordini cuidam et quasi curæ animarum se submittunt, 75 sq. status pœnitentium indicantur: πρόσκλαυσις, 67. 76. 140 ante januam eccl. diaconi quæstio et intra episcopi, 73. tunc fiunt ἀκροώμενοι ut accedentes ethnici, 104. manent in eccl. lectiones et serm. div. et *preces* pro se factas 388 sq. audientes, sed ante preces eucharistiæ mittuntur, 122. 392. oratur pro iis in eucharistia, 417. et quotidie mane et vesp. in eccl. vocantur ad orationem, 435 sq. Post *jejunium* denique, 74, et ἐξομολόγησιν, 389, episcopique absolutionem, 74, sequitur ipsorum receptio cum χειροθεσία, 105. 107.—Iterum iterumque episcopi ut conversos rursus admittant admonentur, 67—72. 81—88. 104. 207.

μή τις κατά τινος proclamatio diaconi monens inimicitias mittendas esse, 117. 123. 399 aliæ: μή τις τῶν μὴ δυναμένων προσελθέτω, 392 cf. 399.

μητροπολιτῶν dignitas, non nomen, habetur, 16. 393. et fortasse, 376 sq.

μιερεὺς gentilium sacerdos sic sarcastice vocatur, quasi μιερὸν sive μιαρὸν (pollutum) reddens, 96, pluries; ausus est scriptor μιερεὺς dicere pro ἱερεὺς, ut ἐθνῶν μιερὸν pro ἱερὸν (templum), 127.

μνεία memoria defuncti v. τρίτα, ἔννατα, ἐνιαύσια.—*epulæ funerales*, 439. clerici intersint, modice tamen vino utantur, 440.

μοναρχία monotheismus opp. πολυθέῳ μανίᾳ vel πλάνῃ, 134. 180.—monarchia, 156. 396 opp. τρεῖς ἄναρχοι, 197. unitatis strictior assertio in doctr. de trinitate, quæ subjectio Filii et Spir. sæpe fieri videtur; cf. s. v. τρίας.

μονογαμία semel tantum matrimonio junctum esse omnibus clericis necessarium, 9. 59. 132. 207.

μονογενὴς simpl., μονογενὴς υἱὸς, μονογ. Χριστὸς, et μονογενὴς θεὸς dicitur Christus v. s. v. Ἰησοῦς Χριστός.
μονομαχίας abstineto Christianus, 129.—ὁ δημόσιος μονομάχων ὑπηρέτης nisi id esse desierit, ne admittitor, 464.
μύησις initiatio in rem Chr. quæ fit *baptismo*, 23. 362. 383. 384. 423.—οἱ μυούμενοι baptizandi, 388. ὁ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ μυούμενος, 348. iidem φωτιζόμενοι, 388.
μύρον unguentum pretiosius quo episc. statim post bapt. ungit, confirmans (σφραγὶς) dictum, 98. 145 sq. symb. resurr. 347.—Eucharistia de myro, 350. Oratio in ipsa unctione, 363.—De priore unctione ante bapt. cf. ἔλαιον, 347.
μύστης τῶν θείων dicitur Moses, 191.
μυστήριον 1. quod Christianis sanctum arcanumque est, τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον tradidit Chr. apost. 369. προσιόντες τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐσεβείας, 445 cf. 446 λόγος κυρ.—2. *sacramentum* θυσίαν, ἣν διὰ Χοῦ. διετάξω, τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης, 379. 413.—in specie τὰ μυστήρια sunt sacra *elementa* ipsa: τὰ ἀντίτυπα μυστήρια τοῦ τιμ. σώματος κ. αἱμ. 175. 349. 383, ubi baptisma antecedens nomine μυήσεως distinguitur, ita et 384; rursus μυηθέντας (baptizatos) γενέσθαι . . . κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ, 387, πνευματικῶν μυστηρίων, 388.—Communius dictum τὰ μυστήρια post abrenuntiationem 361, ubi mox τὰ ἅγια respondet, ut baptisma cum chrismate simul intelligi fortasse queat.—ἡ μυστικὴ λατρεία est ministerium eucharisticum, 425. λογικὴ κ. μυστικὴ θυσία, 216. item τὰ μυστικὰ, 432. not. 2.—latius est quod in paradiso fruuntur τῶν μυστικῶν ἀγαθῶν, 177. et proditorem esse nefas est ἐν τ. μυστικοῖς, 135. in Clementis Constitt. sunt μυστικὰ, 32.

ὁ Ναζωραῖος, 223 symb. ap.
νεκρῶν mortuorum cura non polluit, 219. resurrectio v. ἀνάστασις.
νεοτελεῖς recens baptizati (cf. τελειοῦσθαι) 423 vulgo: νεόφυτοι, 59. 66 et νεοφώτιστοι, 161. pro iis oratur, 395. 419.
νήπια baptizentur, 206. oretur pro iis, 396. 419. 423.
νηστεία jejunium quale esse debeat, sive jussum sive voluntarium (469) sit, circa cibum, 183. 184. 472. quoad causam et finem, 24. pro beneficiis, 157. 189. quando solvendum, 178. 184.—Baptizandis injungitur, 347. pœnitentibus 75. 106. 107. 112. secundum episcopi arbitrium.—Communia jejunia jussa enarrantur 25—27. quadragesimale, 173 rell. 173—178. 189. 348. Vetita diebus dom. et festis, 25. 26. 348. νηστεία Χριστοῦ, 347. 348.—Exempla V. T., 189.
νομοθέτης etiam Christus audit, 188. 215. 217. 141 not. 2. Moses, 341. plerumque Deus Pater: νόμων δοτὴρ, 356. 407. νομοθετήσας διὰ Χριστοῦ, 388.
νόμος ἔμφυτος primi hominis, 390. 406. νομ. φυσικὸς, 411, protulit decalogon, 51. 211. 215. qui explicatur 342; ab hoc distinguenda lex δευτερώσεως sive τὰ ἐπείσακτα, 51. 211—213. 215. 229. quæ et a Christianis de lege Mosaica servanda sint, 26. 51. 341—347. lex bona est 210, θετὸς νόμος 411 γραπτὸς 391.—Pentateuchus: ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται non rejiciendi, 210.—Quomodo Christus

τὸν νόμον ἐπλήρωσε, 51. 215 sq. νόμῳ καὶ προφήταις διὰ τοῦ εὐαγγελίου στοιχήσωμεν, 217. νομικὴ παραίνεσις, 411.
νουθεσία qualem esse conveniat, 72—74.

ξένια ne accipiunto a paganorum festo 28. 153.
ξενία Christianis commendatur 159.
ξένοι examinandi, antequam recipiantur, 350. quomodo in ecclesia excipiendi sint, 123. sublevandi, 89. 101. 149. ξένων prædicatio et exhortatio optanda, 124. cf. 7. 15.

ὀγδόη Octavæ (Octabas), Dominica prima post Pascha cur celebretur, 185.
ὁδὸς ζωῆς describitur 341—346, ὁδὸς ἀληθείας in Abrahamo designata 353, ὁδὸς εἰρήνης Χὸς. 82.
ὀθόνη, 28. 400. 465.
οἰκέται, 30. 155. 156. cf. δοῦλος. οἰκέτιν non licet ducere clerico ullo, 207.
οἰκονομία ministerium, 100. Christi, 186. imprimis administratio bonorum ecclesiast. quæ est penes episcopum, 4. 18. 19. 20. 25 inf. 89. 151.
οἶνος abstinere ab eo diebus festis castigandum 24, in jejunio necessarium, 184. 189. Ceterum non omnino cum hæreticis vetandum 198, quod 440 locis Scripturæ probatur. Vinum eucharist. aqua miscendum, 413.
οἰωνοσκόπος, 344. 454 οἰωνιστὴς ne quis sit, 447.
ὀμνύναι οὐρανὸν gentilis impietas, jurare per caput etc. Judaica consuetudo, 173.
ὁμολογητὴς confessor non propter confessionem ordinetur, 429. 462.—oratur pro iis, 415.
ὁμολογία confessio fidei μὴ καταισχύνωμεν τὴν ὁμ. 162. ὁμολογία τοῦ ἀποθανόντος in baptismo, 146. 347. ὁμολογία baptismi, 362.—confiteri Christum, 157. ὁμολογεῖν τὸ τίμιον ὄνομα, 161. 167.
ὄρθρος quovis mane eccl. adeatur, 101. 125. 434. 435. 474. Preces matutinæ, 365 et 436 sq. post recitatum τὸν ὀρθρινὸν (ψαλμὸν) scil. LXII. cf. 125.
ὁρίζειν constituere, decernere; ὡρισθεὶς decretus ab episcopo, 8. cf. 212. 441.
ὅρος 1. finis ut ὅριον 441.—2. *decretum* judicis 115.
ὀρφανῶν cura, 148. 149. 351 et sæpe episcopo mandatur.
ὄρχησιν ἐπιδεικνύμενος nonnisi arte relicta Christianus fieri potest, 447.
ὄφις diabolus dicitur 359. 386, serpens parad. 122. 406. Relatio popularis ex qua serpens thesauris incubet, 150.
ὀχλαγωγὸς nequis sit, 447.

πάθος vel παθήματα Ἰησοῦ Χρ. enarrantur 163. 174—177. eorum memoria fit in liturgia eucharistica 411 sq. particeps fit martyr, 157. 159. 161. 163. imitator esto diaconus, 420.—finis salutaris, 412 cf. θάνατος, αἷμα Χοῦ.—ὁ παθὼν simpl. Filius dicitur 206. qui et ὁ

ἀπαθὴς, ὁ φύσει ἀπαθὴς, 88. 412. πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἀναδεξάμενος 362.

παιδάγωγος si ad fidem Chr. accedit, desistat, nisi artem aliam non calleat, 464.

παιδεύειν, παιδίας Christianæ modus et ratio, 154 sq. 345.

παιδία Christianorum baptizentur, 206. in eccles. manent ubi catechumeni abeunt, diacono matribusque curantibus, 122. 398. 399. ad s. cœnam admissi, 421.

παλιγγενεσία 1. *regeneratio* per sp. stum. 145. 362; λοῦτρον παλ. 360. 362. 382 καλεῖν εἰς π. 406.—2. *æterna* post mortem vita ἀνάστασις κ. παλιγγ. 166. 353.

παλλακὴ, 9. 447. 464.

πάλλιον, 465.

πανηγύρεις gentilium fugiendæ, 129.

παράδεισος, 122. 177. 362. 406.

παραιτεῖσθαι deprecari i. e. prorsus *ejicere, excommunicare* quod est episcopi, 103.

παράκλητος, 170. 199. 347. 384. 436 cf. πνεῦμα ἅγ. et τρίας.

παρατηρήματα superfluæ observationes Jud. rejiciuntur, 219.—παρατηρούμενοι Christiani nimium tenentes, 218.

παρατίθεσθαι, 465.

παρεμβολὴ castra (Num. 12, 14. LXX.), 74.

παρεμποδισμοὶ impedimenta muneris eccl., 26. 29. 30.

παρθένος sæpe Maria, 118. 358. 361. 371. 411. præcepta de virginibus, 148, 149 et 122 (ubi αἱ νεώτεραι) diaconissa debet esse πάρθ. ἁγνὴ, 207.—Virginum *ordo eccl.* quæ virginitatem voto professæ sunt, 94. 122. 156. oratur pro iis ut τῶν ἐν παρθενίᾳ 416 ἐν ἐγκρατείᾳ 394.— De παρθενίᾳ mandatum Christi non esse, 156, ideo non ordinari eas, ib. cf. 463 τοὺς ἐν παρθενίᾳ διατήρησον, 423.—Locus earum in eccl.: οἱ ψάλται, οἱ ἀσκηταὶ, αἱ διακόνισσαι, αἱ παρθένοι, αἱ χῆραι, τὰ παιδία, tunc laïci, 421. cf. 122.

παροικία episcopi parochia, ne relinqu. ab eo, 7. presb. diaconi reliquorum par., 8.—episc. 16. 58. 66. 123. 124. 364. oratur pro ea, 392 pro aliis, 393. ἐπισκοπὴ, 418.

παροιμία proverbium: ἃ οὐκ ἔφαγον ἅγιοι, ταῦτα φάγονται Ἀσσύριοι, 149, 150. aliud (Luc. 4, 24), 124.

παρουσία Χριστοῦ σωματικὴ ἔνδειξις, 118. 132. 213. 215. ἔνσαρκος, 378.— secunda describitur ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, 186. 351. 414. præcipue 352. παρουσία τοῦ ἁγ. πνεύματος (Pentec.), 433.

παστοφόρια, τὰ cellulæ vel recessus ædis sacræ ab utraque frontis orientalis parte, 120 (cf. not. 6.), quo recipiuntur quæ de element. s. cœnæ remanserunt, 421.—Hæc vox deest apud *Suicerum*, bene explicatur a *Bingh.* lib. VIII. c. 7. § 11 collato loco Ez. 40, 13. LXX.

πάσχα Christianum 5. 28. 182. 184 sq. 433.

πένητες, ab episcopo iis provideatur 89. 133. 394. 431. sæpe cf. 124. sq.

πεντεκοστὴ Christiana μεγάλη ἑορτὴ, 187. 433. una hebd. sequens ἑορτάζεται, 189. proxima jejunatur, ib., quarta synodus celebr. 18.

περισσεύσαντα, τὰ sc. sacræ cœnæ reliquiæ, 421. 432.
περιτομὴ ἐν πνεύματι sufficiat fidelibus, 205.
πίστις salvifica 141. 170. 419. distinguitur ab ἁπλῇ κ. ἀλόγῳ, 372. προτροπὴ πίστεως manifestetur, 57. συνείδησις πίστεως pervadit cœlum medium, 353. γνῶσις ante πίστιν, post eam διαθήκη, 353.—eleemosynis καὶ πίστεσιν (Prov. 15, 27 LXX.). peccata delentur, 345.—τὸ πιστεῦσαι αὐτὸ charisma est, 371. ὑπὲρ τῆς γνώσεως κ. πίστεως κ. ἀγάπης gratias agimus, 349.—Credenda, fides orthodoxa hæret. opposita, 199. articulus de Christo, 371 sq. 410—413. fidei confessio bapt. sive symbolum apost. 361. eccl. Ægypt. brevior, 467.—Præterea cf. Θεὸς, Ἰησοῦς X. et τρίας.
πλεονεξία fugienda 46.
Πνεῦμα ἅγιον sive τὸ πανάγιον, 204. προφητικὸν, 428. sive τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμα, 379. sive ὁ παράκλητος, 146. 170. 199. 205. 217. 347. 384. 436. sive ὁ μαρτυρήσας (juxta τὸν ἀποστείλαντα, κ. τὸν παθόντα), 206; 146. 170. 347.—Attributa *personæ*, præter jam dicta, quibus addas τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων Ἰησ. 414, sunt quod Paracleti προβολεὺς dicitur Pater 199. 384. 436. contra τρεῖς ἀνάρχους ponentes hæreticos, 198; alia hæresis sp. sctum. tangens, 217. Christum κηρύττει 146, ἀποσταλὲν 361. distinguuntur personæ etiam hac formula: gratia Dei venit διὰ X. ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγ. πν., 429. πνεῦμα ὅπερ διακονεῖται τῷ Ἰησοῦ, 379. diaconissa sp. scto. respondere docetur, ubi diaconus Christo, 93. Pater ὁ τοῦ πν. κύριος, 435.—*Opera* sp. scti.: remissio pecc., 379. regeneratio, 93. purgatio et sanctificatio manens, 145. 218. 219. 361. πληροφορία, 360. prophetarum et prophetiss. inspiratio, 375. 427. fides in Christum, cognitio dei, illuminatio, 98. charismata mirifica 195. 369 sq. cf. operatio in eucharist. salutaris, 414.
ποιμὴν pastori bono episc. similis sit, 78 sq. 80. 122.—58. 95. 106. 109. ποιμνίον ecclesia, 122. 382. 419.
πολυθεΐα, 128. πολύθεος πλάνη, 134. 409.—πολύθεος ἀσέβεια, 371. πολύθεος μανία, 180.
πόρνη, 446. 464. πορνεύσας deponatur clericus, 11. laicus (separetur, et) ad clerum non provehatur, 26.
ποτήριον poculo in agapis quoque benedicitur, 470.
πράγματα causæ inter Chr. oriundæ componantur, 109. sin fieri haud potuerit, ep. judicet, 100.
πράξεις apost. legendæ in ecclesia, 121. 380.
πρεσβυτέριον presbyterorum *collegium*, ecclesiæ στέφανος cum synedrio comparatur ut senatus ecclesiæ, 95. ab utraque parte throni episc. sedet, 121. cf. 377. pro presbyterio oratur 415. 418. præsens sit ubi aliquis ordinatur, 425, 426 sq. 377. 461 numerus 24 legitur 457. — Judaicum presb. 175. 426. *munus* presbyteri, 426.
πρεσβύτεροι sacerdotes (ἱερεῖς) dicuntur 92. 373. 426 cf. ἱερεὺς, episcopi consiliarii (σύμβουλοι), 95. 111. doctores (διδάσκαλοι apostolorum loco) 93 cf. 457. — Presbyter episcopi locum in ministerio divino supplet ex illius mandato (ἢ σὺ, ἢ ὁ ὑπό σε πρεσβύτερος, 145), hinc ei mox æquus, mox subjectus dictus. Discrimen a diacono, inferiore, 145. 430. 443. 462. relatio ad episc. 95. 430. 457. — *Quales*

esse debeant, ut hunc secundum gradum obtineant 351 cf. κληρικῶν requisita et 9 (Can. xvii.), 12 (xxvii.); 457. *Ordinatio* eorum per χειροτονίαν episc. 425. quod ordinare ei non licet 462. quamquam benedicere alii presbytero 430.—*Officia* et *jura*: docere et sermones paræneticos facere in eccl., 93. 95. 121. 148. legere evang. si res postulat, 121. baptizare, 141. 148. benedicere et consecrare (εὐλογεῖν τὸν λαὸν), 148. 430. semel etiam consecrare εὐχαριστεῖν (ante s. cœnam, et μύρον) ut *permittant* episcopi monentur, 350. unde et προςφέρειν s. cœnam etiam administrare potuit, quod diserte pronuntiatur 426. 430. quamquam plerumque episcopus ipse nominatur 379. Jus excommunicandi inferiores et ei erat; abjudicatur ei modo jus ordinandi et deponendi clericos, 430. ibidem τὸ προςφέρειν diacono demum interdicitur. Præterea in judicio adsistebant ep. πν.—Honores iis tanti conveniebant quanti sacerdotibus. Locus et dignitas ex partibus debitis conspicitur, 432 cf. 400. simplicior ratio, 95, ubi modo superior et inferior clerus distinguitur.

πρεσβῦτις senior femina, πρεσβύτεραι vetulæ pauperiores vocantor in agapis, 95. distinguuntur a viduis (χήραις), 122. 135. 463.

προβολεὺς cf. θεός.

πρόνοια providentia sæpiss. juxta creationem Deo Patri tribuitur 192, qui et προνοητὴς, 199. προνοίας χορηγὸς, 356 cf. 362. providentiam a Patre per Filium fieri (ut creationem) docetur, 402. 410. scientia antecedens, 352. providentia specialis, 425 inf.

προςδέχεσθαι decere resipiscentes, 114 cf. μετανοοῦντες.

προςευχὴ preces longe plerisque locis ad Deum Patrem, raro ad Filium 387, ab episcopo et presbytero diaconis præfantibus 123. 381. 385. 387. 435 sæp., a laïcis privatim in eccl. vero tacite, 123. ab omnibus versum orientem spectantibus fiunt 122. 363. *Privato* usui commendantur—præter orationem dom. v. εὐχὴ—ternæ quotidie (125), 348. 472 sq. exemplaria matut. vespertinæ et ad prandium leguntur 365; alibi senæ 434 (septem?) 474. ceterum ne domi quidem cum hæretico 435, excommunicato 104, catechumeno 435 una orandum.—his in eccl. matutina et vespert. oratio a diacono offertur, 435. formula orationis contra invidiam adhibendæ 142. aliarum priv. mentio fit 105.—*Publicæ* et *communes* fidelium preces eucharisticæ, a quibus catech. reliqui arcentur, incipiuntur post lectiones et sermonem a sacerdote (vel diacono 123) 117. 396 sqq. quas diaconus solemniter adnuntiat, 392.—Antecedunt preces cum catech. baptiz. energ. pœnit. 381—392 expositæ, et proclamata a diacono reconciliatio s. osculo, propterea quod preces pro sacrificio erant de quo cf. Mt. 5. 23 sq. 117. s. v. θυσία.—Aliæ liturg. formulæ diei Dom. 352—359 sex habentur.—Orationes duæ proxime ante communionem, 349 sq. post communionem, 421. 425. in baptismo, 361—364. 468.—Preces singulares in *ordinatione* episcopi 377—380. presbyteri, 425 sq. diaconi, 425 sq. diaconissæ, 427 subdiaconi, 427. lectoris, 428.—ad *consecrandum* oleum, 362. 431. aquam bapt., 363. myron, 350. 363. elementa s. cœnæ, 414 (pars eucharisticæ orationis); de primitiis, 437 sq. pro defunctis, 438.—communes orationis pro viventibus omnibus, 123. 392—398. 415—418.

προσήλυτος advena (LXX. pro גֵּר) 351.

προσιόντες qui primum accedunt ad fidem Christ. quomodo examinandi sint, 463.

πρόσκλαυσις statio pœnitentium v. μετανοοῦντες.

προσκύνησις Dei Patri plerumque tribuitur vel triuno, 417. Singulis pers. div., 425; accuratior formula est Θεὸν παντοκράτορα μόνον προσκυνεῖν διὰ Ἰησοῦ Χ. ἐν ἁγίῳ πν., 204. sic oratur, 391 cf. 356. 380. 384. 387. 398. 420.—Sic et deum Patrem preces alloquuntur fere omnes cf. προσευχή.

προσλαλεῖν τῷ λαῷ τὰ πρὸς σωτηρίαν sermonem habere ad populum ædificandum, quod presb. et episcopi est, 184. 381 cf. προσφωνεῖν quod est diaconi, κηρύττειν.

πρόσρησις salutatio ecclesiastica, quæ fit ab episcopo benedicente populo i. q. ἀσπάζεσθαι, 381 cf. 380 infra.—398. 461.

προσφέρειν sacrum officium eucharistiæ peragere, 123. 430. quod antecedit communionem ipsam, 123. 414. 415. 416 cf. προσφορᾶς γενομένης μεταλάβοι, 6. de vulgari oblatione episcopo facta 437. 471. ubi flores si offeruntur, rosas et lilia modo accipienda esse docetur; cf. ἐπιφέρειν precari, 436.

προσφορὰ 1. *oblatio* omnis donorum, primit. et decimarum episcopo facienda, 92. 94, sæp. προσφοραὶ, 92. 151. de quibus non accipiendæ, 151. 153. 437, cf. ἀπαρχὴ δεκάτη.—2. *sacra cœna* sive eucharistia cujuss ynon. est, 6. 124. 460. 461. 468. cf. προσφέρειν et θυσία.—3. *elementa* consecrata s. cœnæ, 421. 468.

προσφωνεῖν indicere precum argumenta quas dicturus est episcopus, quod erat diaconi, προσφωνείτω, 387. προσφωνήσει ὁ διάκονος ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων etc. 435. μετὰ τὸ προσφωνῆσαι αὐτὸν τὰ τῆς πρώτης εὐχῆς ἐρεῖ, etc. Est igitur preces prævias dicere, in quibus deum non alloquitur diaconus, et quas sequitur τὸ ἐπεύχεσθαι episcopi deum ipsum invocantis, cf. προσευχή.—Aliud est τὸ κηρύττειν diaconi, ubi quæ agenda sunt jubet et proclamat.

προσωποληψία, 106 προσωπολήπτης, 65.

προφῆται, V. T. leguntur in eccl., 125, cf. νόμος.—prophetæ N. T. veri sublevandi, 350; charisma est, 373, inspiratione div. contingens, 375. προφ. ἀληθινὸς ἢ διδάσκαλος, 350.

προχειρίζεσθαι eligere creare, clericum, 144.

πρωτομάρτυς, 113.

πτωχοῖς in eccl. locus a diacono provideatur, 124. 125 ceterum cf. πένητες.

πυλωρὸς æditus, 93. 95. 121. 141. 207.

ῥιπίδιον flabellum a diaconis super calice tenendum, 400.

σάββατον, Judæis summo studio celebratum, 126, etiam Christianis dies festus est ubi opere abstinendum, 432 conventus sacri habendi, 125, utpote quies post creationem, hymnus gratiarum in deum etc., 348. 357.—unum modo quod pascha antecedit, jejunandum, cur, 178. 184. 189. 348.—ceterum in die sabb. jejunare punitur, 26.—pl. σάββατα *hebdomas*, μία, 6. 185. δευτέρα σαββάτων, i. e. dies lunæ, 111. 174.

σημεῖα miracula Christi, 412; Christianorum *χαρίσματα*, in commodum infidelium tantum concessa, 370. 373.

σίκερα prohibita in s. cœna, 4.

σκάνδαλον diligentissime cavendum Christianis, 25. 48 sq. 55. 66. 135. 145. 162.

σκεύη vasa, sacræ cœnæ, 28. 400. 427.

σκηνὴ μαρτυρίου tabernaculum fœderis (hebr. אהל מועד) typus ecclesiæ, 90. 121. 427.—*οἱ καὶ αἱ τῆς σκηνῆς*, *scenici* si ad rem Christ. accessuri sunt negotio desistere oportet, 416 cf. 9.

σκοπὸς speculator (sic propheta dictus צפה, Jer. 6, 17 passim) *τοῦ λαοῦ* sit episc., 62. sic et propheta vocatur, 90.

σοφία 1. Logos vel Filius *σοφίας πατὴρ* Christi pater cf. Ἰησοῦς.—2. liber Proverbiorum, 52. 155 not. 2.

σταυροῦ τρόπαιον crucis signum sacerdos faciat, 400. vis ejus celebratur, 476.

στοιχειοῦν elementa docere catechumenos, 207. 349. 360.

στρατείᾳ ne vacet clericus, 31 cf. 27. *στρατιώτης* si accedere vult, quid jubendus, 447. post bapt. nemo fieri potest, 464.

συλλαϊκὸς, 101.

συλλογὴν collectionem pecuniæ apud fratres faciat episc., si penuria sit donorum, ad sustent. pauperes, 153.

συμβολοδείκτης ad rem Christ. admitti potest, si artem reliquerit, 447.

σύμβολον elementa s. cœna *σύμβολα* dicuntur, 216. aqua baptismatis *συμβ.* mortis, 347. Nemini quidquam debeatis præter *φιλίας σύμβολον*, i. e. amorem, (Rom. 13, 8.) 156.

συμπόσια ethnicorum fugienda, 129.—ceterum liberi arcendi, 155. Christianorum symp. ne clericis quidem vetita cf. *οἶνος* et *μνεία*.

συναγωγὴν Judæorum Christianus ne ingreditor, 27. 28. 129.—*ἡ τοῦ κυρίου συναγωγὴ* ecclesia, 108. 136. sic et *ἀποσυνάγωγος*, 107.

συναθροίζειν congegare ad conventum sacrum, 125. 222. 435. 473.

συνάθροισμα τῶν πιστῶν, i. q. ecclesia, 128. 146. 373.

συνάξεις conventus sacri jubentur cum quotidiani 104. matutini et vespertini 125. 435—437 cf. *προςευχὴ*—tum diebus dominicis et festis, 125. ubi præter orationes etiam lectiones, sermones et quavis dominica eucharistia habebantur; ordo ministerii divini brevissime describitur 121—123. Locus non solum eccl., sed et cœmeteria, 222. 336. tempore persecut. domus episc. aut privata, 434.

συνάπτεσθαι cum servis non licet fidelibus, 436.

συνείδησις, 25. 66. 352. *συνείδησις πίστεως*, 353.

συνεύχεσθαι cum Judæis, hæreticis, separatis a communione, servis omnino prohibitum est, 6. 7. 27. 435.

σύνοδος 1. conventus eccles. (ut *σύναξις*), 120. Judæorum fugiendus, 129.—2. concilium presb. et diaconorum quotidie ab episc. vocandum, 473.—3. synodus episcoporum bis quotannis cienda, 17. 29.—De synodo apost. Hieros. 200.

συνταγῆς πρὸς Χριστὸν formula sive fidei confessio bapt. 361.

συντέλεια τοῦ αἰῶνος et reditus Domini, 186. 208. 392. cf. 223 (quies æterna) 362 (regnum cœlorum) 351 (adventus dom. inopinatus); potiss. 352.

σύστασις 1. *subsistentia* vel consistentia ἐξ ἀλλήλων γάρ ἐστιν ἡ σύστασις τοῦ συναθροίσματος, 373. σύστασιν κόσμου φανερώσας, 428.—2. *sustentatio* τῶν πρὸς σύστασιν ἐφιέμενος, 89 fin. πᾶν τὸ πρὸς σύστασιν δικαίως μεταλαμβανόμενον ἄριστον, 199.—3. literæ commendatitiæ quibus communionis jus testabantur: εἰ δέ τις ἀπὸ παροικίας . . . σύστασιν ἐπικομιζόμενοι, 123 infr.

συστατικὰ γράμματα *literæ commendatitiæ*, 7. 15.

σφραγίζειν signare, quasi sigillo, vi divina: σφραγίζειν (cruce) frontem, 476. frontem baptizati, 468. ἐσφραγίσθητε ἐλαίῳ καὶ μύρῳ, 98. σφραγίσεις μύρῳ, 347. σφραγίζει saliva oris sui, sic erit mundus, 475 (Æg.).—2. confirmare, huc σφραγίζειν μύρῳ referri potest et σφραγῖσαι οὐ καταστῆσαι clericum est penes presbyterum, 462.

σφραγὶς sigillum vel confirmatio baptizati ubivis est μύρον vel ἔλαιον, et deficiente demum oleo omnino aqua ipsa, 347. μύρον σφραγὶς τῶν συνθηκῶν, ib. τὸ μύρον ἡ σφραγὶς, 145, ἄθραυστος σφραγὶς, ib. τὴν φραγῖδα λαβόντες τελειωθῶσιν, 103 (catechumeni), hinc ipsum baptisma, cujus extrema actio est, intelligi potest ἔλαβε . . . καὶ Σίμων ὁ μάγος τὴν ἐν κυρίῳ σφραγῖδα, 69.

σχίσματα cavenda, 192. 455.

σῶμα corpus hominis, constans terra 165 168, vel quatuor elementis, 354. 405 — unde et quando animam accipiat v. ἄνθρωπος. suscitabitur, 165. 168. 362.—σωτήριον σῶμα, 98. Corpus Christi typice sed operante spiritu sancto in s. cœna exhibetur, 222, 414 cf. αἷμα et εὐχαριστία.—corpus Chr. ecclesia, 108 et passim.

τάξις ordo, de gradu ecclesiastico non transgrediendo, 441—444. διακόνου *τάγμα*, 445. cf. ἀξία.

τελειοῦν perficere consummare νόμον, 163. τελειοῦν τινὰ ἐν πίστει, 417. inprimis præparatio et receptio catechumenorum *baptismo* et unctione absoluta μέχρις οὗ τὴν σφραγῖδα λαβόντες τελειωθῶσιν, 103. cf. Bingham lib. II. c. 1. § 10.

τέλος 1. finis, 2. tributum, 346.—3. *initiatio;* oratur deus pro catechumenis ut det iis Χριστιανὰ τὰ τέλη, 382. 435. 436. cf. τελειοῦσθαι imbui et νεοτελής.

τεράστια miracula, Christi, 170, ut τέρατα, 370 cf. σημεῖα.

τεσσαρακοστὴ quadragesima, jejunanda, 27. 173.

τέτρας feria quarta, jejunetur, 189.

τέχναι commendantur, 127. 160. sed omnes artes arceantur, quæ cum gentilium cultu aliquatenus conjunctæ, aut servorum erant cf. παιδάγωγος, κιθαριστὴς, λυριστὴς, ὄρχησις, οἱ ἐπὶ σκηνῆς, θέατρον, ᾠδὴ (ἐπαοιδὸς, οἰωνιστὴς, μάγος, εἰδωλοποιὸς), 446 sq.

τιμωρίαι pœna eccles. pro criminibus variæ sint, 112; episc. et presb. progrediatur a minis ad χορηγίας πενήτων, νηστείας, 75. 106. 107. 112. denique ἀφορίζειν quod duplex est, lenius et gravius ἐκβληθῆναι ἐκκόπτεσθαι, 13. 106. clericorum altior separatione simplici pœna est καθαιρεῖσθαι depositio, denique dep. cum excommunicatione conjuncta cf. καθαιρεῖν. Qui sic ejectus est, ὡς ἄπιστος habetur, 206; ὡς ἔθνος, 46, ὡς ἐθνικὸς κ. τελώνης, 103.

τόκους ἀπαιτᾶν clerico non licet, 21.

τριας doctrina de Trinitate sive deo triuno non hoc nomine quidem (quod in textu copt. demum est, 467), sed re pluries explicite proposita est. —Improbatur enim ut *hæreticum* τρεῖς ἀνάρχους facere, 197, 198 et quod alii duos ἀγεννήτους statuant, 198. Hinc accuratius *distinguitur* ὁ ἀγέννητος ὁ μονογενὴς υἱὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα, 360, alibi ὁ ἀποστείλας, ὁ παθὼν, ὁ μαρτυρήσας, 199. 206. 347 (ubi ὁ ἐλθὼν pro ὁ παθὼν) δόξα vel προςκύνησις θεῷ διὰ Χοῦ. ἐν ἁγ. πν. cf. προςκύνησις: similis est circumscriptio formulæ bapt. 170.—Sic deus Pater et simpl. dicitur ὁ ἀποστείλας, 186, et ὁ δημιουργὸς δι' υἱοῦ, ut et προνοητὴς δι' υἱοῦ, 402—410. denique ὁ προβολεὺς vel ἀποστολεὺς ἁγίου πν. cf. θεός.—Unitas tamen horum potiss. in imperio patris summo est, μοναρχία ejus, reliquorum quod dicunt *subordinatio* plena docetur, non solum comparatione ista mira episcopi cum Patre, diaconi cum Filio, diaconissæ (sanctam scil. virginitatem professæ) cum Spiritu Scto. 93, cf. 97. 109; sed disertis verbis Filius *minister* Patris (faciens ἃ προςετάγη, 167, ὑπηρετούμενος, 188. 410), et Spiritus stus. *minister* Filii (πν. ὅπερ διακονεῖται τῷ Ἰησοῦ, 379, ἀποσταλὲν, 361, κηρύττει υἱὸν quod erat diaconi cf. s.v. κηρύττειν) pronuntiatur, Pater autem θεὸς Χριστοῦ, 435, θεὸς παρακλήτου 384 et κύριος τ. πνεύματος, 435.—Vox ὁμοούσιος in eccl. Æg. copt. 467. non in textu græco. — Ceterum in precibus maxime Filium et Patris attributis efferri, notatum s.v. Ἰησοῦς.

τριακοστὰ memoria defuncti trigesimo die celebrata, 439, ut Bingham statuit cf. *τρίτα*.

τριγαμία, 132.

τριςάγιον cum doxologia in offertorio eucharistiæ, 410. sine doxologia, 265. cf. *Bingham,* lib. XIV. c. 2. § 3., XV. 3. 10.

τρίχα τῆς κόμης μὴ παρατρέφειν, 49.

τρίτα, τὰ memoria defuncti cum psalmis et lectionibus tertio die celebrata, 439 cf. *Bingham,* lib. XXIII. c. 3. § 19.

τύπος *vestigium,* τύπος ἥλων, 186; *figura* et exemplar βάπτισμα τύπος παλιγγενεσίας, 362. submittimini dominis vestris ut Dei τύποις, 345. σκηνὴ μαρτ. τύπος ἐκκλησίας, 90. episc. θεοῦ τύπος, 66. χῆραι ὡς εἰς τύπον τοῦ θυσιαστηρίου, αἵ τε παρθένοι εἰς τύπον. . . τοῦ θυμιάματος, 94. 95.—*œconomia* quæ exemplaris loco est ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, 376.

ὕβρις contra clericos, 25. contra principem quomodo punita ab eccl., 31. nomen Christi, 97.

ὕδωρ aqua bapt. oratione consecratur, 431. quo tempore, 466. qua necessitate, 363.

υἱοθεσία ἡ ἐν Χριστῷ, 360 finis bapt. ib. συναποθανεῖν κ. συναναστῆναι εἰς υἱοθεσίαν τὴν ἐν αὐτῷ per bapt., 363. 388. 390. inde et per martyrium, 157.

ὕμνος v. ψαλμῳδία, 121.

ὑπηρέτης minister v. c. episcopi diaconus, 95. ὑπηρέται min. eccl., 207. clerici inf. ordinis diaconi ministerio addicti, 431.—ὑπηρετούμενοι diaconi sunt, 123. 147. 148. ὑπηρετούμενος Deo Patri Deus Logos, 188. 410 cf. 93. 109.

ὑποδιάκονος vasa sacra curans, 427. aquam dans, 399. minister diaconi, 431. ordinatur precibus factis, sed non χειροτονίᾳ, 427. 463. locus ejus ante lectorem, 21. 416. In portis feminarum, 399.
ὑποψάλλειν populi, 121 est succinere versuum extrema ubi psalmi recitantur cf. ἀκροστίχια.
ὑψηλὸν pulpitum vel suggestus, 121. 381. not. 1., cf. de pulpito lectoris *Bingh.* lib. III. c. 5. § 4, et VIII. 5, § 4. τὰ ὑψηλὰ sacella montana Vet. Test., 83.

φελμονεὶ, LXX. Dan. 8. 13, vox hebr. פלמני (quidam), 355.
φίλημα ἅγιον ante s. cœnam, 123. 398 sp.—recens ordinatus eo salutatur a clero, 380. 461. recens baptizatus a sacerdote, 468 cf. ἀσπάζεσθαι.
φοίνιξ avis mythica, resurrectionis symbolum (ἀπόδειξις), 166. referuntur de ea narrata, 167.
φωτίζεσθαι illuminatum, Christianum fieri, 382. 434. 436. fere i. q. baptizari ἐν τῷ φωτίζ. γυναῖκας ὁ διάκ. χρίσει μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν, 145 cf. νεοφώτιστοι φωτισμὸς ὑμῶν, 98.—φωτιζόμενοι ii catechumeni, qui proxime ad bapt. accessuri sunt, 387. 388. ubi diaconus φωτιζομένους orare jubet, episcopus autem orat deum ut intueatur ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους, 388. cf. 435 et 436.

χαρίσματα gratiæ dona λέγομεν τὰ διὰ σημείων ut sanare, dæmones expellere, glossis loqui—quamquam ipsa fides et conversio χάρ. est, 371. non semper sunt pietatis signa, 374. enumerata V. et N. T. charismata, 372. 429.
χειμαζόμενοι a dæmonibus vexati qui et ἐνεργούμενοι, 417. quotidie cum catechum. ad preces invitantur, 436.
χειροθεσία qua spr. sctus. tribuitur, 98, et qua utitur presb. ut episc., quotidie fit mane in laïcis fidelibus dum mane et vespera pro iis oratur, 436.—Solemnior est in baptismo et unctione et exorcismo 99. 145. 360. 405, et in recipiendis post confessionem pœnitentibus, 76. 105. 107. Gravissima in ordinandis clericis πρεσβύτερον χειροτονῶν. . . τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτίθει αὐτὸς præsente presbyterio et diaconis, 425. χεῖρας, 426 sq. sic et subdiaconis, 427. lectore 428.
χειροτονεῖν χειροτονία ordinare clericos est episcopi solius, 141. 430. presbyter χειροθετεῖ, οὐ χειροτονεῖ, ib. Intelligitur fere non amplius electio sublatis manibus sec. etymon sed sola *consecratio electi* sive ordinis initiatio 29, ad quam mandatum Christi requirebatur, quod ubi deficit, χειροτ. non adhibetur, 429. Regis quoque consecratio (utpote chrismate facta, 145) κυρίου esse dicitur, 316.—Ordinatio clericorum, quæ nisi ab hæretico facta, iterari nequit 27, proprie non pertinet nisi ad episcopos, presb. et diaconos, 27. 148. Jam subdiacono ne manus quidem imponantur 463. neque magis lectori, 462. Alibi etiam subdiaconi, lectores et diaconissæ manu imposita ordinabantur, 426—428. exclusis homologetis, virginibus, viduis, exorcistis (et ministris), 429.—Episcopi ordinatio solennis fiat necesse est a tribus duobusve episcopis, non ab uno, 148. 377. die domin. coram tota ecclesia, quo ritu, quibus precibus, describitur 376—399.

manuum impositione, 380. reliquorum ordinatio qui fieri debeat, exponitur 425—428.—Quos episcopos ipsi apostoli ordinaverint 364.
χερουβίμ v. angeli.
χῆραι 1. viduæ qualescunque pauperiores ab episc. curantur, sustentantur ut orphani 89. 93. ne mendicantes circumeunto 136 sq. Admonentur 134—139. 141. propter invidiam, 142. 144. oratur pro iis 394.—2. *ordo* viduarum etiam τὸ χηρικὸν 131. 429 dictus: quæ viduitatis perpetuæ voto obstrictæ sunt 131. ubi annus sexagenarius constituitur; septimus post mortem mariti, 132 cf. 429. ut μόνανδροι fuerint, 132. cf. 463. In eccl. post virgines sacratas locum habent ante laïcos et laïcas, 122. 421. ad agapas invitandæ, 471.—Trium electarum una ægrotos curet, 459.
χορηγίαι v. τιμωρίαι.
χρήματα ecclesiastica bona cf. ἐπίσκοπος et οἰκονομία.—Pecuniæ vel alia dona si necessitate cogente ab improbis accipi debebant, ad carbones et ligna emenda impendantur 134.
χρῖσις ante bapt. fit oleo, 145. 362. post bapt. myro, 145. 347.
Χριστὸς v. Ἰησοῦς Χρ. et τρίας.

ψάλλειν domi psalmi cantentur vel legantur, si ecclesia adiri non potuerit, 50. 434 cf. 50 not. 1. 138 not. 7.—psalmorum recitatio in ecclesia erat post lectionem ante sermonem ψαλμῳδία, 117. ἕτερός τις τοὺς τοῦ Δαβὶδ ψαλλέτω ὕμνους, 121. cf. ὑποψάλλειν.
ψαλμοὶ psalterium Davidis, 121. trigesimus tertius in communione cantetur, 421.—ὀρθρινὸς ἑωθινὸς, i. e. LXII[dus] mane, et ὁ ἐπιλύχνιος CXL[mus] vespera, 125. 435. 436.—alii in cœmeteriis, alii in memoria defunctorum, 439.
ψάλτης cujus est psalmos in eccl. recitare h. e. priorum versuum hemistichia, 121 cf. 12. 21. 27 141. 394.—ψαλμῳδὸς dicitur, 95. 207.
ψευδαπόστολοι, 196. 198.
ψευδιερεῖς hæretici sacerdotes, 22. ethnicorum μιερεύς.
ψευδεπίγραφα βιβλία, 26. cf. 206.
ψευδομάρτυρες, 171.
ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, 209.
ψυχὴ creata a deo ex nihilo ἀθάνατος, αὐτεξούσιος, cf. s. v. ἄνθρωπος.

ᾠδὴν gentilium Christianus ne cantato, 171 cf. τέχναι.
ὡραὶ precum horæ alibi tres alibi sex, 434. septem, 472—475 cf. Bingham lib. VII. c. 3 § 17 et XIII. c. 9 § 8 cf. εὐχαί.
Ὡσαννὰ, 350. 420.

CORRIGENDA.

Pag. 3.	lin. 13.	lege	πρεσϐύτερος	pro	πρέσϐύτερος.
6.	8.		ἀνενέγκαντος	,,	ἀνενέγκόντος.
7.	7.		δεκτὸς	,,	δικτὸς.
8.	19.		ἀταξίᾳ	,,	ἀταξία.
12.	5.		κλῆρον	,,	κῆρον.
20.	6.		πολλῷ ἂν δέοι [μᾶλλον]		πολλῷ ἂν δέοι.
	21.		θυσιαστηρίῳ	,,	θυσίαστηρίῳ.
	22.		ἐκ	,,	ἔκ.
31.	29.		προφῆται	,,	προφήται.
	32.		Σειρὰχ	,,	Σιράχ.
36.	25.		omittentem	,,	omittens.
	26.		addentem	,,	addens.
46.	2.		πᾶσι	,,	πασι.
50.	8.		ἀκαιροπεριπάτητος	,,	ἀκαιροπάτος.
53.	3.		φάρυγγά σου	,,	φαρυγγά σου.
55.	7.		ᾔνεσαν	,,	ἤνεσαν.
59.	ult.		οὖν	,,	οὔν.
66.	12.		ἀθώους	,,	αθώους.
69.	11.		δεδήλωκεν	,,	δεδηλωκεν.
70.	22.		λαϊκῳ	,,	λαικῷ.
71.	8.		ἡμωδίασαν	,,	ἠμωδίασαν.
73.	14.		κατασχέτωσαν	,,	κατασχήτωσαν.
76.	4. inf.		χειροθετήσας	,,	χειροτεθήσας.
77.	11.		post τοῦ δρυμοῦ adde καὶ οὐκ ἐξεζήτησαν οἱ ποιμένες τὰ πρόϐατα μου· καὶ ἐποίμαινον οἱ ποιμένες ἑαυτοὺς καὶ τὰ πρόϐατά μου οὐκ ἐποίμαινον.		
78.	2.		ἐπιδεσμῶν	pro	καταδεσμῶν.
79.	10.		ἀποστατῆσαν	,,	ἀποστατήσαντα.
80.	1.		post ἐκζήτει, pone comma.		
83.	17.		ἀπέσχετο	pro	ἀπέχετο.
	19.		ᾠκοδόμησε	,,	ὠκοδόμησε.
86.	5. inf.		ᾠκτείρησεν	,,	ὠκτείρησεν.
87.	16. sup.		ἁμαρτία	,,	ἁμάρτια.
91.	7.		πάντων	,,	παντῶν.
92.	3.		ἀποδιδόασί μοι	,,	αποδιδόασί μοι.

Pag. 92.	lin. 18. 19.	lege τὴν δεκάπληγον et τὴν δεκάλογον pro τόν.		
94.	12.	οὐχ ἑαυτὸν	pro	οὐκ ἑαυτὸν.
95.	11.	ἐκκλησίας	,,	ἐκκλήσιας.
96.	1.	ὅτι	,,	ὅτε.
97.	4.	ὑπόχρεώς ἐστιν	,,	ὑπόχρεως ἐστιν.
99.	8.	προσθῆναι	,,	προσθῆσαι.
101.	9. inf.	κρῖνε vel κρῖναι	,,	κρίναι.
108.	14. sup.	ἀκαταστασίας	,,	ἀκαστασίας.
109.	7.	post διαστρέψεις, pone punctum pro interrogativo.		
	3. inf.	οὖν ἐστὶ	pro	οὖν ἐστι.
112.	9.	χορηγίας	,,	χωρηγίαις.
	4. inf.	μεσῖται	,,	μεσίται.
117.	not. 3.	ὀργῆς	,,	ὀργῇς.
126.	6.	αὗται	,,	αὖται.
122.	3.	ᾡμοίωται	,,	ὡμοίωται.
121.	16.	παραφιέντες	,,	παραφιόντες.
	20.	οὐκ εἰσὶ	,,	οὐκ εἶσιν.
127.	4.	εἰσὶ	,,	εἶσι.
128.	6.	εἷς	,,	εἶς.
134.	14.	ἀκούουσα	,,	ακούουσα.
136.	9.	πόδας	,,	ποδας.
138.	11.	ἐπιχορηγείτω	,,	ἐπιχωρηγείτω.
141.	14.	post χήρας deleatur punctum.		
142.	11.	ἐπίσκοπόν μου	pro	ἐπισκοπόν μου.
144.	2.	ματαία	,,	ματαῖα.
145.	18.	αὐτοὺς	,,	αὖτοὺς.
149.	7.	πεινῶσι	,,	πεινωσι.
161.	2. inf.	νεοφωτίστους	,,	νεοφωτιστούς.
163.	13.	καῇ	,,	κᾳῆ.
	14.	ante ὡς et post παῖδες pone virgulam.		
168.	9.	ἐπίσταμαί σε	pro	ἐπισταμαί σε.
	16.	οὗ φησὶν	,,	οὗ φησιν.
169.	3.	Ἠσαΐας[a] et nota [a] Jes. 64, 8.		
172.	7.	σελήνην	pro	θελήνην.
173.	2.	εἰδωλολατρῶν	,,	εἰδωλολάτρων.
	11.	πιστοῖς παρεγγυᾷ	,,	πίστοις παρεγγυᾳ.
	not. 3.	ἡ ἐπιφάνειος	,,	ἡ ἐπφιανείων.
175.	7.	συμπαρόντος	,,	συνπαρόντος.
178.	8.	αὐτοῖς	,,	αὐταῖς.
184.	4.	κἂν	,,	κᾄν.
186.	8.	κρῖναι	,,	κρίναι.
191.	23.	κρεωδοτήσαντα	,,	κρεοδοτήσαντα.
195.	ult.	post αὐτοῦ pro puncto pone comma.		
195.	5.	post διὰ Φιλίππου et lin. 6. post βεβαπτισμένους pone virgulam.		
197.	7.	Νικολαῗται	pro	Νικολαῖται.
198.	3.	δυνάμεσι	,,	δυνάμεσε.
	9.	μόνον	,,	μόνος.
	ult.	τῶν ταῦτα κατατολμώντων pro τοὺς τ. κατατολμῶντας.		

Pag. 199.	lin. 4. inf.	lege *διαφορὰ*	pro	*διάφορα.*
200.	5.	post *περιτεμνόμεθα* interpungendum.		
201.	18.	*καὶ*	pro	*κα.*
	ult.	*αὐτὸς*	,,	*αὐτό.*
206.	21.	*οἷα τίς ἐστι*	,,	*οἷά τίς ἐστι.*
208.	1.	*οὗτοί*	,,	*ουτοί.*
	2.	*ἀπεφήνατο*	,,	*ἀπεφῄνατο.*
210.	6.	*ἀνελλιπῆ* et 366 *ἀνελλιπὴς* legendum videtur pro *ἀνελλειπῆ, ἀνειλλιπὴς* cum recta forma *ἀνελλιπὲς* inveniatur 426, 10.		
212.	16.	*θῦε*	pro	*θύε.*
214.	11.	*τὴν αὐλὴν*	,,	*αὐλήν.*
224.	6.	dele 3 et refer quæ sequuntur ad 2, coll. p. 338.		
243.	12.	*ἡμωδίασαν*	pro	*ἡμωδ.*
244.	15.	*κατασχέτωσαν*	,,	*κατασχήτωσαν.*
246.	3. inf.	*χειροθετήσας*	,,	*χειροτεθήσας.*
322.	6.	*κρεωδοτήσαντα*	,,	*κρεοδ.*
329.	ult.	*ἐπεστείλατε*	,,	*ἐπεστειλατε.*
334.	2	*θῦε*	,,	*θύε.*
338.	13.	post *ἔσται* pone virgulam.		
344.	11.	*ἀλαζονεῖαι*	pro	*ἀλαζονείαι.*
	17.	*πρᾶος*	,,	*πρᾳός.*
	18.	*πραεῖς*	,,	*πρᾳεῖς.*
346.	16.	*μοιχεῖαι, πορνεῖαι*	,,	*μοιχείαι, πορνείαι.*
	17.	*εἰδωλολατρεῖαι* et *φαρμακεῖαι* pro *εἰδωλολατρείαι.*		
347.	7. inf.	*σφραγῖδα*	pro	*σφραγίδα.*
348.	8.	*νηστεῖαι*	,,	*νηστείαι.*
349.	5. inf.	*μετὰ δὲ τὴν μετάληψιν* pro *μετὰ δὲ τὴν εὐχαριστίαν.*		
350.	13.	*οὐκ ἔστι*	pro	*οὔκ ἐστι* it. 355, 4.
360.	5. inf.	*ἐν τῇ βίβλῳ*	,,	*ἐν τῷ βίβλῳ.*
363.	4.	*τῇ*	,,	*τῃ.*
364.	19.	fortasse *Ἰωάννης δὲ ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου* pro *ὑπ' ἐμοῦ Ἰωάννου* quod codd. habent.		
	22.	dele [*Ἰωάννου*].		
365.	11.	suspiceris *κύριος Ἰησοῦ Χριστοῦ* coll. 435.		
369.	14.	*ἡμῶν φησὶ*	pro	*ἡμῶν φησι.*
	16.	post *ταῦτα παρακολουθήσει* insere [c] et in margine infra [c] Marc. 16, 17, 18.		
376.	16.	*ἀριστίνδην*, quod habent codices, restituendum videtur pro *ἄριστον* (aut in notis add.).		
382.	17.	*ποιμνίῳ*	pro	*ποιμίῳ.*
383.	11.	*καὶ* uncinis inclusum defenditur parallelis locis 435, 20 et 436, 6 inf.		
395.	3.	*νεοφωτίστων*	pro	*νεοφωτιστῶν.*
	5.	*ὅπως*	,,	*ὅπῶς.*
400.	7.	*εὐωνύμων*	,,	*εὐωνυμῶν.*
	8.	*μαθηταὶ παρεστῶτες διδασκάλῳ* pro *μάθεταὶ παρεστωτες διδασκαλῳ.*		

Pag. 405.	lin. 6. inf.	lege αὐτῷ	pro	αὐτῳ.
406.	16.	ἐὰν	,,	ἐά.
417.	12.	ἀνελλιπῶς	,,	ἀνελλειπῶς.
424.	5.	ἀντιλάβου	,,	ἀντιλαβοῦ.
432.	2.	μυστικοῖς	,,	μυστηρίοις.
435.	6, 7.	nota δούλοις Paris. codd. pro vulg. δοῦλοι.		
436.	11.	χθονὸς	pro	χθόνος.
442.	5.	προϊδόμενοι prob.	,,	προειδόμενοι.
443.	6.	εἰςπραξάμενος	,,	εἰςπραξόμενος.
452.	19.	ποιήσῃς	,,	ποιήσεις.
453.	8. inf.	εἰςδεχομένους	,,	εἰδεχομένους.
	17.	textus cod. C. in adnotatione datus est præferendus.		
455.	penult.	ἔχῃς	pro	ἔχεις.
456.	18.	ὑπάρχῃ	,,	ὑπάρχει.
462.	27.	ἐστι	,,	ᾖ.
463.	25.	ἐστι	,,	ᾖ.
464.	7. dele	ᾖ.		
	9. lege	ἔχει	,,	ἔχῃ.
	20.	μηδὲ	,,	οὐδὲ.
465.	1.	τίς ἐστι	,,	τις ᾖ.
		προςκαρτερεῖ	,,	προςκαρτερῇ.
	28.	οὐκ ἔστι	,,	μὴ ᾖ.
466.	4.	ληψόμενον	,,	λήψοντες.
	4. inf.	τιθέμενον	,,	τιθεμενον.
	16.	ἀντλούμενον	,,	ἀντλώμενον.
467.	6.	μακρυνθήτω		
	25.	ἀνέστη		
468.	5.	αὕτη ἐστὶν	,,	αὕτη ἐστιν.
	24.	μεμιγμένα		
469.	2.	ἐὰν	,,	εἰ.
	27.	φάγεται	,,	φάγει.
472.	7.	ἐὰν	,,	εἰ.

FINIS SECUNDI VOLUMINIS ANALECTORUM.

LONDINI:
Excuderunt A. et G. A. SPOTTISWOODE,
New-street-Square.

HISTORICAL WORKS.

The HISTORY of ENGLAND, from the Accession of James II. By THOMAS BABINGTON MACAULAY. *New Edition.* Vols. I. and II. 8vo. price 32s.

A Library Edition of Sir JAMES MACKINTOSH'S HISTORY of ENGLAND, from the Earliest Times to the final Establishment of the Reformation. 2 vols. 8vo. price 21s.

The SAXONS in ENGLAND: A History of the English Commonwealth till the Period of the Norman Conquest. By J. M. KEMBLE, M.A. 2 vols. 8vo. 28s.

The HISTORY of the ANGLO-SAXONS, from the Earliest Period to the Norman Conquest. By SHARON TURNER, F.S.A. 3 vols. 8vo. price 36s.

SHARON TURNER'S HISTORY of ENGLAND during the MIDDLE AGES, from the Conquest to the Accession of Henry VIII. 4 vols. 8vo. 50s.

Mr. E. FARR'S SCHOOL and FAMILY HISTORY of ENGLAND, from the Earliest Period to the 11th Year of the Reign of Queen Victoria. 12mo. 5s.6d.

The Rev. A. MARTINEAU'S SKETCH of the HISTORY of the CHURCH in ENGLAND to the REFORMATION. 12mo. price 6s.

The HISTORY of SCOTLAND, from the Revolution to the Extinction of the last Jacobite Insurrection (1689—1748). By J. H. BURTON. 2 vols. 8vo. 26s.

The HISTORY of SCOTLAND. By Sir WALTER SCOTT, Bart. 2 vols. 8vo, with Vignette Titles, price 7s.

THOMAS MOORE'S HISTORY of IRELAND, from the Earliest Kings of that Realm down to its last Chief. 4 vols. fcp. 8vo. price 14s.

Professor the Right Hon. Sir JAMES STEPHEN'S LECTURES on the HISTORY of FRANCE. *Second Edition.* 2 vols. 8vo. price 24s.

The FALL of the ROMAN REPUBLIC: A Short History of the last Century of the Commonwealth By the Rev. C. MERIVALE, B.D. 12mo. price 7s. 6d.

A HISTORY of the ROMANS under the EMPIRE. By the Rev. CHARLES MERIVALE, B.D. Vols. I. to III. 8vo. price 42s.

Dr. L. SCHMITZ'S SCHOOL ABRIDGMENT of Bishop THIRLWALL'S HISTORY of GREECE. *New Edition.* 12mo. price 7s. 6d.

Bishop THIRLWALL'S HISTORY of GREECE. An improved Library Edition; with Maps. 8 vols. 8vo. price £4. 16s.—Or in 8 vols. fcp. 8vo. 28s.

Colonel W. MURE'S CRITICAL HISTORY of the LANGUAGE and LITERATURE of ANCIENT GREECE. 3 vols. 8vo. 36s. Vol. IV. 15s.

BLAIR'S CHRONOLOGICAL and HISTORICAL TABLES. *New Edition,* extended under the revision of Sir H. ELLIS, K.H. Imp 8vo. 31s. 6d.

London: LONGMAN, BROWN, GREEN, and LONGMANS.

BW935 .B943 v.6
Christianity and mankind, their
Princeton Theological Seminary–Speer Library
1 1012 00030 0220